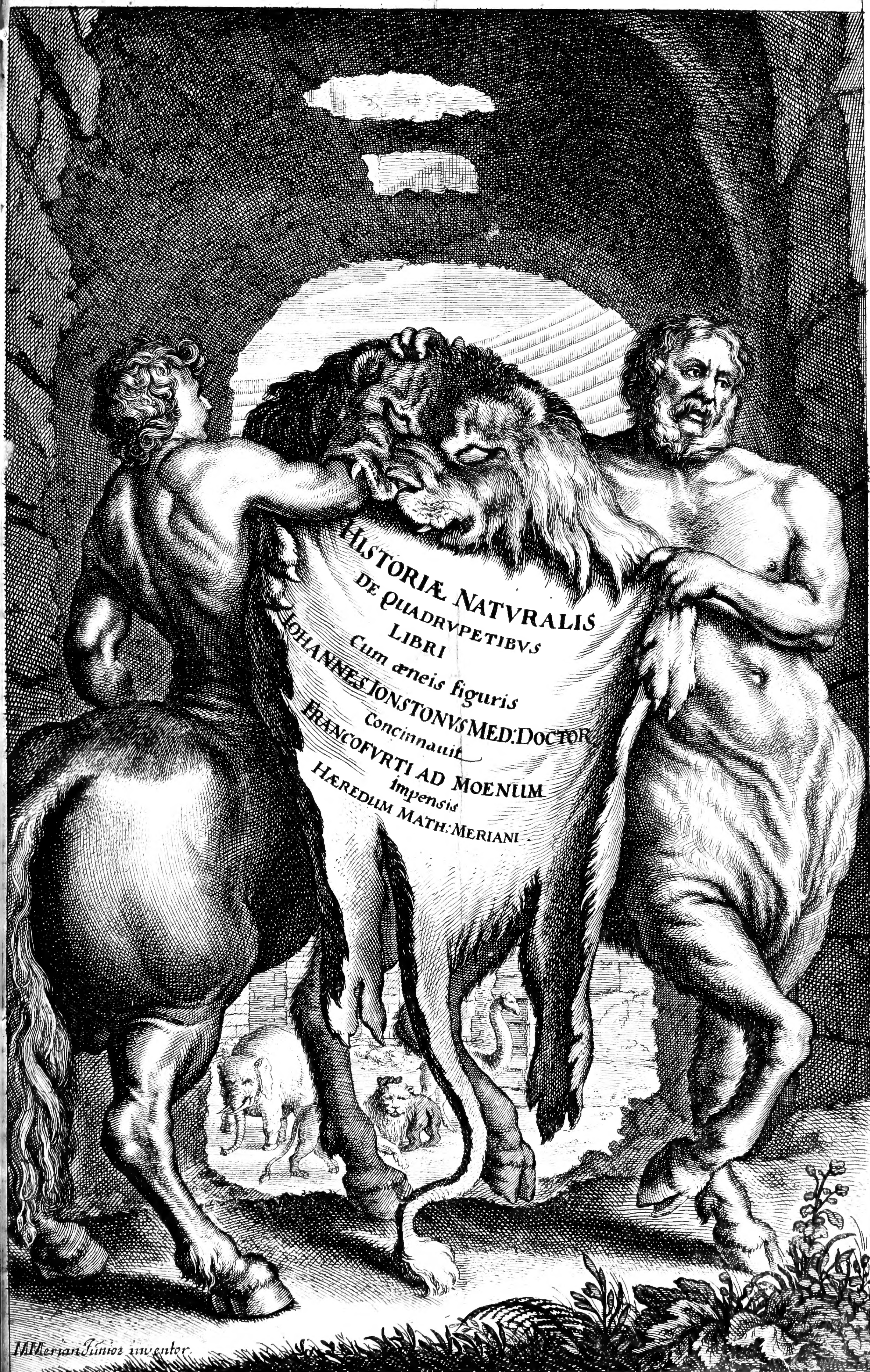

IOHANNES . IONSTONVS . MED . D . NATVS . ANNO . C . 1603 . 15 . SEPTEMBRIS .
Que fuſum , Naturæ , ſoli pelagij per orbem ,
Innumeras ſparſit prodiga Mater oper j
Omnia IONSTONUM , tandem congeſſit in unum
Omnia quo Iunctim largior ille daret .
Andreas Gryphius . I . C . fecit

HISTORIÆ NATVRALIS
DE QUADRUPETIBUS
LIBRI
Cum æneis figuris
IOHANNES IONSTONUS MED: DOCTOR
Concinnauit.
FRANCOFURTI AD MOENUM
impensis
HÆREDUM MATH: MERIANI.
M.Merian Iunior inventor.

Franciscus Goater Aldermannus Cicestrensis & Pharmacopoeus sumtu D. D. Bibliothecæ D. & Cap. Cicestriæ A. D. 1734

ILLUSTRISSIMO ET EXCELLENTISSIMO HEROI,

DOMINO

BOGUSLAO,

COMITI IN LESZNO:

Supremo Regni Poloniæ Thesaurario, Majoris Poloniæ Generali, Samboriensi & Miedzyrzecensi Præfecto, &c. &c. Domino & Patrono suo gratiosissimo:

Hanc Historiæ Naturalis de Quadrupedibus partem offert, utq; se, & sua studia, sibi commendata esse velit, observanter petit

Illustriss. Excellent.

addictissimus

JOANNES JONSTONUS
Med. D.

PRÆFATIO AD LIBRUM DE QUADRUPEDIBUS.

PLacet & de Quadrupedibus in genere aliquid præfari, Benevole Lector, satisfacturumq; me confido, si aliquid *de Nomine, Partibus, Loci, Nutritione, Augmento, Generatione, Vita, Animalibus actionibus, Usu, & Differentiis*, præ-

Nomen. misero. Horum verò nomine Animalia illa nobis veniunt, quæ mediæ inter aerea & aquea naturæ, pilis utplurimum, testis quandoque, obducuntur, & quaternis pedibus incedunt. Græcè τετράποδα, τετράκωλα, τετρασκελῆ, & τετραβάμωνα, dixero. In reliquis omnibus multiplex & incomprehensa occurrit varietas, quæ tibi, si bene perpenderis, stuporem injicere poterit. Partes mihi pri-

Plin. H. N. l. 11. c. 39. mò externas vide. *Pilos* habent quæ animal pariunt, quæ ova, testam. Equis sunt in juba largi, in armis leoni: dasypodi & in buccis intus, & in pedibus.

Partes externæ. Villosissimum animalium lepus. Omnibus senectute crassescunt. In solo equo canitiem contrahunt. Setis sues & histrices teguntur, oves lana, capræ aruncum de mento demittunt. *Corium* Hippopotamo tam crassum, ut inde tornentur hastæ: elephantis etiam & rhinocerotibus ferè impenetrabile. Nullibi major naturæ lascivia, quam in *Cornibus. Sparsit hæc in ramos,*

Plin. H. N. l. 11. c. 37. *ut Cervorum. Aliis simplicia tribuit, ut in eodem genere subulonibus ex argumento dictis. Aliorum finxit in palmas, digitosq; emisit ex iis, unde platycerotas vocant. Dedit ramosa capreis, sed parva: nec fecit decidua. Convoluta in anfractum arietum generi, ceu cæstus daret: infesta tauris. Rupicapris in dorsum adunca, damis in adversum. Erecta, rugerumq; ambitu contorta & in leve fastigium exacuta, strepsiceroti, quem addacem Africa appellat. Mobilia eadem ut aures, Phrygiæ armentis: Troglodytarum in terram directa: quâ de causâ obliqua cervice pascuntur. Aliis singula, & hæc medio capite, aut naribus. Iamq; aliis ad incursum robusta, aliis ad ictum. Aliis adunca, aliis redunca; aliis ad jactum pluribus modis, supina, conversa, connexa: omnia in mucronem migrantia. Auriculæ* omnibus duntaxat animal generantibus, & quidem mobiles. Minores aliis vel majores. Cervis tantum scissæ ac velut divisæ; soricibus pilosæ. In equis & omnium jumentorum genere, indicia animi præferũt: fessis emarcidæ: micantes pavidis: subrectæ furentibus: resolutæ ægris. *Os* magno hiatu, cani, leoni, & venatu viventib9 rescissum; mediocre, suum generi. *Promuscis* soli elephanto. *Maxillæ* longæ jumentis, rotundæ simiis. *Collum* leoni tantum, & lupo & hyenæ ex singulis ossibus rigens. De *Mammis* hoc ob-

Plin. H. N. l. 11. c. 42. servatum à Plinio. *Quibus solida ungula, nec suprà geminos fœtus, hæc omnia binas habent mammas, nec alibi quàm in feminibus. Eodem loco bisulca & cornigera: boves quaternas, oves capræq; binas. Quæ numeroso fœcunda partu, & quibus digiti in pedibus, hæc plures habent toto ventre, duplici ordine, ut sues: generosæ duodenas, vulgares binis minus: similiter canes. Alia ventre medio quaternas, ut Pantheræ: alia binas,*

nas, ut leænæ. Elephas tantum sub armis duas: nec in pectore, sed citra in alis occultas. Nulli in feminibus digitos habentium. *Digiti* quibus ex rapina victus, quini in prioribus pedibus, reliquis quaterni. Leone, lupi, canes, & pauca alia, in posterioribus quoq; quinos ungues habent, uno juxta cruris articulum dependente: reliqua, quæ sunt minora, digitos qinos.

Plin H.N. l.11.c.43.

Vngues omnibus quibus & digiti. Sed simiæ imbricati: rapacibus unci: cæteris recti, ut canibus, præter eum qui à crure plærumq; dependet. *Vngulas* solidas habent quæ non sunt cornigera: cornigera fere bisulca sunt. Sues in Illyrico quibusdam locis solidas habere dicuntur. Veterino tantum generi renascuntur.

Plin H.N. l.11.c.45. & 46.

Caudæ denique, omnibus præter simias, & ova gignentibus pro desiderio corporum. *Nudæ hirtis, ut apris: parvæ villosis, ut ursis: prælongis setosæ, ut equis. Amputatæ lacertis renascuntur. Boum longissimus caulis, atq; in imâ parte hirtus. Idem asinis longior quam equis, sed setosus veterinis. Leoni infima parte ut bubus & sorici: pantheres non item: vulpibus & lupis villosus, ut ovibus, quibus procerior.*

Plin.H.N l.11.c.51.

Haud minor *internorum* diversitas.

Partes interna.

Dentes exerti veri, apro: serrati, cani, leoni: continui, equo, bovi: acuti primores: plani interiores. Altero ordine carent cornigera. Nullis exerti, quibus serrati. Nulli exerti vel serrati, cui cornua: sed omnibus concavi, cæteris solidi, simiæ ut homini. Ruminantibus, leoni & cani mutantur. Suibus decidunt nunquam. *Lingua* Crocodilis tota adhæret: leonibus ac felibus imbricatæ est speritatis, ac limæ similis: Elephanto præcipuè lata. *Costæ* suibus denæ, cornigeris tredecem. *Cor* omnibus in medio pectore est. In equorum boum & cervorum ossa reperiuntur. Maximum proportione, muribus, lepori, asino, cervo, hyænis, & omnibus propter metum maleficis. *Pulmo*, testudini sine sanguine: Chamæleoni portione maximus, & nihil aliud intus. *Venter* solidipedum asper & durus: terrestrium aliis denticulatæ asperitatis, aliis cancellatim mordacis. De ruminantium ventribus libro secundo diximus, *Lien* rotundus bisulcis & cornigeris: prolixus multifidis: prælongus solidipedibus: minimus pecori in regione Asiæ quæ Scepsis dicitur. *Renes* omnia habent quæ animal generant: ova parientium, testudo sola. *Vesica* nulli ova gignentium præter testudinem: nulli, nisi sanguineum pulmonem habenti: nulli, pedibus carentium. De *Adipe* & *Sævo* observatum, *Cornigera unâ parte dentata, & quæ in pedibus talos habent, sevo pinguescere: bisulca scissâve in digitos pedibus, & non cornigera, adipe. Concretus hic & cum refrixit fragilis: semperq; in fine carnis. Contra pingue inter carnem cutemq; succo liquidum. Quædam non pinguescunt steriliora cuncta pinguia.* Medulla *in juventa rubet & senecta albescit. Nonnisi cavis hæc ossibus, nec cruribus jumentorum aut canum. Pinguis iis quibus adeps: sevosa cornigeris: Vrsis nulla: leoni in fœminum & brachiorum ossibus exigua.* Et tantum de partibus.

Plin.H.N. l.11.c.37.

Locum plærisque terram natura designavit: paucis, ut Crocodilo, hippopotamo, castori, testudini marinæ, & aquam. Ex his & illis quædam latibula habent: quædam in arboribus degunt. In frigido climate nonnulla; in calido alia invenias. Negata in eodem situ quædam aliquibus.

Locus.

In *Cilicia* (Lycia alii legunt) *dorcades non transeunt montes Syris vicinos: onagri montem qui Cappadociam à Cilicia dividit. In Hellesponto in alios fines non commeant cervi: & circa Arginussam elatum montem non excedunt. In Pordoselene insula viam mustelæ non transeunt: in Bæotia Lebadia illatæ, solum ipsum fugiunt, quæ juxta in Orchomeno tota arva subruunt talpæ. In Ithaca lepores illati moriuntur, extremis quidem in littoribus: in Ebuso cuniculi non sunt. Cyrenis mutæ fuere ranæ: illatis è continente vocalibus durat earum genus. In Olympo Macedoniæ monte non sunt lupi, nec in Creta insula. Mirabilius, cervos in eadem insula, præterquam in Cydoniadarum regione, non esse. In Africa nec apros, nec cervos, nec capreas.*

Plin.H.N. l.8.c.58.

Frustrà & *in victu* uniformitatem quæris. Herbis & frugibus boves, cervi, equi, sues vescuntur: humiliorem deprædantur oves; altiorem, ramos, & germina capræ. Carnes lupis, leonibus & canibus in deliciis: pisces fibro & feli: muscæ chamæleoni. Ruminant cibum

Victus.

bum quædam, quædam noctem. Simiam & Cercopithecos inter pam-
phaga fortè rectè posueris. Ursus hyeme in latebris, eo humore quem ex
Generatio. prioribus pedibus tum intumescentibus exsugit, vivere creditur. De *Gene-
ratione* habe, concipere quædam citra *coitum*, ut post Nili à terris recessum in
Ægypto mures. Congredientium plæraque autumno æstate vel vere coire:
cùm ferocitate tauros & ursos sine ea canes. Vivos fœtus maximus nume-
rus profert: ova testudines, Crocodili, lacertæ &c. Molam ex vento in Lu-
Resend. Antiq. Lusit. l. 1. sitania equas concipere ex Resendo disco: boves gravidos dextro duntaxat
vulvæ sinu ferre, etiam cum geminos ferunt, aliunde. *Gestationis* tempus
mirè variat. Lupus mensem vel ad summum XL. dies gestatur: canis no-
vem septimanis: sus quatuor mensibus: capra quinque: ovis circiter sex:
bos decem: equus undecem. Item de *numero partus* intellige. Mula nun-
quam parens creditur: lupus semel duntaxat in vita eniti: lepus etiam su-
Augmentum. perfætat. De *Augmento* hoc dixisse sufficiat, μονοχηλῆ & bisulca, digitatis ma-
jora, rhinocerotem, camelum, hippopotamum &c. si exceperis: differreque
in eadem specie propter loca magnitudinem. In regione Camadu arietes
asinis non cedunt. Testudines ad Taprobanam tantæ ut CIII. pondo pe-
Vita. penderint: lacertæ in Æthiopia Cubitor. octo. *Vita* brevis quibusdam,
diuturna aliis. Lepores & feles septimum duntaxat annum attingunt:
aries & caper raro decimum. Sus ad vigesimum pervenit: Canis ad eundem
aliquando: Bos decimum sextum vix excedit. Equi mares ad trigesimum
quintum vivunt: fœminæ quadraginta veneri sufficiunt, quinquagesimum
Plin. H. N. l. 8. c. 42. & 44. aliquando attingunt. Ad septuagesimum quintum pervenire, apud Pli-
nium legimus. Mulum octoginta annis vixisse, Atheniensium monimentis
Animales actiones. apparet: Cervos centum, in Historia invenies. Ad *Animales actiones sensus
externi & interni appetitus, & locomotiva*, pertinent. Dorcades & lynces *visu*
excellunt: hyenæ & feles de nocte vident: talpæ parum aut nihil. Acutè
audiunt lepores: Cameli, cervi, & equæ Lybicæ cantu tibiæ oblectantur.
Odoratu canes valere nemo ignorat: sues adeò sunt debili, ut ne fætore cæni
moveantur. Simia nos *gustu* vincit, ut vulgari versiculo traditur. *Internos*
si attendamus, Insignis sunt amentiæ quædam, ut bubalus, qui capite abdito
totum se latere credit: Sagacissima quædam. Simiæ nihil non imitantur.
Vulpes glaciem transmissuræ, adnota aure, ejusdem crassitiem explorant.
Canes quamvis longa itinera meminêre: nec ulli, præter hominem memo-
ria major. Cervi audito canum latratu, secunda fugiunt aura, quò pariter
recedat vestigiorum odor. Reliqua in capitibus de equis, capreis, lupis, &
Cicero de Nat. Deor. l. 2. aliis vide. Maximè verò mirandum quod tam multæ quadrupedes sciant,
quæ morbis suis medeantur. Panthera stercus humanum quærit. Testudo
Plin. H. N. l. 8. c. 27. cunilæ quam bubulam vocant, pastu, vires contra serpentes refovet: mu-
stela, rutæ, in murium venatu, cum iis dimicatione conserta. Bos in Cypro
Plin. H. N. l. 28. c. ult. contra tormina, hominum excrementis sibi medetur. In *Appetitu Amor &
Libido*, præcipuè occurrit. Simiarum erga fætus tantus, ut *magna ex parte com-
plectendo necent*. Sues fœminæ libidine turgentes adeò efferantur, ut homi-
Livius l. 41. nem lacerent. Tanti furoris & tauri, ut *vacca ænea Syracusis, ab agresti tauro, qui
Plin. H. N. l. 8. c. 42. pecore aberrasset, inita sit, ac semine aspersa*. Econtra Camelus coitum in propa-
tulo refugit. Equum detracto oculorum operimento, & cognito eum ma-
tre coitu, prærupta petiisse, atque exanimatum, Plinius author est. Circa
Locomotivam veloces quosdam, tardos alios novimus. Nullum animal cur-
Xenoph. l. de Venatione. su leporem æquare, credidit Xenophon: Horatius verò cum celerrimam
curam dicere vellet, *ociorem cervis* dixit. Alce tantum itineris uno die con-
ficit, quantum equus triduo. Nil de Arabicis asinis dicam: nam vulgares
Vox. tardissimi sunt, ut & Tigris, docente nos Bontio. *Vocis* ferè obliti fuissemus:
cujus tamen insignis in isto animalium genere est varietas. Equus namque
hinnit: Taurus mugit: Asellus uncat: Aries blaterat: Ovis balat: Sus grun-
nit:

nit: Verres quiritat: Cervus onager glocitat: Caper circus mutit: Aper frendet. Leo rugit: Tygris raucat: Panthera caurit: Pardus felit. Lupus ululat: Barrus barrit: Canis latrat. Vulpecula gannit: Catulus glaucitat: Lepus vagit. Mus mintrat: Mustela dentrit: Sorex disticat: Rana coaxat. Sed ad *Usum* deveniamus. Bono enim nostro à Deo condita, nemo negaverit. Hinc nobis, *Alimonia, Medicamenta, Vestitus*, & *talia*. *Alimonia*. Lac namque nobis suppeditant pilis prædita, ex quo butyrum & caseus conficitur. Carnes jumenta, & quæ in desertis vivunt cervi, apri, damæ, alce & alia. Nec tantum ad necessitatem provisum est, deliciarum etiam oblivisci noluit Natura. Leporis carnem, *primam mattyam* Martialis vocat. Caro verò etiam domesticæ suis quinquaginta modis ita condiri potest, ut totidem ferinæ carnis species videantur. *Medicamenta*. Docuere enim quædam: nec unum est, quod non aliquod suppeditet. Cunilam & rutam contra venena valere à mustela & testudine accepimus. Venas secandi artem Hippopotamus docuit. Ductu cervorum dictamnum sagittas extrahere scimus. De remediis contra morbos, Historia consulatur. *Vestitum*. Magna pecori gratia in usu vellerum: corporum tutela ipsi debetur. Caspiorum ditissimi vestimenta ex pilis camelorum conficiebant. Ex lanis etiam illa fiunt, quæ Cæsar *subcoacta*, Helmoldus Presbyter *feltra* & *filtra*. Græci πιλητὰ & πιλωτά, vocant. Ex his, aut ex centonibus, aut ex coriis, tunicas aut tegmenta milites faciebant, quibus tela vitarent. Mortua pelles suppeditant. Primæ tunicæ quas Deus fecerat, ex istis. Pelle leonis induebatur Hercules. Ex agninis Rhenones Germanorum erant. Perones ex corio conficiebantur: nobiliorum calcei ex aluta. Frisii denique, jussu Drusii, coria boum in usus militares pendebant. De *aliis usibus* hoc duntaxat dicam. Canes ad custodiam facere. Feles alimenta à muribus defendere. Equum, asinum, mulam, Camelum, ad vecturam adhiberi. Ex nervis fiunt fides. Camelorum veretro optimè arcus intenduntur. Funes, quibus brachia catapultarum continentur, torquentur è nervo. Dentibus aprorum lævigatur charta. Plebejos ministros apud Romanos quidam bovillis cornibus insonantes, ad cætus cogebant. *Per cornu fluentia in fauces hominum vina decurrere*, dixit Ambrosius. Urorum certè barbari septentrionales potabant. Delii Apollinis ex cornibus ara, inter septem orbis miracula recensetur. *Taurino felli præcipua potentia, etiam in ære, pellibusq́ aureo colore ducendis*. Quid de *Fimo* dicam, de cujus discrimine ita Plinius. *Humanas dapes ad hoc inprimis advocant. Alii præferunt hominum potus, in coriariorum officinis, pilo madefacto. Proximè spurcitias suum laudant: Columella solus damnat. Varro præceptis adjicit, equino, quod sit levissimum, segetes alendas: prata verò graviore, & quod ex hordeo fiat, multasq́ gignat herbas. Quidam etiam bubulo jumentorum præferunt, ovillumq́ caprino: omnibus verò asininum, quoniam lentissimè mandant*. De *Differentiis* in infinitum agi posset. Quomodo verò in suos ordines, totum Quadrupedum exercitum digesserimus, Historia docebit. Occurrent primò Solidipeda; mox bisulca, tam ruminantia, quæ vel cornuta vel non, quàm non ruminantia; digitata tandem, tam vivipara, quæ vel terrestria, vel aquatica: quam ovipara, quæ vel teguntur testâ, vel non. Sed nolo in hanc rem plura. Tu, *Benevole Lector*, laborem boni consule, & proximis nundinis, Historiam Serpentum & Insectorum, quam Sublimium, Subterraneorum, & Hominis Historia, si DEUS voluerit, excipiet, expecta.

Usus.

Arist. H. A. l. 5. c. 2.

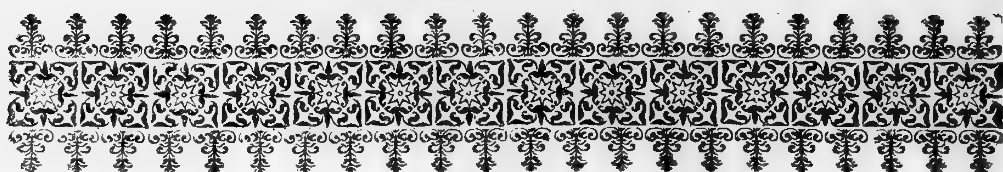
Dionys. Halicarn. l. 2.

Plin. H. N. l. 28. c. 7.

Plin.

Differentia.

HISTO-

HISTORIÆ NATURALIS DE QUADRUPEDIBUS LIBER I.

DE QUADRUPEDIBUS SOLIDIPEDIBUS.

CAPUT I.

De Equo.

Aldrov. de Solidiped. c.1.

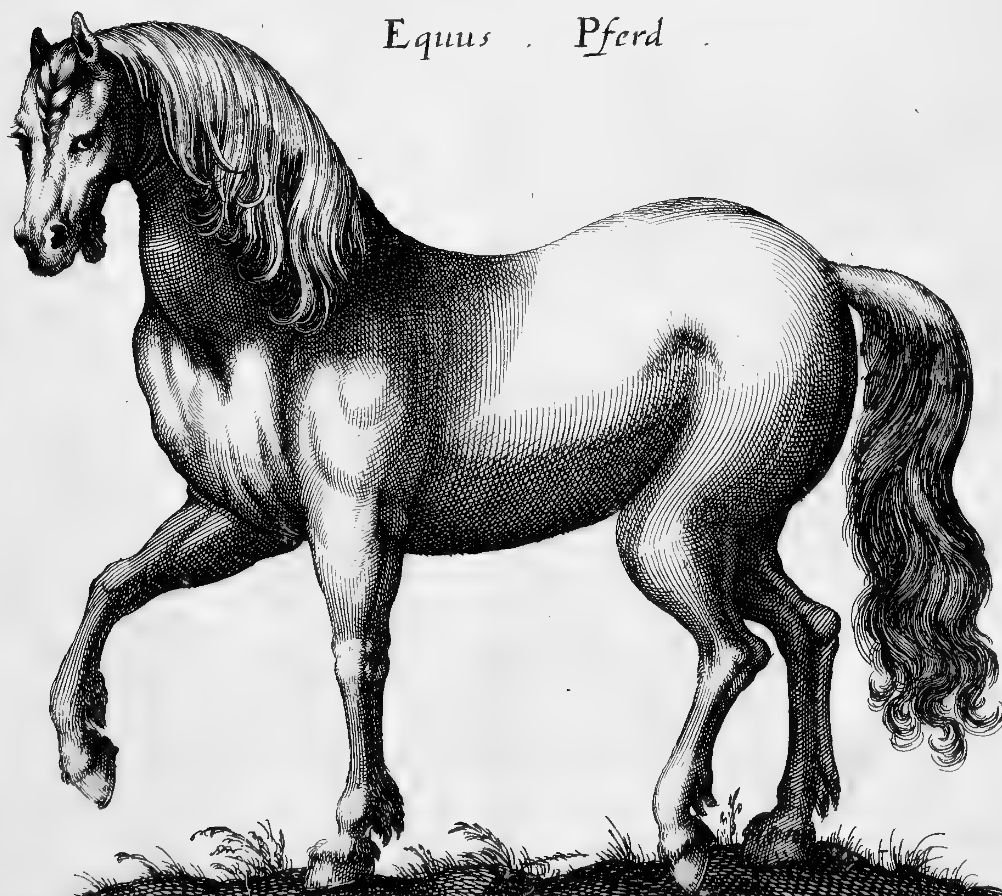

Rutis animantibus, quæ sanguinem habent, aliis binos, aliis quatuor pedes, largita est natura. Quæ tot habent, Latinis Quadrupedes, Græcis τετράποδα, Aristoteli πέζα dicuntur, & sub tribus summis generibus cōtinentur. *Unum est* ἀσχιδὲς, μονώνυχον, seu μώνυχον, aut μονώνυξ seu μώνυξ, Euripidi μονόχηλον, quasi unâ tantum præditum ungulâ, dicitur. Plinius Solidipedem, Gaza Solipedem vocavit. *Alterum* est, quorum pedes binis fissuris utrinque, hoc est, à parte priore & posteriore deducuntur. Unde *bisulca* Latini, δίχηλα Græci vocaverunt, eaque chelas seu forcipes pro ungulis habere, Aristoteles dixit. *Tertium* πολυσχιδὲς & πολυδάκτυλον, multifidum, & multipliciter digitatum, quod pedes manuum nostrarum instar, multifidos habeat. Omnibus pedes ad ingressum dati sunt: sed digitata prioribus præterea ad manuum officia uti nituntur, quod solidipedes posterioribus facere, Aristoteles annotavit. Ex *Solidipedibus*, sunt, *Equus*, *Asinus*, *Onager*, *Mulus*, *Monoceros*, & *Elephas*, de quibus ordine hoc primo libro agemus. Ab *Equo* autem incipimus, quòd ejus singularis sit, inter *jumenta*, quæ à juvando nostras operas Latinis ita dicuntur, præstantia. Demosthenes eum inter urbis munitiones recenset. Romani in ejus emptione denis æris millia è publico persolvebāt, adimebātq; bello inutilibus. Cōsulis aut cujusvis Imperatoris equus, phaleris exornatus, ornamentum, ut apud Halycarnassæum legimus. In multis regionib9 cautum, ne quis equos extra provinciam emittat. Circassi equos plebeis permittere nolunt. M. Antonius in civitatibus sedere in equis prohibuit. Atheas Scytharum Rex ipse equum suum strigili purgabat, ut Plutarchus meminit. Andromache Hectoris conjunx, manibus suis avenam & fænum Equis mariti præbuit, quod eum hisce delectari sciret. Theophylactus Lacapeni Imperatoris F. Patriarcha Constantinopolitanus ultra duo millia equorum habuit, & in eis alendis adeò fuit intentus, ut pistachia, pineas, palmulas, uvas passas, caricas, eaq; omnia lectissima, vino fragrantissimo temperata, admixtis etiam, croco, cinnamomo, aliisque preciosissimis aromatibus, iis apponeret, in hoc luxu, verum Imperatorem superans; qui, ut ait Capitolinus, equo suo nomine volucri, uvas passas, & nucleos, in vicem hordei in præsepe ponebat. Moxii Tartariæ populi, constituto & solemni quotannis die equum post aliquot cerimonias corio exuebant, carneque in mensa absumta, paleâ implebant, & mox erectæ aræ impositum, ut propitium numen adorabant, pellesque preciosiores offerebant, ut Josephus Barbarus in

Aristot. H. A. l.2, c.1.

Dionys. Halycarn. l.10. Antiq. Rom.

Equus . Pferd . Roſs . Hengſt . Gaul .

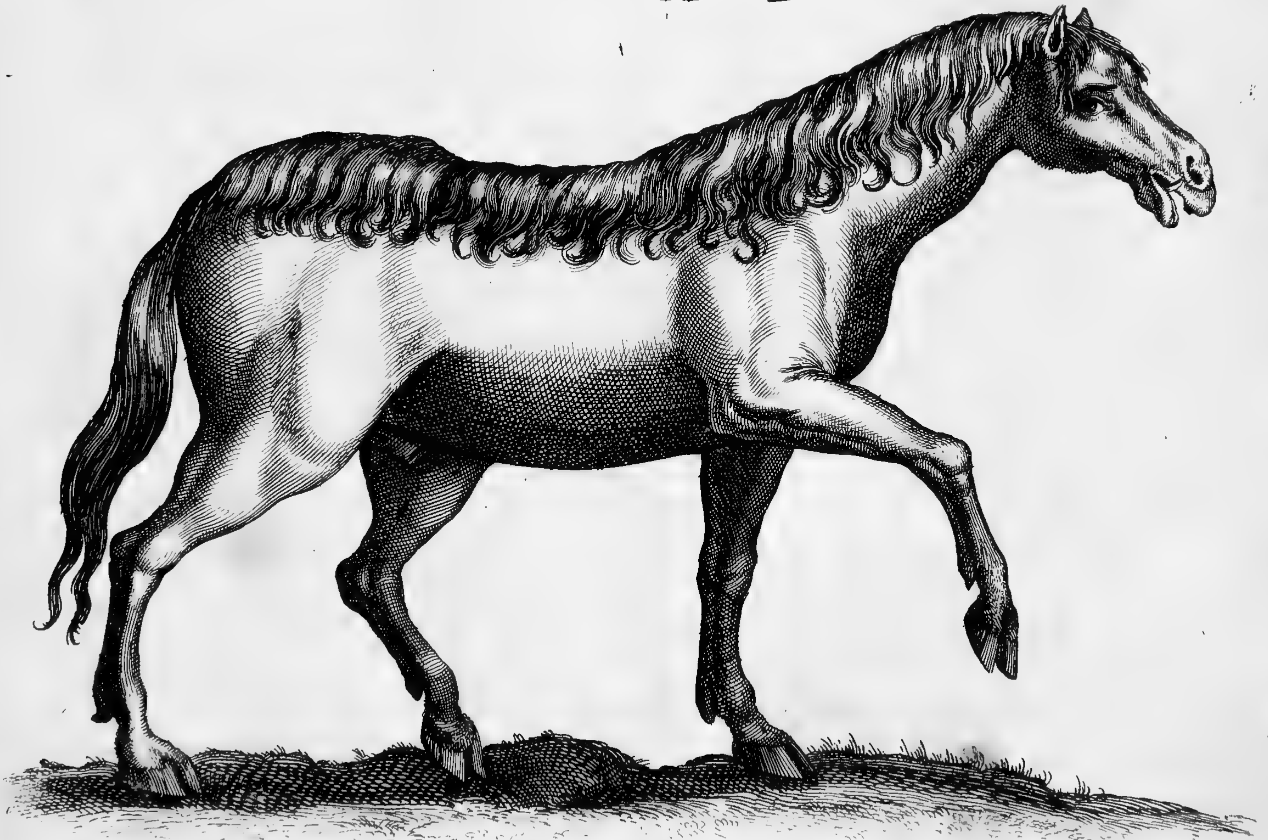
Equus Frisicus . Frisisch Pferd .

Equus Pannonicus sive Hungari,
Hungarisches Pferd .

Equus . Pferd .

Equus Æthiopicus . Æthiopisch Pferd .

Equus. Pferd.

Cantherius. Wallach.

in suo itinerario reliquit. Vixit Petrarchæ tempore in Italia quidam, qui ægrotanti equo quem amabat, aureum pulvinar, ac sericum cubile substravit: Cumque ipse interim podagrâ vinctus atque immobilis medicorum legibus regeretur, nihilominus tamen, aut servorum vectus manibus, aut equo altero vix injectus, & suos medicos secum ducens, equum ægrum suum bis terque quotidiè visitabat, illi, suspirans atque anxius assidebat, illum leniter manu tractans, blando murmure sola-
Lib. 4. Navig. c. 11. batur. Tradit denique Ludovicus Romanus, Narsingæ Regis potentissimi equum tanti pretii esse credi, propter incredibilem margaritarum quibus oneratus est copiam, quanti est quæpiam ex nostris urbibus. In tanto apud plærasque gentes æstimio equus habetur, ut pluribus Aldrovandus ostendit. Cæterum,
Nomen. ut ad *Nomen* ipsum accedamus, varia tam apud Græcos, quàm apud Latinos sortitus est. Græcis dicitur ἵππος, πῶλος, quod de pullo propriè sumendum est; ἄλλα Caribus, unde Allabando cuidam nomen; κάλπις Hesychio & Varino, quod tamen equo gradario duntaxat competere videtur; δάμνος Liguribus, ἴκκος & Ethymologo, καβάλλος & καβάλλις, ὁ ἀπὸ κάπης ἄλις ἐσθίων, quod ex præsepi abundè comedat; quo tamen vocabulo ἐργάτης ἵππος, seu operarius equus tantum venit, ut apud Latinos vilitatis significationem habet; ἴννος hinnus, & γίννος, quorum illud equum qui equum habet patrem matrē asinam: hoc matrē equā, patrem mulum, significat: ab Aristotele tamen, pro pumilo equo, ut & Suida, cui ἴννοι, οἱ κόλοβοι τῶν ἵππων, sumitur; κέλης non simpliciter equus est, sed qui ab uno sessore agitatur, Varino ἄζευκτος & ἄζυξ. Aristophanis interpres equum generosum intelligit: alii sellarem, sellarium, & nudum interpretantur; quidam, sed malè, desultorium. χρυσάμπυξ epitheton potius est quàm synonimum. Siquidem sic dicitur, quòd ἄμπυξ, teste Eustathio, dicatur ζειρὰ κατάχρυσος τὰς περὶ τὸ μέτωπον τρίχας τῶν ἵππων συνδέουσα: id est, catena seu funiculus auratus, quo comæ in equorum frontibus sparsæ colligantur. A Latinis vocatur *Equus*, seu ab æqualitate, quod pares antiquitus jungebantur; seu quòd quando quadrigæ jungebantur, æquabantur, paresque forma & cursu jungebantur, ut Isidoro Isidor. Orig. l. 12. c. 43.
placet; *Eniochus*, apud Firmicum, ut Scaliger notat; *Canterius*, seu quasi carenterius, quòd castratus sit & semine quod careat Varroni visum; seu quod ipsi cauterium inustum sit. Ab aliis tamen pro viliore sumitur. *Veredus* est equus viatorius, qui neque rhedam neque cisium trahit, vice rhedæ tamen est, ut Turnebus voluit. Isidorus tamen & Festus rhedarium esse vult, Procopius cursus publici. *Mannus*, parvus equus dicitur Acroni & Porphyrio apud Horatium, quòd mansuetudine manuum ductus familiarius sequatur, solutos *tollutares* cognominat Seneca. Dicuntur & Burdones, Burichi, burdi, buridi, & burici apud Vegetium, fortè ἀπὸ τῶν φόρτων ab oneribus, ut Gesnerus reliquit. Strabo Gygenios appellat. *Musimones* fortè dicentur, quòd iisdem ex locis habeantur. Et tantum de Nominibus. Equum *Describere*, Partes Equi.
utpote animal omnibus notissimum, non est opus. Itaq; de *partibus* tantum agemus, & vocabula quę apud authores occurrunt, explicabimus. *Vngulæ* ὁπλαὶ Græcis, quasi ἀπλαὶ, quod nec bifidæ, nec multifidæ sint. *Chelidon*, seu hirundo, est ungularum concavitas à nido hirundinis dicta. *Batrachos* sive Rana, est ea pars quæ clavis solearum sæpe malè adactis læditur; seu teneritas ossium referens formam ungulæ, quam nutrit etiam, eiusq; radices insecōtinet. Barbari Tuellum vocāt, Germani einen Kern/nucleum. Si ungulæ pleniores fuerint carnosæq; citra civitatem, Xenophon teste Cælio, χαμήλας vocat. Comissuram ungulæ cum pede, seu ungulæ exortum, Græci στεφάνην, Hippocrates τοῦ ὄνυχος ἁρμονίαν dicit. κώνες Hesychio & Varino sunt ungularum pars; alii vicinam iis

esse volunt, ideoque κύνοπλον vocari. Gesnerus putat à Russio appellari *Falcem*. Dicit enim (inquit) locum esse delicatum & nervosum, parumq; carnosum, quod forsan erit μεσοκύνιον. *Talos* nulli solidipedum esse scribit Aristoteles, Asino Indico excepto. *Suffrago*, id est in posterioribus pedibus quadrupedum, quod in prioribus genu, vel, est nodus aut articulus sub crure quo pedis versura constat, tibiæque ita annectitur pes, ut verti possit. Barbari *garrectum* nominant. *Basis* sunt ossa quædam sub tibiis Vegetio, Calcaneos fortè intelligit. περόνη est os tibiæ, quod radius vocatur. *Cirri* & subcirri, equorum sunt ornamenta. Crura equi Vegetius vocat *gambas* quasi campas: Hippiatri Græci βραχίονας & χέλη vocare videntur. Vegetius etiam Latinè *brachiola* in equis dixit. *Coxendices* maximas & validissimas habet, iisque ut plurimum valet. Inde fieri putat Ambrosius Nolanus, quòd sessorem ephippiumve juxta humeros amet, contra ac asini & muli. Ἕδρα Xenophonti est dorsi ea pars qua insidetur. κόκκυγα vocant veterinarii partem quandam inter armos, seu ἐν συνωμία interscalpio. Absyrtus κόκκυγα appellat. Hinc Ætogenes equi, quòd genitivam quandam notam ἐν τοῖς ὤμοις καὶ τῷ κόκκῳ habeant. Gesnero verò, Coccyx, est pars in medio dorso, juxta spinam eminens. *Armus* idem quòd humerus. *Dorsum* Garresum barbari vocant. *Mammas*, tam mares in hoc genere, quam fœminæ habent; & fœminæ quidem omnes binas inter femora, mares, illi tantum, qui matri similes prodiere, ut Aristoteles testatur. *Caudam* habet bovillæ contrariam, tenorem videlicet brevem, quem Plinius causem appellat, pilos prolixos. Illam Vegetius *muscerium*, à muscarii flabelli similitudine; hos Plinius *setas*, & longiones quibus muscas abigunt Græci σῆθας vocant. Duriores sunt in equis quam equabus, quod harum caudæ urinâ madefactæ, setas invalidas habeant. Quæ de Sertorio setas vellere jubente dicuntur

Plutarch. de solert. animal. & in Sertorio.

apud Plutarchum vide. Qui ex collo dependent crines, *Iuba* Latinis, Xenophonti χαίτη, Aristoteli λοφία, seu crista, dicuntur: qui à vertice juxta oculos & tempora propendent, capronas Latini, Protocomium, Vegetius, προκόμιον Xenophontes dixit. *Palpebra* inferior pilis caret: ideò reprehensus pictor, (Apelles is Ephesius an Nicō, Micon, vel Polygnostus fuerit, ambiguum) quòd eos addidisset. Soli præter hominem canescere, præter Aristotelem, Plinius prodidit, quod os in quo cerebrum, tenuius quàm cætera pro magnitudine habeat, sed falsò. Nam & canes canescunt, sub ephippiis etiam in Cicatrice semper albi proveniunt, seu quòd cum ea pars sit debilis, nutrimentum non ut antea digeritur, sed quodammodo corrumpitur, ut Aristoteli placuit; seu aliam ob causam. Unicolores tamen evadunt, si hordeum tostum & in pulverem redactum, quod vim discutiendi, detergendique obtinet, insperseris. De Coloribus in Differentiis agemus. *Dentes* utraque oris parte habere continuos, tradit Plinius & Aristoteles inter ἀνεπάλλακτα recenset. Habet autem præter agnatos qui lupini & sylvestres aliis & proximâ maxillæ parte, pullis præsertim adnascuntur, (ἐκτὸς τῶν προσφυῶν) quadraginta. Ante cæteros, dentes parvi, magnitudine fabæ, in cibo capiendo impediunt, unde jumentum strigosius evadit. Aristoteles maribus quàm fœminis plures esse notavit. Eos pro ætatis ratione equus mutat, ut & alia veterina. Anteriores qui prius mutantur, Græcè ἐμπροσθίους & τόμεις vocant, quasi sectores, aut incisores, Latini medios, Vegetius lactentes, Plinius fortè pullinos. Sunt autem numero duodecem, sex nempe in superiore, totidem in inferiore maxilla. Xenophon γνώμονες, ut & alii Græci nominârunt, quasi ætatis indices. Aristt. H. A. l. 6. c. 22.
Equus enim triginta mensium, primum dētes medios dicitur amittere, duos superiores, totidem inferiores. Incipiētes quartū agere annum, itidē ejiciunt & totidem, proximos eorum quos amiserūt, & incipiunt nasci quos vo-

vocant Columellares. Quinto anno, incipiunt iterum eodem modo amittere binos, quos caninos habent, tum renascentes eis sexto anno impleri. Septimo omnes habere solent renatos & completos, ut Varro, exposuit. A complemẽto, inquit Absyrtus, cum reliquum trimatum agunt, dens rumpitur & rotundatur, & in triangularem figuram exit, quo tempore præcipue defluxio in ora equorum decumbit. Fiunt nonnunquam à septimo anno prominuli, quos προπεπτωκότας Absyrtus, Varro brochos vocavit. Columella quoque & Palladius, septimo anno omnes expleri æqualiter, asserunt, & ex eo cavatos gerere, postea verò quot annorum sit comprehendi non posse: decimo tamen anno, tempora cavari, & supercilia canescere, & dentes prominere. Duodecimo anno nigredinem in medio dentium apparere, Vegetius adjecit: at Aristoteles & Varro, nitescere in senecta scribunt. Plinius rubescere legit. Ab hac dentium varietate sunt & aliquot equorum cognomina; λιθογνώμων Hesychio & Varino dicitur, qui nullum ex dentibus reliquum ætatis habet indicium, qui προβατογνώμων & ἀγνώμων dicitur. Ἄβολος & ἀβόλητωρ qui eos dentes non amisit. δευτερόβολος qui secundum eos dentes projicit. πρωτόβολος, qui primum. Petrus Crescentiensis præter indices istos, habere scaliones & molares, ait: fieriq; posse, ut nonnulli plures habeant: sed tunc dentes esse duplices. Dentibus autem ad senectutem firmis utitur, quamvis durissimis cibis vescatur, quod à calidis abstineat, si Cardano credendum. γνάθος & in homine maxillam denotat, dicitur tamen de equis potissimum. Eandem vel saltem proximam partem ψάλιον Hippiatri appellare videntur. Maximæ illis maxillæ, & à maximis moventur musculis, quia proni erant sumpturi cibum. In *Corde* os aliquando reperiri, præter Aristotelem, Plinius prodidit. *Fel* quidam habere dicunt, habere, superius citati & cum iis Absyrtus negant. Hic tamen de fellis vesica in hepate intelligendus est, quam non habere ait; sed quendam inhærere solutiorem nervulum, in quem se genus hoc humoris insinuet. Ruinus verò, qui Anatomen equi edidit, istiusmodi bilis receptaculum, à dextris hepatis esse ait, in ipsa cavitate, plurimisque in ipsius visceris substantiam, ramulis inseri, atque adeò facillimè ab omni bilioso onere jecur exonerare; deponere verò etiam in duodenum intestinum: additque etiam, naturam in hoc animante, folliculo, ut in homine, & aliis animantibus, recludi bilem noluisse, quòd cum animum habeat semper in patinis, voracitatisque modum nullum, ventrem quoque exonerare multo quàm alia cogatur frequentius, ideoque bilis stimulus semper in promptu adesse debeat. In *figura* hoc observandum tradit Aristoteles, quod pulli paulò submissiores suis parentibus sint, atque adulti caput attingere non possint, quod novelli facilè faciunt. Proditur iis innasci amoris veneficium, *hippomanes* appellatum, in fronte, caricæ magnitudine, colore nigro, quod statim edito partu devorat fœta, aut partum ad ubera non admittit. Id apud Aristotelem, Plinium, Theocriti scholiasten, & alios invenies. Est & alterum quod ex genitali equæ manat, cujus & Aristoteles cum de immoderata equarum libidine agit meminit. Plinius, qui hoc equarum virus à coitu vocat, tantas habere vires, ait, in veneficiis, ut affusum æris misturæ, in effigiem equæ Olympiæ, admotos mares equos ad rabiem coitus egerit, quod etiam apud Pausaniam & Ælianum invenies. Ælianus confundit cum hippomane pulium seu *pullium*, quod Aristoteli est πῶλιον, Plinio, teste Hermolao Barbaro, polea, estque illud quod equa prius emittit quàm pullum. Plinius eo nomine alicubi pulli asinini fimum, quem primum edidit, intelligit. *Locum* si spectes, ubique ferè locorum hoc animal invenitur. Paludibus & riguis gaudet, gaudet & ipsa planicie: nec montes, modò rigui sint, asper-

Plin. H. N. l.8. c.42. Aristot. H. A. l.2. c.15. Plin. H. N. l.11. c.37.

Theophrast. de animal. invident.

Plin. H. N. l.8. c.42. & l.24. c.11.

Arist. Hist. An. l.6. c.18

Ælian. H. A. l.3. c.17. & 14. c.18.

Columella R.R.lib.6. c.27.

aspernatur. Quin Columella, equorum gregibus, inquit, spatiosa & palustria, nec non montana pascua eligenda sunt; rigua, nec unquam siccanea, vacuave magis quàm stirpibus impedita; frequenter mollibus potiùs quàm proceris herbis abundantia. Locum pascendis idoneum ἱπποφόρβιον vocant. Pompicus & bellator stabulo continetur. Id equile alii, Varro Equarium, Grapaldus propriè præsepe dixit. Græcis ἱππὼν, ἱπποστάσις, σταθμὸς, φάτνη, ut Pollux annotavit. Hesychius & Varinus apud Lacones ἱππακίω dici tradunt. Lignum ad quod capistris alligantur, vacerra nominatur. Plura de loco in Differentiis vide. Quantum ad *Cibum*, frugibus victitare, ideo inter sapientissima animalia censeri inquit Plinius. Inter has præcipua sunt, Hordeum, quod minus quàm avena vel triticum inflat; & tum equus ἀκοστήσαι dicitur; quod hordeum Nicandro acoste vocetur; Avena, cujus usus apud nos suetus. Triticum, quod tamen Serapio reprehendit; Panis denique, qui in Anglia & alibi ex fabis & Pisis in hunc usum conficitur. Victitant tamen frequentius gramine & aliis propriumque hoc equorum alimentum. Melilotus ideò in Italia Trifolium Caballinum dicitur. Medicam herbam, quæ in Media crescit, præcipuè equos nutrire, apud Strabonem habemus. Prima falx, teste Aristotele, vitio datur, & cum fætida aqua rigatur, incommoda est. Quater autem rectè, interdum sexies demetitur per annum, ut Columella prodit. Ad maciem equorum nulla res tantum

Plin. H. N. l.13.c.24.

quantum illa prodest. De *Cytiso* hæc Plinius. Datur animalibus post biduum semper, hyeme verò quod inaruit, madidum. Satiant equos denæ libræ, pauciores, minora animalia. Multis in locis vicia manipulatim collecta apponitur. Damasci ervilia & ervum, ut Bellonius prodidit. Necessitas ut & alia apponerentur, coëgit. Equi Cæsaris à Scipionis exerci-

Hirtius de bello Africano.

tu in Africa obsessi, referente Hirtio, algâ è littore collecta, & aqua dulci elota nutriebantur. Pompejani ad Dyrrhachium obsessi, foliis ex arboribus strictis, & arundinum radicibus. In regno Senegæ, ob aridam tellurem, phaseolorum laceramentis & milio utuntur. Thraces, qui ad Strymona amnem habitabant, tribuli foliis. Parthi Hippace herbâ. Tartari arborum ramis & corticibus, herbarumque radicibus, ungulis è terra excussis. In provincia Aden piscibus, quorum ibi ingens copia, ut apud Paulum Venetum legimus. Iidem siccati in Golcondâ provincia Persiæ Scalig. Ex. 206. 5.
apponuntur: quod & de Gedrosiis, Ælian. H.A l.14.c.25.
Celtis, Macedonibus, Lydis, Pæonibus qui Prasiadem paludem habitant, Ælianus & Herodotus prodidere. Arabes camelino lacte bis de die nutriunt. Vere tantum teneris herbis pasci sinunt. *Potum* amant aquam, seu turbidam, ut Aristoteles voluit; seu limpidam ac frigidam, perennem ac profluentem, ut Vegetius: seu leniter fluentem & parum turbidam, ut Crescentiensis; seu palustres, ut Baccius. Sunt qui vinum præbuere, cum animosos vellent. Sed & sanis, verum macilentis, Columella propinat. Cerevisiam quoque & olim præbitam, ex Varino colligi potest, cui βόρταχος est avena, & secundum alios frumentacea equorum potio. *Ætatem* si attenda- *Ætas.*
mus. In hujusce animalis genere ætas Plin. H.N. l.4.c.42.
longior maribus: legimus sanè equum ad usque septuaginta annos vixisse. Jam illud non venit in ambiguum, quod in annum tertium & tricesimum generet, utpote qui etiam post vicesimam mittatur ad sobolem reparandam. Notatum etiam advertimus, Opuntem nomine equum ad gregariam venerem durasse annis quadraginta. Annositatis proditum à veteribus indicium, si contracta armorum pellis lentè explicetur: in juvenibus ad suum statim locum redit. Sunt qui ex juncturis caudæ judicent, ubi ex dentibus non amplius dignoscitur. Quinquiennio equas finem crescendi capere; mares, anno addito, à Plinio habemus. Addit Aristoteles, post, annis sequentibus totidem crescere in corpulentiam, &

ad

Generatio. Aristot. H. A. l.6.c.22.

ad viginti usque annos pergere proficiendo: verùm celerius fœminas quàm mares perfici. Salacissimum omnium animalium equum esse, Aristoteles prodidit. Hinc ἱππόβινος, ἱππόπορνος, ἱπποεραστὴς & ἵππερος, ille inter homines dicitur, qui plus æquo veneri addictus est; & ἱππομανεῖν ille, qui more equini generis, furiis ad eandem agitur. Famosior tamen equarum quàm equorum salacitas. Ideo Poëtæ Cupidinem inter equarum armenta natum fingunt: mulieresque libidine prurientes caballæ, meretrices vero πῶλοι dicuntur. Has societate conjunctas, olfactu mares dignoscunt, etsi paucis admodum diebus unà fuerint: quòd si fœminæ diversæ permisceantur, mares alienas morsu expellunt, suasque singuli seorsim habentes, pascuntur. Gravitas coitum pati apud Aristotelem legimus: Absyrtus negat. An sint homine salaciores, Gryllus apud Plutarchum in dubium vocat, quòd capros, porcas, equas, iniverint viri, & fœminæ insano bestiarum amore exarserint: ad coitum verò nullum à bestia sollicitatum. Fuit tamen Athenis locus qui diceretur ad equum & puellam, quod quidam Codridarum Hippomanes nomine, qui & postremus imperavit, filiam in loco quodam cum equo furibundo inclusit, quod clandestino concubitu virginitatem læsisset, & equus puellæ vim intulit. De *Ætate* coitui apta diversa produntur. Coire incipere bimum, tam marem quàm fœminam, prodidit Aristoteles. Sed hoc in paucis fieri, & pullos imbecilliores esse: ut plurimum trimatu seu tricesimo mense incipere, & proficere subinde ad prolis præstantiam in vicesimum usque annum: dignè procreare posse, cum dentibus mittendis cessavere: sed idoneum maximè tempus cum annum & sex menses complevere: juniorum, aliquando pabuli bonitate & copia contingere. Plinius verò equas post tertium annum aut post unum ab enixu utiliter admitti putari ait, cogique invitas: domitas autem sexaginta diebus equire, antequam gregales dici. In Hispaniola, si Petro Martyri credimus, decimo postquam natæ sunt mense concipiunt, & geminos sæpe unico partu excludunt. Columellæ equa bima rectè concipere potest; equus mas non trimo minor. Illa post decennium inutilis, quod ex annosa iners proles prodeat. Sic ad vicesimum durat. Anatolius vult, ut admissarius (sic latinis vocatur, qui ad prolem diligenter servatur, Græcis ὀχεῖον, ὀχευτὴς, ἀναβάτης, κηλών Hippiatricis, ut opus ipsum ὄχεια, & Proriga ille qui admittit) sit quinquennis, decimum quartum verò ingressus annum, ut conquiescat. Prurire agnosces, cum sese colligere, caudam frequentius jactare, humorem è genitalibus genituræ similem emittere, pluries etiam mingere, videris. Mos aliquando uno, aliquando duobus tribusve, aliquando pluribus diebus implet. Equa intermisso tempore, & melius quarto aut quinto anno interposito procreat. Omninò si nihil plus detur, unum tamen interponere annum, & quasi novale facere necesse est. *Fatura* initium ab æquinoctio verno ad solstitium, locis calidis mense Aprili, frigidioribus Majo. Sic, quia mense duodecimo partum edit, circa herbescentem & temperatissimam anni constitutionem pariet. Elei finibus suis eductas iniri faciebant, quod sexcentis experimentis cognitum haberent, miræ felicitatis prolem sic provenire. Mares matutinum tempus appetunt, fœminæ post meridiem blandiuntur. Dantur & salacitatis irritamenta. Absyrtus, ustam cervi caudam cum vino terere, & genitalia illinire jubet. Alii cicer exhibent; nonnulli urticam ori indunt; pulverem testiculorum equi in potu exhibent; detersa fœminæ spongia loca naribus admovent: scillâ cum aqua ad mellis crassitudinem contrita, naturam equarum cum menses ferunt, tangunt: urtica vulvam perfricant: quidam deniq; fimo gallinaceo cum Terebinthina trito, partes oblinunt. Lybicæ & Mysiæ equæ, tibiæ cantu excitantur, & gravidæ fiunt, ut apud Ælia-

Aristot. l.4. de gener. animal. c.5.

Aristot. H. A. l.5.c.14. & l.6.c.21.

Plin. H. N. l.10.c.63.

Columella R.R. l.6. c.28.

Ælian.H. A.l.12.c.44 Ælianum legimus. Genus tibiæ Hippophorbum Pollux vocat: materia, laurus detracto cortice. Non omnes tamen concipiunt; nec omnes postquam concepêre, edunt. Cujus rei indicium ajunt, quòd fœtus circum renes alia quædam, specie propemodum renum, ita continet, ut rescissus, quatuor renes habere videatur. Si, quot equæ uni equo sufficiant quæras, Columella, nec minus quàm quindecem, nec rursus plures quàm viginti, unum implere debere inquit. Columella R.R.l.6. c.27. Aristoteles tricenas fœminas & paulò plures singulis maribus tribuit. Palladius æstimatis unius cuiusque admissarii viribus, pauca vel numerosa conjugia submitti consulit: juveni equo & viribus & forma constanti, duodecem vel quindecem adscribit. *Concepisse* comperies, secundum Aristotelem, cum menses cessârunt; secundum Absyrtum, si marem respuat; secundum Plinium, quod colorem illicò rubriore pilo, aut quocunque pleniore mutent. *Marem edituram* ajunt, si tertio ante plenilunium die admittatur; si tertio post, fœminam. Illum seminatum colligunt, si dextra admissarius desiluerit; hanc, si sinistra. Justa equa in Pharsalia dicebatur, quæ semper similem equo cui conjuncta erat, produxit. Vento in Lusitania concipere, Columellæ, Varroni, Plinio, Solino, Alberto, Avicennæ visum; in Cappadocia idem fieri Augustinus prodidit; at Justinus in fabulis id recenset, Aristoteles fieri posse negat. Columella l.c. Varro R.R.l.2. Plin. H.N. l.8.c.42. Solin.Polyhist.c.36. August.de Civit.Dei l.21.c.5. Circa prægnantem quænam facienda sint, Oeconomi docebunt. Abortiunt si fumigantis lucernæ odorem persenserint, vel cum prægnantibus asini coiverint. Annum, secundum plærosque, uterum ferunt, secundum Absyrtum, undecem menses & decem dies. Uteri durities in causa, si Aristotelem sequimur. Facillimè omnium quadrupedum partus edunt, & quidem erectæ. Eumelus author est, cum tardius pullitium enititur, continuò parituram, si comprehensas leniter nares constrinxeris. Pariunt magna ex parte singulos, aliquando gemellos. Vacat admodum à purgamentis in partu, minimumque emittit sanguinis profluvium, pro corporis magnitudine. Cum peperit, statim secundinas devorat, illudque fronti annatum hippomanes. Visum prodiisse & hermaphroditos. Nero tales equas ex agro Treverico, carpento suo subjuges ostentabat, ceu planè visenda res esset, principem terrarum insidere portentis. Plin. H.N. l.11.c.47. De *androgyno* Principalli Vicecomitis ita Cardanus. Cardan. de rer.var. l.7. c.33. Unum habebat tantum testem proprio loco, cum mammis tumidis, ut equæ habent. Inde vulvam proprio loco, & ex vulva penis emittebatur, non major palmo cum eum exereret. *Vocem* equi cum exprimere. Vox. Græci volunt, χρεμετίζειν, & ἐπιχρεμετίζειν, φρυμάττεσθαι, vel potius φρυάττεσθαι, ut Ammonius monet, dicunt; Latini fremere & hinnire. Vox ipsa, χρεμετισμὸς, βρόχαλος, μιμιγμὸς vocatur. De eius mutatione ita Aristoteles. Equorum etiam voces, differre palam est. Fœminæ enim simul ac natæ sunt, vocem exiguam mittunt ac tenuem: Mares exiguam quidem & ipsi, sed pleniorem tamen & graviorem quàm fœminæ & indies majorem reddunt. Bimus cum est, atque inire incipit, vocem magnam gravemque mas mittit: fœmina majorem quàm ante & clariorem, usque ad vigesimum ætatis annum, magna ex parte: sed ab hoc tempore imbecilliorem tam mares quàm fœminæ reddunt. Qui nunquam in aliorum equorum turba hinnit, hunc mutum esse scribit Mizaldus. Cum incedunt, sonitum edunt, pedibus terram pulsantes. Motus. Inde Latinis sonipedes, Homero ὑψήχεες, quasi altisoni dicuntur. Quoniam poplites non adeò flectere possunt, ascendendo magis fatigantur, & lapsi, maiore cum impetu ruunt: Cardan. de Var.Rer. l.13.c.3. descendendo, quòd quatuor habeant crura, magis contra pondus obnituntur. Agilitatem & epitheta quæ apud authores occurrunt, & exempla testantur. Homero ὠκύποδες, ἀερσίποδες, ἀελλόποδες, ταχύποδες, ἐλαφρόποδες &c. vocantur. Oppianus, tantæ Iberos, scripsit esse celeritatis,

ut

ut solæ cum eis Aquilæ, aut Circi accipitres comparari possint. Persei Pegasus alatus fingitur. Sarmatas longinqua facturos itinera, etiamsi nihil offerrent pabuli, per centena & quinquaginta milliaria insedisse, non nemo prodidit. In Arabia, si Vartomanno credimus, citatissimo cursu diem ac noctem integram nunquam cessant. In Alanico bello captum à Probo Principe memorant, qui unius diei spacio centum obiret milliaria, vel in decimum haud interpellato labore. Cæterum *an equi equabus, aut vice versa velociores sint*, disquiritur. Homerus equabus Pheretiadis palmam tribuit. Menelai Ætha pernicissima erat. Horatius quoq; equum quàm equam quadrigis aptiorem dicere maluit. Equas inter currendum urinam emittere Plinius dixit. Crauxidæ equa octava Olympiade omnes vicit desultorios. Hecratitis Thessali (Echecratidem Plinius vocat) prægnantem equam Olympia vicisse invenimus. At Oppianus mares ad venationis usum præstare tradit; fœminas minus celeres ad longos per nemora decursus. *Quid equus admissus* Ciceroni sit, in Aldrovando vide. Imminuitur, imò deperditur celeritas, si ocio domi marcescat. Quamobrem Antigonus Rex cum suo equitatu obsessus, cum exercere equos propter loci angustiam non posset, eorum capita loco substrinxit altius, quàm ut prioribus pedibus terram possent attingere: deinde cogebat ipsum equitatum posterioribus exultare ac calces emittere; qui motus non minus sudorem excitabat, quàm si terræ spacium decurrissent. Ex putrescentium medullis evolare vespas, notissimum. *Naturam* si spectes, φοςϐάδες quoque sunt, seu ἀγελαῖοι: bibunt sorbendo, & os profundius aquæ immergunt, quod audaciæ inscribitur: animum & os semper in patinis habent, & facilius sitim quàm famem tolerant: equæ crebrius mingunt, & per menses purgantur: plus excrementi sicci quàm humidi, quòd siccis magis vescantur, egerunt: Spumant si cursu defatigentur, cujus causam Galenus exactè prodidit; somniant de iis quibus assuevere: dormiunt plærumque stantes, canterii magis, qui quod castrati sint, somniculosiores videntur. Cum irascuntur, canum modo dentes denudant mordentque: blanditiis maximè deliniuntur: pullos vehementer amant: Hinc factum ut Darius equâ conscensâ, quæ domi pullum habebat, ex prelio ad Issum rebus suis inclinatis evaderet: & Tartari, prædæ gratia regionem quandam, in qua multo per annum tempore sol non apparet ingressuri, pullos in limitibus relinqunt. Sic enim equæ nocturno itinere diligentius observato, rectà ad suos pullos in reditu contendunt. Rara denique, sed nota equarum rabies est, ut cum in aqua suam viderint imaginem, amore inani capiantur, & per hunc oblitæ pabuli, tabe cupidinis intereant. Mentis error discutitur, si deducas ad aquam detonsâ jubâ: tum demum speculatæ deformitatem, pristinæ imaginis aboletur memoria. Lycospadas equos maximè dare operam, ut aurigis suis formosi videantur, Ælianus prodidit. Ad *sensus internos*, ingenium, docilitas, memoria, amor & fides erga dominum, pudicitia, & magnanimitas pertinent. *Ingenio* debentur, quòd inimicos partis suæ norunt, adeò ut inter prælia hostes morsu petant: quòd rectoribus perditis quos diligebant, mortem fame accersant: quòd auribus quæ audivere indicent: & quòd equitationis peritum agnoscant. Bucephalus Alexandri, accepto regio stratu, neminem unquam alium præter dominum vehere dignatus est; & vulneribus altis in prælio acceptis, non prius concidit, quàm dominum extra periculum deposuisset. Equum Caii Julii Cæsaris nullum præter Cæsarem dorso recepisse Solinus & Suetonius author est. Cujusdam medici Pannonici præ foribus solutus, etiam per integrum diem, donec ab ægris rediisset, expectabat; adventanti gratulabundus occurrebat. Choreas tripudiaque

Horat. l. 2. Car. od. 16.

Plin. H. N. l. 15. c. 21.

Aldrov. p. 40.

Natura.

Galen. in Aphoris. f. 2. 45.

Paulus Venetus l. 9. c. 47.

Ælian. H. A. l. 16. c. 24

Sensus interni.

Sueton. in Cæsare.

edo-

edoceri Sybaritarum exemplo notissimum, qui eo devenerant dementiæ, ut in symposiis equos ad tibiam saltare docerent. De illo verò quem Scaliger vidit, ita idem. Equum pusillum deformem circumducebat agyrta quidam, cujus jussu atq; etiam loco interdum ille omnia faceret; ambulare, succussim properare, currere, saltare, vel quadrupes, vel bipes. Vinum bibere vidimus, in clunibus sedentem; anteriores pedes ad pateram ferri: pelvim sive malluvium cruribus sustinere, quasi à tonsore lavaretur; qualem pictum videmus asellum cucullatum: humo se sternere; porrectum atque projectum jacere: ciliorum compressione annuere: caput ad heri nutum attollere: in terga vertere: supinus ostendere, quo corporis situ mulier ineuntem admittat virum. Stabulum agnoscere, & sponte domum reverti, notum. Ideò Galba cum de equi possessione disputaretur, velatum duci ad flumen præcepit, & ubi bibisset, amoveri velum oculis, ut stabulum petere posset. Deuxippi equ9, ita erat edoctus, ut & sine habenis ocyssimè ferretur, & illo pedetentim procedente, placidissimè staret. Nigritarum quoque equos non aliter dominos ac canes sequi, Strabo author est. In ventre cubare edoctos à Jarcis, apud Herodotum legimus. Nervam in Parthia equus adorabat. Lutetiæ alter Reginam Ludovici XII. conjugem, genibus flexis salutabat. Circulos ligneos transiliisse, more canum, saltuatimque vivacissima pernicitate sese gyrando revolvisse, Venetiis anno 1636. vidimus. *Memoriâ* valere inprimis tubæ sonus indicat, quo audito, aures arrigit, nares inflat, hinnit, frena cum strepitu rodit: pedibus terram quatit, loco manere difficulter potest. Parasitus etiam quidam apud Tzetzem, cum equo veheretur curili, prandio frustratus est, quod equus, cum in columnam metæ forma incidisset, circum esse putans, usque ad vesperam circum eam se flexisset, cum impetu semper currens. Taceo quod Tholossanus de equo cujusdam Episcopi scribit, quem frater ejus ita adsueverat, ut quoties verba, Deus in adjutorium meum intende audiret, saltibus crebris se extolleret. De *Amore, gratitudine & fide erga Dominum*, quorundam exempla testantur. Antiochi equus, occiso in prælio domino, se & suum sessorem Centeretrium Gallum præcipitem dedit. Scytharum reguli, hostem cum victor ad spoliandum venisset, ictibus & morsu confecit. Dionysii, ab eodem in cœno relictus, ut apud Plinium ex Philisto legimus, ut sese exemisset, vestigia Domini secutus est, etsi apum examen tergo hæreret. Homerus Patrocli equos flevisse dicit, Virgilius Pallantis, Cæsaris Suetonius, suum Asturconem Cardanus. Plinius quoque, eo affectu plærosque equorum in dominos esse ut affectos lugeant, lachrymasque interdum desiderio fundant, tradidit. Interfecto Nicomede Rege, equus ejus vitam inediâ finiit. Idem de Soclis juvenis Atheniensis equo, postquàm ab eo venditus fuisset, dicitur. De *Pudicitia* apud Ælianum, Varronem & alios invenies. Plinius ita brevissimè. Alium, inquit, equum, detracto oculorum operimento, & cognito cum matre coitu, petiisse prærupta atque exanimatum. Equam eadem ex causa in Reatino agro; laceratumque pariter aurigam invenimus. Namque & cognationum intellectus in iis est: itaque in grege prioris anni sorore, libentius etiam quàm matre, equa comitatur. De pulli ex incesto domini concubitu nati zelotypiâ, vide Aldrovandum. De *Magnanimitate* idem prolixè agit, sufficiat dixisse, quod Plinius habet, nempe, Equorum jubas tonderi præcipere, ut asinorum in coitu patiantur humilitatem: comantes enim gloriâ superbire: Inventi quoque qui sine auriga certamen vicissent. In Circo, inquit Plinius, ad currus juncti, non dubiè intellectum adhortationis & gloriæ fatentur. Claudii Cæsaris secularibus Circensibus, excusso in carceribus aurigâ, albatos equos palmam

Scaliger Exercit. 209. f. 1.

Suidas in ἵππος.

Plin. H. N. l. 8. c. 42.

Plin. l. c.

Plin. H. N. l. 8. c. 42.

inam occupasse, opposita effundentes omnia, quæ cōtra æmulos debuissent, perito auriga insistente, faciētes: cum puderet hominū artes ab equis vinci, & peracto demum legitimo cursu ad metam stitisse. moxque subjungit. Majus augurium apud priscos, plebeis Circensibus excusso auriga, ita ut staret, in Capitolium cucurrisse equos sedemque ter lustrasse; maximum verò, eodem pervenisse ab Vejis, cum palma & coronis, effuso Ratumena, qui ibi vicerat: unde postea nomen portæ est. Phidoti Corinthii etiam equa, cui Auræ nomen, apud Pausaniam, ab ipsis statim carceribus sessore suo collapso, & cursum pristinum æquè ac si rectorem haberet retinuit, & circa metam se convertit: audito verò sono tubæ ad cursum concitata est vehementius: cumq; ad ludorum præfectos antevertisset, jam quasi victoriæ se compotem intelligens, constitit. *Sympathiam & antipathiam* si attendas, singularis equo cum gallinis & otide amicitia: cum *camelo, elephante, lupo, urso, leone, sue, ovibus, asino, serpentibus, trachuro pisce, phoca, pomis & ficubus, hordeo quodam, gentiana, colore atro*, & cadaveribus, inimicitias exercent. *Camelos* cum Cyrus equitatui Cræsi opposuisset, in fugam equos conjecere. Xerxes Arabes camelis usos, ultimos in exercitu locavit, ne equi consternarētur. In bello Tarentino elephantorum tum magnitudine tum deformitate, & novo colore simul ac stridore consternati equi, cum incognitas sibi belluas amplius quàm erant, suspicarētur, fugam stragemq; latè dederunt. Cæsar ingentem fluvium in Britannia trajecturus, conscenso elephante, equos Britañorum terruit. Ne tympana quidem ferre posse, si ex pellibus vel elephantis, vel cameli, vel lupi facta fuerint, à Porta author est. Rumpi eos traditum est, teste Plinio, qui vestigia *luporum* sub equite sequuntur, si calcaneum equi quadrigam trahentis conculcent, sisti, tanquam cum quadriga conglaciati essent, apud Ælianum legimus. Nunquam transituros equos, ubi lupi

Pausan. in Corinthiacis.

Sympathia & Antipathia.

Herodot. Hist. l. 1. p. 15.

Plin. H. N. l. 10. c. 20.

intestina sint defossa, Pierius Valerianus prodidit. Dentes verò maximos, infatigabilem cursum præstare equis dici, si eis alligentur, Plinius author est. De Lycospadis & Lycophoris equis in Differentiis agemus. *Vrsos* in solitudine tympano ex equi pelle confecto, terreri Portæ quoque debemus. Castrati *leonem* nulla ratione accedunt, dextrarii seu non castrati adoriuntur. *Oves* si stabulo in quo mulæ, equi, aut asini steterunt, facilè in scabiem incidunt. Rudentes *asini*, in Darii contra Scythos expeditione, equos perturbarunt. De *serpentibus* Silius Italicus prodidit. Cauda *trachuri* ventri equæ appensa, abortum procurat, si Æliano credimus. *Phocæ* aspectum ferre nequeunt. Animo linquuntur, si aut mala aut ficus dorso comportarint; exanimati, panis objectu revocantur. Hordeo illo abstinent, quod in quodam, circa Scytharum & Medorum dictam Thraciæ regionem, loco, provenit. In rabiem aguntur, si lasere nares illiveris. Gentianam abortus equabus causam esse, Gesnerus ex quodam sene audivit. Securidacam si calcaverint, soleas exuunt. Si equi ex Sybari fluvio biberint, sternutamentis exagitantur: si ex Cossinire Thraciæ, quod in agrum Abderitarum defluit, in rabiem aguntur. Idem de puteo haud procul à Potniis Bæotiæ urbe dicitur. Equum Catonis in Maurum aterrimum, aterrimis armis indutum, calcaribus adactus, sese inferre recusasse, Silius Italicus reliquit. A cadaveribus abhorrere apud Homerum habemus. Maximus quidem equorum in Cibis, medicina, bello, venatione, itineribus, triumphis, & aliis usus est; nos tamen, quo loco duntaxat in *Cibis* & *Medicina* habendi sint, videbimus. *Carnibus* usos non tantum obsessos, quod in Veronensi sub Maximiliano I. Novariensi, sub Ludovico Aureliano; Rupellensi, sub Ludovico XIII. Gallorum Rege Christianissimo, ut alia taceam, factum, sed & gentes, apud authores habem9. Notum est, Nomadum, Scytharum, Sarmatarum, & Tartarorum

Plin. H. N. l. 28. c. 19.

Columella R. R. l. 6. c. 30.

Ælian. H. A. l. 13. c. 27. Plutarch. Symp. l. 6. q. 8.

Vsus.

modernorum nomẽ. His volupe, vulnerare incidereq; equos, carnibusq; etiam semicrudis vesci: caballos pridiè tum sponte tum morbo absumptos, exciso loco apostemato comedere; eorundemque reges, si quando commeatum suis distribuerent, quadraginta hominibus equũ unum dare solebant. Sed & apud Persas, in conviviis die cuiusq; natalis, assi toti apponebantur: à Germanis verò tam agrestes quàm domestici caballi, tam diu comedebantur, donec à Gregorio III. abrogaretur. Ab Alpinis populis pullos edi, Brujerinus se audivisse refert. Fuit & *Sanguis* in deliciis. Plinius sanè Sauromatas è milio, maximè pulte, & cruda etiam farina sanguine è cruris venis admixto vivere, prodit. Miechovius verò & Paulus Venetus, equitantes si fames invaserit, sitisque molesta fuerit, venas aperire, haustoque eorum sanguine, famem sitimque pellere, reliquerunt. Gavisos eodem Cancanos, qui secundum quosdam Virgilio Bisaltæ, secundum Acronem & Porphyrium Hispaniæ gentes, apud Horatium habemus. De *Lacte* nullum dubium. Scythæ namque liberis statim atq; nati sunt, lac equinum porrigunt. Inde Hippomulgorum, & Galactophagorum nomen. Iidem Soli exponunt, ut crassior pars subsideat, mox fervefaciunt. Evadere produnt, ut vinum album esse putetur. Moschi verò olim Tartarorum servi, potum lactis equini illis tributum petentibus per ducem suum in itinere offerre consueverant. De Hippace quid sit, inter scriptores non constat. Hippocrates, Dioscorides, & Plinius, caseum esse scribunt, quem ille virus redolere, & bubulo proportione respondere, adjicit. Alii equinum coagulum esse credunt. Theopompus scythicum ex lacte equino, edulium esse scribit. Ut ut sit, hâc & glycyrrhizâ, undecim & duodecim dies vitam tolerari apud Theophrastum legimus: plurimam temporis partem caseo equino usos Hippocratis testimonium est. Nec est quod quisquam illud mire-

Bruyer. l. 13. c. 40.

Plin. H. N. l. 18, c. 10.

Horat. l. 3. Carmin.

Cromerus Histor. Polon. l. 29.

Hippocrat. l. 4. de morbo.

Plin. H. N. l. 28. c. 9.

Theophr. H. P. l. 9. c. 13.

tur; cum Zoroastrem interdum solo lacte sex menses transegisse, quod de quodam alio Athenæus narrat, referant. *Medicinam* quòd spectat, habet in ea locum, *lac, serum, sanguis, axungia, coagulum, dentes, lingua, os de corde, jecur, testes, fel, pili, ungulæ, sudor, spuma, saliva, urina, & stercus.* *Lac* maximè perpurgat, ut purgare Dioscorides tradat. *Serum* ad ulcera renum perpurganda, conducit, si Ætio credimus; illud nempe, quod per decoctionem ex lacte separatur. Rhasis mulierem quæ non concipit, si lac equinum ignorans biberit, & mox cum viro congressa fuerit, concepturam scribit. Invenio & apud Plinium, vulvas collutas juvari eodem lacte. *Sanguis* septicus est: Equarumne quæ admissuram expertæ sunt, an verò marium ὀχευτῶν, quod Hermolao Barbaro placet, vel equorum utriusque sexus, quod Plinio, experientia dirimere potest. Eundem Plinius regio morbo prodesse scribit: & hippiatri eodem ad diversos morbos utuntur. Phragmaticum de matrice detractum, cum oleo vinoque tepefactum, & toti jumento contra pilos inunctũ, curat. *Fel*, maleficæ naturæ est, si Plinio credimus, qui tantum inter venena damnari tradit, ut ideò flamini sacro equum tangere non liceret. *Axungia* suffumigata, partum mortuum, si Sexto credimus, forás ejicit, & secunda sequitur. Medulla unguẽtis ad spasmum miscetur. *Coagulum* inter dysenteriacorum & cœliacorũ remedia censeri, Dioscorides, Galenus, Avicenna, & Haly authores sunt. *Dentium* farina verendorum vitiis inspersa medetur. Qui primi equo cadunt, infantibus adalligati, dentitionem facilem præstant, idq; efficacius, si terrã non attigêre, ut Plinius prodidit. Sextus eos, si dentẽ qui doluerit, tetigerint, remedio esse scribit. Nam & infans, addit, si equi rostrum basiaverit, dentium dolorem non sentit, & nec equus mordebit infantem. *Lingua*, ex vino inveterata, ad lienem præsentaneo remedio sedandum datur, si Cæcilio Bioni apud Plinium fides.

Usus in Medicina.

Dioscor. M. M. l. 2. c. 75.

Veget. l. 1. c. 17.

fides. *Os de corde*, dentibus caninis maximè simile est. Hoc Scarificari dolorem, aut exemto dente demortui equi maxillis ad numerum eius qui doleat, demonstrari, Plinius author est. *Iecur* thecâ cedrinâ repositum, dein vino Chio & aqua dilutum, ne jecur amplius exedatur; efficit. *Lien* ex aqua dulci potus, mortuum partum ejicit, apud Plinium. *Testiculi* aridi hausti Venerem stimulant. *Lichenes* in genibus, & super ungulas inflexu harum partium indurati *calli*, triti & in aceto exhibiti, comitialibus prosunt, ut Dioscorides, Galenus, & Plinius, scribunt. *Pilus* ad ostium domus alligatus, ne culices, aut Cniphes per ostium involent prohibet. Id Rhasis & Albertus prodidere. In inguinum ulceribus equi setæ tres, totidem nodis alligatæ intra ulcus, remedio sunt. Eorundē ex capite & femine cinis, sanguinis profluvium sistit. Pilo circumligato verrucæ tolluntur, quod propter adstrictionem alimento privatæ arescant. *Vngularum* cinis cum oleo & aqua illitus, panos & apostemata, in quacunq; parte discutit: sed & strumas, si urina calefacta admisceatur. Ex vino & aqua potus adversus calculos prodest. Suffitus partum deturbat. Ramenta per nares equo infusa, urinam eiusdem promovere, Hierocles scribit. *Sudor* cum urina in balneo bibitus, tineas & serpentes è ventre hominis exigit, si promissis quorundam credendum. Mistus cum vino & à gravida potus, abortum facit. Si cultelli vel gladii calefacti eum imbiberint, inficiuntur adeò, Alberto prodente, ut locus ab eis vulneratus, sanguine, ante mortem animantis, manare non desinat. *Spuma* equi recens detracta, & cum oleo rosaceo infusa, auricularum quamvis vehementes dolores resolvit. Eâdem, Marcellus, si ab equitando vexata fuerint inguina, aut intertrigines doluerint, fricari tanquam præsentaneo remedio, jubet. Ex *Saliva* commendat Gesnerus, in fervido faucium malo, quod æstate nonnunquam, pestilenti lue, in milites inprimis grassatur, remedium. *Saliva*, inquit equi, *avenam aut hordeum pasti, os ægroti diligenter colluitur: deinde ex cancris vivis contusis, humorem exprimes, eodemq; rursus lavabis. Quos si vivos habere non potes, pollinem de cancris aridis in clibano tostis insperge: postquam equi saliva ablueris.* Phthisicis jam desperatis, salivam vel spumam cum aqua calida per triduum dabis. Æger sine cunctatione sanabitur; sed equus morietur. Id à Plinio, Marcello, & Sexto proditum habemus. De *Vrina* & *Stercore* hoc dixisse sufficiat: illam aquæ ferrariæ ex officinis contra comitialem morbum misceri: hoc, ad colicam in vino albo decoctū, contra scorpionū ictus; & fluentem ventrem in aqua, Dioscoridi, Plinio & Sexto adhiberi. Recens naribus admotum, sanguinē reprimit, inprimis si cum creta & aceto acerrimo agitetur. Cum putaminibus ovorum in cinerem redactū mistum, ne ex vulnere immodicè fluat, prohibet. *Anhelitum* præservare à peste quorundam commentum est. *Differentiæ seu Genera* equorum varia sunt: præcipua, à *Locis, partibus, & quibusdam accidentibus* sumuntur. A *Locis* equi sunt, *Acarnanici*, qui maximi fuisse dicuntur. Unde in proverbium de re maximâ cessere. *Æthiopici*, quos, feros credo, pennatos, & cornibus ornatos ferunt: malè à calore habentur. *Agrigentini*, qui olim ad agones Græciæ mittebantur, & victores recedebant. *Alanici*, qui veloces & robustissimi. Probi tanta celeritate fuisse perhibetur, ut diurnis spaciis centum obiret milliaria, vel in decimum diem haud interpellato labore ut diximus. *Angli*, quorum bona pars non succussat, ut Polydorus Virgilius prodit. *Apamienses* in Syria, ubi supra triginta millia alebantur equæ, & emissarii trecenti. *Apuli*, quos Varro laudat, & Volaterranus bello aptissimos facit. *Arabes*, celeritatis, equæ inprimis, tantæ, ut per diem noctemq; circiter, centena milliaria itineris conficiant, si Vartomanno credendum. *Arcades*, à quibus ideò Arcadia ἱππόβατος. Equis & asinis admissariis ad mulos procrean-

Galen. de Euporist. l.2.c.38.

Gesnerus de Equo.

Polydor. H.Angl.l.1. Strabo Geogr.l.16.

creandos clara erat. *Armenii*, qui à Parthis genus ducunt, nisi quòd capite sint graviores, ideò βαρυκέφαλοι Absyrto. *Astures*, seu *Asturcones*, quibus forma minori præditis, mollis est alterno crurum explicatu glomeratio, fuere olim in precio: sed bellis apti non sunt. (Martial. Epigr. l.14.) *Attici*, qui Sophocli præstantissimi. *Barbari*, qui ex regno Tunetano, & Numidia habentur, sunt pernicissimi. *Bengalenses*, qui tam duras ungulas habent, ut ferreis soleis non indigeant, utcunque per saxa & montes currant. In Bisnagar quadringentis aut quingentis nummis aureis venduntur, octingentis quandoque, quòd aliunde advehantur. *Britones*, qui cruribus & auribus sunt mutili. *Burgundiones*, qui injuriæ tolerantes. *Calabri*, qui itineri peragendo aptissimi. *Cappadoces* omnium ferè optimi. Solebant incolæ Persis mille quingentos annuatim persolvere. *Carajani*, qui à mercatoribus in Indiam ducuntur, & quibus incolæ auferre de osse caudæ nodos duos vel tres solent, ne sessorem feriant. *Celtiberi*, qui ὑπόψαροι, subalbidi; in exteriorem Hispaniam traducti, colorem mutant. *Cilices*, quorum trecenti sexaginta albi Dario pendebantur. *Corsici*, qui breves admodum, sed generosi. Procopius tradit, paulò supra oves magnitudine esse. Alii, nisi clausis obequitari oculis, addunt. *Cretenses*, elatioris animi, & qui accessum ægrè ferunt. *Cyrenaici*, ilibus substrictis & parvis, pedibus bonis, longiore inter equitandum animæ ductu, magnitudine pollent. *Daci* pernicissimi, quibus juba ab armis ad terram usque, cauda prolixa, caput parvum. *Dani* speciosi, & viribus clari. *Oelandi* ex Gothici maris insula, totius orbis minimi, sed perdociles. *Elei*, qui à pernicitate laudabantur. Incolæ equas finibus suis eductas iniri faciebant, quod esset experimento cognitum, miræ felicitatis prolem inde provenire. *Epirotici*, qui mordaces & perversi. Apud Elidem palmas merebantur. Nunc *Albanos* vocant. *Frigisci*, quos non minus velocitate quàm continuatione cursus, invictos commendat Vegetius. *Germani*, qui plærumque succussatores. *Transsylvani*, qui docilitate ab aliis vincuntur: cursu verò jugi & longo nulli cedunt. *Græcanici*, quos Absyrtus scribit, pedibus bonis fultos esse, vasto corpore, capite venusto, ardua antica parte statura, concinnoque corpore, sed clunium compago incommoda, nec respondente; pernices & animosos. *Hetrusci*, arguto capite, & densâ juba. *Hispani*, qui teste Absyrto, magno sunt corporis habitu, concinno & erecto, eleganti capite, compage corporis luculenter dividuâ; sed adstrictis clunibus, itineribus obeundis pares & robusti; corpore nec gracili, nec ad maciem opportuno; cæterum ad cursum habiles, qui in equitatione calcaribus non incitantur. Quin & ab ortu ad integram usque ætatem morati & obsequentes: deinde improbi & mordaces fiunt. Tantam eorum fidem, (Santius Hist. Hisp. p.1.c.2.) Rodericus Santius ait, ut cum se percussos in bello sentiunt, sessores suos incolumes extra prelium reponant. *Ianettos* vulgò vocant. *Hollandi*, australes inprimis, lacertosi sunt. In Frisia generosi, torosi, & panopliæ ferendæ idonei. *Hunniscis* est secundum Vegetium, grande & aduncum caput, extantes oculi, angustæ nares, latæ maxillæ, robusta & rigida cervix, jubæ ultra genua pendentes, majores costæ, incurva spina, cauda sylvosa, tibiæ validissimæ, parvæ bases, plenæ & diffusæ ungulæ, ilia cavata, totumque corpus angulosum, nulla in clunibus arvina, nulli in musculis tori, in longitudine magis quàm altitudine statura, propensior venter exhaustus, ossa grandia, macies grata, & quibus pulchritudinem præstet ipsa deformitas. Animus moderatus & prudens, vulnerum patiens. Hunniscos aliàs vocant: fortè sunt Ungarici, seu Pannonii, quibus Camerarius dentes cadere negari ait. *Iberi* Oppiano sunt celeres, sed cursus celeritatem pauca emensi stadia amittunt, (Oppianus Cyneget. l.1.) corpore venusto, sed ungulâ minus solidâ. Fortè sunt diversi ab Hispanis, & ex Iberia inter Armeniam & Col-

Colchidem sita oriundi. Oppianus tamen eosdem facit. De *Indicis* dicit Ælianus, difficulter currentes coërceri, nisi ab iis qui à prima ætate in equestri scientia instituti sunt. Hi currum in orbem versare planè norunt. *Insubres*, sunt arduâ præ cæteris cervice, & micantibus oculis. *Istrii*, proceri, individuâ spinâ cavaque. *Lybies*, corpore oblongo, costis & lateribus crassioribus, & ampliore ad rectum impetum pectore. Solis æstum & sitim meridianam facilè tolerant. *Massæsyli* sunt parvi & celerrimi, & solâ virgâ reguntur, quod & de Mauris dicitur. *Menapii* seu Geldri, Germanicorum equorum soli bellatores, & ideò in precio. Eosdem & *Sicambros* dici volunt. *Mosci* soleis carent, ut Herbersteinius prodidit. *Murcibii*, vix ora tenacia ferro concedunt. *Neapolitani*, sunt animosi, speciosi, & robusti. *Nigritis* ob æstum nimium ferè nulli. Idem facit, ut eorum inguina intumescant, ne mejere possint. Pro fæno utuntur faselorum laceramentis, sole exsiccatis: loco avenæ, milio. Pro equo phaleris & reliquo ornatu instrato, dant mancipia novem, ad summum quatuordecem. *Nisæi*, quos maximi Oppianus facit omnium pulcherrimos, gressu molli, & freno faciles, capite parvo, jubâ longa & multa, comis utrinque demissis, subflavis. Medicos fuisse Stephanus & Ammianus Marcellinus testantur, qui & Neseos vocant. Viginti millia quotannis ad Regem Persarum mitti fuisse solita, sub tempus quo festum Mithræ celebrabatur, Strabo author est. *Norvegia* mediocris magnitudinis alit, sed admirandæ fortitudinis & pernicitatis, in saxosis viis, eosdem. *Numidici*, neque hordeum, neque triticum gustant, solo gramino & fæno contenti. *Parthi*, teste Absyrto, magno & amplo sunt corpore, Oppiano βαθυπλόκαμοι id est comam gestantes densis cincinnis nexam. De *Persicis* ita Vegetius. Persis & statura & positio à cæteris equorum generibus non plurimum differt, sed solius ambulaturæ quadam gratia discernuntur à cæteris. Gradus est minutus & creber, & qui sedentem delectet & erigat, nec arte doceatur, sed naturæ velut jure præstetur. Inter tollutarios enim & eos quos toronarios vulgus appellat, ambulatura eorum media est, & cum neutri sint similes, habere creduntur ab utrisque commune. In brevi amplius gratiæ, in prolixo itinere sævior patientia, animus superbus & nisi labore subjugatus, assiduè adversus equitem contumax, tumens, prudens: & quod mirum est, in tanto fervore, cautissimè decoris est observator: incurvata in arcum cervix, ut recumbere videatur in pectore. Inter *Pharsalicos* equum fuisse asserit Aristoteles, nomine justam, quæ pullos pareret omnes admissariis equis similes. Unde fortè ei nomen factum. *Poloni*, ut scribit Cromerus, partim ob pernicitatem & laboris incommodorumque tolerantiam, partim propter molliorem incessum, à remotioribus expetuntur. Apud *Psyllos* arietibus non majores esse Ælianus nugatur. Qui sint *Sapbareni* quorum simul cum Armeniis Vegetius meminit. Postquam Persicos laudasset, apud neminem reperitur. Ego à Saphara Arabiæ fœlicis oppido in mediterraneis, cujus apud Plinium mentio, quodque Ptolomæo σαφάρα, dictos puto. *Sardi* laudatissimi sunt, caudâ procera atque lata, juba brevi, ungulis asininis; lacertoso corpore, arrectis auribus, si benè Stradanus expressit. *Sarmatici*, genus equorum est, teste Absyrto, non inelegans, & in suo genere concinnum, ad cursum idoneum; simplex, grandi corporis habitu, valido capite, cervice decora. Castrantur, ne aut fœminarum visu exagitati raptentur, aut subsidiis ferocientes, prodant hinnitu densiore vectores. Plinius hosce populos cum longinqua acturi sunt itinera, inediâ pridie præparare equos ait; exiguum tantum potum impartientes, atque ita per centena millia, & quinquaginta continuò cursu euntibus insidere. *Scenitæ*, tantæ habent pernicitatis, Evagrio teste, ut propter velocitatem eorum vinci nequeant. *Svecia*

Ælian. H. A. l. 13. c. 9.

Oppian. l. c.

Aristot. H. A. l. 7. c. 5.

Ælian. H. A. l. 16. c. 37.

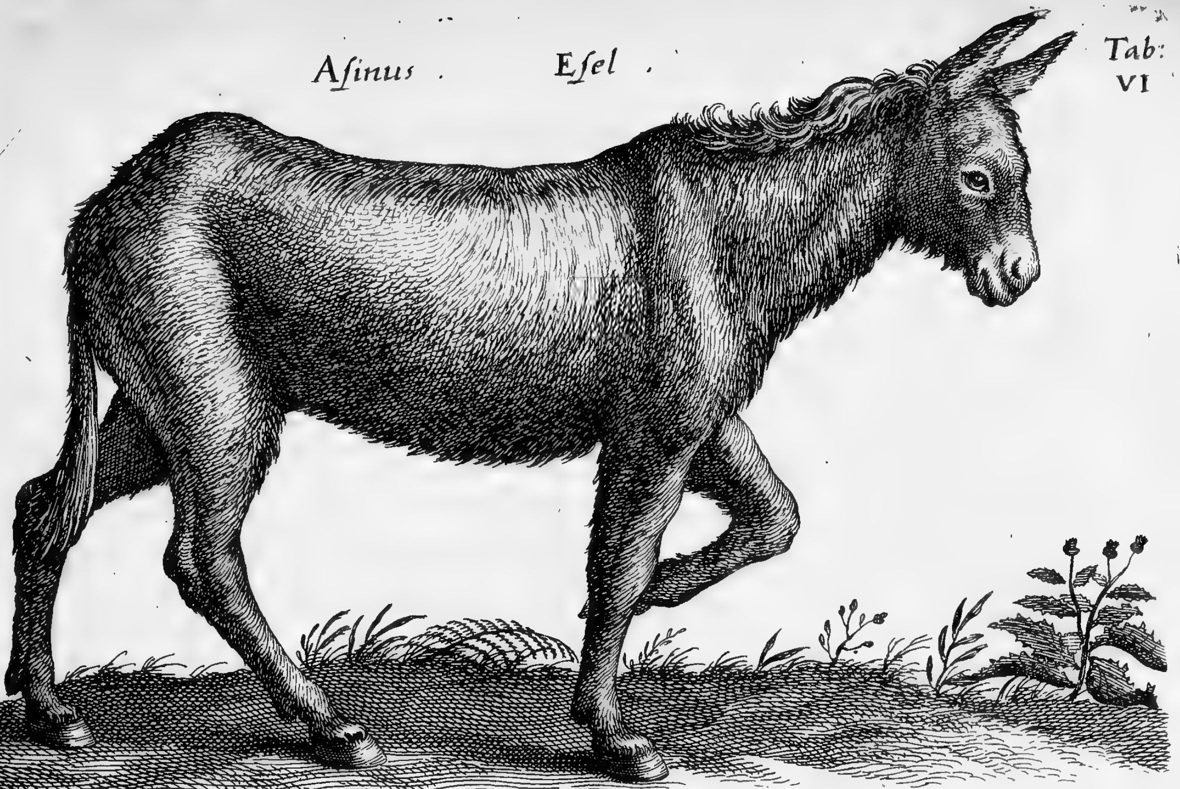
Veget. in Veterinaria.

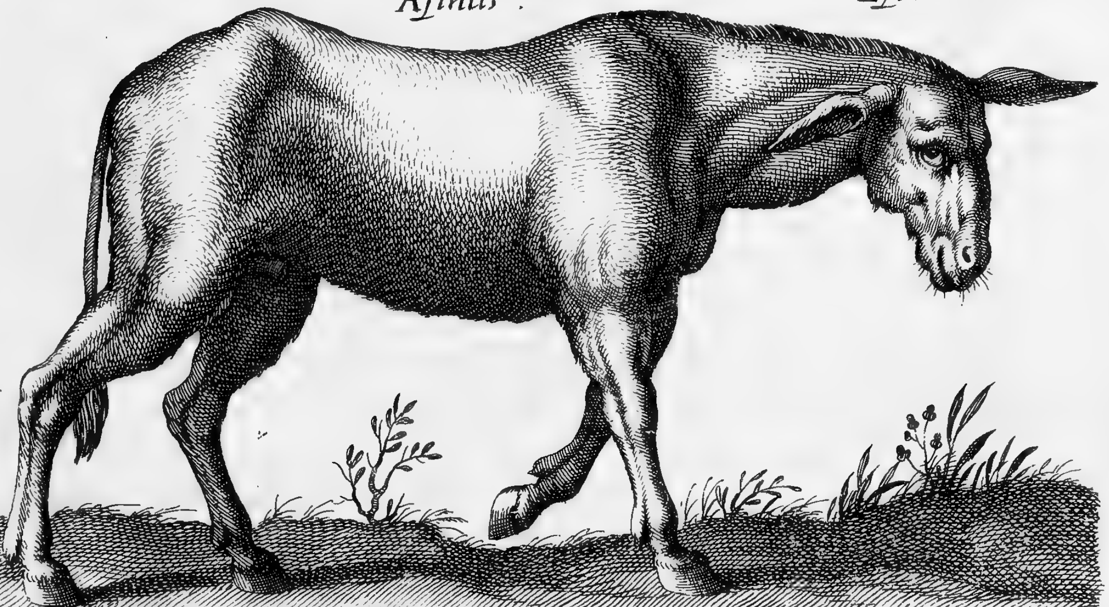
& *Gothia* magnos & ad cataphractorum prælia aptiſſimos, teſte Olao Magno producit, qui, regio edicto extra regnum educi prohibentur. *Tartarorum* plærique ſunt albi. Venetus magnum Chamum numerum X. M. alere prodidit. Tantæ velocitatis ſunt Miechovio, ut uno die XX. milliaria Germanica magna equitent. Sunt depreſſâ cervice, & pedibus aquam & pabulum ſub nivibus quærunt. Perniciores ſub Tartaris quàm aliis eſſe, Moſci affirmant. *Theſſalis* nota bovilli capitis inuri ſolebat. *Thraces* Abſyrtus turpes eſſe ſcribit, deformi ſpecie, rigido corpore, prægrandibus armis, ſpinâ curvâ, varos, ideoque ingreſſu vacillante, curſuque. Delphicum tamen oraculum & Virgilius laudat. *Toringos* quoque Vegetius commendat, & proximos Hunniſcis facit. *Tyrrheni maris* inſularum præſertim Sardiniæ & Corſicæ equos, breves admodum, ſed animo generoſo, & ingreſſu irrequieto, Volaterranus facit. Et tantum de generibus à locis deſumptis. A *Partium* conſtitutione haud paucæ quoque occurrunt differentiæ: præcipuæ ſunt, *Elaphopodes* à corvino pede ſunt qui ſuffraginum articulo oſſa continent, & ideò peſſimo greſſu nituntur, vectoremque contundendo fatigant. *Cynobatæ*, qui iiſdem in locis brevia condunt oſſa & humilia, ob idque ungulas ad internam calcium partem adferunt, ac pedes tractim agunt, in eiſque claudicant. ἑτεροσκελεῖς & ἑτερόποδας dicit Abſyrtus illos qui in alteram partem vergunt ſeu inclinant. ὑψαύχην, Homero ἐριαύχην, eſt ille qui cervicem attollit. ἑτερόγναθος, qui diſpares maxillas, unam nempe duriorem, alteram molliorem habet. Ex *accidentibus* color nobis aliquot præbet differentias, alia prætermittimus. Huius ratione ſunt, *maculati, trabeati, transtrabeati, unicolores, albi, nigri, ſpadices, baliardæ, cærulei, parvi, heterophtalmi, aëtogenes, & alphorynchi. Maculati* ψάρυγες Oppiano inprimis maximis nigris maculis & zonis ſeu per crura extenſis, ſeu per dorſum, ſeu in collo diſtincti, nobiliſſimi habentur, eoque præſtantiores fore creduntur, quo natura in his ordinem quendam ſervaſſe videbitur, ſeu numeri ſeu paritatis ac loci, ſeu rectitudinis: poſt hos ſunt qui maculas rubras aut rubiginoſas habent. Ad hos ſpectant, *Scutulati*, qui oblongis tæniis ornantur: *Guttati* στικτοὶ, qui rotundis faſciantur, ut pantheræ: & *Variegati*, ποικιλοδέρμονες, *picæ* nonnullis, aliis Homeri αἰολόπωλοι, qui picæ inſtar albo & nigro variant. *Trabeati*, dextros ambos aut ſiniſtros pedes albos habent, & peſſimi eſſe cenſentur. *Transtrabeati*, alternatim pedes habent candidos, & omnium deterrimi ſunt. Cauſa utriusque quod illorum pedes in utero materno juncti fuerint, ob id ſimul contraxiſſe maculam. *Unicolores* Palladius admiſſarios legi jubet. *Albi* Claudiano ſunt veloces, Platoni laudatiſſimi. Cæſios habent oculos; quòd cum hi triplici ratione diſtinguantur, nigro, caprino, & cæſio, corporis totius colorem, oculi quoque color conſequatur. *Nigricantes* laudibus efferuntur, maxime ſi in fronte, vel aſteriſcum, vel lineam albicantem, vel denique altero pede, candoris aliquid habeãt. Αἴθωνας Homeri quidam interpretantur, id eſt nigros & quaſi igne exuſtos quales αἴθωνας & πυριλαμπέας in aprorum venatione commendat Oppianus. *Spadices*, ſunt ſanguinei fulgoris, à colore palmei ſurculi. Alii palmatos vocant, Varro badios, Caſſius Medicus balios, nonnulli Caſtanei coloris, & baliardas. *Cæruleos* Becanus celeres facit. ψαρωὰς equos τὸ χρῶμα πυῤῥούς, Heſychius & Varinus vocant. *Heterophthalmi* oculos habent, aut nõ ęquè magnos, aut alterum altero humiliorem. Lacuna malè monoculos vocat. Parthi eos fortè probabant, quòd pavidi & fugæ aptiſſimi eſſent. Αετογενεῖς à genitiva quadam macula quam in armis & cocco referunt, Abſyrtus dici putat, Sarmatæ eos ut probos adſciſcunt: illos verò, qui aquilinam notam ponè ferunt circa coxas & caudam, (iidem hi cum ſuperioribus nam ἀετὸς aquila eſt) rejiciunt. Αλφορύγχοι denique, tardius ſeneſcere dicuntur.

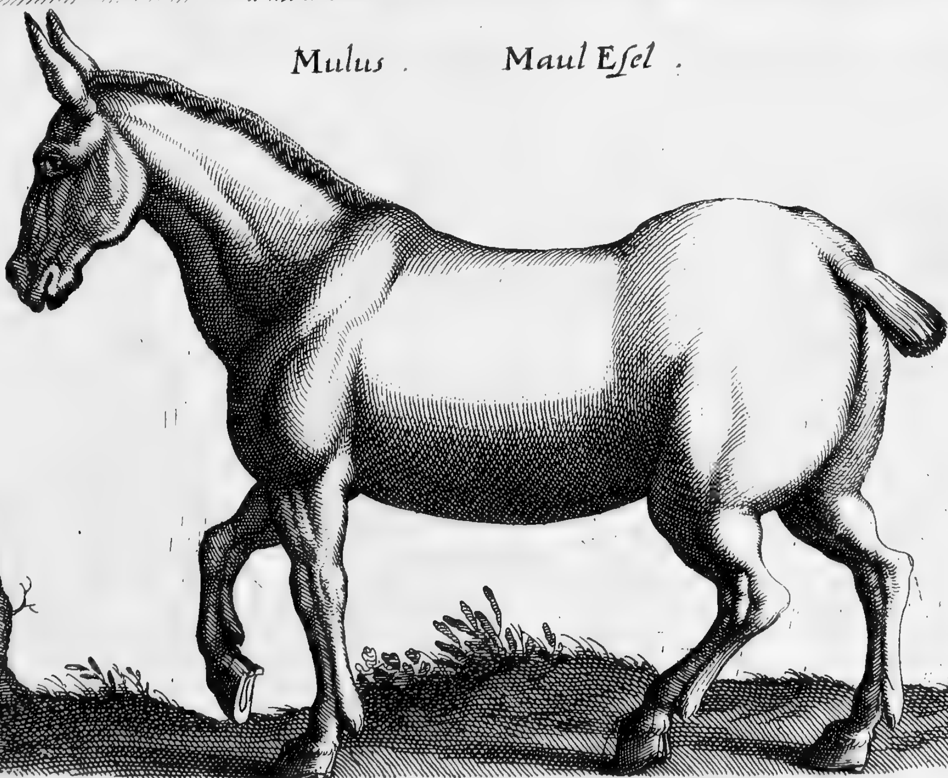
Paul. Venet. l.1.c.65. Michov. l.1.c.6.

CA-

Tab: VI

CAPUT II.

De Asino.

EQuum excipit Asinus, despectum quidem, sed non minus utile jumentum. Incredibili sanè lucro dominis fuisse memoratur, compertumque tradunt, fuisse asinam quæ omnium prædiorum fertilitatem superarit: siquidem in Celtiberia visum est, singulas asinas quadringentis millibus nummorum fuisse eni-
Plin. H.N. l.8.c.43. xas, ut apud Plinium legimus. Non est ergo mirum à Q. Axio Senatore quadringentis nummis asinum emptum: & Heliogabalum eosdem tanquam magnifica dona P. R. distribuisse. *Nomen* apud Latinos sortitus est, non ab à & linos, ut esset quasi sine sensu animal, ut Bartholomæus Anglicus nugatur: sed à sedendo, ut Isidorus scribit, quasi assedum dicas: vel potius ab Ebraico Ason, quod ipsum asinum significat. Græcis est ὄνος, παρὰ τὴν ὄνησιν, quod nostra opera juvet; nisi melius à livido colore ita dicatur, à quo & asello pisci, nomen inditum arbitrantur. Dicitur Cyrenensibus βελνὸς ab improbitate; Aristophani βύπαλος, quasi bovis instar stupidus; Nicandro βρωμήεις ruditor; & à nimia vocis absurditate μεγάμυκος; Eustathio & Suidæ κάνθων, à clitellis, & κανθήλιος; Hesychio κίλλος, quomodo & Dores eundem appellant. Aliis κωθυλός, λέπαργος, quod cilia albicent; μεμμέμνων, μονιὸς Cyrillo, μυχλὸς, quod tamen vocabulum Phocenses, nonnisi τῷ ἐπὶ ὀχείαν πεμπομένῳ tribuunt, qui & κήλων vocatur; ὀκείβας, agrestis nem-
Descriptio. pe, ὀγκιστὴς à ruditu; dicitur. *Descriptionem* si spectes, *aures* ipsi pro proportione totius longissimæ & latæ; labia crassa: *caput* magnum: in collo & pedibus, nigræ quædam lineæ quas Hesychius μύκλας vel μύκλως vocat: In *tergoris* exordio, crucis effigiem gerit, quo etiam loco quàm juxta renes, onera difficilius portat, quod ossa sint minus robusta. *Pilus* corporis duriusculus & lanificio ineptus. *Ilia* alba. *Membrum genitale* præ cæteris quadrupedibus grande. Nicander κορύνην, quæ propriè est ῥάβδος κεφαλωτὴ, vocavit. *Dentes* priores mense trigesimo tum mas tum fœmina amittit; secundos sexto: quòd si non prius peperere quàm decidant postremi, sterilitas certa. *Cutis* ei durissima & solidissima ut vix fustim sentiat. *Cor* portione maximum ut omnibus timidis, aut propter metum maleficis, ut ait Plinius. *Sanguis*, crassissimus, pinguissimus, & nigerrimus. Quantum ad *Lo-* Locus.
cum, Nomades asinis carere propter regionis frigus scribit: itaque in Septentrione paucos invenias. In Italia, Gallia, Germania, Græcia, haud pauci, ut in Differentiis dicemus habentur. *Cibus* ipsi vilissimus. Nam & Cibus.
eo rure quòd pascuo caret contineri potest, exiguo & qualicunque pabulo contentus. Quippe vel foliis spi- Columella R.R.l.7.c.1
nisque, vel perticis salignis alitur; vel objecto fasce sarmentorum. Paleis verò quibus ferè omnes regiones abundant, gliscit. Ideò Tzetzes maximum urbis excidium indicaturus, vereri se, acutè dixit, ne asinus eam depascat. Delectatur & ferula, quæ aliis animalibus venenum est; & ficubus, quas cum devorasset, & verò puer ut vinum asello daretur postulasset, in tantum cachinnum Polemon, vel Chrysippus resolutus est, ut eodem perierit. At in Christiani Moguntini Episcopi, teste Krantzio, asi- Krantzius Sax.l.6.
nos, tantæ impensæ factæ, quantæ in potentissimi Principis familiam alendam impendi possent. Ajunt etiam potu aquæ pinguescere, & ex cibo eo magis proficere, quo plus biberint. *Maximè* libidine pruriunt, id & Am- Generatio.
braciotarum æneus asinus quem Delphis dedicavere, postquam victoriam de Molossis, pugnâ nocturnâ, reportassent, ostendit. Segnes tamen esse & infœcundos, ob tantam veretri enormitatem, pro comperto habetur. Ideò Ægyptiis exosos Æ- Ælian. H. A.l.10 c.28,
lianus prodidit. De generatione ita Plinius. Partus à trigesimo mense Plin. H. N, l.16.c.20.
ocyssimus, sed à trimatu legitimus, totidem quot equæ & eisdem mensibus & simili modo. Parit duodecimo mense; singulatim magna ex par-

parte procreat prolem: eâ namque naturâ est, ut unum pariat, sed nonnunquam gemellos etiam edit, rarissimè tamen. A partu die septimo mari jungitur, eodemque die juncta, maximè recipit initum, sed postmodum etiam patitur. Solet hæc, nisi priusquam gnomonem amittat pepererit, nunquam postea initum recipere: sin antea pepererit, parere tota sua ætate potest. Gignit totâ vitâ, quæ ei est ad trigesimum annum. Prægnantes opere levant. Venter enim labore nationem reddit deteriorem. Marem non disjungunt ab opere, quòd remissione laboris fit deterior. Admittuntur antè solstitium, ut eodem tempore alternis annis pariant: duodecimo enim mense conceptum semen reddunt. *Hucusq; Plinius.* Dolent eis à fœtu mammæ; ideò sexto mense arcent partus, cum equæ anno propè toto præbeant. Lac gravidæ habent mense decimo; vel ut Plinius, prægnantes continuò lactescunt. Pullis ubi pingue pabulum, biduo à partu maternum lac gustasse lethale est. Genus mali vocatur *Colostratio.* Hana socer Esau primus equis asinos copulavit: sicque isti se gerunt, ut si asinas quas equi inivere supervenerint, semen, propter ejusdem sine dubio frigiditatem, pervertant. Quòd facile implent, membri, ut Cardano visum, productio in causa; quâ ad intima uteri equæ penetratur. Observatione dignum, quod tradit Plinius, ad mularum maximè partus, aurium referre in his & palpebrarum pilos dici. Quamvis enim unicolor toto corpore, totidem tamen colores quot ibi fuere, reddere. *Inimicitias* cum Ægitho, & Spino avibus, ex plantis cum cicuta gerunt. Spinetis se scabendi causa atterens, nidos ægithi dissipat: quod adeo pavet, ut voce omninò rudentis auditâ, ova ejiciat, pulli ipsi metu cadant. Igitur advolans ulcera ejus rostro excavat. Spinus ideò eos odit, quòd flores spinæ devorent, is in spinis degat. Cicutam si in Hetruria depascantur, profundissimo somno & torpore corripiuntur, ut planè mortui videantur. Scaliger testatur, multos ex ejus esu oscitantes, deinde in anfractuosos gyros circumactos concidisse. Quæ de corvo, lupo, sorice, & equo dicuntur, manifestam rationem habent. *Amicitiam* verò cum scorpio, & vitis palmite colit. De illo ita Merula. Si percussus à Scorpio, super asino rectus desideat ad caudam, pro ipso dolorem sensiturum asinum: ejusque rei signum esse, quòd pedendo moritur. Vel si is quem Scorpio pupugerit, in aurem dicat asino, Scorpius me pupugit; non amplius doliturum dolore in asinum transeunte. Abroso verò ab asino vitis palmite, vindemiam inde ferociorem provenisse, observatum est: idque cum multa secuti diligentia mortales, lætiorem sibi proventum quotannis compararunt. Stygis aquam nonnisi ungula asini pati; & Empedoclem utribus ex coriis asinorum flatus Etesiarum validos compescuisse, nescio an inter sympathiæ exempla recenseri debeat. *Vitam* ad trigesimum producunt annum, nisi nimis laboribus exhauriantur. Fœmina vivacior mare est. *Vox* ipsorum ruditus & oncatio, ut Scaliger voluit. Sed & βρωμῶμαι, & μυκάομαι de asinis prolata invenies. Soli inter animalia pilosa, non à pediculo tantum, sed etiam à reduvio immunes esse dicuntur. Laborant & catarrho & bulimo; & hoc maximè, si caricas & mala gestaverint. Illum *Malida* vocant, quod vitium in capite oritur, facitque ut per nares pituita multa russaque effluat, quæ si ad pulmonem descenderit, mori feruntur. Ælianus author est Maurusios asinos primum ut se in viam dederunt, incredibiliter incitata celeritate iter conficere, ut evolare non excurrere videantur. Deinde eos citò fessos de via, & pedes & spiritum deficere, ac pedum tarditate ad currendum constrictos insistere, & acerrimas lachrymas profundere. Claudicationis remedium vide apud Aldrovandum. Quòd ab aqua sibi, ut Plinius, prodidit cavent; ita omninò, ut pedes tingere metuant: quod

Marginalia: Genes. c. 36. — Inimicitia. — Scalig. Ex. 152. — Amicitia. — Vita. — Morbi. — Ælian. H. A. l. 14. c. 10 — Natura

quod mirum dictu sitiant, & si immutentur aquæ, ut bibant cogendi exonerandive sint: quòd rictu labiisque latè diductis & dentibus deformiter denudatis irridere videantur: quòd mingant ubi alii prius minxerunt, aut super fimum: quod mensibus multò ex proportione minus purgentur: quòd cum bibunt parcè admodum os mergant, propter aurium sine dubio umbram: quòd denique tam exquisiti sint auditus, ut præter solos mures cæteris animantibus eo præstare dicantur, ad *Naturam* eorum pertinet. Singulari *stupiditatis* privilegio damnatos esse, omnes norunt, ita ut hujus vitii homines nomen asinorum meruerint, de quo prolixè Aldrovandus. Doceri tamen posse, aliquot exempla comprobant. Scribit quippe Cardanus ex Leone Africano, asinos ad tibiam saltare, & voce in aurem insusurrata spontè supinos concidere: clausis oculis inflari quasi venenum bibissent, nec minis interim, nec precibus, nec verberibus adduci posse ut surgant: Cæterum blanditiis adulationibusque ac spe potissimum, vehendi formosas mulieres proposita, subitò alacres exsurgere: ubi verò audierint vehendos esse anus, demissis auribus se claudos simulare. Interrogati etiam an formosæ juvenculæ illis placeant, capite annuere: demum etiam formosissimum in cœtu adstantiam, deligere. Similia ferè de circulatoris Johannis à Grua asina, oculatus testis Gesnerus prodit. Asina, inquit, ter primum pro soni diversitate tripudium immutabat: tripudiabat autem anterioribus pedibus erectis summa cum alacritate: mox velut gaudio in maximum converso mœrorem, in terram se prosternebat, ac velut apoplectica immobilis jacebat, & si pedibus calcaretur, ut se moveret adduci non poterat: dein jussa ut spectatores omnes salutaret, oculos caputque erga omnes humano velut more convertebat, flexisque anterioribus pedibus salutabat: & quod maximè mirum erat, cum adstantium omnium stupore, ad nutum heri, per ligneum circulum trajecto corpore saltabat, ad canis imitationem: postremò more canis sagacis, projectum in terram vel sudarium vel chirothecam colligebat, & domino referebat. Tantus in iisdem fœtus sui amor est, ut per ignes etiam ad eos accedant; tantus erga genus suum, ut si viderint mori, animo deficiant: observatumque est, asinam impendio cavere, ne vel in conspectu hominum, vel in luce pariat. Ponderis magnitudini imparem se esse, ostendit, aures demittendo. Fuisse carnis asininæ *in Cibis* usum Galenus testatur: sed & historia Caroli V. ab Hispanis aliquando comestam. Novimus etiam in obsidione Veronæ Anno M. D. XVI. cum vix lentem & fabam in quotidiano usu haberent, in deliciis fuisse. In festo quoque Natalitiorum integer apud Persas assabatur, inter regias epulas censitus. Mecœnas verò, referente Plinio, primus pullos asinarum epulari instituit, eo tempore onagris prælatos: post eum interiisse authoritatem saporis. Pessimi esse saporis, & concoctu difficillimas, stomachumque lædere, ii qui vescuntur, testari poterunt. Medici *Lac*, *Sanguinem*, *Carnem*, *Iecur*, *Renes*, *Lienem*, *penem*, *testes*, *ungulas*, *lichenem*, *urinam*, & *stercus*, in usum traxere. *Lac* Galeno tenuissimum, si ad jumentorum quæ apud nos mulgeri solent lac comparetur: crassum, si cum camelino & equino conferas. Nisi ita distinguas, contradicere sibi dicendus est: cum & Plinius tenuissimum lac camelis esse scribat, mox equabus, crassissimum asinæ, ut coaguli vice utantur. Optimum verò erit, si asina sana sit, benè nutrita, juvenis, nec longè à partu. Tabidis, à quibusdam Medicis

[Marginal notes: *Ingenium.* — Johannes Leo in descript. Africæ. — Gesnerus Hist. Quadruped. de Asino. — *Vsus in Cibis.* Galen. l. 3. de Aliment. facult. — Plin. H. N. l. 8. c. 43. — *Vsus in Medicina.* — Galen. l. 6. de tuenda sanit.]

Plin. H. N. l.23.c.5. 28.c.12. dicis ita exhibetur, ut ipsimet id exugant, ne quid à nativo tepore remittat. Galenus melle mixtum, juveni cuidam, qui ferè contabuerat, à balneo statim exhibuit. Idem stomachum exulceratum per se potum reficit: & ad tussim, extenuationem & sputum sanguinis commendatur. Plin. H. N. l.11.c.41. Si doleant ubera, lactis ejusdem potu mulcentur, ut Plinius tradit; si verò addito melle sumatur, purgationes mulierum adjuvat. Capiti tamen infirmo, & vertigine laboranti non convenit. Privatim contra gypsum, & cerussam, & sulphur, & argentum vivum prodest. Gargarizatur quoque faucibus exulceratis utilissimè. Sunt inter exempla, qui lac asininum bibendo, podagrâ, chiragrâve liberati sunt. Alii verò seri asinini potu, eosdem cruciatus evasisse. Plin. H. N. l.11.c.41. Conferre aliquid & candori in mulierum cute existimatur. Poppæa certè Domitii Neronis conjux, quingentas secum per omnia trahens fœtas, balnearum etiam solio totum corpus illo lacte macerabat, extendi quoque cutem credens. *Sanguine* fluxum sanguinis ex Plin. H. N. l.28.c.16. cerebro sedari, sunt qui dicant. Plinio verò, est genus febrium quod amphemerinum vocant, hoc liberari tradunt, si quis è vena auris asini, tres guttas sanguinis in duabus heminis aquæ hauserit. Eundem Hartmann. in Praxi chymiatr. post aures captum, Hartmannus in mania vehementer commendat. Linteola munda, nulli usui ante exposita, in eo macerantur & exsiccantur. Ex his portio in haustu aquæ fontanæ maceratur, & aqua ebibitur. Idem de *Carne* Ælianus testatur. Tradit enim Bathylin Cretensem rabie periclitantem, ab hoc gravissimo malo asininæ carnis imperato usu, restituisse. Phthi- Plin. H. N. l.28.c.16. sicis easdem mederi Plinius prodidit; hocque genere maximè in Achaja curari id malum: quod & apud Avicennam legitur. Sed & contra comitialem morbum bibendam dari, idem author est. *Iecur* etiam comitialibus esu prodest, sed jejunis edendum præcipitur. Alii admixtâ modicè panace, ori instillandum docent. *Lien* ad lienis vitium tam efficaciter datur, ut triduo sentiatur utilitas. Idem contritus, & ex aqua impositus, mammillis lac provocat, si Sexto credimus. Inveteratus vulvas suffitu corrigit, ut Plinio placet. *Renes* triti & in vino mero dati, vesicæ medentur, & urinæ incontinentiam prohibent. Cinere *genitalis* spissari capillum putant, inquit Plinius, & à canitie vindicari si rasis illinatur, plumboque tritis cum oleo. *Testis* dexter in vino potus, vel brachio adalligatus, ad coitum stimulat. Uterque contra fascina valet. *Pellis* injecta impavidos infantes facit. Plin. H. N. l.10.c.19. Annulus ex *Vngula*, in qua nihil sit nigri, ab epileptiço gestatus, prohibet ne concidat. Cinis per dies multos potus eosdem adjuvat, & oleo subactus strumas discutit. Tarentinus illis ad multos pisces capiendos pro esca utitur. *Lichen* combustus, tritus, & ex oleo vetere impositus, tam validus est in producendis capillis, ut si mulieri inde maxillam unxeris, barba ei nascatur. Ex aceto illitus lethargicos excitat. *Vrina* cum suo Plin. H. N. l.26.c.16.& 28.c.15. luto illita, & clavos abolet, & callis medetur, ut Marcellus prodidit. Savanorola in narium fœtore utilem esse scripsit. Dioscorides nephriticis mederi in potu. Ideò ab ea minimè sibi temperavere antiqui. De *Stercore* ita Plinius. Plin. H. N. l.28.c.16. Fimum asinini pulli, quod primum edidit à partu, poleam vocant. Syri dant in aceto mulso contra lienis vitium. Idem cæliacis & dysentericis confert: in sapa decoctum, colo magnopere prodest: datum fabæ magnitudine è vino, medetur morbo regio intra diem tertium. Eadem & ex equino pullo similiterque vis est. Idem ad sanguinem fluentem adhibetur. Tarentinus in Coriandri succo madefactum, & cum similagine in massas redactum, ad trachuros melanurosq; capiendos summoperè commendat. De usu in oneribus ferendis, in mola, & bel-

Lupus Marinus
Meer Wolff

& bello ad aratrum &c. taceo. Hoc addi potest, tibias ex ossibus asininis fieri, & argutiores cæteris esse: ex corio cretato palimpsestos, ex pilis pannos apud Arabes, parari.

Differentia. *Differentias* & *Genera* aliquot sortiti sunt. Dantur *Mysii* à Mysiæ regione ita dicti, quibus perrarò recta sunt ilia. *Varii*, qualem Turcarum Rex Ferdinando Regi Neapolitano misisse, Pontanus author est. Miraculoso erat pilo, virgato corpore, diversicoloribus ac paribus lineis. *Parvi*, quales Illyria, Thracia, & Epirus proferunt. *Magni*, quales Antron Thessaliæ urbs producebat. *Veloces*, quales apud Euphratem Xenophon inventos fuisse ait, qui equos cursu facilè superarent. In Ægypto verò *Scalig. Exercit. 217.* eam esse asinorum tollutariorum tum patientiam tum velocitatem, Scaliger scribit, ut XL. M. passuum diei unius opera expediant absque ulla noxa.

CAPUT III.

De Onagro.

ONager, asini sylvestris nomen est. Græci ὄναγρον dixere, quasi ὄνον ἄγριον seu ἀγελαῖον. *Describere* eum *Niceph. H. Eccl. l. 9.* videtur Nicephorus Callistus agens de India, cum dicit. Hæc eadem regio, & asinos feros magnitudine ingentes fert, pelle mirificè præter morem versicolores, albo scilicet & nigro colore, admodum inter se variatis. Et zonæ quædam à summa dorsi spina ad latera & ventrem demissæ, atque ibi divisæ, & conversionibus quibusdam inter se implicatæ, mirificam & novam efficiunt plicaturam & varietatem. *Oppian. Cyneg. l. 3.* Oppianus argenteum colorem illi adscribit, quod Gesnerus de cinereo splendido sumit, eodem ἠερόεντα pertinere existimat. Quod totus albus non sit exinde patet, quod Oppianus addat, nigram lineam per mediam spinam decurrere, hinc atque hinc niveis pulchrè distinctam corollis. Pelles ipsorum ὄζαι dicuntur, teste Suida. *Degunt* in solitudinibus, locis inprimis petrosis & præaltis, in Africa, Lycaonia, Narsinga. In Lycia montem qui Cappadociam ab ea dividit transire negant. Garamantes eos maximè venantur, si Luciano credimus. In Psara Ægæi maris insula, species habetur, quæ aliò translata non vivit. Apud Scythas non haberi quidam volunt. At Strabo apud Mæotidis paludes incolas venationem eorum institui reliquit. *Aluntur* herbis, virentibus inprimis, in quas si inciderint, præ gaudio rudiunt, nec ab iis, etiamsi insidiis se peti viderint, avelluntur. Unde fortè Strozzæ segnes dicti. Oleribus maximè delectari, miraculum ab Hieronymo in vita Hilarionis ostendit. *Naturam & mores* *Natura & Mores.* quod concernit, Isidorus & Bartholomæus Anglicus, æquinoctio verno, per singulas noctis & diei horas semel rugire, inde æquinoctium cognosci scribunt: quod potius Cynocephalo competit. Homine conspecto in iisdem stare vestigiis; mox rudentes immotis anterioribus pedibus, posterioribus calcitrare, Scaliger prodidit. Ubi tam propè venator accessit, ut manu queat contingere, fugâ se subtrahit. De eorum zelotypia ita Plinius & *Plin. H. N. l. 8. c. 44.* Solinus. In hoc genere singuli imperitant gregibus fœminarum. Æmulos libidinis suæ metuunt. Inde est quòd gravidas suas servant, ut in editis maribus, si qua facultas fuerit, generandi spem morsu detruncent; quod caventes fœminæ, in secessibus partus occulunt, & furto parere gaudent. Sitis impatientes, ex sacris literis colligimus. Nonnulli pro mulorum procreatione, onagros prius mansuefactos eligunt. Mansuescit hoc animal facillimè, nec, cicuratum, ad pristinam solitudinem redit. Carnem Onagro- *Usus.* rum amaram Ælianus voluit; Galenus, bono habitu præditorum ac juvenum, cervinæ & bubulæ propinquam. Scaliger dum calet, fæ- *Scalig. Exerc. 206. s. 4.*

 tere;

tere; refrigeratam neq; olere neq; benè sapere. Plinius verò scribit Mœcenatem pullos asinorum epulari instituisse, multumque eo tempore fuisse onagris prælatos, post eum tamen, interiisse authoritatem saporis. Medici *fella* super abscessuum vestigia utiliter illinunt, admiscentque emplastris contra ignes sacros, si Avicennæ credimus. *Adeps* cum oleo costino ad lumborum & renum flatulentiam commendatur. *Caro* dorsi cum oleis articulis dolentibus utiliter applicatur. *Urina*, teste Avicenna, calculum in vesica frangit. *Medulla* inuncta podagras curat, & dolorem extinguit. Fimus cum vitello ovi permixtus fronti illinitur, ut sanguis erumpens sistatur. Idem cum felle bubulo inunctus, capillos crispat. Scaliger duo nobis *Genera* describere videtur, dum ait. In monte qui Narsingæ regnum dividit à Malabaris, multæ feræ habitant. Alit idem onagros equi facie, colore cinereo, agiles adeò, ut capi haud facile queant. Africanis quoque ea est celeritas, ut cursu illi uni cedent feræ, quam Lant, vocant.

Genera. Scalig. l. c.

CAPUT IV.

De Mulo, & Zebra Indica.

Nomen.

MUli nomen quatuor animalibus commune est. Mula enim non solùm ex equa & asino, sed ex asina & equo, itemque onagro ut equa, Columella prodente, generatur. Ex asina & tauro Gratianopoli in Gallia, sub nomine Jumar, habentur. Qui ex equo & asina nascuntur, mares, *Hinnulos* & *hinnos* secundum Plinium antiqui vocabant: contraque mulas, quos asini & equæ generent. Varro tamen ex equa & mulis tales dici putat, si Nonio credimus. Fortè sunt Martialis pumilii. Hinnus enim (verba sunt Varronis) ex equo & asina procreatus, minor est quam mulus corpore, plærumque rubicundior, auribus ut equi, jubam & caudam similem asini habet. Cæterum Muli nomen, ex Græco tractum existimat Isidorus, ex eo scilicet, quòd jugo pistorum subactus, tardas molendo ducat in gyrum molas. Melius vel à μόλος labor, vel ab Ebraico Maal, quod prævaricationem significat deduxeris. Laboriosum quippe est animal; & per quandam ordinis naturæ transgressionem, quod Græcis est μολωύειν, nascitur. Apud Græcos plurima sortitum est nomina. Dicitur namque ἡμίονος, quod ex asino & equa originem ducat. ἀστράβη, à robore corporis; ἀγονομόχθος à sterilitate; ἑτερόγονον ζῶον, quod ex diverso semine nascatur; θρὴς, ζεῦγος ἡμιονωνιθὴς, ὁλκάς, quod tamen mulæ duntaxat competit, ut ὀρεὺς mulo; ἀείδαρος, quod ἐν ὄρεσιν laborare magis possit, quàm cætera jumenta; οὐρεὺς, παρὰ τὸ ὀρύειν, ὁρμητικὸν ὄντα, ἢ ἐπεὶ οὔρειν τὸ ζῶον, οἷον ἄγονον. Οὔρεα denique, σίνος, & σίρος, de quibus consulantur Lexicographi. Cum equam habeat matrem, asinum patrem, partim matri, partim etiam patri similis est; magis tamen patri quàm matri, cujus quoque vocem refert. In Hinno omnia contra se habent. *Auriculæ* ipsi asini instar longæ, easdemque procomii loco ad oculos defendendos, ut ait Xenophon, accepit; crux in humeris, *pedes* exigui, & *corpus* macilentum, reliqua sunt equi, nisi quòd cervix erecta non sit. *Dentes* triginta sex uterque habet, καὶ τὰς προσφυάς, seu agnatos & annexos, ut Ruellius vertit. Mutari eos, ex Aristotele notum est. In quorundam *corde* os inventum esse tradidit Hierocles. *Felle* caret, ut solidipeda omnia. *Locum* si spectes, lædi calidis & obscuris ajunt, & quodammodo amentes reddi: gaudere verò stabulari sub dio, tectique, vel tantum illis sufficere, si caput solummodò operiatur: cætera ab aëre non offendi. Nulli sunt in Arabia Felice, Anglia, Scotia, Polonia, finitimisque regionibus. In Eleo agro ex imprecatione quadam gigni non potuisse, Herodotus prodidit. Carebant illis & Orientales Indi, ut refert Franciscus Lopoz. In Scythia nec incipientem quidem hyemem ferre. Insu-

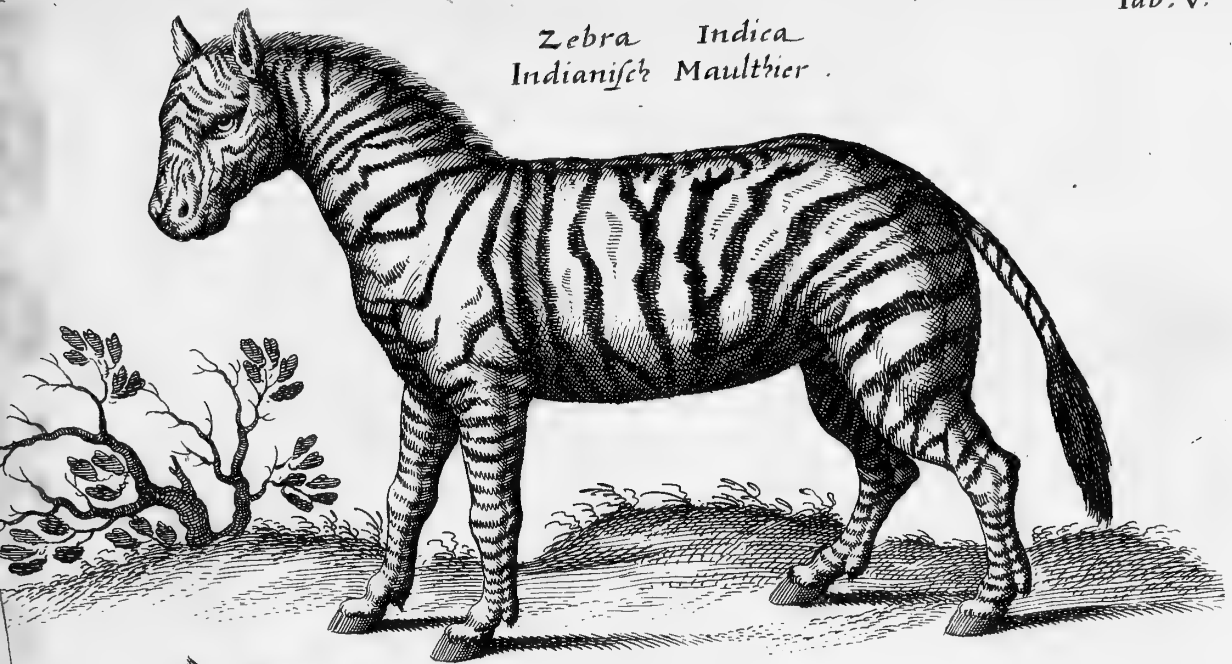
Columella R. R. lib. 6. c. 36.

Plin. H. N. l. 8. c. 44.

Varro R. R. l. 2. c. 8.

Descriptio.

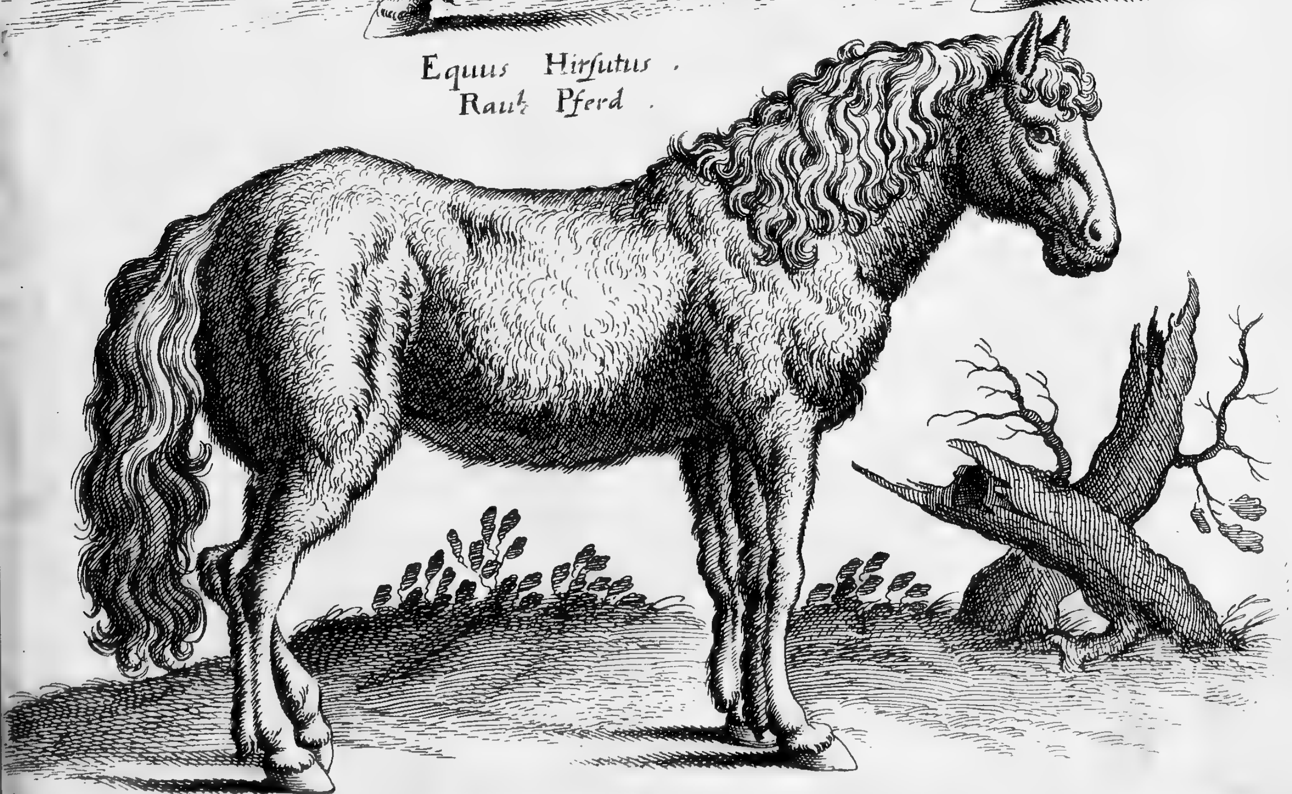
Locus.

Zebra Indica
Indianiſch Maulthier.

Equus Indicus.
Indianiſch Pferd.

Equus Hirſutus.
Rauh Pferd.

Insula quædam, Diodoro Siculo, nutrit quidem aliquos, sed eos magna & sonora voce. Abundat eis Themisita, teste Strabone. Cappadoces duo millia Persis quotannis solvebant. Persiam, Mesopotamiam, & Babyloniam iisdem refertam, vel exinde patet, quòd Alexander M. Susis captis, ad tria millia abduci curaverit, qui & dossuales & jugales essent.

Strabo Geogr. l. 11. & 12.

Cibus. *Vescuntur* frugibus & herbâ, potu maximè pinguescunt: ad maciem depellendam nihil Medicâ nobilius: ex frequentiore Hordei usu hinniunt. Vigent à dentium ortu, & ad multos annos vitam producunt. Quendam octogesimum annum egisse cum templum Athenis ædificaretur, quidam authores produnt.

Generatio. An steriles sint, disputatur inter authores. Aristoteles ita de Mulo. Mulus mas septennis duntaxat generat, ut ajunt: fœmina improlis omninò est, quia perducere ad finem, quod conceperit, nequeat: sed mas generare interdum potest, quoniam & calidioris naturæ quàm fœmina mas est, & nihil corporis per coitum confert ad generationem: quod autem facit, *ginnus* est; quod mulus oblæsus & pumilus est, ut in porcis *metacharum*. Idem de Mula apud Juvenalem invenies. Prodiderunt tamen non dissimulandi Authores M. Varro, & ante eum Dionysius & Mago, mularum fœtus in regionibus Africæ adeò non prodigiosos haberi, ut tàm familiares sint incolis partus earum, quam sint nobis equarum. Causam sterilitatis in libris de Natura explicabimus.

Aristot. l. 2. de Generat. c. ult.

Varro l. c.

Odoratus. *Odorandi* sensu præcellere, atque ejus beneficio derelictos alicubi vel odore solo in semitam redire, proditum à quibusdam. Hinc fit ut facilius vim tabidam aëris concipiant, & peste inficiantur, quod & canibus accidit. De *Morbis* vide Aldrovandum.

Sympathia & Antipathia. *Sympathia* ipsis cum nantibus avibus, sive hæ anseres sive anates, singularis, eorundemque conspectu sanari dicuntur. Contra Rhododaphnes flores & folia homini saluberrima, venena ipsis sunt. Ipsis verò mulis nescio quid inest muribus exitiale. Si enim muli ungula sinistra domus suffiatur, fugantur. Semper cicures sunt. Fœminas vivaciores esse compertum quàm mares, easdemque serius senescere. Eædem urinæ profluvio purgantur: mares olfactu urinæ prius senescunt. Volutationi indulgent, ut à lassitudine recreentur. A patre patientiam laboris, à matre celeritatem accepere. Ab illo & audaciam mutuârunt. Scio, inquit Varro, mulorum gregem dum pasceretur, eoque venisset lupus, ultrò mulos circumfluxisse, & ungulis cædendo occidisse. Expavescunt tamen rerum insolitarum visu, & quidem ita ut in discrimen adferant. Calcitrant contumacissimè. Visus qui uno domino excepto, cæteros non admitteret. Pertinaciæ sunt infamis. Vidi, cum Romam Neapoli tẽderem, quæ nulla ratione ut præiret cogi poterat. Ab aliis destituta, procubuit, nec quidem sine nostrum omnium risu, & insidentis sacerdotis indignatione. De astutia exemplum apud Plutarchum in mulo Thaletis habes: de beneficii memoria apud Plinium. Mulum, inquit, octuaginta annis vixisse, Atheniensium monumentis apparet: Eo gavisi cum templum in arce facerent, quod derelictus senecta, cadentia jumenta comitatu nisuque exhortaretur, decretum fecere, quo caveretur, ne frumentarii negociatores ab incerniculis eum arcerent. Non calcitrare cum vinum biberint, quidam scripserunt. De veritate rei alibi agemus.

Varro R. R. l. 2. c. 8.

Plutarch. l. Utr. animal.

Plin. H. N. l. 8. c. 44.

Aristot. H. A. l. 6. c. 24.

Usus. Magnæ sunt contra venena efficaciæ. Insutus recenter occisi ventri, qui veneno infectus est, evadit, si tam diu manserit, donec calor animantis omninò evanuerit. Eò tutius evasurum, si pluribus usus fuerit, fuisseque Principes qui triginta & quadraginta impendio, mortem censerint, Maranta author est. Pulverem in quo se mula volutaverit, corpori inspersam ardores amoris mitigare, à quibusdam apud Plinium proditum. Cor, testes, renes, caro, sordes aurium, sterilitatem inferre dicuntur. Cogunt concipere invitas, inquit Plinius, setæ ex cauda mulæ, si jun-

Plin. H. N. l. 8. c. 45.

junctis evellantur inter se colligatæ in coitu. Stercus combustum, tusum, ac cribratum, vino dilutum, in fluxu uterino Hippocrates bibere jubet. Genera quod attinet, duplex genus Aristoteli fuit notum. *Sterile* nempe, de quo jam egimus, & *fœcundum*, de quo ipse ita. Sunt in Syria quos mulos appellant, genus diversum ab eo quod coitu equæ & asini procreatur, sed simile facie: quomodo asini sylvestres, similitudine quadam nomen urbanorum acceperunt. Et quidem, ut asini ipsi feri, sic muli præstant celeritate. Procreant ejusmodi mulæ suo in genere, cujus rei argumento illæ sunt, quæ tempore Pharnacis patris Pharnabazis in terram Phrygiam venerunt, quæ adhuc extant: tres tamen ex novem, quot numero olim fuisse ajunt, servantur hoc tempore. Theophrastus vulgò parere in Cappadocia tradit, sed esse id animal ibi sui generis. Mulo per omnia similis est *Zebra*, nisi quod fœcunda sit. Fimbriatis autem lineatisque pilis miro aspectu videri. Etenim à dorsi spina ad ventrem usque, pictas habet lineas triplici colore, nigras nempe, candidas, ac fulvas, justâ proportione dispositis fimbriis, ac tres feræ digitos latis. Sylvestris est gregalis, & pernici cursu inclyta: possetque, cicurata, in equi locum succedere. Mulam fœcundam Aristotelis quidam esse opinantur. Ita de ea Pigafeta. Nascitur quoque in hoc tractu, (Congo) ut & in aliis Barbariæ & Africæ locis, animal aliud Zebra dictum: quod cum mulæ quoad formam & staturam sit simile; mula tamen, (parit enim) non est, & colore non tantum à mula, sed etiam ab omnibus aliis animalibus differt. Tribus enim diversis coloribus, nigro, albo & spadiceo, qui per lineas tres digitos latas, corpus à dorso versus ventrem hemycicli in modum ambiunt, per totum corpus distinctum est, caudâ colore rubicundo & lucente. Pes & ungulæ ut mulæ, incessu alioqui levi & alacri similes equo, quem rursus velocitate multum superat, ita ut Lusitanorum proverbio ansam præbuerit, qui cum celerem aliquem dicere volunt, Zebrâ velociorem dicunt. Parit quotannis, unde & maxima habetur copia; sed incolis, qui eâ uti nesciunt, est inutilis: equorum enim loco ipsis tam pace quam bello esse possent, naturâ eas equorum loco, quibus hoc regnum destituitur, subministrante. Incolæ verò ignari, cùm equos non habeant, & boves jugo subdere nesciant, zebras insuper domare & frænare non valeant, variisque aliis animalibus uti non possint, hominum ad hæc omnia operâ uti coguntur. Atque ita ut omnia hominum super imponuntur humeris, ita quoque ipsi ab hominibus vel in lecticis, aut sedibus portatilibus à Sole coopertis circumferuntur; ad manus semper servos aut alios ad id conductos habentes. Et si magnum aliquod iter brevi tempore est absolvendum, multos tales quasi ἀνθρωποφόρους circumducunt, ut prioribus defessis, alii atque deinceps alii possint substitui; qui etiam ita alternatim subinde mutati, tantæ sunt celeritatis, ut equos cursores antevertant. Tantum Pigafeta.

Genera.

Aristot. H. A. l. 6. c. 35.

Aldrovand. Hist. Quadrup. l. 1. c. 8

Purchas. Navig. l. 7. c. 23. f. 7.

Pigafeta in descript. reg. Congo.

CAPUT V.

De Elephanto.

Datur & Elephanti inter μονόχηλα locus. Etsi enim ungula ejus in digitos videatur efformari, quia tamē indivisi hi, nescio quomodo à solidipedibus excludi possit. *Nomen* sortitus est, non tam à magnitudine, quòd formam montis præferat, ut Isidoro apud Vincentium Bellunensem placet: quàm vel ab Ebræo Alaph discere, quòd docilitate reliqua animalia superet: vel ab Eleph bos, quia magnum est animal, & βȣ́ augendi vocabulum: vel quasi ἐλέϐας, ab ἕλας palus, & βαίνω quòd ob gravitatem ibi faciat τὰς μίξεις: vel ab ἐλεφαίρω lædo: vel ab ἑλίσσω involvo, quod involutam habeat proboscidem: vel denique ab ἀλφός, albus, quod ebur de colore triumphet. Hesychio & Varrino πείσας dicitur. Alii simpliciter θηεία, quod

Aldrovand. Hist. Quadrup. l. 4. c. 9.

Nomen.

Martin. in Lexico.

quod Plinio belluæ, vocant. Romani, qui elephantes primùm Pyrrhi Regis bello videre, Lucas boves, appellarunt; seu à Lucania, ubi primò visi; seu à luce, quòd longè propter inauratos regios clypeos, quibus eorum turres erant ornatæ, à longe relucerent. Indis *Barrum*, à voce dici, Isidorus author est: alii tamen linguâ Sabinâ ita appellari volunt: unde & Ebur vocatum Servius putat. Magnitudo Elephantis diversa est, ut in Differentiis exponemus. Gillius mensus est Constantinopoli quendam, cui erant ab oculo ad extremum tergum pedes undecim, ab oculo ad extremam promuscidem octo. In proceritate alii ad duodecimum, alii ad decimum tertium, alii ad decimum quintum dodrantem, accedunt. Aloysius Cadamustus vidisse se scribit, plus habentem carnis, quàm tauri nostrates quinque. Nigri sunt omnes præter Æthiopicos: Narsingæ tamen Regem album habuisse, Indicarum navigationum scriptores prodidere. *Cutem* habent cancellatam, seu ut Cassiodorus loquitur, ulcerosis vallibus exaratam: in tantamque duritiem solidatur, ut putes esse osseam. Ideò Mauri eadem pro clypeo utuntur, & Peguani loco armorum gestant. Durior tamen in dorso quàm in ventre, ut Solinus verè dicat, Durissimum dorso tergus, ventres molles. Pilosane sit an glabra, nec Plinio quidem constat. Alibi enim, setarum nullum tegumentum, ne in cauda quidem præsidium abigendo tædio muscarum, esse dicit: alibi verò elephantorum corpora impenetrabiles setas habere (nisi fortè cetras sit legendum) scribit. Cardanus quoque non solum nudam ait, sed & cur talis esse debuit rationem reddit. At Cadamustus sese pilos qui nigricabant, & quasi duorum palmorum mensuram excedebant, evulsisse testatur. Gillius quoque author est, ad duorum palmorum magnitudinem accessisse. Vartomannus denique, caudam habere similem bubulis, trium fortè dodrantum longitudine, paucis in extremitate pilis prodit: & invenitur in descriptione Guineæ istiusmodi caudis muscas ab idolis mulieres arcere. Ipse denique Plinius, quasi sui oblitus, sic scribit. Indi mirè gaudent longitudine eorum, (smaragdorum) solosque gemmarum esse prædicant, qui carere auro malint; ob id, perforatos elephantorum setis religant. *Caput* quoque deforme habent: secundum tempora spiramētum quoddam, per quod mas pingue quoddam tempore congressus emittit, idque & fœminæ tum patens, si Straboni credimus. *Aures* pro corporis ratione, secundum Oppianum, exiguæ sunt; quaqua versum gemini palmi magnitudine, subque illis locus, cui Scalpro ictu mallei adacto interficiuntur. Livius Hasdrubalis inventum esse credidit. Apud Sambros Æthiopiæ populos, auribus carere ex Solino & Plinio habemus. *Oculi* quoque magni, sed pro tanti corporis magnitudine exigui apparent; illique graviter se moventes. *Os* in pectore, ut Cadamustus prodidit, atque hoc, non proboscide sugunt, teste Æliano & Aristotele; qui & *linguam* eis esse scribit perquam exiguam, atque interius positam, quàm sit in cæteris, ita ut vix eam videre possis. *Dentes* ipsis intus ad mandendum quatuor: præterque eos qui prominent, masculis reflexi, fœminis recti atque proni. Quam primum nascuntur, habent: sed grandes illos, non tam perspicuos. His cibos conficiunt, atque in farinæ speciem molunt. Siti sunt in superiore mandibula, & quidem stupenda aliquando magnitudine. Vidit Vartomannus in Sumatra duos, qui appensi, libras trecentas & triginta sex pendebant. Vidit & Cadamustus occisum, cujus dentium amplitudo palmos ternos excedebat, eminebant ad duos palmos. De eorundem magnitudine ita Plinius. Magnitudo dentium videtur quidem in templis præcipua. Sed tamen in extremis Africæ, qua confinis Æthiopiæ est, postium vicem in domiciliis præbere, sepesque in iis & pecorum stabulis pro palis, elephan-

Marginalia: *Descriptio.* — Plin. H.N. l.8.c.9. — Plin. H. N. l.11.c.39. — Plin. H. N. l.35.c.5. — Strabo Geogr. l.15. — Oppian. Cyneg. l.2. v.519. — Solin. Polyhist. c.43. — Plin. H. N. l.6.c.30. — Aristot. H. A. l.2.c.6. — Aristot. H. A. l.2.c.5. — Plin. H. N. l.8.c.10.

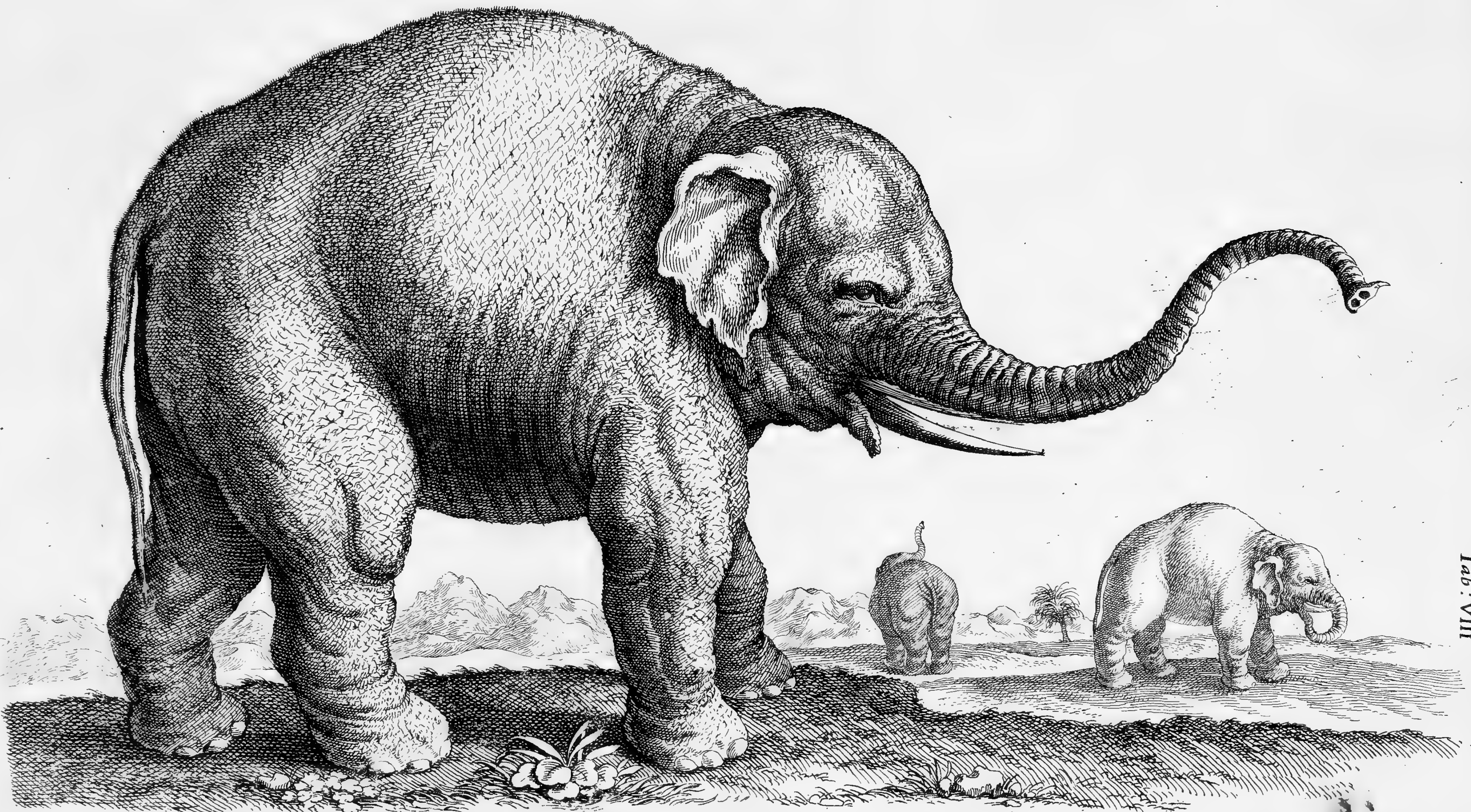
phantorum dentibus fieri Polybius tradit, authore Gulussa regulo. Gillius sæpe ad longitudinem decem pedum augescere, memorat. Venetus verò mercator, unum aureis triginta sex emisse dicitur, longitudine dodrantum ipsius quatuordecem, crassitudine dodrantum quatuor; tanto pondere, ut humo tollere non potuerit. Sed & Sabellicum authorem habemus, fuisse Firmo, duos elephantinos dentes, tam enormi magnitudine, ut Aurelianus Firmi victor, eos pro miraculo Romam deportandos curaret, longitudinem horum duorum pedum fuisse dicunt. Dentes hos alii cornua dicunt; an rectè, Aldrovandus & Cardanus explicant, nos alibi dicemus; hoc duntaxat hic addere placet, mandibulam inferiorem, edendo solum moveri, superiorem semper quiescere. Quo loco aliis animantibus nasus est, elephantes habeant partem quandam pendentem, angustam ac longam, adeò ut ad terram pertingat, in fine perforatam, cortilem, flexilem, lubricam, volubilem, serpentis in morem. Latinis dicitur *Proboscis, tuba, manus*, quod apud Plinium & Ciceronem invenies, manus nasuta, quod apud Cassiodorum, promuscis, quod apud Vitruvium. Græci vocant προβοσκίδα, μυκτῆρα, μυκασμὸν, & προνομαίαν. Is ipsius usus quæ manus. Eâ namque cibos tam siccos quàm humidos colligunt, capiunt & ad os admovent. Eadem spirant, bibunt, odorantur. Lucretius ideò *Angvimanos* vocavit. *Malleolos* posterioribus imis cruribus, teste Aristotele, possident: sed de *Crurum* flexu aliter alii tradunt. Alii enim crura sine nodis articulisque habere, ossa solida & inarticulata, ideò crura tibiasque flectere non posse, &, si cadant, nec surgere, scribunt: alii, ut Plinius, in posterioribus articulos breves obtinuisse, & poplites intus hominis modo flectere, prodidere, quod & experientia docuit. *Pedes* ejusdem cum equinis sunt rotunditatis, sed ampliores, ut planta, quoquo versum ad binos dodrantes accedat. Vartomannus rotunditatem orbi mensario assimilat. Ex callo nigerrimo & amplissimo constant. Digiti in pedibus informes, numero quidem quinque, sed indivisi, ac leviter discreti, ungulisque non unguibus similes. *Mammas* habent sub armis duas; nec in pectore, sed citra in alis occultas. *Genitale* equo simile, sed parvum, nec pro corporis magnitudine. Plinius aversa dicit, aversosque coire, fœminæ inter femora. *Testes* non foris conspicui, sed intus circa renes conditi, quo circa initum celerius agunt. Ctesias nugatur, semen adeò indurari siccescens, ut electro simile efficiatur. *Ventres* ipsis quatuor Plinius tradit: Aristoteles verò ita sinuosum intestinum, ut quatuor ventres habere videatur; inque hoc etiam cibum reperiri. Galenus idem latissimum & equo simillimum facit; exta suillis proxima. *Iecur* quadruplo majus est bubulo, & reliqua pari ratione excepto liene: hic enim ex proportione minor. *Pulmonem* Plinius bubulo quadruplo majorem facit. *Fel* in jecore adesse negat Aristoteles: incisâ tamen parte, qua adhærere solet, humorem felleum plus minus effluere. Galenus etiam χολήδοχον vesiculam habere affirmat. Idem ex dissecti *corde* magnum os exemit; illud verò duos tantum ventriculos, non tres ut apud Aristotelem, habere observavit. De eodem ita Ælianus. Duplici tum corde, tum sensu animi elephantus esse dicitur, & altero quidem ira incendi, altero mitigari & leniri, Maurorum sermonibus pervagatum. Duorum descriptionem apud Aldrovandum vide. Inveniuntur, in Africa, Asia, & vicinis hisce insulis. Et in Africa quidem in saltu post Syrtes, solitudinibus Salæ Mauritaniæ oppido vicinis, Lybia, Getulia, proximis Atlanti monti saltibus &c. Symbari inter Arabiæ montes & Nilum, ipsorum venatibus vivunt. Sunt & in Æthiopia Ophiophagorum eorundem venatus à Ptolomæ Philadelpho Ægyptiorum Rege instituti. Quantum ad Asiam, Rex Parthalis, prodente Plinio, DCC. aluit, Audatæ mille, Palibrotorum

Aristot. H. A. l. 2. c. 11.
Cicero l. 2. de Nat. Deor.
Cassiodor. l. 10. Variorum.
Aristot. H. A. l. 2. c. 1.
Plin. H. N. l. 8. à c. 1. ad 12.
Plin. H. N. l. 11. c. 46.
Aristot. l. c.
Plin. H. N. l. 11. c. 37.
Aristot. H. A. l. 2. c. 17.
Ælian. H. A. l. 4. c. 31.
Locus.
Plin. H. N. l. 6. c. 30.
Plin. H. N. l. 6. c. 20. 22.

Elephas. Elephant.

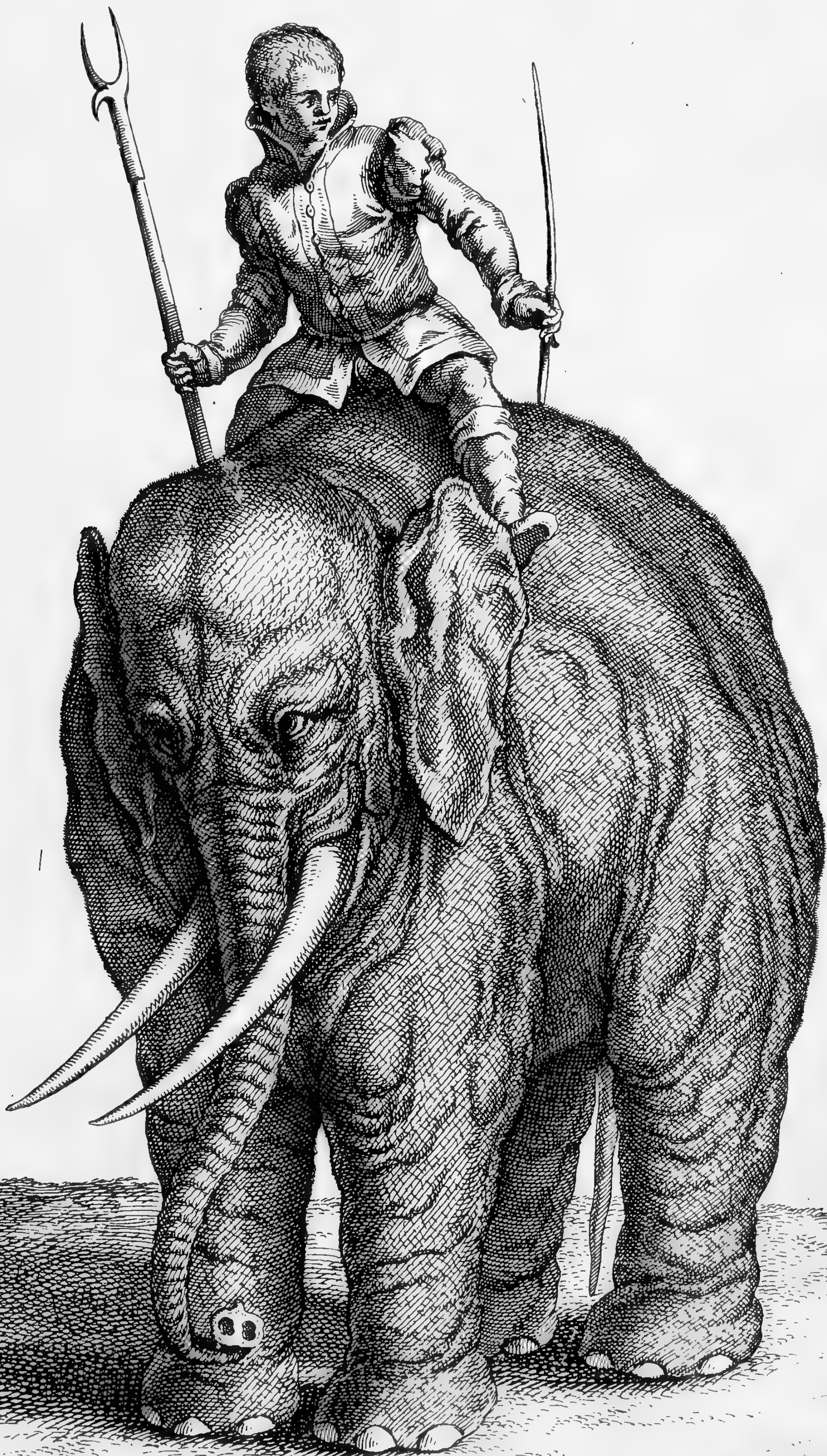

Elephas Elephant

Tab : VIII

Elephas. Elephant.

torum IX.M. Chryſæi, Paraſangæ, Aſangæ, CCC. armabant. In Taprobana, Oneſicrito Alexandri M. præfecto prodente; majores & bellicoſiores quàm in India habebantur. In Zeilana hodie maximos & ſummi ingenii eſſe; Johannes Metellus prodidit. Siamenſis Rex XII.M. habere dicitur, è quibus quatuor millia ſemper ad ſubitos caſus armata ſunt. Sub imperio magni Mogul L.M. habentur. In Moſambique quoque inſula, armenta eorum offendit Vartomannus, & in Benomotapa Johannes de Baros. At inſulam quoque Zanzibar multos mercatores eboris emendi cauſa veniſſe M. Paulus Venetus prodidit.

Cibus & Potus. Roſcidis autem & paluſtribus locis maximè delectantur, amnesque amant, in calidioribus inprimis regionibus. Frigoris ſunt impatientiſſimi. *Victum* Elephantorum quod ſpectat, veſcuntur herbis paluſtribus, arborum foliis, truncis, fructibus Muſæ, & ficus Indicæ radicibus. Devorant aliquando & terram & lapides. Eam tamen ediſſe, iis tabificum eſt, inquit Plinius, niſi prius mandant. Cicures hordeo veſcuntur, ejusdemque novem interdum Macedonicos modios abſumunt. Antuerpiæ oſtentatus; quatuor modios pomorum in diem abſumſit. Luſitani melonibus vehementer delectari ſcribunt. Potus ipſis aqua, ſed nonniſi turbida, vinum ex oryza & aliis frumentis factitium, nec non noſtras. Antuerpienſis ille, unâ vice plures quàm ſedecem libras bibebat, idque toties iterabat, ut menſuram potus ab Ariſtotele proditam, facilè æquaturus videretur. Sitis tamen ſunt patientiſſimi, & ſine potione octo dies peragunt.

Plin. H.N. l.8.c.10.

Ariſtot. H.A. l.8.c.8.

Generatio. De *Coitus* tempore & modo diverſa ab authoribus produntur. Plinius marem coire quinquennem, decennem fœminam, ex Ariſtotele prodit. Ariſtoteles modo vigeſimum annum utrique aſſignat, modo fœminæ duodecimum, cum celerrimè, decimum quintum, cum lentiſſimè congrediuntur. Averſè coire apud Solinum ex Plinio invenies; cui & Horatius de Canida ſuccinit: fœminam in coitu ſedere, marem ſupervenire Albertus M. ſeu ut Ariſtoteles, clunibus ſubmiſſis inſiſtere pedibus ac inniti; marem ſupervenientem comprimere. In aqua autem præcipuè iniri deſiderant: indeque tam fœminæ quàm mari commoditas accedere creditur, quoniam is & coiturus per aquam facilius tollitur, & poſt congreſſum facilius deſcendit. Nunquam autem niſi in abdito coëunt; & mas coitum triennio interpoſito repetit, eandem præterea nunquam patitur. Biennio coire quinis; nec amplius in anno diebus Solinus ex Plinio ſcribit: nec prius ad gregarium numerum reverti, quàm vivis aquis abluantur. Tempore verò coitus, maximè efferantur, & ſtabula Indorum ſternunt. Quamdiu uterum gerunt, in dubio quoque. Alii annum & ſex menſes, alii triennium, quidam decennium ſtatuunt. Ariſtoteles biennium aſſignat; Strabo menſes ut minimum ſexdecem, ut plurimum octodecem, cui Diodorus Siculus & Ælianus accedunt. Sunt qui octavo à coitu anno parere pronunciant. Pariunt enitentes poſterioribus cruribus & ſubſidentes cum dolore. Partus annotante Æliano, in caput procedit in lucem. Unicum edere, apud Ariſtotelem & Diodorum Siculum legimus: quaternos uno partu, apud Cadamuſtum & Scaligerum. Magnitudo fœtus inſtar porci integræ ætatis ſecundum Ælianum, vituli trimeſtris ſecundum Plinium. Statim ac natus eſt, cernit & ambulat, & ore ſugit, non promuſcide. Lactant usque ad annum octavum.

Plin. l.c.

Ariſt. H.A. l.5.c.14.

Ariſtot. H.A. l.5.c.2.

Ariſtot. H.A. l.6.c.27. Strabo l.c.

Ælian. H.A. l.4.c.31.

Scalig. Exercit. 204.

Antipathia. *Inimicitias* gerunt cum *Rhinocerote, Leonibus, Tigridibus, arietibus, porcis, ſerpentibus & Draconibus*, quibusdam *coloribus & igne*. De *Rhinocerote* ita Plinius. In ludis Pompeii Magni viſus eſt Rhinoceros. Alter hic genitus hoſtis elephanto, cornu ad ſaxa limato, præparat ſe

Plin. H. N. l.8.c.20. Ælian. H. A. l.16.c.44

ſe pugnæ, in dimicatione alvum maximè petens, quam ſcit eſſe molliorem. Longitudo ei par, crura longè breviora. Apud Heſperios Æthiopas leones elephantorum pullos aggrediuntur; quos cum vulneraverint, matribus ſupervenientibus fugiunt. Tigridem in caput Elephanti inſilire; facileque eundem ſuffocare, Arrianus author eſt. Si feritate effertur, ad arietis conſpectum ſtatim manſueſcit. Grunnitum porci exhorrere apud Ælianum, Strabonem, & Senecam invenies. De Draconum & Elephantorum pugna ita Plinius. India fert elephantes; bellanteſque cum eis perpetua diſcordia dracones tantæ magnitudinis, ut & ipſos circumflexu facili ambiant; nexuque nodi præſtringant. Commoritur ea dimicatio: victusque corruens complexum elidit pondere. Mira animalium pro ſe cuique præcipua ſolertia eſt, ut iis (draconibus) una ſcandendi in tantam altitudinem difficultas. Draco itaque ad pabula ſpeculatus, excelſa ſe arbore injicit. Scit ille imparem ſibi luctatum contra nexus: itaque arborum aut rupium attritum quærit. Cavent hoc Dracones, ob idque greſſus alligant cauda. Reſolvunt illi nodos manu. At hi in ipſa nare caput condunt, pariterque ſpiritus præcludunt, & molliſſimas lancinant partes. Iidem obvii deprehenſi erigunt ſe in adverſos, oculoſque maximè petunt. Ita fit, ut plærumque cæci ac fame ac mœroris tabe confecti reperiantur. Inter colores puniceum inprimis & candidum refugiunt; cuius cauſa alibi explicabitur. Terreri igne, Elephantorum Hannibalis exemplo docuit Livius, qui per ignem in Capuana obſidione exacti ſunt. In tantum autem conſternantur, ut nulla ratione, ut gradum revocent, adduci poſſint. De *Ætate* haud eadem traduntur. Alii enim ducentos, alii trecentos; quidam centum & viginti annos vivere ajunt. Oneſicritus apud Strabonem ad trecenteſimum annum vivere, raros ad quingenteſimum prodit: circiter ducenteſimum robuſtiſſimos eſſe. Philoſtratus quendam ex illis qui contra Alexandrum M. pugnaverant, quinquaginta ſupra trecentos poſt Alexandrum annos ſuperfuiſſe tradit, ut de Elephanto Jubæ, Ptolomæi Philadelphi, & Seleuci Nicanoris taceam. A ſexageſimo juventam incipere, apud Plinium ex Ariſtotele habemus: ex quantitate dentium ætatem futuram cognoſci, apud Cadamuſtum. Frigoris impatientes ſunt: maximum hoc malum, inflationemque & profluvium alvi, nec alia morborum genera ſentiunt. Huic potione aquæ calidæ, & cibo fœni melle imbuti ſuccurritur. Ælianus tamen oculorum affectionum quarundam mentionem facit. Vulnera captorum primò aquâ tepidâ eluuntur: mox, ſi luculenter ſunt alta, butyro inunguntur, poſtea, ſuillæ carnis recentis & ſanguine madentis admotu, inflammatio lenitur. Quotannis etiam in furorem agi reperio, tuncque nulli obvio parcere. Indicium inſtantis, oleoſa materia, quæ ex illorum auribus effluit. Medela ab objurgatione. Rationibus rectores demonſtrant, vilis & degeneris eſſe animi, ob amorem ita in furias agi. Catarrho laborare, eumque in lapidem aliquando abiviſſe, cuius & iconem exhibemus, proditum. Gradatim ambulant, propter corporis gravitatem. Neminem tamen ajunt tantæ eſſe pernicitatis, quem ſuo inceſſu non comprehendat. Poplites intus flectit, hominis modo, ut Plinius loquitur. Et quia articulos crurum non tam ſublimes habet, ut aliæ animantes, ſed humiliores terram verſus, ideò inſidendi inſuetis, nauſeam commovet. Quod tamen de provectioribus intelligi debet. Siquidem, Vartomanno & Gyllio atteſtantibus, ex adoleſcentium molli gradu, ſeſſor tantopere delectatur,

Ælian. H. A. l. 16. c. 36.

Plin. H. N. l. 8. c. 11. & 12.

Ætas.

Philoſtr. l. 2. c. 6.

Morbi.

tur; ac si mula gradaria veheretur. *Natura & Ingenium.* *Naturam & ingenium* singulare multa testantur, ut non mirum dixisse Plinium, omnium quadrupedum subtilitatem animi præcipuam perhiberi illis. Ab aquis sibi metuere superius diximus. Ideò difficulter ab Hannibale, Polybio & Livio testibus, perducti sunt: & apud Plinium, Puteolis aversis vestigiis, earundem metu, è navi abivisse, legimus. Attamen L. Cælius Metellus junctis doliis per mare Siculum eos transmisit, cum naves deessent: & aliquando interdiu flumina transmittunt. Fœmina mare multò est robustior, easque in hoc genere planè viriles, Vartomannus testatur. Aristoteles tamen timidiores asseverat. Fagos, oleastros, & palmas dentibus subvertere Oppianus author est: ædificia evertere Aristoteles. Ab uno arboris truncum prostratum tantæ vastitatis, ut vix à viginti quatuor movere potuerit, Varthomannus prodidit, & addit, à tribus maximam Liburnicam in siccum pertractam. *Pugnant* inter se vehementer, ut tradit Aristoteles, & alter alterum dente ferit. Victus vocem fugit victoris, terram ac verbenas porrigens. Herbam victori à victo porrigi, vel proverbio constat, quod tamen vix cum Vossio concessero. *Injuriam* ulcisci apud Acostam habes. Nucis putamine à milite in fronte quidam petitus, servatum, in eundem in platea deambulantem, aliquot post diebus conjecit. Singulari & *rectores amore* prosequuntur, injuriarum quoque ipsis illatarum memores, ut optimè Seneca scripserit, Elephantorum feritatem usque in servile obsequium demereri cibum. Sanè à quibusdam aurigas suos, qui in certamine ceciderant ex prælio, exemtos, alios ab aliis servatos, Strabo author est. Cassiodorus verò scribit, cum magistri compendia sua putet alimenta, motu corporis à diversis postulare, quod ei porrigat. Quod si, inquit, aliquis præbere, contemserit postulata, vesicæ collectaculo patefacto, tantam dicitur alluvionem egerere, ut in eius penatibus quidam fluvius videatur intrasse, contemtum vindicans de fœtore. Quidam Cochini, militem magistro suo de via cedere renuentem, aliquoties flumine mersit, si Christophoro Acostæ credimus. Plutarchus denique refert, Poro Indorum Rege vulneribus confecto, elephantum sensim ac leniter multa spicula promuscide retraxisse, & ipsum jam malè affectum, non prius tamen procubuisse, quàm sentiret Regem exsanguem delabi: tum demum, ne corrueret, paulatim se demisisse, ut Rex commodius se ad solum inclinare posset. *Timere* naturaliter hominem, Plinius scripsit. Elephas, inquit, vestigio hominis animadverso priusquam homine, intremiscere insidiarum metu, subsistere ac olfactu circumspectare, iras proflare, nec calcare, sed erutum proximo tradere, illum sequenti, nuncio simili usque ad extremum, & tunc agmen circumagi & reverti, aciemque dirigi. Adeò omnium odori durare virus illud majore ex parte, ne nudorum quidem pedum. *Amicos* homini Cicero innuit, dum dicit, opinionem eiusmodi esse, quandam illi belluæ cum genere humano societatem. Innuit & Philostratus, dum scribit, ubi semel ad hominem adsuescit, ab eo omnia pati, ex eoque morum similitudinem in se transferre, neque aliter quàm parvos canes, ex hominis manu gaudere cibum sumere, atque ad se accedentem promuscide complecti, eumque caput intra fauces immittere facilè tam diu pati, quoad homini libitum fuerit. Quæ de cuiusdem elephantis erga infantem amore produntur, apud Athenæum & Ælianum vide. Traditur quoque unus amasse quandam in Ægypto corollas vendentem; ac ne quis vulgariter electam putet, mirè tum gratam Aristophani cele-

Marginalia: Polyb. Hist. l.5. Livius Hist. l.21. — Oppian. Ixeut. l.2. v.513. — Vartoman. l.4. c.10. — Strabo Geogr. l.15. Cassiodor. l.10. Variar. — Plutarch. de solert. animal. — Plin. H.N. l.8. c.10. — Cicero l.3. de Nat. Deor. — Philostrat. de vita Apollonii l.2. — Plin. H.N.

celeberrimo in arte Grammatica. *Docilitatis* esse singularis multa sunt argumento. Plinius enim per auras arma jacere non auferentibus ventis; inter se gladiatorios congressus edere, aut lasciviente pyrrhiche colludere, scribit. Ubi, ut idem ait, mirum maximè, adversis quidem funibus subire; sed regredi magis utique pronis. Sic se rem habere, præter Plinium, Seneca & Suetonius, ne de Xiphilino dicam, innuunt. Romæ quidam gyros facere explicatu difficiles doctus, increpatus, noctu sua sponte se ad lunam exercere deprehensus est. Ille quem Emanuel Lusitaniæ Rex Leoni X. Pontifici dono miserat, eundem de fenestra prospectantem ter genibus flexis, & demisso corporis habitu, venerabundus salutavit, Osorio prodente. Augerius similiter Busbequius in epistolis Turcicis scribit, visum sibi elephantum juvenem, qui ad cantum tripudiantium more alternos moveret pedes. Eundem & pilâ lusitasse quam palmæ vice feriret proboscide. Linguas, intelligere Zeilanenses, apud Metellum habemus; quendam literarum ductus Græcarum didicisse, solitumque perscribere ejus linguæ verbis. Ipse ego hæc scripsi, & spolia Celtica dicavi, apud Plinium. Humano more convivatos aliquando apud Ælianum invenies: neque ex iis visus est, quispiam vorax, neque majoris partis capax. Cum esset bibendum, unicuique crater exhibebatur, & hi quidem promuscidibus potionem haurientes, moderatè bibebant: deinde circumstantes leviter & festivè adspergebant. Mimi magistrive officium exhibere, & aliis salientibus choreasque ducentibus præcinere, Arrianus se vidisse jactat. Inter cætera solertiæ documenta, est & hoc, quòd cum profundas & superatu difficiles fossas transeunt, major stans medius tanquam pons omnes transmittit: alii ingerentes fossæ sarmenta, eundem servant. Sed & pabuli consueti quantitatem agnoscere, Plutarchus prodidit, permistamque eidem farinam artificiosissimè secernere posse Ælianus. At quod Acosta de quodam lebetem ut [illegible] pertusus esset, aquæ hausta probante, scribit, stupendum est. Solem & Lunam novam venerari; homini erranti viam monstrare; humana adulteria & homicidia observare, ac detegere; sed &, patrium intelligere sermonem, loqui, vel scribere, inter fabulosa repono. De *Usu* elephantum, in bello, spectaculis, triumphis, & aliis, alibi dicetur. In *Cibis* fuisse quibusdam certum. Unde & Elephantophagorum nomen, qui circa Drabam, in montibus Asachæis, & contra Meroën habitabant. Adiabaras, seu Magabaros authores vocant. Quin & Plinius, Troglodytas solo elephantorum venatu ali tradit. Caro ponderosa, frigida, & abominabilis Rhasi. Ælianus præter promuscidem, labrum, & cornuum medullam, nihil esculentum in iis esse ait. Æthiopes, teste Gyllio, posteriores partes appetunt. Renes tamen maximè in deliciis, & regum epulis, si Vartomannus vera prodidit. *Medicinam* quòd spectat, Ælianus adipem contra omnia genera ferarum remedio esse, reliquit, eoque inunctum, etiam nudum inter ferocissimas illæsum versari posse fabulatur. Proboscidis tactu, capitis dolor levatur; efficacius, si & sternuat. Dextra ejusdem pars, cum Lemnia rubrica adalligata, impetus libidinum stimulat. Jecur, comitialibus morbis prodest. Fimo, si illinatur, pediculi fugantur. *Eboris*, cujus nomine Plinius illam præcipuè partem dignatur, quæ circa os est, quodque alibi elephantis, & dentis Indici appellationem sortitum est, singularis est & natura & usus. Gaudet humido & siccitate offenditur, cariemque sentit. Emolliri posse Democritus ostendit; emollliturque potionis genere, quod zythum vocatur, ut apud Plutarchum extat. Emollitum, conformatur, & in varia tornatur. Parabantur quippe ex eo mensæ, lecti, capuli cultrorum, enses, vaginæ, pharetræ, sceptra, sellæ curules, portæ, & alia, de quibus Aldrovandum consule. Politur ut ligna,

Marginal notes: Plin. H. N. l.8.c.3. — Seneca Epist.86. Sueton. in Nerone & Galba. Plutarch. l. de solertia Animal. — Plin. H. N. l.8.c.5. — Ælian. H. A. l.8.c.32. — Ælian. l.8. H. A. c.10. — Acosta Hist. Arom. c.7. — Ælian H. A. l.8.c.17. — *Usus.* — Plin. H. N. l.8.c.8. — Ælian. H. A. l.10.c.12. — *Ebur.* — Plutarch. l. An ad infelicit. &c. — Aldrovand. Hist. Quadrup. l.1. c.10.

ac potissimum squatina, ut testatur Plinius: nitor verò, hebetatur mensibus muliebribus. Vis ipsi adstringens, quæ tamen gustu non percipitur. Conceptum juvare, & ventriculo humido prodesse, Practici prodiderunt. Ramentis cum melle illitis, nubeculæ in facie tolluntur. Scobe, paronychia sanantur. Contra lumbricos cum cornu cervi miscetur. Si uratur, ut decet, Spodium vocatur, pro quo tamen aliorum animalium ossa obtruduntur. Frequentior hujus quàm eboris usus. Præparationem vide apud Aldrovandum loco citato. *Differentiæ* & *Genera*, à locis inprimis sumuntur, seu Philostratum Ælianum, & Plinium spectes, seu recentiores. Sunt enim alii palustres, alii montani, alii campestres, alii sylvestres, alii Lybici, alii Indici. Solinus Prasiorum, & Taxilarum meminit. *Palustribus* dentes sunt lividi, rari, tractuque difficiles, & in plærisque partibus foramina; in aliis verò quasi grandinis grana tumores quidam insurgunt, & arti minimè obtemperant. Dementes levesque esse, Philostratus addit. *Montani* perversi sunt, & insidiosi, & nisi alicuius rei indigeant, erga homines minimè fidi. Dentes habent minores, sufficienter albos, & in quibus nihil est difficile reperire. *Campestres* benigni habentur, mansueti, & imitationis amatores. Dentes habent omnium maximos, albissimos, & sectu faciles, ut nullo labore in quamcunque manus voluerit partem deducantur. *Sylvestres*, in regno Senegæ, ad fluvium inprimis Gambram invenies. Ibi enim gregatim, ut apud nos apri, incedunt. *Lybici*, seu Mauri Indicis sunt minores, & nec vocem, nec odorem horum ferre possunt, ut apud Polybium habes; imò nec contueri quidem eos audent, ut apud Solinum legitur. *Indici*, sunt quidem maximi; non ejusdem tamen omnes magnitudinis. Ideò Solinus duo eorum genera tradit; nobiliores indicari magnitudine, minores nothos dici. *Prasii* appellantur qui maximi sunt, quales fortè jam Madagascar, teste Scaligero, producit. *Taxilas* vocant, qui secundi ab his magnitudine existimantur. Illos & in Sumatra invenies, animi robore, & virtutis indole iis qui in continenti sunt præstantes. Ideo magnis navibus in continentem transportati, Calingarum Regi vendebantur, ut Ælianus prodidit.

(Marginal notes: *Differentia.* — Polybius Hist. l. 5. — Scalig. Exercit. 204. — Ælian. H. A. l. 16. c. 15.)

CAPUT VI.

De Monocerote, & Asinis Cornutis.

MOnocerotis vocabulum, quod Latinis unius cornu animal sonat, pluribus animalibus competit: strictè tamen soli illi, quod ἀπὸ ξ μόνε κέρατ☉, à solo cornu dictum est, & ideò Unicornis, & Unicornu. Brachmanorum Dialecto καρτάζωνον, vocatur. An in rerum natura sit vel fuerit, alibi, post Baccium, & Bartholinum, magni patris magnum filium, disquiretur; nunc breviter fide authorum, qui de eo scripsere, de eodem agemus. *Descriptionem* itaque quod attinet, Strabo, ex Onesicrito equos unicorne toto fere corpore referre scribit. Philes caudâ apr[illegible]um Leonem rictu præferre ait. Plinius, reliquo corpore equo similem, capiti cervo, pedibus elephanto, cauda apro, facit; & uno cornu nigro, mediâ fronte cubitorum duum eminente, instrui. Plinium Solinus sequitur. Isidorus cum Rhinocerote confundit, & cornu ita acutum & validum esse, ut quicquid impetierit, aut ventilet, aut perforet, addit. M. Paulus Venetus, Magno Cham Tartariæ à servitiis, in regno Lambri conspici ait, Elephante minores, depressum caput gerentes aprino simile, spinosâ linguâ, quâ obvia petunt, nigricantibusque oculis, Rhinocerotis formam ad unguem æmulantur. Ludovicus de Varthema Bononiensis de Monocerotibus à se visis, ita scribit. Ex altera templi Meccani parte claustra sunt, quibus bini Monocerotes vivi includuntur, qui pro re singulari, ut sunt, monstrantur. Eorum hæc for-

(Marginal notes: Aldrovand. Hist. Quadrup. l. 1. c. 6. — Strabo Geogr. l. 15. — Philes in Jambis. — Plin. H. N. l. 8. c. 21. — M. Paulus Venetus l. 3. c. 15. — Vartom. l. 1. c. 18.)

forma erat. Major equinum pullum xxx. mensium imitatur, unumque in fronte cornu præfert, trium circiter ulnarum. Alter Monoceros, unius anni similis, cornu quatuor palmarum habet. Color feræ, ut equi sagmati obscurior, capite cervino, collo brevi, rarisque circa illud pilis, & brevi juba ab altero tantum latere dependente. Crus subtile habet, gracile hinnuli instar: Pes anteriori parte parum fissus, ungula verò caprina, pedesque dextrum latus pilosum. Enimverò feritatem præ se fert, & naturam solitudinis amantem. Quæ Garzias ab Horto habet, non appono. Reperiri dicuntur in Arabiæ solitudinibus, ibique à mercatoribus visos, Thomas Bartholinus accepit. Garzias suos inter promontorium Bonæ Spei, & illud quod vulgò de Currentes nuncupatur, inveniri scribit. Paulus Venetus suos in regno Bosma & Lambri locat. Æneas Sylvius, in extremis Asiæ partibus, in quadam provincia nomine Macino, inter montes Indiæ & Catajum, ubi vulgò creditur habitasse Sericos. Aloysius Cadamustus in novo orbe. Cornu in pluribus exhibetur locis. Decantatissima sunt, S. Dionysianum in Gallia, Venetum, Hispanicum, Ultrajectense, Helvetorum, Danicum, Mercatorum Venetorum, & Gedanensis Empirici. *S. Dionysianum*, inter prima melioris notæ reponit Baccius; quia rudiori forma, non politum, ad nigrorem vergens instar cervini, quam proximè ad veterum unicornu accedere videtur. In assignanda longitudine variant authores. Renodæus hominis proceritatem æquare tradit, ea fide qua & nobis patuit: Baccius & Marinus ad sex cubitos extendunt: Gölnitzius ad sex & semis pedes metitur: Bellonius semissem complens ad septimum auget. Nec de pondere consentiunt. Cardano libras decem & septem pendere visum, cum tertia parte. Gölnitzius ad vigesimum quintum pondus ascendit. Ego sublatum, ad decem & octo libras, cum Bellonio extenderem. *Veneta* unicornua inter

Bartholin. de Unicornu cap. 24.
Garzias H. Arom. l. 1. c. 14.
Baccius l. 2. c. ult.
Renod. l. 3. Pharm. c. 21

vera censet Baccius, inter diversa ab antiquorum unicornibus. Andreas Marinus, quod antiquorum unicornibus longiora sint, nec strias habeant Monocerotis Æliani, adeoque subtilia, ut pocula inde nulla conficiantur. Colore sunt cornu cervini politi, & pallidi non nigri. Feruntur occupato Byzantio in Venetorum Rempublicam transcripta, cum XII. pectoralibus satellitum Imperatorianorum. *Hispanicum*, cuius frustulum Philippus IV. Francisco Barberino Cardinali eminentissimo, & in peregrinos Heroas humanissimo, donavit, nihil singulare habet. *Ultrajectense*, longitudine Parisiensi par est, sufficienti amplitudine. Gyri frequentiores ad extremum apicem circumducti, recto tractu obliterantur. Crustæ color cineritio similis, medullâ candidiore. In magno precio habetur, & pro vero venditatur, ut infinitam auri vim, repetundarum damnata Colonia Agrippina, contra licitaretur. *Helvetiorum*, ad oram fluvii Arulæ propè Brugiam, anno M. D. XX. inventum est. Interiori facie est album, flavescens exteriori, sine striis, duorum cubitorum longum, sed, ut moschus, odore præstans, præsertim igni vicinum. *Danicum*, in castello Friderici Burgi asservatur, longitudine septem pedes Romanos excedens, si partem alveo excipiamus inclusam, cujus mensuram pedis unius cum mensuris duabus Bartholinus deprehendit. Ambitus septem minimum digitos complectitur, æquali gyrorum flexu in acumen desinens. Color ex candido mixtus & cinericio, quem per intervalla, nigriores striæ, lineæque obscuriores distinguunt. *Venetorum mercatorum* unicornu ex Germania allatum est, coloris splendore & varietate veri cornu speciem promittens, eoque magis, quòd abrasæ particulæ, non dentium instar in ramenta, quæ fricari possunt, concidant; sed inde quisquiliarum squamæ eâdem planè visciditate & lentore resultent, quo secta quævis animalium cornua. De *Gedanensi* nihil occurrit. Empiricus

Bartholin. de Unicorn. c. 27.

Con-

Constantinopoli redux, magno illud non ita pridem venditabat. De reliquis quæ huc spectant, ita Aelianus. Dicunt omnium maximè animalium absonam vocem & contentam emittere; & ad alias quidem bestias ad se accedentes mansuescere, cum gregalibus verò suis pugnare. Neque modo mares naturali inter se quadam contentione dissidere, sed contra etiam fœminas certare, pugnamque usque ad mortem victi ingravescere. Nam & reliqui corporis robore maximo præditus est, & cornu inprimis inexpugnabili armatur. Desertissimas regiones persequitur, simul & solitarius errat. *Coitus* tempore ad fœminam mansuetè mansuescit, & pariter pascuntur. Cum hoc tempus transierit, & ventrem ferre fœmina cœperit, rursus efferatur, & solus vagatur. Prasiorum Regi illius pullos etiamnum teneros ajunt deportari, eosdemque festis & panegyricis diebus ad pugnam committi, ad robur ostendendum. Nam integræ ætatis & perfectæ, nullum unquam quisquam meminit captum fuisse. Tantum Aelianus. Alii addunt, adeò animal hoc puellas virgines venerari, ut si sinus venienti aperiant, in illum, ferociâ depositâ, caput ponat, sicque soporatum velut inerme capiatur. De *Vsu* inter omnes notum, ad venena maximè commendari. Eo verò præsente sudare, & in humore ebullire, sicque verum dignosci, nonnullorum est sententia. Aloysius Mundella adversus morsum canis rabidi, aliorumque animalium maleficorum, nec non vermes eorumque symptomata commendat. Antiqui Indorum Reges, ad quorum notitiam primum hoc cornu pervenit, pocula ex eo sibi fabricabant, ut dum ex ijs bibebant, contra venena, ebrietatem, spasmum, epilepsiam, & alios malignos morbos munirentur. Narrat Jordanus Judæum quendam Venetiis, in mensa cornu circulum delineasse, postmodum scorpium & araneum injecisse, qui nunquam transilire potuerunt ambitum cornu circumscriptum: deinde palmi altitudine quovis raptantes bestias, umbrane aut vi emanante, intra quadrantis horæ spacium ambas necasse. Non est ergo mirum tanti esse pretii, ut Germani mercatores teste Baccio, pro uno XC. M. coronatorum poscerent; & Pontifex Romanus, erectâ in Vaticano pharmacopæa, frustum XII. M. aureorum à mercatoribus Epidauriis redemerit, quo non semel Augustinus Ricchus Pontificius tunc temporis Archiater, felicissimè, modo scrupuli, modo decem granorum pondere, ex vino, vel aliquâ cordiali aquâ utebatur. Et hæc de Unicornu nunc sufficiant, pluribus alibi agemus. Quantum ad *Asinos Cornutos*, tribus in locis eos celebrari invenio, in India, nempe, Scythia, & Africa. De *Afris* Herodotum authorem habemus. De *Scythis* apud Aelianum habetur, & addit, Cornua aquam fluminis Stygis continere, quæ transmittit vasa omnia etiam ex ferro, missaq; ab Alexandro Delphos ut Pythiæ dedicarentur. De *Indicis* ita idem Aelianus. Sylvestres asinos equis magnitudine non inferiores apud Indos nasci accepi, eosque reliquo corpore albos, capite verò purpureo, oculisque cyaneis esse: cornuque in fronte gerere sesqui cubiti longitudine: cujus superius puniceum, inferius autem album, medium verò planè nigrum sit: atque non omnes quidem Indos, sed potentiores, quum tanquam armillis quibusdam brachia, sic cornua auro ornarunt, ex his ipsis bibere solere. Ex hoc cornu bibentem ab insanabilibus morbis tutum fieri, neque eum ipsum convulsionibus corripi, neque sacro morbo tentari, neque venenis ullis ferunt. Quin etiam si quid prius pestifens biberit, tum id evomere, tumque ad sanitatem redire. Quum autem cæteri asini, quibuscunque in terris sint, tam domestici, quam sylvestres, tum cætera solipeda animalia, talos non habeant, neque fel in jecore, ut fertur: asinos Indicos cornigeros, Ctesias inquit, talis primum iisque nigris prędites esse: eosdemque si quis confrege-

Marginal notes: Aelian. H. A. l. 16. c. 20 — Albert. H. A. l. 22. — Iordan. l. de peste. — Herodot. l. 4. — Aelian. H. A. l. 10. c. 40 — Aelian H. A. l. 4. c. 52.

fregerit, interiora quoque nigra deprehensurum esse: neque felle eos carere: neque modò corporis velocitate longè multumque cæteros asinos superare, sed & velocitate eadem multò equis & elephantis præstare. Quum autem in viam se dederunt, tardius primò ingrediuntur, deinde paulatim tantum confirmantur ad contendendum iter, eos quidem ut assequi nemo possit. Postea autem quàm fœminæ pepererunt, patres circa pullos à partu recentes, summâ custodiâ versantur, eorumque commorationes locis Indiæ desertissimis sunt. Quum à venatoribus Indis invaduntur, pullos suos adhuc ætate infirmos, à tergo suo pascentes habent, atque pro eis pugnant: contra equites audent venire, eosque cornibus ferire. Tanto sanè hi robore existunt, nihil eis ut obsistere queat, quin statim concedat, vel, si non cesserit, frangatur, aut aliter atteratur, & evadat inutile, & perdatur. Equorum etiam incursu latera discerpunt ac lacerant, ut viscera effundantur: ex quo fit, ut ad eos equites appropinquare valdè metuant; appropinquatio enim capitalem ipsis pariter & equis mulctam miserabiliter infert. Pergraviter calcibus pugnant. Eorum morsus eatenus acerbiores existunt, ut quicquid comprehenderint, funditus diripiant. Ex his qui sunt confirmata ætate, vivos non ceperis, jaculis & sagittis perimuntur. Carnes eorum, quòd amarissimæ sint, haudquaquam esculentæ. Eadem ferè Philostratus scribit. Icon quem adjicimus, feræ quidem est corpore auribusque asininis, binis armatæ cornibus, quorum alterum è narium, alterum ex oculorum regione exit: sed quia nec solipes est, nec unicornis, Asinus Indicus cornutus esse nequit.

Philostr. in vita Apollonii, l. 9.

HISTO-

HISTORIÆ NATURALIS DE QUADRUPEDIBUS LIBER II.

De Quadrupedibus bisulcis.

TITULUS PRIMUS

De Bisulcis terrestribus.

CAPUT I.

De Ruminantibus Cornigeris in genere.

Aldrovand. de Bisulcis l.1.c.1.

HActenus Solipedum historiam persecuti sumus: sequuntur *Bisulca*: Græcis διχηλῆ & διχαδῆ, quæ ungulam dividere in sacris legimus, quod multifida, quamvis pedes in digitos scissos habeant, facere non dicuntur. Duo talium invenio genera, *Terrestre* nempe & *Aquaticum*. Ex terrestribus alia *ruminant*, alia *non*. Ex illis quæ ruminant, quædam sunt *Cornigera*, quædam *non cornuta*. Illa in *genere* & in *specie* considerabimus. *Ruminantia* autem illa vocamus, quæ pabulum semel deglutitum, mox ad os regurgitans, revolvunt. Unde Ruminationis actum, Apulejus rumigare, Quintilianus & Plinius, remandere, Græci μηρυκάζειν, μηρυκᾶν, παρὰ τὸ μηρύειν, quod est revolvere, dixerunt. Latinorum quidam à loco ad quem sursum ad os repellitur, id est, à rumine, quod, ut ait Festus, locus est in ventre quo cibus demittitur, & unde redditur deduxerunt. At Servius à ruma, quæ rumis, & frumen aliis, quam ait eminentiorem colli partem esse, ad quam demissus cibus, à talibus animantibus revocatur: Mercurialis verò ab erumnis, quod Arnobius scribat, erumnas esse prima in gurgulionibus capita. *Necessariam* autem hisce animantibus ruminationem esse, tum exinde colligas, quòd duriore pabulo vescantur; tum ex eo, quòd superioris mandibulæ dentibus careant, & inferiores minimè habeant serratos. Inde factum, ut dentium defectum *ventrium multitudine* natura pensaret. Sunt enim talibus quatuor, κοιλία nempe, κεκρύφαλος, ἐχῖνος, ἤνυστρον, seu venter, reticulum, omasum, abomasum. Gula ab ore incipiens ad pulmonem septemque transversum deorsum tendit: hinc se ad *ventrem* applicat *majorem*, qui parte interiore asper interceptusque est, ac propè gulæ commissuram, sinum sibi adnexum habet, quem ex argumento *reticulum* appellant. Est enim ventri similis extrinsecus, intus reticulis mulierum implexis, magnitudine multò quam venter major. Hunc excipit *omasum* parte interiore asperum, cancellatum, crustatum, magnitudine reticuli. *Abomasum* venter ab eo alius jungitur, magnitudine amplior omaso, formâ oblongior, cancellis intus & crustis multis, magnis,

Festus de verbor. significat.

Varro L. L. l.2.

Arnob. l. 7. contra gentes.

Aristot. H. A. l.2.c.ult.

magnis, & levibus innormatus, mox intestinum consequitur. In prima alvi cavitate rudis adhuc esca cernitur; quin & festucæ & vix lacerati surculi. In secundo amplius conficitur cibus; & magis adhuc in tertio elaboratur, ut in novissimo tandem concoctio absolvatur, ubi in cremorem lacteum abit. Nec tamen sola illa quæ superiore dentium ordine carent, ruminant. Ruminat namque inter pisces Scarus, quòd obtusos dentes habeat; inter animalia; mus vulgaris, & Ponticus, lepus & cuniculus, ut in Levitico habetur. Modum & viam ruminationis si inquiras, cibum remansum ex uno ventre in alium mitti, quousque à postremo in intestina labatur, respondet Aristoteles. Galenus ait, primò ex ventriculo revomi in os: deinde ab ore in reticulum; inde in omasum, tandem in abomasum mitti. Post lactationem ruminare incipiunt, & septenis mensibus, cicures intellige, ruminant. Gregales levius minusque tempus, quia foris pascuntur. Hyeme tamen magis, quàm cæteris anni temporibus, videnturq; non minus ruminando quàm edendo delectari. Quietem tum poscere, vel exinde liquet, quod in mandris plærumque id muneris obeant, jacentia. *Lac* eorum solum coire, ipsaque coagulum in omaso habere, & lacte abundare, ab Aristotele proditum. Causas omnium alibi exponemus. *Cornua* ruminantibus Camelum si excipias data sunt, defensionis & offensionis gratiâ. Nutrimentum quod ad superiores dentes quibus carent, abire debebat, in cornua abit, suntque multiplicis differentiæ. Nec alibi major lascivia naturæ lusit animalium armis. Sparsit hæc, inquit Plinius, in ramos, ut cervorum: aliis simplicia tribuit, ut in eodem genere subulonibus ex argumento dictis; aliorum finxit in palmas, digitosque emisit ex eis, unde platycerotas appellant. Dedit ramosa capreis, sed parva, nec fecit decidua: convoluta in anfractum arietum generi, ceu cæstus daret, infesta tauris.

Aristot. H. A. l. 9. c. ult.

Galen. l. de administr. anatom. c. 3.

Plin. H. N. l. 10. c. 73.

Aristot. H. A. l. 3. c. 21. Item de partib. l. 3. c. 15.

Plin. H. N. l. 11. c. 37.

In hoc quidem genere & fœminis tribuit: in multis tantùm maribus. Rupicapris in dorsum adunca; Damis in adversum. Erecta autem rugarumque ambitu contorta, & in leve fastigium exacuta, ut lyras diceres, Strepsiceroti, quem audacem Africa appellat. Mobilia eadem, ut aures, Phrygiæ armentis. Troglodytarum in terram directa, quâ de causa, obliquâ cervice pascuntur. Aliis singula, & hæc medio capite, aut naribus: Jam quòd aliis ad incursum robusta, aliis ad ictum: Aliis adunca, aliis ad jactum plurimis modis, supina, conversa, convexa. Omnia in mucronem migrantia. Hæc Plinius, qui differentias à colore omisit. At is quoque variat. Nonnullis est simplex, albus, nigricans, cinereus, flavescens: aliis varius, ut in singulis speciebus ostendetur. Habent & proprias quasdam corporis *partes* cornigera, ut talum & sevum: habent & communes sed situ differentes, ut uterus, lien, mammæ. *Lien* plerisque rotundus: *Intestina* ampliora: *Mammæ* cæque binæ inter femora. *Uterus*, acetabula habet dum partum gerunt. *Talo* quoque permulta instructa sunt, eundemque cruribus posterioribus continent. Sed de his in speciebus plura.

CAPUT II.

De Ruminantibus Cornigeris in specie.

ARTICULUS I.

De Bove domestico.

Et tantum de animalibus quadrupedibus bisulcis ruminantibus & cornigeris in genere. Species si attendas, sunt inter ea, *Bos*, tam domesticus quam sylvestris, *Ovis*, *Capra & Hircus*, tam domesticus quam sylvestris, *Cervus*, *Tarandus*, *Alce*, *Rhinoceros*. A Bove autem merito incipimus, animali, quæ sibi omnia fere quæ ad victum nos & reliqua repo-

Aldrovand. Hist. Quadrup. l. 2. c. 1.

reposcimus, vendicat. Cuncta certè legumina frumentaque, ut verbis Vegetii utar, bobus meritò aratrisque debentur. Vinearum ipsarum usus periret, nisi eorum adminiculis carpenta sudarent. Quid de diversorum munerum comparatione referamus, dum inter mobilia, & quicquid gravius est, absque vehiculis penè reddatur immobile? Reliqua omnia animalia, ipsæque cohortales aves, ex eorum capiunt labore substantiam. Unde enim equis hordeum, unde cibum canibus, unde porcis pabulum dominorum solertia subministraret, ni parentur boum labore frumenta? Et ne longum faciam bobus debent alimenta, quicquid alii potest. Apud alios genus mularum, apud alios camelorum, apud paucos elephantorum, etsi exiguus usus est, nulla potest ratio esse sine bobus. Non est itaque mirum tali olim boves in precio, ut Germani junctos uxori ducendæ dotis nomine mitterent, quo venire se laborum periculorumque sociam his incipientis matrimonii auspiciis admoneretur: Athenienses nullum longo tempore, cujus opera aratro vel curru utebantur, immolarent: Pythagoras, ne quis istiusmodi operosa animalia interimeret, institueret: Phryges, qui bovem aratorem interfecisset morte mulctarent: Imperator Valens lege caveret, ne quis per Orientem vitulinâ vesceretur: & Constantinus, ob civilia debita boves aratorios pignori capi vetaret. Quin & virtutis premium boves dati; & Decius Mus tribunus militum, cum Romanum exercitum ab hostibus Sabinis circumventum, circuitione montis conservasset, auream coronam, & centum boves accepit; Lelius post expugnatam urbem, triginta. Taceo tributi nomine à Bohemis Carolo Magno quotannis centum & triginta boves missos: furto subreptos belli causam, prodente Homero, & Pausania fuisse: & Batavos, qui ex caseo & butyro, quæ in extrema loca exportantur, in singulos annos ducentics sestertium, id est, decies

Veget. in prologo l. 2. Veterinariæ.

Tacit. de morib. German. Rhodig. Antiq. lect. l. 19. c. 27.

Ælian. H. A. l. 12. c. 34.

Dubrav. in Histor. Bohemica.

Pausan. in Messeniacis.

centena Caroleorum millia, præter ea quæ in quotidianum alimentum cedunt cogere, ut Adrianus Junius prodidit. Diversa pro ætate & sexu *Nomina* sortitur. Præcipua sunt, *Bos, Taurus, Vacca, Iuvencus, Ianix, & Vitulus.* *Bovis* nomen propriè castrato impositum est: taurum tamen quoque & vaccam significat; ut & apud Græcos βοῦς nomen est genericum, & teste Tzetze aliquando vitulum significat. *Taurus* est bos antequam castretur, dux & maritus vaccarum. Oppianus tamen hoc nomine tanquam digniore, totum bubulum pecus complectitur. Dictus est Ethymologo quasi τανύουρος, à caudæ extensione, ἀπὸ τοῦ τείνειν τὴν οὐράν; vel quasi γαῦρος, id est, superbus: vel à Syriaco Tor & Taur, ut Scaligero placet. *Vacca* fœmina tauri est, & apud Græcos à bove mare per articulum distinguitur. Florentinus βουθήλειαν aut δάμαλιν reddit, quod nomen omni animali in juventa Phocion tribuit, juvencæ alii. *Iuvenci* & vituli nomen non distinguunt satis authores, nec Varro sibi constat; quin & Poetæ juvencos & juvencas vocant boves & vaccas, nec non vitulos, quibus nondum erupere cornua: cum tamē Isidoro juvencus dicatur, quod incipiat hominum usus in excolenda terra juvare, quod ex Varrone habet; juvenci nomen bovem nobis indicabit, qui jam non amplius vitulus. *Iunix* eadem videtur quæ juvenca. Ideo Cornutus ad Persium, junices teneræ ætatis boves, quæ nondum ad summam ætatem pervenerunt, esse dixit. *Vitulus* & *vitula*, primæ ætatis nomen est. Isidorus à viridi ætate; alii à vitulando, id est, lasciviendo, alii à vita derivant. Apud Græcos varia obtinuit nomina. Dicitur namque πέταλος, μόσχος, μυόσκωρος, πόρτις, πόρις, ἑρνᾶς, μογιλαῖος, ἦνις, πελὼ & πρηὼν, κωρόνιος, ῥώς, πέλλης, κνώδαλος, quorum tamen quinque posteriora tauro & bovi potius competunt. πέταλοι dicuntur vituli apud Athenæum, ἀπὸ τῶν κεράτων, ὅταν αὐτὰ ἐκπέταλα ἔχοντες, id est, à cornibus patulis seu exilibus, ut Cælius Rhodiginus

Nomen.

interpretatur; patulis potius, planis, & in latitudinem extensis, ut alii. Μόσχος, quod utrique sexui commune est, dicitur, vel quod μῶ vocem edat: aut παρὰ τὸ ὀσμᾶσθαι τῇ μητρί; aut παρὰ τὸ μῶ τὸ ζητῶ, καὶ διὰ τὴν σχέσιν ἣν ἔχουσι πρὸς τὰς μητέρας: id est, aut quòd matrem olfaciant; aut quòd μῶ voce quærant; aut propter affectionem, quam habent versus matrem. Μουσκάρι, Græci nostri temporis nominant. Πόρτις Hesychio est νεογνὸς βοῦς; à quo πορτάκιον. Πόρις apud Henricum Stephanum est vitulus & vitula, παρὰ τὴν πορείαν ab itinere, ita ut sit μικρὰ βοῦς, ut Suidæ verbis utar, ἡ ἀρξαμένη νῦν τῆς κατὰ νομὸν πορείας. Ἐρνὰς Hesychio & Varino νέας βοῦς. Μογλαῖος itidem. Ἦνιν Græci vocant, τὴν ἐνιαυσιαίαν καὶ μόνον ἑνὸς βοῦς, bovem anniculam. Reliqua bovi vel tauro magis competere dixi. Πρὼν namque Varino & Hesychio est taurus. κίλλιξ, bos aut agnus qui alterum cornu perversum habet. Κορόνιος bos cui cornua sunt lunata, ut κέρωνος taurus ὀρθόκερως iisdem. Ρὼς apud Tzetzen taurorum Scythicorum genus est. Πέλλης vocatur bos coloris nigri. κνώδαλα quoque Æschylus boves vocat. In *Descriptione* singularia duntaxat adscribam. Notissimum namque animal est; de cornuum verò Differentiis post agemus. *Descriptio.*

Pilum itaq; hoc animal gerit, qui quotannis, teste Aristotele decidit, tenuiorem & densiorem quàm suum: in dorso tamen & cervice densior est, & peculiari nomine κόλλοψ appellatur, quòd ex ipso ἀναβρασθομένου, id est, fervefacto, ἡ κόλλα, seu gluten fiat, seu ut Varinus, quòd ex eo κόλλαβοι, id est, claviculi, quibus remittuntur & intruduntur in cithara fides, parentur. Quæ in collo conspicitur reduplicatio, μύκλος appellatur, ut idem ait. *Labiorum* prominentiam habet crassam: crassam item & obtusam supernam maxillam, ideò breves herbas decerpere non potest. *Frontem* imagine V figurari Cælius notavit: Democritus & Ælianus exectos latiorem tauris habere observarunt. Inter utrumque cornu maxima ossium est durities, injuriis valdè resistens & fractu contumax. *Linguam* avulsam per totam diem palpitare, Cardanus scripsit. *Pelles* illæ quæ ex gutture dependent, palear seu palearia dicuntur. Varino forte λωγάλιον, nam τῶν βόων ὑπὸ τὸν τράχηλον χάλασμα, explicat. *Dentes* sunt continui, & bis mutantur. *Plin. H.N. l.11.c.37.* Mutant autem bimi, ut ait Plinius. Superiori dentium ordine carent: id est, primoribus quatuor; ideò, ut diximus, ruminant. *Penis* tentigo tanta, ut si initurus à loco aberret, vaccam vulneraret. Vaccæ *Mammas* habent inter femora, binas, *Plin. H N. l.8. c.45.* ut habet Aristoteles; quatuor, ut Plinius, singulis papillis, quas habet quatuor, teste etiam Aristotele, mammam, ut apparet, tribuens. *Podicem* hiare innuit Horatius. *Caudæ* tenor longus est, pili breves. Plinius caulem vocat. *Caro* sicca est & atrabilaria. *Nervi* duri & robusti; tauris tamen duriores. *Sanguis*, fibris refertus, ideò omnium celerrimè coit & durescit. *Articulum femoris*, laxum magis bos habet quàm alia animalia: ob id magis quàm alia pedem trahit, maximè cum macilentus est & senex. *Lapillum* feruntur in capite gestare, eumque si necem expectent, expuere. Augustinus in jecore quoque & renibus habere scribit. In corde *Os* gerere, Plinius author est, ex Aristotele sine dubio. *Aristot. H. A.l.2.c.15.* *Lienis* figura oblonga est; ipse nigrior quàm in sue præsertim ubi consenuerunt. *Renes*, humanis, teste Plinio, similes; velut è multis renibus compositi. *Tali* à cameli talis differunt, quòd paulò majores sunt. In secundo juvencarum ventre, nigricantem pilæ rotunditate tophum reperire, nullo pondere, Plinius author est. Aldrovandus duas in musæo habuit; unam colore ruffo, alteram atro, quòd ille ex ruffi coloris bove, hæc ex nigro esset eruta; cum sit earum ortus ex pilis, quos in ipsa ruminatione lambendo, ut fit nonnunquam, exteriores corporis partes deglutiendo colligunt, admista-

mistaque pituita paulatim in ovalem figuram ferè cogunt. De *Loco* non est quòd multis agamus. *Cibum* si spectes, omnivori quidem sunt boves: maximè tamen gramine Cytiso, ervo, medicâ herbâ, loto, carice, salice, quercu, oleâ, arundine, alno nigra, vite, hordeo, olyra, arinca, milio, panico, cicera, lupino, glandibus, nucleis dactylorum, olearum, & visco, delectantur. De gramine omnibus notum est, cui hyeme fænum succedit. In Narbonensi provincia in fonte Orge, quoddam nascitur in tantum bobus expeditum, ut id mersis totis capitibus quærant. Idem in Ligeri amne; quæ per velaunios fluit faciunt, & in Sebusianorum piscinis. In eorundem quoque lacunis, stagnis, & pigris aquis, gramen nascitur longissimis foliis, subrubris, innatantibus aquæ, quorum etiam tam avidi sunt boves, ut dum ea persequuntur, ad ventrem usque se immergant, & toto capite sub aquam dejecto ea depascantur: quo pabulo eximiè saginantur; vaccæ autem plus lactis, quàm quæ in vicinia præbent. Ex cytiso copiosum & dulce lac provenit: sed dum floret incommodus est, quòd tantisper urat & extinguat. Ervum commendatur, sed non mense Martio satum, quòd cerebrosos reddat. Plinius non solum mense Majo satum, noxium bobus dici asserit: sed & autumno gravedinosum. Madefactum, pluribus diebus mitescere. Ideo Democritus tale, ne boves fiant debiles, singulis mensibus in potu exhibet. Singulis boum jugis, quini modii sufficiunt. Ex medica omne emaciatum jumentum pinguesit, ægrotantique pecori remedio est, ut Theophrastus prodidit. Ideò sylvestris in plærisque Hispaniæ locis, præsertim Valentino, diligenter, teste Dalechampio, seritur. Parcius tamen dandum, quòd Aristoteles, lactis copiam extinguere, quod universum pabulum in sanguinem, adipem & carnes, facessat. *Lotus* alimētum plurimum optimumque præbet, quia subdulcis est, & semel sata herba restibili, per aliquot annos fœcunditate germinat. *Vlmi* Attiniæ inprimis frondes apud Romanos olim in precio. Si eâ assiduè pecus alueris, & postea generis alterius frondem dare institueris, fastidium bobus afferet. *Salicis* fit apud Virgilium mentio; nec Lucretius eius oblitus est. *Ficulnea* folia bubus probè dari posse, si sit eorum copia; scribit Columella. Idem quernam ceu meliorem & oleagineam præfert, sed eius generis quæ spinas non habet. *Alni* nigræ folia lactis copiam generant. *Hordeum*, & reliqua ex frumentis de paleis intellige. *Milium* tamen in Italia boum pabulum seri, Porta scribit. *Cicera* ervi loco fresa datur in Hispania Bætica, quæ cum suspensa mola divisa est, paulum aquâ maceratur, dum lentescat. *Lupini* modii singuli bovem unum satiare validùmque præstare, apud Plinium legimus. Maceratus in aqua fluviatili & marina triduo, dulcescit, & ita siccatus ad usum reconditur. *Glandes* Cato post sementem colligi præcipit, & in aquam conjici, ut inde semodius patrata sementi, verno modius bobus singulis detur. De iisdem Plinius. Bobus glandem circa brumam aspergi convenit, in singula juga modios 24. Largior valetudinem infestat: & quocunque tempore detur, si minus triginta diebus continuis data sit, narrant vernâ scabie pœnitere. *Nucleos dactylorum* in aqua maceratos apud Babylonios bobus ovibusque in pabulum exhiberi, Strabo author est: visco ali, indeque pinguescere, Theophrastus. Aluntur & *pisce*, apud Pæonas qui Prasiadem paludem accolunt. Nec *cicuta* abstinent, seu viridi, seu arida: nec à ranunculis læduntur. De *Potu*, nō est quòd multa dicam. Aquâ eâque clarâ delectantur. Vegetius tamen nec sordida quidem lædi testatur. De ratione cibandi consule Aldrovandum, & agriculture scriptores. De *ætate* ita breviter Plinius. Vita fœminis XV. annis longissima, mari-

Plin. H. N. l.18.c.22.

Dalechamp ad l.c.

Plin. H. N. l.13.c.24.

Columella R.R.l.5.c.6.

Virgil. Georg.3. Lucret.l.2.

Columella R.R.l.6.c.3.

Colum. R. R.l.2.c.11.

Theophr. l.2 de caus. plant.c.23.

Potus.

Ætas. Aristot. H. A.l.6.c.21.

maribus XX, robur in quimatu. Crescent. l.9.c.64. Cognoscitur, inquit, Crescentiensis, quando mutant dentes. Mutant enim anteriores anno evoluto, & decem vel octo mensibus: deinde post sex menses paulatim amittunt proximos, donec intra triennium omnes mutaverint. Quo quidem tempore optimè habiti sunt, & in vigore ad decem usque vel quindecem annos perseverant. In statu dentes habent pulchros, longos, & æquales: qui per senectutem eis imminuuntur, nigrescunt, & corroduntur. Gesnerus ait, Helvetios ex circulis quibusdam qui circa vaccarum cornua nascuntur supernè ferè, de ætate judicare: illos autem in quimatu fermè ternos esse; postea plures. Esse etiam, qui quoties fæta fuerit, toties singulos adnasci circulos putent. *Generatio.* Circa *Generationem*, *libido*, *coitus*, & *partus* occurrunt. *Illam* si spectes, coitus tantum tempore cum fœminis pascuntur: bis de die annosiores, sæpius juniores & quidem eandem ineunt: & tanto motu genitalem nervum admovent, ut semen sine motu emittant. Aristot. H. A. l.5. c.2. Exectum vaccam implevisse Aristoteles tradit: Columellæ verò judicio, unus mas quindecim vaccis abundè sufficit. Varro R. R. l.2. c.5. Varro tamen multo plures tribuit, inquiens, habere se tauros totidem, quot Atticus, ad matrices septuaginta, duos, unum anniculum, alterum bimum. A gravidis abstinet, & sponte, à conceptu, divortio quasi facto secubat, ac ut in Epiro maximè videre est, trium plærumq; mensium spacio non apparet, sed seorsim à vaccarum consortio convictuque pascitur. Haud minus famosa vaccarum salacitas. Aristot. H. A. l.6. c.18. Testatur Aristoteles, libidine adeò accendi, ut bubulci eas tenere & capere nequeant, indiciumque suæ libidinis indicare, genitalis speciem prominentiorem. Crebrius mingere, more equarum: Tauros etiam supervenire, & sequi sedulò, & assistere. Turgere ad coitum plus minores quàm majores. Ælian. H. A. l.10. c.27 Mugitum dum prurit edere, Ælianus prodidit, à triginta etiam stadiis distantam. Libidinem augent, salsa bovis caro juglandis magnitudine ori indita: Orobanche comesta, & alia, quæ Columella præcipit. *Coitus* laboriosior est quàm equis, tuncque potissimum tempus, cum fœmina à mensibus purgatur, quæ sua sponte marem patitur. Columella R. R. l.6. c.24. *Concepisse* cognoscitur, si Aristoteli credimus, cum menses cessarunt, spatio temporis trimestri, bimestri, quadrimestri, semestri. Ferunt ventrem menses decem: decimo pariunt, teste Varrone: quicquid antea genitum est, vitale esse Plinius negat; suntq; authores, qui ipso complente mensem decimũ mense parere ajunt. Vituli in utero situs icone exprimitur: (Membrana lateri interna &c. n 8. Membrana fætũ continens. n.7.) ut & secundina uteri interna qua fætus contineri solet, cum suis cotyledonibus, externaque ostenditur. Quamvis autem singulos pariant, raroque binos: ætate tamen Ptolomæi junioris, vacca quædam, teste Diogeniano, eodem partu sex edidit vitulos: miraque est harum animantium in Hispaniola fœcunditas. Plærumque binos pariunt, undecimo mense taurum admittunt. Etiamsi verò geminos ferant, negant tamen boves gravidas, præterquàm dextro vulvæ sinu ferre. Marem an fœminam conceperit, ex desultu post congressum hariolantur. Si namq; dextra parte desiluit, marem seminasse dicunt, si læva, fœminam. *Sympathia & Antipathia.* *Amicitiam* colunt cum apibus, inimicitias, cum crabronibus, tabanis, muscis, ricinis, ursis, sue, corvo, plantarum aliquot, & coloribus quibusdam gerunt. De apibus innuit Plinius dum scribit, circumliniri alveos apum fimo bubulo utilissimum. Cognatum hoc iis innascentes bestiolas necat, araneos, papiliones, teredines, apesque ipsas excitat: & alibi: In totum reparari ventribus bubulis, recentibus cum fimo obrutis: Virgilius juvencorum corpore exanimato, sicut equorũ vespas, papiliones, teredines: apesque ipsas excitat. Crabronũ aculeo icti, ceu immanissimo quodam dolore affecti, ad cursum incitantur. Muscæ adeò eos vexant, ut Cælius Rhodig. Antiq. lect. l.23. c.30. in Leucade panegyri muscis bovem immolare, consuetudo fuerit, quæ illius

illius distentæ cruore confestim evanescere credebantur. A ricino divexati minus pinguescunt, & ad labores sunt lentiores. Ursi tauros ex ore cornibusque eorum pedibus omnibus suspensi, pondere fatigant. Nec alteri animalium in maleficio stultitia solertior. Suis fimus bobus noxius est. Corvi advolantes oculos eorum lacerant. Sevo, suumne an aliud ignoro, si lingua tauri perungatur, morituros citiùs quàm comestutos, nisi sale & aceto abstergatur, quidam venditant. Quantum ad plantas, si nares tauri oleo rosaceo illinantur, vertiginosus evadit. Laser naribus inditum eundem inflammat. Nigro hellebero necantur. Chamæleontis succo juvencas necari anginæ modo, Plinius scribit. Caprificus carnes teneras reddit. Folia fraxini jumentis mortifera, cæteris ruminantium innocua; si Plinium sequimur; quod de taxo verum est. Circa Scytharum & Medorum dictam Thraciæ regionem, locum esse ajunt, viginti ferè stadiorum spacio, qui hordeum producit, quo homines quidem vescuntur, equi verò & boves, cæteraque animalia abstinent. Tragus quandam herbam inter vitia frugum describit, cujus folia ab initio plane milium referunt, longis, asperis aristis, armatam, quæ lapparum instar vestibus hæreant, in arvis milio & hordeo consitis frequentem, bubus valdè noxiam, ab iisque evitari. Aconiti cærulei species à bubus, teste Gesnero, non attingitur. De bona herba, Caltha Alpina, Personata, vide Gesnerum & Tragum. Personata, Germanicè **blaffen** / cum rore madida à bobus depascitur, adeò eos inflat, ut aliquando rumpantur, nisi cursu agitati, incalescant, & per alvum rejiciant. Ex coloribus, rubro & qui ad illum accedunt, irritantur. Admirandum verò est, boves deinde non araturos, qui aliquem ad supplicium devexerint: vel si arent, terram non esse laturam fructum. Geoponici verò tradunt, quòd oporteat observare seminantem, ne semina boum cornibus incidant: hæc enim κερασβόλα intractabilia, nominari, & sterilia esse. Plinius ait, in incendiis si fimi aliquid egeratur è stabulis, facilius extrahi, nec recurrere boves ovesque ferri, quod quis etiam non miretur. De *Motu* & *Voce* paucula sufficient. Ille lentus est, ne dicam, piger. Unde bove leporem venari dicimus. *Vox* pro ætate & sexu variat. Vitulis graviorem esse quàm adultis, bubus fœminis quàm maribus Aristoteles & Plinius asserunt; è contrario mutari, si castrentur. Propriè autem horum animantium est boare, & ut Varro bouare, ut Pacuvius boire. Vulgaris autem boum vox μύκημα, μύκησις, & μυκηθμὸς ἀπὸ τοῦ μυκᾶσθαι dicitur. In *Cibis* nobis boves multa præbent, carnes nempe, cerebrum, linguam, cor, jecur, lienem, renes, omasum, intestina, pedes & medullam, præterque ista, lac, ex quo caseus & butyrum paratur. *Carnis* præcipuus usus est: & quamvis Ægyptii vaccinâ abstinerent, taurinâ vescerentur: Romani tamen, ne amplius taurina caro venderetur prohibuerunt, quòd ex ejus esu, pestilentia in gravidos mulieres regnante Tarquinio Superbo incidisset. Apposita est apud Homerum Heroibus, quod & Athenæus notavit. Lysandro in Joniam proficiscenti, bos & placenta dono missa sunt. In regno Senega non aliâ carne incolæ vescuntur. Prometheus, teste Plinio, primus bovem occidit. Veteres in conviviis lautis integros assos apposuisse Aristophanes testatur. Turcæ quoq; in Asia minore seu Natolia, cum puer aliquis, cujus parētes in re mediocriter lauta sunt, circumciditur, integrum bovem, immisso in ejus alvum integro vervece, qui gallinam, cui ovum insertum sit, etiam in alvo contineat, crassa sude infigere solent, & luculento igne assare, qui à pueri sanguine junctis absumatur. Qualitatē bubulæ si spectes Celsus ex domesticis plurimi alimenti & stomacho aptissimi dicit, interq; ea quæ minimè corrūpuntur. Hippocrates vali- dam

Seneca de Ira.

Vox.

Vsus in Cibu.

Athen. Dipnos. l.1.

Plin. H. N. l.7. c.36.

Bellon. obs. l.1. c.60.

Hippocr. de rat. vict. l.2.

dam esse testatur, sistereque, sed difficulter concoqui. Galeno minimè quidem est humida pituitosa ac lenta, nocet tamen admodum ob duritiem & in alterando difficultatem: & quamvis alimentum corpori suggerat, non mediocre, neque dissipatu facile: sanguinem tamē generat crassiorem. Quod si quis temperamento naturali melancholicus magis fuerit, affectu aliquo melancholico prehendetur, si largius eâ vescatur. Lien etiam à tali succo quibusdam intumuit, quam mox cachexia subsecuta est. Pejoris verò boves sunt succi vere primo & medio dum teneriores herbas pascuntur, & graciles: melioris, cum herbæ densescunt, & ad semen producendum festinant. Sale condita, & fumo indurata, Belgæ, Scoti, Angli, & alii Septentrionales vescuntur. Medio potissimum Octobri & Novembri sale maceratur: ubi suspensa est, accensis, à quibusdam, juniperi ramis mox extinctis, suffitur. Nonnulli carnis colorem commendari putant, & rubescere magis, si aridis urticæ fascibus suffiatur. Parcius verò & ista attingenda est: quippe parum aut nihil alit, vivitque diutissimè in stomacho, ac difficillimè perficitur, confecta, pessimum succum præbet. Censetur mediæ ætatis, & quæ laboribus fracta non est, utilior: vetulorum tamen saginæ promptior, viditque Brujerinus, quos Averni miserant, tam insigni obesitate graves, ut nonnisi plaustro impositos, qui emerant, aliò transferre possent. Morbosos mactare, lege, præcipuis in urbibus cautum est: deprehensi, mulcta gravi mulctantur. Scilicet, vitiata caro vitiatos humores spiritusque generat, ipsa etiam per se sat gravis. Vitulina, tanquam temperata, optimi succi, grata gustui, facilis concoctionis & bonum generans sanguinem, ab omnibus laudatur, & multi hædinâ laudabiliorem sentiūt. Sed Crescentiensis, quindecem à partu diebus elapsis, occidendos esse monet: alii vix ante trigesimum ætatis diem matribus eripiunt: in multis Galliæ tractibus, teste Brujerino, mensem unum, aliquando eo minus natos, nonnunquam sesquimensem, laniis traduntur. Romæ sæpe integro anno lactare permittuntur, & ab herbis & alio pabulo depellunt, Cupediæque exinde lautissimæ, & Francisco I. Galliarum Regi in usu. Donatus Antonius Ferrus illorum carnes maximè laudat, qui à partu tribus aut quatuor mensibus remoti sunt, atque annum unum non diu transiere. Quantum ad *juvencos*, commodiores quidem sunt adultioribus, sed inferiores vitulinis. Lugdunensibus anniculæ, semestres, bimæ aut trimæ juvencæ placent. Brujerinus quæ venerem expertæ non sunt, laudabiliores existimat. De *partibus* jam videbimus. *Vituli caput* elixari, & calidum edi, notum. *Cerebrum* capiti exemptum seorsim modicè in aqua coctum, mox tunicis liberatum, in vino coquitur, & aromatibus aspergitur. De *Maxilla*, Cratinus teste Athenæo, ubi de foro cupediarum agit, mentionem facit in Plutis. Ob bovinam maxillam pugnans. *Lingua* in Germania & Belgio in precio habetur. Sacris non erat olim adhibita, quod sacerdotes sub specie religionis eam sibi reservarent. Quidam condimentis farctam in veru assant. *Vbera*, elixari solent, & mox additâ pinguedine, aut butyro, frigi in sartagine, aromatibusque aspersa inferri, *Ventres* inter cibos olim ab antiquis celebratos. *Omasum* inter gulæ cupedias olim, saltem apud Romanos, ex his Plinii verbis innotescit: Hoc animal tantæ apud priores curæ, ut sit inter exempla damnatus à populo Romano, qui concubino procaci rure omasum se edisse negante, occiderat bovem, actusq; in exilium tanquam colono suo interemto. *Lactes* magnatum mensas cohonestant, & ab antiquis celebrantur. Τῶν χορδῶν enim, ut Dalechampius exponit lactium, ut Natalis Comes intestinorū, meminit Epicharmus. Sed & ἀλλαντόκωλα iisdem in usu. Nec *Pedes* rejiciuntur. Diogenes Cynicus quòd crudum devorasset, mortuus est. *Vsus in Medicina* quòd

Brujer. l. 13. c. 8.

Plin. H. N. l. 8. c. 45.

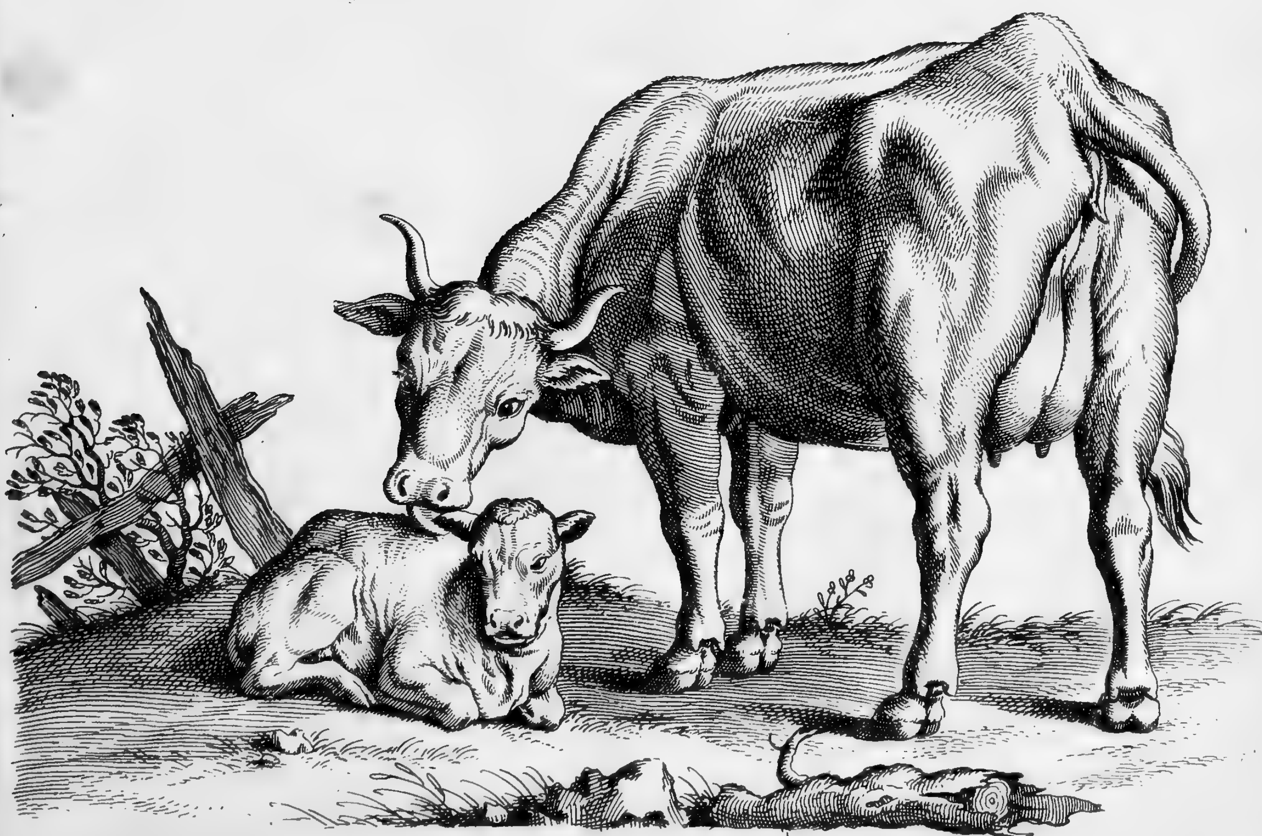
Seneca de [illegible]

Vsus in Medicina.

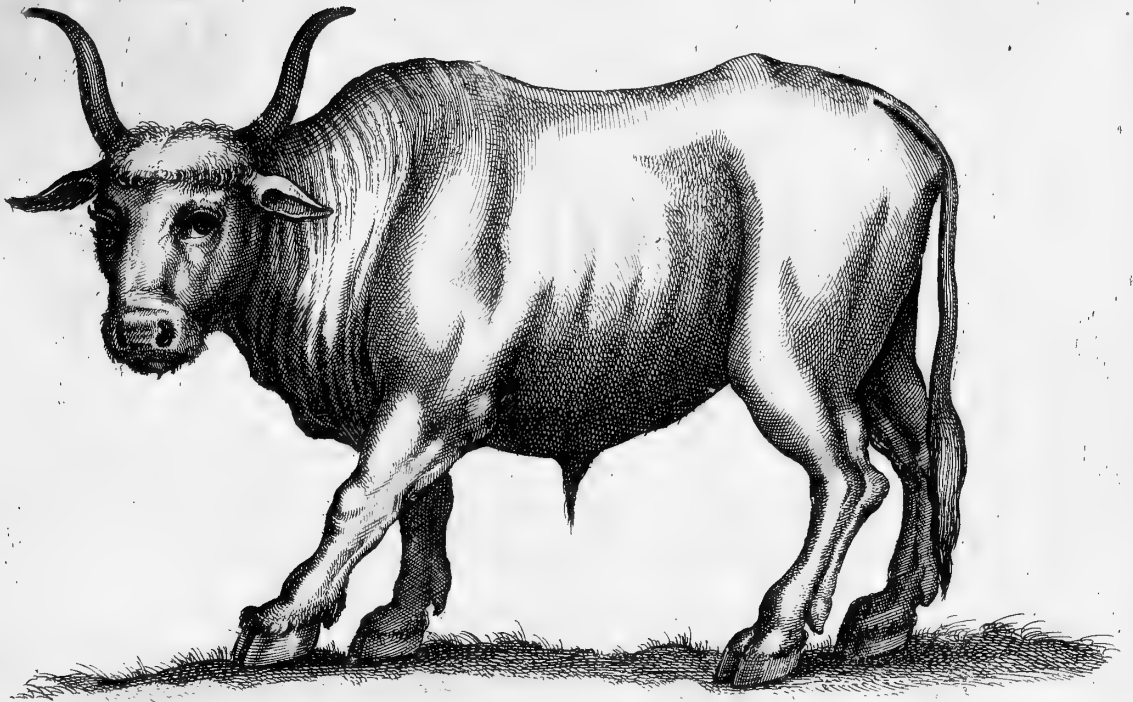
Taurus Castratus Bos.
Verschnittener Ochs.

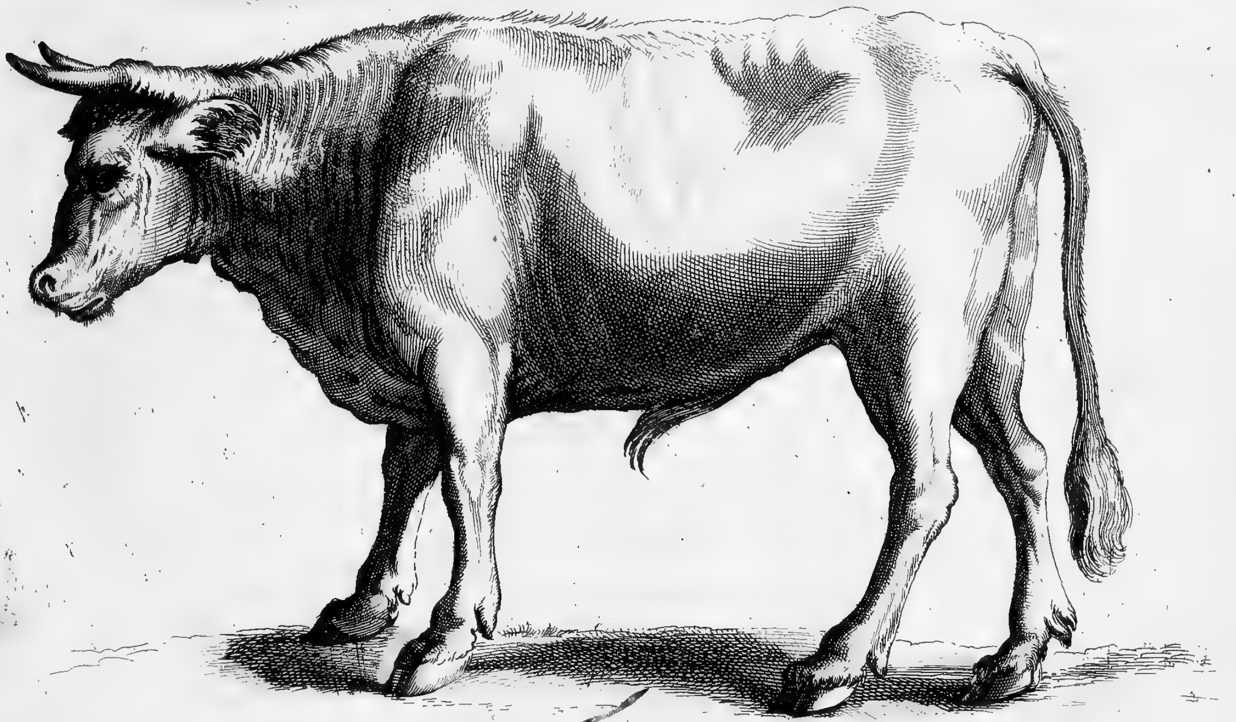

Kuh und Kalb.

Bos Domesticus .

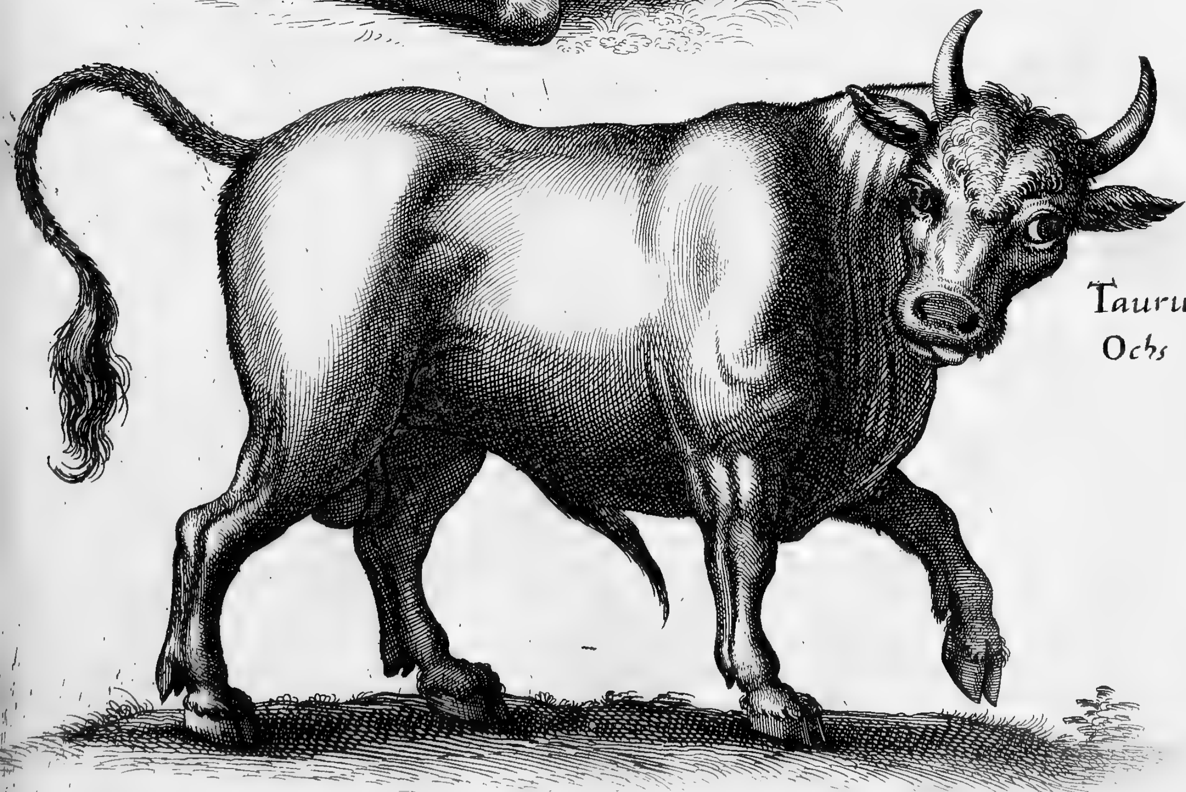

Bos. Stier.
Iunger Ochs.

Vitulus. Kalb.

Taurus.
Ochs.

quòd spectat, *Caro* bubula tumorem sanat; & calida imposita panos & apostemata discutit, si Plinio fides est. Vaccinam veretro impositam ulcera ejus & epiphoras mirè sanare, Marcellus Empiricus prodidit. *Ius carnis* bubulæ ventris fluxus biliosos, teste Simeone Sethi, compescit: vaccinæ ulcera oris & rimas sanat; vituli, inter cœliacorum & dysentericorum auxilia recensetur. Caro vitulina, recens cum aceto cocta, madidaque alis imposita, fœtorem hirci teterrimum tollit: si cum aristolochia inassata à mulieribus edatur, circa conceptum, ut mares pariant, facit. Sorbitionem ex pedibus Brudi Lusitani, apud Aldrovandum vide. *Iecur* bovis ustum potumque ventris & sanguinis profluvium prohibet, ut Haly prodidit. Ex vituli masculi & tantundem foliorum salviæ minutatim pariter concisis, collectus stillatitius liquor, contra durum in transversum in imo ventre supra pudenda tumorem prodest. *Splenis* bovis extractum in mensium suppressione opitulatur. Superstitiosa sunt & magica quæ Plinius prodidit. *Omasi* quoque jure poto, venena expurgari putant: privatim verò aconita & cicutas. A recentibus adhuc & calidis vituli *extis* minutatim concisis, liquor cum æqualibus partibus salviæ & melissophylli extrahitur, quo membra frigida, tabida, & resoluta, perfricantur. *Genitale* in aceto maceratum & illitum, splendidam, teste Sexto, reddit faciem. Tauri rubri aridum tritum & aurei pondere propinatum, fastidium coitus adfert: recentiores venerem in viris excitare, affirmant. *Medulla*, vituli inprimis, inter emollientia censetur. Vaccinea cum farina tenui subactam, & instar excocti panis in cibo datam, mirè dysenteriam sanare Marcellus Empiricus scribit, maximè si & caseus bubulus recens manducetur. Taurina siccior est, & in vino trita potataque torminosos emendat. Liquata & cum quarta parte myrrhæ rubentis & olei laurini tanto mista, nervorum contracturas solvit, si ea pedes manusque diluculò

Hartmann. in Chymiatria.

Plin. H.N. l.28.c.13.

Gesner in Bove.

& vesperi inungantur. Plinius bubulam ex dextro crure priore tritã cum fuligine, pilis ac palpebrarum vitiis angulorumque occurrere ait. Quantum ad *sevum*, de taurini præparatione ita Plinius. Quæ ratio adipis, eadem in his quæ ruminant sevi est, aliis modis non minoris potentiæ. Perficitur omne, exemtis venis, aquâ marinâ vel salsâ lotum, mox in pila tusum, aspersum marinâ. Crebrò postea coquitur, donec odor omnis aboleatur. Mox assiduo sale ad candorem reducitur. A renibus autem, omne laudatissimum est. Si verò vetus revocetur ad curam, liquefieri prius jubent, mox frigidâ aquâ lavari sæpius, dein liquefacere affuso vino quàm odoratissimo. Eodemque modo ac sæpius coquunt, donec virus evanescat. Quomodo odoramentis imbui debeat, Dioscorides docuit. Suillo est multò calidius & siccius, leonino temperatius, ad scirrhos & phlegmonas accommodum. Cum resina & creta Cimolia omnem duritiem discutit: Aesculapius cum cera imponi jubet, & fortè melius cum ad Galeni tetrapharmacum accedat. Vincit maculas in facie, cum semine cunilæ, ac cinere è cornu cervino, si canicula exoriente cõburatur: Cum arborum resinis & melle panos & similia sanat: cum adipe ursina & cera permixtum, pari pondere, parotidas miro remedio comprimit: vitiligines cum strychno & ruta, necnon verrucas, strumas, & similia emendat. *Vitulinus* adeps ex fœmine sublatus, cum aquæ cotylis tribus, decoctus, & sorbitionis more sumptus, cœliaco prodest. Cum sale tritus phthiriasi, & capitis ulceribus utilissimus est. Cum nitro modico permixtus, & ceroti instar testiculis impositus, tumores omnes & dolores persanare dicitur. Eundem contra venena quæ exulceratione enecant, valere Plinius alicubi scripsit. De eodem ita Marcellus. *Sevum vituli cum adipe anserino impositum, rimas scissurasq; oris optimè iungit.* Rigores cervicum bubulo sevo optimè perfricantur, nam continuò mollescunt, & dolor omnis abscedit.

Efficax est vitijs sedis. Clavos sanat cum thuris polline: lepras, furunculos, lichenes, & psoras sal emendat cum passa uva exemta ejus ligno, & sevo bubulo atq; origano ac fermento, vel pane. In furunculis illinitur sevum bubulum, cum sale, similiter & caprinum. Sole adusta sevo bubulo cum rosaceo aptissimè curantur &c. De Felle hæc habentur. Ulcera capitis, teste Marcello, subitò sanari, si cum stercoris asinini succo, & scillæ contusæ pauxillo, fel taurinum misceatur: vel cum nitro, vino, & oleo quantum satis mistum, adhibeatur. Cum terra Cimolia, & nitro, lepras furfuresque exterere, Dioscorides testis est. Phagedænis & fistulis immitti cum succo porri aut lacte mulierum, Plinius. Idem cum lana umbilico illitum, lumbricos egerit: cum melle anginis inungitur: sedis vitia ad cicatricem perducit: occlusas hæmorrhoides aperit: in lana collectũ, & alvo suppositum ventrem solvit: cum butyro, medullâ cervinâ, & oleo laurino perfricta genua sanat: Contra genitalium & scroti dolores, cum melle utiliter inungitur: ptærygia digitorum aquâ calidâ dissolutum levat. Mulierum purgationes lanâ succida appositum juvat. *Bubulum*, meli admixtum, teste Rhasi, ferrum infixum vel spinam extrahit. Idem ad crassitudinem mellis subactum, & illitum, permixto alumine & myrrha, ea quæ veretris serpunt, mira celeritate persanare dicitur. De eodem ita Plinius. Panos & apostemata in quacunque parte fel bubulum discutit, ut sanguis etiam & caro bovis calida imposita. Cum oleo cicino, & rosaceo æquis portionibus, aurium dolori & vitiis medetur: tinnitum eorundem, cum gossypio impositum, dispellit: Sunt qui regium morbum pelli credant fascia linea, in bubulo felle calido tincta, & corpori sub costis incincta: quod triduo faciendũ ajunt, ita ut quotidiè renovetur medicamentum. Hippocrates, si mulier non concepit, mensibus apparentibus, tertiâ aut quarta die alumen tritum unguento dilutum, lanâ exceptum apponere, & per tres dies appositum haberi: Tertiâ verò die, fel bovis radi, & ramentum oleo dilutum, linteo exceptum apponi & tres dies appositum haberi, post cum viro concumbere, jubet. Mirum deniq; est, quod Prosper Alpinus scribit, nonnullas mulieres in Aegypto, ut pinguescant, in balneis accipere novem diebus, fellis vaccini chirat, in aqua vaccina dissoluti. De *Felle vitulino* scito, id lendes cum aceto calefacto tollere: cicatrices oculorum extenuare, cum melle inprimis myrrha & croco tritum; auriculæ insertum cum felle vitulino & aceto, & exuvijs serpentis, maximæ utilitatis esse: Cimices fugantur, si amurcæ coctæ mixtum cum oleo, eis insperseris. *Lapis* in felle bovis, figurâ annuli, philosophis Alcheron, tritus & naribus attractus, aciem oculorum promovet, & prohibet, ne quis humor descendens in oculis colligatur: comitialibus prodest, si magnitudine lentis inde capiatur cum succo betæ, & hauriatur naribus. Est & *Corio* & *Glutini* suus in Medicina usus. Combusto illo sanantur teste Plinio, perniones, ex veteri inprimis calceamento: cum melle phagedænas in ulcerum genere abrodit: veteris verò soleæ crematæ cinis attritus calceamentorum sanat. *Glutinum* ex coriis boum excoquitur, taurorumque præcipuum. Præstantissimum fit ex auribus taurorum, & genitalibus. Nec quicquam efficacius prodest ambustis. Sed adulteratur nihil æquè, quibusvis pellibus inveteratis, calceamentisque etiam decoctis. Rhodiacum olim fidissimum, eoque pictores & medici utebantur. Hodie præstantius, colore fere spadiceo, quàm maximè durum, & vitri instar fragile, Germanicum cognominatur, & duplo carius vulgari, quod subnigrum est, venditur. Dioscorides xylocollan, quòd in lignis ferruminandis ejus sit usus; alii taurocollan vocant. Inventionem ejus Dedalo teste Plinio debemus, quo tenaci nexu hærerent simul, quæ conjungi aptius non poterant. Scabiem abolet in aceto liquefactũ additâ calce, si pro-

Alpin. de Medicina Aegypt. l. 3. c. 3.

si profunda non fuerit. Aceto remissum, adjecto sulphure, leni igne decoctum; ita ut ad mellis crassitudinem perducatur, surculoq; ficulneo dum coquitur agitatum; ac bis per diem impositum, impetigines agrias, id est feras, sanat. Liquefactum, & tertio die solutum, recentes plagas ferro illatas, ad cicatricem perducit. Cum aceto & melle mixtum, lendes tollit. Medetur & dentibus aquâ decoctum illitumque, & mox paulò detractum; ut confestim colluantur vino, in quo decocti sunt cortices mali punici dulcis. Bibitur etiam cum tribus obolis, cum calida aqua, in vetere sanguinis excreatione. Cœliaci quoq; ventris inflationi cum eadem feliciter imponitur. *Cornu* mucro exustus, duorum cochlearium pondere, addito melle, in pillulis devoratus, Phthisicis prodest, si Plinio credimus. Combustum & in pulverem tenuissimum redactum, duorũ cochlearium pondere, cum aquæ calidæ cyathis tribus, & paululo aceti, splenetico jejuno per triduum, bibẽdum rectè datur. Habet & *Vngula* suum usum. Elixæ & cum sinapi comestæ, veneno resistunt. Ustæ & à mulieribus quibus lac defecit, in jusculo, vino, vel alio liquore potæ, idem restituunt. Carbonibus impositæ mures suffitu enecant, vel aliò abigũt. Scobs tali cum melle pota, lumbricos educit, cum aceto mulso splenem minuit: vino excepta, & dentibus mobilibus apposita, eos confirmat. Frivolum, non tamen omittendum, inquit Plinius, propter desideria mulierũ, Talum candidi juvenci, quadraginta diebus noctibusque, donec resolvatur in liquorem decoctum, & linteolo illitum, candorem cutisque erugationem præstare. *Coxa* uruntur bibunturque, ut Rhasis scribit, ut sanguinem fluentẽ & menses cohibeant. *Membrana* è partu madida faciei ulcera sanat. *Lapis* qui in capite invenitur, ex eadem aqua quam bos bibit, potus, dolorem capitis efficaciter tollit. *Lac*, utpote crassum & pingue, minus per alvum secedit: Plinius tamen eo maximè alvum solvi scribit: ideoque per ver purgandi causa bibi, quod tum omnibus herbis & multum pascantur, Dioscorides, addit. Venena, illa inprimis quæ rosiones & ustiones adferunt, expurgat: privatim verò contra dorycnium, colchicum, cicutam, & leporem marinum facit. Calefactum & gargarizatum tonsillarum dolores & tumores citò sedat. Tepidum incoctũ subinde sumptum exulceratum quoque stomachum sanat. Cyathi unius mensura, cum pari sevi cervini remissi dosi, & pice præcoqua, quam viscosam vocant, rubricaque Scythica, quæ pissasphaltus dicitur, periclitanti phthisico mirè subvenit. Vaccæ nigræ, ut Hippocrates prodit, cum sesamo trito ad quadraginta dies, ex partu sanguinem vomenti bibendum, donec probè habeat. Idem decoctum, secundum Marcellum & Dioscoridem, exulceratos alvi fluores & tenesmum mitigat & tollit, recens mulctum, aut ad ignem decoctum, assidueque agitatum, donec ad tertias sit reductum. In dysentericis addi mellis exiguum præcipiunt, ut Plinius notavit: & si tormina sunt, cornus cervi cinerem, aut fel taurinum cumino mixtum, & cucurbitæ carnes umbilico imponere. Nec hoc tantum Aëtij, Galeni, & Plinij præceptum. Nostri enim temporis Medici idem faciunt, & in eo stomoma sive ferri aciem optimam novies candefactam extinguunt, idque calidum ægro vel per clysterem exhibent. Propinabatur olim ab Hippocrate & alii liquori immistum. Is namque, cum vulnerato intestino respiratio prodit infernè inconspicua juxta vulnus, & evacuantur pectora, lac & vinum pari aquæ mensurâ admixtâ, dari jubet. Sed & Gesnerus testatur, aliquos adversus quartanas remedium prædicare, si ex vino & lacte confusis, liquor in balneo Mariæ extractus per aliquot dies bibatur. *Butyrum* etsi gentium duntaxat barbararum lautissimum cibum, quique divites à plebe discerneret Plinius dicat; magnarum tamen & hoc apud Galenũ, Dioscoridem, & alios virtutum. Vi-

talis de Furno Cardinalis & medicus eximius, sic de eo scripsit. *Butyrum naturaliter calidum est*, & humidũ, cum dominio caliditatis, viscosum, & unctuosum. Idem sæpè comestum, stomachum humectat, ventrem solvit, pectus lenit; ulcera pectoris & intestinorum sanat: maximè valet, quãdo recens humanę complexioni proximum. Valet etiam ad leniendum pectus & pulmonem, curandumque maximè si ibi fuerit apostema; quia propria ejus vis maturare, humores & superfluitates omnes pectoris dissipare & mundificare, maximè si cum melle & saccharo comedatur. Butyrum repugnat venenis, membra humectat, asperitatem oculorum ejus litura mollificat & emendat, apostema dissolvit & maturat; vulnera pectoris, pulmonis, intestinorũ morsus mitigat, nervos contractos emollit & laxat. Contra venena interna singulare est remedium, si is qui venenum potavit, in lacte calido solutum bibat abundè: nam suâ pinguedine meatus obstruit, ne venenum subitò ad cor surrepat. Recens autem est laudabile, vetustum minus &c. Tantum Cardinalis. *Caseus* dysentericis & cœliacis prodest. Hippocrates eodem in tertia tabis specie utitur. Donatus ab Alto mari casei Siculi glandem melle illitam, puero ascaridibus laboranti contulisse scribit. *Serum* calidum an frigidum sit, alibi disputabimus: certum est crassitiẽ humorum extenuare, abstergere, & alvum subducere. Ideò veteres ad alvi subductionem frequẽtissimè usi sunt, in iis inprimis, quos sine acrimonia purgare volebant, quales sunt, atrâ bile laborantes, comitiales, lepræ, elephantiases, & toto corpore papularum eruptiones. Ante omnia orthopnoicis prodesse, cum nasturtio, apud Plinium habemus. *Vrina* bovis castrati, succino usto & in ea extincto castigata, impotentiam tollit. Hippocrates eâdem uterum muliebrem purgat, ut conceptus sequatur. Tauri urina lepras ac furfures tollit: capitis manantia ulcera sanat: & aurium dolores cum myrrha instillata, lenit. Denique, si major sit gravitas aurium, ut Plinius inquit, urina capri vel tauri, vel fullonia (id est humana) vetus calefacta prodest, vapore per lagenæ collum subeunte: admiscent & aceti tertiam partem, & aliquid urinæ vituli, qui nondum herbam degustaverit. De *Sanguine bubulo* scribitur, cum aceto & modicè sumptũ, contra sanguinis rejectionem facere: canum rabiem recentem sanare; & abscessus, si cum sevo ad ignem emplastrum fiat concoquere. *Taurinus*, teste Dioscoride, duritias, cum polenta illitus mollit: apostemata, in quacunque parte, aridus discutit: serpẽtes necat: & illitus maculas omnes de facie tollit: Pestiferum potu esse, quod celerrimè coëat ac durescat, Midas Phrygiæ Rex, Psammenitus Ægyptiorum, Themistocles & alii, qui hausto periêre, exemplo esse possunt. Excipitur à Plinio Aegyra, urbs sine dubio Achajæ, ab Homero Hyperesia dicta. Ibi enim sacerdos Terræ, vaticinatura, sanguinem tauri bibit, priusquam descendat in specus. Symptomata, quæ ab illius haustu afficiunt, sunt, spirandi difficultas & strangulatus, faucium tonsillarumq; præclusio, linguæ rubor, dentium infectio, & alia. Occurrere ei solent, amarantho, brassica, Caprifico, Calamintho, latere, nitro, pipere, petroleo, sonchio nigro, rubo, & thymo, De *Fimo* non est quòd multa adjiciam. *Taurinus*, tumores & duritias solvit. *Bubulus* & ad chiradas & ad tumores omnes scirrhosos, ex aceto in cataplasmatis formam compositus, imponebatur. Cum melanthio carbonibus impositus, si naribus hauriatur, hemicraniæ medetur. Ad coli dolorem recens, expressum, & cum vino dilutum, vehementer laudatur. Ex eodem tuso & cribrato, sterilium purgatorium paratur. *Vitulini* vires non multum à bubulo discedunt. Marcellus statim subveniri scribit, si recens articulis laborantibus illinatur. Præbent verò & *ad alia*, quædam partes *usum*; ne de agricultura, frumẽtorum excussione, vecturâ, gestatione, bello, vel spectaculis quicquam dicam.

Galen. l. 3. de alimẽt. facult. c. 15.

Dioscor. M. M. l. 2. c. 26.

Plin. H. N. l. 11. c. 38.

Plin. H. N. l. 20. c. 13. & l. 29. c. 13.

dicam. Ex cornibus, præter pocula, Gutti, Cucurbitulæ, Lucernæ, litui, buccinæ, & arcus fiebant: ex corio, scuta, loricæ, galeæ, parmæ, tentoria, navigia, scalæ, balthea, nūmi, bursæ, utres, folles, scuticæ, calcei & cætera formantur. Esitata Pyræi in Græcia, Rupellæ in Gallia obsidiones testantur. Ex extremitatibus gluten fit. Ex *nervis*, flagella fiunt fractu contumacissima, & quàm maximè flexibilia. *Dentibus* politur chartâ. Cleanthes philosophus, *ossibus* bubulis & testes fictilibus perscribebat, quæ à Zenone audiverat, cum pecunia non suppeteret ad chartas emendas. Ex iisdem pulvis contra catarrhum & podagram paratur. *Sanguis* malthis faciendis, quòd quàm cæterorum animalium crassior fit, & citò coëat, dureturque, perquam accommodus est. Vituli verò cum carnibus valdè cōcisis in vase fictili per decem dies detentus, inescationis piscium aptissima materia. Ex *Sevo* laudatissimæ candelæ, juvencæ inprimis & circa trimatum. *Felle* bubulo semina macerari Apulejus jubet, antequam spargantur, adversus mures agrestes. Nec accedent ad arborem formicæ, si radici, vaccinum illinatur. Eodem & amurcâ Lycium adulteratur: & aureus ducitur color. Setis bubulis veteres ad scopas vestiarias, veteres utebantur: & pictores suos exinde habebāt penicillos. Troglodytæ senio confecti, Diodoro teste, gutture bovis cauda adstricto finiebant vitam. *Fimo* Chinenses pisces alunt, ut pingues evadant. In hoc vaccarum fimo casę adversus pulices inungūtur, ut Linschotanus prodidit. *Vngulis* bestiolæ à vitibus arcentur. *Differentiæ* boum plurimæ dantur, à magnitudine, cornium varietate, variarum partium à naturali cōstitutione deflexu, loco, & aliis. Aden insulæ, quæ fortè Madoce & Ocellis veteribus, vaccæ, camelum magnitudine æquant, nivis instar candidæ, sine cornibus, auribus proceris, ac pēdulis, si Francisco Alvarezio credimus. Ægyptios boves Græcis majores Aristoteles pronunciavit. Æthiopici in PreteGani regnis tantorum cornuum ut ex iis vasa quæ quinque sexve metretas singula capiunt, formentur. Africanæ sunt tam parvæ vaccæ, ut vitulorum nostratium magnitudinem vix ęquent: sed multi roboris & laboris patientissimæ. Idē de Alpinis seu potius Altinis (Altinum urbs olim in littore Venetię florētissima juxta Aquilejam) Plinius reliquit. Anglici boves cornibus & miro carnium sapore superbiunt. Americani in partibus septentrionalibus, carent palearibus & gibbosi conspiciuntur. In Dariena, teste Lopezio, ungulis sunt minimè bifidis, mulis non absimiles, magnis auribus, promuscide elephantis, colore cinereo, carne delicatâ. Ex Hispania in Hispaniolam devectæ vaccæ, in tantam fœcunditatem excrevere, ut una vacca proletaria, in viginti sex annis, octingentos fœtus ediderit, dum ex filiis filii rursum procreantur. Aoniorum boum variis coloribus distinctorum perpetuæ indivisæq; sunt ungulæ, & unum ex ore egrediens cornu, quod Aelianus prodidit. In Arabia vidit Vartomannus Sultano donatas vaccas, quibus erant cornua cervinis similia, colore nigro: quibusdam & unicornu in fronte. Apud Arachatas, boves sunt sylvestres, teste Aristotele, colore atro, rictu leviter adunco, cornua resimatiora gerentes. Armeniis duplex cornu, sic erratis flexionibus si Aeliano fides, tāquam hedera retorqueretur, & si mucrone petitur, ob corneam duritiem, ferrum retūditur. In Bengala provincia, M. Paulo Veneto authore, crassitudine elephantos ęquant. In Hollandia vere, plæræque quæ maculosæ, plurimum lactis habent. Aliquibus partibus diebus æstivis, quatuor & quadraginta lactis hæminas singulæ in mulctralia refundunt. In Nosocomio Amstelodamensi, quod Leprosorum domus dicitur, viginti duæ tenentur vaccæ, ex quibus aureos circiter quingentos in lacte & caseis, præter quod in usum quotidianum cedit, quotannis confici, à fide dignis se audivisse Pontanus prodit. Non est ergo mirum, exca-

Differentia.

Alvarez. de Aethiop. c. 119.

Arist. H. A. l. 2, c. 1.

Pontanus Amstelod. l. 2. c. 23.

ex caseo & butyro ibidem, quæ in extera loca exportantur, in singulas annos ducenties sestertium, id est, decies centena Caroleorum milia cogi, quod apud Hadrianum Junium legimus. In Scotia boves sunt sylvestres colore candidissimo, juba densa ac demissa, truculenti & feri, adeoque ab humano genere abhorrentes, ut ab iis quę homines vel manib. contrectarint, vel halitu perflaverint, per multos dies abstineant, dolo capti, moriantur. Carnes cartilaginosas habent. In agro Camanduano, (verba sunt Scaligeri), boves ajunt esse maximos, brevibus tamen cornibus & hebetibus. Nulla macula candor vitiatur. Cameli gibbus eis & robur par. Onera suscepturi, camelorum more ad agasonis jussum genua flectunt. Haud scio, an eosdem intelligat Plinius dum scribit: Carici boves, in parte Asiæ fœdi visu, tubere super armos à cervicibus eminente, luxatis cornibus, excellentes in opere narrantur: cæteri nigri coloris candidive, ad laborem damnantur. Cyprii boves stercore humano pascuntur. In urbe Diu, citante Maiolo, boves sunt exigui, prægrandibus & rectis cornibus, sed præter oneris ferendi industriam, & sub freno currere & equitare dociles, equorum gradariorum more. Epiroticæ vaccæ, scribente Aristotele, amphoras singulas singulæ implent lacte. Erigitur qui mulget, aut paululum se inclinat: quoniam sedendo ubera contingere nequit. De bobus ibidem, quos incolæ Pyrrhicos vocant, ita Plinius: In nostro orbe Epiroticis laus magna, à Pyrrhi, (ut ferunt) iam inde regis cura. Id consecutus est, non ante quadrimatum ad partus vocando. Prægrandes itaq; fuere: & hodieque reliquiæ stirpium durant. At nunc anniculæ ad fœcunditatem poscuntur: tolerātius tamen bimæ. In Eubæa boves ferè omnes albos Odoardus Barbosa affirmat; quam & argyroboæon Eubæam Poët dixere. In *Galata* Africæ monte boves Italicis octimestribus vix pares, cum senuerint, Leonius testatur. In regione *Garamantum* aut vicina quadam, præposterè pascuntur, si Herodoto fides. Nam si reiecta (vel potius recta) ad pastum ora dirigant, officiūt prona in humum cornua & obnixa. *Helvetii* à teneritudine carnis, cum alibi, tum maximè iuxta Zofingam oppidum agri Bernensis commendātur. In *India* sunt unicornes & tricornes, solidis ungulis, nec bifidis. Iisdem Plinius altitudinem camelorum tradi ait, cornua in latitudinem quaternorum pedum. Allatum ab inde Ptolomæo II. cornu, quod tres amphoras capiebat. Ibidem pares equis currunt. De iis fortè Plinius dum ita scribit. Atrocissimos habet (scilicet India) tauros sylvestres, maiores agrestibus, velocitate ante omnes, colore fulvos, oculis cœruleis, pilo in contrarium verso, rictu ad aures dehiscente, iuxta cornua mobilia, tergori duritia silicis omne respuēs vulnus. Feras omnes venantur: ipsi non aliter quàm foveis capti feritate semper intereunt. An sint illi, quorum caudas tenues admodum & tenuis pili, tantique pretii, ut singulæ quatuor vel quinq; ducatis æstimentur, Sangiaci & Bassæ Damasci adhibent, ignoro. Legimus etiam dari in India bovem, & indigete voce Ignaragnam nuncupari, dicique habitare iuxta castrum S. Spiritus, aliisque quibusdam locis ubi frigus remissius est. Animal esse immensæ molis, vescique herbis duntaxat, quæ rubri sint coloris. Corporis mole nostrates boves superare, pellem habere similem elephāto, bina iuxta pectus brachia, sub quibus mammę lateant, quibus fœtus suos enutrit. Capite atque ore boves nostrates referre. Carne esse suavissima, Indisque præcipuè experitā. Ex pinguedine liquamen parari butyro simile, quo in condiendis cibis utuntur. Ossa eius duricia ebori vix cedere. *Vmbri* præcipuè circa Clitumnum amnem sunt quoque celeberrimi. Plinius scribit, eam oram gignere omnium Italiæ maximos, in quibus plurimi sint albi. *Sabinis* quoque spectati sunt: & legimus apud Livium, bovem olim in Sabinis cuidam patrifamilias miranda magnitudine ac spe-

Marginal notes: Scalig. Exercit. 206.6 — Plin. H.N. l.8. c.45. — Arist. H.A. l.3. c.21. — Plinius. H.N. l.8. c.45 — Aelian. H.N. l.12. c.36. — Herodot. l.4. — Aelian. H.A. l.3. c.34. — Plin. H.N. l.8. c.21. — Bellon. obs. l.2. c.92.

ac specie esse natum, cui monumentum miraculo fuerint Romæ in vestibulo templi Dianæ, fixa per multas ætates cornua. *Leutricorum* boum cornua atq; aures ex una stirpe cognata, atque simul contexta esse testatur Aristoteles, ut citat Aelianus. In *Cathaja* provincia quadam sunt albi & nigri, equina cauda, sed pilosiore, ad pedes usque protensa: pilos habent subtilissimos in modum plumæ volatilis, magno pretio, quos equites in cacumine lancearum suspendentes, egregiæ nobilitatis insigne ducunt. Cornua ab occipite in spinam tanta longitudine extenduntur, ut elevato capite cornibus attingant caudam. Sunt autem grandia cornua, ut incolæ amphorarum loco eis utantur. Apud *Mysios* nulla boves habent cornua, teste Aeliano. Apud *Nigros*, nullę vaccę ruffæ, omnibus color niger vel albus, vel ex utroq; mixtus. In Nomadibus qui ad Mæoticas paludes hyemant, & dies æstivos in cãporum æquoribus vivunt, ex bobus pars sine cornibus nascitur, pars serrulâ abscinditur. Tauri Pæonii, ut scribit Pausanias, hirto sunt corpore; cum omni ex parte tum præcipuè pectoribus & mentis. Theopompus verò referẽte Mizaldo apud *Pæonas* tradit boves tam magna gestare cornua, ut tribus vel quatuor vini sextariis vix adimplerentur, ex iisq; reges ac proceres pocula conficere labris ebore aut argento obductis. *Hungaria* tam eorundem abundans, ut Sigismundus Baro Herbersteinius reliquerit, per solam viam Viennensem uno anno plusquàm octoginta millia boum in Germaniam acta esse. Regio Comandu ab ejusdem urbe appellata in Persia, boves habet maximos & in universum candidos, cornua brevia & minimè acuta in capite gestantes, camelino gibbo dorso eorum imminente, teste Paulo Veneto. Unde tam robusti, inquit, redduntur, ut ad magna onera gestanda facilè assuefiant. Habentur tales & in Quivira. Tauri ibi (inquit Nierembergius) quoddam genus sylvestre, fulva specie, humili corpore, incurvo dorso, frequentibus jubis, & laciniis promissis, eduli carne, salubri, nec injucũda. Cauda vescuntur incolæ, epotato cruore: pellibus proteguntur. *Phænicum* vaccæ eius sunt magnitudinis, ut Phœnicum libri apud Aelianum habent, ut vel procerissimi pastores cùm mulgent stent, minus proceri scabellum ascendere cogantur. In *Phrygia*, prodente Aristotele, boves cornua ut aures movẽt, quod & de Erythræis Aelianus prodidit. In *Norvegia* Islandia, Gothia, Feronia, sunt quidam sylvestres, nec homini nec aliis quadrupedibus parentes, quibus cornua vulgaribus minora, sub mento barba prolixa dependet. Venatores inter arbores se abscondunt: ipsi verò ab iis vulnerati vel iniuriam ulciscuntur, vel seipsos interimunt. Facit & Vaccæ marinæ Olaus Magnus mentionem, atque de ea sic scribit. Vacca marina monstrum est magnum, robustum, iracundum, & iniuriosum, edens partum sibi similem, sed non supra geminum, unum tamen sæpiùs, quem plurimum diligens, secum sollicitè ducit, quocunque tandem se per mare trãsmittit, aut in terra gressus dirigit; decem mensibus imprægnatur. Demum hoc animal aliquando CXXX. annis, per caudæ ipsius amputationem vixisse probatum est. In aquilonaribus quibusdam novi orbis provinciis, exertos elephantum modo dẽtes habent, si Carterio apud Rhamusium credendum. In *Caricta* Scotiæ provincia supra Gallovidiam boves sunt, quorum caro tenera suavisque esui est, cæterum pingue nunquam concrescit, olei liquidi modo ferè semper fluens. Varro denique tradit, boves iuxta Toronam, paucis ante partum diebus, lacte carere: reliquo tempore habere perpetuo. Vẽtrem ferre decem menses. De bobus Tartaricis in Ergimul, qui sunt elephantum proceritate pilo perenni, levi, ac prorsus albo aut prorsus nigro, qui in humeris more leonum prælongus est, non minus pedes tres, mira mollicie, perinde ac sericum, superius dictum. Ut & de gibbosis, quales Tartaricos Scaliger, Syriacos, qui

Aelian. H. A. l. 12. c. 51.

Paulus Venet. l. 1. c. 21.

Nieremb. H. E. l. 9. c. 51.

Aelian. H. A. l. 16. c. 33.

qui palearia non habent, Plinius esse ait. Et tantum de Differentiis promiscuè. Huc pertinet animal, quod in Congo *Empalanga* vocitant, figurâ & magnitudine bovem referens, nisi quod & caput & cervicem gerat erectam cervorum more, cornua quoq; habeat in capite recta & longa, nodosa in summitate, interius parum inflexa: quod quamvis etiam sit silvestre, nemini tamen est molestum; neque adeò etiam est ferum, quia facili negotio aratro, si adesset incolarū aliquod ingenium, accōmodari posset. Quantum ad Monstra, visus est Mediolani & Saturæ vitulus biceps: visus in Thuringiæ vico Sextipes, illeque gemino capite & uno podice: visus & septipes, massam carnis è latere dependentem gestans. Visus oculis, naribus & auribus humanis: biceps duplici facie: quodammodo bicorporeus: duobus tantum posterioribus pedibus & agninâ facie. Visus Basileæ Rauracorum an. 1551. bos quinq; pedibus, qualē nos olim Londini in Anglia vidimus, alibi alius cervice cornu gerens: & cruribus brevibus instar nani. Monstrum bicorporeum erectum quinque auribus, ut & Caput vituli hic etiam expressum habebis.

Nieremb. H.E.l. 9. c.19.

ARTICULUS II.

De Bobus feris.

PUNCTUM I.

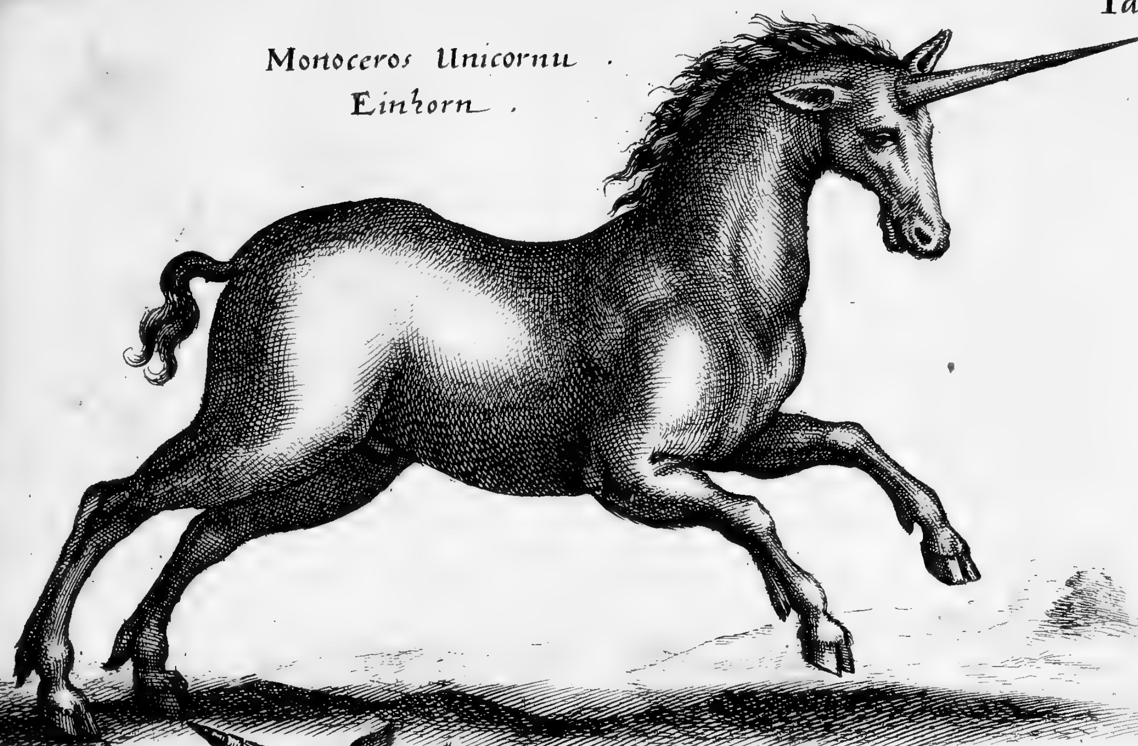
De Vro.

BOves feri, Græcis ἄγειοι, qui ab agrestibus ἀγερύλοις, in eo differunt, quòd hi quanquam mansueti sint & ex mansuetis orti, liberi tamen solutique in montium, sylvarum & agrorum pascuis relinquantur; illi verò nō tam natura loci quàm naturâ propriâ & genio ferè sint, sunt *Vrus, Bison, Bonasus, Bubalus Africanus, Buffelus, & Bos Strepsiceros*. *Vri* nomen Gallicum Macrobius facit, Gesnerus & Aldrovandus Germanicum potius. Ur enim vel sylvestrem, vel magnum, vastum, & maximarum virium Germanis antiquis significabat. Servius tamen Græcum esse vult, & ab ὀρῶν, id est, montibus deducit. Polonis saltem in Masovia & Samogitia *Tur* vocatur, quem Gesnerus veterum Tarandum esse judicat. Lithuanis *Zumbronem* dici, Scaliger se invenisse tradit. An Rhezes Iphicratis sit, alibi disquiretur. D. Hieronymus *Bubalum* appellat, quod & Martialis, & imperitum Romanorum vulgus, teste Plinio, faciebat. Cromerus *Bisontem* appellat. In *Descriptione* discrepant aliquantulum authores, nisi fortè diversa eorum sint genera. Cæsar & Plinius nullam villorum mentionem faciunt: Erasmus Stella, tempora villosa, & mentum barbatum, ipsis adscribit; quod & apud Albertum Magnum invenies, qui urum cum bonaso confundit. De cætero magnitudine sunt paulò infra elephantos, ut Cæsar prodidit, specie & colore & figura tauri. Albertus longitudine aliquādo quindecem cubitorum facit. Magnitudinis illius hoc etiam est argumentum, quod in capite inter cornua tres homines considere possunt. Hispidum habet & villosum corium, & sub mento palearia. *Cornua* densa nigra, brevia; *Oculi* versus exteriorem canthum rubicundi. *Caput* crassum. Facies lata. *Color* ferè niger, sed maximè in temporibus, mento, collo. In facie, lateribus, cruribus, cauda, ad puniceum vergit. Reperitur in sylva Hercynia, Podolia, Samogitia, Mazovia, & Hungaria. Adsuescere ad homines, & mansuefieri, ne parvuli quidem excepti possunt. Excellentium est virium & velocitatis. Cornibus equum cum sessore correptum, in sublime identidem jactat; & arbores mediocri crassitudine evertit. Caro ejus condita in deliciis est magnatibus. Cornibus Barbari Septentrionales potant, unasque binas capitis unius cornua implent. Aliis præfixa his pila cuspidant. Apud nos addit Plinius, in laminas secta translucent: atque etiam lumen latius inclusum fundunt, multasque ad delitias conferuntur, nunc tincta, nunc sublita, nunc

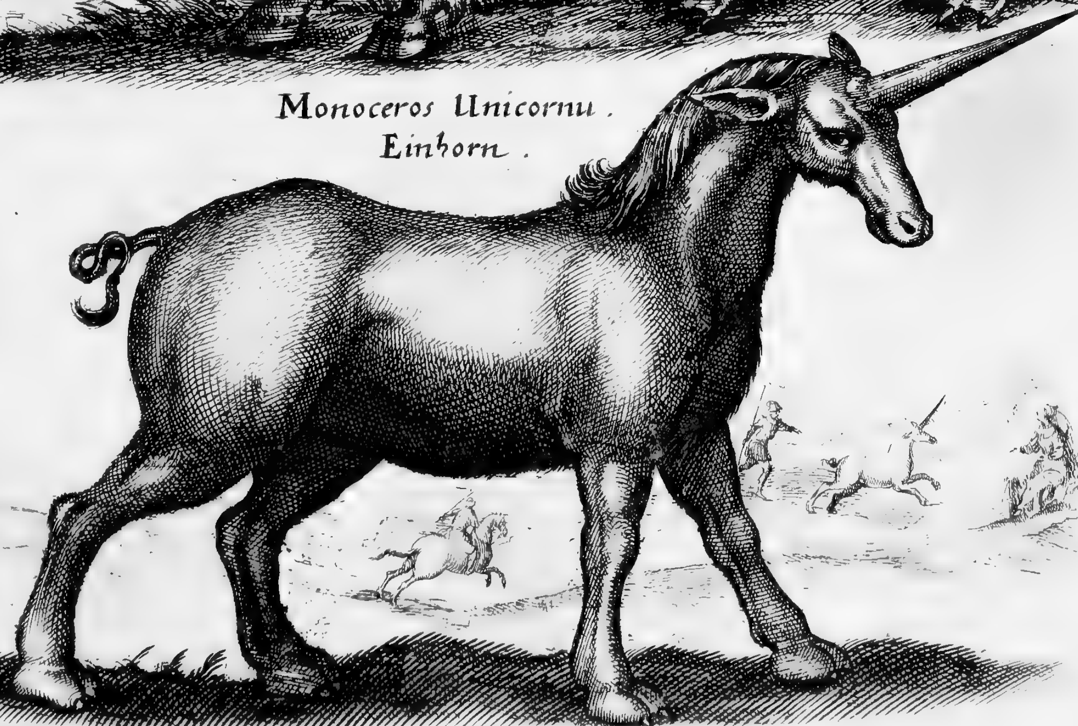
Hieron. l. 3. Com. in Amos. c. 3.
Plin. H. N. l. 8. c. 15.
Solin. Polyhist. c. 25

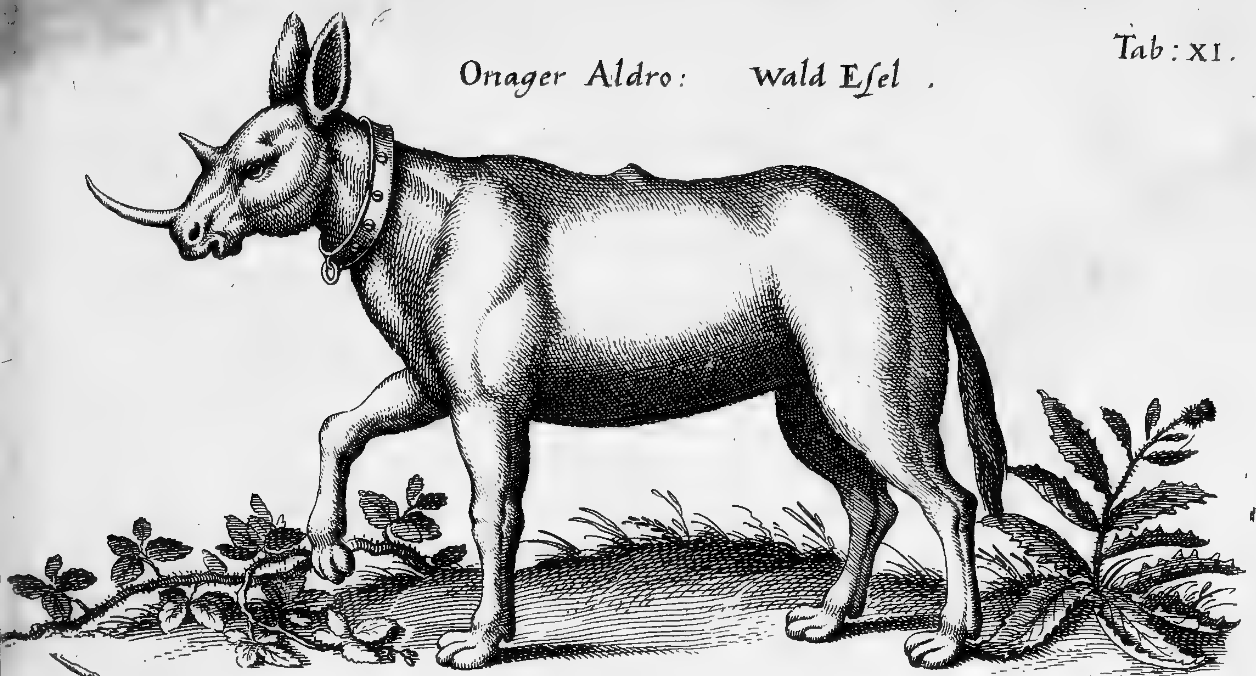
Albert. H. A. l. 22.

Plin. H. N. l. c.

Monoceros Unicornu.
Einhorn.

Capricornus Marinus.
Meer Steinbock.
John

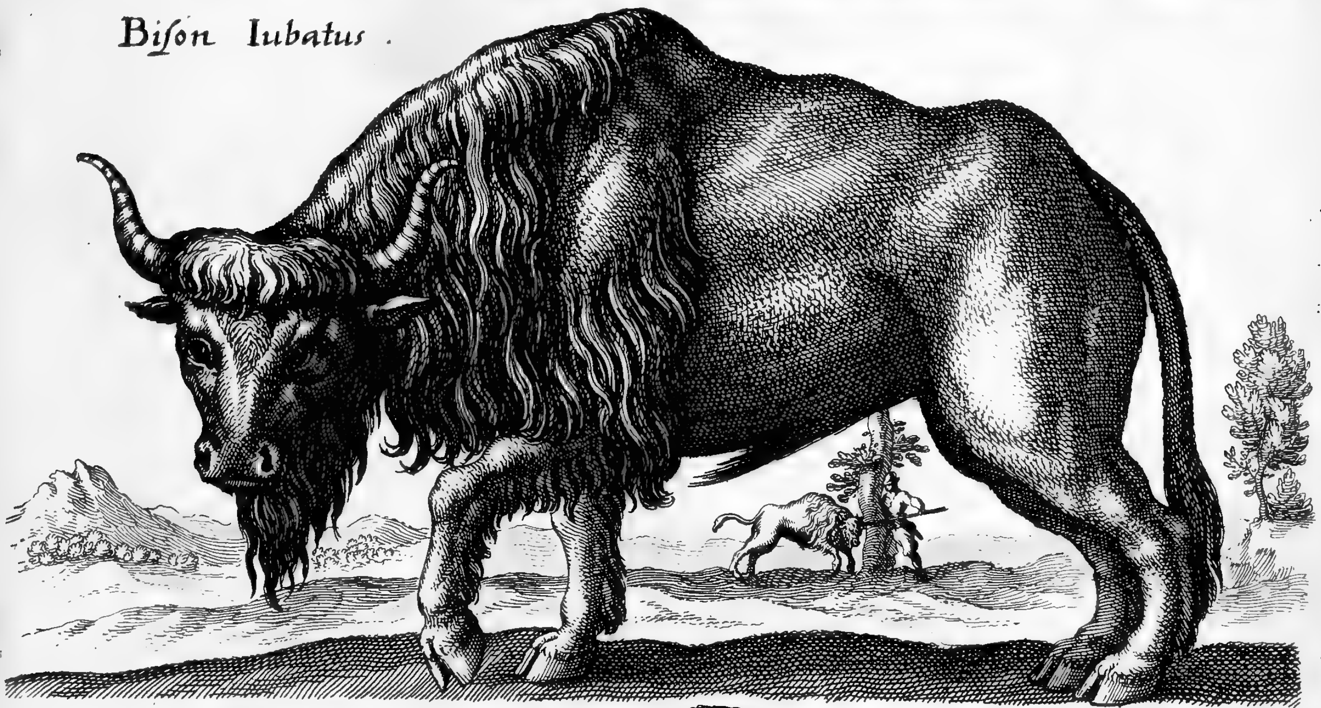

Monoceros Unicornu.
Einhorn.

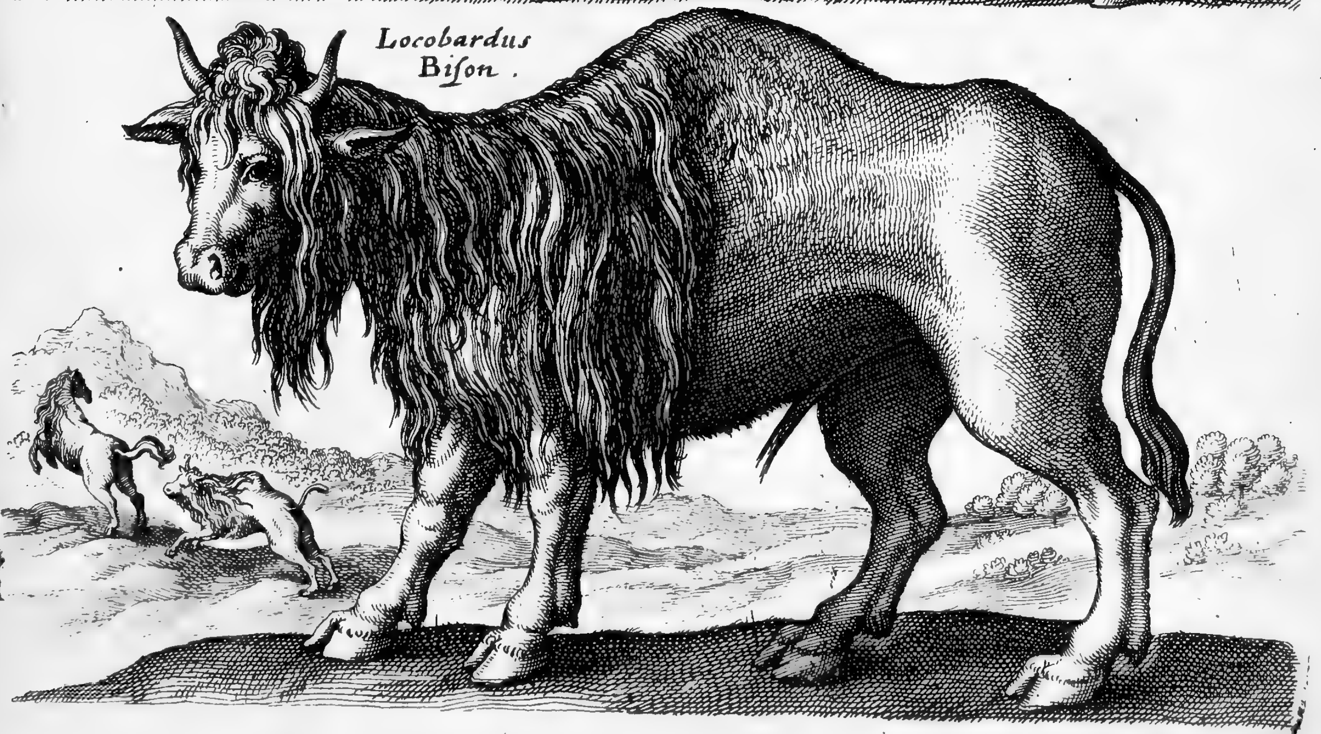

Tab: XI.
Onager Aldro: Wald Eſel.

Monoceros ſeu Unicornu Iubatus.
Einhorn mit Mähnen.

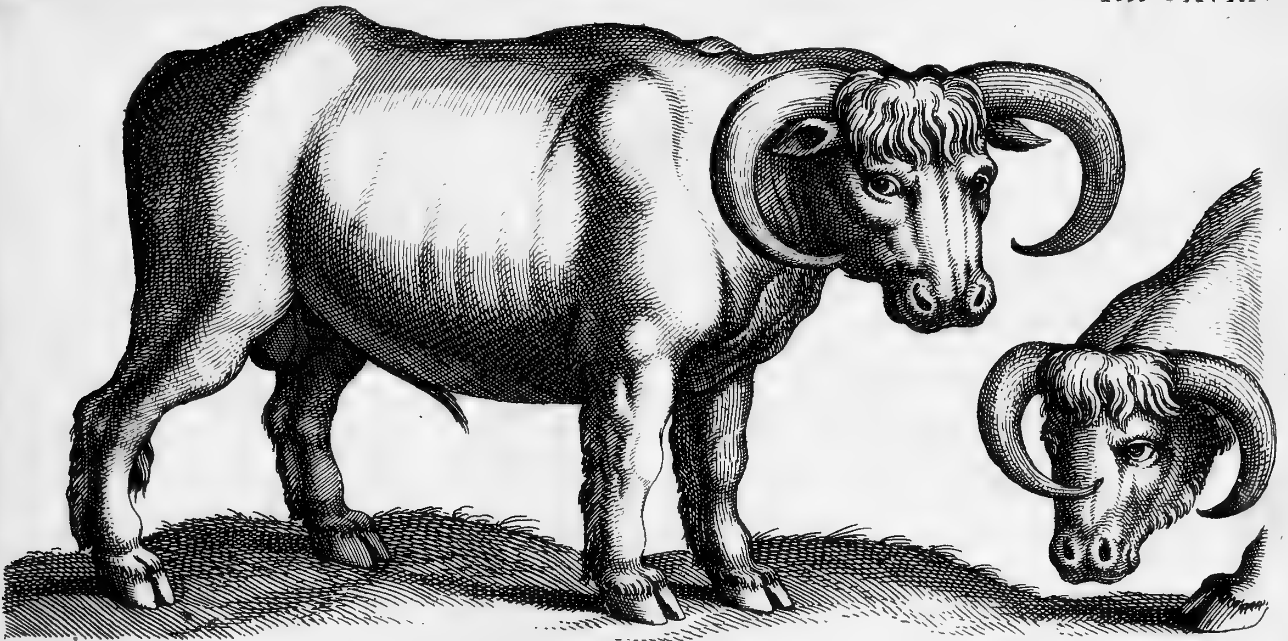

Monoceros ſeu Unicornu aliud
Einhorn mit Mähnen ein andr art

Bisons Magnus

Bison Iubatus.

Locobardus
Bison.

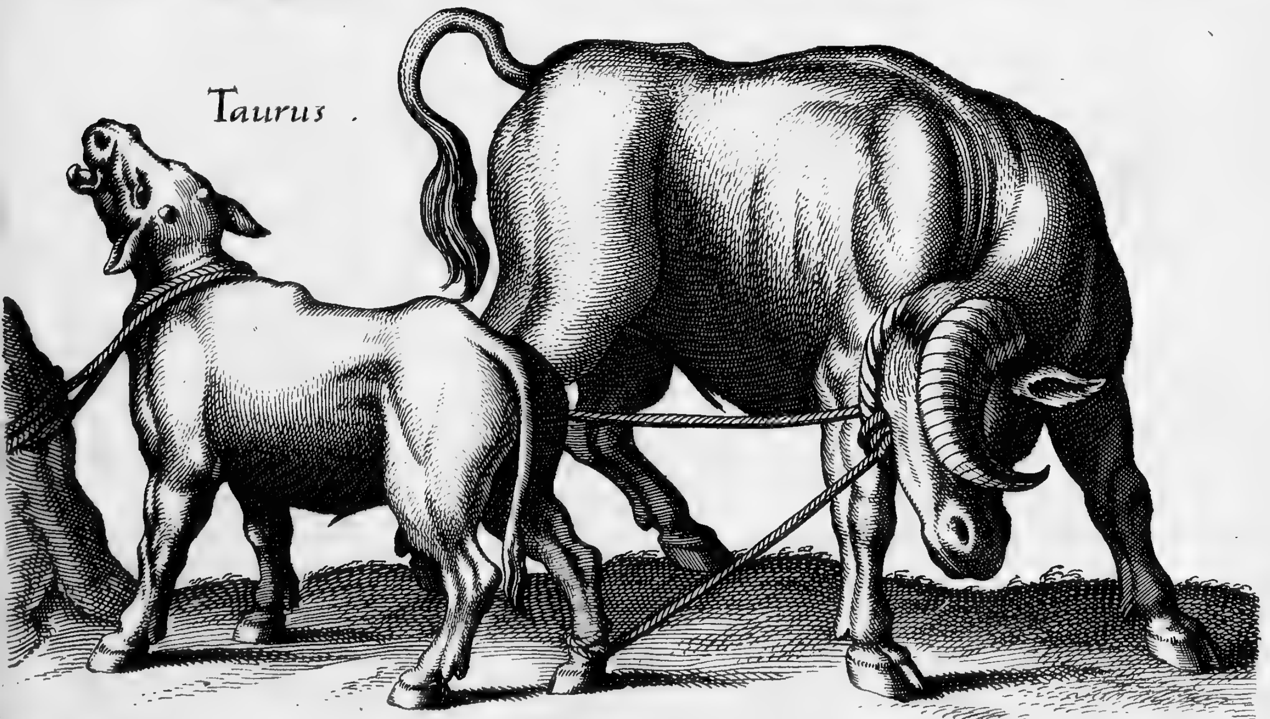
Bonaſus Muniſter.. Wild Ochſen geſchlecht. Tab: XVIII.

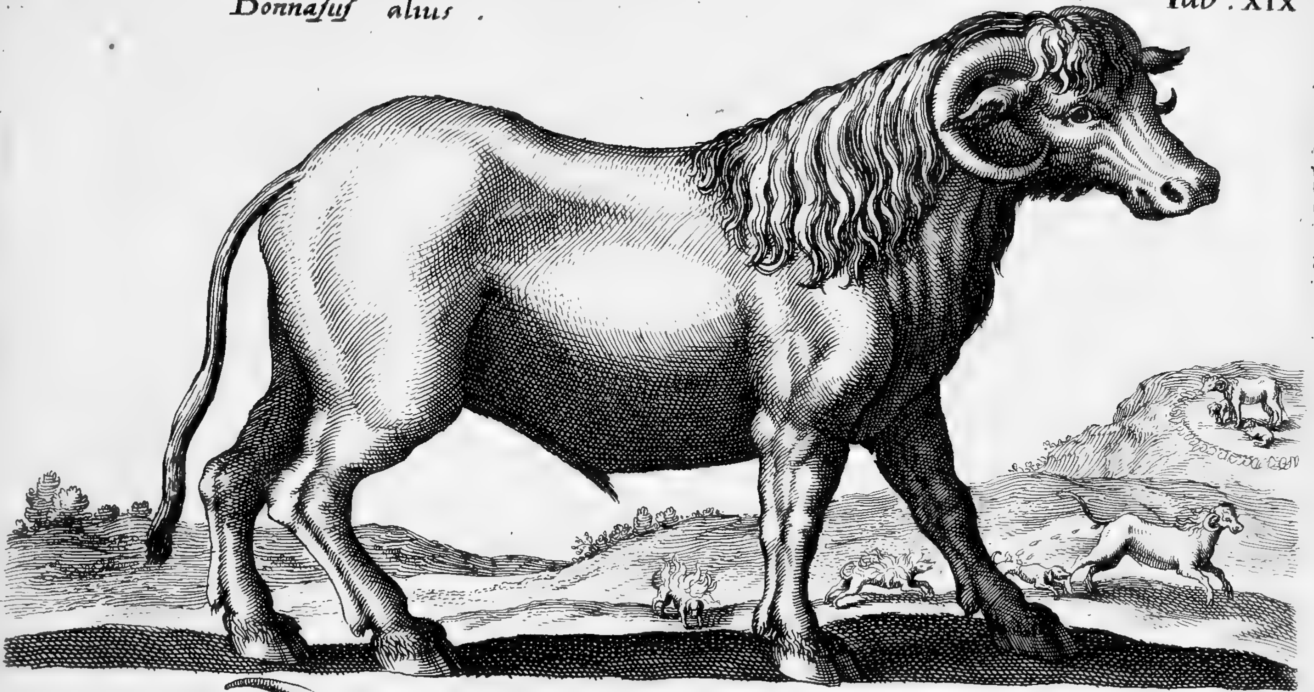
Bubalus Africanus.

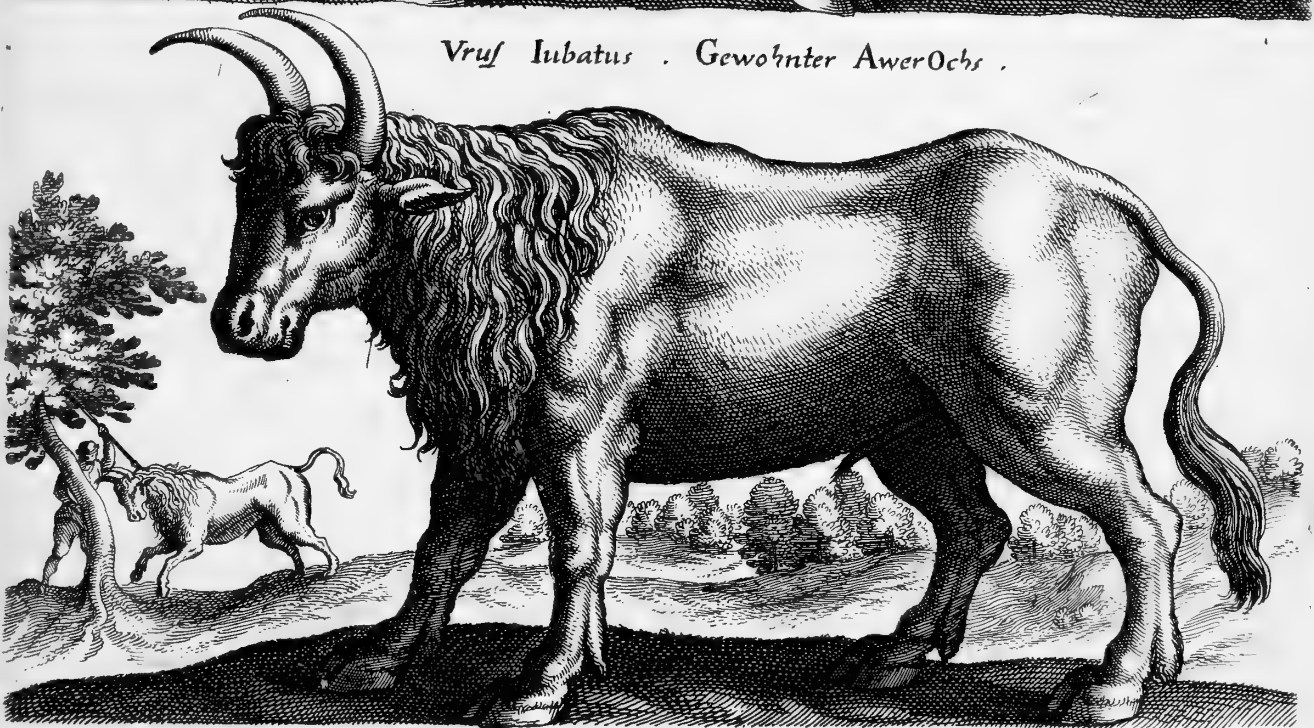
Taurus.

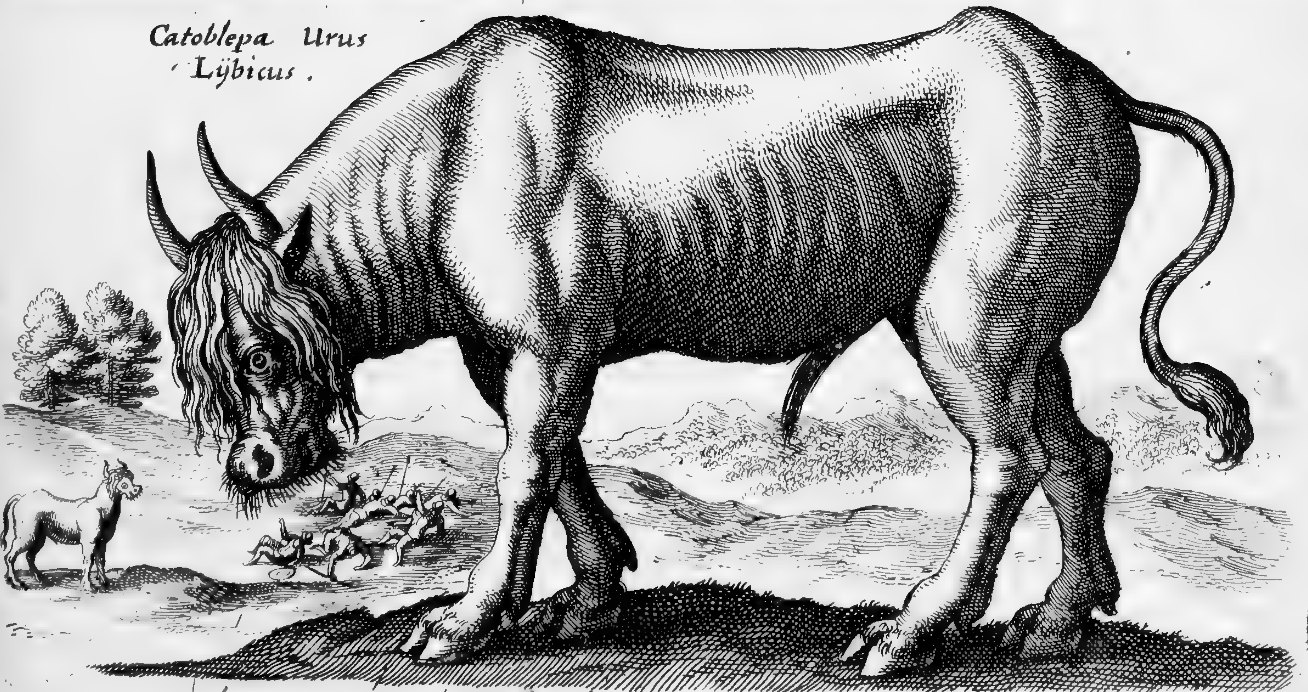
Bonnaſuſ alius.

Vruſ Iubatus. Gewohnter AwerOchs.

Catoblepa Urus Lÿbicus.

nunc quæ ceroſtrata picturæ genere dicuntur. Fortè & taurus ille ſylveſtris, qui Macedoniam vaſtabat, ad pedem Orbeli montis Macedoniæ à Philippo Rege confoſſus, cujus pellem & cornua ὀργυαῖα vel τεσσαρεσκαιδεκάδωρα, id eſt, quatuordecim palmorum, in veſtibulo templi Herculis conſecravit, urus erat. De capiendi ratione, vide Aldrovandum.

Aldrov. de Biſulcis l. 1. c. 2.

PUNCTUM II.

De Biſonte.

Aldrov. Hiſtor. Biſulc. l. 1. c. 3.

BIſontis vocabulum ab Germanico Viſent dictum eſt. Oppiani codices βίσων habet, à Biſtonia forte Thraciæ ſylva, ſed malè. Dion βίσσωνες vocat. Plinius & ex eo Solinus, boves feris ſimiles eſſe dicit, ſetoſos, colla jubis horridos. Oppianus, jubam circa armos terribilem in craſsâ cervice quatere ait, nec non circa maxillas aut mentum. Cornuum mucronibus eſſe hamatis & aduncis, non inter ſe reflexis, ſed ſurſum verſus ſurgentibus, ut Gyllius vertit. Seu ut Geſnerus, non eſſe patula vel extenſa, ut in cæteris bubus, nec è regione in diverſum ad latera abire vel extendi, (epicarſion enim transverſum eſt) ſed rectà ſurgere, ita tamen ut ὕπτια ſint, id eſt, dorſum verſus inclinent, & circa finem hami inſtar tum recurva tum acuta ſint, unde κέντρα ab acumine vocantur. Surrio jubati ſunt & villoſi circa collum, & in armos barba à mento propendente, pilis moſchum redolentibus, capite brevi oculis grandioribus, & torvis, quaſi ardentibus, fronte lata, cornibus plærumque adeò diductis & porrectis, ut in iis tres benè corpulenti homines inſidere, queant. In tergo extat gibbus elatior priore, & poſteriore corporis parte humiliore. Cornu Geſnerus apud aurifabrum ar[g]ento includendum vidit, nigredine ſplendens, duos dodrantes longum, aduncum inſtar unguium in rapacium avium genere. *Linguam* Oppianus aſperam habere ait, ut cum lingit, ſanguinem eliciat. De uſu in Medicina hoc duntaxat habet Plinius. *Vros & biſontes Græci in experimentis non habuerunt, quanquam bove fero refertis India ſylvis: portione tamen eadem efficaciora omnia* (quam ex domeſticis ſcilicet bubus) *ex his credi par eſt, videlicet quoad medendi vim.* Hujus generis fuerint Tauri Floridæ novi orbis inſulæ, quos *Butrones* barbari ſuâ linguâ nuncupant, prodente Ambroſio Pareo. Cornua gerunt pedalia, & gibbum in dorſo, Camelino ſimilem. Pilo ſunt prolixo & fulvo, cauda leonina. Nunquam cicurantur. Ex pellibus fiunt tegmina, quibus barbari adverſus hyemis vehementiam utuntur. Cornibus verò quibus alexiteriam vim ineſſe ſibi perſuadent, adverſus venena ſe muniunt. Huc pertinet & *Biſon Scoticus.* Candidiſſimum eſſe ajunt, in formam leonis jubam ferre, cætera manſuetis ſimillimum, verum adeò ferum & indomitum, humanique conſortii hoſtem, ut quas herbas aut frutices humana contrectatas manu ſenſerit, plurimos deinceps fugiat: captum autem arte quadam, mox præ mœſtitia mori. Cum verò ſe peti ſenſerit, in obvium quemcunque magno impetu irruere.

Plin. l. c.

Oppian. l. 2. de venatione.

PUNCTUM III.

De Bonaſo.

BOnaſus, Ariſtoteli βόνασσος, & βόλινθος, Pæonibus μόναπος, ſive ut alii ſcribunt μόνωπος, incerta origine dicitur. Auguſtinus Niphus ab Alberto Magno qui Bonaſum & Urum confundit deceptus, vaccam Indicam à recentioribus vocari ſcribit. Ita verò eum Ariſtoteles deſcribit. Bonaſus naſcitur in Pæoniæ monte Meſſapio, qui ſeparat Pæoniam à Media regione. Vocant eum Pæones Monapum. Tauri eſt magnitudine: ſed bove craſſior. Neque enim longus eſt. Ejus corium diſtentum capit quantum eſt ſeptem convivis. Cæterum ſpecies bovis eſt, niſi quòd habet jubam ad ſummos uſque armos, ſicut equus, verum pilus ejus mollior quàm equinus,

Aldrov. de Biſulcis l. 1. c. 4.

Ariſtot. H. A. l. 4. c. 71. ed. Scalig.

nus, & demissior: color pili flavus. Longus etiã crinis ad oculos usq; pertinens. Color ejus inter cinereum & ruffum: non qualis equarum quas Paroas vocãt: sed squallidior atq; subtus lanaceus. Atri aut gilvi vehementer, nulli sunt. Vocem similẽ bovi habet. Cornua autem curva & adverso inter se flexu curva, atq; inutilia ad pugnã: magnitudine palmi aut non multò lõgiora: crassitudine singulis, quanta capi possit, non multò minus semisextario. Nigredo autem pulchra & nitida cornu est. Antiæ verò ad oculos usq; pertinent, ita ut in latus potius, quàm antrorsum propendere videantur. Superioribus caret dentibus, sicut bos & alia cornigera omnia. Ciura autem hirta, & est bisulcus. Caudam habet minorem quàm pro sua magnitudine: majorem tamen bubulâ. Spargit pulverem & terram fodit, tauri more. Corium est adversus ictum validum. Carne est suavi: idcircò eum venantur. Percussus fugit: delassatus subsistit. Tuetur sese calcibus, & stercore, quod ab sese quaternis passibus (pessimè Plinius trium jugerum longitudine posuit) eiaculatur. Cuius usus perfacilis est. Sæpè verò etiam comburit, adeò ut deglabrentur canes. Perturbato verò atq; perterrefacto potest hoc efficere stercus: pacato non comburit. Feræ facies ac natura tales est. Imminente autem tempore pariendi, universi in montibus pariunt: ac priusquam sobolem edant, circum locum alvum exonerant: tanquam ponentes munimentum. Emittit hæc fera largam quandam copiam excrementi huius. Huc usque Aristoteles, ex quo sine dubio, quæ de hoc animali, apud Plinium, Solinum & Aelianum habentur, desumpta sunt. An cornua, vertebra, omoplata, & costa, prout eas Caimus ad Gesnerũ describit, huius animalis fuerint, incertum est. Cornuum longitudo pedum duorum erat, palmorum trium & digiti semissis: in ambitu ubi capiti iungebantur, pedis unius & palmi semissis. Spacium frontis inter cornua palmorum Romanorum trium cum semisse. Vertebra erat tantæ magnitudinis, ut nisi lõgitudine trium pedum Romanorum, & duorum palmorum cum semisse circumdari potuerit. Costa longitudinis sex pedum erat. De omoplata taceo. Iconem Capitis & ossium, apposuimus.

Plin. H. N. l. 8. c. 15.

PUNCTUM IV.

De Bubalo veterum.

Bubali nomen confusum quidem non solum hodie sed & Plinii ævo fuisse videtur: nec peculiare aliquod apud Græcos nomẽ habet; & multi diversos sylvestres boves, præsertim in illis regionib. ad quas aliunde adducuntur, bubalos appellant: quidã bubali, inter capreas relato, cõmune nomen esse volunt: nos tamen ab isto distinguimus: eumq; sylvestrem bovem intelligimus, quem Aristoteles timidũ esse, & sanguinem fibris carentem habere scribit, & qui cum Bove Africano idem est. De eo ita Scaliger. Bubalin, cuius sanguis & instrumentum pugnę cornua ab Aristotele descripta sunt, Plinius ait esse vitulo similiorem (cervove:) Quid igitur ea sit? An Gazella? non sanè. Quare quod ex Africanis historiis percipere potui, tibi libenter impertitum curabimus. Africanorum boum parvitas tanta est, ut nostratium vitulorum vix æquẽt magnitudinem. Multi tamen roboris, ac doloris patiẽtissimi sunt. Dant autem & Lant, & Elant invenio appellatum. Facie bubula est; sed ut minor, ita multò agilior & expeditior. Eiusmodi fertur esse celeritate, ut cursu feras omnes antevertat. Corium adeò firmũ, ut cuivis telorum ferreo generi sit impenetrabile. Sclopi tamen globulo perviũ. Pilus eis albet. Aestate capiũtur, quod aranearum fervore ungulæ moveantur ac vacillent. Tantũ Scaliger. Bellonius alium Bovẽ Africanum ita describit. Jam ætate, inquit, grādis erat, corpore minor cervo, sed habitiore & maiore quàm caprea, tã quadrato & benè formato corpore, ut oculis gratus esset eius aspectus. Nã eius pilus flavus, adeò splendẽs & lævis erat, ut expolitus videretur. Alvũ magis ruf-

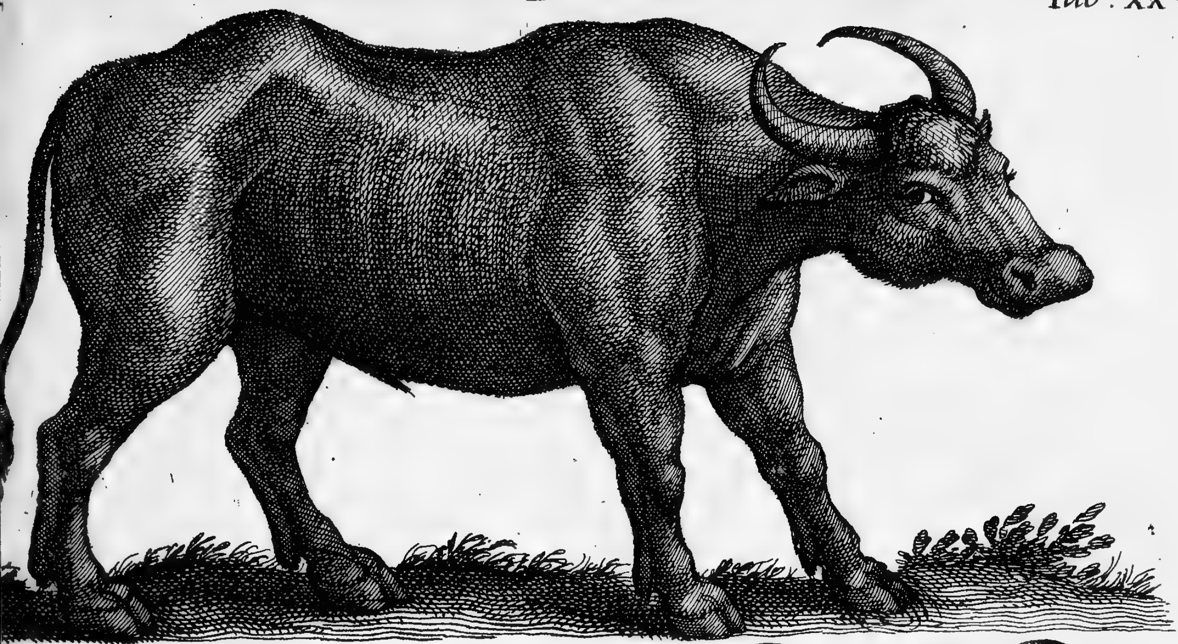
Aldrov. Hist. de Quadrup. l. 1. c. 5.

Arist. H. A. l. 3. c. 6.

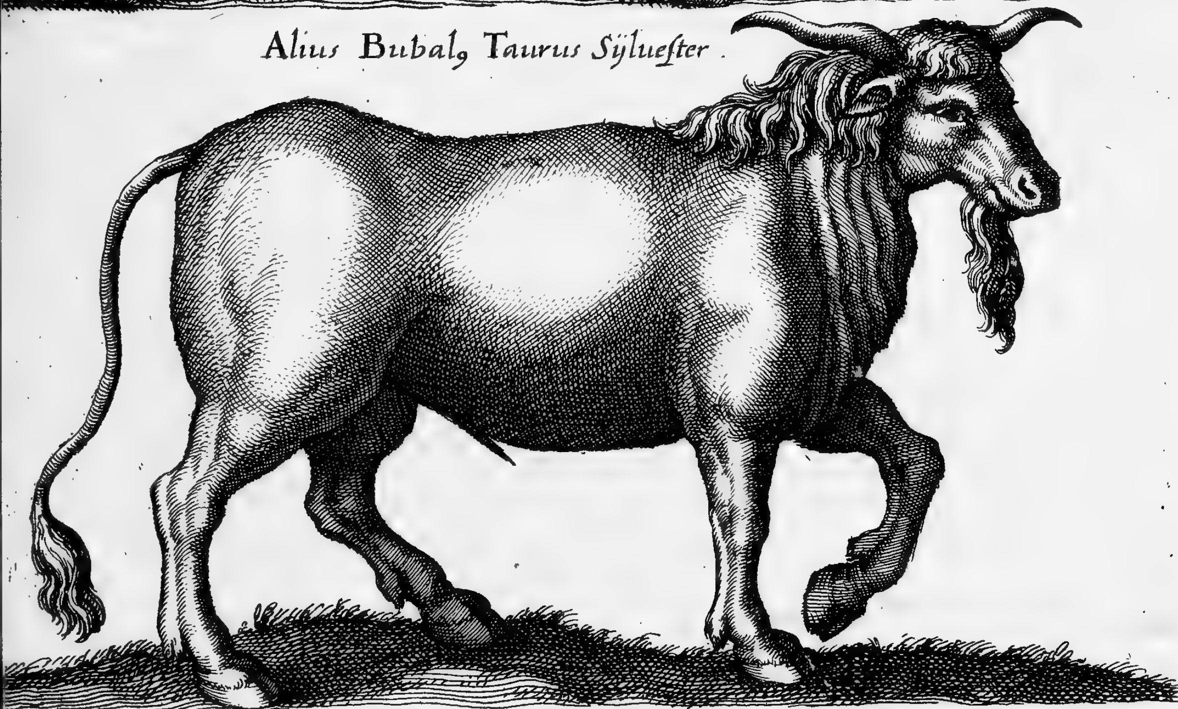
Scalig. Exercit. 206. f. 5.

Bellon. observ. l. 2. c. 50.

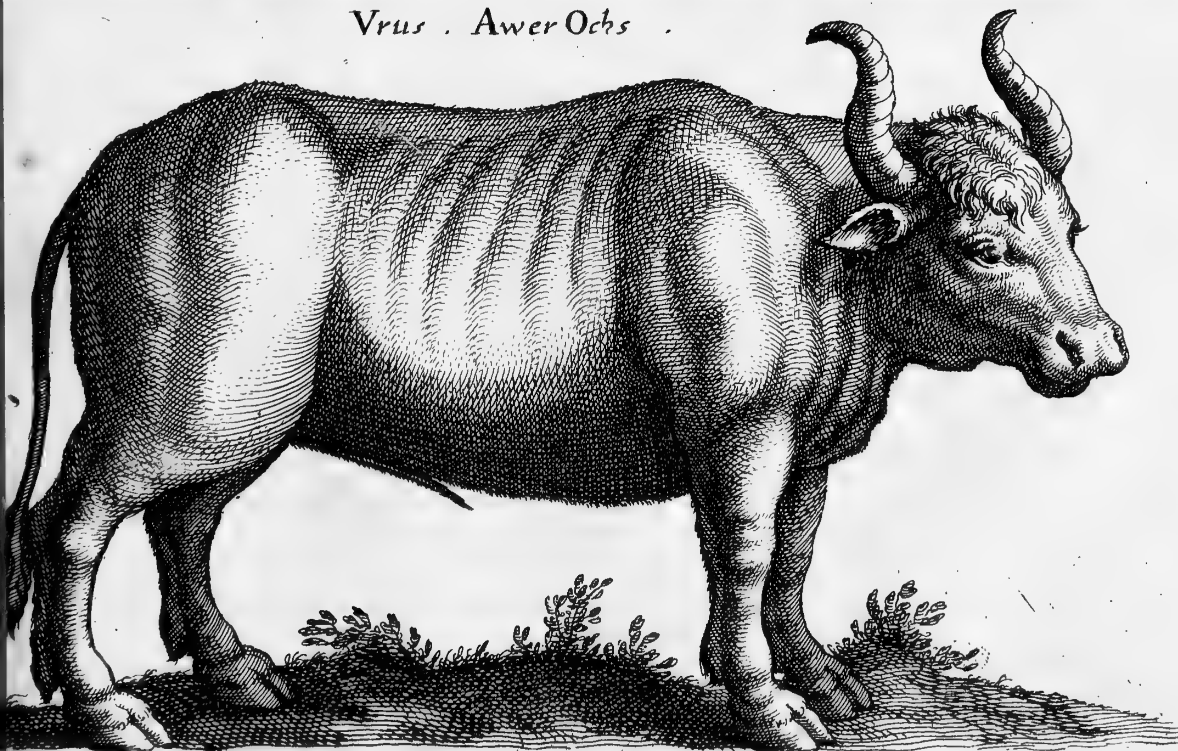
Bubalus . Büffel .

Alius Bubalus Taurus Syluester .

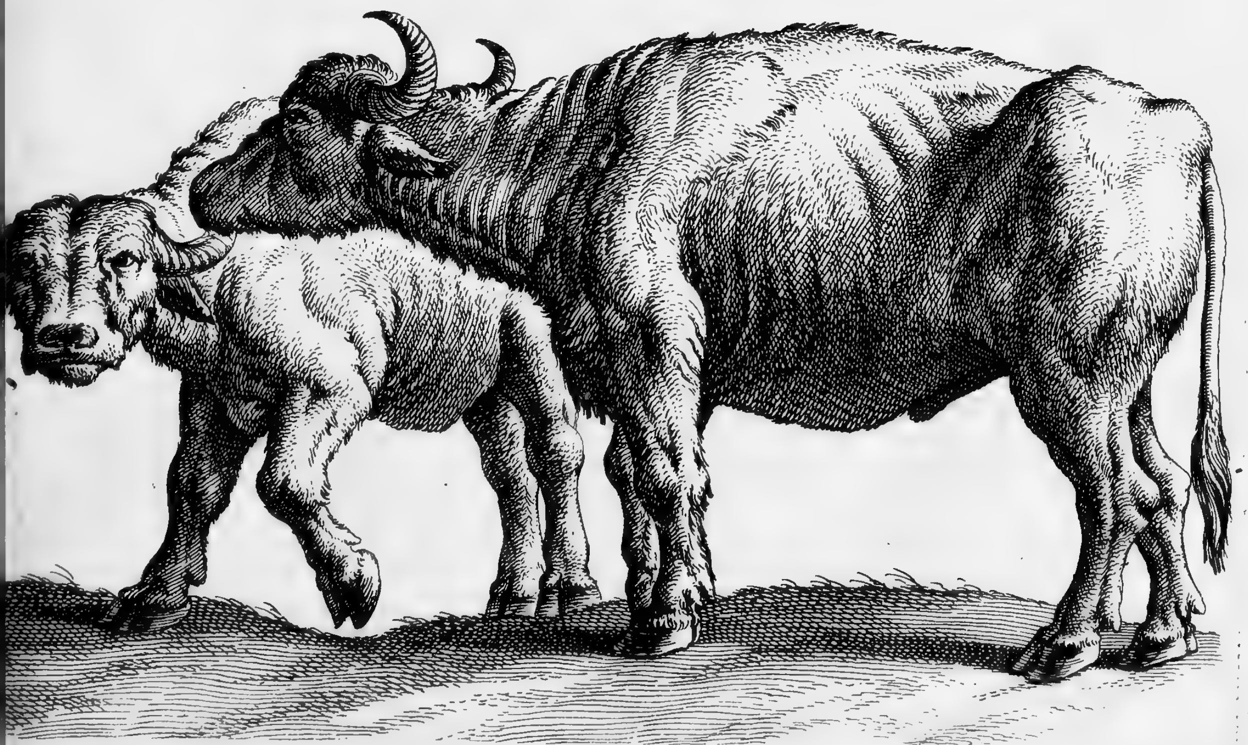

Vrus . Awer Ochs .

Bos Scijthicus.

Bubali Iuvenci. Iunge Büffel.

gis ruffam ad flavum colorem tendẽtem habet quàm dorsum, quod ad fuscum accedit. Bubuli pedes, breviaq; & firma illi sunt crura. Collũ crassum & breve, exiguis præditũ palearibus: Caput bubulo simile: cujus vertici insident cornua nigra, & admodum incurva, ut Gazellæ, lunæq; crescẽtis in modum inflexa, quib. haud multũ se tueri potest, cum in sese sint recurva. Bubulis aurib. præditus est, armos sublevatos & plenos habet: caudã ut Camelopardalis usq; ad poplites promissam, nigris pilis fultã, duplo quàm equini crassioribus. Bovis mugitum habet, sed non adeò sonorum. Diversus est ab hoc ille, cujus iconẽ Horatius Fontana ad Aldrovandum misit. Capite enim erat colloq; longè procerioribus atq; exilioribus: cornibus item retro inflexis, & ut in rupicapra incurvis. Aures pro capitis proportione habebat maiusculas, juxta colli initium: faciem cervinã, aut capreolum potius quàm bovem referẽtem. Quare à quibusdam inter Africanos capreolos referebatur. Totũ animal excepto rostro & cornib. quę nigricabãt, flavescebat. Pilo erat lõgiusculo.

PUNCTUM V.

De Buffelo, & Strepsicerote.

Aldr. Hist. Quadrup. l. 2. c. 6.

BUffelum seu Bubalum vulgarem diversum à Bubalo Aristotelis esse, vel ex collatione historiæ utriusq; patebit. Videtur autẽ eum inter boves sylvestres nullo expresso nomine reposuisse, dum scribit apud Arachotos (Indię civitatem) boves sylvestres esse, qui differunt ab urbanis, quãtum inter sues urbanos & sylvestres interest: colore atro, corpore robusto, rictu leviter adunco, cornua gerunt resupinatiora. Fueritq; fortè etiam iste noster buffelus, bos ille sylvestris niger, ex quo si sanguine ricini lũbi perungãtur, mulieri tædium veneris fieri dicit Osthanes apud Plinium. *Descriptio* nostri sic habet. Animal est bovi simile, sed majus altiusq;, corpore valdè crasso, cute durissima, membris macilẽtis. *Pilos* habet nigros, paucos, & parvos, in cauda ferè nullos. *Frons* est aspera, crispa, & intricata pilis. *Caput* ut plurimum pronũ ad terrã, parvũ pro ꝓportione toti⁹ corporis. *Cornua* lõga intorta & nigra. Albertus aliquando interius juxta collũ dependere versus internam pectoris partẽ ait, aliquando erecta esse: *Collum* est crassum longumq;. Inferior *dorsi* pars caudã versus declivis. *Cauda* ipsa brevis, parva, & nullis ferè pilis. *Crura* crassa, robusta, & reliqui corporis respectu brevia. Frequẽtissimè in Asia, Græcia, Aegypto, insula Borneo, Siã, Italię urbib. reperiuntur. Circa Fundi quam plurimos vidimus. In aquis morari gaudet. Mugitus eis terribilis. Lac buffela habet, & tempore coitus, & in principio partus, ut Niphus annotavit. Intuiti mansuetudinẽ præ se ferunt: irritati, (irritantur rubro colore) indomiti evadunt. Persequẽdo recta fertur, neq; declinat. Crescentiensis tradit, ubi irascitur aquam ingredi, & se mergere ad os usq;, ut sanguis æstuans restinguatur. In hoc genere vacca alterius generis vaccæ vitulum non admittit, sed odore agnitũ rejicit: sin autem vitulus vaccino stercore illinatur, decepta odore, lactat & pro suo educat. Laboris est patiẽs. Ferreus aut æneus circulus per nares ei trajicitur, cui alligato fune, vel habena, ducitur ac regitur. Tradunt si nimium sit onus decumbere, nec vel verberib. posse ad surgendũ cogi, nisi levato prius onere. Carnes ipsorũ Romæ venales prostant, & Judęis sapore suo blãdiuntur: verum tanto lentore præditæ sunt, ut in parietẽ adactæ tenacissimè adhæreant. Casei, quos Pistoriensis ager copiosè subministrat, Marzolinorũ nomine, figurâ ferè ovali, bubulis lõgè præferũtur, utpotè palato gratiores. Ex ungulis vel cornibus annuli fiunt, qui si in digitis vel manuũ vel pedum subinde gestẽtur, mirificè adversus spasmos laudantur. Sunt qui iisdẽ quaterna fila ex totidẽ metallis, auro, argento, ære, & ferro fabricata innectũt, sic efficaciora futura credentes. Ex corio fiunt vestes ac præcipuè thoraces. In Narsinga equorum ornamenta eo teguntur. Siamenses ex cornib. arcus cõficiunt. *Bos Strepsiceros* à turbinata cornuũ constitutione ita dicitur. Facie capreolo

Aldr. Hist. Quadrup. l. 2. c. 7.

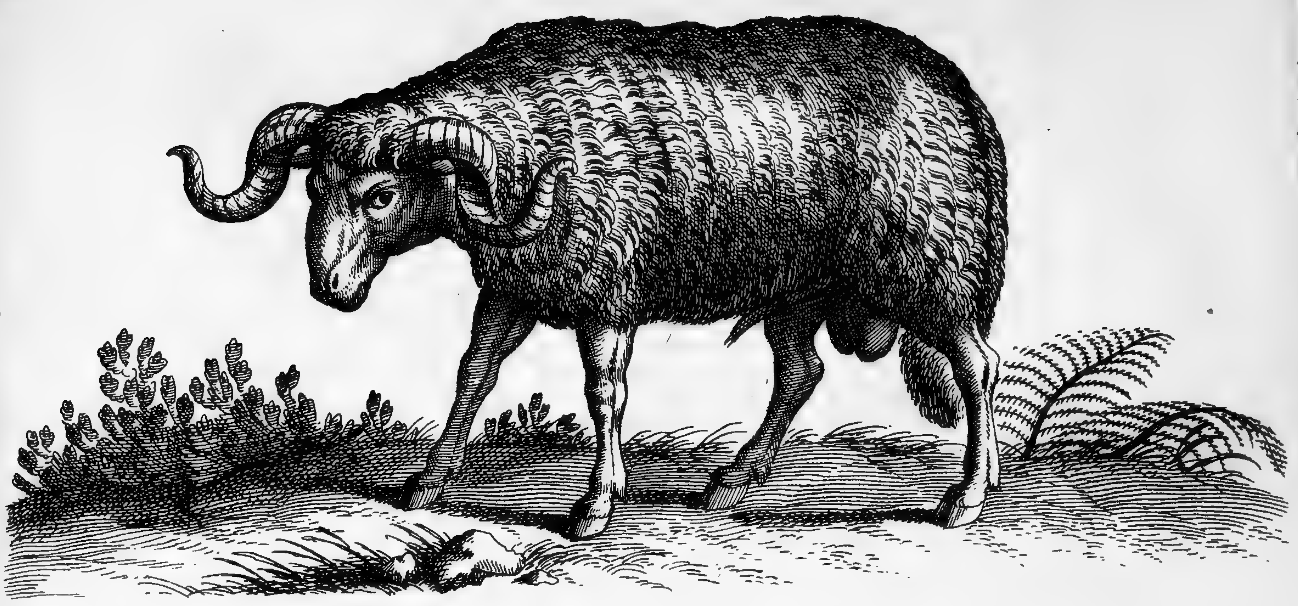
potius quàm bovi similis est. Caudam tamen bubulam habet, quamvis breviusculam. Totum animal colore cervo ferè simile.

ARTICULUS III.

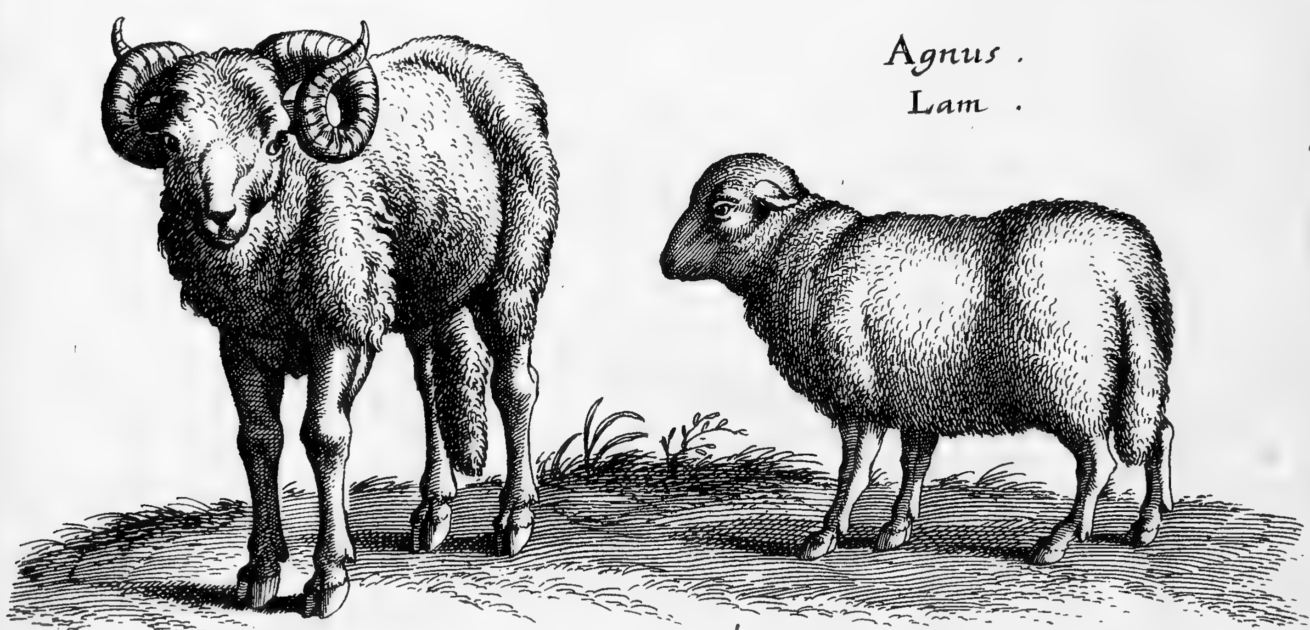
De Ove.

A Bovis historia ad Ovis descriptionem trãsimus, Aegyptiis olim sacræ, & apud Athenienses tãti æstimii, ut & actio cõtra eũ institui juberetur, Plut. de esu carn. qui vivum excoriasset arietẽ, ut Plutarch. testatur; & antiquâ lege statutum esset, ne quis ex grege centũ capite habente, pecudem intonsam aut quæ nõ peperisset, jugularet; quod a- Athen. Dipn. l. 9. pud Athenęum habemus; qui etiã addit, suo tẽpore in Palladis sacrificiis, neq; agnã mactatam, nec caseum gustatũ fuisse. Adde, apud Roman. olim, nõnisi ovium boumq; impendio mul- Agell. l. 11. c. 1. ctã dictam, prodente id Agellio: ibidẽ homicidii noxium, pœnam arietis damno luisse, ut in legib. Regum, scribẽte Servio, extat; oves deniq; olim apud Persas, & Medos inter tributa numeratas fuisse. Cappadoces enim Persis LM. Medi duplum pendebant. Et ne longius abeamus, scribit Ambros. Nolanus, à Stabiis quotannis magnum & album agnum, cum cornibus auratis, Nolã ad Præsulem tributi honorisq; nomine mitti. Nil interim de eo dicã, quod agnina caro iis qui gryphos enodabant, nec non poëtis, præmium erat. Unde Ἀρνῳδοὶ dicebantur, qui a- Nomen. gni præmia canebãt. Inter *Nomina* Ovis apud Latinos, est Ovis, Aries, Agnus, Adasia, Minæ, Apicæ, Lanata, Bidens, Pecus. Ovis nomẽ est fœmellæ. Festus tamen ab antiquis masculino genere, cum de mulcta scil. agebatur, usurpatum scribit. Ab isto vocabulo est *Oviaria* ovium multitudo, à qua & oviariũ pecus dicitur. *Aries* vocabulum est maris: *Agnus* illius quæ nondum annua excessit. *Adasia* vocatur, teste Festo, vetula recentis partus: *Matrices*, quæ agnos nutriunt Palladio, quas Florentinus τοκάδες dixit, pascales, quæ passim pascuntur. *Minæ* quæ ventre sunt glabro. *Apicæ* quæ nõ amplo sunt corpore, nec multam lanam circa totum corpus habent. *Lanata*, epithetum ovis est, sed sæpè pro ove ponitur. *Bidentes* sunt oves duos dentes longiores cæteris habentes, quales in hostia esse debebãt. Dicuntur & *Ambidentes*, & *Duidentes*: quamvis & apud Festum ambidens & bidens, quę superioribus & inferioribus est dentibus, vocetur. *Pecorum* nomẽ iis quidem animalibus accommodari solet, quæ sunt aut ad vescendum apta; aut usui hominum accommodata: Plinius tamen pecudem sæpissimè pro ove ponit. Apud Græcos haud pauciora & Ovis & Aries habent nomina. Dicitur namq; illa, ἀμνόα, ἄμνος, βάερ Laconibus; βηκίοις apud Hippocratem interpretatur Varinus προβάτοις. Ethymologus βότα exponit πρόβατα. γοῖτα Hesychio & Suidæ ovis est; διδόης bidens, δίκυμα oves quæ gemellos peperere; ἔγγαλον ovis lac habens, ἔυιρον est ovis mollis lanæ, ἱερεῖον ovis immolanda, μετάσσαι oves agnos sub uberibus habentes, seu τὰ ὑπήρνα πρόβατα, μεσήλικες mediæ ætatis inter agnos, & jam majores natu oves. Κὰρ κάρνος, καρὸς, ὄϊς, οἶξ, πῶϋ, ῥῆνες, nomina sunt ovis simplicia. Aries vocatur ἄερχα, κελὸς, ἀρνειὸς, δεδμάων, ἐθεὶς, quod nomen exsecto sed verveci propriè cõpetit, κτίλος, gregis dux, μοσχίας, ὀκείβας, quod tamen nonnisi de sylvestri accipitur, παρὰ τὸ τὰς ἄκρας βαίνειν, quod per vertices montium eat. Ad vervecum differentiam, qui arietes non castrati, Nefrendes dicuntur illi, qui castrati non sunt. Ἄρς, ἀμνὸς, ἔρσαι, κάθετος, κίλλιξ, ὄρσος, προπίνιον, πρητῆνες, σακῖται, τρανὸν, φάγιλον, agnorum sunt apud Græcos nomina. *Descriptioni* non Descriptio. est quod immoremur. Notissimum namque animal est. Memorabilissima tamen apponemus, quorum & authores mẽtionem fecere. *Caput* itaq; ipsi infirmissimum natura tribuit. *Cerebrum* αὐχμηρὸν, hoc est, ut Theodorus vertit, squalidiusculũ, seu minus pingue. *Cornua* tenuiora fœminis plærumq;, multis nulla, agnis aliquando ab ipso partu connata, arietum generi in anfractum, ceu castus, cõvoluta, aliquãdo plura quàm bina. Cardanus verveces quatuor cornib. insignes se vidisse

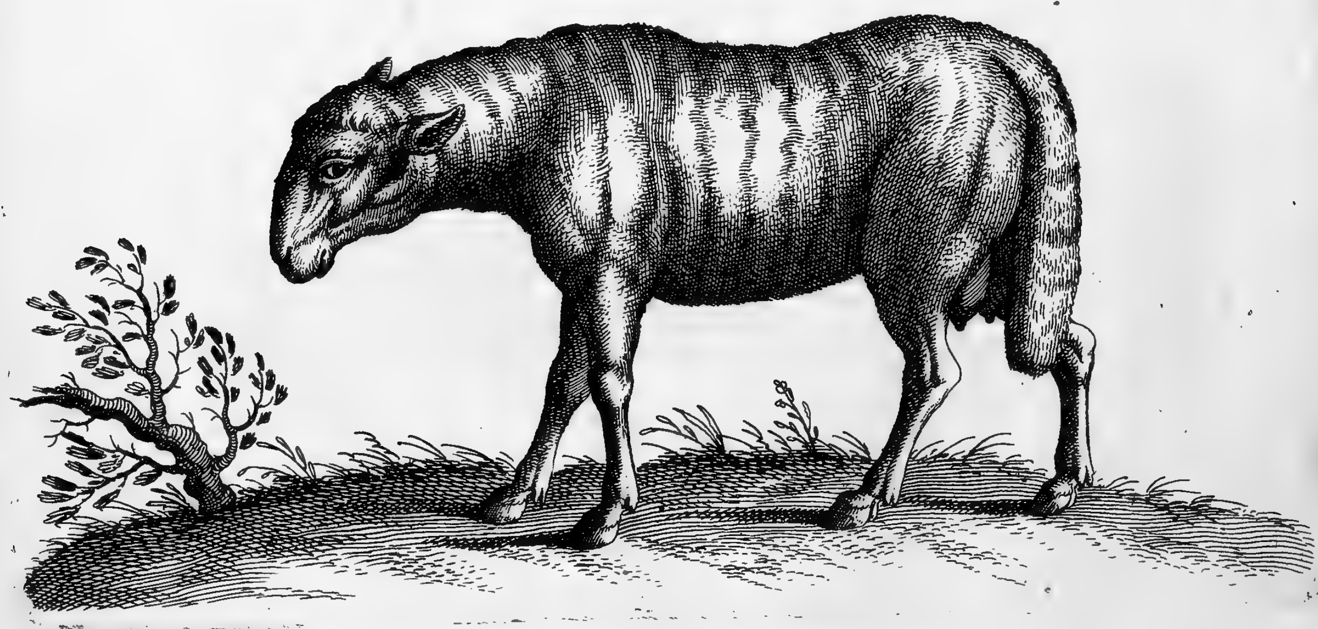
Aries . Wieder .

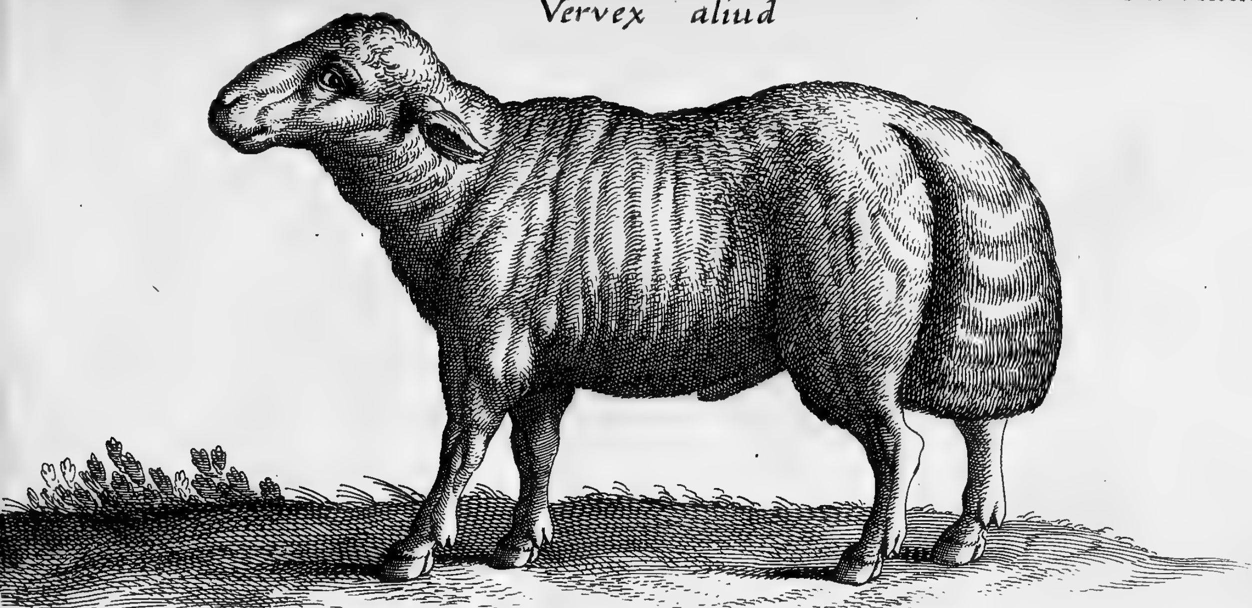
Vervex . Hamel .

Ovis Peregrina .

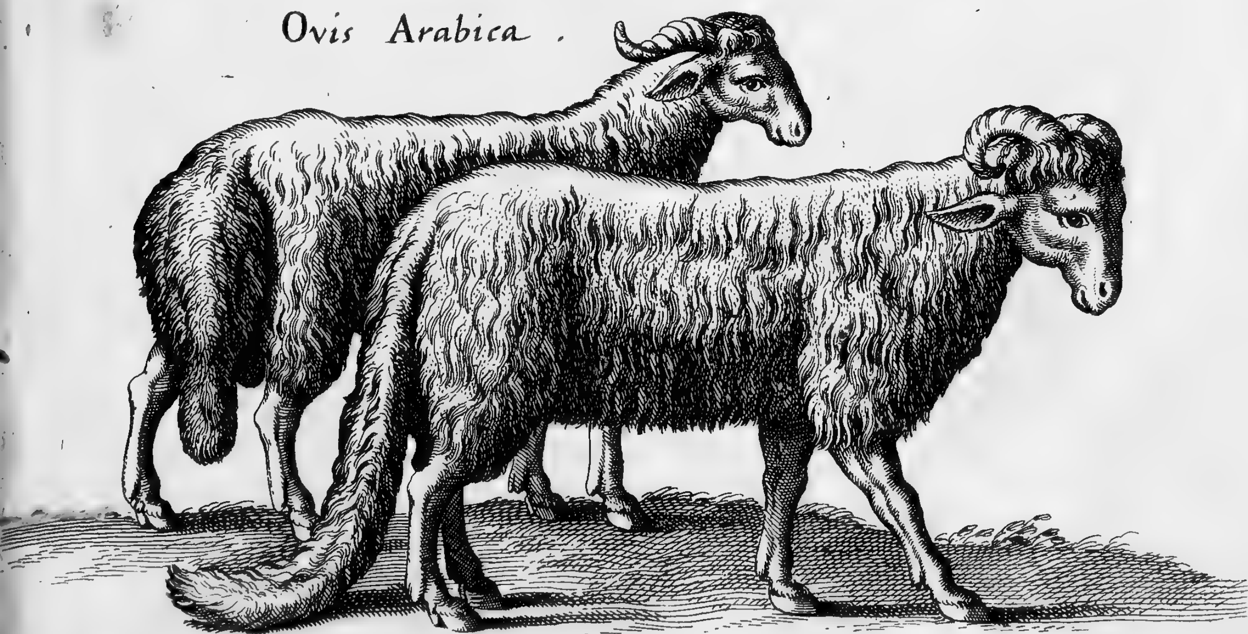
Tab: XXIII

Vervex aliud

Vervex alius Peregrinꝰ

Ovis Arabica .

vidisse scribit. Hic tricornis & sexcornis iconem exhibemus. Evirati cornuum situm mutant, eaq; è contrario gerunt. *Oculos* habent in latera despicientes, maximè inter se distantes, fuscos aut subnigros, & patulos. *Labra*, in suo genere tenuia, contra ac in bobus. *Dentes*, continuos, quorum ovi pauciores quàm arieti. Petrus Crescentiensis scribit mutari post annum unum & dimidiũ, nempe duos anteriores, & postea per sex menses duos proximos, deinde cæteros, ita ut trib. annis vel ad summum quatuor eiiciãtur omnes. Juniorib. esse dentes inæquales, in statu æquales, ætate provectis discalceatos, hoc est, à carne denudari, minui, & corrumpi. *Ventres* ipsis, ut in ruminantibus plures. Apertos agni exhibemus, ubi, A. ventriculum, B. Reticulum, C. Omasum, D. Abomasum denotare scito. *Testes* ad crura deciduos. *Mãmæ* fœminæ binæ, totidemq; papillæ. *Fel* apud Chalcidem Euboicam parte quadam nullũ; in Nexo adeò copiosum, ut exuperãtia prodigii loco habeatur. Aelianus hic duplex esse ait, in Põto etiam nullum. Addit, in regionibus perfrigidis, cum nive & hyeme vehementi anni tempus infestum est, fellis expertes esse, intraq; ovilia compulsum, novo pabulo non uti: ineunte vere, cum ad pastiones proficiscitur, felle impleri, quod ipsum Scythicis ovibus usu maximè evenire solet. In Scepsi regione *Lienem* habent minimum; ubique rotundum. *Renes* æquabiles, & densius circa ipsos sevum, si pingui undiq; obducantur, intereunt, idq; pubertate pabuli, ut in Sicilia, agro Leontino. Unde sero diei agere oves ad pascua, pastores loci illius solent, quo minus capiant pabuli. Bellunensis testatur in arietibus castratis, in Syria, adipem inter cutem & carnem abundare, ut in porcis. *Pedibus* anterioribus ac posterioribus, concretio quædam inhęret, parte quâ terram calcant, (verba sunt Lemnii) vermiculi subrotundâ formâ, lanuginosa intus, ac crinitâ cõgerie, qualis est in rosarum spongiolis, ac calicibus, quibus semen includitur, molli tenuiq; lanugine implicitum: Exemi autem tale quiddam sæpius ex decoctis ejus pecudis pedib., teredini, qui vermicoloso ac carioso ligno inesse solet, aut nucib. avellanis planè adsimile. Opiliones autẽ pastoresq; ovium eâ sunt opinione imbuti, nullum hoc animãte in cursu fore velocius, nisi tale quiddã articulis quib. fulciuntur, subesset. Caulis *caudæ* villosus est. *Pellem* à Borea penetrari Hesiodus negat, quod tamen pilis seu lanæ potius tribuendum est. *Locum* si spectes, nullibi ferè non inveniuntur: in quibusdã tamen majore copiâ, minore in quibusdam. Quomodo verò ratione locorum differant, in Differentiis dicemus. Quantum ad *Cibum*, sunt animalia ποηφάγα, seu herbivora, quamvis & frondibus pascantur. Ex herbis sunt jucundissimæ, quæ aratro proscissis arvis nascuntur; deinde quę pratis uliginę carentibus. Fastidium præbito sale occurritur, quod velut ad pabuli condimentum per æstatem canalib. ligneis impositum, cum è pastu redierint, lambunt. Hyeme frondib. ulmeis, fraxineis, & betulinis, & fœno autumnali, quod Cordum vocatur, commodissimè vescuntur. Cytiso quoq; & sativa vicia, & si necessitas urget, ex leguminibus paleis. Vinacea & furfures alicubi modicè objiciuntur. Quæ in locis maritimis aut salsuginosis compascunt, largiore lacte, & caseo gratiore abundant, multoque fœcundiores evadunt, & teneriores ac suaviores carnes proferunt; quales oves præpingues in Ostiensi agro, eiq; finitimo Portuẽsi, decimo ab urbe lapide, qui Tiberi fluvio interfluente, multis hinc inde paludibus, atq; etiam salinis sunt circumfusi, sese reperisse & gustasse tradit Gomesius. Unde & Aristot. author est, oves quæ salsiusculam aquam bibunt, maturius coire, & à partu sale fruentes, ubera magis distẽta lacte demittere. Albertus etiã scribit, in quibusdã terris marinis, in quib. sicca & salsa habẽtur pascua, oves per 20. annos vivere, atq; etiam parere. In Scotia vescuntur per inculta loca cytiso. In India & maximè Prassiorum regione herbis liquida pluviâ rorantib. In Ponto amarissimo absyn-

Aristot. de generat. animal. l. 5. c. 1.
Arist. H. A. l. 2. c. 3.
(Ventres agni aperti. T. b. n. 3.)
Aristot. de partib. l. 4. c. 2.
Plin. H. N. l. 11. c. 37.
Aelian. H. A. l. 17. c. 26.
Lemnius de Naturæ miracul. l. 3. c. 5.
Locus.
Cibus.
Columella R. R. l. 7. c. 2. 3.
Gomes. l. 1. de Sale.

absynthio pinguescũt, quod Alexander Myndius Aeliano authore prodidit. De Laserpitio ita Plin. Laserpitio vesci solita pecora, primoq; purgari, mox pinguescere, carne mirabilem in modum jucunda. & alibi. Si quando incidit pecus in spem nascentis, hoc deprehẽditur signo, ove, cum comederit dormiente protinus, caprā sternutante. Apud Iudæos nuclei palmarũ illis apponebãtur, qui etiam fabris ferrariis apud Babylonios pro carbonib. erant. Delectantur etiam, coluthea, aphace, herba lanaria, gẽmis vitium, adiantho, galli cristâ, thymo, ericâ, apud Brabantos inprimis, hœdera, apiastro, ut Theocritus prodidit, Eryngio denique. Apud Ichtyophagos, & circa Calamos vicũ Indiæ, si Philostrato fides, in provincia Adẽ, si Paulo Veneto, piscib. aluntur. In Lydia & Macedonia ex iisdem pinguescunt. Quantum ad *Potum*, Albertus turbulenta & multâ aquâ pinguescere ait. Plutarch. aquam imbris ubi statim à vento immittitur, laudat. Vitalis de Furno, æstate septentrionalem frigidam, hyeme meridionalem tepidam deprædicat. Varro aquę mutationem huic pecori nocere, saltem eo tempore, quo fit admissura, scribit. Oves aniculæ coëunt & uterum ferunt, teste Aristotele, præstantior tamen proles quam senescentes mares & fœminæ procrearunt. At Columella vult fœminam bimam submitti, & usque ad quinquenniũ featuræ necessariam esse, septimo deficere. Florentinus in tertio anno matrices probat. Aristot. autem ad octavum usq; parere ait, imò, si benè curentur, vel in undecimum, quod & apud Palladium invenies. Notandum verò etiã, arieti naturale esse agnas fastidire, senectam ovium cõsectari, ut ait Plinius, additque, & ipsum senectâ meliorem esse, illisq; utiliorem. Coitus verò omnibus ab Arcturi occasu, quod est à tertio Idus Majas, ad Aquilæ occasum, id est, ad decimum tertium Calend. Augusti, ut Plinius prodidit; idq; ideo, quòd quæ postea concipiunt, fiunt vægrandes & imbecillæ. Columellæ tamen primum admissurę tẽpus vernum Parilibus, si sit ovis matura, si verò fœta, circa Julium mensem. Ferunt quinq; mensibus, & pariunt, maximâ ex parte singulos, sed aliquando etiam binos, ternos, & quaternos. Alicubi pariunt geminos, tum pabuli beneficio, tum si pater aut mater vim eam geminandi per naturam obtineant. Sunt & loca, ubi bis terve pariũt, ut in Differentiis dicemus. Terno sæpius aut quaterno coitu implentur, & aliquãdo toti gregi unus aries sufficit. Pariũt nonnunquam & monstra. Albertus, Cinirum vocari scribit, qui ex ove & hirco nascitur. Apud Helvetios, teste Gesnero, nascuntur capræ posteriore parte, anteriore oves vel arietes, sed vivere nõ possunt, & paulò post moriuntur. Albertus *Musmonem* ex capra & ariete nasci, refert. Apud Columellam verò refertur, ex ovib. & arietum ferorum coitu fœtum cõceptum paternum colorem retulisse, eumque similiter durasse per sobolem & nepotes: lanam verò, in primo quidem fœtu hirtam: sed in nepotib. & deinceps molliorem fuisse. Ejus autem coloris fœtus erit, cujus venæ linguæ in prægnãte sunt. Mares aut fœminæ vi tum aquarum tum admissariorum generantur. Aristot. verò docet, austrinos flatus captandos esse, si fœminę generari debent: septentrionales, si mares. Idem efficies, prgeunte Plinio, si arieti lævum vel dextrum testem ligaveris. Quod de aqua ex Aristotele dictum, probat Pausanias dum ait, ex Charadro fluvio bibentia pecora ut plurimum mares parere. Ut verò coitum arietum, sale, vel genitalium sale & nitro perfrictione excitant: sic & conceptio à quibusdam, pinguedine nempe nimiâ, impeditur. Ex congressu de anni felicitate præsagium sumitur. Nam si majores natu tempestivè libidine incitantur, annum esse felicem gregi pastores confirmant: si minores, infelicem. Post ordinarium coëundi tempus concepti, Cordi antiquis vocantur. Inter Oves & Capras occulta quædam amicitia viget, ideò simul libenter pascuntur. Ex arietinis cornibus tusis & defossis, asparagos nasci, quidam scripsere, negat Dioscorides. Si eadem sepeliantur ad radicem fici arboris, fru-

Plin. H. N. l. 19. c. 3.
Strabo Geog. l. 15.
Plutarch. qu. 2.
Varro R. R. l. 2. c. 2.
Coitus & Partus.
Arist. H. A. l. 5. c. 14.
Plin. H. N. l. 8. c. 48.
Arist. H. A. l. 5. c. 14.
Columella R. R. l. 7. c. 3.
Sympathia & Antipathia.

fructus ejus citius maturescere, scribit Albertus Magnus. Quæ de vespertilione produntur, inter magicæ vanitatis specimina reponit Plinius. Inimicitias creduntur fovere, cum lupo, urso, tigri, elephanto, lupo inprimis, corvo, aquila, serpentibus, apibus, eruca. Stirpes verò iisdem noxiæ sunt, Aconitũ, Neriõ, Evonymus, Sabina Sanguinaria, Polygonũ, Numularia, Calamogrostis, Anagallis, Ervũ, Glans, Duva & Thapsia. Quæ de lupi intestinis, tympano, & aliis dicuntur, alibi examinabimus. Sanguinariam si comederint, toto ventre distrahũtur; & spumã quandam tenuem tetri odoris exspuunt. Calamogrostis comesta sitim, maciẽ, & tabẽ invehit, & sanguinem in ventriculum elicit. Duvã (herba est apud Gallos, sic iisdem vernaculè dicta) si gustaverint, innascuntur in jecore parva quædam animalia nigra, quæ similiter Duvę vocantur. Ervum noxium est, quod mense Martio seritur. Si glandem copiosius comederint, abortũ faciunt. In Attica Thapsiæ radicem non tangunt, peregrinæ depascunt, & aut alvus solvitur, aut intereunt. Tonitru consternatis, si aliqua nõ concurrerit, abortit. In Thracia verò, ut Bellonius prodidit, binas Turcæ putant esse stellas, Iulio & Augusto noctu apparẽtes, sibi planè verticales, quarum splendorem si oves caput attollentes conspiciant, intereant. Ideò tum sub tectis habetur. Vitã ad denos annos, sed magnâ ex parte pauciores vivunt. Facit tamen & loci diversitas ad longævitatem. Albertus namq; in quibusdã locis siccis & marinis ad viginti annos vivere scribit. Aristoteles, duces pecoris ad quindenos. Oves Aethiopicæ ad duodecẽ & tredecem annos vitam agũt. *Vox* ipsis ꝓpria balare, Græcis βληχᾶσθαι. Homerus tamẽ μηκώμενας dixit agnos, & apud Claudianum, agnos grundisse, leges. Peculiare in coitu habere, Aristoteles author est. Quantum ad Naturam, Ingenium & Mores oviũ, adeò sunt stolidæ & amentes, & homo προβατώδης & ἀμνοκῶν, pro stolido & fatuo nominetur, & in proverbium abiverit, nullam ovium utilitatem esse, si pastor absit. Mansuetæ sunt eędem, & cum cętera animalia in partu vel à partu sęvire soleant, hæ, teste Aristotele, non sæviunt. Quamvis autem quacunq; occasione perhorrescere Quintus Calaber innuere videatur: agnos tamẽ audaces Horatius dixit. Pręter pastorem & canem itineris ducem arietem habent, quem tamen pastor primò instituit, videresq; è stabulo egressas militari quasi ordine incedere, præsertim si à pastore, cujus vel sibilum intelligũt, depositæ fuerint. Arietes pugnacissimos esse, simul ac ipsi cornua increscere incipiunt, notũ. Non modò sui generis similes, sed & alias, hominẽ adeò ipsum, incessunt. Sævitia repellitur, si, mensuræ pedalis, aculeis cõfixam tabulam, adversam fronti cornibus religaveris, vel cornua secundum auriculas quâ curvantur inflexu terebrâ perforaveris; vel etiã castraveris. Eosdem per sex menses hybernales sinistro incubare lateri, ab ęquinoctio verno supra dextrum latus, quomodo scil. sol ab eodem tempore dextrũ hemisphærium, reliquo ambit sinistrum, quod Macrobius & Aelianus prodidere, experientia falsum est. De cætero, amat hoc pecus frigidos fontes: radicitus herbas carpit, & arbores destruit: lac per octo mẽses habet: antecedente hyeme copiosius avidiusque pabulum ventri ingerit, quasi de viatico pro futura indigentia sollicitum, frigoris est impatiens, quamvis vestitissimum: illæ tamẽ minus perhorrescũt, quibus cauda amplior. Eũ sequi solere, qui vellere aures ipsarum obturaverit, Mizaldus prodidit. Agrestes cum consenuerunt, à propriis fœtibus aluntur. Agnos odore posteriorum noscere, apud Albertũ legimus. Cubãt difficilius quàm capræ. Fœminæ urinam crassiorem reddunt quàm mares. Menses ipsis & capris tempore coëundi indicari, idemq; post coitum etiam fieri ad tempus, mox desistere, donec parturiãt: tum denuò indicari: itaq; pastores proximũ esse partum intelligere: à partu autem purgationem sequi abundè, primum leviter cruentam, postea valdè, Aristoteles author est. Agninam veteribus despi-

Bellon. obser. l. 3. c. 51.

Aetas.

Vox.

Arist. H. A. l. 4. c. 4.
Natura, Ingenium, Mores.

Vsus in Cibo. despicatui fuisse, quidam, & inter eos Turnebus, credunt: Plautus tamē coram fuisse Romæ, tradit: & Horatius in deliciis reponit, ut exta agnina jam memoratus Comicus. Athenis quondam interdictum fuisse ne quis intonsum agnum in cibo sumeret, Athenæus author est. Modicè verò est calida, cùm superflua humiditate, quæ quò agnus junior, copiosior. Ideò etsi robustis utilis, infirmis tamen ventriculo, quòd viscoso humore adhæreat noxia: quanquam Crescentiensis anniculos commendat. Columella autumnalē verno præfert. Capita inter delicatiores cujusdam convivii cibos numerantur. Agnus Syringatus, Terpianus, Pasticus, diversi apparat⁹ sunt nomina. *Arietina* caro minus est humida, & si benè cōcoquatur, sanguinem laudabilem generat, maximè castratorū. Donatus Antonius Ferrus, vervecinā omni ætati, regioni & tempori si sit iuvenis, bimula, mediocriter pinguis, & in optimo aëre sicco, optimisque herbis educata, convenire ait; talesq; esse asserit verveces, qui in sublimi Trivicano mōte nutriuntur: secus autem esse, qui humidis aluntur in locis, & propterea in Campania nullo ferè precio haberi. Bellonius longè sapidiores esse iudicat, si integri, quod pastorib. in Thracia supra Nessum fluvium suetum, assentur. Testes apud Athenæum inter delicatiores cibos censentur. Medullam inter venena, cui phasiani caro obsistat, reposuit Arnoldus: at Homerus, Astyanacta ea vesci fuisse solitum, author est. *Ovilla* saporis est ingrati, nimis humidi, & mali succi. Quia æstate minus quam verno tempore convenit, ideò in quibusdā locis, magistratus post Divi Jacobi festum, id est, vicesimū quintum Julii, mactari prohibet. Pedes non exempto vermiculo, ut sup. monuimus, nauseam stomacho inferunt. *Armus* elixus & refrigeratus sæpè editur. Ex *pulmone* minutal fit. Ex *jecore* apud Helvetios Tigurinos, Gesnero referente, tomi quadrati, qui omento circumvoluti, & herbis odoratis aliquādo, verubus ligneis transfixi, in craticula assantur. Sunt qui integrum diligenter cū medulla panis cōtundunt, & per linteum vel cilicium transmittunt, deinde aromatibus ad saporem coloremq; commendandum, modicè inspersis, fervefaciunt, & turdos in iure carnium elixos, ac modicè butyro frixos imponunt. *Lac* est tanto melius quanto recentius, idem de Caseo sentiendum. Improbatur etiā nimis salsus. *Medicinam* quod spectat, agni morsui venenato, calētes, post cucurbitulas impositi, venenum extrahere Aëtius prodidit: ius in quartanis utilissimū esse Brunus. *Cerebrum* maniæ conferre, ex quodam manuscripto Gesnerus. Decoctū *pedum* doloribus vesicæ Plin. *Testiculos* arietis tritos & cū aqua potos, comitialibus. *Pulmones* arietum excrescentes in ulcerib. carnes ad æqualitatem reducūt: assus præsumptus ebrietatem arcet: Livores & sugillationes minutatim cōcisus & impositus statim sanat, & nigras cicatrices ad candorem perducit. Est eiusdem & in purgatione uterorum usus. *Iecur*, oculis cruore suffusis, eximiè ꝓdest, si patiens infletur, idem meracius præbendum in cibo, suadet Hippocrates. *Lien* tostus & in vino tritus potusq; ileo resistit, si Plinio credimus, qui alibi hoc superstitiosum recenset. Pecudis lien recens, magicis præceptis super dolētem lienē extenditur, dicēte eo q̄ medeatur, lieni se remediū facere. Postea iubēt eum in parte dormitorii eius tectove includi, & obsignari annulo, terq; novies carmen dici. *Vesicam* ovillam ustam bibendam iubet præbere Galenus his, qui se in somno permingunt, idemq; remedium Mizaldus repetit. *Fel* pecudis cum melle aures purgare prodidit Plin. Eodem tolluntur porrigines cum terra Cimolia illito capite, ut inarescat. Cum suo sevo lenit podagras. *Lac* laudatur contra omnia venena, præterquam buprestin & aconitum. Contra quartanas quidā, referente Plinio, tres cyathos ante accessionē, cū fimi hirundinū drachma unâ, sumi iubent. Sextario si quis adiiciat Cnici purgati denarios quatuor, & decoctū ita bibat, molliet vētrē. Alvi exulcerati fluores & tenesmi, eodē ignitis calculis decocto sisti, Dioscori-

Marginal notes (left column): Bellon. observ. l. 1. c. 60. — Athen. l. 4. — Homer. Iliade 10.

Marginal note (right column): *Vsus in Medicina.*

Dioscorides tradit. *Serum* ventrē movet, & bilem expurgat. De *Butyro* hæc apud Plinium reperiuntur. Reduvias & quæ in digitis nascuntur pterygia, tollunt canini capitis cinis, aut vulva decocta in oleo, superillito butyro ovillo, cum melle. *Caseus* vetus dysentericos recreat, & in cibo sumpt⁹, vel rasus & cū vino potus, cæliaco medetur. *Cornu* arietis ustum & cum oleo cōtritum, atq; inde deraſum, à quibusdā ad crispandū capillum adhibetur. *Vngulæ* cinis cum melle muris aranei morsum sanat. *Coagulum* contra pastinacam & omnium marinorum ictus vel morsus; drachmæ pōdere ex vino sumi, scripsit Plinius. Infantib9 etiam, qui lacte cōcreto vexantur, præsidio est; ex aqua potum: aut si vitium coagulato lacte acciderit, discutitur coagulo ex aceto dato. Sistit itidem sanguinē ex narib9 subditū vel infusum, si alia nō prosint. De *sevo* notandum est, aliquando simpliciter, aliquando ex renibus, vel omēto privatim nominari. Quidam innominat9, eo ad ignem liquato linteū intingi, & parti adustæ imponi jubet, atq; ita curari asserit. Pernionibus cū alumine, teste Plinio, imponitur. Vetus cum cinere è mulierū capillis, furunculis medetur. Ex omento, præcipuè à renib⁹, admixto cinere pumicis, & sale cęteris verendorū vitiis medetur. *Medulla* agni ad ignē liquefacta, cū oleo nucum & sacchara albo & epota, calculum vesicæ dissolvere dicitur, si Alberto credimus. *Vrinam* ovis rubræ aut nigræ, idem, hydropi perutilē esse scribit, sed pręcipuè, si cum melle fuerit mixta. Quantum ad *stercus* & *fimū*, Medicus quidam in Mysia, teste Galeno, ovium utebatur stercore ad acrochordonas, & myrmecias, & thymos, & furunculos duros, quos clavos nominant, aceto videlicet diluens; quin & ulcerum ambusta ad cicatricem illo ducebat, nempe, stercus hoc cerato rosaceo commiscēs. Fimus ex aceto illitus apud Dioscoridem, epinyctidas, clavos, pensiles verrucas, thymos, & ambusta igni, rosaceo cerato exceptus. Galenus ex oleo tritū, instar cataplasmatis imponi jubet, ad vulnera recētia gladio aut ligno illata. Magna vis & in cinere fimi, inquit Plinius, ad carcinomata, addito nitro, aut cinere ex ossibus feminum agninorū, præcipuè in his ulcerib9 quæ cicatricē non trahunt. Fimo quoq; ipso ovium, sub testa calefacto & subacto, tumor vulnerū sedatur. Ad dolorem colicū hoc est Marcelli. Stercus ovis montanæ mense Septembri; deficiēte luna pridiè inclusæ, manē excipies, & sole durabis, atq; in pulverē rediges, & habebis in vase vitreo sive stañeo, cum usus exegerit. Cochleare plenū, colico ex aqua calida, si febricitaverit, sin min9, cum vino per triduum dabis. *Vellera* pura aut per se imposita, cæcis doloribus, aut accepto sulfure mederi, testatur Plinius, tantūq; pollere, ut medicamentis quoq; superponātur. Pugnacis arietis è medio cornuum lanas suffitas, Nicolaus Mirepsus imponi jubet, loco dolenti in hemicrania, dolorēmq; sedari promittit. Cinis crematarū ex Dioscoridis sententia, crustas obducit, excrescentias in carne cohibet, & ulcera ad cicatricem perducit. Mundę autem & carptæ, in fictili crudo, cæterorū more uruntur. Quidam detonsam eam, alii evulsā decisis summis partibus siccant, carpuntque, & in fictili crudo componūt, ac melle perfundunt utrūq;. Alii hastulis tędo subjectis & subinde interstratis, oleo aspersam accendūt, cinerēq; in labellis aquā additā, confricāt manib9, & cōsidere patiūtur, idq; sæpius mutantes aquā donec linguā adstringat leviter, nec mordeat, tum cinerem reponunt. Vis ejus septica est, efficacissimeq; genas purgat. Lana succida, quæ colligitur ex ovibus tonsis inter æquinoctiū vernū & solstitiū, quo tempore sudare cœperūt, laudatissima quæ de collo demitur. Subveniūt tales lanę, teste Dioscoride, inter initia vulnerib. percussis, desquamatis, lividis, ossib9 fractis, aceto, oleo, aut vino imbutæ: siquidē facilè succos cōbibunt, quibus immergūtur, & ob pecudum sordem (sic Oesypum vocāt) emolliūt. Canis rabiosi morsibus inculcata post diem septimum solvitur, teste Plinio, reduviasque sanat ex aqua frigida, ex oleo calido humidis apposita medetur, ut

Plin. H. N. l. 29. c. 2.

ait Marcellus. Refert Herodotus, Pæonos pastorales in filiis quadrimis, venas verticis lana succida inurere, nonnullos venas temporum, ne unquā scilicet pituita è capita defluēs, officiat. Quod si pueris inurendis spasmus cōtingat, urina hirci aspersa eos liberari. Si talum aut ungulam bovis vomer læserit, picem duram & axungiam cum sulfure & lana succida involutā, candente ferro super vulnus inuri jubet Columella. Plinius sanguinem è naribus lanâ succidâ, ait sisti, cum oleo rosaceo, & alio modo auribꝰ sæpiꝰ obturatis indita: sed & alibi sistit, si articulos extremitatum præligaveris. *Oesypo* seu sordibus lanis inhærentibꝰ, Galenus concoquendi vim tribuit, cum aliqua digerente facultate. Dioscorides cum Ætio, excalefacere, ulcera explere, & emollire ait. Apud Plinium, vulvæ inflammationibus & sedis rhagadiis, & condylomatis, cum butyro & meliloto, medetur. Secundum eundē vulneribus medetur cum hordei cinere & ærugine æquis partibus, ad carcinomata quoq; ac serpentia valet. Erodit & ulcerum margines carnesq; excrescentes, ad æqualitatē redigit. Igni sacro medetur cum pompholyge & rosaceo. Somnos allicit cū myrrhæ momēto, in vini cyathis duobus dilutū. Maculas in facie cum melle Corsico, quod asperrimū habetur, extenuat. Quomodo & colligatur & paretur, vide apud Aldrovandū. Sylviꝰ deniq; nescio quo authore, cutim pedum & rostrorum bovis & ovis lento igne diu coqui tradit, donec veluti coagulum remittat, idq; exemptum, siccatumque, in aëre perflatili ad hernias commendari. Et tantum quidem de usu in Medicina. Dantur & in externis quidam. Lana enim vestitus est materia: sed & pelles humani corporis sunt operimentū. Bedevini ex Arabum genere Vitriaco teste, plærumq; iis vestiūtur. Zeno etiam Citicus apud Laërtium, Cratem Thebanū ovis pellem pallio suo insuisse scribit. Vulstanus quoque Vigarniensis in Anglia Episcopus vestitu ex pellibꝰ ovinis usus est, quòd non lynces Dei, sed agnus in templis cātaretur. In tragœdiis etiam earum usus, unde qui gestabant διφθέραι dicebantur. Cavendum tamē est, ne ovium quæ peste periere pelles adhibeantur. Pauci enim ex talibus, non phthiriasin modò, sed & sacrum ignē gignunt. Mirum verò quod scribit Ælianus. Ex ovis à lupo demorsę lana vestis, pruritum in corpore ejus excitat qui ea vestietur. Ex eadem lana cingula fiebant, quibus novæ nuptæ apud Romanos præcingebantur. Pescia, in Saliari carmine capucia ex pellibus agninis fuere. Mollostans vocat Festus pelles ovillas quibus galeæ tegebantur. Earundem pellium usus loco chartæ fuit. Ventre Diophanes ad necanda animalcula noxia utitur. Ex testiculis arietinis crumenas olim factas, Cicero ad Herennium innuere videtur. Suffiscus etiam folliculus est testium arietinorum Festo, quo pro marsupio utebantur. Intestina minora ad fides & arcuum nervos adhibentur. Mense Majo caseum coagulabimus syncero lacte, coagulis agni vel hædi. Urina nitri factitii materia est. Ossa manubriis cultellorū inserviunt. Stercus agris utile. Candelam ex syncero arietis sevo, scriniis tenui linteolo insertam, vestiariam supellectilem à tineis inoffensam custodire, Mizaldus tradit. *Differentias* à pilo seu lana, & loco sumemꝰ, easq; promiscuè trademꝰ. Aristoteles Scythicas pilo molli esse ait, Sauromaticas duro. Horatiꝰ Tarētinas pellitas cognominat, quod mollioris sint velleris. Colonicę dicebantur, hirsutæ, ꝗ quæ agris colebantur. Cujus iconē hic damus. Eędem & Montanæ dicuntur, unde ὀρεινὸν ἱμάτιον, ex squallida & nō pectinata lana. Sunt & *feræ oves*, non quidem multò nostris domesticis, ut Gillius ex Oppiano tradit, majores, sed certè ad currendum velociores, & ad pugnandum fortiores, tum retortis cornibus, tum infestis, & robustis frontibus armatæ. Sæpè in sylvis apros impetuosos ad terram abjiciūt, interdum impetu facto inter se pugnant. Julius Capitolinus testatur, suo tempore extitisse Gordiani sylvam memorabilem, in quā picta tum continerentur, tum alia diversa animalia, tum oves feræ centum. In Adimain Lybiæ solitudinibus,

Usus in externis.

Laërt. l. 6.

Ælian. H. A. l. 1. c. 8.

Differentiæ.

Scalig. Ex. 217.n.8. Johan. Leo Africæ l.7.

bus, animal est formâ arietinâ, aselli magnitudine, aurium oblongarum & pendularum, lanam curtam gerẽs, & sessoris patiens, tametsi non ad eum usum, sed ad lac habeatur. Contra quam nostratib. fœminis cornua, maribus nulla. In desertis Lybiæ frequẽter reperiũtur, alioquin rari, licet plerumque in agris Numidiæ videantur, quod prodigii loco habẽt. In Ægypto lana ovium, pilo propior quam lanæ, teste Plinio, ex qua vestis detrita usu tingitur, rursusq; ævo durat. Ibidem oves majores quàm in Græcia; Circa Damiatam, verveces rotundis & tam amplis caudis spectãtur, ut vix eas sustineant. Leo Africanus se, quæ pondere libras quinquaginta, aliquando centum viginti æquarent, vidisse scribit. In Æthiopia non habent lanam, sed camelorum pilis hirsutæ sunt, quod Diodorus Siculus, Ælianus & Strabo prodidere. Johannes Bohemus verò parvas esse addit, & incolas caudâ hujus pecudis pudenda sua obtegere. In Nubia arietes cornuti nascũtur, nec modò mares, sed & fœminæ cornua gerunt, cui miraculo æquandum est, quod ibidem oves, teste Plinio, quarto nonnisi die bibant. Tuneti etiam prout in Ægypto reperiuntur, adeò crassas caudas habentes, ut se loco dimovere non possent: verum qui eorum curam gerũt, caudam exiguis vehiculis alligãtes, gradum promovere faciunt. In Anglia præter rorem cœlestem nullum bibunt potũ, & de industria à fontibꝰ arcentur, quòd experientia docuerit, bibere ipsis exitiale. In Arabia quædam tricubitales trahunt caudas, prodente Herodoto, quędam cubitum latas ut apud Ælianum legimus. Tales vel his similes in Arabia Petræa & Felice inveniuntur. Cauda aliquando viginti sex, aliquãdo quadraginta quatuor libras pẽdit. Ibidem arietes sunt usq; in terram criniti. Hic, qui sub nomine Indici datur, sed revera Arabs, cornib. omninò caret, lanã habet promissam, cauda terram contingit. Arietis species est aries Moromorus, ut eum Nierenbergicus vocat, Rasus est, & stupiditatis quodã gestu solet consistere, & serene atten-

Diodor. Sicul. Bibliothec. l.4. Ælian. H. A. l.17.c.10 Strabo l.7.

Bellon. obs. l.2.c.60. Herodot. l.2. Ælian. H. A. l.10.c.4.

Nieremb. H. E. l.9. c.52.

dere obvios aliquãdo territus aufugit cum sarcinâ. Aries verò Guineensis seu Angolensis ita à Marcgravio describitur. Magnitudine arietis nostratis. Caput habet crassum arietinum, occipitio tamen magis prominente quam in nostratibus: aures pendulas: caudam usq; ad suffragines pẽdulam: scrotum magnum, & penem in medio ventre: cornua parva deorsum usque ad oculos incurvata & quasi torta: ad collum inferius, jubam habet pendulam longis pilis cõstantem, in reliquo corpore breves pilos hircinos: nullam lanam. Caput & aures sunt nigrę; caudæ quoq; dimidia pars ab exortu, reliqua pars alba: ad occipitium pili sunt albi; crura anteriora usq; ad genua alba, inferior medietas nigra; posteriora crura tota nigra & circa anum corpus & dorsum album; in lateribus autem nigras habet maculas. Crura & pedes habet, altos hircinos, duabus ungulis nigris. Variant tamen hæ oves colore uti nostrates; & quædam species caudam habet tibiam humanam crassam ad suffraginem usq; pendulam & pinguem; caret illa species juba illa ad inferius collum. Lanam quoq; non habet, sed pilos caprinos. Grandiores sunt nostratibus & ingluvie pendula instar bovis. In Asia rubram quædam habent lanam. Regio Camandu, si M. Paulo Veneto credimus, non minores asinis alit, illasque pulcherrimas & pingues, quarũ cauda octoginta libras aliquando pendat. Canusinis lana est ruffa, seu fulva. In Chio sunt parvæ staturæ inopiâ pabuli, sed caseum ex iis laudatissimum fieri, Ælianus author est. In Clazomeniorum agris, teste Hermolao, pecora procreari ajunt, aliis locis leucophæa, aliis pulla, aliis coracino colore. Coraxinorum lanitium omnium pulcherrimum, teste Strabone; Ideò admissarii arietes talento emũtur. Apud Cretenses in Ida monte, sunt, oves pastoribus Striphoceri dictæ, cornibus erectis, ut unicornu, in ambitu canaliculatis, & cochleæ in modum cõtortis. Arietem nostratem magnitudine nõ superãt. In Erythræa insula, quæ fortè Gades, ovium lac, se-

Marcgr. Hist. Brasil. l.4.c.10.

Strabo l.3. rum propter pinguedinem non habet; quin & intra triginta dies suffocantur, nisi aliquid sanguinis detractum fuerit. In quadam Scotiæ regione, si Hectori Boëtio fides, flavæ habentur oves, dentium aurei planè coloris, carnes habentes croceas, & lanas. In Gortynide, Oppianus referente Æliano, tradit oves esse ruffas & quadricornes. In Gothlandia, si nos Olaus M. non fallit, arietes sunt, quibus quaterna vel octona cornua crescunt, à quibus tantum ferociæ mutuantur, ut sibi & aliis animalibus nisi serrâ demantur, incommodent. Lanam habent mollem & longam. Hirta ex Hebridibus una, fert oves vel maximos hircos altitudine superantes, cornua bubulis crassitudine æquâ, sed longitudine aliquantum etiam superantia, præter caudas in terram usque prominentes. In Hispania, tempore Marinei, tanta erat ovium copia, ut multos se ibi nosse scribat pastores, quorum unusquisque ovium XXX. M. possedisset. In eadem agnos melius quàm alibi nutrire Julius Alexandrinus author est. Apud Illyrios ferunt pecora bis anno parere, & quidem plærumque geminos, multa verò etiam ternos, & quaternos, quandoque quinos. Lactis quoque sesquicongium ab eis emulgeri. Indorum oves, apud Ælianum, ad maximorum asinorum magnitudinem accedunt, quatuor fætus cum plærumque pariunt, tres cum minimum. Caudæ longitudo ad pedes usque pertingit, quæ etiam matricibus, tum ut facilius ineantur, tum ut ex adipe earum oleum exprimatur, abscinduntur. Arietum quoque dissecantur, & adipe exemto, iterum consuuntur, & quidem tam exactè, ut ne vestigium quidem cicatricis appareat. Quorum icones arietum hic damus, unus erat sine cornibus & cauda, loco eius nescio quid habens extuberans, & sub mento veluti palearia, totus candicabat, præter caput & extremas ungulas, quæ erant nigra. Alter erat insigniter mutonatus, reflexis & convolutis cornibus, quæ, ut & totum caput, coloris erat cornei: rostrum autem, pedes, & testes caudæque pars inferior candicabant, cætera ruffus. Istriæ seu potius Liburniæ ovium lana, pilo propior quàm lanæ, ut ait Plinius. In Italia genus quoddam ovium esse, Gesnerus ex amici relatione scribit, quod naturâ, quaterna aut sena cornua aliquando gerat, sed imbecilles easdem, & lanâ inutili. Laodiceæ in Asia breves oves, villo summam nobilitatem habent, teste Plinio. Inter Lusitaniæ fertilitatem, quam Athenæus ex Polybio describit, agnis trium vel quatuor obulorum precium esse consuevisse ait; suem, quæ ad centum librarum pondus accedat, quinque drachmis in cœnam emi, ovem duabus. In Lybia citò apparent cornua in capitibus arietum. In Macedonia qui candida sibi nasci pecora volunt, ad Aliacmonem ducere: qui nigra aut fusca ad Axium, Theophrastus tradit. In Madagascar reperiuntur oves caudis maximi ponderis. In Magnesia & Mesopotamia bis pariunt. Milesiæ tertium bonitatis locum obtinent. Apud Moscos, in desertis campis circa Borysthenem Tanain & Rha, ovis est sylvestris, quam ipsi Seigios vocant, narrante Barone Herbersteinio magnitudine capreolæ, brevioribus tamen pedibus, cornibus in altum porrectis, & quibusdam circulis notatis (ex quibus Mosci manubria cultellorum transparentia faciunt) velocissimi cursus, & altissimorum saltuum. Nabathæi, referente Strabone oves habent albas. In Naxo duplici sunt felle. Apud Panchæam plurimum ab aliis mollitie differunt. In Peru oves ad asellorum magnitudinem crescunt, longis cruribus, crasso corpore, capite longo, collo & effigie quasi cameli, carne optimâ, agnorum maximè. Castratos aratum duci, & dorso ferre ligna: non clamare, colore esse, albo, nigro, & cinereo. Quinquaginta onerum pondo sustinent, & tergo sublatum, ad aliquot passuum millia vehunt: vesci tamen si urgeantur, sedentes, ore converso ringentes, fœdo odore conspurcant, si onu-

Oppian. de venat. l. 2.

Olaus l. 17. c. 1.

Boet. in descript. Scotiæ.

Aristot. in l. Mirabilium.

Athen. l. 8.

si onustæ sint; tum humi se acclinant, nec inde ullâ verberum vehementia, nisi penitus clitellis exonerentur, propelli possunt. Lanæ tenuitate, longitudine & copiâ nostras superãt. Frumento vescuntur, sed adeò pauci sunt & cibi & potus, ut triduo imò quatriduo abstineant. Mathiolus nobis eius exactam descriptionem dedit, dum ait. Refert hoc animal partim camelum, partim cervum, adeò ut rectè quidem Græco idiomate ἐλαφοκάμηλον appellari posse crediderim. Longitudo totius corporis à cervice ad caudam sex pedum est: altitudo verò à dorso ad pedis plantam, quatuor tantum, & colli longitudo à scapulis ad cervicem, duûm. *Capite, collo, ore*, superioris præsertim labii scissurâ, ac genitali Camelum ferè refert. At *caput* oblongius est: aures habet cervinas, oculos bubulos. Anterioribus *dentibus* in superiori mandibulâ caret, sed molares utrimq; habet, ut bisulca ferè omnia, & ut illa etiam ruminat. *Dorso* est sensim prominente, quod per injuriam à pictore neglectum est. *Scapulis* propè collum depressis, *lateribus* tumidis, *ventre* lato, *clunibus* altioribus: & *cauda* brevi spithamæ ferè longitudine: quibus omnibus cervum ferè refert, quemadmodum etiam *cruribus*, præsertim posterioribus. *Pedes* illi bisulci sunt, diducta anteriori parte divisura. *Vngues* habet acuminatos, qui circa pedis ambitum in cutem crassam abeunt. Nam pedis planta non ungue sed cute ut in multifidis & in ipso Camelo contegitur. *Retromingit* ut Camelus & *testes* substrictos habet. *Pectore* est amplo; sub quo ubi thorax ventri connectitur, extuberat globus, ut in Camelo, vomicæ similis, è quo nescio quid excrementi sensim manare videtur. *Color* colli, cervicis, pectoris & anteriorum crurum est illi albus, reliqui vero corporis subruber, vel ex nigro rufescens. Rostro tamen est nigro & anterioribus cruribus à genu albicantibus. Cicur ac mansuetum est animal, sed frigoris impatiens, ut alia quæ ad nos è calidis regionibus afferuntur. Neminem offendit: sed miro admodum ingenio ab illata se vindicat injuria. Nam ubi aliquis illud vexet, vel circa clunes opprimat, non calcibus aut morsibus se defendit, sed vomitu vel cibi vel humoris in vexantem retrorsum cum impetu ejaculato, ad protensam colli longitudinem. Salacissimum hoc esse animal, id mihi conjecturam facit, quod cum sui generis fæmellis sit destitutum, magnâ cum prurigine capris se commisceat, non tamen erectis, ut aliàs capræ hirco ascendente solent, sed humi ventre accubantibus, ita cogente animali anterioribus cruribus. Itaque superascendens coit, non autem, ut falso de retromingentibus animalibus affirmat Aristoteles, aversis clunibus. Adeò venere vernali autumnalique tempore stimulatur hoc animal, ut illud viderim humile quoddam præsepium avenâ refertum conscendisse, genitaleque illi magno cum murmure tamdiu confricasse, quousque semen redderet, plurimis una hora replicatis vicibus. Non tamen concepere capræ hujusce animalis semine refertæ, tùm, quod, ut puto, vi coactæ illi prostiterint continuò balantes; tùm quod cum hoc animali earum non conveniat species. Indicam ovem appellabat hoc animal, qui illud ad nos advexit, atqui à nostris ovibus quantum distet, tu ipse judicare poteris. Hactenus Mathiolus. Ab his plurimum differunt, oves illæ Chilenses, quarum iconem istam Belgæ attulerunt. Satis omnia quadrant, inquit *de Laetius*, quoad corporis compositionem; præterquam quòd postici pedes ungulas bisulcas habeant, priores autem in quatuor divisos ungues, & quod prolixis admodum villis lanæ vestiatur, quam inprimis commendant. Cæterum natura bene convenit cum præcedentibus, ita ut haud dubium sit unius generis animal esse, tantum ratione cœli sub quo degit variare: nisi forte inter utrumque sit distinctio illa, quam observavimus in descriptione Ind. Occidentalis; ut omnino existimo. Sputum ejaculatur in vexantes; & scri-

bit P. Alonso d' Ovaglie in Historica Relatione Regni Chill, vulgo credi in parte corporis humani quam sputum illud contigerit, scabiem generari. Pollentia juxta Alpes, oves habet cani velleris, ut apud Martialem extat. Apud Rhætos, arietes sex vel septem annorum ad priora cornua alia veluti adnata, parva, bina, vel terna producunt, illaque non ante quintum aut sextum annum adnascuntur, primis robore & crassitie proficientibus. Sauromaticæ duro sunt pilo. Syriæ cubitales ovium caudæ, plurimumque in ea parte lanitii. Circa Tarnasari urbem Indiæ, oves conspici, cornua damis haud absimilia habentes, nostris longè majores, Aristoteles author est. Visi & Monstrosi agni, quorum etiam hic Icones damus. Unus erat capite suillo; alter duobus capitibus & quinque pedibus. Tertius pedibus equinis & capite simiæ. Quartus triceps. Quintus, dorso duplici conjuncto, pedibus octo.

Martial. l. 14. Epigr. 157.

ARTICULUS IV.

De Capra & Hirco domesticis.

Aldrovand. de Bisulcis c. 9.

IN historia hac, de Capræ primo, mox Hirci, tandem Hædi nomine, in principio agendum est. Capras à carpendis virgultis dictos esse scribit, Varro, Cicero, & Nonnius. Festus tanquam crepas vult dici, quòd cruribus crepent. Martinius à κάπτω voro, quòd sit animal ποικιλόφαγον deducit. Pro ætate & sexu variant nomina. Græcis dicitur αἴξ, ab ἀΐσσειν ruere, & cum impetu ferri. Dicuntur verò αἶγες tam ἔριφοι recens natæ capræ, quàm χιμάροι, quæ sunt anniculæ, vel mediæ ætatis, & adultæ quæ τράγοι, licet hoc nomen maribus duntaxat competere videatur. Synonima occurrunt plurima. Modernis Græcis vocatur γίδα, Tyrrheniis κάπρα, Cretensibus καρανώ. Hesychius μήκλας, & ἀσίγνας vertit capras; κεράδες sunt capræ fœmellæ quæ cornua ut plurimum habent. κηλάδες, capræ in fronte signum habentes instar calli. μυκάδες, quæ mulgentur: ἰώνας agrestis: χιμάιρα hyeme nata. Grammatici tamen χίμαρον, pro omni caprario genere, omni ætate & utroque sexu interpretantur. Sed & μυίρα & μηκάδες capræ sunt. *Hircus*, qui Sabinis fircus, vel ab hirsuto, quod ab Ebræo חרך adurere, quòd animal sit libidinosum, dicitur. Græcis est τράγος, vel à τρώγειν & τραγεῖν edere, quòd vorax sit: vel περὶ τὸ τραχὺ δέρμα ἔχειν, à pellis asperitate: vel ὑπὸ τοῦ τρέχειν, currendo. *Capri* nomen obtinuit, qui castratus est: Ægyptiis Mendes. *Hædus* est id quod ex capra & hirco nascitur. Ab Ebraico potius גדי quàm quasi fœdus dicitur. Martialis fætum quærulæ rudem capellæ appellat. Hesychio & Ethymologo dicitur ἔριφος, Varino ad tres vel quatuor menses, postea χίμαρον dici, donec pariat & mulgeatur. Rhodiis audit κάραννος, aliàs etiam κεκρύφαλος, aut κρήδεμνος. Διακαλαμάσαρκες in quadam lege dicuntur, quòd frugum calamos depascerent. Bisulcas esse capras, & cornigeras, haud uno loco Aristoteli proditum. Colorem mutant, & interdum variè generantur. *Pilus* differt sexu. Crassus est hircis, mollis & tenuior capris. Et quia hoc genus apprimè hirsutum est, ideò Festus, densorum pilorum homines hircipilos vocavit. *Cornua* omnibus esse negat Plinius; verum in his quibus sunt, indicia annorum per incrementa esse affirmat. Sunt autem ea longa & acuta. In Delo insula, prodente Varino, visum est hirci bicubitale cum dodrante, ponderis librarum viginti sex. *Oculos*, quos in angulorum angustias contrudit, habet aliquando dissimiles; In tenebris splendere lucemque jaculari Plinius prodidit. *Naso* sunt simæ. *Dentes* capræ superiores non sunt præter primores geminos, ut idem ait, & pauciores alii quàm hircis, quod prodidit Aristoteles. Dependet mento omnium *villus*, qui aruncus, spirillus, Græcis ἤρυγγος, secundum quosdam κρύγκος dicitur. Noneolas vocari tradit Festus papillas quæ ex faucibus caprarum dependent, Varro mammillas nuncupat, la-

Descriptio.

Plin. H. N. l. 28. c. 11.

cinias

cinias Plinius, verruculas alii. Binas in feminibus mammas habent: pedes macilentos. Per aures & nares spirare, præter Alcmæonem vel potius Archelaum, Ægypti sapientes quoque credidere. Philes signum addit, quod naso obstructo nihil offendantur. Oppianus id de sylvestribus credidisse videtur, dum eis meatum quendam à medio inter cornua loco ad pulmones pervenire, cui cerâ infusâ suffocentur, scribit. Bartholomæus quoque Eustathius, huic sententiæ accedere videtur, dum se aliquid simile in homine invenisse prodit. Aristoteles tamen in contrarium nititur. *Iecur* extractum diu moveri ajunt. *Ventres* sunt plures. *Lien* rotundus. *Aspera arteria* talis qualis in homine. Quantum ad *Locum*, in aquilonaribus terris abundant. In Creta magna ipsarum copia, quòd lupis careat. Ithacem Telemachus apud Homerum αἰγίβοτον vocat. In Rhetia Helvetica præstantes caseoli caprini fiunt, præcipuè iis in locis, qui circa thermas Fabarianas montani sunt. Reperiuntur quoque in Achaja, Africa, Nubia, Sardinia, Cephalonia, Mileto, Damasco, India, novo orbe, Hispania, Corsica & cæteris locis, de quibus in Differentiis agemus. Terram pascendis aptam, Græci αἰγίβοτον, αἰγίνομον & αἰγίβοσκον vocant. *Cibum* & *potum* si attendas, ποικιλοφάγοι sunt. Inprimis verò frutetis, arbuto, alaterno, cytiso agresti, iligneis & quernis frondibus, maximè gaudent. Ex glande, si circa satietatem data est, abortum facere, Columella author est. In deliciis quoque habent oleam, ideò Minervæ inimicæ; vitis tenellos palmites, ideò Libero patri immolabantur; ficus & farinam, teste Æliano, fraxinum, tamariscum, barbam hircinam, & rosam caninam. Fabæ largius datæ, copiam lactis efficiunt: ut & pentaphyllon, si priusquam bibant, quinque dierum spacio ipsis vorandum detur. Ejusdem rei gratia, & dictamnum ventribus alligatur. Vorant alicubi scammoneam, veratrum, clematidem, & teste Lucretio, cicutam. De Ladano libet Plinii verbis uti. Arabia, inquit, Ladano gloriatur, fortè casuque hoc, & injuria fieri odoris, plures tradidere. Capras maleficum alias frondibus animal, odoratorum verò fruticum appetentius, tanquam intelligant pretia, carpere germinum caules prædulci liquore turgentes, destillantemque ab his (casus mistura) succum, improbo barbarum villo abstergere. Hunc glomerari pulvere, incoqui sole. Et ideò in ladano caprarum pilos esse. Recentiores tradunt sylvas Arabum pastu caprarum refringi, atque ita succum villis inhærescere. Verum autem ladanum Cypri insulæ esse, similiterque & ibi fieri tradunt, & œsypum hircorum barbis genibusq; inhærens, sed ederæ flore deroso, pastibus matutinis cum est rorulenta Cyprus. Deinde nebula sole discussa, pulverem madentibus villis adhærescere, atque ita ladanum depecti, &c. Vulgatissimum porrò pabulum gramen est, aculeatis inprimis foliis, capriola Ruellio, quod præ cæteris grata sit. Salsedine delectari, nec tortoribus ignotum. Dracula Transalpinæ Hungariæ præfectus, sæpe numero captivis Turcis pedes excoriatos contuso sale perfricuit, mox capras adhibuit, quæ linctu cruciatum augerent. In *potu*, aquæ stagnantes & mortuæ, quæque diu in vasis stetere, improbantur. Albertus, cum moventur, post meridiem, plus aquæ potaturas dicit. Prodigiosum, quod in Zacintho Antigonus notat, nempe, quo tempore spirant Etesiæ, capras hiantes stare versus boream, eoque contentos, aquam non requirere, neque bibere. *Capræ* sunt admodum venereæ, teste Plinio. Ideo mense septimo & adhuc lactantes incipiunt coire: idemque tradit, animam ipsis quàm ovibus ardentiorem, calidioresque concubitus. Aniculæ etiam coëunt, & terno aut quaterno concubitu implentur: quod si à coitu imber accesserit, abortum infert. Quinque mensibus uterum ferunt. Pariunt maxima ex parte singulos, sed aliquando & binos,

Aristot. H. A. l. 1. c. 11.
Locus.
Isidor. l. 14. c. 6.
Cibus & potus.
Plin. H. N. l. 12. c. 17.
Generatio.
Plin. H. N. l. 8. c. 5.
Varro R. R. l. 2. c. 3.
Arist. H. A. l. 5. c. 14. & l. 6. c. 19.

nos, & ternos, & quaternos. Si clementia aëris & pabuli accesserit bis pariunt. Fertilitas ad octo annos durat. Aristoteles tamen tota vita coire asserit, & gemellos parere; si pater aut mater vim eam geminandi à natura obtineat. In trimatu sunt inutiles. Pinguedine sterilescunt. Commodissimum tempus coëundi hybernum solstitium. Unde Plinius. Concipiunt Novembri mense, ut Martio pariant turgescentibus virgultis. Quidam ad denas capras singulos adhibent hircos; alii ad quindecem: nonnulli ad viginti. Quomodo educari debeant, ad Oeconomicam pertinet. Vehementiorem coitum si excitare volueris, genitalia, delibutis multo sale & nitro manibus perfrica: vel eadem pipere, aut urticæ fructu perunge. Seminalem humorem capris ante coitum & partum destillare, Aristoteles author est. Idem, ubera illarum quæ coitum non patiuntur, à pastoribus montis Oetæ urtica vehementer perfricari, ut dolorem infligant, prodidit. Inde primò cruentus humor elicitur, mox purulentus, postremò lac non minus quàm ex iis quæ Venerem passæ sunt. Idem de mulieribus tam viduis quàm virginibus Albertus scripsit. *Amicitiam* colunt, cum ovibus, tigri, sargo, pulegio, & eryngio. De ovibus non est quòd quicquam dicatur. Tigri, si hædus porrigatur, abstinet cibo per biduum: tertio die esuriens aliud poscit, nisi porrigatur, caveam convellit, hædo verò, tanquam contubernali suo parcit, quod Plutarchus prodidit. Sargus piscis umbra quoque ipsarum delectatur, & stantes in littore, attingere gestit, ad saliendum per naturam inhabilis. Pulegium à capris gustatum, si Plinio fides, balatum concitat, indeque Græci quidam literas mutantes blechon vocavere. Si verò eryngii caulem capella morsu defectum ore sustulerit, totus statim subsistit grex, relictoque pascendi studio, novo veluti spectaculo attonitus, non prius mirari rem desinit, quàm pastor caulem illum abstulerit.

Aristot. H. A. l. 6. c. 18.
Aristot. H. A. l. 3. c. 20.
Sympathia & Antipathia.
Plin. H. N. l. 20. c. 14.
Plin. H. N. l. 9. c. 3. Theophr. de animalib. quæ invident.

Inimicitia ipsis cum lupo, pardali, elephanto, caprimulgo ave, saliva humana, melle, evonymo, vite, & conyza. Lupus capras devorat. Pardalis easdem invadit. Elephas exhorret. Caprimulgus avis ubera sugit. Unde uber emoritur; caprisque cæcitas, quas ita mulsêre, oboritur. Humanam salivam vitare; Ælianus reliquit. Hausto melle debilitantur, si Alberto fides. Evonymi folium & fructus capras interimit gustatus, nisi purgentur: purgantur autem anocho, quod quid sit, vide Aldrovandum. Aquam si biberint in qua folia rhododendri maduere, pereunt. Iisdem & Sabina venenum. Oleam si lambendo linguâ contigerit, primo germinata sterilescit. Pulmo assus ebrietatem prohibet. Conyzam edentes moriuntur siti enectę. Ægolethrū herba in Lycia, eisdem exitium. Inde nomen sortita. *Vox* ipsis est apud Græcos μηκᾶσθ, id est mutire, ut Hospinianus vertit. Unde Homero μηκάδες vocantur. Apud Latinos, & balare, quod commune cum ovibus, & fremere. Inde φελμάσσειν de hirco. Varinus ἰνὰ hircinæ vocis imitationem esse asserit. Mobiles sunt & celeres. Unde Varro in Soracti Fiscellio capras feras, è saxo, pedes plusquam sexagenas salire scribit. Frigoris potius quam æstus sunt impatientes: fætæ inprimis, quæ gelicidio hyemis conceptum fecere. Amant potius dumeta quàm prata, & campestrem situm: asperisq; etiam montosis ac sylvestribus optime pascuntur. Ita autem inhærent rupibus, ut infra eas intuentibus videantur pendere. Unde capratum & hircorum grex, αἰπόλιους quasi αἰπυπόλιους sublimium conversatio dicitur: ipsæ verò *petræ* αἰγίλιπες. Proximè etiam ripas vago passu lasciviunt, comam fluvii tondentes. De *Carnium* caprinarum qualitate non convenit inter authores. Hippocrati sunt cruditatis, flatulentiæ & ructuum generatrices. Minus tamen æstivo tempore, quo melius pabulum habent noxiæ. Autumno deterrimas Galenus fecit; hyeme, meliorem sanguinis consequi habi-

Plin. H. N. l. 10. c. 40. Ælian H. A. l. 7. c. 26.
Aldrovand. de Bisulcis p. 270.
Natura, mores, ingenium.
Varro R. R. l. 2. c. 3.
Columella R. R. l. 7. c. 6.
Usus in Cibis.
Galen. de alim. facult. l. 3. c. 2.

habitum, & naturalem intemperiem à temperatura temporis contractam corrigere. At Athenæus si conficiatur, etsi olida sit, plurimum alere, plurimumque corpori robur addere, reliquit: Clitomachumque Carthaginensem novæ Academiæ sectatorem solitum ferri dicere, quendam athletam Thebanum, omnes suæ ætatis viros superasse, quod caprinis carnibus vesceretur, tenacibus illis, & concoctu difficillimis, quarum esu olidus è corpore sudor, manaret. Militarem cibum esse, Homerus in Achille legatos Agamemnonis excipiente, ostendit. *Lac*, inter cætera lactis genera moderatè se habet; etsi minus quàm humanum temperatum. Est tamen & in eo, si ætatem, pastiones, anni tempus, & spacium quo à partu edito distant, discrimen. Sine melle periculosè sumi, author Galenus, quòd in ventriculo coaguletur. Minus idem alvum tentat, nisi scammonio & aliis vescantur. In quibusdam Orientis locis, tertio mense ablactati infensos, eodem ali solent. Lactis naturam *Caseus* sequitur. At *hircorum* caro, tum ad coquendum, tum ad bonum succum generandum, deterrima est: libidinisq; inprimis tempore vitiatur & fætet. Apud Antiphanem tamen τράγ⊙ ὑλιζάτας in convivio apponitur. Testes quoque & jecora damnantur. De *Hædina* non est una authorum sententia. Sanctis in V.T. olim in deliciis: Ascræus Poëta εὔχυμον καὶ εὐπεπτον vocat. Platina post Galenum, domesticorum animalium laudabilissimam esse, quòd parum recrementi haberet, facilè concoqueretur, benè aleret, sanguinem calido & frigido temperatum generaret, scripsit. At Brujerinus eas vituperat, quòd capræ febre nunquam careant: nec possit sanum temperamentum à matre morbida fætus sortiri. Julius Alexandrinus verò calidas quidem esse asserit; sed naturalem quæ in adultis est siccitatem, teneritudinem ætatis emendare, & ad temperamentum quoddam ducere: simul lactentes, minimè quidem ætatis ratione, verum alimenti

Athen. Dipnos. l. 9.

Galen. de boni & mali succi cibis. c. 6.

Ludovic. Roman. l. 5. c. 20.

Brujer. de re cibaria l. 13. c. 17.

Jul. Alex. Salubr. l. 11. c. 7.

beneficio; de nativa caliditate aliquid remittere, & humectiores tenerioresq; fieri. Olim etiam apud Ethnicos, in conviviis circumferebantur, lasere & aliis conditæ. Sanguis in cibum formatus, sanguiculus, teste Plinio, dicitur. Formabatur & in cibum: Unde μέλας ζωμὸς apud Lacones: & Pollux αἱματίαν, obsonii genus exponit. Jecinora & pulmones quomodo coqui debeant, vide apud Apicium. Magni & in Medicina usus. Ideò Plinius, millia remediorum ex capra demonstrari dixit. Democritus etiam effectus ejus auget, qui singularis natus sit. Carnes caprinæ comitialibus in rogo hominis tostæ exhibentur, ut volunt apud Plinium Magi. Hircorum in aqua decoctis panos & apostemata discutiunt. Jure caprino cantharides expugnantur. Drusus Tribunus plebis *caprinum sanguinem* bibisse dicitur, cum pallore & invidiâ veneni sibi dati insimulare Q. Cepionen inimicũ vellet. Eodem maculas contractas ablui Marcellus scribit. Tormina intestinorum & alvi fluores sistere in sartagine frixum, apud Galenum & Dioscoridem habemus. *Hircinus* abscessus calidos citò maturat: in cerato quodam podagrico apud Ætium admiscetur: luscios sanat: herbis diureticis nutriti, aridus & tritus inque vino cum petroselino sumptus, calculosis vehemẽter prodest. Quomodo & quando colligi debeat, apud Aldrovandum vide. Medicamentum hoc manus Dei vocatur. Paria ibidem ex Marcello, Fuchsio, & aliis invenies. Adamantem eo solvi & emolliri magni authores, inter quos Scaliger & Joubertus prodidere. Si in sanguine eodem & succo senecionis vitrum efferbuerit, aut maceratum fuerit, reddetur tam molle, quàm est cera vel argilla, ut quidvis ex eo fingi possit: pristinæ naturæ restitues, si aquæ immerseris. Hoc est Geberi, Alberti, & ingeniosi cujusdam Bituricensis vitrarii secretum, quod ille moriturus Antonio Mizaldo, ut ipse memorat, ultrò donavit. Idem cum aceto mistus sanguinis vomitui & ex-

Usus in Medicina.

Plin. H. N. l. 28. c. 10.

Plin. H. N. l. 28. c. 9.

Mizald. Memorab. cent. 8. aphoris. 18.

exſcreationi prodeſt. *Serum* commodè illis, qui mordicatione patiuntur, aut in recto inteſtino, aut in colo, injicitur, quod ob craſſitiem citius concreſcat, ut Galenus docuit. Secundum Avicennam magis reſolvit quàm cætera, cum melanthio, ſulfure, & iride, lentiginesque & maculas tollit. Cum adipe anſerino, Plinio teſte, ac medulla cervina, reſinaq; & calce, labiorum fiſſuris efficax eſt. Cervix boum ſi intumuit, comperimus, inquit Columella, aureum eſſe medicamentum, ex pice liquida, & bubula medulla, & hircino ſevo, & vetere oleo, æquis ponderib9 compoſitum atque incoctum. Cum calce ſtrumas diſcutit, teſte Plinio & Marcello; cum cera, ulcera ſerpentia ſiſtit; additâ pice & ſulfure percurat; manantia item verendorum cum melle rubique ſucco. Per ſe datus adeps, teſte Dioſcoride, cantharidum venenum obtundit. Magi ut citat Plinius, commendant comitialibus cum felle taurino pari pondere decoctum, & in folliculos fellis reconditum, ita ne terram attingat bibendum ſub limine ex aqua. Marcellus ptiſanam cum eodem coctam torminoſis in declinatione convenire vult; & apud Dioſcoridem habemus, caprinum adipem decoctum cum polenta, rhoë, & caſeo, dyſentericis dari, & cum ſucco ptiſanæ infundi. Plinius denique in ſorbitione aliquâ inteſtinorum vitiis magnoperè prodeſſe aſſerit, ita uti protinus frigida aquâ hauriatur. Idem remedium hydropicis Sextus Empiricus commendat. Canarii, ut refert Cadamuſtus, ſævo hircino conjuncto quorundam herbarum ſucco carnem inungunt, ut cutis facta inde denſior algorem ferat facilius. Nudi enim incedunt. Adhibetur & podagricis cum fimo capræ & croco, ſinapive, cum caulibus hederæ tritis, vel flore cucumeris ſylveſtris. Idem, pomatum ingreditur, ad fiſſuras labiorum commodiſſimum. *Medulla* poſt cervinam & vitulinam laudatur.

Columella R.R. l.6. c.14.

Dioſcorid. M.M. l.2. c.94.

Cadamuſt9 Navig. c.8.

Iecur aſſum cæliacis convenit, magiſque quàm hirci, cum vino auſtero decoctum potumque, vel ex oleo myrrheo umbilico impoſitum. Idem ad nyctalopias facit, & illos qui comitiali morbo ſunt obnoxii deprehendit, convulſionemque iisdem infert. Quin & ad canis rabidi morſum laudatur, quo impoſito, ne tentari quidem aquæ metu affirmant. Hippocrates, ſi pariens inflata fuerit, hepar ovillum aut caprinum calido cinere obrutum, edendum præcipit meracius ad dies quatuor, & vinum bibi vetus. Ex *felle* multa quoque apud Plinium inprimis ſunt remedia. Veneficiis ex muſtela ruſticâ factis, contrarium eſt: cum cinere aluminis, ſcabiem abolet: ad porriginem cum cretâ cimoliâ & aceto facit, ita uti capilli paululum inareſcant. Idem lentigines tollit admixto caſeo & vivo ſulfure, ſpongiæque cinere, ut mellis ſit craſſitudo: Strumas etiam diſcutit, ſi ſæpius incipientes ea tangantur. Superciliis impoſitum pilos abolet, nihil de angina & aurium vitiis dicam. Invenitur denique apud Dydimum, non fore in lecto cimices, ſi fel hirci aut tauri, aceto acri diluatur, indeque lectus aut parietes illinantur. De *Liene* hoc habemus. Calidum, id eſt, ut è pecude exemtus eſt, & ſuper lienem hominis impoſitum, mirè intra paucos dies dolorem auferre, ſi poſtea ad fumum ſuſpendatur, ut illic areſcat. *Caput* cum pilis ſuis decoctum, & contritum inciſa inteſtina ſolidat. *Cerebrum* Magi per annulum trajectum aureum, priuſquam lac detur infantibus inſtillant contra comitiales, cæteroſque infantium morbos. Æſculapius cum melle carbunculos ſanare vult. Sextui verò aquam, quæ è capræ palato effunditur, & quicquid comedit, ſi miſceatur cum melle & ſale: ex eo caput & corpus ſi ſerò fricetur, pediculos extinguere promittit, atque idem remedium eſſe ad ventris dolorem. *Corii* cinis ex oleo illitus

Hippocrat. de natura muliebri.

tus perniones mirè abolet: ramenta cum pumice trita, acetoque permista, exanthematis prosunt. Sistitur nimia in fœmina ex naribus hæmorrhagia, si mammillæ ejus corrigio caprino vinciantur. *Pili* usti fluxus omnes sanant: combusti adjecta pice & aceto, naribusque inserti, sanguinem subitò reprimunt. Accensi serpentes fugant. *Cornu* combustum & mixta farinâ impositum, furfures scabiemque in capite emendat. In flamma ustulati, crustæ cum aceto scillitico tritæ, commodè igni sacro adhibentur. Capiti infirmi suppositum, vigilias in somnum convertit. Alarum fætorem, rasum vel exustum, & cum felle hirci, myrrhaque mistum, tollit, si eo perfricentur. Comitialem morbum deprehendit. Nidore suo lethargicos excitat, & ustum ad albedinem dentes detergit. *Vngulas* ad serpentes prohibendos Palladius uti jubet: si cinis earundem ex aceto illinatur, alopecias sanat. Est & *Lac Caprinum* in multis contra morbos remediis.
Plin. H. N. l. 24. c. 7. Scio, inquit Plinius, Damocratem in valetudine Considiæ M. Servilii consularis filiæ, omnem curationem austeram recusantis, diu efficaciter usum lacte caprarum, quæ lentisco pascebat. Vis ei inprimis alexiteria. Haustus cum uva taminia, contra ictus serpentum juvat. Quod primum mulgetur, leviores facere in quartanis accessiones, sive esum sive potum, Sextus Empiricus author est. Magorum verò quidam fimi hirundinum drachmam unam è lactis caprini vel ovilli vel passi, cyathis tribus adversus quartanas ante accessiones dare solent. Eodem perunctæ gingivæ faciles dentitiones faciunt. Potum cum sale & melle alvum solvit. Schistum, datur comitialibus, paralyticis, melancholicis, leprosis, elephantiacis, &c. Fervens adjecto polentæ quantum satis, ut pulticulæ instar fiat, dysenterico bibendum datur. Sanantur eodem & *Lienes*, post bidui inediam, tertiâ die hederâ pastis capris, per triduum poto sine alio cibo. *Caseus* recens morsibus animalium imponitur: siccus ex aceto & melle purgat ulcera: mollis cum melle subactus & impositus, pannoque aut linteo desuper tectus, sugillationes livoresque celeriter abstergit. Recens coagulatus super oculos positus, dolores citò lenit, si mulier cibos aversans utero doleat, & febris ipsam ac rigor corripiat, Hippocrates pepli albi quintam, dimidiæ chœnicis partem, & seminis urticæ tantundem, & casei caprini rasi dimidiam chœnicem, simul cum vino vetere miscet, & sorbenda propinat. (Hippocrat. de morbis muliebr.) Et alibi, si quid in utero computruerit, vel si sanguis aut pus exeant, caseum caprinum assatum vel rasum, vel simpliciter, cum æquali parte polentæ miscet, & in vino jejuno propinat. Quantum ad *Coagulum*, Hædi contra pastinacam & marinorum morsus, drachmæ pondere ex vino sumebatur. In profluvio sanguinis bibebatur, & contra concretum lac assumebatur. Idem tertia parte ex aceto potum, sanguinis excretiones reficit: magnitudine fabæ, in vino myrtheo remissum, & jejuno cæliaco datum, efficaciter prodest. Hippocrates quoque hædi coagulum adversus alvi profluvium laudat. *Vrinam* quòd concernit, ea cum aceto scyllitico hausta, contra ictus serpentum valet: apostemata, in quacunque parte discutit: opisthotonon, auribus infusa levat. Pæni pastorales in filiis quadrimis, ut refert Herodotus, venas verticis lanâ succidâ inurunt; nonnulli venas temporum, ne, scilicet, unquam pituita defluens ex capite officiat. (Herodot. l. 4.) Quòd si pueris inurendis spasmus contingat, urinâ hirci aspersâ eos liberant. Dioscorides, eandem ad aquam quæ cutim subiit, cum nardi spica, quotidie, binis cyathis, cum aqua bibi scribit, urinamque per alvum extrahi. Sextus, mulieri men-

ſtrua provocare, ſi bibatur, credit. Omnium creberrimus uſus *Fimi*, Græci σπυράθους propriè nominant, digerentis & acris facultatis adeò, ut induratis ſcirrhorum in modum tumoribus, congruat, non tantum lienis, ſed & aliarum partium. Uſtusq; tenuioris quidem ſubſtantiæ, verum haud manifeſtè redditur acrior. Datus aliquando ex aceto ad viperarum morſus, ex vino ad auruginem, cum thure ad profluvium muliebre. Inquietos infantes, fimo iſto alligato panno, cohiberi tradit Plinius, maximè puellas. Luxatis cum melle illinitur. Ex aceto decoctus, ſtrumas diſcutit. Ex eodem ſubfervefactus, & illitus, ulcera, quæ ſerpunt, ſanat. Cum melle paratus & appoſitus cancroſos, & carbunculo ventris laborantes, ſanat, & eosdem diſcutit. Ambuſta ſine cicatrice ſanat. Tritus & cum aceto ſcyllitico miſtus, frontique applicitus, hemicraniam tollit. Cum eodem ſubactus ad craſſitudinem mellis articulorum contractiones relaxat, & tremulis prodeſt. Cum farina hordei & aceto impoſitus, maximè in duris & ruſticorum corporibus, remedium eſt iſchiadicis. Pillulæ inter remedia menſium & ſecundinarum pellendarum apud Hippocratem. Hiſce adjicere libet, quòd ipſemet hircus peſtilentiæ tempore domi alatur, quaſi ædium vaſtitas, viroſo vapore, quem hircus exſpirat repleta, aditu auram venenatam repellat.

Galen. ſimpl. l. 10. c. 22.

Vſus varii. Præter hæc, fiunt ex caprillis villis cilicia: ex pellibus indumenta, calcei, ſtragulæ, utres, lagenæ, rates, folles, vela, charta denique & ſcuticæ: cornua hircina Pyrrhus criſtæ loco capiti impoſuit. Locrenſes, quos Ozolos vocant, τραγέας καὶ κώδια, id eſt, ovium & hircorum pelles geſtabant, & plærumque inter caprarum greges verſabantur. Sardos quoque & Getulos caprarum pellibus amiciri conſueviſſe, author eſt Varro. In Cypro etiam Zambellotum è pilis caprarum conficitur, & Joſephus Barbarus teſtatur, in Armenia minore propè Betolin & Iſſan fluvios, vel ideò magnam caprarum copiam ali, & quotannis tonderi. Aſſerit & Bellonius, ſelectiores Turcarum pannos, undulatos, ex pilis caprarum Ancyræ Cappadociæ metropoli confici: ſed & tapetes, ex iisdem conſtare. De chartis quod dixi, illæ, Pergami Troadis primùm inventæ fuere, & exinde nomen ſortitæ ſunt.

Varro R. R. l. 2. c. 3.

Bellon. obſerv. l. 3. c. 13.

Differentia. De *Differentiis* pauca occurrunt. Ægyptiæ fætus quinos pariunt, quòd fæcundiſſimas Nili aquas bibant. In Phrygia hirci ſunt quadricornes, referente Scaligero, pilo admodum prolixo, æquante candorem nivis, quem vellunt ad textrinam, non autem tondent. Ægyptii apud Plutarchum, affirmant, capras ſuas, quoties cum ſole, eodem planè loco Syrius oritur, in ortum omnes converſas, eò reſpicere, atque hoc ſyderis hujus revolutionum argumentum certiſſimum eſſe. In *Aquilonaribus* terris, ſi Olao Magno credimus, hirci ſunt magno corpore, craſſis cruribus, plenâ & brevi cervice, auribus flexis, & depreſſis, capite parvo, ſpiſſo, longo, ac nitido collo; cornibus altis & latis. Ferè omnes colore ſunt albo. Hyeme paſcuntur pinorum corticibus, muſco, & populeis virgis. Pelles maximis navigiis, quæſtus & lucri cauſa, in Germaniam exportantur. *Caſpiæ* capræ, ut Ælianus exponit, & albiſſimæ ſunt & cornibus mutilæ, & ad maximorum equorum magnitudinem accedunt. Eorum villi adeò molles, ut cum Mileſiis lanis comparentur, ex iisque Caſpiorum ſacerdotes, & ditiſſimi, veſtes confectas gerant. In *Cephalenia* capræ non bibunt quotidiè, ſed adverſum ſibi ventum ore hiantes excipiunt. Ideò Theophraſtus ſex menſibus non bibere dixit. In Cilicia, referente Plinio, circaque Syrtes, villo tonſili reperiuntur. *Damaſceno*, ſupra palmum longas habent auriculas, ubera multiplicia, ſuntque admodum fœcunda: Circumducuntur quadraginta vel quin-

Ælian. H. A. l. 17. c. 34.

Ariſtot. in Mirabilib.

Ælian. H. A. l. 3. c. 32.

qua-

quaginta ab eis quibus lac est venale, & ubi lac emere volueris, in superius devehuntur cænaculum, etiamsi triplex foret contignatio, ubi coram in vasa stannea, lac emulgent. *Narbonenses* auriculas latiores suis habere, Gesnerus audivit, ut quæ ad dodrantem longitudinis accedant. *Illyricæ*, si Alexandro Myndio credimus, ungulas quidem habent, sed non bifidas. Aliquando ternos, quaternos aut quinos fœtus edunt, & lactis sesquicongium. Idem *Indicis* propè urbem Tarnassuri, & Africanis ad promontorium capitis viridis contingit. Hircum ad Amboinam lacte suo parvos alentem hædos, se vidisse, Franciscus Xaverius Jesuita, corruptæ illius de Christo & Petro historiæ, quam Persicè conscripsit author, testatur. Ubere enim quod propè genitalia unicum habebat, tantum lactis reddebat quotidiè, quantum scutella capere potest. *Mambrina* capra in regione Damiata, fert equitantem, sellam, frenum, & cætera quibus equi instrui solent: auriculas usque ad terram demissas habet, cornua deorsum revoluta sub ore. Pharos insula Ægæi maris, gignit capras cervis colore similes, magnitudine majores. Est autem eis cornu longum ad duodecem palmos, rectum, & quod unum solum habet porrectum stipitem, si Surio credimus. In Sardinia scribit Nymphodorus, pelles capratum tam mirificâ vi esse, ut hyberno tempore calefaciant, æstivo refrigerent. Eædem fortè sunt, quæ Musmones. In eadem hirci quidam celeritate omnes bestias superant. Ex Monstris, tricornis capræ imaginem hic exhibemus.

Xaverius Epist. 23.

ARTICULUS V.

De Capris sylvestribus in genere.

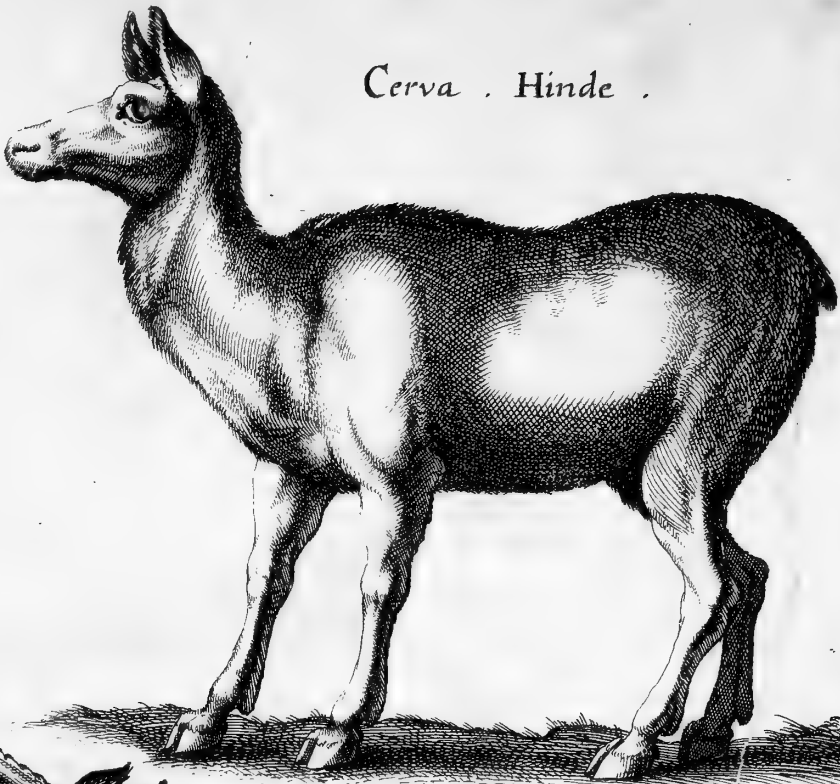
Aldrovand. Hist. bisulc. c. 10.

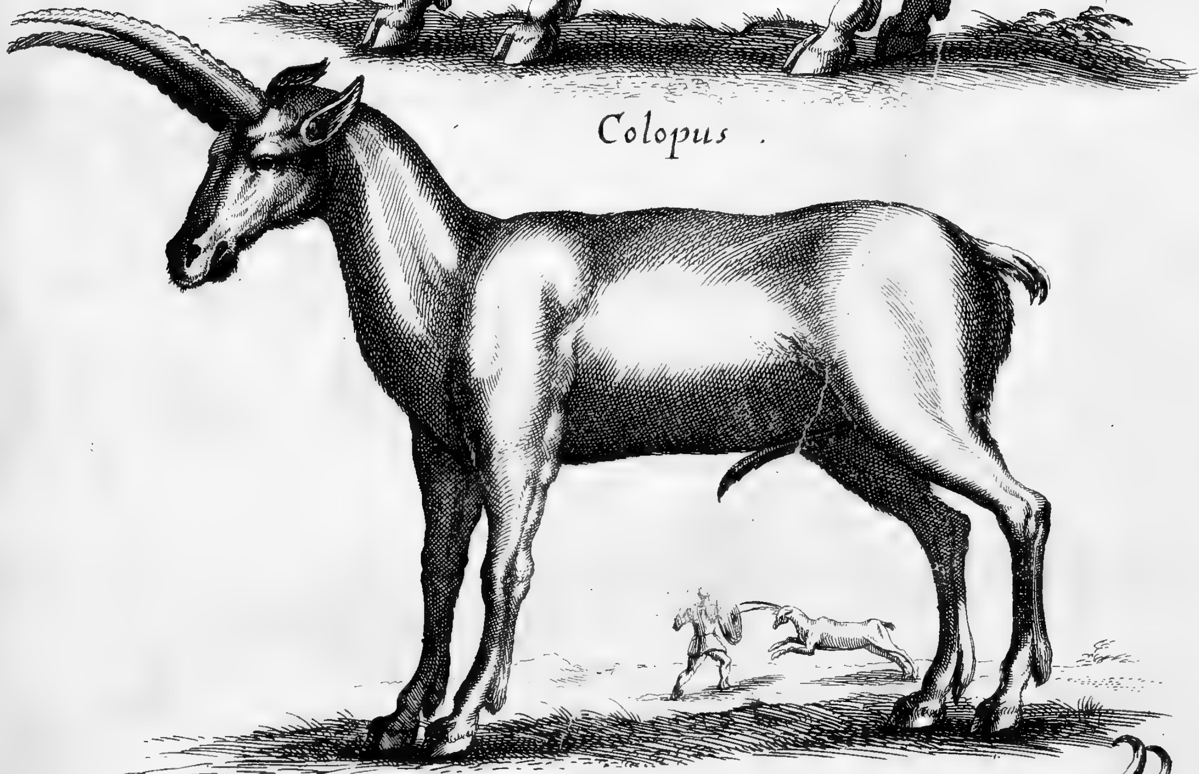
DE Capris sylvestribus in genere & in specie agendum est. Illarum plurima apud Græcos occurrunt nomina. Αἴξ ἄγριος, nempe, αἰγόκερως, δὸρξ, δορκὰς, δορκαλὶς, δορκάδιον, πρόξ, πλὼξ, βούβαλος, ἴξαλος, νεβρὸς, κεμὰς, κόλος, τραγέλαφος. Αἴξ ἄγριος, capra fera Latinis est. Solinus tamen sagittas dictamno herbâ extrahendi morem, qui ab Aristotele, Theophrasto, Cicerone, Virgilio, αἰξὶ ἀγρίαις simpliciter ita dictis tribuitur, ad illas adstringere videtur, quæ Cretam & Idam montem potissimum incolunt. Et, si Virgilio esset, fera capra quæ Aristoteli αἴξ ἄγριος, manifestissima inter utrumque contradictio esset. Cum hic feras capras in Africa esse neget, ille haberi ostendat. Ideò per capras feras Virgilii, capreas exponit Servius, & Aldrovando videtur, ubi pro specie sumenda est, illam intelligi debere, quæ domesticæ est similior. Sanè Varro, capras quas alimus, à capris feris ortas dicit, ipsoque capræ feræ nomine, privatim uti videtur. Varino αἴξ ἄγριος, ἄγαγρος, & Hesychio dicitur: quam tamen vocem Oppianus peculiari speciei, illi scilicet, quæ Tridentinis & circumvicinis populis Camozza vocatur, tribuit. Oppian. Cyneg. l. 2. v. 343. Αἰγόκερως, capricornus est Latinis, quam vocem barbari, teste Scaligero, capræ sylvestri imposuere, & soli Suidæ, genus est animalis. Δόρξ & δορκὰς solo nomine differunt, etsi quidam apud Hermolaum animal diversum esse opinentur. Alibi pro eo ζόρξ legitur, interpres Strabonis Damam, Nicandri, Capream vertit. Damas etiam traducunt apud Oppianum Gillius & Bodinus ἴορκες, qui ἴορκες Hesychio. Dioscorides tamen à Dorcade manifestè distinguit. Cornarius rupicapram intelligit, quæ cornua in dorsum adunca habet. *Dorcadis* nomine Plinius ita utitur, tanquam ei nullum apud Latinos vocabulum respondeat, sentitque capream capreolum & dorcadem, tria animalia, unum duntaxat animal denotare. Aldrovando ea vox nomine generis usurpari posse videtur. Aliis, ut Ethymologo & Varino, cervinus pullus esse creditur, sed malè. Cordus à dorco sexu differre existimat. Scaliger

K 3 per

per dorcadem capreolum, per dorcum capream intelligit. Ut ut sit, παρὰ τὸ ὀξέως δέρκειν, venit, quòd acutiùs videat. Asserunt namque hi, (Origenis apud Aldrovandum verba sunt) quibus medicinæ peritia est, inesse huic animali intra viscera humorem quendam, qui caliginem oculorum depellat, & obtusiores quoque visus exacuat. Ideo Ethymologo ζῶον ὀξυδερκὲς καὶ εὐόμματον dicitur. Invenitur & δόρκων in Canticis Canticorum; quæ tamen vox, authore Myrtilo apud Athenæum, parum usitata est. Videtur omnem capram sylvestrem significare. Δορκαλίδες apud Oppianum brevem habent caudam. Gillius cervos transtulit, sed perperam. Ab istis namque apud eundem distinguitur. Πρόκες Varino sunt ἔκγονα ἐλάφων, ἢ δορκάδων εἶδος. At Aristoteles, dum dicit, fel nec cervum, nec πρόκας habere; & sanguinem ubi effluxerit concrescere omnium, præterquam ἐλάφου καὶ προκός; ab invicem distinguit. Gaza Damam vertit. Nomen à celeritate, ἀπὸ τοῦ προΐξεσθαι, Gramatici sumunt. Πρὼξ à quibusdam & lepus & dorcas exponitur, cervus item & νεβρός, quæ omnia animalia sunt timidissima. Sed & πρὼξ idem est quod πτὰξ timidus, seu pavidus, quo sensu Homerus πτῶκα λαγωὸν dixit. Κεμὰς apud Hesychium exponitur, vel hinnulus, vel cervus, vel dorcas. Ex caprearum genere esse, negat Scaliger. Sunt, inquit, in cervis, ut in bobus junix & juvencus. Æliano specie à cervo differunt. *Turbinis,* inquit, *instar celerrimè fertur, flavis pilis spectatur. Caudâ est albissimâ, tum ex albenti ejus oculi cyaneo colore tincti videntur, aures peraltis pilis refertæ, neque modò in terra pedum celeritatem ostendit, sed etiam cum in fluvii confluentem inciderit, Vngulis pedum remigans, fluctus perrumpit, & verò in lacubus natare gaudet, unde sibi pastum comparat. Virides juncos & Cyperum depascitur.* Νεβρὸν hinnulum interpretantur, Cordus, Marcellus, & alii. Aldrovandus peculiarem quandam capræ speciem hoc nomine indigitari, apud Dioscoridem, scribit. Nam Varinus & Ethymologus πρόκα νεβρὸν quoq; dici produnt. Marius Grapaldus damā reddidit: Solinus etiam Damam esse ostēdit, dum scribit. *Nebrodi damarum copia nomen dedit, quem damæ & hinnuli gregatim pervagātur, inde Nebrodes dictus.* Κόλος ex Scythicæ & Sarmaticæ gentis capris sylvestribus censetur. Magnitudine est inter cervum & arietem, albicante corpore, eximiæ super hos levitatis ad cursum: naribus potans trahit ad caput. Hinc postmodum complures dies servans adeò, ut per carentes aquis agros facilè pabulum carpat. *Capreæ* vox apud Latinos, sæpè pro omni capra sumi videtur. *Rupicapra*, etsi in sylvestribus species est Plinio, ratio tamen nominis postulat, ut generis etiam vicem subeat, quandoquidem per summas versari rupes, non illi tantum cui cornua in dorsum adunca, convenit. Delectantur in universum excelsis montibus, & tam in sublimi habitant, ut vix humanis obtutibus pateant. Quod si aliquando ferarum vel hominum adversitatem persensere, de altissimis saxorum cacuminibus sese præcipitantes, in suis se cornibus illæsas suscipiunt. Plurima inter mares discordia propter fœminas, tempore libidinis. Domesticis, omnium consensu, saporis alimentique bonitate, constitutionis tenuitate, concoctionis facilitate, excrementorumque paucitate præferuntur. Sicciores tamē paulò carnes habent. Ideò inventum Arabum oleo eas incoquere, ut inde humescant. Diocles tamen, Archidamus & Galenus, quod in oleo coquitur siccum evadere, & glutinis vinculo amisso, solutile fieri censent, ψαθυρὸν nempe & κραῦρον. *Vsum in Medicina* quod spectat, Capreæ in cibo sumptæ dysentericis prosunt. *Iecur* seu inassatum, seu tritum cæliacis opitulatur: Vapor in aqua calidâ salsa cocti, oculis exceptus, nyctalopas juvat. Combustum & aspersum sanguinem sistit, maximè si contritum naribus indatur. Sanguis cum palma marina teste Plinio pilos detrahit: secundum Marcellum, abscessus maturat. *Fel* theriaca est

Marginal notes: Ælian. H. A. l. 14. c. 14. — Strabo Geogr. l. 7.

Cerva . Hinde .

Colopus .

Rupicapra .
Gems .

est morsibus venenosis. Idem contra suffusiones incipientes, oculorum caligines, genarum & palpebrarum scabricias, facit. Cum rosaceo aut succo porri tritum, & tepidum navibus instillatum, tinnitum tollit. Cum melle Attico faucium dolores levat, & veretri exulcerationem sanat. *Fimus* aridus, tritus & cribratus, ex vino odorifero cyathi mensurâ sumptus, auruginem tollit, si Galeno credimus.

ARTICULUS VI.

De Capris sylvestribus in specie.

PUNCTUM I.

De Rupicapra & Dama.

Caprarum sylvestrium species sunt, *Rupicapra, Dama, Ibex, Bubalis, Pygargus, Capra strepsiceros, Dama vulgaris, Capra Moschi, Capra Bezoardica, Subak Scytharum, Oryx, & Capra auribus demissis.* *Rupicapra* Dioscoridi Dorcos, Oppiano αἴγαγρος seu αἴγαγρος, Varroni Caprea, nisi fallor, dicitur. Magnitudo ei quæ capræ villaticæ, paulò tantum altior, & corporis forma feris altis similior. Bellonius minorem damâ facit. *Colore* est inter fuscum & ruffum, qui æstate magis ad ruffum, hyeme magis ad fuscum vergit. At Scaliger æstate pilo fulvo, hyeme cinereo esse dixit. Gesnerus partim albam partim nigram, distinctis coloribus vidit: sed & albæ totæ interdum, quamvis rarissimè, conspiciuntur. *Oculos* habet rubros, *aures* arietinis longiores, colore gilvo, atramque lineam utrinque recta à cornuum radice supra oculos ad extremum os ductam, & in labra superiora desinentem. *Frontem* veluti stella insignit. *Cauda* superior pars pilosa, nigra, & rotunda; ut dorcadis longa. *Cornua* ei nigricant, novem aut decem digitos longa, multis nodosis circulis exasperata, minoribus paulatim, in unco nullis, quin levis & acutus est hami instar. Parallella ferè, id est, æquis undique intervallis surgunt; solida, ab initio tantum pollicis circiter mensurâ cava, & teretia magis quàm domesticis. Ajunt, inquit loco citato Scaliger, mucronibus cornuum, id quod capras quoque facere videmus, tergum scabere. Ex ea scalpturitione, quæ pernicies evenerit, operæ pretium est cognoscere. Creditum est tanta illas illo in pruritu perfundi voluptate, ut extremum cornus fastigium, in corium eo usq; adigatur, unde retrahi nequeat. Quo circa ex altissimis ruere locis, atque affligari, aut à venatoribus fortè deprehensas, proculve observatas capi, aut fame interire. Rupes montium colunt, non summas tamen, ut ibex; neque tam altè & longè saliunt: descendunt aliquando ad inferiora Alpium juga. Conveniunt sæpe circa petras quasdam arenosas, & inde arenam, ut capræ sal, lingunt, quo linguæ inertem pituitam defricent, & appetitum excitent. Cum in venatione urgentur, altius semper ascendunt, donec nullus ad eas canibus pateat accessus: deinde cum venatores per saxa manibus pedibusque sequi vident, de saxo in saxum transiliunt, ac montium cacumina petunt, donec nulla scandendi reliqua sit facultas. Illic se cornibus retinent, & quasi suspendunt. Sic vel bombardis feriuntur, vel in præceps pelluntur, vel fame pereunt. Mox à Divi Jacobi die frigidiores montium clivos petunt, ut paulatim frigori assuescant. Captæ, aliquando cicurantur. Ex pellibus fiunt chirotecæ equitantibus. Ubi errabundæ quærunt novas sedes, aut pascua perspectâ proximâ rupe, projecto pede, sæpe periclitantur ejus fidem, nempe, mobilis ne sit, an lubrica. Illud festivum, addit Scaliger, In aula patrui Bonifacii, vidimus cicures assilire ad aulæa pendentia, in quibus similes essent inte-

Aldrovand. Hist. Bisulc. c. 11.

Scalig. Exercit. 207.

Bellon. obs. l. 1. c. 54.

intextæ feræ. Quantum ad *Vsum*, caro est siccior, & melancholici humoris parens, odoris sylvatici. Venatores ex recenti sanguine scaturientem, tanquam insigne vertiginis remedium sorbent. Apud Plinium legimus, sevi cyatho, & lactis pari mensurâ, deploratum phthisicum convaluisse. Iconem duplicem hic exhibemus, Rupicapræ nempe, & Capri montani. *Dama* duplex est, Una veterum, de qua hic; altera vulgaris sivè recentiorum, Græcis πλατύκερως dicta, quam Gaza fortè intelligit, cum πρόξ apud Aristotelem damam vertit. Plinius caprarum sylvestrium generibus, quæ transmarini situs mittunt, annumerat. Fortè Dioscoridi & Nicandro, de coagulo agentibus νεβρὸς appellatur: Grapaldus etiam νεβρὸν damam reddidit. Animal est capræ magnitudine & colore dorcadis. Ovidius fulvo tergore damas vertit. Famosa est inprimis earum timiditas. Ideò rarò mansuescere Plinius tradit. Cornibus tanquam unco prominentes rupes apprehendunt, neque aliter inaccessas montium verrucas superant.

PUNCTUM II.

De Ibice.

Aldrovand. Hist. bisulc. c.13.

DIoscorides in capite de coagulo, hujus capræ non meminit, & vix fortè aliquis est ex veteribus, qui meminerit, Homero excepto, qui ἴξαλον αἶγα vocat. Esse verò eam quam Germani *Steinbock* vocant, omnes docti uno ore testantur. Plinius totam historiam brevissimè complexus est, dum inquit. Ex caprarum sylvestrium genere sunt etiam ibices in Alpibus, pernicitatis mirandæ, quanquam onerato capite vastis cornibus, gladiorumque vaginis, in hæc se librant, ut tormento aliquo rotati in petras, potissimumque è monte aliquo in alium transilire quærentes, atque recessu pernicius quò libuerint, exultant. Egregium est animal & corpulentum, specie ferè cervinâ, minus tamen: cruribus quidem gracilibus, & capite parvo cervum exprimit. Color *pellis* fuscus est. Senectute canescunt, & secundum dorsi longitudinem nigram lineam excurrentem habent. *Oculi* splendidi & pulchri. *Vngulæ* bisulcæ & acutæ. Fœmina in hoc genere mare minor est minusque fusca, major caprâ villaticâ, rupicapræ non adeò dissimilis. Mares prolixam nigricantem barbam gestant, quod nulli, ut Bellonius tradit, alteri animali cervinis pilis prædito accidit, præterquam fortè hippelapho.

Plin. H.N. l.8. c.53.

Bellon. obs. l.1. c.13.

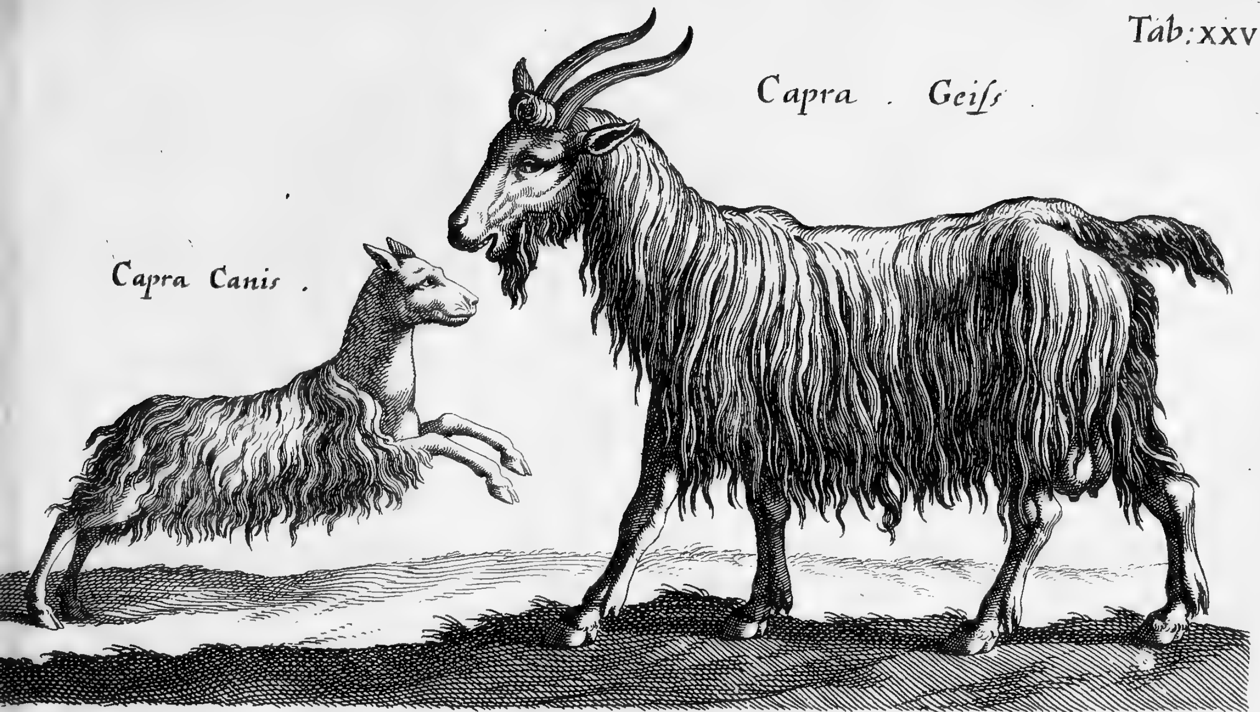
Magni ponderis cornua ei reclinantur ad dorsum, aspera & nodosa, eoque magis quo grandior ætas processerit. Augentur enim quotannis, donec jam vetulis tandem, nodi circiter viginti increverint. Bina cornua ultimi incrementi ad pondus sexdecem aut octodecem librarum accedunt. Bellonius quaternos cubitos longa vidit. Tot autem transversos nodos seu radios habent, quot annis animal natum est. De pernicitate aliquid ex Plinio diximus. Nulla certe montium rupes tàm alta edita aut præceps est, quam non saltibus aliquot superet, si modò aspera sit, & spacia tanta promineant, quanta salientis ungulas excipere possit. Bellonius ex scopulo uno in alium sex etiam passuum intervallo distantem, desilire solere scripsit. Dum cadit ex alto, totum corpus inter cornua à collisione protegit, & ictus lapidum magnorum, cornibus excipit. De Venatione Aldrovandum consule. Duo earum genera Bellonius dari prodit, in Creta: id se ex earum cornibus inde & Cypro delatis didicisse, addens. Deprensæ libero aperto capacique cursus loco, in venatorem irruunt, eosque de rupe dejiciunt. Cum impetendi locus non est, despondent animum & facilè cedunt. Ejusdem generis est illa fera Lybica, quam Ælianus ita describit. Capræ feræ ad summos Lybicorum montium vertices commorantur: ad boum magnitudinem accedunt: ipsarum armi & crura luxuriosis pilis fluunt: tibiis parvis, fron-

Ælian. H.A. l.14. c.16.

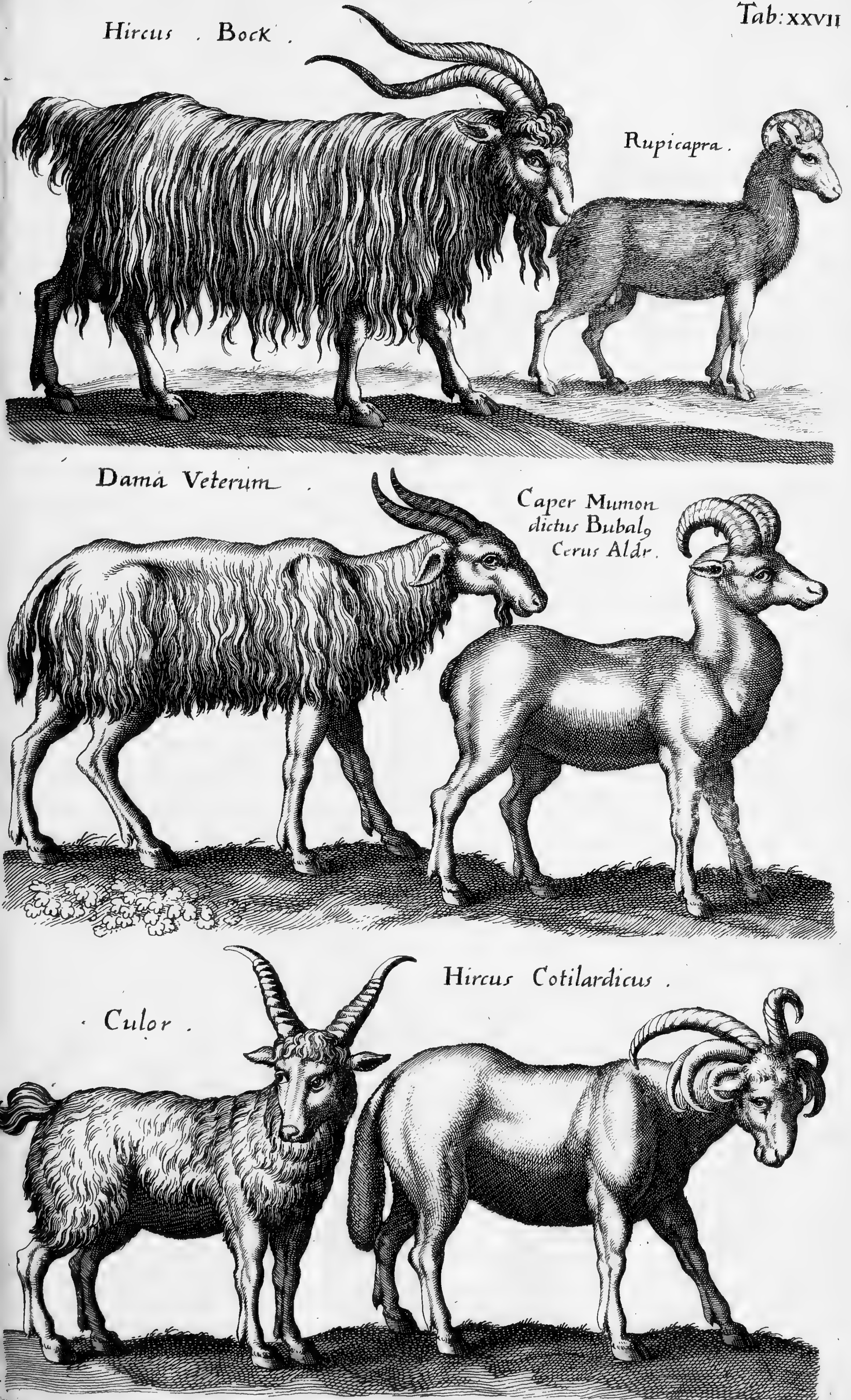

Flirus

Capra . Geiſs
Capra Canis .

Caper Hiſpanicꝰ .

Caper Mambrinꝰ
Capra Mambrina

Hircus . Bock .
Rupicapra .
Dama Veterum .
Caper Mumon dictus Bubalꝰ Cerus Aldr.
Hircus Cotilardicus .
Culor .

Ibex Sylvester Sardus.

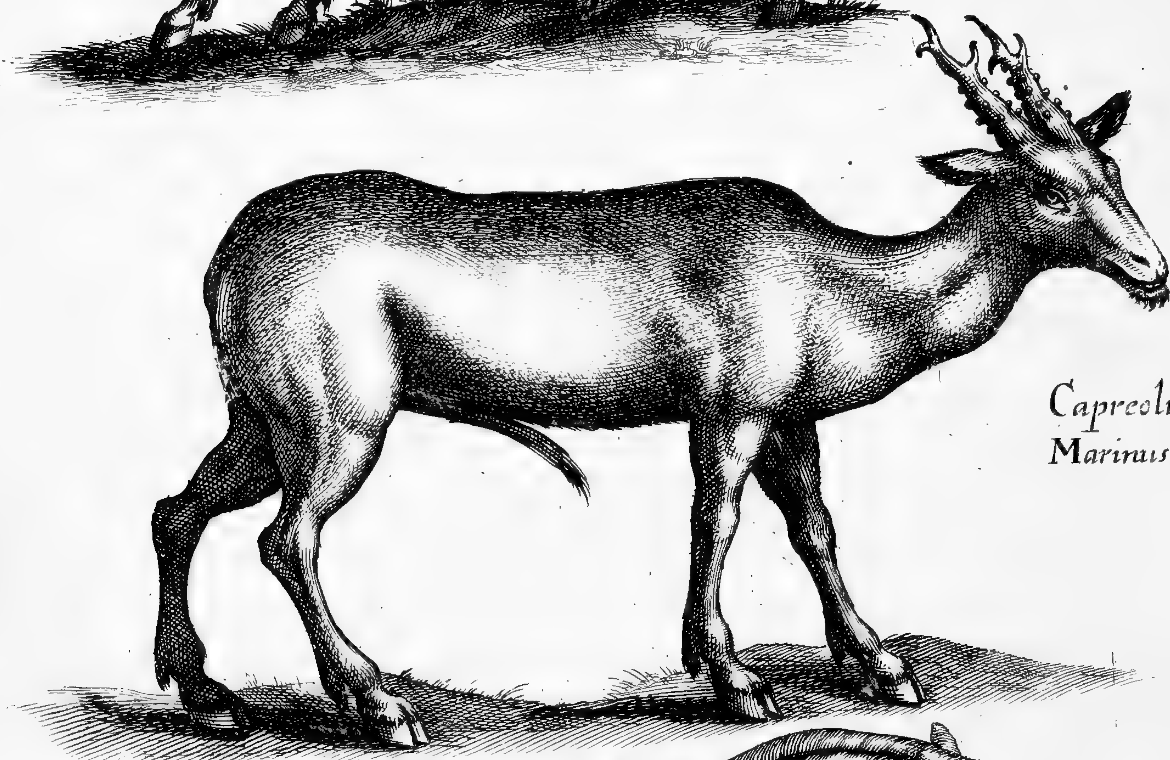
Musimona.

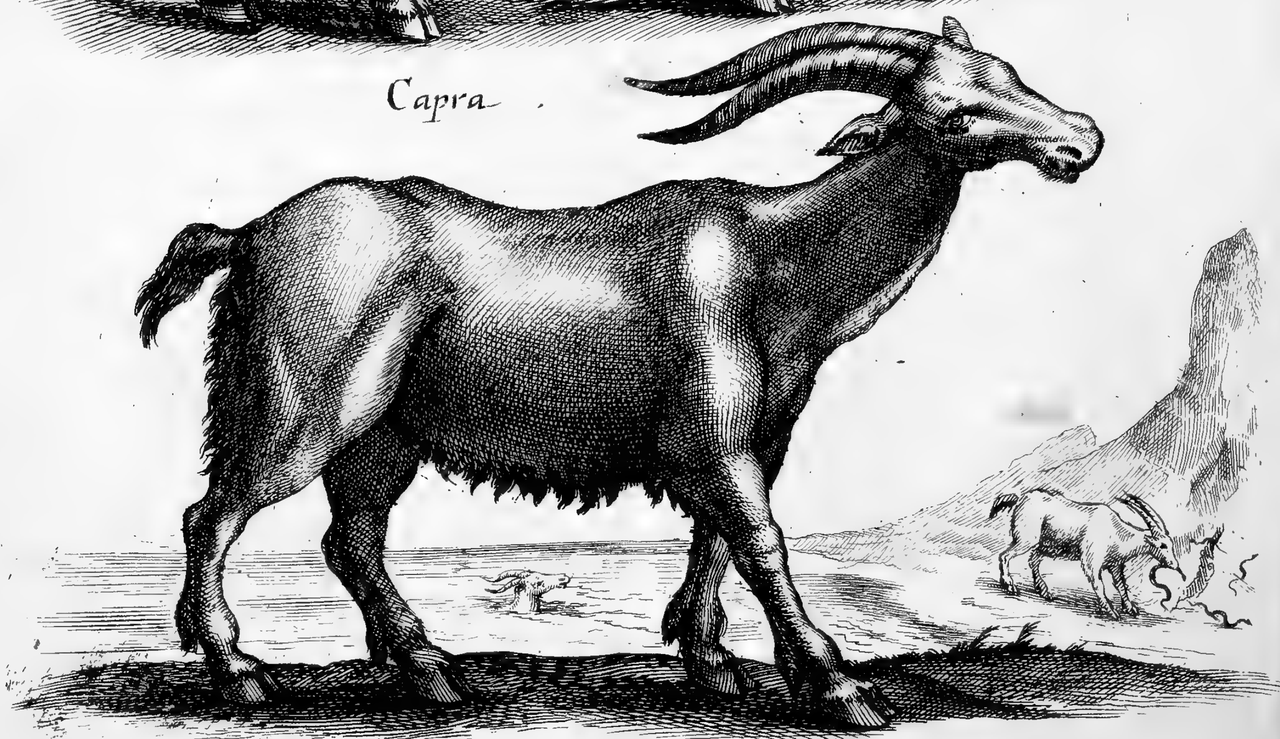

Trais uel Ibex

Capreolus . Rehe .

Capreolus
Marinus .

Capra .

frontibus rotundis, oculis raris & cōcavis, non valdè projectis sunt: Cornibus post primum exortum utriusque ab alteris longè diversis, & aberrantibus & incurvis. Non enim simpliciter ac aliarum caprarum recta existunt, sed eatenus retorquentur, ut ad armos pertingant. Ex capris longè maximè ad saliendum habilitate sunt. Nam ex cacumine, in aliud longè distans cacumen transiliunt: & tametsi sæpe earum quæpiam, dum ex uno vertice in alterum saltare cōtendit, ob nimiam intervallorum distantiam, per prærupta saxa præceps agitur, nihil tamen læditur. Sic est adversus saxorum duritiē, membrorum resistente firmitate, ut nec cornua frangat, nec caput diminuat. In summis montibus plurimas solertia quadam captandi caprarii generis, nimirum, vel jaculis, vel retibus, vel laqueis, à doctrina artis venaticæ instructi comprehendunt. Jam in patentium camporum æquoribus, quilibet vel tardus pedibus eas quòd ibidem non valeant capere possit. Earum pellis & cornua aliquot commoditates habent. Nam in frigidis tempestatibus ad frigorum vim, atque hyemem excipiendam, pastoribus & fabris materiariis pelles mirificè prosunt. Cornua ad hauriendum de præterfluentium rivorum cōfluentibus, aut è fontib. potionem, ad depellendam sitim, nō minori usui habentur, quàm vel calices ipsi. Tanta enim capacitate sunt, ut in bibendo respirare sit necesse. Ab homine expoliēdi benè perito cornu politum, tres mensuras capere potest. Habet *in Medicina usum*. Coagulum easdem cum leporino vires habet, ut tradit Serapio. Sāguis, ad calculum in vino apiato apud Gesnerum commendatur. Ischiadicis & arthriticis unicum remedium, sic Marcellus Empiricus componit. Fimum ibi cum lunâ decimâ septimâ colliges; quanquam & alia vetere lunâ collectum, si res urgebit, simili efficaciâ prosit, dummodo medicamentum decimâ septimâ lunâ cōponatur. Ex eo ergo fimo quantum unius manus pugno pleno potueris cōprehendere, dummodò impar sit numerus pillularum, in mortarium mittes, atq; adjicies piperis grana viginti quinque diligentissimè trita: tunc addes mellis optimi heminam, & vini veterrimi optimi sextarios duos, & cōtritis prius pillulis universa miscebis, & repones in vasculo vitreo. Sed ut major sit medicaminis efficacia, luna decima septima id facere debebis, & cum daturus fueris remedium, à die Jovis incipe, & per dies septem continuos dato, ita ut qui remediandus est, stans, in scabello contra Orientem bibat. Hæc Marcellus, quæ merè sunt nugacia.

PUNCTUM III.

De Bubalo sive Bubalide, *& Pygargo.*

DE Bubalide hæc Aldrovādus habet. Arbitrabar, inquit, aliàs, bubalum specie differre à Bubalide, deceptus nimirum &c. Vide Aldrov. pag. 303. usque ad finem, quam bobus esse ibi etiam judicabam. Quantum ad *Naturam*, domesticam sedem mirificè amplectitur. In alienum deductus locum, & ad pascua demissus, veterem repetit. In metu, occulto capite, latere se putat, ut struthiocamelus. Belluas feroces pugnacesque fugit. Sanguis aliquantulo magis spissatur quàm leporis & cervi: quippe, qui proximè ovillo, aut paulò minus consistat. Placet & de *Pygargo* Aldrovandi verbis agere. Pygargon, (verba ejus sunt) Plinius, in præcitatis verbis &c. p. 304. a. usque ad finem frequenter sylvosa & deserta.

Aldrov. Hist Bisulc. c. 14.

Aldrovan. Hist. Bisulc. c. 15.

PUNCTUM IV.

De Caprea Plinii, Capra Strepsicerote, & Dama vulgari.

C*Aprea* Plinii, Capreolus noster est, quem Germani Reh vocant. Cervis est colore non dissimilis, sed mole corporis longè inferior, qui vix

Aldrov. H. Bisulc. c. 16.

capram æquat. Mas cornua in capite gerit senis plærumq; ramis distincta. Fuit qui decem & septem haberet cornua, cujus icon Aldrovando à Duce Bavariæ missus erat. Plinius de iis ita. Dedit ramosa capreis, sed parva, & fecit decidua. Visu est acuto, voce exili, dentes non mutat. Virgilius maculis distinctum ostendit. Servius sparsos albo exponit, qui habent adhuc maculas à prima ętate venientes. Accessu enim temporis, inquit, mutant colorem, & eorum maculæ gratiæ minoris esse incipiunt. Multæ in regionibus Helvetiorum Alpinis capiuntur. Humiliora tamen loca amãt quàm Ibex vel rupicapra. Fœmina si maritus capiatur, alium quærit, eumque secum ad pristinæ habitationis locum adducit. Fœmina verò captâ, maritus aliò discedit, & aliam sequitur conjugem. Cornibus vel uti nesciunt, vel non audent. Cum perdicibus amicitiam colunt, & in iisdem locis pascuntur. Flantem ventum petere currendo Bellisarius ait, ut refrigerari spiritus cursu laborantes possint. Parem illis & apris alimenti bonitatem Julius Alexandrinus posuit, nisi quod illius caro sit concoqui facilior, & citius fugiens. Huc pertinent Capreæ Brasilienses, quæ duplices *Cagua cuete* nempe, & *Cagua cuapara*. Illæ sunt nostris capreis ferè similes. *Caput* septem digitos circiter longum, *oculis* magnis, & nigris: *naribus* longis & patentibus; *ore* nigro, *cute* splendente, *auribus* quatuor digitos longis, duos & semis latis, *venis* conspicuis; *collo* rotundo & magis glabro pilis, quam in reliquo corpore: estque longitudo colli circiter quinque digitorum & semis. Corporis longitudo à colli exortu ad initium caudæ duorum pedum. *Cauda* brevis ut capreis esse solet. *Crura* quatuor, priora pedem, posteriora sesquipedem longa: *pes* quilibet duas habet ungulas nigras; & supra has duas minores supra se invicem positas. Pilis vestitur glabris, qui in toto corpore, cruribus & pedibus rufescunt, in collo & capite fusci, sub gutture & inferiori collo albi. *Cauda* quoque inferius

Virgil. Eclog. 2.

Marcgr. Hist. Bras. l. 6, c. 10.

est alba. *Aures* interiùs albescunt, exterius sunt fusci & ferè carent pilis. *Os* inferius longius paulò quam superius? Ruminat cibum. Mansuescit facilè. Quando unius aut duorum mensium ætatem habet totum corpus maculis albis eleganter est variegatum, quæ successu temporis evanescunt. *Cugvacu-apara* Brasiliensibus, caprea est cum cornibus, paulò major superiore, at ejusdem coloris. Cornua tria brachia seu digitos habent, nimirum infernum brachium quod longum, & apicem bifidum. Thyrsus seu scapus pollicem humanũ est crassus & octo vel novem digitos Rhynlandicos longus. De *Capra Strepsicerote* ita Aldrovandus. Plinius inter sylvestres capreas, quas transmarini situs mittunt, Strepsicerotes &c. pag. 305. usque ad finem. Cretensis imaginem ex Bellonio. *Dama vulgaris*, describente Bellonio, corpore quidem cervum refert, & capreolo major est, sed colore differt. Dama minus caput habet cervo. Cornua etiam illi omni anno decidua ut cervo, quæ antrorsum protensa habet præter aliorum consuetudinem. Gilvam habet dorsi spinam, atramque lineam, secundum dorsi longitudinem excurrentem. Cauda longa est ad poplites usque dependens, uti vitulo. Sæpè accidit ut ejus latera candidis maculis aspersa sint, quæ vetustate pereunt. Accidit etiam sæpe numero, ut fœminæ omninò albæ sint, sic ut capræ existimari possint, nisi pilum admodum brevem haberent. Ostenduntur ejus cornua ingentis ma nitudinis variis in locis, qualia sunt, ea quæ in gradibus & ascensu Ambosianæ arcis conspiciuntur. Caro cum capreolis ferè in qualitatibus convenit, sanguinem tamen ad atram bilem tendentem aliquo modo efficit. Aliquando vervecis in morem pinguis est. Fimus cum oleo myrtino præparatus, capillos augere dicitur.

Aldro. H. Bis. c. 17.

Bellon. obs. l. 1. c. 54.

* * *

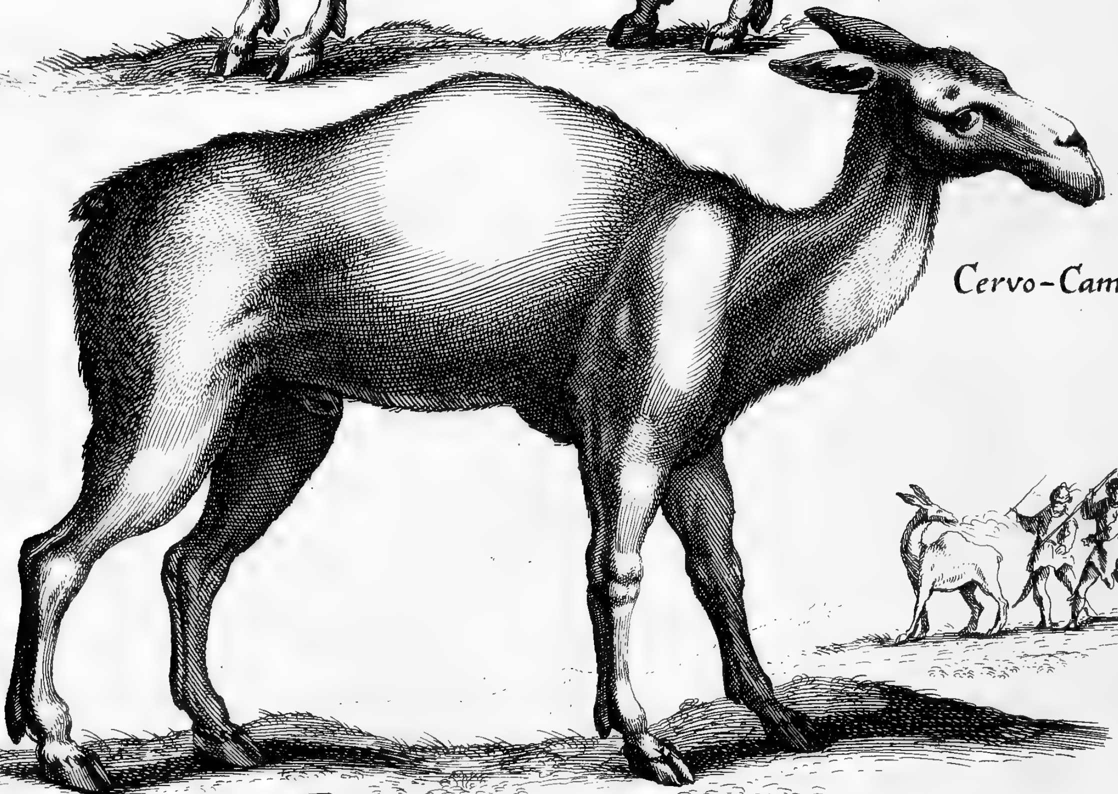
PUN-

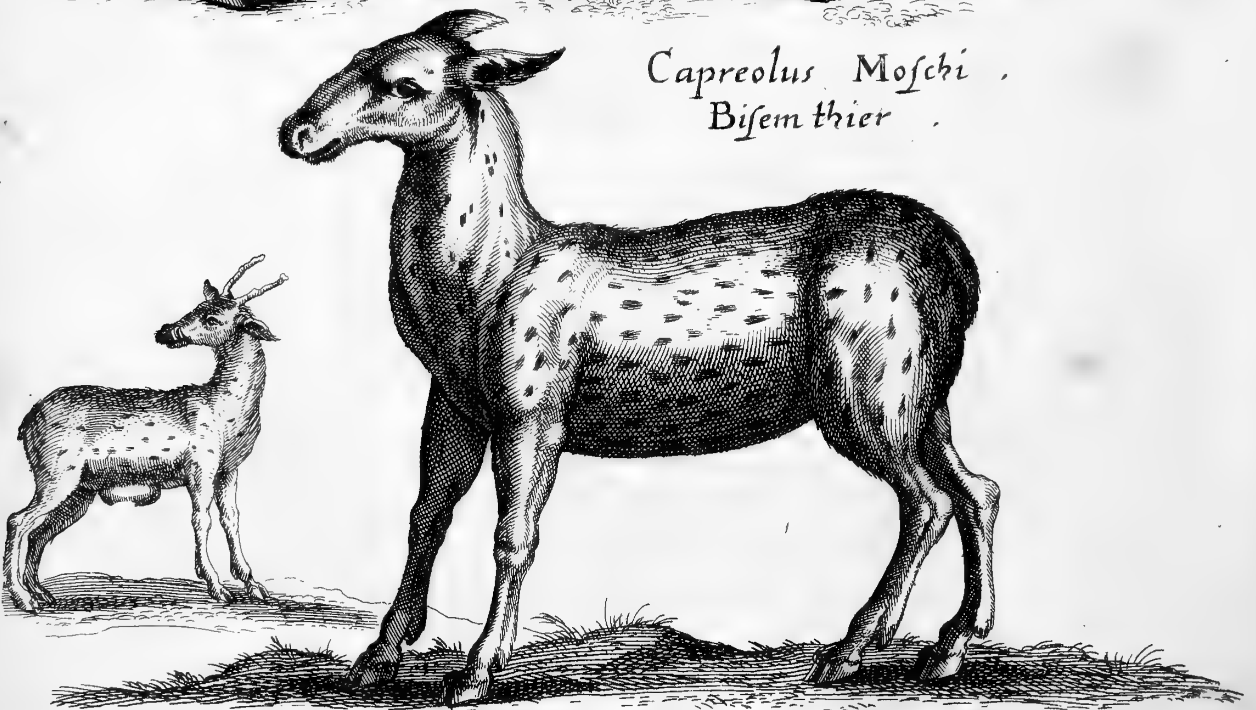

Capra Strephiceros

Eale.

Alicorn.

Gazella.

Cervo-Camelꝰ

Capreolus Moſchi.
Biſem thier.

PUNCTUM V.

De Capra moschi.

Aldrov. Hist. Bisulc. c. 19.

DE Capra Moschi ex veteribus soli Arabes scripsere. Recentiores Græci, ut Aëtius & Paulus Aegineta, si quid habent, ex iisdem sumsere. Sive autem hanc feram, dorcadem capreamve, aut gazellam Indicam, peregrinam aut orientalem appelles, aut dorcadem moschi, vel simpliciter, animam moschi, parum, inquit Gesnerus, interest. Aldrovandus Capram moschi vocat. Isidorus & Albertus, forte à moscho, qui vulgo muscus, musquelibet. Volaterrano est mus muscus, quem ex Arabia & Aethiopia venire tradit. A Divo Hieronymo ad Demetriadem, peregrini muris pellicula inter odoramẽta quibus delicatiores diffluunt, numeratur. Alii moschum significari arbitrantur: Hermolaus animal ex quo Zibethum: Gesnerus folliculum animalis moschi, in quo hoc odoramentum colligitur. In descriptione variãt authores, etsi non desint, qui ex authopsia delineent. Conveniunt tamen quòd ex caprarum sive gazellarum genere esse statuant &c. Vide p. 307. a. usq;, alioqui recta sunt. Ferunt odoratis pasci, ac potissimum nardo; unde etiam moscho, id est, sanguini circa umbilicum collecto, odor concilietur. Propter insignium velocitatem rarò vivæ capiuntur. Morsu in persequentes sævire, Alexander Benedictus prodidit; qui etiam mansuescere exemptis dentibus logioribus, addit. In provincia Thebet eas canibus venantur. In China, etiam Persia, Africa, & Ægypto reperiri, quidam prodidere. Cæterum odoramẽtum illud quod hæc gazella fert, barbaris *muscus* Latinis *moschus* dicitur. Appellationis inde forte sumpta ratio, quòd plantarum musci, quarundam præcipuè arborum, ut cedri & populi albæ, ad varia odoramenta & cõspissanda unguenta, apud antiquos usus esset. Alciatus muscum Arabem vocavit. Græcis dicitur μόχος, vel quod illi, μόχες, μοχίδια & μοχεύματα; novos teneriores que in plantis stolones vocent; quorum similitudine in animalibus, quæ moschum ferunt, novi, odoramento illo pleni nascuntur folliculi: vel quòd animalia illa, media inter capream & vitulam naturâ & magnitudine, fulvoque vitularum colore videntur, quas Græci etiam μόσχες & μοσχάρια appellent: vel quòd moschi folliculus, à vasculis cæparum semen in summo caule servãtibus, quæ Græcis μόσχια, figurâ non longè absit: vel denique, ut Ethymologo placet, quòd è medio, umbilico scilicet animalis, fundatur, quod Græcis est, ἐκ μέσου χεῖσθαι. Taceo posse derivari, vel à verbo μῶ, quòd ab omnibus requiratur: vel ab ὄζω oleo, præposita μ litera; vel à privatione fœtoris, κατὰ στέρησιν τῆς δυσοσμίας. ὄζειν enim & benè & malè olere significat. De *ortu* ipsius non omnes eodem modo referunt. Simeon Sethi, (utor Aldrovandi verbis) moschum omnem fundi asserit, &c. Vide pag. 307. b. usque, sic Fuchsius. In *Electione* haud etiam cõsona scribunt authores. Plateario omninò niger non probatur; laudatur, qui ad spicæ nardi colorem accedit. Brasavolo odoratissimus est subniger, ex Cathaja allatus. Sunt qui Tumbascinum propter pabuli copiam anteponunt, qui in folliculo maturescit, præstantior eo, qui in aëre suspenditur. Testis enim Brasavolus, immaturum, etsi animali adhærentem, grave olere. Abensinnæ, moschus melior Antebius vel Ascilties, deinde Jurgius, postea Indus marinus. Elluchasim in Tacuinis folliculos continentes moschum Cubit esse scribit, subtili ex vesicula & moscho: Gergeri esse folliculos his contrarios; qui moschus minus est subtilis, & minus aromaticus: Moschus Chatum medio inter hos loco: Salmindi verò deterior. De probatione ita Aldrovandus. An moschus legitimus &c. Vide p. 308. b. usque, adulterati notam esse. Adulteratur multis modis; præcipuè niger, & ad subruffum colorem tendens, admixto pauco sanguine hircino modicè asso, ita ut tres vel quatuor

Aldrovan. Hist. Bisulc. c. 20.

partes, ex istis contritis, ad unam moschi admisceantur. Sed panis assus friabilē reddit; sanguis hircinus cum frangitur, lucidus est & clarus interiùs. Saraceni sæpe cum folliculis vendunt, quos adulterato infersere. Alexander Benedictus jecore hœdino arefacto, & avis cujusdam fimo vitiari scribit. Radice Angelicæ à quibusdam, prodente Gesnero augetur; qui etiam factitium describit. Odorem, si aliquid aromaticum addideris, amittet. At si in vase vitreo denso & cerâ oblito asserves, retinebit. Recuperabit amissum, si in olla aperta in cloaca suspenderis. Quantum *ad Vsum*, in assignatione temperamenti, authores variant. Averroës calefacere & siccare in fine secundi scribit, Sethi in tertio. Tenuissimarum esse partium apud omnes in confesso. Mercurialis naribus appositum sanguinem prolicere tradit; & ne idē assumtus faciat, metuit, quòd vasa aperire videatur. De cætero, in restauratione virium, tremore, syncope, flatibus, caputpurgiis, pilis odoriferis, suffumigiis, smegmate, tragematis oris, & unguentis moscatis, vehementer adhibetur. Quibusdam tamen mulieribus uteri suffocationem adfert; quod Venetis & Septentrionalioribus si Olao Magno credimus, contingere solet.

Vsus.

Olaus Magnus l.16. c.13.14.

PUNCTUM VI.

De Capra sive Hirco Bezoartico, vel potius Pazahartico, & aliis.

Aldrovan. Hist. Bisulc. c.21.

DIversi diversa circa descriptionem Capræ Bezoarticæ proferunt. Bellunensis negare illam videtur, dum lapidem Bezoar nuncupatum, in suis erui venis, ex Thiphasi Arabe prodit. Arabes in cervis eum nasci credidere. Monardes testimonio eorum, qui ex illa regione, ubi Bezoarticum animal reperitur, rediere, constare ait, cervi esse magnitudine, ejusdemq; quodammodo forma &c. Vide Aldrovand. pag. 311. b. usque. in Arabia ex capris quibusdam hunc lapidem extraxisse. At *Bontio*, capræ istæ non valdè absimiles sunt capris Europæis, nisi quòd habeant erecta ac longiora cornua, ac quædam ex iis versicolore sint pelle, ut tygrides, pulchro aspectu, quales duas, inquit, hic in arce Batavia quotidie videmus. Prout magnum aut parvum lapidem gerunt, eò molestius vel citius incedunt, quòd astutissimis Armeniis & Persis benè notum est. Idem addit, herba quadam croco ac hermodactylis persimili vesci, ex ejusq; esu lapides in ventriculis concrescere. Inde factum, Teixera prodente, ut cum insula quædam, inter continentem Chormandel & Ceylon insulam, à Lusitanis Isle de vaccas vocata, horribili inundationæ submersa esset, ut capræ servatæ necessariò aliò transferri debuerint; herbâ illa destitutæ, nullos protulerint lapides; insula verò salsugine liberata, reductę, eosdem produxerint iterum. Tam verò capris his molesti sunt, quàm hominibus calculi vesicæ & renum. Unde colligere licet, vana illa esse, quæ seu Monardes, qui in intestinis, seu Fragosus, qui in renibus, seu Moses Aegyptius, qui in vesicula fellea nasci produnt, scripsere, de quibus Aldrovandum si placet, consule. Nam istius lapidis quidam Pasan esse volunt; alii Balsaar: at Bontius Pazahar, id est, contra venena, quasi Antidotum, vocari tradit. Nascitur præcipuè in Persia, in loco quodam Stabanon dicto, trium dierum itinere supra Laram, ubi Reges Persarum vigiles locare solent, ut omnes lapides qui certum pondus excedunt, sibi vindicent. De *formarum diversitate*, ita Aldrovandus. Observandum itidem magnam esse horum nativorum lapidum diversitatē, &c. Vide Aldrovand. pag. 312. b. usque. alii tamen pretiosiores atque efficaciores habentur. Confici ex massa quadam adulterinos, Monardes ex relatione Guidonis de Lavaretis prodit: genuinos, qui ex laminis seu corticibus se invicem amplectentibus constant, illisque adeò splendentibus, ut politæ videantur; intus pulverem habere.

Bontius Med. Indor. p. 46.

bere. Garcias paleam vocat. At Bontius genuinum esse credit, qui, si pauca calce fricetur, colorem puniceum ostendit; si in pelvim aquâ repletam conjectus, & ibidem per duas aut tres horas relictus, idem prout antehac pondus retinet; adulterinum, qui calce fricatus rimam ducit, aut aquâ exemptus, pondus vel remittit, vel auget. De *Viribus*, plurima à Serapione, Monarde, & Garzia ab Horto scribuntur; nempe, nudæ parti corporis applicatum, facere, ne à veneno offendaris: pulverem morsibus animâtium inspersum, eosdem sanare: ipsis feris injectum, torpidas reddere: viperas, injectum cum aliquo liquore, enecare. Omnem denique in venenis sopiendis & febribus malignis expugnãdis inanem curam, nisi & hunc adhibueris: recitatq; Monardes aliquot eorum exempla, qui ipsius beneficio ex faucibus Orci erepti sunt. Juvat & melancholicos, quartanarios, syncopticos, epilepticos, vertiginosos, calculosos, lumbricis laborantes, & alios. Sed magis mulieribus quàm viris prodesse observatũ. Sunt in India, qui se ejus usu rejuvenescere posse, somniant. De quibus Monardem in peculiari tractatu consule. At Bontius, non tantas in eo vires, se mille experimentis invenisse scribit. Corollarii loco ex eodem addo, lapides Pa-zahar in ventriculis simior. natos, qui teretes sunt, & longitudinem digiti aliquando excedunt, inter prę-stantissimos haberi. Ad Hircum Pazaarticum referri potest *Vicuna, & Taruga*, de quibus ita Nierembergius. Sunt apud Peruanos quædam pernicissima animalia quæ *Vicunas* vocant. Quidam putavêre, ab Aristotele & Plinio capras dici, sed ignotas priscis Vicunas censeo cum Acostâ. Cornutum illi animal sic vocarunt, vicuna cornu exermis, cætera licet similis silvestri capræ, cujus & fortasse genus est. Nec obest inopia cornuum; namque & canes cornuti alicubi feruntur, cum communes excornes sint. Gaudet montanis & rupibus, frigus & deserta amat, gelu & nive videtur recreari, societate & grege delectatur. Ad obvios quoque fugax. In fuga præmittit sobolem, cujus parca est. Capitur celebri venatione. Coëunt usque ad tria millia barbarorum, circumdant montem, sic paulatim cogunt in unam sedem feras, aliquando plusquam trecentas: dimittunt ad prolem feminas. Aliter capiuntur cum ad conveniens intervallum accedunt, conjectis ad pedem funibus plumbo innexo extremitati quibus impeditur cursus. Tondent illas ad stragula. Lana earum subtilis & delicata instar sericorum. Pertinacis coloris est, quippe nativi, nulla tincturâ opus habet; In æstu recreat, iuvat renum inflammationes: quamobrem culcitras ex eâ inferciunt. Dicitur mitigare etiam podagrã. Caro haud iucũda, nihilominus Indis edulis. De salubritate Josephus Acosta narrat, acerrimum dolorem oculorum pænè subito placasse sibi imposito frustulo carnis recenter occisæ Vicunæ. Generant in viscere bezoar, secundum post Orientalem. Proximum Vicunæ genus *Taruga*, pernicior, grandior, torridior colore, mollib. & decidentibus auribus: non gaudet societate & grege, rupes sola peragrat. Repertus in his Bezaar maior virtute & mole.

Monard. de lapide Bezoar.

Nieremb. H.E.l.9. c.59.

Nieremb. H.E.l.19. c.64.

PUNCTUM VII.

De Subak Scytharum, & Capra auribus demissis.

DE *Subak Scytharum* ita Aldrovandus. In Scythia latissimis &c. Vide pag. 313. usque ad finem. *Capras auribus demissis*, Aristoteli debemus. Mensurâ hæ palmari, & dodrantali, & nonnullæ ita demissæ, ut spectent ad terram. Forte ex his ista, cuius Icon hic ponitur, & quam *Capram Indicam, & Mambrinam Syriacam* vocant. Lanâ seu pilis facieque & cornibus ovem potius quàm capram referre videtur. Color albus est.

Aldrov. Hist. Bisulc. c. 23.

Aristot. H. H. l. 8. c. 28

***

PUNCTUM VIII.

De Oryge.

TRia animantium genera Orygis nomine apud Græcos celebrantur. Unum aquaticum, duo terrestria. Illius apud Strabonem mentio, ubi de Turdetania agit, quod, teste Hermolao, quidam, Orcas marinas esse opinantur. Horum, duo esse genera, ex Plinio & Oppiano colligere licet. De Oppiani Oryge in sequentibus agemus. Hic Græcis παρὰ τοῦ ὀρύττειν, seu ὀρύσσειν, fodere dicitur; quòd ad ortum, ut posthac dicemus, accedente lunâ, prioribus pedibus terram effodere dicatur. Plinius, si *Formam* spectes, unicornem & bisulcum facit, & quidem ex Aristotele. Ex caprarum sylvestrium eosdem genere. Cõtrario pilo vestiri, & ad caput verso; quod & tauro Aethiopico, competit. Eundem perpetuò sitiẽtia Africę generare, & natura loci potu carẽtem, & mirabili modo ad remedia sitientium, apud eundem legimus. Namque Getuli latrones, eo durant auxilio, repertis in corpore ipsorum saluberrimi liquoris haustu vesicis. Albertus, magnitudine hirci esse, barbatum sub mento, in eremo versari, & facilè laqueo decipi scribit. Herodotus magnitudine bovi comparat. Nec nos quicquam certi de ipsius forma habemus. Cornua in omnium ferè musæis ostenduntur atra, in extremo mucronata, pro ętate animantium, longitudine, crassitie, & numero nodorum variantia. Icones duorum hic damus. An ejus sint, an Asini Indici, ne Aldrovandus quidem definire audet. At quia Aethiopes qui Sili vocantur, iis tanquam armis contra Struthiophagos utuntur; & hæc durissima sint, mucronata, longa, & cava, videntur ejusdem esse. Ægyptii multa de eo commenti sunt. Syrii nempe ortum sentire, atque etiam clamore edito significare: contueri stellam, ac veluti numen adesse sentiat, procumbere adorabundum: seu singulari quadã sympathiã, seu, quod apud Albertum legitur, imbrem & & frigus præteriisse, frigoris nimium impatiens, percipiat. Quomodo se erga Lunam & Solem gerat, Aldrovandi verbis exponam. Iidem, inquit, Ægyptii impurũ, ut inquit Orus &c. Aldrov. p.315.b. D. *usque.* ingratus & impius in eam Oryx videri debeat. Addunt, ad ortum solis conversum alvum dejicere; & perpetuam sitim perferre. Meminit Orygis Columella & Martialis: sed vix ejusdem credo. Hic eum sævum vocat: Ille inter ea quæ ad cultrum in leporariis reponuntur, enumerat. *Oppiani Orygem* ita Aldrovandus, interprete Gyllio, describit. Oryx, inquit, in sylvis versatur feris infestissimus: colore est lacteo &c. Aldr. p.316.a. D. usque. Hactenus Oppianus. Diversum à superiori esse, vel exinde non malè colligas, quòd ille inter capras, quæ timidæ referatur; hic verò, ferox sit. De cornu quidem nihil adiecit; at adiecisset, si unum habuisse scivisset. Aelianus quadricornes in India reperiri scribit. Ambrosius Paræus, cuiusdam feræ, in quadam maris rubri insulã Cademotha Arabibus dicta, incolis Pyrrasoupi dictæ, ex Cosmographia Theveti meminit. Magnitudine est mulo par, capite non absimili, ursinis veluti pilis vestita, sed haud adeò obscuris, verum ad flavum inclinantibus, bisulcis, ut cervus, pedibus. Duo procera sed minimè arborea capite gestat cornua, unicornium cornibus affinia. Indigenæ, bestiæ aut piscis venenati morsu læsi, aquâ, in qua aliquot dies eiusmodi cornua infusa fuere, haustâ, statim convalescunt.

Strabo, Geogr. l. 3.
Aldrovãd. Hist. Bisulc. c. 24.
Forma.
Plin. H.N. l. 11. c. 46.
Arist. H.A. l. 2. c. 1.
Plin. H.N. l. 10. c. 73.
Aldr. Hist. Bisul. c. 25.
Aelian. H. A. l. 14. c. 14
Paræus Tomo 1. l. 5. c. 5.

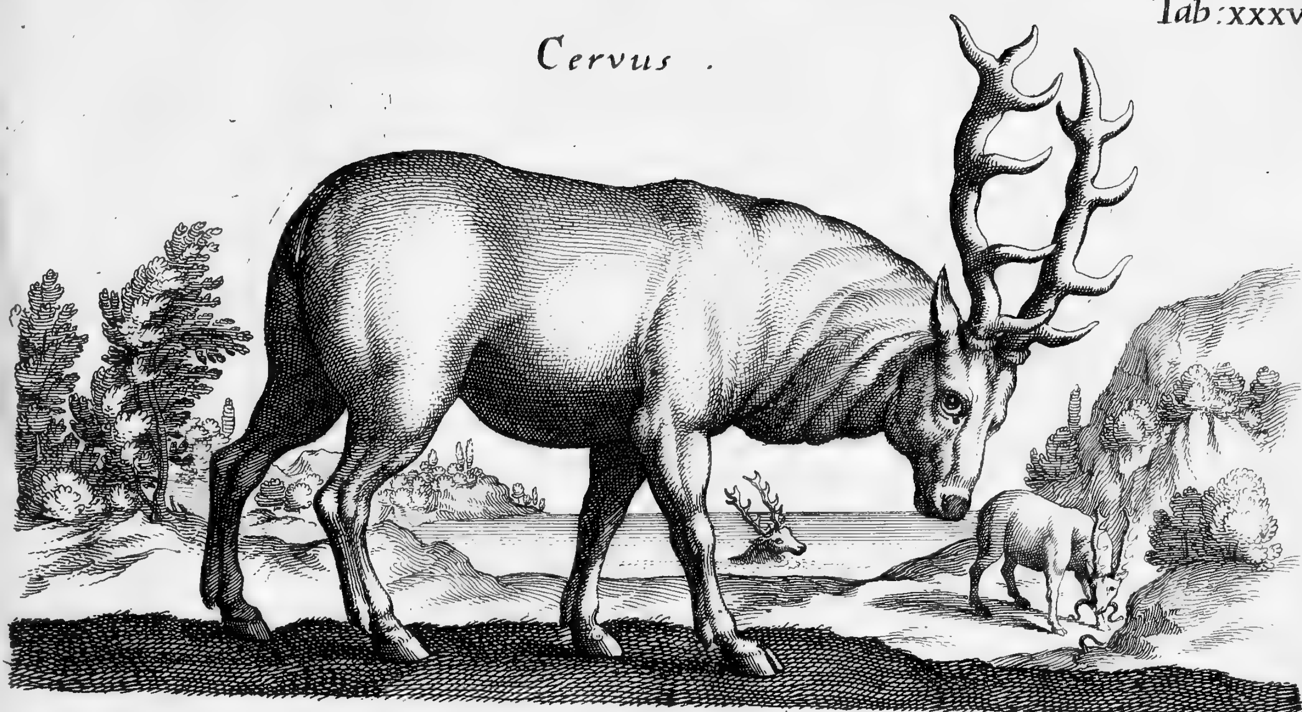
ARTICULUS VII.

De Cervo.

CErvi nomen, à cornibus quæ gerit, (ea Græcis κέρατα) apud Latinos sumtum est. Apud Græcos plurima obtinuit hoc animal nomina. Dicitur namque ἔλαφος, vel quasi ἐλαφρός, id est, levis; vel quasi ἔλοφος, παρὰ τὸ ἕλκειν καὶ ἀναίρειν διὰ τῶν μυκτήρων τοὺς ὄφεις; ἢ

Aldrovãd. Hist. Bisul. c. 27.
Nomen.

Cervus.

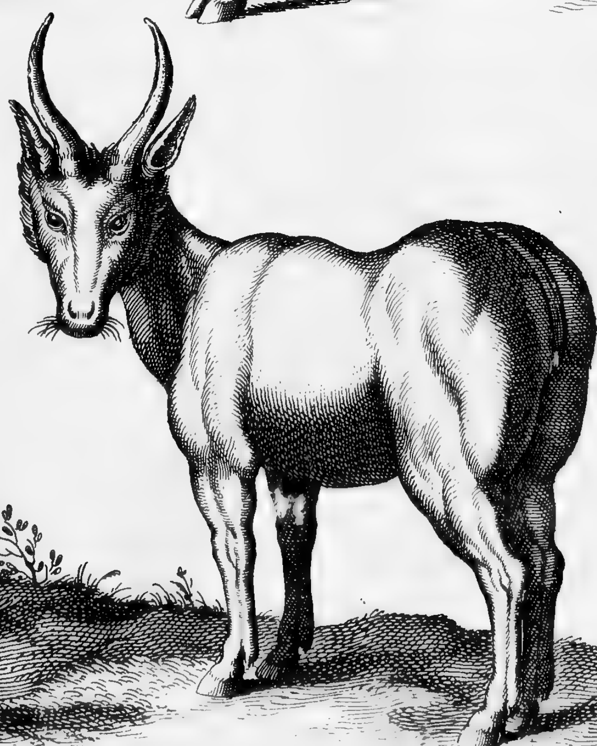
Hippelaphus. mas.

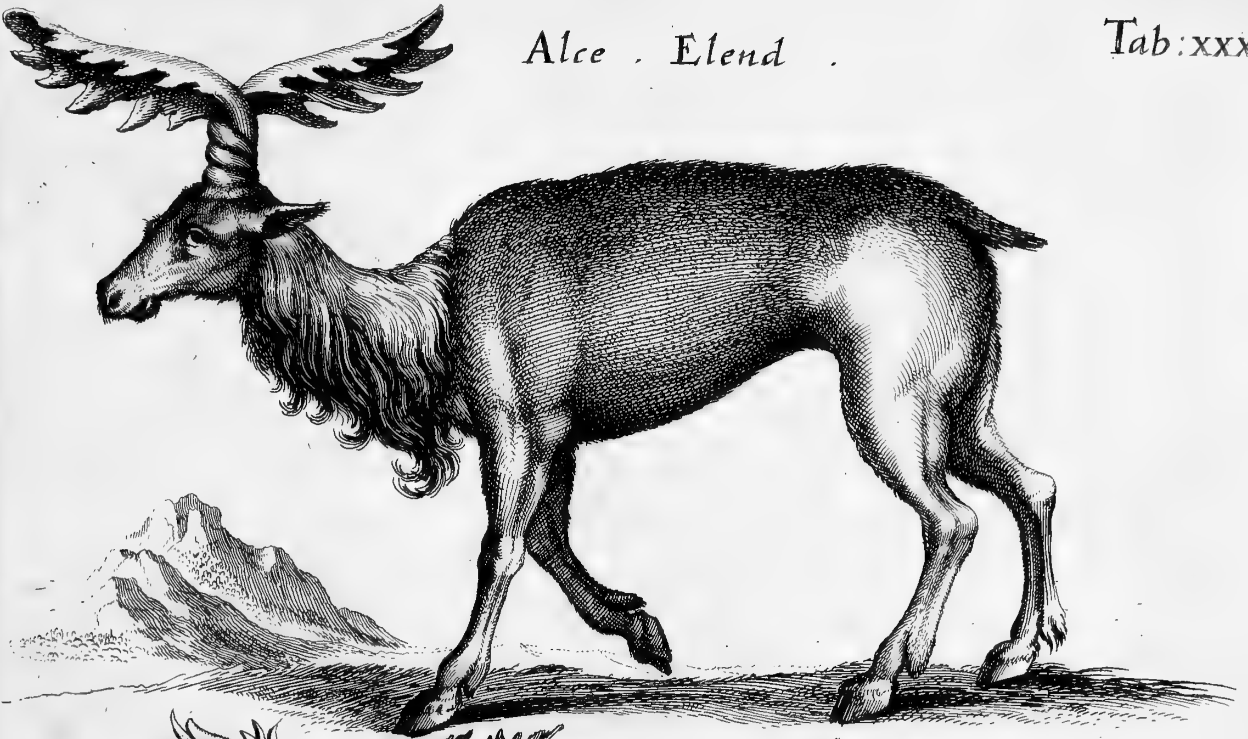
Roſs Hirſch.

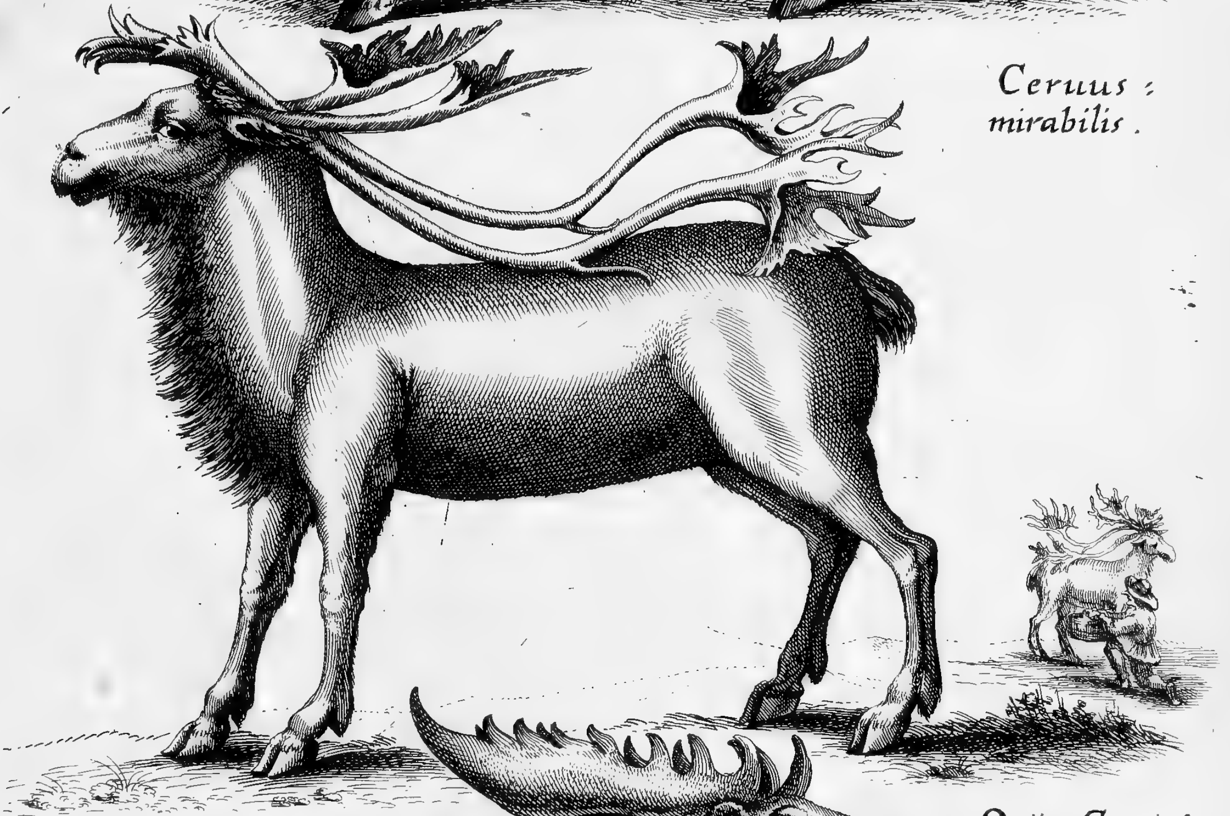
Cervus Bur: gundicꝰ.

Alce . Elend .

Ceruus : mirabilis .

Orijx Cervi ſpe: cies aliis Alco .

ἀπὸ τοῦ ἑλκύειν τοὺς ὄφεις, ἢ ἀπὸ τοῦ ἕλος, nimirum quòd circa lacus & aquas libenter versetur; aut quòd cornu ejus suffitum serpentes fuget; aut quòd ipse cervus cornu ad saxum attrito nidorem excitet, quo serpentes è cavernis pellit. Dicitur & λάφος, ἀείρεκος, βείελξ, βέρκιος, βρέδος, Laconibus inprimis, κνῆκις, Nicandro, νεβροτόκος, πέχαελς, σεργός, ταχίνης. Varinus τὰς ἐλάφους τὰς πρῶτον τίκτουσας, cervas primum parientes, *Procas* vocat, φυρέκας, πτῶκας. Hinnulus cervi, dicitur, ἐλλός, λάδας, ναιθρός, νεβρός, κεμάς, quasi κοῖμας, quòd in spelunca adhuc jacet, κεμμάς, & κελμας.

Descriptio. Animal est bisulcum, forcipē pro ungue habens; pilo molli, & si Junio credendum, intus cavo, ideò commodè natat. *Colorem* ipsi Pollux tribuit, ἐπίξανθον, qui sit ἐπίστικτος λευκοῖς γράμμασι, fœmina præcipuè, & hinnulus. Euripides βαλίαν vocat, seu spadicei coloris, Euripidi σπαθίναι, à colore τῆς σπάθης, seu phæniceo dicuntur. Dantur tamen & albi, qualis erat Sertorii cerva, quam esse fatidicam Hispaniæ gentibus persuasit. (Plin. H.N. l. 8. c. 32.) Cornua ipsi inter reliqua animalia maxima: Cervę nulla; repertæ tamen cornigeræ, quos Maximilianus Cæsar observavit, & Scaliger vidit. Anniculis nondum cornua nascuntur, nisi quoad indicium, sit initium quoddam protuberans, quod breve hirtumque est. Bimis primum cornua oriuntur simplicia, & recta ad subulonum similitudinem, quamobrem πατταλίας, subulones, eos per id temporis vocant. Trimis bifida exeunt, quadrimis trifida, atque deinceps ad hunc modum procedit numerus, usque ad annum sextum. Constat tamen in multo plures ramos illud distribui. Habuit Guilhelmus Bavariæ Dux bina, quorum utrumque, unum & viginti ramos fundebat. Albertus testatur eadem in Germania ad undecimum dividi. Vidit Aemilianus in penu Ferrarię Ducis, cervum interfectum, magnitudine equo paulo inferiorem; cujus cornua adeò erant ramis referta, ut ne illis Germanicis cederent. (Aemilian. de Ruminantibus.) Sed & Antuerpiæ in pharmacopolio visa, quorum singula ramos circiter quindecem ostentabant, Gesnerus prodidit. Differunt verò hæc cervorum cornua ab aliis, quòd cum omnibus sint cava & in mucrone demum concreta, cervis tantum solida sint; & cùm cæterorum ossibus adhæreant; cervorum tantum cutibus enascuntur. (Aristot. H. A. l. 2. c. 1. & l. 3. c. 9. Plin. H. N. l. 11. c. 37.) Nec ullum animal præter cervum eadem mutat. Fiunt adeò solida & dura, ut soliditate ad lapidum naturam accedant. Inveteratum perquam leve redolitur, præsertim si sub dio fuerit, ita ut nunc humeat, nunc siccescat. Gesnerus observavit in consummati cornibus mucrones, sive ramulos supremos, qui bini alioqui aut terni subinde spectantur, septenos, & in eodem loco stipitis latitudinem sex digitorum; inferius autem fuisse alios binos ramos & adminicula. Observavit item inter cranium cervi & cornua, officula sive tubera gemina ossea protuberantia, lævia, duos circiter digitos longa, eò breviora quò cervus natu major est. Horum singulis singula, ait, adnasci cornua, per symphysin quandam & quasi coarticulationem. Addit denique, subulonis cervi cornua se vidisse, dodrantis circiter longitudine: *furcarii* verò vulgo dicti, qui trimus est, duorum & amplius dodrantum. Quæ hic expressimus, lævia erant, albicantia, & minimè rugosa. Singulis annis stato veris tempore ea amittere, Aristoteles prodidit: (Arist. H. A. l. 4. c. 5.) qui etiam tradit, captum fuisse, cujus cornibus viridis hedera innata fuisset; quod & apud Plinium habetur. Castratis defluere Oppianus author est. (Oppian. Cyneg.) Et hæc de Cornibus. Quantum ad alias partes, *Facies* ipsis est carnosa, *nasus* simus, *collum* oblongum, *nares* apud Oppianum quaternæ, totidemque meatus. Musculi temporales & exiles & debiles; *aures* scissæ ac velut divisæ, sed præcipitanter, quales peculiariter iis Aristoteles adscripsit, qui circa Arginusam in Elapso monte versantur. (Arist. H. A. l. 6. c. 10.) *Dentes* habent quatuor utrinque, tum infra, ut annotat Albertus, quibus molit cibum, & insuper duos alios magnos, qui mari quam fœminæ majores sunt; vergunt

gunt autem omnes deorsum, ut repandi videantur. Vermes continent omnes suo in capite vivos, qui nasci solent, prodente Aristotele sub lingua, in concavo, circiter vertebram quâ cervici caput innectitur, vermibus qui in carnibus enasci solent, haud minores, continuos, numero viginti. At fuere qui plures videre, & quidem discretos: fuere & alii, qui nullos. Dicunt itidem intra oculi os vespas enasci & provolare. *Sanguis*, aquæ similis est, & nullas continet fibras, si Aristoteli & Plutarcho credimus: Baldus Angelus Abbatius, coagulatum se observasse scribit, idemque aliorum observatione constare. *Oculos* habet magnos. *Cor* item proportione magnum, quantum omnibus timidis esse solet. De *lapide* in oculi cantho varii varia. Agricola lapidem Belzahart: Bellunensis Bezaar. Scaliger lapidem esse negat. Ante centesimum, inquit, annum in cervo nulla est. Post eam ætatem accrescit ad oculi canthum; ipsis ossibus atque in os protuberans concrescit, eâ duritie quâ cornu superet. Quâ parte prominet, rotunda est, insigni nitore, coloris fulvi, non sine vestigiis atriorum venularum. Tanta levitate ut penè tactum effugiat. Ita enim sese subtrahit, ut seipsam propemodum movere videatur, &c. Scribonius, oculi sordes vocat. *Ossa* in corde omnibus propè cervis reperiuntur: annosioribus tamen majora, minora junioribus, crucis interdum formâ, decussatim mutuò intersecta, inquit Jordanus. Vidi, inquit idem, exectos propè columbini ovi magnitudine, laminis conflatos, & quod jucundum fuit aspectu, postquam comminutus fuit, repertum est os in meditullio, simile cæteris ossibus corde prognatis, circa quod putamina hæc sese aggregando amplificaverant, & in hanc molem atque duritiem calore cordis extorrente lapillum produxerant. Gesnerus à medio Augusti duntaxat ad Idus usque Septembris inveniri scribit. Renodæus in junioribus, non os, sed cartilaginem esse. Nervum seu cartilaginem nerveam Brasavolus vocat. Andernacus, sinistro detecto sinu, maximeque arteriæ totâ basi apertâ, si radices illius & membranarum sequaris, inveniri tradit. Nam arteriæ aortæ, venæque arteriosę & membranarum earundem radix, ex ossea illa cartilagine cordis procedit. *Cauda* ipsi exigua est, vituli marini modo. *Crura* perquam gracilia. *Ventres* plures. *Genitale* nervosum more Cameli. *Intestinum* tam tenue imbecilleque, ut etiam leviter percusseris, possit rumpi cute adhuc integrâ. *Felle* vacare ajunt, sed intestinum adeò amarum, ut ne à canibus quidam attingatur, nisi cervus præpinguis sit. Achaini in cauda id gerere creduntur; esseq; quod ibi contineri aiunt, colore quidem simile felli, sed non ita ut fel humidum, sed lieni parte anteriore simile. *Cerva* cervo minor est: animal aliàs aspectu egregium, mutilum cornibus, visu acuto, miræ velocitatis. Quaterna habet ubera, ut vacca. Galenus de fætus tunicis agens, ac de venis & arteriis, quę ex utero in ipsum inseruntur, asserit, quòd in omnibus animalibus, quæ suapte natura ad saliendum sunt proclivia, ut cervis & capris, vasorum productiones matricibus sunt connexæ, non per tenues modò mēbranas, sed cum eis etiam per carnes viscosas, velut pinguedinem quandam, specimen esse mirabilis providentiæ. *Dorsum* dum pingue esse Oppianus dicit, de utroque sine dubio sexu intelligit. In Africa non reperiri Aristoteles & Plinius prodidit, contradicente Virgilio & recentioribus. In Apulia sæpè exercitus speciem præbent, & Ferdinandum Regem Neapolitanum eo deceptum, nec non Jacobum Caldoram solertissimum suæ ætatis Imperatorem, prodidere scriptores. In Cathaiæ provincia Bargu & copiosi sunt, & sæpè tam cicures, ut eis insideant. In Batavia, referente Hadriano Junio, toto illo collium arenariorum tractu, cum interiectis convallibus, qui Egimondam usque ab Hagiensi nemore in longum porrigitur, magna eorundem copia.

Aristot. H. A. l. 2. c. 15. Plin. H. N. l. 13. c. 37.

Aristot. H. A. l. 3. c. 6.

Plin. l. c.

Scalig. Exercit. 112.

Iordan. de phænomenis pestis tr. 3.

Aristot. H. A. l. 2. c. 1.

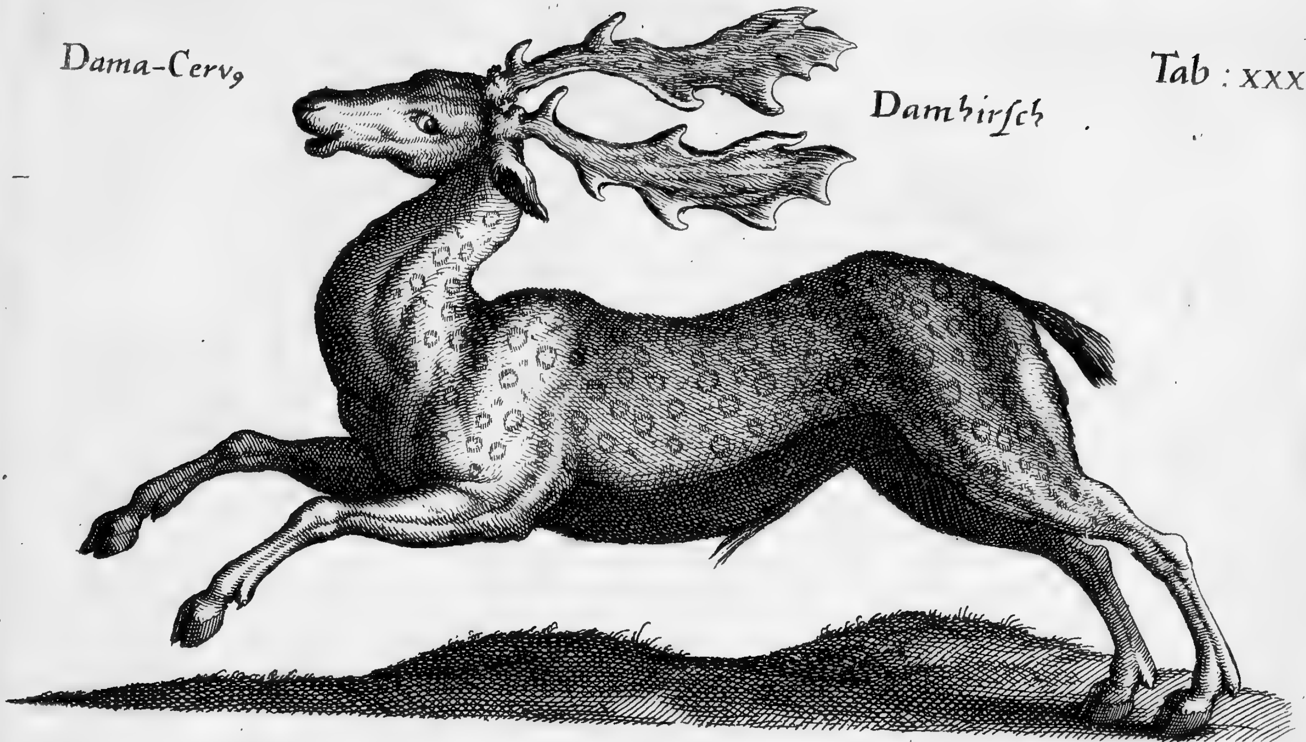
Plin. H. N. l. 11. c. 37.

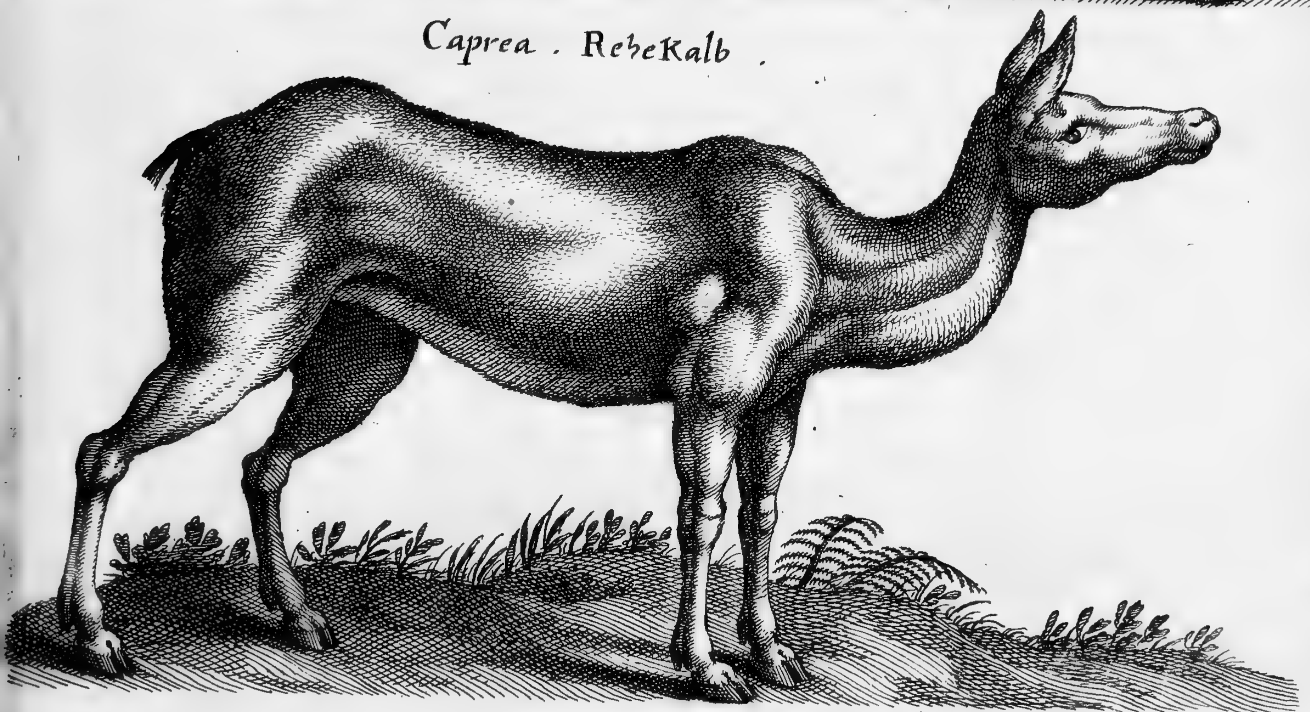
Aristot. H. A. l. 6. c. 29.

Locus. Plin. H. N. l. 8. c. 33.

Pontan. l. 2. de bello Neapolitano.

Iunius Batav. l. 1. c. 6.

Dama-Cervꝰ
Damhirsch

Caprea . Rehekalb

Alce Mas

copia. In Britannia palmatorum Capitolinus meminit: albos & nigros dari quidam affirmant. In regione Chicorariorum in orbe novo, teste Petro Hispalensi, adeò cicures sunt, ut perinde ac apud nos capræ, alantur. Cretensem agrum cervo egere Solinus scribit, Cydoniatarum regionem si exceperis. At Varinus Achæinarum cervarum meminit, quæ & σπαθηναῖαι dicuntur, ab Achæa insulæ illius civitate. Bellonius quoque non paucos ibi reperiri reliquit, quod insula noxiis animalibus careat. In Cyprum è Syria ideò transnare, quòd pastionum quæ illic amplissimæ dicuntur, desiderio teneantur, apud Aelianum habemus. In monte Asiæ Elapho apud Arginussum scissis sunt auribus, quod & Hellesponti cervis, modò citatus author adscribit. M. Aurelius Imperator, cicures ibi nasci, addidit. Apud Scotos grandes sunt, & tam frequentes, ut solemni plærumq; venatione, nunc quingenti, nunc octingenti, nunc mille prosternantur. Sunt ex his nonnunquam qui adipem decem pollices latam habent. Dantur & numerosi, in Hebridum insularum monte, cui à Cervo nomen est. Xapita novi orbis regio, referente Petro Martyre, cervorum armenta habet, ut nos boum. Domi pariunt, domi nutriuntur, soluti per nemora pastum quærendo, luce durante vagantur, ad vesperam pullos domi relictos revisunt, & intra cortes claudi se, ac natis suis depastis mulgeri sinunt. In Gallia quoque circa Fontem bellaqueum sunt numerosi: In Florida sunt partim domestici, quales fortè in Xapato; partim sylvestres, quorum quidam bovem adæquant, quidam minores sunt. In multis Germaniæ locis cicures in fossis circa mœnia aluntur. In Helvetia minus hodie abundant, quòd sylvæ propter frequentiam incolarum, indies minuantur. In Hercynia, colore nigricantes reperiri, à quibusdam accepit Gesnerus. In Dikilapporum denique regione, sunt eorundem greges, & Norvegis Rhen dicuntur, nostratibus cervis aliquantò maiores. Lappi vice

Aelian. H. A. l. 5. c. 56. Arist. H. A. l. 6. c. 29.

Martyr. Decad. Ocean. 7. c. 2

iumentorum utuntur. Vehiculo, inquit Sigismundus Herbersteinius, in scaphæ piscatoriæ formam facto, cervos iungunt, in quo homo, ne cervorum citato cursu excidat, pedibus alligatur; lorum, quo cervorum cursum moderatur sinistra, dexterâ verò manu baculum tenet, quo vehiculi, si fortè in aliquam partem plus æquo vergeret, casum sustineat. Atque eo vehendi genere viginti milliaria se unâ die confecisse, cervumq; tandem dimisisse, eumq; ad Dominum suum stabulaque consueta rediisse, dicebat. Tanta amoris libidine flagrant, ut totâ die ad venerem ferantur. Ad mensem ita agitati, mox desævientes alterum paulò minus mensem absumere, Budæus prodidit. Certant tum pro fœminis, & victori, ut domino, obedit victus, sequiturque ut herum, si Alberto fides. Impletis fœminis, separari per seipsos mares, & propter libidinis graveolentiam, quemque solitarium scrobes fodere, more hircorum fœtere, facies quoque nigrescere aspergine, & ita degere, quo usque imber accedat, tum pascua repetere, Aristoteles author est. Coire incipit mense Augusto & Septembri ab Arcturo, implenturque paucis diebus & multæ. Cerva plærumque subsidens coit, quòd marem ob contentissimum impetum sustinere nequeat: aliquando tamen more ovium sustinet, & socias declinat, cum turgente iam venere, coitum appetit. Oppianus magnâ celeritate currentes fœminas iniri reliquit: mares verò duobus pedibus quantum possunt, cursimque sequentes coitum absolvere. Transeunt in coitu ad alias iidem, redeuntque ad priores. Plinius, cicures non concipere, nisi ab infantia fuerint educatæ ait. Ferunt uterum octo menses: pariunt magnâ ex parte unum. Incrementum hinnulorum velox. Cerva cum parit, pituitoso humore purgatur, aliàs nunquam. Dû lactat, sese dimittere Pollux prodidit, Gesnerus refellit. De longævitate cervorum quædam apud authores occurrunt. Hesiodus in versibus qui tamen in operibus non extant,

Generatio.

Aristot. H. A. l. 6. c. 29.

Plin. H. N. l. 10. c. 63.

Arist. l. c.

Aetas.

M corni-

cornici novem nostras ętates tribuit, quadruplum ejus cervis. Sic ferè 3600. annos viveret. Plinius, post centum annos aliquos captos cum torquibus aureis, quos Alexander Magnus addiderat, adopertis jam cute, in magnâ obesitate. Tempore Caroli Gallorum Regis, qui tempore schismatis inter Clemẽtem & Urbanum VI. vixit, captus est ad Sylvanectum cervus, in cujus torque latinis literis scriptum erat, Hoc me Cæsar donavit. De Cajo Julio Cæsare etsi id capi vix possit: potest tamen ad Carolovingorum aliquem referri. Theophrastus etsi octogenario major obiverit, conquestus nihilominus est de natura, quòd cervis longiorem quàm homini vitam dederit. Taceo sacram Dominæ cervam apud Pausaniam, quæ tempore Agapenoris hinnulus erat: nec non Diomedis cervum, qui tempore Agathoclis, post aliquot nẽpe secula, captus est. Cæsaris Augusti cerva, cum inscriptione torquis, *Noli me tangere, quia Cæsaris sum*, innumeris propemodum lustris ab ipsius imperio, deprehensa fuisse dicitur. Quidam ætatem ex ramorum multitudine colligunt, quod Aristoteli non placet.

Vox. Author Philomelæ eos glocitare scripsit, Virgilius graviter rudere. Mutant vocem pro sexu. Brevis fœminis, maribus productior.

Sympathia & Antipathia. *Amicitia* ipsis cum attagene: at cum aquilâ, vulture, serpente, canibus, tigride, belluis, ariete, vulpium gannitu, cacto, aspalatho, rubris pennis, hostilitatem gerunt. Attagenes sæpissimè dorso ipsorum insident, & pilos vellicant. *Plin.H.N. l.10.c.3.* Aquila insidens cornibus multum pulverem volutatu collectum excutit in cervi oculos, pennis ora verberans, donec præcipitet in rupes. Cum serpente ipsis pugna. *Plin.H.N. l.8 c.32.* Investigant cavernas, nariumq; spiritu extrahunt renitentes. Ideò singulare abigendis serpentibus; odor adusto cornu cervino. In Libycis finibus ab iisdem jacentes impeti, apud Oppianum legimus. Cactum si cervus calcet & saucietur, ossa ejus nullum sonum edere possunt. Aspalatho tactus emoritur.

Ingenium. Ingenium sequentia ostendunt. Gaudent τοῖς ὀργάσι, seu locis incultis, sylvosis, & nemorosis, ubi solum bonum & pingue est. Sylvas quoque, vineas & loca aprica amant. Mas relictis pascuis ad sylvam se celeriter recipit, sed eandem non ingreditur: fœmina, densiora ejus loca sequitur. Meliora quandoque pascua nacti, semper tamen ad pristina ubi educati sunt, redire solent. Eminens, uno minore cervo comitatus incedit, quem *armigerum* venatores vocant. Pascuntur tota penè die: & sub meridiem ubi sol maximè fervet, in umbra delitescunt. Adeò sunt timidi, ut in proverbium abiverint: & Cantharion Arcas ab oraculo cervus sit dictus. Saltu valere, vel locus non procul Francofurto, à cervino saltu nomen mutuatus ostendit. Duo ibi lapides erecti, prodente Gesnero, cernuntur, interstitio pedum hominis mediocris quasi sexaginta. Tanto enim spacio saliisse illic cervum, idque etiam supra plaustrum oneratũ, cum venatores instarent. Requiescunt in fuga, dum qui insequitur, appropinquet, & tum iterum fugiunt. Ubi animum despõdere, relictis sylvarum opacis, in campestria se coniiciunt, & interdum ad vicos & villas propius accedunt. Secundo vento plærumq; feruntur. De *solertia* in eludendis canibus, ita Budæus. Solere cervos ajũt, simul ut senserint rem sibi esse cum asseclis infestis, simul & sagacibus, primum alios aliosque fugæ lapsos, & gyros conglomerare; deinde si porrò urgeantur, stabula cervarum popularium, cervorumq; diversoria petere, ibiq; inter turbam promiscuam, quasi intra nebulas erroris canini sese condere, interdum gregarios aliquot inde abigere, atq; ad aliquantum spacii permixtim vestigia facere, ad negocium canibus exhibendum. Cum autem aliquantisper hac ratione contechnati sunt, ab illorum comitatu subitò se subducentes, per tramitem devium longiusculè abscedunt, deinde intersistunt, ut interim canes vestigia cervulorum aut cervarum excipientes, diversi ab eis auferantur. Cumq; hæc stropharum commenta canum

expe-

experientissimorum odorandi vis vicerit, ad alia denuo se vertunt subsidia; cujusmodi sunt, per sua quadantenus vestigia recurrere: deinde spiras fugæ intorquere multipliciter & variè, & quàm fieri potest perplexissimè, tum raptim longius procurrere &c. Visus quidam in armentum bubulum irrumpere, in bovemq; primoribus cruribus insiliens armisq; complexus ad longiusculum spacium velut equo vectus, postremis pedib. terram stringere, ut odorem sui, quoad fieri posset incertum, canibus relinqueret. Visus, referente eodem Budæo, qui in arborem in denso & opaco sitam insiliverit, in eademq; sublimis, ramis fruticis ipso saltu divaricatis steterit, sic intercept⁹, ut inde desilire non posset. Contra noxia gramina cinaram edunt: contra phalangiorum morsum, cãcros. Sollicitè etiam cavent, ne quando in vulnera recentia solis radius incumbens, carnem priusquam cicatrice obducatur, putrefaciat. Dictamnum herbam extrahendis sagittis monstravere percussi eo telo, pastuque ejus herbæ ejecto; quod Dioscorides & Tullius capris adscribunt. Maria tranant, gregatim nantes, porrecto ordine, & capita imponentes præcedentium clunibus, vicibusq; ad terga redeũtes. Hoc maximè notatur à Cilicia Cyprum trajicientibus, nec vident terras, sed in odore earum natant. Infirmos ponunt in ultimo; nec citius solvunt, quàm secundos ventos senserint. Pinguescunt æstate, & ideò latent, quòd se suæ corpulentiæ pondere facilius capi posse sentiant. Sed & cum cornua deposuere occultantur interdiu, idq; in opacis locis, ut muscarum tædio vacent; pascunturque per id tempus noctu, donec recipiant cornua; quæ ubi concreverint, soli exponunt, ut excoquantur & siccescant. Ubi verò attritu arborum, cum ea scalpunt, nihil indolere sentiunt, in patentia prorumpunt. Defodere, postquam deposuere eadem, fama est. Verum alii, alterutrum duntaxat defodere, scribunt. Dextrum cornu negant inveniri, inquit Plinius, ceu medicamento aliquo præditum, idq; mirabilius fatendum est, cum & in vivariis mutent omnibus annis: defodiq; ab iis putant. Aristoteles id de sinistro prodidit, quamvis in Epiro dextrũ obrui scribat. Abiecta in vivariis negligi, nec humo obrui, observatum est: quin & in sylvis in aperto iacentia sæpè reperiuntur. Serpentibus abundè saturati, ne veneni virus noceat, ad flumen contendunt, & ore summè tenus corpora demergunt, nec citius bibunt, quàm vi frigoris cogẽte haustum venenum per oculos desudãdo elachrymaverint. Vincentius Belluacensis esu serpentum caligini oculorum mederi scribit. Capti, non solum cicurantur, sed etiam vocati ad hominem accedunt. Frena & iuga ferre, apud Calpurnium legimus. Certè septem cervorum bigas in pompa Ptolomæi fuisse, author est Athenæus: Heliogabalus verò iunctis quaternis, in publicum processit. Taceo Mithridati Regi Ponti pro corporis custode fuisse; & Sertorio Romano Hispanor. Duci cervam albã in comitatu, quam ille Dianæ numen fingebat. Assuefactum à Ptolomæo quẽdam ut sermonem Græcum intelligeret, Aelianus refert. In pariendo semitas minus cavent, humanis vestigiis tritas, quàm quæ secretæ & feris opportunæ. Seseli ante partũ purgantur, ut faciliori utãtur utero: postquã peperere, involucrum primùm exedunt, mox herbam quandam degustant, sic ad prolem redeunt. Non qualibet autem partus suos educare, Solinus author est; teneros studiosè occultare, & abscõditos inter ꝓfunda fruticum, vel herbarum, pedum verbere castigare ad latendũ; cum maturuerit ad fugã robur, exercitio docere cursus, & assuefacere salire per abrupta. Mulcẽtur fistulâ pastorali & cantu, interdum ita, ut interim pascua negligant. Quantum ad sensum, si erectas auriculas teneant, acerrimè sentiunt; sin demissas, facilè opprimuntur. Visu valere vel id argumento est, quòd μεγαλωπὸς Oppianus vocat. De *Usu in Cibis* in diversa abeũt authores. Isidorus tradit, carnes habere teneras, & faciles concoctu propter

Ael. H. A. l.1.c.8.

Plin. H. N. l.8.c.32.

Aelian. H. A.l.5.c.56.

Arist. H. A. l.9.c.5.

Aristot. l.c. & l.10.

Aelian. H. A.l.7.c.46

Ael. H. A. l.11.c.25.

Aelian. H. A.l.12.c.46

Usus in Cibis.

pter motus frequentiam: si verò castrentur, antequam cornua crescant, magis temperatas fieri. Galenus duras facit, difficiles concoctu & melancholicas; alibi, asinorum carni similes. Simeon Sethi, bilem atram gignere profitetur, cavendasq; æstate, quòd tum propter serpentum esum venenatæ sint: si frequentius sumantur, corpus tremulum facere: per hyemem tutius sumi. Julio Alexandrino præstat caro hinnuli, quanquam & vetustioribus laus, neq; tamen vetulis; ætatis longitudo in causa, ut vel in trimatu commendari possint. Consistendi ætas, ut longissima, sic deterior eadem, crescente semper siccitate & carnis duritia. Tēpore libidinis eam vitiari, & hircorum instar fœtere, apud Aristotelem legimus. Avicenna quartanas ejus esu induci putat. At Plinius, quasdam se fœminas principes scire testatur, omnib. matutinis carnem eam degustare solitas, & longo ævo caruisse febribus, quod ita demum existimant ratum, si vulnere uno interierint. Alii, diuturnitatem cervinæ esu sibi pollicebantur, quòd vivacissimum animal esset. *Hepar* pravum esse Vincentius Bellunēsis scribit. *Cornua* recenter enata, in delicatorum etiam cibum venere. Bruyerinus, elixari & postea in frustula frigi scribit. In *Medicina, pili, pellis, medulla sevum, cerebrum, pulmo, genitale, cor, ossa, coagulum, urina, lachryma, cornu inprimis*, locum habent. *Pilis* vulvæ suffiuntur; suffitus contra abortum facit. *Pellis* ramenta desecta pumice, & ex aceto trita, igni sacro illinuntur. Si eadem cum pedibus dextris portæ infigatur, ingressum animalis venenosi prohibet. Eadem ad involuntarium urinæ exitum, in stratis remedium. *Medulla*, leniendo dolori est præstantissima: serpentes inuncta fugat: perfusis aquâ aliove liquore fervido, peculiare est remedium: in aqua, potui data, intestinorum tormina sedat: dysentericos dolores per clysterem injecta, sopit: uterorum duritiem in pessis intrusa emollit. De ejusdem in menstruis aperiendis usu, ita post Agricolam Mizaldus. Simedullæ cervinę drachmas duas vel tres pro corporis & ætatis modulo, includantur in linteolo mundo & raro, postea pudendo muliebri inserantur, filo extra pendente ut retrahi possint, modò tunc se offerat opportunum ac statum purgationis tempus, & præparatum fuerit corpus, pręscriptaque vitæ ratio. *Sevum*, podagricos dolores lenit: ad lentigines faciei adhibetur: combustum & cùm ostrea tosta commixtum, perniones sanat: uteris exulceratis, recens ac viridis subditur. *Cerebrum*, in coxarum & laterum dolore, restituendisque fracturis laudat Rhasis. *Pulmo*, clavos, rimas, & calli vitia tollit, si Plinio credimus: impositus & sępè renovatus, ex calceamento læsos pedes, affirmante Marcello, persanat. Sunt qui phthisico profuisse scripserūt, siccatum in fumo, tritumque in vino. Cinis in olla fictili exusti, multis ad suspirium & dyspnæam profuit. *Genitale* siccatum & tritum cum vino contra viperarum morsus exhibetur: tauro cum vino illitum, ad coitum eundem excitat: aridum, contra difficultatem mingēdi aut colicā valet, si aqua in qua ablutū fuerit bibatur. Magi, ut author est Plinius, partū contineri promittunt, si mulieri candida à pectore hyænæ caro, & pili septem, & genitale cervi, illigentur dorcadis pelli, & collo suspendantur. *Ossa* ad ventris profluvium Galenus inungi jubet. Sextus verò, patellam cervinam, si tecum habeas, negat surgere inguina, & quæ ante surrexerunt, eadem tacta redire. *Cor* cum pelle & cornu combustum, vulnera, iisdem cum oleo inunctum, sanat. Os de corde, inter antidota habetur. Lapis qui in corde aut vulva reperitur, contra abortum facit. *Coagulum* hinnuli in utero occisi, præcipuum est cōtra serpentium morsus remedium. Utiliter quoque bibendum, morso à cane rabido datur. Quin contra cicutæ & fungorum esum facit. *Urina*, splenis dolorem sanat, ventriculoque & intestinis inflatis prodest. *Lachryma*, inter sudorifera censetur, tantosque ciet, ut pænè totum corpus solvi credas, in vini momento exhibitum.

Quâ

Galen. de Alim. facult l. 3 c. 6. & 8.

Iul. Alexād. l. 11. c. 11.

Arist. H. A. l. 6. c. 29.

Usus in Medicina.

Galen. in Euporistis

Galen. simpl. 11. c. 5.

Mizald. cent. 6. aphor. 96.

Hippocrates de morb. mulier.

Galen. Eupor. l. 2. c. 42.

Heurn. Method. ad praxin. l. 2. p. 245.

Quâ parte prominet, rotunda est, insigni nitore coloris fulvi, non sine vestigiis atriorum venarum, tantâ levitate, ut penè tactum effugiat: ita enim sese subtrahit, ut propemodum seipsam movere videatur. *Cornu* maximus usus est. Ex typhis sanguine adhuc madentibus, aqua rhizotica, contra malignas febres destillatur. Uritur aperto igne & philosophicè, & non tantum ad sudores & adversus venena commendatur; sed & contra varios morbos. Floridæ insulæ incolæ infantium labiis perforatis ea imponunt, sic à veneno illęsos fore sibi persuadet. Andernacus collyrium ex eodem, cum thure, plumbo usto, opio &c. & aqua pluviali, conficit. Idem, aceto incoctum vel tritum, porrigini & impetiginibus inungitur: cum lenticula & sevo cervino, lentigines de facie tollit: accensum, nidore suo morbum comitialem prodit: adversus scrophulas tritum cum spõgiis, in quibus lapides reperiuntur, æquali mensura ex vino aut aqua quotidiè bibitur: ad polypum cum sandaracha naribus inflatur: ad dentium albedinem in cinerem in olla nova redactum, cum mastiche, & sale ammoniaco miscetur: crudum inq; aceto fervefactum, maxillarum, à dentitione dolorem adimit: adustum & cum vino tritum, deinde circumlitum, vacillantes dentes confirmat. Hæmoptoicis cum tragacantho medetur: dysenteriam seu ustũ, seu in galredam redactum, sanat: ad vomitum, cum sulphuris vivi pusillo, in ovo sorbili exhibetur. Sextus cõbustum ex oxymelle splenem siccare affirmat. Ad colicam ex iisdem teneris remedium Marcellus habet, cuius descriptionẽ apud Aldrovandum vide. Contra lumbricos Galenus cum ebore propinat. Sunt qui cretam, semen sanctum, vitellum assum, admiscent, & cum melle placentam parant. Ad profluvium deniq; muliebre, & præfocationes uterinas adhibetur. In *Differentiis* nihil ferè occurrit, præter ea quæ apud Nierembergium leguntur. Cervinũ, inquit iste, non simplex, Novæ Hispaniæ genus. *Macame* vocant. Quidam rubei, quidam albi toti. Hos cervorum Reges dicunt Indi, & *yztac macame* appellant. Alii nostratibus aut iidem, aut valde similes forma, magnitudine, ingenio: *Aculhuame* nuncupãt. His minores *Quauhtlamacame* in magnam generositatem degenerant à cervinâ timiditate: efferociunt vulnerati, adoriuntur venatores, sæpè occidunt. Ejusdem molis & moris sunt *Thalhuicamacame*, sed impares animo. Minimi sunt *tamamacame*, fortasse potius caprarum genus. In Duarhe, Xapidâ, & aliis novi orbis plagis, cervorum erant armenta, quẽadmodum nobis boum, (prout superius diximus.) domi pariunt, nutriũt. Soluti, per nemora pastum quærendo luce durante vagantur, ad vesperam pullos domi retentos revisunt, intra cortes claudi se ac natis depastis mulgeri patiuntur, nullum aliud lac, aut ex alio lacte caseus. In aliquib. Occidentis regionibus vexati cæsiq; à venatoribus, quærunt herbã Atochielt, (sic vocant Barbari, & species pulegii est) hac recreantur restauratione virium, novam pernicitatem acquirũt: majoris illis usus est, quam dictamni virtus. In Virginiâ cervi longiore caudâ sunt præditi quã nostrates, & cornuum extrema in dorsum recurva habent. Cervorum Americanorum quoddã genus Lerius vocat *Seouasseu*, qui differũt à nostris, quòd multò sint humiliores, minora gestẽt cornua, & ęquè pilos demittant atque nostrates capræ. In plagis novi Mexici caudam habent valde pilosam, alii prolixam, non aliter ac mulæ, cujus æquant aut superant molẽ. Maximi roboris sunt. Dux quidam Hispanus duos injunxit mansuetos rhedæ suæ vehendæ. De *Cervo palmato*, ita *Aldrovandus*. Diximus ex Julio Capitolino, Gordiani sylvam memorabilem pictã in domo rostrata Cn. Põpeii, inter alias picturas, cervos continuisse cc. palmatos: hosq; Gesnero primũ visos, eosdẽ cum dorcadib. platycerotis. Cæterũ cum postmodum Joan. Cajus medicus Britannus hæc illi cornua ex Britãnia misisset, mutatâ sententiâ, doctissimo illi medico, qui cervum palmatũ revera esse

Nieremb. H. E. l. 9. c. 59.

Aldrov. Hist. Bisulc. c. 28.

esse judicabat, quod & mihi videtur, assensit. Nam cum cornua hæc aut æquent, aut etiam superent, & longitudine & crassitudine cervinum, cõsonum est, corpus animalis, cervi potiùs quàm platycerotis simile esse. In Persia circa Schamachiam, Karabach, & Moragè, specie Damę, subfulvos, cornua retrorsum incurva, absque nodis habentes, quos Turcæ Tzeiran, Persę Ahu inveniri, Olearius author est.

Olear. Itiner. Orient. p. 312.

ARTICULUS VIII.

De Tragelapho, & Tarando.

Aldr. Hist. Bisul. c. 29.

Tragelaphus inde nomen sortitus esse videtur, quod hirco & cervo sit similis. Volaterranus & Gesnerus Hippelaphum Aristoteli dici volunt, seu à similitudine ita dicatur; jubam enim habet, seu à magnitudine ut hipposelinum; major enim & crassior cervo est. Germani Brandthirsch vocant, seu, quòd sit nigrioris coloris quàm cervus, ut Agricolæ placet; seu quòd loca in quibus carbones fiant frequentet, & herbis ibidem nascentibus pascatur, ut Fabricio visum. Major est & robustior cervo. Villos nigros in gutture, longos in armis gerit. Ideò à cervo, barbâ tantum & armor. villo distare scripsit Plinius. Suprema pars dorsi cinerea est, ventris subnigra; villi circa genitalia nigerrimi. Cęteris à cervo non differt. Non alibi quàm iuxta Phasin amnem nasci prodidit Plinius, sed falsò. Nam & apud Arachosios inveniuntur Tragelaphi: & in Torantinis Königsteinianisque Misniæ saltibus Bohemiæ vicinis capiuntur. In Anglia quoq; cervi nigricantes reperiuntur, ab his fortè non diversi. *Tarandus* Barbaris Pyrandrus & Pyradus, Hesychio fortè ξάνδαρος, Septentrionalib. *Rehenschier*, dicitur. Magnitudo ei quæ bovi, caput majus cervino nec absimile, villus albus magnitudine Ursorum. Tergori tanta duritia, ut thoraces ex eo faciant. Pectus habet torosum, ungulas bifidas, cõcavas, & mobiles. In cursu enim eas explicat. Ipse ad celeritatẽ expeditissimus, ita ut & summas nives calcet non impressis altè vestigiis, & pernicitate insidiantia in vallib. animalia effugiat. Cornua gestat præalta, quæ statim à fronte ramis duob. latis mucronantur quasi in digitos. In medio ramulus veluti internodium interiectus, inde rursus in ramos latos, digitorũ expansorum specie mucronatos, exeunt. Cornua sunt alba, venulisq; longis distincta. Differunt ab alces cornib. altitudine, à cervi latitudine, ab utrisq; colore, & ramorum multitudine. Currẽdo lea in tergũ demittit: nã stanti, frontem penè rami inferiores tegunt. His inferioribus, concreta frigoribus flumina ad potum capiendum rumpere fertur. Sylvarum fructibus & arborum musco vescitur. Latibula struit in montib. Septentrionalibus, & in Mosibergum, aliosq; Norvegiæ montes intẽsioribus frigoribus procedit. Capitur ab hominib. ad usus domesticos. Nam ad conficienda itinera domatur à cursoribus, ad opera rustica ab Agricolis. Caro eius è ferinis illorum locor. optima & delicatissima. Natura animal esse gregale; & mille tarandorũ armenta, in vastis septentrionis sylvis aliquando cõspici ferunt. Fœmellæ ramis carent. Reperiuntur in Norvegia, Suecia, Laponia, & Polonia. Augustam Vindelicorum bini cum sellis, phaleris, & phrenis, erant aliquando adducti. De coloris in ipso mutatione, ita *Solinus*. Hunc tarandum, affirmant, habitum metu vertere, & cum delitescat, fieri similẽ cuicunq; rei proximaverit, sive illa saxo alba sit, seu fruteto virẽs; sive quam aliam præferat qualitatem. Faciunt hoc idem in mari polypi, in terra Chamæleontes. Sed & Polypus, & Chamæleon glabra sunt, & pronius est cutis lævitate speculi modo proximantia æmulari. In hoc novum est, ac singulare, hirsutiam pili, colorũ vices facere. Cęterum quis ille Plinii & Solini Tarandus sit, nec Gesnerus quidem rectè nosse visus est. Nam modò cum Turone, modò cum Rangifero, de quo in sequentibus eundem facit.

Plin. H.N. l. 8. c. 32.

Aldrovan. Hist. Bisul. c. 30.

Solin. Polyhist. c. 33.

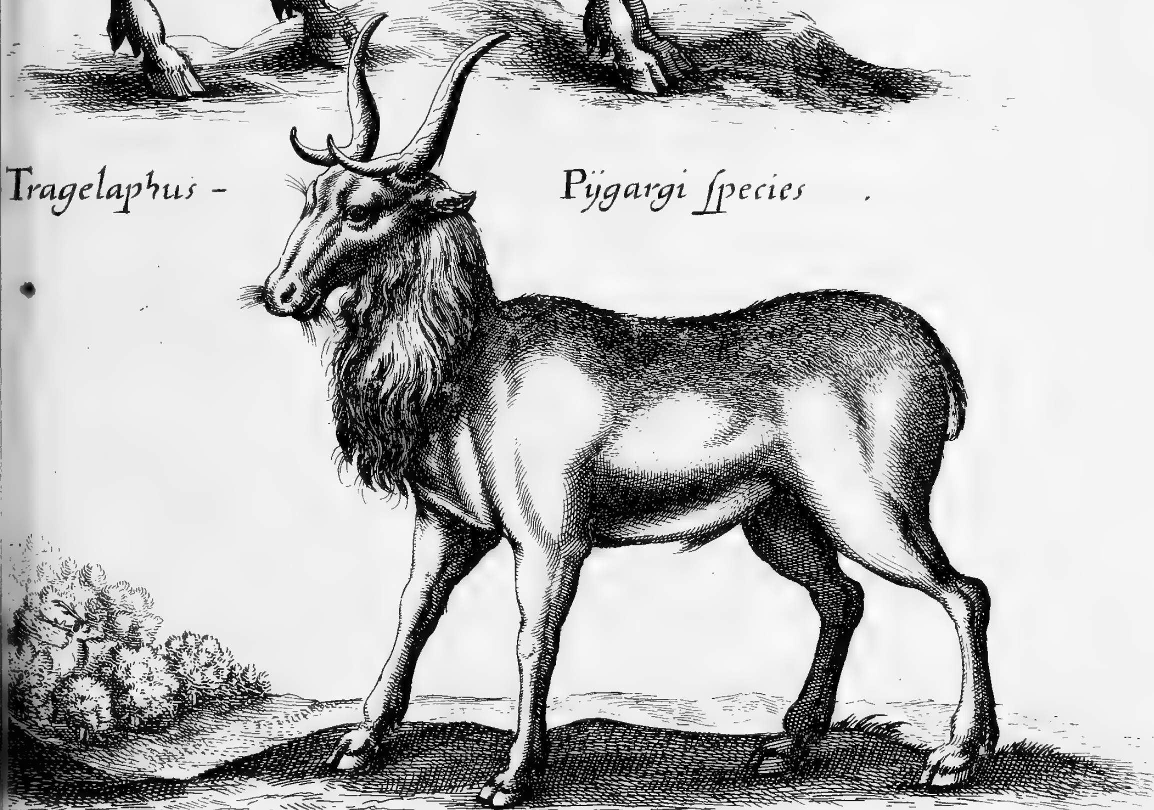
Icon quam hic damus, verissima esse creditur.

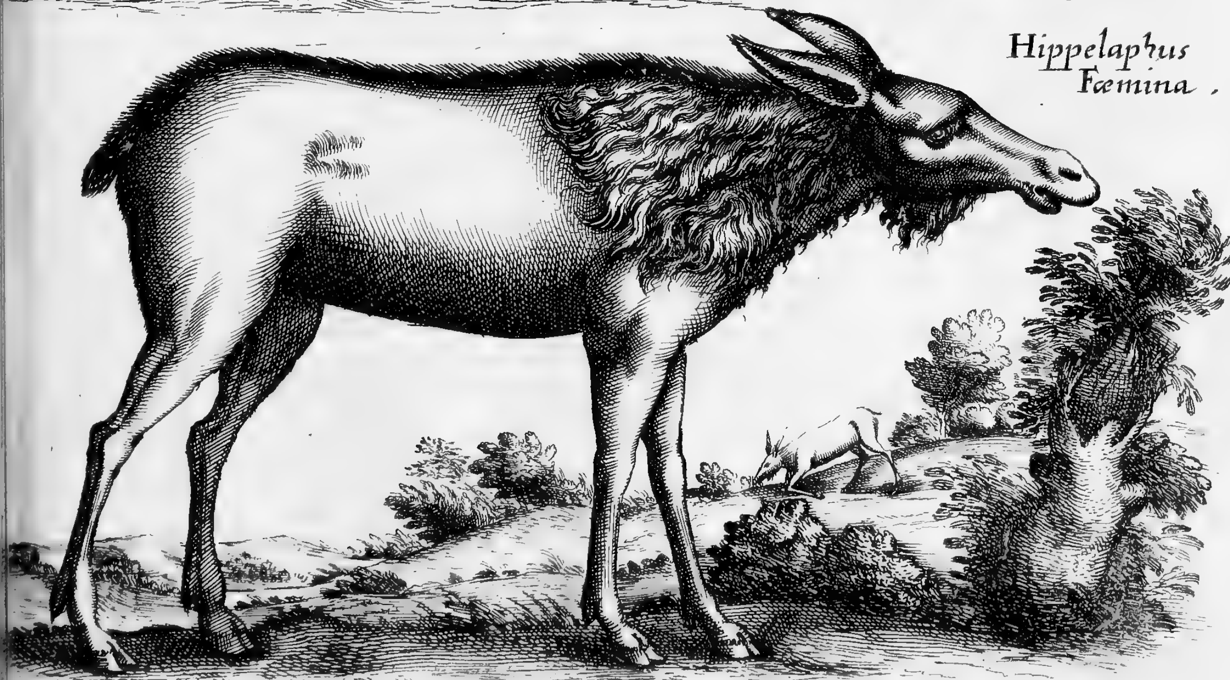
* *
*

ARTI-

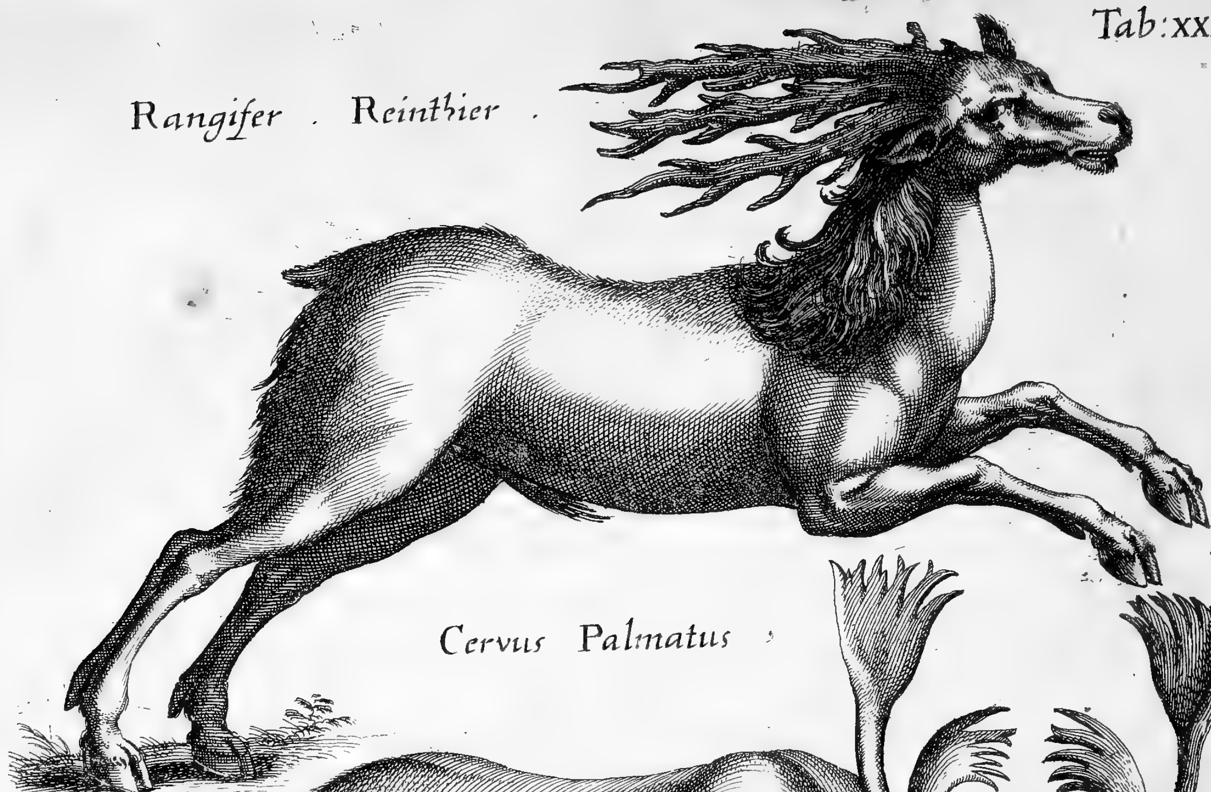
Tab: XXXIV.

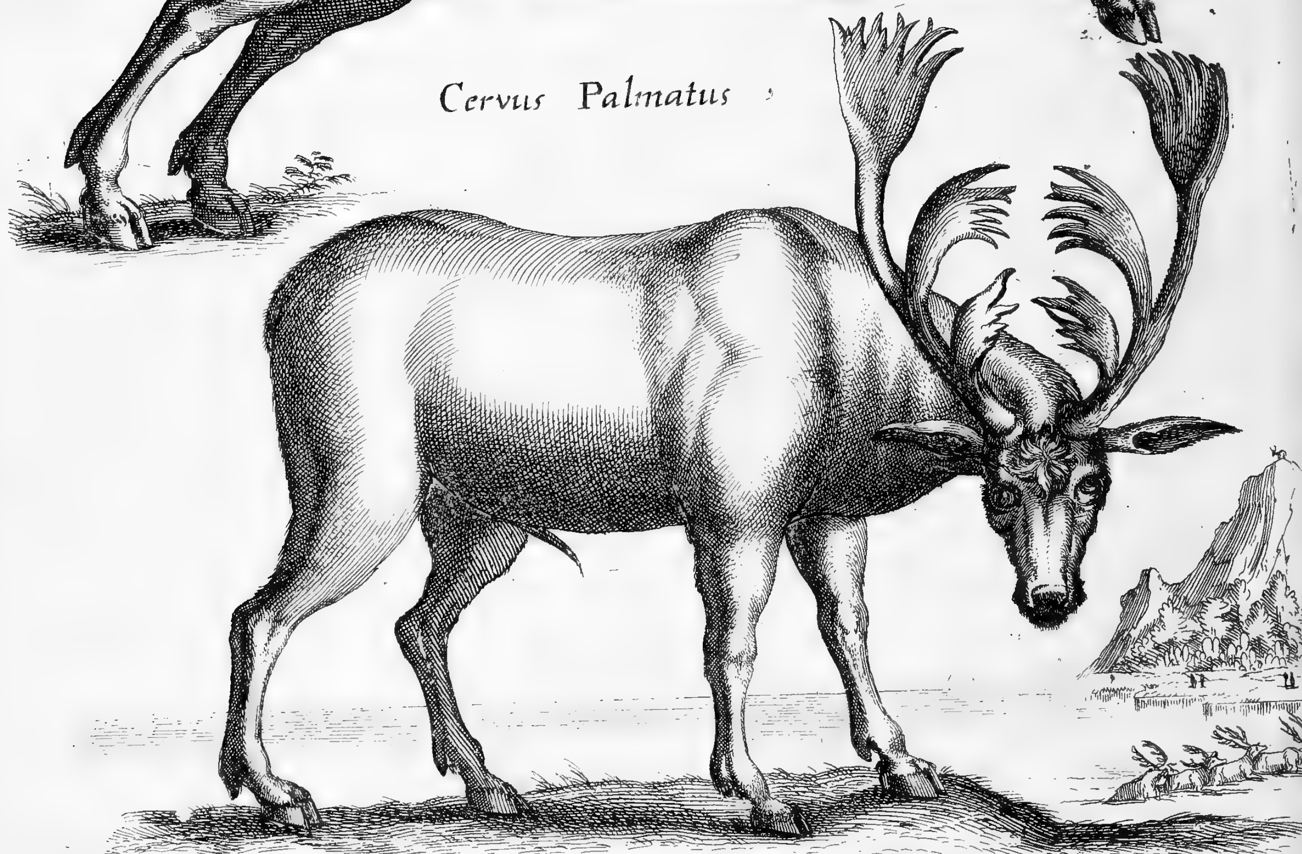

Pÿgargus.
Weiſs Zars.

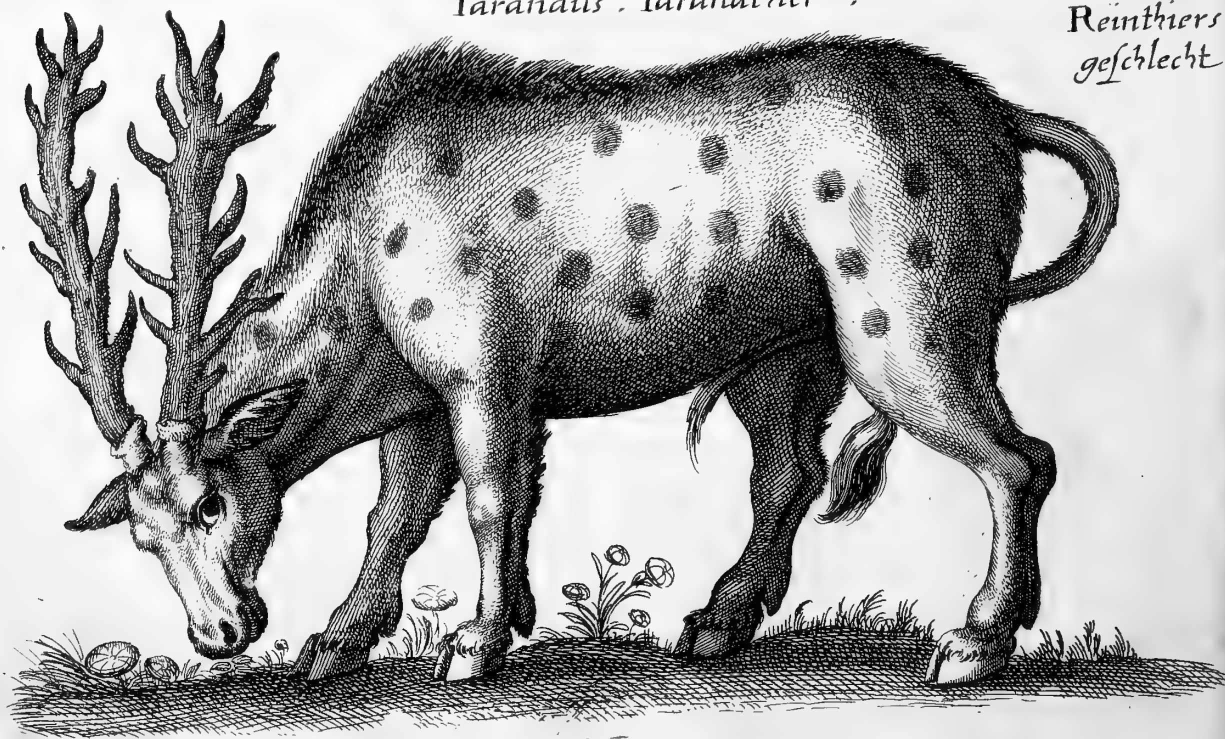

Tragelaphus -
Pÿgargi ſpecies.

Hippelaphus
Fœmina.

Tab:XXXVII

Rangifer . Reinthier .

Cervus Palmatus .

Tarandus . Tarandthier .

Reinthiers geschlecht

ARTICULUS IX.

De Rangifero.

Aldrov. Hist. Bisul. c.31.

IN Descriptione Rangiferi, quem *Reen* vocant, non conveniunt authores. Albertus speciem cervi repræsentare dicit, sed majorem esse corpore, colore insignem, & ad fugam celeberrimum. Tres, secundum eundem, cornuum ordines in capite gerit, ita ut in singulis bina sint cornua, & caput ejus virgulis compositum videatur. Ex his duo cæteris majora, in loco cornuum cervi, quæ ad perfectam magnitudinem augentur, adeò ut quinq; cubitorum mensuram aliquando attingant, & ramis viginti quinque conspiciantur. Duo etiam in medio capitis, ut damarum habentur, mutilis & brevibus ramis mucronata. Denique alia in fronte antrorsum versa, ossibus similiora, quibus in pugna potissimum utitur. Olaus Magnus tricornem esse scribit, de genere cervorum, sed longè proceriorem, velociorem, lógiorem. Rangiferum duplici ratione dici, tum quòd in capite alta cornua, vel ut quercinarum arborum ramos fetat: tum quòd instrumenta cornibus pectorique, quibus hyemalia plaustra trahit, imposita, ranga & loga patrio sermone vocentur. Cornuum verò duo cæteris majora, eo loco habere quo cervus: aliud in medio capitis, ramusculis circumstantibus cæteris brevioribus situm, quo contra infestas bestias pugnat. Jubatum gerere collum, & ungulas rotundas. Johannes Agricola tridentem duntaxat in fastigio cornuum habere, & in saltibus Poloniæ reperiri, prodidit. Julius Cæsar bovem cervi figuram facit, cujus à media fronte inter aures, unum cornu existat excelsius, magisque directum his, quæ nobis nota sunt cornibus. Ab eius summo, addit, sicut palmæ ramique late diffunduntur. Descriptio Damiani à Goës, alci potius quàm Rangifero competit. Apollonium Menabenum Medicum si sequimur, sunt ex genere cervorum, altitudine & crassitudine asello pares, tibiarum gracilitate superant. Caput habent instar vituli, collum jubatum velut equus: Cornua frondosa, lævia, gracilia, oblonga, ad tergum porrecta. Cætera, habita ratione & servata magnitudinis proportione, cervos communes imitantur. Taceo Julium Cæsarem Scaligerum, quæ rangifero ab Olao Magno tributa alci adscribit. Utut verò sit, distinctum ab Alce, vel inde colligere licet, quòd Olaus Magn⁹ rerum septentrionalium peritissimus, diversis locis de iisdem agat. Inveniuntur in Lapponia, Suecia, Norvegia, & vicinis Arctico locis. *Cibus* ei muscus montanus, candidus, præsertim hyeme nivibus in superficie soli coopertus: quas licet densas naturæ instinctu perforat, cibum quæsiturus. Aestate verò foliis ac frondibus arborum, stando eundoque melius quàm se inclinando floribus ac herbis, propter cornua nimis antrorsum incurvata vescitur; idq; laterali & obliqua capitis inclinatione. Educti in transmarinas terras non diu supersunt, ut in Holsatia & Prussia compertum. Huc à Gustavo Rege Ann. 1533. missi, & sylvestri libertate donati, an sobolem reliquerint, nunquam comperiri potuit. Quia verò & sylvestres sunt & domestici; horum lac, pelles, nervi, ossa, caro, ungulæ, pili, usibus humanis inserviunt. *Lac* nutrimentum est domesticum; serum, potus. *Pellis* tegendis & corporib. & lectis, & equorum sellis inservit. Quia valida & tenax, ad culeos & diversorum opificum folles adhibetur. *Nervi* loco lini consuendis vestibus deputantur. *Ossa* & cornua ad arcus parandos sumuntur. *Carnes* vento & fumo siccatæ ad plures annos durant. Ungulæ spasmaticis prosunt. *Pilis* pro farciendis sellis & pulvinaribus utuntur.

Cæsar. l.6. de bello Gallico.

* * *

ARTI-

ARTICULUS X.

De Alce.

Aldr. Hist. Bisul. c. 32. SEd & de fera *Alce* mirè authores discrepāt. Pausanias specie inter cervum & camelū facit; nasci apud Celtas, explorari, investigariq; ab hominibus non posse, hominum odore à lōge percepto, in foveas & profundissimos specus sese abdere. Secundum Cæsarem, sunt in Hercynia sylva, earumq; consimilis capris figura & varietas pellium, sed magnitudine paulò antecedunt, mutileque sunt cornibus, & crura sine nodis articulisq; habent, neq; quietis causâ procumbunt: neq; si quo afflicta casu conciderunt, erigere sese aut sublevare possūt, &c. Plinius jumento similem facit, ni proceritas aurium & cervicis distinguat. Haud illi dissimilem, notam in Scandinavia insula, nec unquam visam in hoc orbe, multis tamen narratam Machlin, sed nullo suffraginum flexu: ideoque non cubantem, sed acclivem arbori in somno, eaque incisâ ad insidias capi, aliàs velocitatis memoratæ. Labrum ei superius prægrande, ob id retrogredi in pascendo, ne in priora tendens involveretur. Idem apud Solinum legimus. Dodoneus huc Strabonis verba trahit, qui dicit, Alpes, peculiaris formæ belluam, ut memoriæ prodidit Polybius gignere, habitu quidem ad cervi staturam, collo duntaxat excepto & villis, in quibus capro per quam similis est; gerereque sub mento carnis globum ad palmæ magnitudinem, capillosum, crassitudinem pro equini pulli cauda habentem. Cardanus alcem à Julio Cæsare descriptam putat; aliis creditam, magnum animal appellat. Scaliger licet duas alces esse dicat; hoc tamen animal bisontem nuncupat. Olaus hanc feram alcem ubiq; vocat, & onagrum. Erasmus Stella medium quasi genus inter equos & cervos alcem ponit, easdemque cornua quotannis amittere. Levinus Lemnius caprarum esse generis credit. Miechovius crura absque articulis prælonga habere, ut bisontes, ait. Germanis dicitur Elend/ seu miseria; tum quòd singulis diebus morbo comitiali laboret, nec citius ab eo levetur, quàm dextri posterioris pedis ungulam auriculæ sinistræ immiserit; tum quòd levissimo etiam vulnere accepto, exspiret. Cæterum magnum animal ita describit Cardanus. *Sub boreali polo animal nascitur cervo simile, cruribus arterioribus longioribus, carneam habens promuscidem, brevem tamen. Habet cornua peculiari quadam forma prædita, & nulli fermè animali similia. Nam crassa ab imo, ubi ascendunt, latiora palmo sunt.* Menabenus verò hanc partium exteriorum descriptionem dedit. *Habet hoc animal crassitiem, altitudinem* & proceritatem mediocris & pinguis equi. *Humeri* depressiores & humiliores sunt partibus posterioribus. *Capite* aliquantulum pronum incedit. A summo capite usque ad humeros, & maximè in cervice est huic magna *pilorum* prolixitas & sylva, ita ut collum & barbam hirci repræsentet. In aliis corporis partibus pilorum longitudine non differt ab equo, sed densitate superatur, crassitie verò superat. *Color* plærumq; vergit ad cinericiam albedinem; pro vicissitudine tamen anni temporum, pili varias habent in colore mutationes. *Caput* est oblongum & gracile, si conferatur cum toto corpore. *Labra* magna, prominentia & crassa, & maximè superius, quod *promuscidem* Cardanus vocavit. *Os* longum. *Dentes* non admodum magni, nec longi. *Aures* longæ latæque. Fœmineus sexus cornibus caret, at masculinum genus multifida, & ramosa cornua producit, sed non tam longa & frondosa ut cervi vulgaris. Latiuscula sunt crassitie ferè duorum digitorum transversorum. Si unius cornu figuram spectas, triangularem ferè formam deprehendes, & magnæ avis alam extensam dices: si pondus, duodecim ferè librarum majorum erit. Cornua, addit idem, mutat hoc animal statutis quibusdam temporibus, ut cervi solent. Unum aliquamdiu

Marginal notes: Pausan. in Eliacis, & Bœoticis. — Cæsar l. 6. de bello Gallico. — Plin. H.N. l. 8. c. 15. — Solin. Polyhist. 32 & 33. — Strabo Geogr. l. 4 — Lemnius in Miracul. Nat. — Cardan. l. 10. de subtilitate.

Dromedarij

Casp: Merian fecit

Dromedarij

Tab: XLII

Camelus

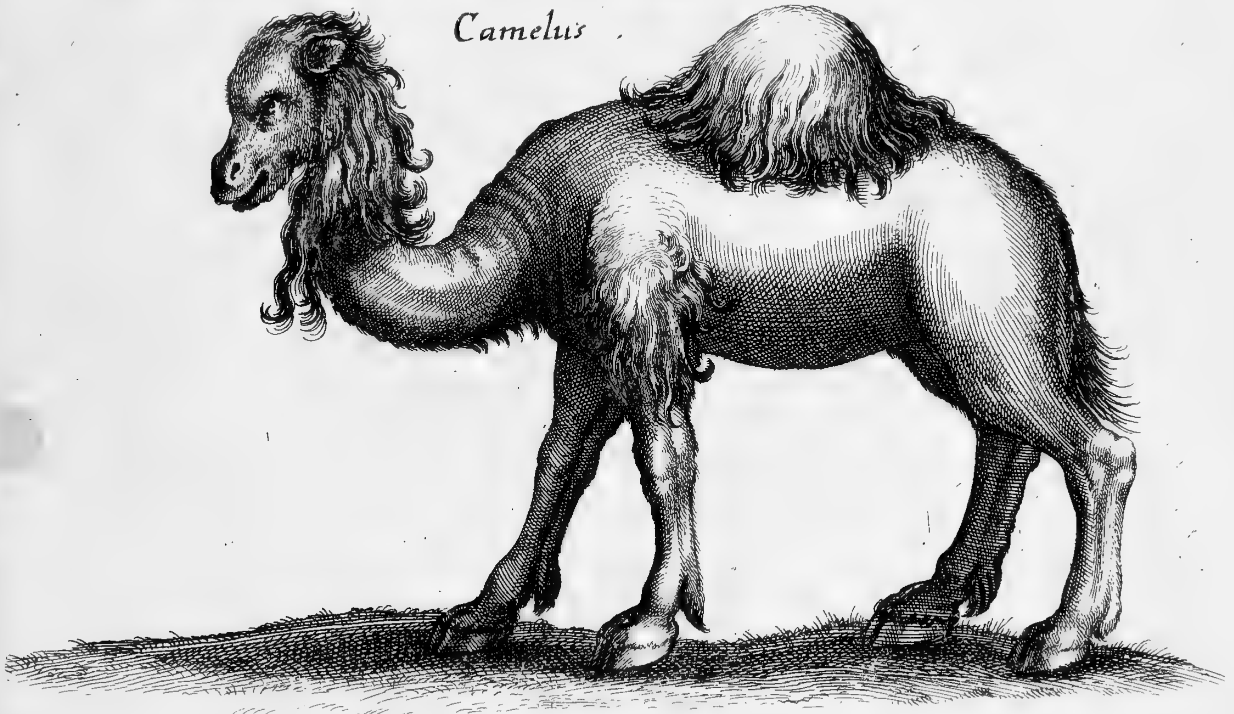
Kamel

Casp: Merian fecit

Camelus Bactrianus seu Dromedarius.

Camelus.

Camelꝰ.

Dromedarius

Camelus

diu fuit apud me, quod ut matura poma solent, sponte deciderat. Id stirpe manifestè dignoscitur; duo alia parva habeo, duorum aut trium forte ab ortu mensium, paulò ante animalis mortem abscissa, quæ molli quadam lanugine, sanguine etiam imbuta erant. Est præterea obeso & grandi ventre ut vaccæ sunt. Cauda mirum in modum brevis, ungulæ bifidæ, ut bobus. Et hæc omnia *Dodoneus* ad alcem refert; quæ alibi, Deo volente, examinabimus. De *Pelle* scribit Gesnerus, densam & solidam esse, ut validos etiam ictus punctim cæsimque factos avertat, & ferrei thoracis instar hodiè expetatur. Ad thoraces ab alutariis, piscium adipe præparatur, ut imbrem arceat. A cervina cui similis est, inspirata discernitur. Transmittit enim spiritum ut ab opposita manu percipiatur, quòd sit meatibus plena, & concavos pilos habeat. Gesnerus tamen in ungula integra, quam cum ima parte tibiæ pilosa se vidisse affirmat, nullam in pilis cavitatem reperit. Possunt tamen meatus qui in vivis erant, in mortuis collabi, præsertim longo post tempore. *Cornua*, idem, libras circiter duodecem appendere tradit, esseque longitudine ferè duorum pedum, nõ ramosa, ut cervorum, mucronibus tamen aliquot divisa, dodrantem lata, armi potius quam cornu figurâ, & advehi ex Lithuania. Cornu verò Magnæ feræ nomine ad Aldrovandum missum, septem tantum libras duodecim unciarum appendit, ea juxta caput crassitudine ut vix manu comprehendi possit, quinq; ornatum mucronibus hinc inde binis, mox ab uno latere, alio, & ab altero, etiam alterius ostendens rudimentum, latitudo inter primos ramos trium ferè dodrãtum. Tota ferè tibia simul cum unguibus libras pendebat tres cum dimidia. Icon quæ hic exhibetur Aldrovandi est. Ad *Naturam* ipsius spectat, quod animal hoc à venatoribus agitatum ad aquas confugiat, & aquam ore haustam, fervidam in canes evomat: quòd rarò solum conspiciatur, sed terrâ nivibus obtecta multa progrediantur simul: Unum procedit properando, ut occasio postulat; alia singula sequuntur eundem tenorem & modum servando, & primi vestigia calcando, ita ut si quis rei inscius ipsa insequatur unius tantum vestigia se cernere existimet: quòd sitis laborisque adeò sit patientissimum, ut diem noctemque immensa spacia privatum cibo, conficere possit: quòd pulli captu adeò successivè mansuescãt, ut naturali urgẽte siti maxima cerevisiæ vasa à discũbentibus propinata ebibãt: quòd tantam vim in ungula gerant, ut tactum ictu lupum illicò interimat, & elabente cane, opposita arbor elidatur, quasi fungus adesset. De *Vsu* in cibis, hoc dixisse sufficiat, carnibus ubiq; vesci regionis incolas, & recentibus, & sale conditis: crassi tamen & melancholici succi apparere. In *Medico usu, cornua, nervi, & ungulæ*, laudantur. *Cornua* olim inter adstringentia duntaxat habebantur: post inter antepileptica relata sunt, modò inter festum assumtionis B. Mariæ virginis & nativitatis ejusdem abscinderentur. Alii, die Ægidii festo demi debere opinantur. *Nervi* ad spasmum in Suecia adhibentur. Modus adhibendi, zonam ex eo facere, & membro læso circumligare. *Vnguis* seu ungula, Epilepsiæ & hystericæ affectioni convenit. Conditiones ad efficaciam requisitæ, ab Olao Magno ponuntur. Ungula exterior, inquit ille, dextri lateris posterioris pedis onagri, (sic alcem vocat) masculi, qui non genuit, abscissã à vivo pede securi, vel alio instrumento avulsa, post mediũ mensis Augusti, spasmum aut morbum caducum patienti adhibita, continuò sanat. Applicatur rectè, si vel sinistræ manus annulari, adponatur: vel annulus ex eodem factus, eidem indatur: vel pars unguis sinistræ palmæ imponatur, manusque in pugnum complicetur: vel ejusdem portiuncula in aurem sinistram missa, & aliquandiu veluti scalpendo moveatur. Suffocatæ mulieri, rasura cum zedoaria, anaticis partibus felicissimè exhibetur. Formulas ex ea antepilepticas in authoribus vide.

Gesnerus in Alce.

Natura.

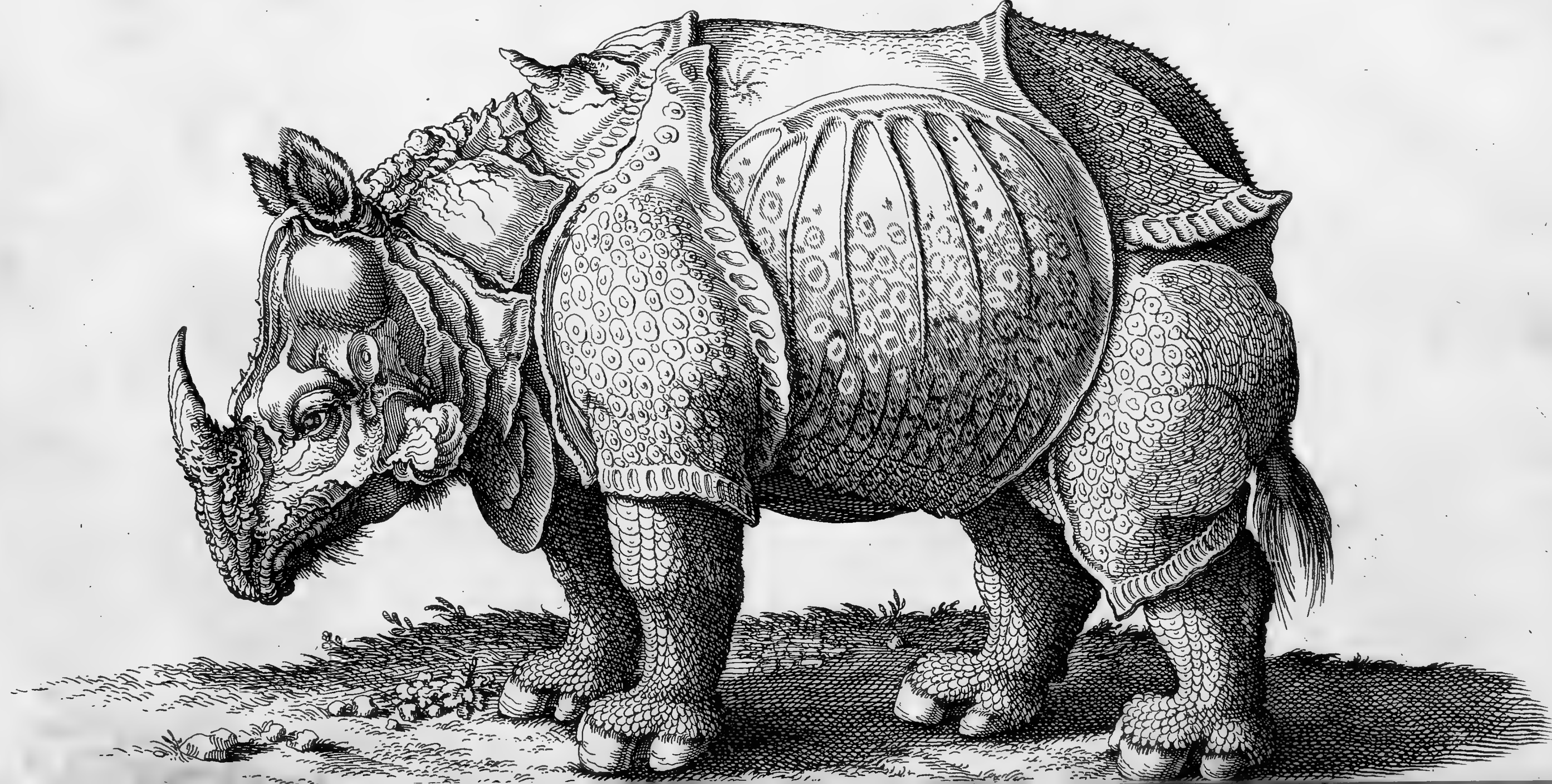
Vsus.

ARTICULUS XI.

De Rhinocerote.

RHinoceroti nomen à cornu, quod in nare pullulat, nomen datum est. Quidam apud Diaconum, *bovem Ægyptium* appellant: alii ex Pausania, *Æthiopicum quadrupedem* seu taurum, sed falsò. In Ægyptum non potuit nisi fortuito casu inferri. Pausanias verò in Æthiopia taurum esse dicit; qui ob similitudinem cornu ab ignaris Rhinoceros appelletur. Nullum animal est, cujus *descriptio*, inquit Aldrovandi continuator, magis sit in lubrico. Et certè Plinius breviter se expedit. *Unum ei in nare cornu, longitudinem cum elephante parem; crura multò breviora, colorem buxeum.* Tantundem & Agatharchides apud Photium protulit. Nicolaus de Comitibus Venetus, Rhinocerotem suillo capite, bovinâ caudâ, elephantino colore, cornu bipedalis longitudinis gerentem, nobis fingit, in provincia Mangi. Ælianus, qui Græcorum permultis & Romanorum visum & benè notum describere frigidum esse putat, in summa nare cornu gerere ait, mucronis acuti, robore nec ferro quidem concedens: pellem tantæ firmitatis, ut ægrè jaculo penetrari queat. De *Cornu* maxima est discrepantia. Tertullianus unum tantum adsignat: Martialis verò duobus depræliari scribit. Utrumque hoc, secundum eundem in capite; secundum alios in humero dextro alterum & brevius esse. Nummus Domitiani utrumque in naribus ponit. Alii majus cornu in naso, minus in fronte, aliquo supra spacio, collocant. Sed nec de *forma* ejusdem conveniunt. Alii rectum instar tubæ, lineâ nigrâ transcurrente ponunt: alii sine linea. Artemidorus apud Strabonem, qui Rhinocerotes longitudine parum ab elephantis excedere, magnitudine tauri, formâ apro proximâ esse ait, recurvum & omni osse durius facit. Diodorus simum, Agatharchidas & Solinus repandum vocant. Addit Artemidorus, belluam duo cingula tanquam Draconum volumina dorso usque ad uterum circumeuntia habere, alterum jubam versum, alterum ad lumbum, hæcque de ea à se dici, quòd sibi visa esset. At Bontius, quem in Capra Pazaartica citavimus, quique Rhinocerotem vel centies non tantum caveæ inclusum, sed & in sylvis vagantem vidit, ita nobis eum describit. Cute è nigra est cinericia, instar Elephantinæ, rugosa admodum, cum profundis plicaturis circa latera ac in dorso: crassam admodum habet pellem, ut quæ ictui Japonicæ machæræ facilè resistat. Neque enim hæc bestia, (ut apud nos pingitur) scutis munita est; sed hæ plicaturæ hos clypeos mentiuntur, neque una pars durior est alterâ. Rostro est porcino; sed ante acutiore, neque tam obtuso; in cujus extremitate cornu istud extat, unde nomen sortita est bellua, aliud altero majus pro ætate Rhinocerotis. Colore etiam cornu variat, modò nigrum, modò cinericeum, modò album est. Magnitudine autem corporis mediocris staturæ, Elephantem proximè accedit mediocrem, nisi quòd pedibus sit longè humilioribus, & propterea etiam tam conspicuum non est animal. *Locum* si quæras, invenitur in Africæ desertis, Abasia; multis Asiæ locis, regno Bengalæ, & Jacatru. Nec ævo Aristotelis Græcis notus erat, nec Romanis ante añum urbis conditæ DCLXVI. Quis primus monstraverit, inter antiquarios non convenit. Dio ab Augusto primum in triumphali pompa traductum, ait: At Plinius, Cn. Pompejum ludis primum exhibuisse, tradidit. Ideò Solinus: Ante ludos Cn. Pompeii Romana spectacula, Rhinocerotem nescivisse, reliquit. Herbis & virgultis perquam spinosis vescitur, nam linguam habet asperrimam. De *Natura* hoc duntaxat constat, cum Elephante inimicitias gerere, nec sævire in hominem nisi lacessitum. Dimicaturus, cornu ad saxa limato præ-

Diacon. l.16. Pausan. in Bœoticis. Plin. H. N. l.7.c.20. Photius Biblioth. Cod.250. Ælian. H. A. l.17.c.44. Tertull. l.3. contra Praxeam. Rer. Indicar. relat. l.3.c.7. Strabo Geogr. l.16. Diodor. Sicul. Bibliothec. l.4. Solin Polyhist. c.63. Bontius Medic. Indor. p.16. Locus. Dio Hist. l.51. Plin. H. N l.8.c.20. Solin Polyhist. c.30. Bontius l.c.

RHINOCEROS. *Hornnase Rhinocer*

præparat se pugnæ: in dimicatione alvum maximè petens, quam scit esse molliorem; perruptoque carnium ambitu exanguem facit: quòd si alvum contingendi copia non datur, contra ipse à proboscide & dentibus ictus, deficit, & opprimitur. Irritatus, inquit Bontius, hominem simul & equum, tanquam pulicem prosternit; quem deinde lambendo necat, dum asperitate linguæ, cute ac carne usque ad ossa hominem denudat. Sclopeto læsus, dum per sylvas fugit, quicquid obvium est, cum summo fragore ac horrore audientium prosternit, etiam satis crassas arbores. Historiam insignis ejus ferocitatis, vide apud eundem. Huc pertinet ex eodem & illud; quòd cœno mirificè gaudeat, nec prius etiam irritatus vindictam exerceat, quam catulo suo providerit. *Voce* sues imitatur. Grunnit enim. *Carnibus* vescuntur Mauri: quæ tam nervosa, ut dentes ferratos exigat. Cutis in vino macerata, à Zacuto, in malignis propinatur. Cornu veneno extinguendo quidam propinant: lautioribus apud Romanos pro gutto in balneis erat. In eo oleum asservabatur loturis idoneum. In *Genera* quædam distingui, affirmare non ausim. Dicitur tamen in Africa deprehensus, magnitudine asini sylvestris, cornu bicubitali, pedibus cervinis, auribus equinis, caudâ bovinâ.

CAPUT III.

De Ruminantibus non Cornigeris.

ARTICULUS I.

De Camelo.

Aldrovand. Hist. Bisulc. c. 34.

HActenus de ruminantibus Cornigeris actum est, sequuntur, non ruminantia, *Camelus* nempe, & *Camelopardalis*. *Camelus* vel ab Ebraico Gamal, quod Camolum significat; vel à κάμνω laboro, quod sit animal ad labores dossuarios aptissimum: vel ab χαμαὶ humile & breve; quòd quando onerantur, ut humiliores fiant, accumbant: vel quasi καμμηρὸς curvus, quod media femora curvet, utpote juxta crurum altitudinem concisum ac decurtatum; ut Artemidorus ex Eveni sententia derivat; dicitur. Bisulcum est animal, sed ita, ut à posteriore parte ad secundam usque digitorum flexionem *pes* bipertiatur: at anterior leviter bipartitus sit, ad primos usque eorundem nodos: fissurarum verò intervalla expleat quid, quale & anseribus. Peculiaris ipsis in dorso *gibber*; quo cætera animalia carent. Habent & infernè alterum superiori simile: quo reliquum fulcitur corpus, ubi genua summittit. Papillæ ei quaternæ; quot & vaccis. *Cauda*, asininæ similis. *Genitale* ponè idque tam nervosum, ut ex eo confici possit, quo arcus fidissimè intenduntur. In unoquoque crure genu unum: neque plures plicaturæ, ut Herodotus innuit: verum tot videntur, quòd alvo subducta sunt. Similis bubulo *talus*. *Clunes* pro corporis ratione exiguæ. *Fel* non discretum, sed venulis quibusdam confusum. Nulli in superiore maxilla priores *dentes*. Soli ex non cornigeris duo ventriculi, quòd spinosum ligneumque alimentum depascatur. Ideò & membrana oris interior, ex toto aspera est, & ea quæ ventribus obducitur, similiter. Medullæ & sevi apud authores quoque mentio. Reperiuntur in Africa & Asia, Bactrianos inprimis & Arabas. Anaxagoras etiam in Jonia ad urbem Clazomeniam, agros suos gregibus & Camelis depascendos reliquit, ut ex Suida vertit Hieronymus Wolfius. Romæ superato ad Rhyndacum amnem Mithridate, primùm visos putavit Sallustius: at poterant bello Achaico & Asiatico videri. Ptolomæus Lagi Bactrianam totam nigram inter alia spectacula exhibuit. Delectantur spinoso ligneoque alimento; junco præsertim, cujus summitatem sæpenumero abrodunt. Sed nec hordeum purum vel cum

Descriptio. Aristot. H. A. l. 1. c. 1. Scalig. c. 6.

Aristot. H. A. l. 5. c. 2.

Herodot. in Thalia.

Aristot. de partib. animal. l. 3. c. 14 Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Locus.

Plutarch. in Lucullo.

Lucian. in Prometheo.

Cibus. Galen. Antid. l. 1. c. 14.

 fæno,

fæno, vel gramen tenue & humile negligunt; sæpè & carduis contenti.

Varrom. l. r. c. 7.

Hodie Arabiæ deserta transmittentibus, hordeacea liba quinque quæ malum Cydonium magnitudine non superent, quotidiè dantur. De *Potu* ita Solinus.

Solin. Polyhist. c. 62.

Sitim etiam in quatriduum tolerant: verùm cum occasio bibendi data est, tantum implentur, quantum & satiet præterita desideria, & in futurum diem prosit. Lutulentas aquas captant, puras refugiunt, denique nisi cænosior liquor fuerit, ipsi assidua proculcatione limum excitant, ut turbetur. At recentiores, etiam illi duodecem imò in quindecem dies totos, si fors ferat, abstinere potu solere scribunt: imò oculatorum fide constat, in hara & Biled Elgerid, nunquam bibere, quam diu viride gramen, quod depascant, invenire possint.

Generatio. Plin. H. N. l. 10. c. 63.

De *Generatione* hoc habemus, à C. Plinio prodi, aversum coire; ab Aristotele non item. Hujus enim verba. Cameli sedente fœminâ coëunt, nec aversi, sed complectente mare ut cæteræ quadrupedes agunt, & coitum toto die exercent.

Aristot. H. A. l. 5. c. 2.

Petunt recessuum solitudines, cum libet coire, nec aliquis eò tuto accedere potest, præterquam pastor armenti. De gestatione & partu, non conveniunt authores. Suidas, decem menses gestare, undecimo parere, & anno intermisso rursus prurire scribit. Secundum Plinium, duodecem mensibus ferunt, à trimatu pariunt vere, iterumque implentur à partu.

Aristot. H. A. l. 5. c. 15.

Aristoteles verò, gestationi duodecem duntaxat menses assignat, & semper unum tantum modo parere, & quidem (κατὰ τὸν μαιμακτηριῶνα μῆνα) scribit. Alibi tamen decem duntaxat mensium meminit, & vernalis temporis.

Aristot. H. A. l. 6. c. 26. *Inimicitia.*

Tres inprimis hostes habent, *Equum*, *Leonem* & *Tabanum*. De equo Cyri historia testatur, qui immissis contra Crœsi equitatum camelis, eundem dissipavit, quòd equi ne olfactum quidem camelorum paterentur.

Ælian. H. A. l. 17. c. 36

A leonibus infestari, Ælianus author est. A Tabanis ne infestentur, omnium piscium adipe Arabes eosdem inungunt.

Morbi.

Inter *Morbos* quibus vexantur, podagra est & calvities. Illâ facilè moriuntur: hanc cum hominibus communem habere, proditum authoribus.

Aristot. H. A. l. 8. c. 22.

Rabie corripiuntur genituræ cupidi, adeò ut injuriæ aliquando illatæ memores, in obvios & ductores ad internecionem usque desæviant. Quadraginta diebus totis id fieri, quidam prodidere. Affectionem describit Hieronymus.

Hieronym. in vita Hilarionis.

In quibus, inquit, Camelum Bactrum enormis magnitudinis, qui multos jam obtriverat, triginta & eo amplius viri, distentum solidissimis funibus, cum clamore adduxerunt. Sanguinei erant oculi, spumabat os, volubilis lingua turgebat, & super omnem terrorē, rugitus personabat immanis.

Ætas. Aristot. H. A. l. 6. c. 26 Solin. Polyhist. c. 61.

De *Ætate* non convenit inter scriptores. Aristoteles plusquam quinquaginta annis vivere scripsit. Solinus in centum durare, nisi fortè translati in peregrina, insolentia mutati aëris morbos trahant.

Plin. H. N. l. 8. c. 18. Ælian. H. A. l. 4. c. 55

Plinius quinquagenis annis, quosdam & centenis vivere prodidit; quod de Bactrianis ab Æliano sumitur.

Ingenium.

Ad *Ingenium* & *Mores* spectant, *vindicta*, *Docilitas*, & *musices amor*, *verecundia*, *pietas* & φιλοστοργία. Percussus aliquando, iram reponit longo tempore, & ubi occasionem nactus fuerit, malum retribuit.

Basil. Hexam. homil. 8.

Ad tympani sonitum choreas ducere edocetur. Includitur, inquit *Leo Africanus*, junior camelus, ubi pavimentum præcalidum sit, ut alternatim pedes attollat, dum calor urget, idque frequentissimâ alternatione facit, dum hunc dum illum pedem attollit pungente calore, atque interim semper ad fores tympanum percutitur.

LeoAfricanus in Africa.

In schola hujusmodi scholasticus hic exercetur ad annum integrum, aut circiter. Usu igitur confirmato hâc diuturnitate, quotiescunque tympani sonitum audierit, eâdem pedum alternatione, eodemque loco persistens, dum insonet tympanum, choreæ ductum spectatoribus præ se fert. Musicâ delectari vel exinde colligas, quòd fessus non verberibus sed cantu ad progrediendum invitetur.

Aristot. in Mirabil.

In matrem tanta est reverentia,

rentiâ, ut eam nunquam ineat; nec se, ut faciat, cogi patiatur. Opertam cum aliquando violasset, admissorem paulò post necavit. *Verecundiam* de generatione exposuimus. *Pietatem* compassio exprimit. Totâ nocte manducant, quod si aliquis in stabulo ægrotet, cibo abstinent. *φιλοςοργίαν* Indi detexere. [Tzetzes Chiliad.11. c.404.] Cum celeritate maximâ uti cupiunt, fætus Cameli per aliquot milliaria cum matre abducunt; illâ abactâ, pullos relinqunt. Dum redeunt, mater passus duplicat, quo citius pullis restituatur. *Vsum* in pluribus præstat. In *Medicina*, *caro* provocat urinam. *Adeps* gibbi, suffumigatus confert hæmorrhoidibus. *Cerebrum* exsiccatum cum aceto epilepsiæ. *Fel* cum melle potum anginæ. *Sanguis* conceptioni & præfocationi matricis, si post purgationem menstruorum adhibeatur. *Lac* ventrem lenit, valdè subtile & aquosum, asthmati confert, & desiderium cibi excitat. *Vrina* quæ fullonibus utilissima, quod apud Plinium legimus, [Plin.H.N. l.28.c.8.] ad dentes quoque dealbandos & purgandos, vim habere credebatur. [Apul.l.1. Apol.] *Cauda* arefacta, solvit anum. *Fimi* cinere cum oleo misto crispatur capillus. Idem albus cum melle tritus tumores reprimit, & vulnera mundat. *Seta* è cauda contortæ & alligatæ sinistro brachio quartanis medentur, si credere fas est. Invenit & *in cibis* locum. Arabas novimus camelorum lacte vesci. Carnes, teste Galeno, Alexandrinis in usu. [Galen.l.1. de Alim.facult.c.2. Lamprid.in Heliogab.] Heliogabalus aliquoties in cœnis exhibuit: & calcanea, quia maximè tenera, Apicii exemplo, comedit. Apud Judæos inter vetitos cibos habebatur. Carnem & lac quidam inter suavissima censent. Hoc, partui vicinarum caseosæ & butyrosæ substantiæ minus habet. In *vellis* adhibitos passim apud Historicos habetur. Hinc armaturæ, qua in expeditionibus muniuntur, nomina, de quibus si DEUS voluerit in Philologicis. Itinera in Arabia, Ægypto, &c. vel hodiè absque camelis confici non possunt. [Solin.Polyhist.c.61.] Sunt & oneri ferendo accommodati, sed nec ultra justum pondera recipiunt. Sexcenta pondo communiter gestant, licet, si necessitas urgeat, mille ferre possint. Dum onerantur, aut onere levantur, in ventrem procumbunt, & ut sentiunt se æquale viribus suis onus impositum, exsurgunt, nec plus recipiunt. Africani molestias itineris non intermissi quinquaginta diebus totis haud ægrè sustinent. Species Camelorum apud veteres [*Differentia.*] sunt variæ. Sunt pingues, macri, fusci, albi. Dedit & cursus differentiam. *Dromedarii* enim & *Dromades* dicuntur, qui minoris quidem sunt staturæ, sed cursus pernicissimi. Centum & amplius milliaria uno die peragere solere, Isidorus Hispalensis habet. Aristoteles equis Nisanis vel potius [Aristot.H.A.l.9.c.50.] Nisæis præponit. Fœminas esse velociores ab Achmete Seirimio & aliis observatum est. Præcipua differentia à regionibus sumitur. Sunt *Arabici, Bactriani* & *Caspii.* Illi, bina tubera in dorso habent. Unde *δίτυλοι* & *δίκυρτοι* dicuntur. Isti fortissimi habentur, [Solin.Polyhist.c.62.] & singula in tergo tubera, alterum verò in pectore, cui incumbant, gerunt. Hos, ad equorum maximorum magnitudinem accedere, Ælianus ait. Moderni de Differentiis Africanorum ita agunt, & in his [Ælian.H.A.l.17.c.34 Purchas. Peregrin. l.6.c.1.s.2.] *Samuel Purchasius.* Camelorum tres species habent. Prima vocatur *Hugium*, ingentis staturæ & roboris, pondo mille librarum ferens. Secunda minor, duplici in tergo tubere, oneribus ferendis & equitationi apta, *Becheti*, dicta, quam solam Asiatici agnoscunt. Tertiam vocant *Raguahil*, macilentam & gracilem, ad sola itinera non accommodatam. Eam quippe inequitant, conficitque uno die amplius quàm centum passuum millia. Atque iis Rex Tombuti solet mittere Nuncios Segelmessem aut Darham, nongentis millibus passuum distantem, septem aut ad summum octo diebus, sine ulla in itinere morâ aut requie.

ARTICULUS II.

De Camelopardale.

Aldrovand. Hist. Bisulc. c. 35.

Camelopardalis, seu ut aliis placet paulò barbarè, Camelopardalus, à Camelo & Pardale nomen sortitus est. Corporis vastitie Camelum, macularum varietate Pardum imitatur. De cætero si Varroni attendimus, nomen hoc Alexandria, unde istud animal Romam erat adductum, venit. Multas autem sortitum est appellationes. Dicitur enim *Ovis fera*, quod in aviis regionibus degat, & ovi mansuetudine respondeat; *Nabis* apud Solinum; *Nabuna* Æthiopibus ut apud Plinium legitur; *Anabula* & *Saffarat*, Alberto M. quæ nominat ex aliis detorta esse judico; *Orasius* Majolo, sed falsò, cum Vincentius Bellovacensis pulcherrimum animal esse scribat, Camelopardus verò sit deformis; modernis denique *Giraffa*, ex quo Saffarat corruptum est. Nec Aristoteles ejus meminit, nec Ælianus; Strabo verò & Agatharchides ex veteribus in diversa, in eo describendo abeunt. Hunc si sequimur, varietatem à Pardale habet, magnitudinem à Camelo, monstrosam crassitiem, collum adeò longum ut summis arboribus pabulum carpat. Apud illum legimus, nullâ re pardali similem, cutis varietate hinnulo simillimum. Addit, virgatis pilis distingui, posteriora humiliora esse anterioribus, ut à cauda sedere videatur ad bovis altitudinem: verticem sublimiorem Camelo habere: ne feram quidem esse, sed pecus. Plinius collo similem facit equo, collo & cruribus bovi, capite camelo, albis maculis rutilum colorem distinguentibus. Dio partes posteriores humiliores habere scribit. Heliodorus tenuem cervicem, de reliqua corporis mole in olorinum collum se tendere, ait. Inter recentiores exquisitissimè Bellonius & quidem oculatus testis descripsit. Giraffam, inquit, Græci & Latini vocant Camelopardalem. Vidi in urbe Cairo tres, duo cornicula ex fronte eminebant circiter sex digitos, in fronte media tuberculum existebat, velut tertium cornu, altum circiter duos digitos, collum longum septem pedes; cum caput extollit, sedecem pedes à terra effert. Illius longitudo à cauda ad capitis verticem est duodeviginti pedum; tibiæ tam altæ posteriores quàm priores, at femora anteriora longè altiora posterioribus. Nimirum, dorsum à cauda ad summum verticem capitis, velut scala, velutque tectum carinatum attollitur. Totum corpus grandibus maculis distinguitur coloris cervini, obquadratis, sed in collo, magisque in corpore quoquo versus latis circiter dodrantem, at clausula macularum alba digito latior. Itaque totum corpus reticulatum est: neque tamen ut Pardalis maculas habet rotundas, sed aut obquadratas, aut rotundas. Pes est bifidus ut bubulus, labrum superum longè eminet infra inferum, Cauda tenuis & exigua, in acumine pilosa. Jubam habet ut equus, à dorso ad capitis verticem. In gradiendo claudicare videtur, nunc dextris nunc sinistris, non modò cruribus sed etiam lateribus; cum ex terra aut potum aut cibum necesse haberet, crura latissimè distendebat priora. Nonnisi enim latè diductis, longeque diu arcuatis tibiis, cibum ex terra capere potest. Addendum ex Josaphati Barbari Veneti itinerario, Linguam duos pedes longam, subobscuri quasi violacei coloris, teretem sicut anguillis, habere: hac ramos, frondes, herbasque carpere, mirâ celeritate in os trahendo, ut vix ab attento spectatore videatur. Purchasius ex Fernando Jesuita, tam vastum animal esse scribit, ut eques rectus sub ejus dorso transire possit. *Reperitur* in Africa, apud Troglodytas, ut ex Strabone habemus, & Æthiopia. Romanis omnium primus ludis suis exhibuit Cæsar Dictator: postea Gordianus decem exhibuit, Aurelianus aliquot in triumpho duxit. Leoni Imperatori oblatus est ab Æthiopibus; Frederico à Sultano Baby-

Marginalia: Varro l. 4. L. L. — Solin. Polyhist. c. 43. — Strabo Geogr. l. 16. Agatharch. apud Phot. in Bibliotheca. — *Descriptio.* — Plin. H. N. l. 8. c. 18. — Dio Hist. l. 43. — Bellon. observ. c. 9. — *Locus.* — Solin. Polyhist. c. 43. — Suidas.

Camelo-pardus seu Girafra.

Camolo- pardalus.

Babylonio; Laurentio Mediceo ab alio Sultano. Tractu motuque tam facilem hanc feram Heliodorus prodit, ut eam quo velit, tenui capistro vertici devincto, veluti fortissimo vinculo, magister perducat. Judæis prohibita est in cibis. Unde fortè frequentiorem olim in Judæa fuisse colligas.

CAPUT IV.

De Quadrupedibus non ruminantibus.

ARTICULUS I.

De Sue.

Nomen. QUinque in descriptione Suis occurrunt nomina, videlicet, *Sus, Porcus, Scropha, Verres*, & *Majalis*. *Sus* Græcis est ὗς, nomen & Apro, commune, unde Latinum fluxisse videtur. Varro R.R. l.2.c.4. Olim, ut verbis Varronis utar, dicebatur *Thysus* dicta, ab illo verbo quod dicunt θύειν, quod est immolare. Ab suillo enim genere pecoris immolandi initium primum sumptum videtur; cujus vestigia, quòd initiis Cereris porci immolantur, & quòd initiis pacis fœdus cum feritur, porcus occiditur; & quòd nuptiarum initio, antiqui Reges ac sublimes viri in Hetruria in conjunctione nuptiali, novus maritus & nova nupta primum porcum immolant. Prisci quoque Latini & etiam Græci in Italia idem fecisse videntur. Nam & nostræ mulieres, addit idem, maximè nutrices, naturam quâ fæminæ sunt, appellant porcum; & Græcè χοῖρον, significantes esse dignum insigni nuptiarum. Isidor.l.12. c.1. *Porcus* Isidoro quasi spurcus dicitur, quod se cœno & limo illinat, immergat & ingurgitet. Varronis locus, in quo dicitur, Porcus quod Sabini dicunt de Aprino Porco Poridus; inde Porcus nisi à Græcis, quod Athenis in libris sacrorum scriptum est, καπρίῳ καὶ πόρκῳ, difficilis nimis est. Videtur tamen esse Græcum antiquum, sed obscuratum, quod nunc cum vocant χοῖρον. *Scropha* originis est incertæ. Quidam ex sono fictum nomen ajunt. Græcis est χοιρομφάς & σκρόφα. Significat suem quæ sæpius peperit, & aliquando pro ipsa porca peculiariter sumitur. *Verres*, dicitur porcus non castratus & mansuetus. Marcellus sylvaticum pro apro dixit. *Majalis* est verres seu porcus castratus, ut inter equos canterius, inter gallos gallinaceos, capus. *Hybridas* antiqui vocabant sues semiferos, id est, ex domestico & fero progenitos.

Descriptione notissimi animalis etsi opus non videatur, paucis tamen singularia quæque attingemus, (& quidem per saturam.) Descriptio. *Ossibus* itaque parum medullæ inest. *Pili*, qui quòd rigidiores & erecti, *setæ* dicuntur, crassiores sunt quàm in bubus & elephantis: apud nos ferè ruffi, in Gallia & Italia nigri, in Provincia, quod si benè à nobis observatum plærumque versicolores, qui in cervice rigent, λοφίαν vocamus. *Pinguedo* inter cutem & musculos collecta, *lardum* dicitur: axungia verò, adeps suillus inveteratus, aut cum sale, aut syncerus. *Cerebrum* pinguiusculum est, & magis minuitur lunâ decrescente quàm ulli animali. *Oculi* cavi profundique, ut sine vitæ periculo eximi non possint; quare vel altero tantum privati extinguuntur. *Supercilia* nasum versus deorsum nutant, ad tempora verò retrahuntur. *Nasi* pars extrema crassa est, *frons* angusta, *labra* lata. *Os* totum valdè porrigitur, & ut facilius infodiat, latum est. *Rostrum* dicitur, & cutem in eo, callum Grammatici vocant. *Dentes* fœminis pauciores sunt quàm maribus, nec unquam decidunt. *Corium* circa cervicem durius, κόλλοπα vocant. *Corda* inarticulatiora habent sues. In *auriculis* invenitur humor quidam felli similis, minus tamen liquidus, sed densitate sua humori splenis similis. *Ventriculus* amplus est flexuosusque, ut diutius concoquat, cum levibus & paucioribus crustis. In *jecinore* lapilli candidi inveniuntur. Caro exos infra umbilicum *Spectile* dicitur. Plures habent fœminæ *Mammas* toto ventre duplici ordine, quòd numeroso

Plin. H.N. l.11.c.37. Aristot. H. A.l.2.c.1. Arist.l.3.de partib.c.4.

roso fœcunda sint partu; generosæ duodenas, vulgares binis minus. Eædem *genitale* eâ continent parte, quâ pecoris ubera habentur: & cum per libidinem turgent ac pruriunt ad coitum, sursum tantisper hoc retrahunt, vertuntque foras, ut inde mari coitus sit facilior. Rescissum id longè productius, & dehiscens amplius est. *Apria* vulvæ inter fœmina adhæret, quâ maribus testes maximè continentur. *Caudam* intorquent, & talo probiore carent, inter solipedes & bisulcos ambigui. Sine *Liene* putantur inveniri, qui vel ex tamariscinis alveis bibêre, vel radicem splenii comedêre. *Costas* iisdem denas apud Plinium legimus. Sed de interioribus suis ita Severinus. In sue asperæ arteriæ circuli cartilaginei obliquè descendentes. Verùm cum primus circulus, qui latissimus est omnium, sit paulò minor, quam transversus, cæteri verò inferiores sint obliqui; necessariò inter hos, & primum erat intercapedo, quæ ut compleretur, posuit natura quartam circuli partem, quà respicit posteriora latiorem; quà verò in anteriora desinit, auctam. Aliud est notandum ab his non dissimile: In circulis paulò inferioribus, quam sint medii, fecit natura duos semisectos, qui sibi parte acutiore invicem occurrunt, cujus varietatis usus adhuc ignotus. In intestinis tenuibus ileo quippe, parte externâ tubercula quædam visa duriuscula seminis lentis magnitudine & figurâ, quæ, me trahente, secuti sunt ab interna parte lumbrici duo; alter longitudine palmi; alter longitudine digiti. Uterque cavus & plenus succo albo veluti chylo aut colostro: formam autem referebant ambo veri lumbrici terrestris. Disce igitur sic hærere lumbricos humanis intestinis. Illa autem durities nodosa, in quam insertum erat os lumbrici, facta est, puto, ab ulcere & morsu lumbrici. Cuticula in sue concolor est pilis albis nigris, &c. De *utero* verò suis à se secto, ita scribit. Præterea quæ scribit Sylvius, in extremis cornubus appendices quædam membraneæ exungues; in quibus, ut apparet, reservantur fecum & urinæ recrementa. Vena umbilicalis bifida, cùm appropinquat utero; umbilicalia vasa primò sub alam sinistram tendentia, mox cervicem transversim amplectentia, revolvuntur extrinsecus ad brachium dextrum. In fætu verò ipso circiter menstruo omnia ferè viscera interna conspicua. *Hepar*, ventriculus, intestina, lien, renes, diaphragma, cor, pulmo. Cor albidum, pulmo concolor hepati, hepar rubrum opacum, renes magni, pro ratione venæ apparentis per rectos pedes anteriores, posteriores, sed magis per posteriores. Item jugulares etiam illæ, quæ ad caput ascendunt, labdæ quasi figuram facientes. In porcello vero perfecto detecto thorace per transversas duas sectiones, primùm intueris nervulos duos, qui jugulum perforantes & pericardio adhærescentes recta per cordis latera descendunt ad diaphragma, cujus circulo nerveo inseruntur per duos ramulos aut tres, hinc transit alius ramus ad ventriculi os superius. Vides hic conspicuè divaricationem venæ axillaris & thymiææ. *Auricula cordis* intus cavæ, divulsæ à corde parte anteriore, conjunctæ posteriore. Processus *urachi* à fundo vesicæ post latos digitos duos inseritur in arterias. In fine *penis* glandula rotunda: In cervice *vesicæ*, glandulæ duæ, ad hanc committuntur vasa ejaculatoria, quę, ut apparet, ad prostatas, alias glandulas, mediis venis deferuntur, & hinc ad exortum penis. In *ventriculo* & intestinis succus viscidus colore in ventriculo, ut ovi album, in intestinis vero, ut mel dilutius. Vena sine pari in medio spinæ ad costas singulas utrinque mittens ramusculos. Ubique fere in nostris regionibus invenitur. Strabo Galliam togatam suibus ita abundare suo tempore scripsit, ut & porcorum gregibus qui ibi alebantur, Roma aleretur; ex Lugdunensi verò Gallia, optima salsamenta eò apportarentur. Sed & Syracusæ proverbium ob bonitatem meruere. *Caseus Sicu-*

Aristot. H. A. l. 6, c. 18.

Zootom. Democrit. p. 199.

Locus.

Strabo Geogr. l. 5.

Siculus, à Syracusis sues. Solinus nullos in Arabia haberi prodidit, nullos in India Ælianus, ita ut ne nasci quidem, illatos exspirare putent. At in terra Australi, nihil esse quadrupedum, quæ in nostro orbe inveniuntur, præter bubalos, vaccas, capros, & porcos, Hesselius Gerardus in descriptione terræ Australis reliquit. Quantum ad *Cibum*, videntur sues esse quasi παμφάγοι. Vescuntur ex plantis & earum fructibus, radicibus, glandibus, castaneis, dactylis, vinaceis, cytiso, bulbis, rapunculi sylvatici radice, cicuta, cicere, hordeo, tritico, furfure, & aliis. Glans fagea suem hilarem facit, carnem coctibilem ac levem & utilem stomacho: iligna suem angustam, nitidam, strigosam, ponderosam: querna, diffusam, & gravissimam. Proximam huic cerream Nigidius facit, nec ex alia solidiorem carnem, sed duram. Iligna tentantur, nisi paulatim detur. Fungosa caro fit, esculo, robore, subere. Haliphlæi glandem attingunt quidem, sed nonnisi, cum aliud pabulum non suppetit. De Castaneis, postquam præstantiora genera recensuisset, ita subdit Plinius: Cæteræ suum pabulo gignuntur, scrupulosæ corticis intra nucleos quoq; ruminatione. Dactylis in Ægypto, Cypro, Syria, & Seleucia Assyriæ saginãtur. Fraxini quoque fructu pinguescunt. Cytisus aridus ab Aristomacho Atheniensi miris laudibus depredicatur. Bulbi illud genus in Bavaria ideò suillum dicitur. Rapunculus verò ille sylvaticus, violarum folia habet, acutiora, radicem candidam, dulcem, non sine lacte. Hyosciamo sumpto insaniunt. Ad viridia pabula haud sine noxa deducuntur. Nec carnibus abstinent. Occisorum à latronibus corpora in sylvis devorasse, exemplis probari posset. Propriis fœtibus non parcere, nec à gallinis aut anseribus hyeme inprimis, abstinere, experientia me docuit. Effodiunt & lumbricos; limacibus quoque & testudinibus nemoralibus pascuntur. Pinguescunt sexaginta diebus, sed magis tridui inediâ saginatione orsa. Fico, caricâ saginare, & à satietate necare, inventum Apicii fuit. Angli per integrum annum saginant, cujus pingue solidius & lautius fieri voluerint. Cæterum usque adeò sus pinguescere solet, ut se ipsa stans sustinere non possit, neque progredi usquam. Itaque eas si quis quo trajicere velit in plaustrum imponit. In Hispania ulteriore in Lusitania cum sus esset occisus, Attilius Hispaniensis minimè mendax, & multarum rerum peritus, in doctrina dicebat, Lucio Volumnio Senatori missam offulam cum duabus costis, quæ penderet III. & XX. pondo, ejusque suis à cute ad os, pedem & III. digitos fuisse. In Arcadia spectavit Varro suem, quæ pro pinguitudine carnis, non modò surgere non posset, sed etiam, ut in ejus corpore sorex exesâ carne nidum fecisset, & peperisset mures. Idem Basileæ accidisse, Gesnerus, prout accepit, prodidit. Sitis ipsi per æstatem infesta, sed turbidâ aquâ pinguescit; vinaceis verò colluviei immistis, inebriatur. De *Generatione* ita breviter Plinius, Suilli pecoris admissurâ, à Favonio ad æquinoctium vernum, ætatis octavo mense, quibusdam in locis etiam quarto, usque ad septimum annum, in aliis erat ad octavum annum. Partus bis in anno. Tempus utero quatuor mensium: numerus fœcunditati ad vicenos, sed educare tam multos nequeunt. Diebus decem circa brumam, statim dentatos nasci, Nigidius tradit. Implentur uno coitu, qui & geminatur propter facilitatem abortiendi. Remedium, ne primâ subactione, neque ante flaccidas aures coitus fiat. Mares non ultra trimatum generant. Fœminæ senectute fessæ, cubantes coëunt. His adde Luna decrescente coire, ut Plutarchus prodidit. Verrem unicum vel decem suibꝰ implendis sufficere: subantis verò voce auditâ, nisi admittatur, cibum non capere: propter copiosum humorem multũ ac diu coire: initum matutinũ appetere, fœminas, post meridiẽ blandiri: & si pinguet, omnibus anni temporibus, interdiu & noctu, inire posse. Idem antequã sit añiculus prolẽ vitiosam generat: at fœmina añicula quidẽ

Marginal notes: *Cibus.* — Plin. H. N. l.16.c.6. — Columella R.R.l.7.c.9 & 10. — Plin. H. N. l.8.c.51. — Varro R.R. l. — Plin. H. N. l.11.c.37. — *Generatio.* — Plin. H. N. l.8.c.51. — Aristot. H. A. l.2.c.1. & l.5.c.14. l.6.c.18. — Plutarch. de Iside & Osiride. — Plin. l.c. — Columella R.R.l.7. c.9.

parit, sed mense Februario iniri debet: ubi decimum quintum annum nacta est efferatur, nisi fortè benè nutriatur. (Plin. H. N. l. 8. c. 51.) Subans verò in tantum etiam efferatur, ut hominem laceret, candidâ inprimis veste indutum. Rabies ea mitigatur aceto naturæ asperso: nec, prægnās venerem arcet. Eandem tantum coitu spumam fundere diligentiores observarũt. Quantum ad *Partum*, apud nos sedecem parere audio, inquit Gesnerus, sed raro: sæpe octonos vel denos. Paucissima, prima partione edere, vigere secundâ, nec senescentem copiâ fætus defici, quanquam lentius coëat, Aristoteles author est. (Aristot. H. A. l. 5. c. 14.) Aliis placet, tot parere debere porcos, quot mammas habet. Fœcundior tamen putatur alba. Fætus qui in utero læsus minutusque fuerit, *Metacharum* dicitur, quasi Posthumum voces. Pollux cordos & parvos porcos μετάχοιρα appellat. Hyeme editi, fiunt exiles, & infelicissimè nutriuntur. Helvetii Martio natos præferunt. In calidioribus regionibus melior est hyemalis quàm æstivus. Cum scrofa peperit, primas mammas, primo qui editus fuit porco præbet. Eæ sunt faucibus proximæ, & plurimum lactis habent. Suam quoque quisque novit in fætu quo genitus est ordine, eaque alitur, nec alia. Detracto illa alumno suo, sterilescit illicò ac resilit. (Plin. H. N. l. c.) Uno verò ex omni turba relicto, sola munifex, quæ genito erat attributa, descendit. Si gravidæ glandem copiosius ederint, abortum faciunt. (*Antipathia.*) *Antipathiam* gerunt sues cum *Elephantis, Lupis, Salamandris, Unguento amaracino, mustela, hyoscyamo, scorpionibus, equis, & novellis segetibus.* Elephas grunnitum eorum ferre non potest. (Phile in Carm.) Lupus συνόμυς seu compascuos aggredi non audet ob vocem. Salamandras absque periculo devorant. (Ælian. H. A. l. 9. c. 28.) Amaracinum unguentum ipsis venenum est. (Plin. H. N. l. 10. c. 74.) De Mustelæ discordia apud Plinium legimus. (Aristot. H. A. l. 8. c. 29.) Hyoscyamo enecantur. In Scythia à Scorpionibus unico ictu exanimantur. Equo, teter odor, turpis grunnitus, fœdus halitus, infensa. Cum dentes nunquam amittat, debiles tamen & totâ vitâ infirmi redduntur, post gustatas segetes novellas; naturâ penè indomitam obscæni pecoris ingluviem sic plectente, quando aliter reprimi non potest. (*Ætas.*) De *Ætate* hoc habet Plinius, oculo amisso putari cibo extingui, alioquin vita ad quindecem annos, quibusdam ad vicenos. (Plin. H. N. l. 8. c. 51.) Inter *Morbos*, quibus sues laborant, est præcipuè χάλαζα, seu grando, quæ in viventibus latet, in dissectis apparet: nec ulla ferè est, quæ non grandinis tria ad minimum grana habeat. Subjectæ inprimis huic, quibus crura, collum & armi carne humidiore constant. Cognoscuntur, quod inferiore linguæ parte hæreant, & si setam dorso evellas, cruorem pili inversi radices exhibeant. Cum à magno fervore in frigidam incumbunt, præsertim si non statim pergere cogantur, membris omnibus convelluntur. Infestantur & à pediculis; & æstate, nisi frequenter excitentur, lethargo captę dormiunt. Corripiuntur & raucedine, anginâ, strumis, & alvi profluvio. Nisi affatim biberint, pulmonariæ evadunt. Ad *Ingenium* pertinet, quod de *brutalitate, spurcitie, immensa libidine, & voracitate* dicitur. Maximè certè brutum est, animamq; ei pro sale datam, haud illepidè existimabatur. (Plin. H. N. l. 8. c. 51.) Volutari in luto est eorum requies, ut lavatio hominis. Loca in quibus se volvunt, volutabra dicuntur. De *Ardore in venerem*, superius diximus. Gryllus tamen, apud Plutarchum singularem in eadem modestiam & continentiam probat. Non hic, inquit, ut inter homines, fœminæ simulatione ludunt, aut libidini, fraudes, præstigias, denegationesq; prætexere solent: neq; mares, stimulo & luxuria agitati, mercede, labore, aut obsequiis coitum redimunt, sed doli expertem & tempestivam sectamur venerem, quæ stato anni tempore, cupiditatem animalium, velut germen quoddam excitans, illicò restinguit. De *voracitate* etiam superius aliquid attactum. Ne cadaveribus quidem sui generis abstinet. Inextinguibilis hæc vorandi aviditas,

Laphy-

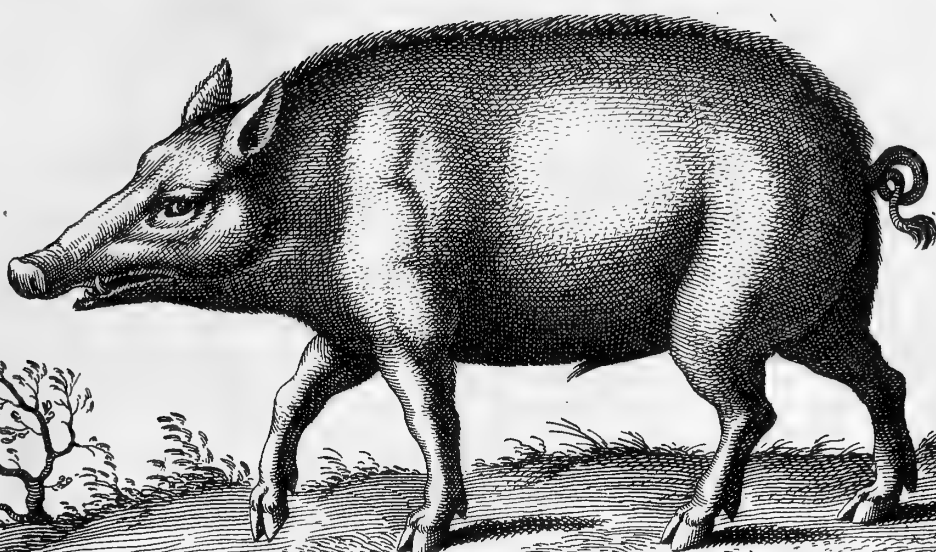
Rhodig. Lect. l. 25. c. 26. Laphygmus dicitur, ut Cælius Rhodiginus observavit. Huc *vocum humanarum* intellectus pertinet. Compertum agnitam Suarii, furto abactis, mersoque navigio, reclinatione unius lateris, remeasse. *Vox* ipsis est Grunnitus. De *Usu in Cibo*, verum fateamur necesse, quod Plinius dicit, neque alio ex animali numerosiorem materiam ganeæ, quinquaginta propè sapores cum cæteris singulos. Nota apud Livium de Chalcidensi hospite historia, qui varietatem exquisitam ciborum, & speciem ferinæ carnis, ex mansueto sue produxerat. Heroico ævo in precio fuisse apud Homerum invenies; vescebanturque macilentâ servi, pinguior Dominorum usibus cedebat. Solennitas quoque Saturnalium, non alio pœnè cibo, certè non lautiore, transigebatur, ut observavit Lipsius, eoque itum luxuriæ, ut & integri, iique farti, unde Porcorum hortulanorum & Trojanorum nomina, apponerētur. Taceo, ita artificiosè apparasse, ut ab altera parte esset ὀπταλέος καὶ κεχαμβαλέος, assatus & probè tostus; ex altera verò jurulentus, utpote ex aqua coctus; ita etiam jugulatus, ut ἄσφακτος videretur, quod apud Athenæum videre est. Porcelli tamen maximè in deliciis, quos δελφάκας & δελφάκια Græci vocabant. Reperiuntur verò etiam, qui suilla in totum abstinent, Judæi nempè, quibus lege prohibita est, Arabes, quod apud Solinum legimus; Muhamedani, qui ex porci naribus murem natam fabulantur; Mauri, Tartari, & & olim, prodente Pausania, Pessinuntii. Cæterum si de temperamento & quomodo se ad sanitatem humanam caro suis habeat quæras, Delphacum qui & λακτενδόπυλοι dicuntur, humida est, & superfluitatum abundans, nec boni succi. Suilla Simeoni Sethi boni succi & facilis concoctionis, propter similitudinem quam cum humano corpore habet, magisq; quam alia cibaria alit. Hoc postremum & Galenus quidem concedit, athletarum exemplo fretus: sed addit, bubulas in tantum lentore antecedere, in quantum bubulæ suillas crassitie vincunt. Alibi tamen ex pedestribus probatissimum cibum suppeditare ait; quod & apud Hippocratem invenies. Idem porcinas pravas esse ait. Suavissima suis mediæ ætatis; juniorum, si diu in ventriculo retineatur, corrumpi solet. Athenæus ex Sicilia tanquam præcipuas laudat. Apicius variè porcellos præparabat. Unde farsilis, liquaminati, assi, Vitelliani, Flacciani, laureati, Frontoniani, Oenogerati, Celsiniani, tragani, & cæterorum nomina. *Iecur* omnibus præfertur, si quis animal aridâ ficu paverit, ut apud Aëtium extat. Habitæ tamen & aliæ partes in pretio apud veteres, collum nempe, glandium, vulva ejectitia inprimis post porcaria, lardum, perna, petaso, testiculi, sincipita, Omasum, & cæteræ. Inter pernas laudabantur, Asiaticæ, Lyciæ, Cerretanæ, Italicæ, nunc Britannicæ, Westphalicæ, Moguntinæ, Ruthenicæ. Ex carne & aliis fiunt, Isicia, prosecta, lucanicæ, falisci, fundali, farcimina, hotelli, apexabones, tomacula, offa, hira seu hila, afratum, tuçeta, sartutilli & alia, quæ alibi Deo volente explicabimus. *Usum medicum* quòd spectat, accuratissimè iste à Gesnero describitur, *Carnium* decoctum opitulatur contra Buprestim. *Sanguine* porci calido benè verrucæ inunguntur: ubera verò suis sanguine circumlita, minus crescere, Plinius author est. *Axungia* porcelli masculi lactentis castrati, illa maximè quæ in ventre intra carnem circa peritonæum, ad unguenta paranda à pharmacopæis adhibetur, à Medices ad emolliendum, discutiendum &c. Fracta ossa lardum elixum atque circumligatum mira celeritate solidat. Panis illinitur cum calce. Cum genista tusa genua dolentia sanat. Cum vino salso contra hyosciamum bibitur, pecoribus quoq; optimè auxiliatur. *Iecur*, cum vino sumptum venenatorum morsibus medetur, assum alvum sistit. *Vesica* urinam ciet, si terram non attigerit, pubi imposita. Verrina usta in potu feliciter contra mictionem involuntariam exhibetur. *Testiculi* inveterati, & in suis lacte triti contra comitialem mor-

Marginal notes: Plin. l. c. — Livius Dec. 4. l. 5. — Lipsius in Saturnalib. — Macrob. Saturn. l. 3. — Athen. Dipnos. l. 9. — Solin. c. 46. — Galen. de Alim. facult. — Hippocrat. de rat. vict. in acut. — Athen. l. 12. — *Usus in Medicina.* — Galen. de Antidot. l. 2. — Plin. H. N. l. 28. c. 9.

morbum dantur. *Pernæ* ſcrofinæ os ampliſſimum combuſtum, gingivas ſiccat & adſtringit. *Talus* combuſtus, donec è nigro albeſcat, & potus doloribus colli ſuccurrit. *Lac* temporibus inunctum vigilias compeſcit. *Succerda* in farinam redacta, ruptis, ex aceto ſalutaris eſt. Plura vide in Geſnero. *Differentiæ.* De *Differentiis*, hoc duntaxat occurrit, alium eſſe *ſylveſtrem*, de quo nunc agemus, alium *Domeſticum*, de quo jam dicta accipi debent. Moderni ſcriptores *Guineenſium* & *fluviatilium* mentionem faciunt, quibus adjungi poteſt *Tapierete* congener ſui animal. Marcgrav. Hiſt. Braſilien. l. 6. c. 7. *Guineenſis*, & è Guinea in Braſiliam translatus, figurâ ut noſtrates & ruffi coloris: in hoc autem differt à noſtratibus, quod *caput* habeat non ita elatum: *aures* autem longas, & acutas planè & prolongatis acuminibus, *caudam* longam uſque ad talos propendentem, pilorum expertem. Totum corpus tegitur *pilis* brevibus ruffis ſplendentibus, non ſetis, quibus & in dorſo caret, ſed tantum verſus caudam in dorſo & circa collum paulo longiores habet pilos. Planè cicur. *Porcus fluviatialis*, Braſilienſibus Capy-bara, figuram penè porcorum habet, magnitudine exæquat porcum annuum vel binum noſtratem. Longitudo corporis à capite ad anum circiter duorum pedum, craſſities ventris ſesquipedis. Caret *cauda*. *Pedes* quatuor porcini: anteriores quatuor ungulis, poſteriores tribus præditos. Eſtque in anterioribus *ungula* media longiſſima, duæ breviores, quarta minima: in poſterioribus media longior & duæ minores: habet & callum ad ſuffraginem usque. *Capitis* longitudo decem digitorum, & craſſities totidem ferè: habetq; craſſum & improportionatum caput, & os longiſſimum ac craſſum: oculos magnos, nigros, aures parvas, ſubrotundas. Inferior *maxilla* brevior ſuperiori; continetque in utraque anterius duos *dentes* incurvatos, qui ad ſesquidigitum prominent extra alveolos ſuos, & ad duos ferè digitos ſunt inſerti; ſed non eminent extra os, ſed ut in leporibus intus continentur. *Dentes* reliqui mirandi ſunt: conſtat totus ordo in qualibet maxilla octo oſſibus, in quolibet nimirum latere quatuor; & quodlibet os tres dentes inſeparabiles repræſentat: ut ita ſint in qualibet maxilla dentes viginti & quatuor, & in totum quadraginta octo: ſunt autem omnes in extremitatibus plani. Comedunt gramen & fructus varios. Caro comeditur, licet non bene ſapiat, melior oſſa, caput inprimis. *Tapierete* Braſilienſibus, Luſitanis *Anta*, animal quadrupes, magnitudine juvenci ſemeſtris: figura *corporis* quodammodo ad porcum accedens, *capite* etiam tali, verum craſſiori, oblongo, ſuperius in acumen deſinente, promuſcide ſuper os præeminente, quam validiſſimo nervo contrahere & extendere poteſt: in promuſcide autem ſunt fiſſuræ oblongæ. Inferior *oris* pars brevior eſt ſuperiore, maxillæ ambæ anterius faſtigiatæ, & in qualibet decem *dentes* inciſorii ſuperne & inferne; hinc per certum ſpacium, utraque maxilla caret dentibus, ſequuntur dein molares, grandes omnes in quolibet latere quinque, ita ut habeat viginti molares & viginti inciſores. *Oculos* habet parvos porcinos: *aures* obrotundas majuſculas, quas verſus anteriora ſurrigit: *crura* vix longiora porcinis, at craſſiuſcula: in anterioribus pedibus quatuor *ungulas*, in poſterioribus tres; media inter eas major eſt in omnibus pedibus; in prioribus pedibus, tribus quarta parvula exterius eſt adjuncta: ſunt autem ungulæ nigricantes non ſolidæ ſed cavæ, & quæ detrahi poſſunt. Caret *cauda* & ejus loco proceſſum habet nudum pilis, conicum, parvum, more Cutian. Mas *membrum genitale* longe exſerere poteſt inſtar Cercopitheci. Incedit dorſo incurvato ut Capybara. *Cutem* ſolidam habet inſtar Alcis; pilos breves. Color *pilorum* in junioribus eſt umbræ lucidæ, maculis variegatus albicantibus ut capreolus: in adultis fuſcus

ſcus

Verres . Eber .

Aper . Wildschwein .

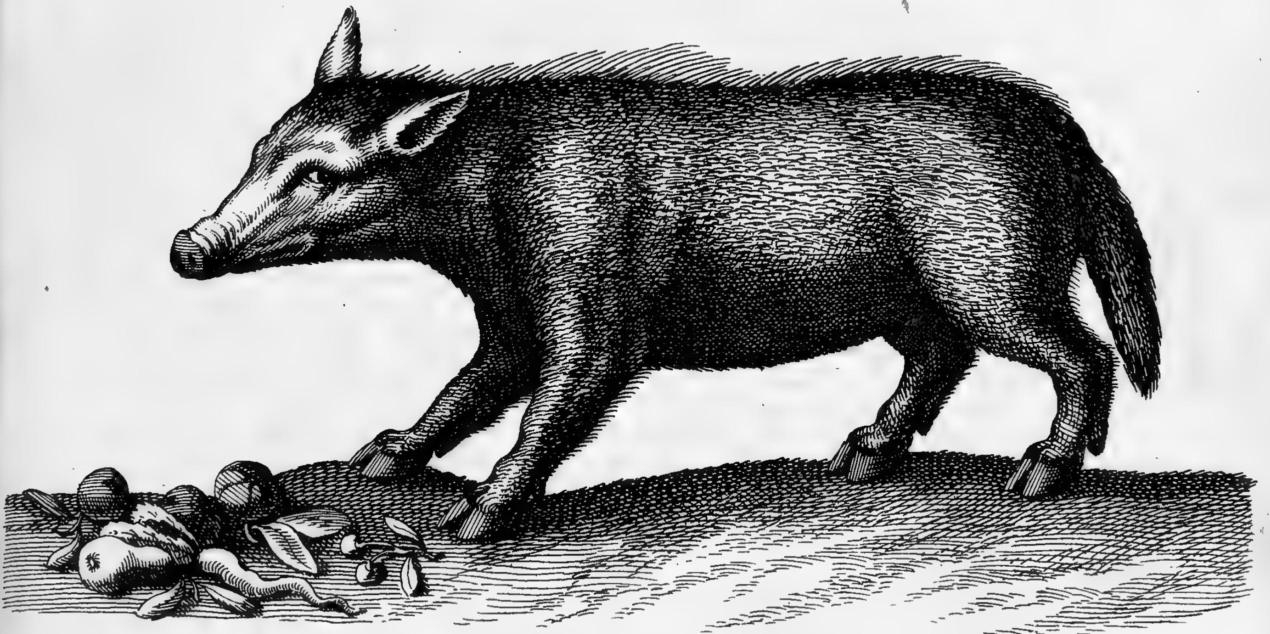
Scrofa Mock

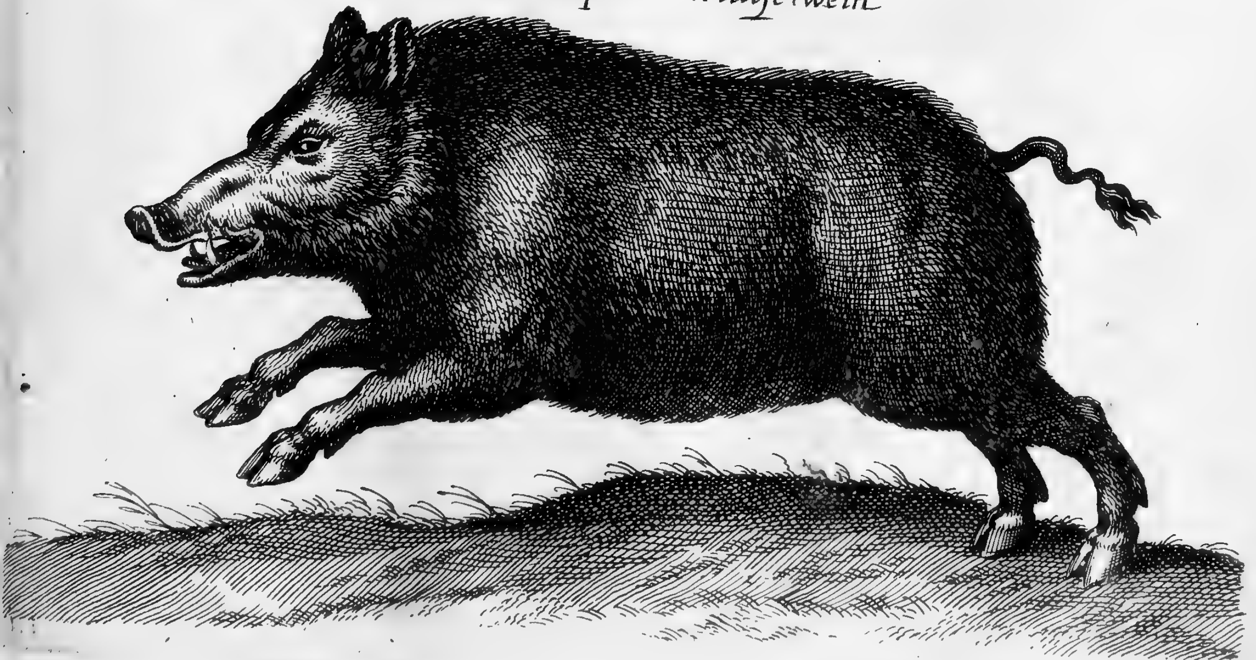
Sus Cornut.

Porcus pumilo Taxus porcinꝰ

Aper . Wildſchwein

ſcus ſive nigricans ſine maculis. Animal interdiu *dormit* in opacis ſylvis latitans; noctu aut mane egreditur pabuli cauſa. Optime poteſt natare. Veſcitur gramine, arundine Saccharifera, braſſica, &c. Caro ejus comeditur ſed ingrati ſaporis eſt.

ARTICULUS II.

De Apro.

Aldrovand. Hiſt.Biſulc. c.17. *Nomen.*

APri nomen feris ſuibus duntaxat competit, cùm ſus tam de feris quàm de domeſticis dicatur. Sextus tamen, aprum agreſtem nominat, quaſi verres etiam, id eſt, ſus cicur mas, eodem nomine nuncupari poſſit. Græci vocant κάπρον; Poëtæ inprimis, quod vocabulum rei ruſticæ ſcriptores de verre intelligunt, & σύαγρον. χλούνης verò quibusdam eſt ἐντομίας, id eſt, exſectus eunuchusque aper; (atterunt arbori aut ſaxo teſticulos) Homero μόνορχις; aliis ſus in agris libere paſcens, quaſi χλοεύνη ut Varinus habet, id eſt, in herbis fænove dormiens; quibusdam, magnitudine viſcenda aper. Ariſtophanes μονιὸν cum chlune eundem facit; alii & verius epitheton feri ſcribunt, quòd cum aliis minimè aggregetur. Colore ſunt ferè nigro, vel ſpadiceo nigricante. Plinius, pilum æreo ſimilem agreſtibus dixit. Albos tamen ſe vidiſſe, ſcribit Pauſanias. *Oculos* gerunt iracundis ſimiles, & apertis palpebris patulos. *Dentes* habent magnos & recurvos, ad incidendum aptos, albos, hinc ἀργιόδεις Homero, acutos valdè, hinc Sidonio *ſicæ*, quòd ſicarum more res quaslibet violent. In his hoc eſt mirabile, quòd vivente beſtia poſſunt idem quòd ferrum; mortuæ verò detracti, vim inciſionis amiſiſſe credantur, ut liber de natura rerum prodit. Audio exertos aliquando ita excreſcere, ut circulum ferè abſolvant toti in ſe reflexi. In India cubitales dentium flexus gemini ex roſtro. Cum ad terram canibus & haſtis debellatus procubuit, dentem inflammato anhelitu ita ignefcere ajunt, inquit Gyllius, ut ſi quis de cervice ſetam detractam, ad ejusdem etiamnum ſpirantis dentem admoverit, candens in orbem contrahatur ac aduratur: ac ſi eo dente canes inſectantes attigerit, ſtatim ignita veſtigia pelli ipſorum imprimat. Hinc dentes aprorum αἴθωνας cognominavit Oppianus. *Os* habent ad modum ſcuti, quod venabulis & machæræ opponunt. *Fel* nullum. *Sanguinem* qui fibris refertus non eſt. Nulli ſunt in Creta, ſi Plinio credimus: nulli in Africa, ſi huic & aliis: idem de India Cteſias prodit. At apud Theophraſtum legimus, in Ægypto (in Nilo) inſulas magnas coagmentari, ſuesque permultos in eis naſci. In Macedonia mutos eſſe Ælianus prodidit. Hiſpani in quadam novi orbis parte invenerunt noſtris minores, caudis breviſſimis, adeò ut abſciſſas fuiſſe arbitrarentur; pedibus etiam diſſimiles, poſteriores quippe ajunt pedes in his apris uno digito non ungulato conſtare, carnibus multò quàm noſtrorum tum ſuavioribus tum ſalubrioribus. Scilicet, palmeta ibi propè littus multa erant, inter quæ & paluſtres ulvas, magna aprorum multitudo libera vagabatur. Lycotas ruſticus in Bucolicis Calphurnii, refert ſe vidiſſe Romæ in ſpectaculis, niveos lepores, & non ſine cornibus apros. *Cibus* apri non alius quàm cicurati porci, glandes, poma, hordeum, herbæ, radices, & alia. Lumbricos etiam roſtro effoſſos comedit. Ficus aridas ſupra modum appetere, ex Æliano diſcimus. Minus tamen immoratur fœtidis quàm domeſticus. Inveniuntur aliquando inter filicum folia, quæ ipſi ſibi collegerunt aut ſubſtraverunt. Genus verò quoddam farris, quo Germani circa Alſatiam veſcuntur, acutis armatum ariſtis, non attingūt, propter ariſtarum acutiem, ut Tragus prodidit. De *Generatione* hoc habemus, in venerem dum inflammantur, cervicis ſetis ſic inhorreſcere, ut criſtæ galearum eſſe videantur. Spumas fundunt ab ore, magno dentium

Plutarch. de cauſis natur. quæſt.11.

Deſcriptio.

Pauſanias in Arcadicis.

Oppian. de venat.

Locus.

Theophr. H P.l.4. c.13.

Ælian H. A.l.17.c.10. Plin. H.N. l.11.c.51.

Petr9 Martyr. Decade. Ocean. 1.2.

Cibus.

Ælian.H. A.l.17.c.31.

Tragus Hiſt.plant. T.1.c.20.

Generatio.

tium ſtridore concrepant, & efferveſcentem ſpiritum anhelant. Admiſſi mares, bilem deponunt; rejecti, vel vi ſubigunt, vel opprimunt. Principio hyemis coëunt, vere pariunt, petentes maximè invia, prærupta, anguſta & opaca. Mas cum fœminis converſari dies triginta ſolet. Numerus partus, & tempus ferendi idem atque in urbanis ſuibus. Semel anno gignunt, & apris maribus nonniſi anniculis generatio. *Vox* etiam ſimilis, ſed fœmina vocalior eſt, mas raro vocem emittit. Quantum ad reliqua, quæ ad hujus quadrupedis naturam ſpectant, ſolent in remotis & profundis præcipitum locorum receſſibus verſari. Auditu nos vincunt: gregatim incedunt, nec alios quàm de ſua progenie ſecum veſci patiuntur, lachrymam dulcem habent, ſpumant, dum exagitantur tenacem. Tam gravis iisdem ſua urina eſt, ut niſi egeſta, fugæ non ſufficiat, ac velut devincti opprimantur. Exuri illâ eos tradunt. Mitigati tardè concipiunt, nec niſi ab infantia educati. Ab aconito & ſyanchi radice occiduntur. Cum per imprudentiam hyoſcyamum comederunt, ſtatim attrahunt poſteriora, ita demiſſè ſeſe gerentes; hinc, contracti quamvis, ad aquas perveniunt, & collectis cancris veſcuntur. Ederâ in morbis ſibi medentur. Ad quadrimatum capiunt incrementa. Muſicâ illecti capiuntur: ideò in leporario quodam Varronis, in Thuſculano, ad buccinam inflatam, certo tempore conveniebant ad pabulum. Sapiunt veſtigia palude confundere. Fœminæ, ſi multæ ſimul ſunt, fugiunt, ubi vident venatorem, cum natis: ſed ubi quis aliquem ex natis venatur, non amplius fugiunt, ne ſi una quidem ſit, ſed ruunt adverſus capere molientem. Dentes acuunt ad luctam. Inter ſe concertantes, cum viderint lupos, quaſi confœderati, ſe juvant mutuò, & ad vocem clamantis quotquot audierint concurrunt. Cæterum, vivaria aprorum cæterorumque ſylveſtrium, primus togati

Ariſtot. H. A. l. 6. c. 28.

Plin. H. N. l. 6. c. 34.

Plin. H. N. l. 8. c. 27.

Varro R. R. l. 3. c. 14.

generis invenit Fulvius Hirpinus, qui in Tarquinienſi feras paſcere inſtituit: nec diu imitatores defuere, L. Lucullus, & Q. Hortenſius. In *Cibis* adhibitos & adhuc adhiberi, nemini ignotum. Primus Romanorum P. Servilius Rullus, pater ejus Rulli, qui conſulatu Ciceronis legem agrariam promulgavit, ſolidum aprum epulis appoſuit. Apri vero *milliarii* dicebantur mille librarum, quos ſolebant in cœnis apponere Romani. De Condimentis conſule Apicium. Caro ipſa, melior domeſticæ ſuis carne, citò deſcendit, multum nutrit, & ſuccum gignit craſſum ac viſcoſum. Heliogabalus exhibuit ſumina aprugna per dies decem, tricena quotidie, cum ſuis bulbis. Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus eſt, in cœna fuerunt, lumbi aprugni, ſumina, & ſynciput aprugnum. Invenere & *in Medicina* locum. *Cerebrum* contra ſerpentes cum ſanguine laudatur, verendorumque carbunculis ſuccurrit. *Lardum* elixum atque circumligatum mirâ celeritate ſolidat fracta. Epinyctides adipe cum roſaceo inunguntur. Cinis *maxillarum* ulcera ſanat quæ ſerpunt. *Dentis* ſcobes pleuritida ſolvunt. *Pulmo* cum melle commixtus, pedibus à calceamentis læſis, ſupponitur. *Iecur* lethargicos excitat; & auribus purulentis inſtillatum proficit: ex vino potum, citra ſalem, recensque alvum ſiſtit. Calculi in eo inventi, & triti, calculos pellunt. *Fel* tepidum illitum ſtrumas diſcutit, & coitum ſtimulat. *Vngularum* exuſtarum cinis, potioni inſperſus, plurimum urinæ difficultates juvat. *Vngues* exuſti & triti ſubmejulis in potione proſunt. *Fimus* aridus, in aqua aut vino potus, rejectiones ſanguinis ſiſtit, vetuſtum lateris dolorem mulcet, ad rupta & convulſa ex aceto bibitur, luxatis cum cerato roſaceo medetur. Recens & calidus præcipuum eſt contra fluxum narium remedium. Ex vino ſubactus, & emplaſtri more impoſitus, quicquid corpori inhæſerit, celeriter extrahit. Tuſus cribratusque, & cum melle deteriore ſubactus, articulis

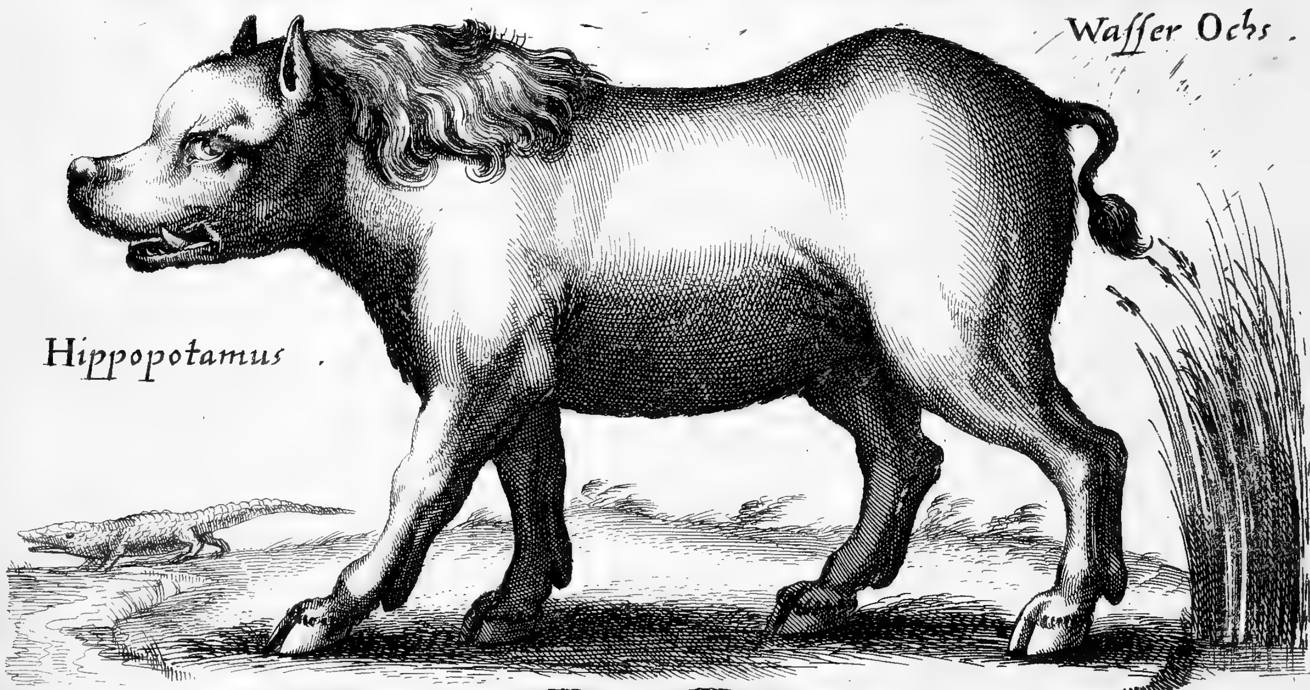
Vſus.

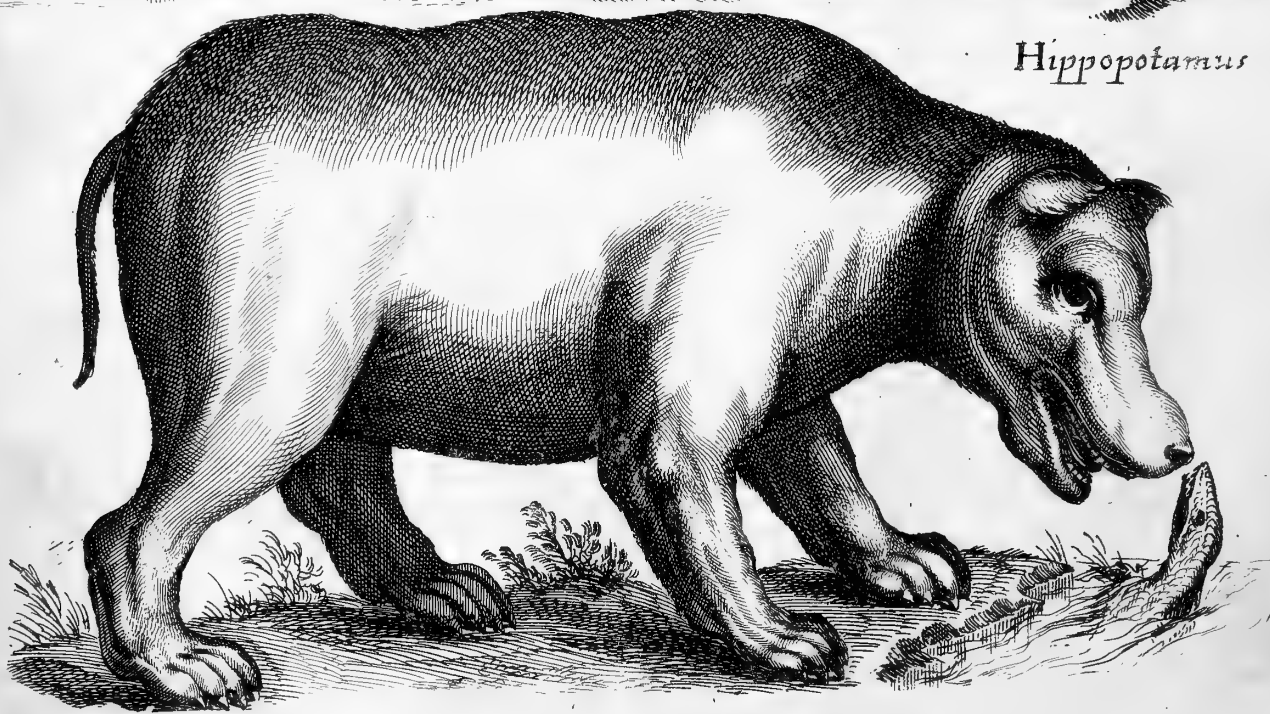
Plin. H. N. l. 8. c. 51.

Lamprid. in Heliogabalo.

Geſnerus p. 1047. de quadruped.

Gryps .
Gryphus .

Wasser Ochs .
Hippopotamus .

Hippopotamus .

culis impositus medetur. *Vrina* purulentis auribus infunditur. *Vesica* elixa & manducata submejulis prodest. Plura in Gesnero vide. Ad *Differentias* refero *Zainum*, de quo *Nierembergius* ita: Montanam miri ingenii feram vocant Indi *coya metl*, alii *quauhcoya metl*, alii *quauhtlo coyametl*, alii *quapicotl*, alii *fajassou*, alii *saynum*, sive *Zahinum*. Similis est nostrati apro, nisi quod minor sit & deformior, umbilico ejus existente supra dorsum & circa renes. Mirum aspectu: ibi humor aqueus receptus digitis expressus effluit; nec tamen inquit Franciscus Hernandus, verus est umbilicus, aut subest quidquam ab eo quod in aliis animalibus reperiri solet diversum, (quod eo dissecto cognovimus) aliudve quam glandulosa quædam & mollis pinguedo. Antonius Herrera putat respirare per supinum hunc umbilicum. Fætidus est. Lerius omnino favet. Scribit aprum Americanum habere foramen in dorso, quemadmodum in capite sues marini, quo spiritum emittit admittitque: addit frendere terribiliter, & macilentiorem esse nostratibus. Attentior est censura Francisci Hernandi de tumulo dorsi. Iracundi sunt. Venatores conscendunt arbores: accurrit grex zainorum, mordent & lacerant truncum, cum hominem non possint, quos ille supernè tutus venabulo cædit. Gregatim discurrunt; eligunt ducem, &c, ut fertur, minorem aut viliorem omnium. Antonius Herrera scribit esse senem & flaccidum, neque nisi duce occiso societatem & cohortem dissolvere: prius enim occiderentur, quam regem desererent, auctor est Petrus Simon. Aliqui Bachiris hoc imputant. Mirum odium in tigridem. Dux Zainorum convocat quoscunque potest sui generis, usque ad trecentos aut plures, quemadmodum Imperator, conducit militem. His copiis invadit tigridem: quæ licet ferocissima præ omnibus Americanis feris, vincitur multitudine, non sine magnâ zainorum strage. Inventi innumeri occisi simul cum tigride, ut paucissimi possint epinicium canere. De ingenio hujus feræ sic narrat *Franciscus Hernandus*: Ferus est ac truculento morsu, cum primum est captus. Sed cum cicuratur, placidus est domesticis, & habetur in deliciis. Caro est similis suillæ aprugnæve, sed durior atque insuavior. Setæ sunt asperæ, albo ac nigro promiscuè variatæ colore. Vescitur glandibus, radicibus, & aliis montanis fructibus, nec non vermiculis, lumbricis, atque aliis hujusmodi animalibus quæ lacustribus, humidis & uliginosis locis nascuntur. Devastant etiam sacra, cum ab eis non arcentur. Gregatim ambulant; & redditi mites, aluntur, quibuscunque esculentis. *Digiti* pedum variant. Siquidem alii productiores sunt, alii breviores. Scribunt aliqui apros Indicos brevissimis esse caudis, ut abscissas esse putes. *Pedibus* etiam esse nostratibus dissimiles, & posteriores uno digito non ungulato constare. Carnes multò nostrorum carnibus saporosiores salubrioresque; sed saynis opus est præcidi umbilicum, alioqui uno die corrumpuntur. Idem est cum Tajacu Caaigora Marcgravii: Icon tamen variat, & descriptio plenior est. Ideò & hanc & illam addidimus. Habuit eum & quidem familiarissimum Amplissimus de Laet, quem cum per semestre & amplius, humidis cibis aluisset, mortuus est ex ileo, ut videbatur. Valckenburgius umbilicum illum mammam esse putabat, quòd vasa mammaria haberet. Verum qui animal penitius norunt, catulos suos illâ parte alere negant.

Differentiæ. Nierenb. Histor. Natur. Exotic. l.9.c.27.

TITULUS II.

De Bisulcis aquaticis.

CAPUT UNICUM.

De Hippopotamo.

AD Bisulca Hippopotamum retuli, Aristotelem secutus. Ad digitata tamen recentiores referunt, & fortè, ut ex icone & descriptione appa-

Aldrov. Digit. l.1.c.11.

apparebit, meliùs. Dicitur verò Hippopotamus, id est, fluviatilis equus, non quòd equum similitudine refeferat, sed quòd magnus sit, ut ἵππος vim augendi significatum habeat. Fluvius ille Nilus est. Dicitur & *equus Niloticus, Bos marinus*, teste Bellonio, *porcus marinus*, quòd parte anteriore bubulam figuram, reliquo corpore suillam repræsentet; *Elephas marinus*, tam ob magnitudinem, quàm ob dentium candorem & duritiem. Sed & *Elephantus Ægypti, Rosmarus, Robart, Gomarus*, in regionibus inprimis Prete Gani, si Alvaresio credendum.

Bellon. de aquatil. l. 1.

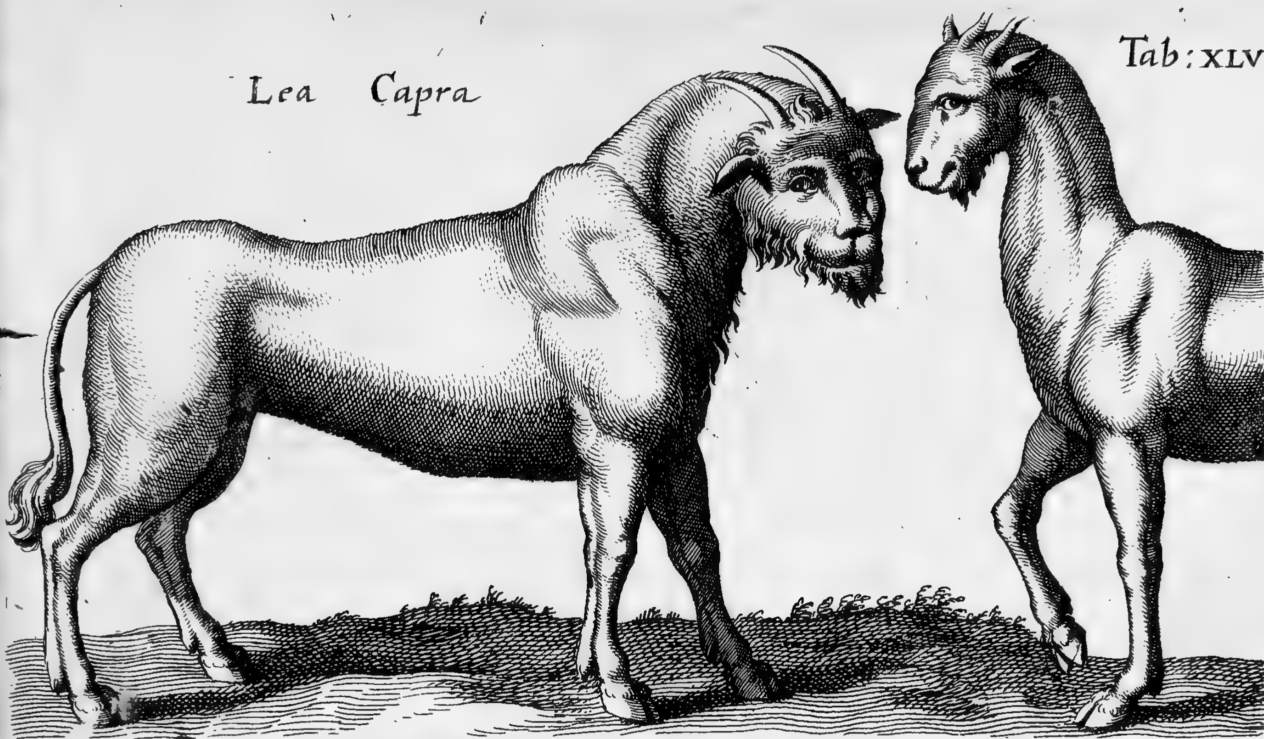
Descriptio. Circa *Descriptionem* dissentiũt à veteribus recentiores. Ælianus ad quinq; cubitorum altitudinem excrescere, ungulas bubulas habere, tres utrinq; dentes maximè omnium animalium circa os eminentes; auribus, cauda, voce, equum præ se ferre, reliquo corpore elephanto similem esse, scribit. Aristoteles, jubam equinam habere, ungulam bubulam, rostrum resimum, talum bisulcorũ, dentes exertos, caudam apri, vocem equi, magnitudinẽ asini, internas partes interaneis equorum & asinorum non dissimiles, reliquit. Leoni Africano, formâ equum, magnitudine asinũ refert, depilis est, & cymbis insidiatur. Bellonius, qui parvũ Byzantii vidit, capite eum vaccino, auribus ursinis, brevibus & subrotundis, oris rictu adeò vasto ut leoninum superaret, patulis naribus, labiis repandis, dentibus equinis obtusis, oculis & lingua prægrandibus, collo nullo aut admodum brevi, caudâ porci, corpore obeso ad instar suis, pedibus tam brevibus, ut vix quatuor digitos à terra attolleretur, ungulis, ut in sue divisis, descripsit. Accuratissimè verò eum nobis exhibuit Fabius Columna, ex cadavere sale asservato, & in Italiam Damiatâ, à Nicolao Zerenghi, Chirurgo Narnensi, allatam. Nullam habebat cum equo similitudinem, ad bovem potius, si magnitudinem attendas, & ursum, si crurum figuram, accedebat. A capite ad caudam pedes erat tredecem; corporis latitudo pedes quatuor cum dimidio; altitudo pedes tres cum dimidio; *venter* potius planus quàm carinosus; *crura* à terra ad ventrem pedes tres cum dimidio; ambitus crurum pedes tres. *Pes* latus pedem, *Vngulæ* singulæ uncias tres. *Caput* vastum in comparatione ad totum animal, duos pedes cum dimidio latum, pedes tres longum, ambitu pedes septem crassum. *Oris* rictus pedem unum, rostrum carnosum, & repandum; *Oculi* exigui, lati unciam, longi uncias duas; *aures* parvæ, breves, neq; uncias tres excedentes; totum corpus obesum; *pes* latus in quatuor ungulas divisus; Ungulæ quales in bobus, & quidem quadrifidæ; *talus* callosus; *cauda* aprina, vel potius testudineæ aut ursinæ non dissimilis. *Cutis* admodum crassa, dura, colore pullo. *Nares* imaginem S. repræsentant, fissura longa unciarum duarum cum dimidio. *Rostrum* habet instar leonis vel felis, pilis ex poris quibusdam prodeuntibus asperum, nec in toto corpore alii conspiciuntur. *Dentes* singulariter idem Columna descripsit. Habebat, inquit, in inferiore maxilla sex, quorum bini exteriores, è regione, longi semipedem, lati, & trigoni uncias duas cum dimidio, per ambitum semipedem, aprorum modo, parum retrorsum declives, non adunci, nec exerti, sed admodum conspicui, aperte ore. Intermedii verò parum à gingiva exerti, trigonâ acie, digitali longitudine, medium locum occupantes, veluti jacentes, crassi, orbiculati, elephantini, semipedem superant longitudine atque aciem in externis partibus planam. Maxillares verò habebat utrinque septem crassos, latos, breves admodum. In superna verò mandibula, quam Crocodili more mobilem habet, quâ mandit & terit, anteriores sex sunt, sex imis respondentes, acie contrario modo adaptata levissimâ & splendidâ, clausoque ore conjunguntur, & aptantur imis, veluti ex illis recisi, ut planum plano insideat. Verum omnium acies pyramidalis, veluti obliquè recisi calami modo. Sed medii superiores non aciem inferiorum, & medium illorum, in quo retractio rotunditatis conspicitur, petunt. Molares

Ælian. H. A. l. 11. c. 44.

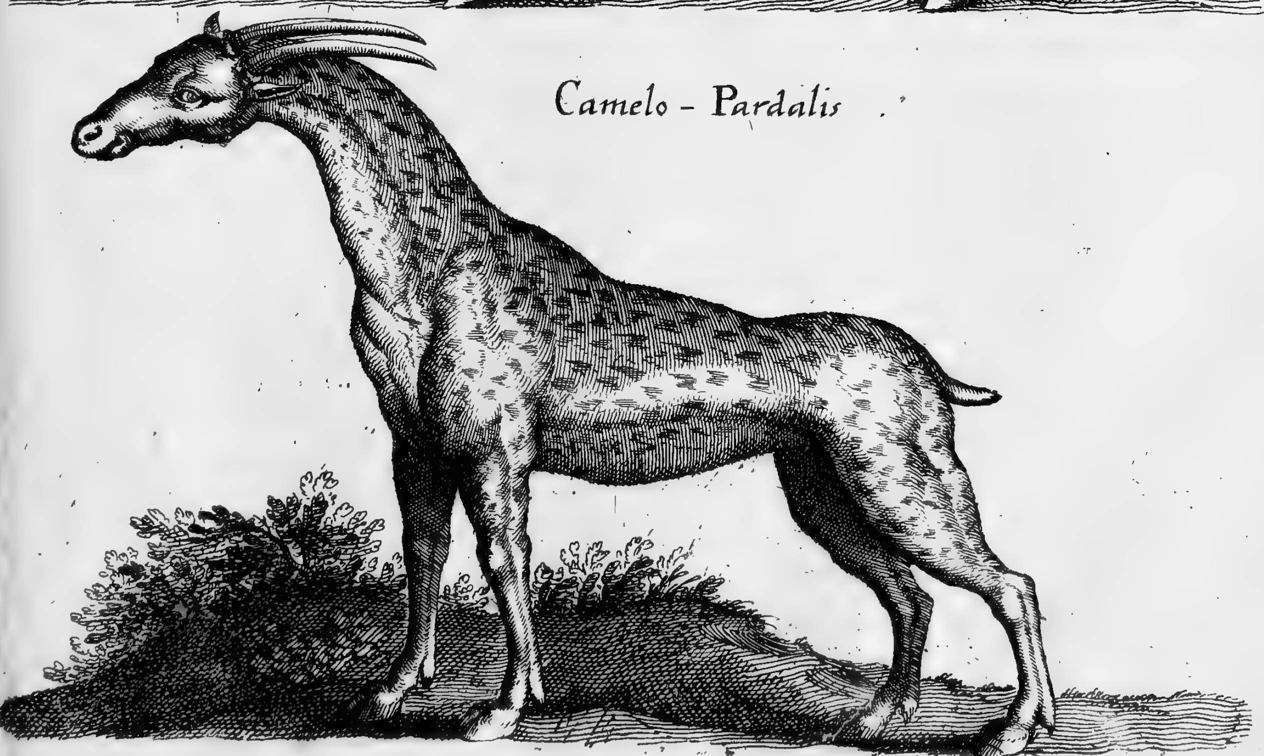
Aristot. H. A. l. 2. c. 7.

Leo descript. Africæ l. 9.

Columna in l. observ. aquat. & terrestr. c. 15.

Lea Capra

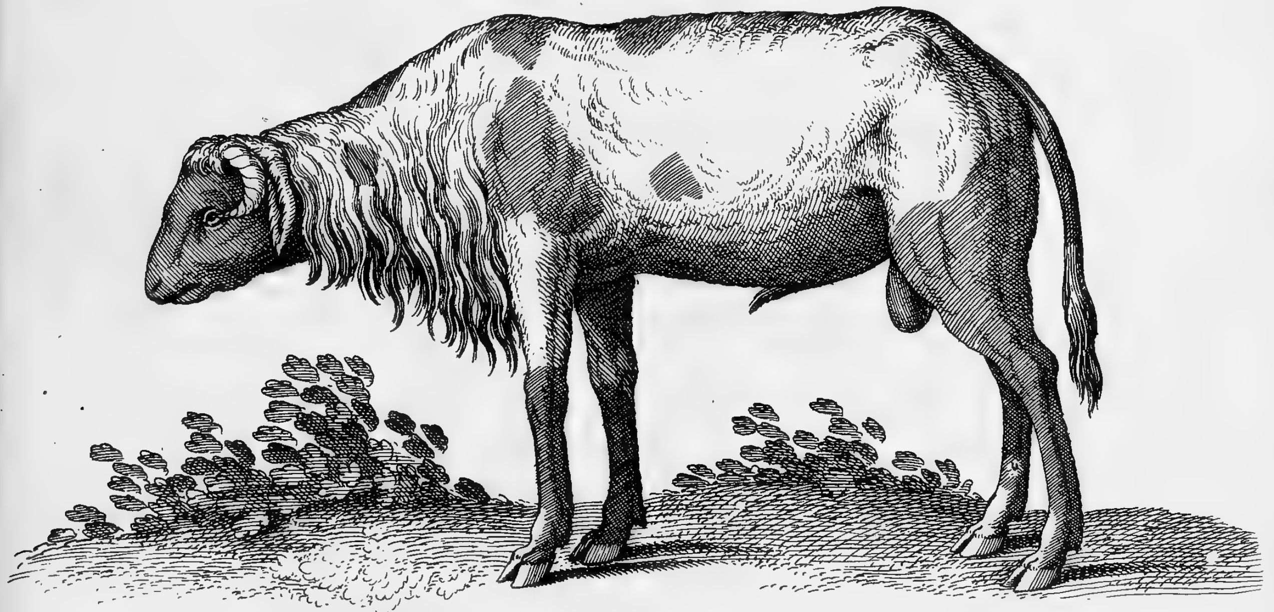

Ouis Cretensis.

Camelo - Pardalis.

Ovis Peruana.

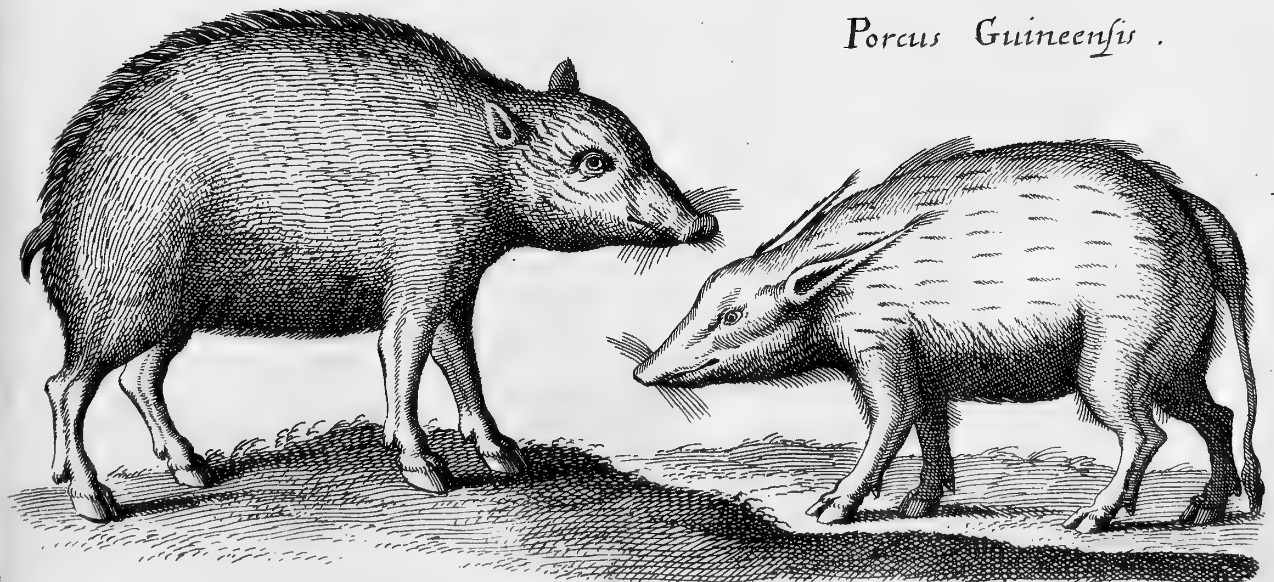

Aries Guineensis.

Zaing, s. Tajacu. Porcus sylvester.

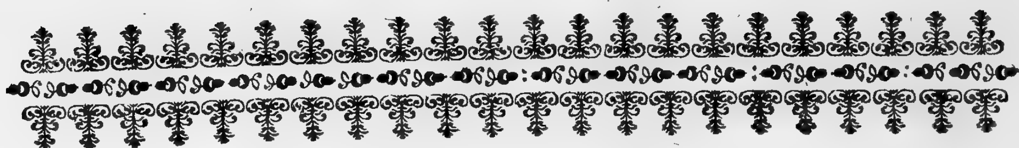
Porcus Guineensis.

totidem quot inferni, sed bini priores parvi, exigui, atque rotundi, & ab aliis distant ut medium palatum, inter dẽtes anteriores, occupare videantur. Inter maxillares dentes locus linguæ semipedalis remanebat, durities dẽtium silicea, adeò ut percussione cultelli costæ, cum circumstantium admiratione, ignis favillæ excitarentur. Quapropter verisimile foret, nocturno tempore, hoc animal, dentes atterendo, ignem ex ore evomuisse, quam proprietatem prisci huic feræ attribuerunt. Propria ipsis patria Saitica Aegypti præfectura, si Plinio credimus. Unde fortè Herodotus in ea parte sacros scripsit. At Leo Africanus, & qui navigationes descripsere in Nigro quoq; fluvio reperiri ait. Sed & in mari versari dictum Plinio & illis, qui in Oceano regiones Petzoræ alluente, reperiri scripsere. Barbosa multos in Gofala observavit, à mari ad prata exire, denuoq; reverti. Maturis segetibus & flaventibus spicis vesci, Aelianus prodidit. Cum ad cõfirmatam pervenit ætatem, periclitari incipit in patre suo vires. Si pater cedit, cũ matre congreditur, ipsum verò dimittit, si pater resistit, interimitur, ut apud Aelianum legimus. In sicco parere & educare solet, si Odono credimus, eaque est fœcunditate, ut singulis annis enitatur. Ad *Naturam* & *Mores* spectat, quòd ex Nilo in campos egressus, & segetibus satiatus, averso vestigio, ad flumen rursus properet, seu ut agricolas corpore adverso excipiat; seu ne venatores exitum deprehendere possint: quòd hominibus nõ minus quàm Crocodilus infensus sit: & quòd nimia corporis obesitate pressus, caudici arundinis tam diu se affricat, donec venam aperuerit, sanguine ad sufficientiam emisso, eandem cœno obturat. Columna tamen primum illud negat, & recto incedere tramite tradit. An hinniat, in dubio est. Veteres affirmant, recentiores negant. In *Cibis* ab Aethiopibus usurpatur. Narrat enim Clusius, in Guinea circa promõtorium Cabo Lopez Gonsalvez, Navarchum van der Hagen/ cum sociis id observasse; visaque in oppido Ulibetto plurima hippopotamor. capita, ex quib. dentes mirandæ magnitudinis, comites ejus retulerint. Non est ergo mirum, à Firmio Seleucio, quod Capitolinus prodit, hippopotamum devoratum fuisse. Habere & *in Medicina* locum, à veterib. & recentiorib. proditum est. Aegyptii, prodente Columna, ad hæmorrhoidas cœcas & apertas, dentem alligant, vel annulum ex eo fabrefactum gestant. Nigritæ eodem à quodam morbo præservantur. Plinius eosdem dentes, in odontalgia sedanda insignem habere prærogativam scribit. Idem adipem febrientib. contra rigores commendat: corii cinis cum aquâ illitus ad panos dissolvendos. Pellis frontis inguinibus alligata, eodem authore, venerem inhibet. Testiculos exiccatos cõtra morsum serpentum exhibet Dioscorides. Sed & ad alia partes ipsius adhibetur. Nam Pausanias refert, Dindymenæ matris faciem ex dentibus ipsius factam: sanguine cum aqua gummosa dissoluto pictores loco cinnabaris uti possunt, apud Plinium. Pinguedine delibuti impunè inter Crocodilos versari, apud Julium Capitolinum legimus. Pelle tecta, fulmine non tangi, prodidere quidam. Corii tantam crassitudinem Plinius facit, præsertim circa tergus, ut inde validæ hastæ tornentur.

***

Margin notes: *Locus.* Herodot. H.N.l.2. Leo Africæ.l.9. Plin.H.N. l.32.c.11. — *Cibus.* Aelian. H. A.l.11.c.43 — *Generatio.* Plin H.A. l.11.c.44. — Aelian. H. A.l.c. — *Mores.* Aelian. H. A.l.11.c.43 — *Vsus.* — Clusius in Curis posterioribus. — Dioscor. M.M.l.2. c.22.

HISTORIÆ NATVRALIS DE QUADRUPEDIBUS LIBER III.

De Quadrupedibus Digitatis viviparis.

TITULUS PRIMUS

De Digitatis viviparis Feris.

CAPUT I.

De Leone.

HACTENUS de Bisulcis actum est, sequuntur τελεσίποδα digitata, Græcis πολυσχιδῆ, & πολυδάκτυλα, quę vel sunt ζωοτόκα, seu vivipara, vel ᾠοτόκα seu ovipara. Illa, iterum vel sunt *Fera*, quæ aut sunt feris moribus imbuta, aut difficulter cicurantur, aut si aliquando mitiora redduntur, nunquam tamen ferociam penitus deponunt; vel *Semifera*, vel *Domestica*, quibus Appendicis loco *Dubia* addi possunt. Ex illis sunt *Leo*, *Pardus*, *Lynx*, *Tigris*, *Vrsus*, *&* *Lupus*. *Leo*, Græcis λέων παρὰ τὸ λάω, video, quod perspicaci præ cæteris oculorum acie polleat, & θὴρ fera per antonomasiam dicitur. Catulos Aeschylus ὀβρίκαλα, vulgus σκύμνους ab obmurmurãdo Poetæ λεοντιδεῖς & λεοντίσκους appellãt. Plin. ursũ Numidicum, dum scribit, Domitiũ Rhenobarbum Aedilem curulem, ursos Numidicos centum, & totidem Aethiopas venatores in circo dedisse, Lipsio appellare videtur. Sed perperam nisi fortè pro Ursos, Leones substituendum sit. Parum enim credibile est, si Romani pro leone dixissent ursum Numidicum, ignoraturum id fuisse Plinium: qui meminerat & apud Maronem Acestem vestitum induci

Nomen.

Plin. H.N. l.8. c.36.

Lipsius Elect. l.2. c.4.

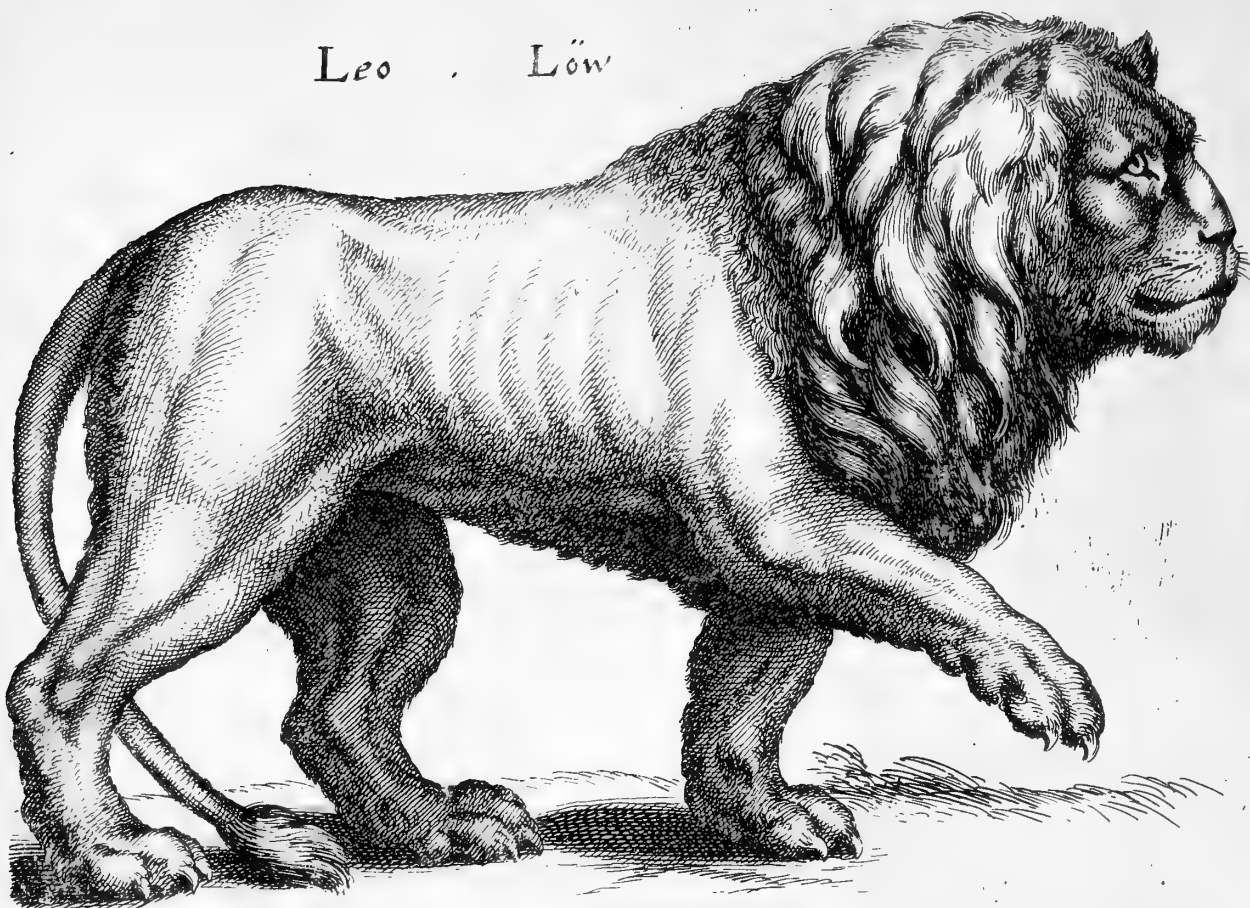
--- pelle Libystidos ursæ.

Virgil. Aeneid. 5.

Dio quoque seu Xiphilinus ab ursis feras Libycas distinguit; ut taceam, neminem veterum tam insolentis locutionis meminisse. Aristoteles eum capite mediocri, fronte quadrata in medio cava posuit, supercilio eminẽti, & nasum versus cujusdam nubis instar porrecto, oculis charopis, non valdè volubilibus, neque valdè prominentibus. Recentiores medios inter cavos & extantes *oculos* notavere, *nasum*, crassiorẽ potius quàm tenuiorem, superiorem maxillam inferiori æqualem, rictum instar ovis amplum, labia tenuia, ita ut partes superiores superjectæ sint inferioribus, *collum* rigens & magnum, mediocriter crassum, *pectus* robustum, metaphrenum latum, medium *ventrem* gracilem, *crura* valida & nervosa, *pilos* flavos, neque rectos, neque valdè crispos. *Pedes* anteriores quinis digitis, posteriores quaternis distinguuntur. Leænam à mare juba quâ caret, & binæ in medio ventre mammæ distinguunt, ex quibus numerum catulorum arguere non licet. Lactis inde inopia, adsumpto in

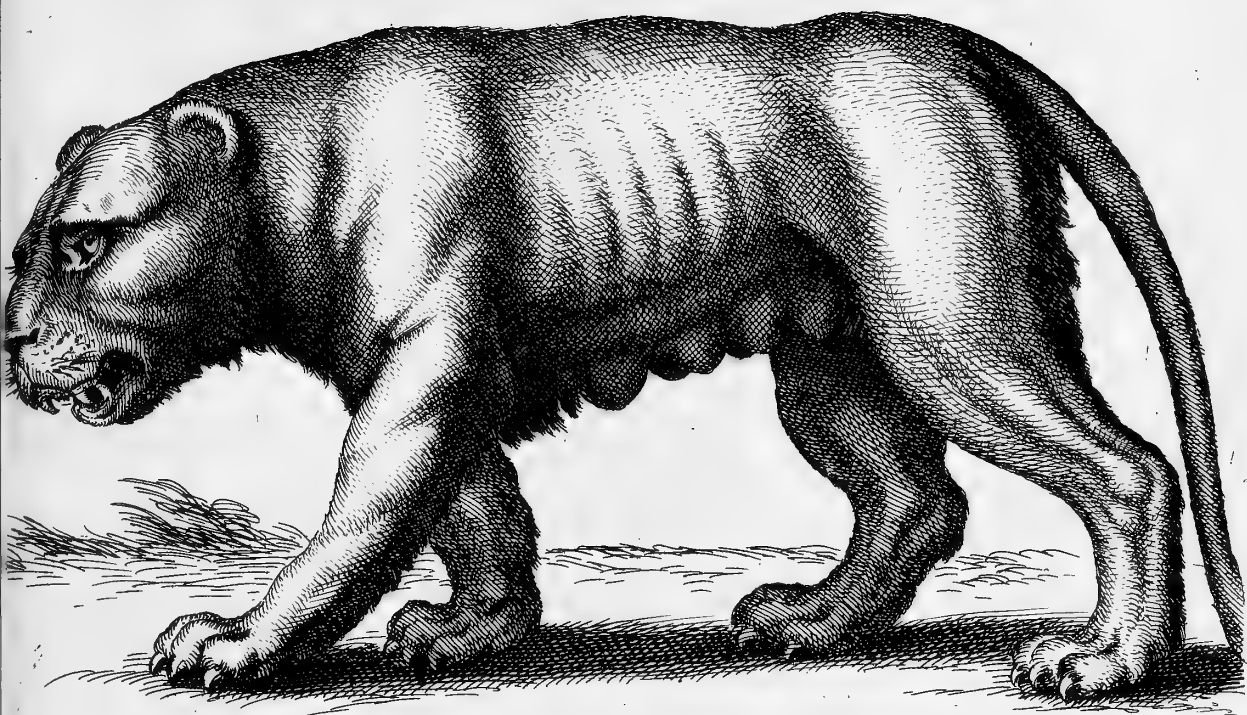
Descriptio. Arist. H. A. l.6. c.31.

pto in

Matheus Merian Iunior Fecit

Leæna.

Leo.

ptô in sui nutrimentum cibo, quem rarius assumit. *Interiora* si spectes, Musculos tẽporales. Galen. de Usu part. l. 9. cap. 19. fortissimos habet, ut mordendo valeat, *Linguam* asperitate imbricata horrentem; *Viscera*, canum interioribus penitus, Arist. A. l. 5. c. 80. similia, *lienem* nigrum quod observavit Galenus. *Cervicem* unico osse constare ab Aristotele & Cardano proditum, ex vertebris componi à Scaligero. *Ossa*, medulla carere apud Aelianum legimus, paucissimam habere, quod perpetuò resolvatur, Fallopio, qui ea se fregisse dicit, credendũ. Michaël Ephesius angustissimos habere meatus, ita ut iis penitus carere videantur, reliquit. In Europa inter Acheloum & Nessum fluvios inprimis crescere, Aristoteles prodidit: nusquam in ea nasci, nisi id ex hominis industria fiat, certum. Natale ipsis, Mauritania, Parthia, Massylia, Marmarica, Caspia, Libya, Getulia solũ. Habentur & in Syria nigri, si Plinio fides est. Nasci & in Tartaria Paulus Venetus passim prodidit. In Caragol rustici metu eorum, armati terræ cultui operam navant, ut Balbus in itinerario sui prodidit. In deserto Angad iuxta Telessinum, teste Johanne Leone, non solum in armenta, sed & in homines indiscriminatim sævire solent, ab iisdem silvarum Fetz carbonarii sæpè numero devorantur. Taceo regnum Senegæ, montem iuxta Adenam editissimum, terram sanctã, & alia loca. In Cuba degunt innoxii, si Martyri credimus. Aglam & regiones circumiacentes tam meticulosos alere, ut in proverbium abiverint, Aelianus author est. Temperamẽti est calidissimi & siccissimi, quod ab acri cordis æstuatione promanat. Non omnes tales pariter esse, vel exinde colligas, quod qui montes incolunt, minus ferociæ habeant; & Gesnerus, partes in iis anteriores calidas esse, posteriores ad oppositam naturam degenerare, scribat. *Cibus* ipsis carnes bubulæ, & Aelian. H. A. 2 l. c. 10. Camelinæ inprimis, fame urgente humanæ & avicularum. Ideo multi in Africa crucifixi à Polybio Aemiliano Comite visi, ut reliqui hoc spectaculo, à cæde hominum deterrerentur. Multa solida & sine ullo dissectu una vice devorare, inde bidui vel tridui spacio, perfectè celebratam coctionem expectare, Aristoteles docuit. Cadavera an degustent, non constat inter Authores. Non attingere seu ob fœtorem, seu ob superbiam quod Tzetzæ placet, quidam volunt, vorare, ideò reliquias condere, & supra illas teterrimum flatum exhalare, ne inventæ ab aliis feris vorentur, apud Aelianum legitur. Elephantorum quoque pullos aggredi, succurrentibus matrib. fugere, Strabo prodidit. Catulus ubere relicto, imbellium ferarum carnes depascitur, sed & palmulis victitat. *Potum* si spectes, parcus is secundum Aristotelem, & Aelianum, triduo non bibit, æstate inprimis, hyeme indulget. Aversi *coeunt*, quod omnibus animantibus quæ retrò urinam mittunt commune. Tempus veneris continuum, sed ver, Aelian. H. A. l. 2. c. 2. inprimis, tunc cruentam inter se exercent pugnam, & octo aut duodecem unam leænam sequuntur. Elapso primo anni tempore, maribus ob nimium calorem coire non valentibus, leænę cum pardis, unde Leopardi, Pantheris, unde fœtus non jubatus, Hyenis, unde Crocuta, miscentur. Est ipsis & cum cane commercium. Solæ inter quadrupeda aduncis unguib. prædita catulos videntes enituntur. Unde animalis solaris nomine donatam Plutarchus opinatus est. Imperfecti & quidem post sex mensium spacium, exeunt, non quòd unguibus uterum, Aelian. H. A. l. 2. c. 2. vellicent, sed quod ob numer. inopiâ alimenti, Aristot. de gener. Animal. l. 4. c. 6. laborent. Magnitudinem mustelarum non excedere apud Wottonum habemus, novissimo pariendi actu, uterum excernere, fabulosum est. De numero catulorum non convenit inter Authores. Non plures quam sex edere, aliquando unum Wottonus prodidit. In capta & interfecta octo inventos Philostratus. Aetate gravem præter omnium spem sex Florẽtiæ peperisse, Vil-

Margin notes: Galen. de Anatom. adm. l. 6. c. 10. — Scalig. Exer. 208. — Aelian. H. A. l. 2. c. 2. — *Locus.* — Arist. H. A. l. 8. c. 28. — Leo Africę l. 4. — *Temperamentum.* — *Cibus.* — Aristot. H. A. l. 8. c. 5. — Aelian. H. A. l. 2. c. 3. — Strabo Geogr. l. 15 — *Potus.* — Aelian. H. A. l. 8. c. 5. — *Generatio.* — Plin. H. N. l. 8. c. 16. — Plutarch. symp. l. 4. — Philostr. in vita Apollon. l. 1. c. 7

Villanus. Quod verò Phile quinquies eniti, quinos primum, quatuor deinde, ternos posthac, inde binos, quintum unicum scribit, id ex Aristotele, de leonibus Syriæ incolis accipiendum est. Huc *Sympathia & Antipathia* spectat, quæ leonibus cum plurimis rebus intercedit. Favet Delphino, seu quia ambo senectute & morbo gravati simia vorata sanitati propriæ consulunt, ut Aeliano placet, seu aliam ob causam. Abhorret à muliebribus verendis. Horum, Leo Africæ l. 9. ostensu in Africa fugatur, à sue, Aristot. H. A. l. 9. c. 1. asperrimis setis horrente, lupo cervario, onagro, Tauro, simia, Plin. H. N. l. 8. c. 38. Leontophono, quo gustato, tãta illa vis & cęteris imperitans, illicò exspirat. Animal à plurimis scriptoribus nominatur, à nullo describitur. Galli cantum extimescere tam certum olim Græcis, ut animam Cecropis, quam in leonem migrasse credebant, immolatis gallis gallinaceis evocare sibimet ipsis persuaderent: alii id de cristis rubentibus & igneis accipiunt: nos falsum esse ex Camerario didicimus, qui in aula Bavariæ Principis, unum ex leonib. miris saltibus in vicinam domui aream sese demisisse, & gallos cum gallinis devorasse prodidit. Idem à culicibus in Africa pellitur. Homines succo allii perlinitos, vel aquâ, in qua illud maduerat perfusos, non attingit. Scillæ &, Ælian. H. A. l. 1. c. 36. ilicis folia si incautè conculcaverit, illicò à torpore corripitur. Ad rotarum strepitus exhorrescit. Mappam albã refugit, &, Æl. H. A. l. 6. c. 22. l. 7. c. 6. ignem, quia igneæ naturæ est, abominatur. Creduntur *Vitæ* diuturnæ esse. Dentibus enim defectos captos fuisse affirmavere quidam, effractis alii. Cum pro eis fœta dimicat, oculorum acië traditur defigere in terram, ne venabula expavescat. *Dormiunt* & in aperto, & apertis oculis, quod oculum magnum incumbens oculo longè minor pellis obrepere non possit, caudam quoque sopore detenti motitant, ut se omninò non dormire ostendant. De *Voce* non convenit inter authores, Alii mugire dicunt, quod apud Virgilium invenies; quod junioribus prædam nactis fortè competit: alii fremere, quod Mancino & Volaterrano placet, ut de Seneca Tragœdo taceã: nonnulli frendere, quod tum accidit, cum præ iracundia dentes concutit: plærique rugire affirmant. Quantum ad *Ingenium*, ducentos aliquando equites, Leo Africę l. 9. Africanus adoritur, etiam lethali vulnere percussus, à catulorum tutela non recedit. Aegritudinem fastidii tantum, Plin. H. N. l. 8. c. 16. sentiunt, in qua medetur eis contumelia in rabiem agente, annexarum lascivia simiarum, solus, Aelian. H. A. l. 2. c. 17. venatum egreditur, fœtorem oris patitur, quod à Plinio proditum est. Neminem, Plin. H. N. l. 8. c. 16. limis oculis intuetur. Generositas in periculis maxima deprehenditur, non in illo tantummodo quòd spernens tela diu se terrore solo tuetur, ac velut cogi testatur, cooriturque non tanquam periculo coactus, sed tanquam amẽtiæ iratus, illa nobilior animi significatio, quamlibet magna canum & venantium urgente vi, contemtim restitansque cedit in campis, & ubi spectari potest: idem ubi virgulta sylvasque penetravit, accerrimo cursu fertur, velut abscondente turpitudinem loco. Dum sequitur, insilit saltu, quo in fuga non utitur. Vulneratus observatione mira percussorem novit, & in quantalibet multitudine appetit. Eum verò qui telum quidem miserit, sed tamen non vulneraverit, correptum, raptatumque sternit nec vulnerat. Illud adolescentis ex Jubę exercitu exemplum apud Ælianum docuit. Læsus sagittâ ab eunte, anno interposito vertente, redeuntem, in media turba dilaceravit. Hoc illius apud Albertum, qui lancea confodere voluit, sed fallente ictu non fecit, collapsi ad terram caput leo in galea compressit, sed non vulneravit. Dum incedunt, ungues retrahunt veluti in vaginas, ne hebetentur: nec rectum iter peragunt, sed obliquum, variis vestigiis impressis ut melius lateant. *Cicurari* posse non est quod dubites. Onomarchus Catanę Tyrannus convictores habuit. Johanni

Sympathia & Antipathia.
Aelian. H. A. l. 15. c. 17
Aelian. var. l. 1. c. 9
Vita.
Somnus.
Vox.
Mores.
Plin. H. N. l. 8. c. 16.
Aelian. H. A. l. 2. c. 5.

hanni II. Lusitaniæ Regi, tanquam canis adsidebat, in templo Adonidis regionis Elimeæ, adeò erant mites ut ingredientibus adularentur. Berenices leo linguâ faciei adulabatur. Cujus Martialis mentionem facit, tam unanimiter cum ariete commorabatur, ut alter terroris, alter immanitatis videretur oblitus. Jugo subdidit eos, primusq; Romæ ad currum junxit M. Antonius, & quidem civili bello, cum dimicatum esset in Pharsalicis campis, non sine quodam ostento temporum, generosos spiritus jugum subire illo prodigio significante: nam quòd ita vectus est cum mima Cytheride, supra monstra etiam illarum calamitatum fuit. Primus autem hominum leonem manu tractare ausus, & ostendere mansuefactum, Hanno, è clarissimis Pœnorũ traditur: damnatusque illo argumento, quoniam nil non persuasurus vir tam artificis ingenii videbatur; & malè credi libertatem ei, cui in tantum cessisset etiam feritas. Sunt quoque & fortuita clementiæ ipsorum exempla. Mentor Syracusan⁹ in Syria leone obvio, simpliciter volutato, attonitus pavore, cum refugienti undiq; fera opponeret sese, & vestigia lamberet adulanti similis animadvertit in pede ejus tumorem vulnusque, & extracto surculo liberavit cruciatu. Pictura casum hunc testatur Syracusis. Simili modo Elpis Samius natione in Africam delatus nave, juxta littus conspecto leone hiatu minaci, arborem fugâ petit, Libero patre invocato: quoniam tum præcipuus votorum locus est, cum spei nullus est. Neque profugienti cum potuisset fera institerat: & procumbens ad arborem hiatu quo terruerat, miserationem quærebat. Os morsu avidiore inhæserat dentibus, cruciabatque inedia, tum pœnæ vim immensis ejulatibus testatem, ac velut mutis precibus orantem, contuitus, fidentior it contra feram, multo diutius miraculo quàm metu cessatum est. Degressus tandem, evellit præbenti, & quàm maxime opus esset accommodanti. Traduntq;, quandiu navis ea littore steterit, retulisse gratiã venatus aggerendo. Nihil de Androdo apud Gelliũ dicam; nec de illo, qui Seneca spectante, unũ è bestiariis in Amphitheatro agnitum, ab aliarum ferarum impetu protexit. Ideò *Plinius*, Leoni tantum ex feris clementia in supplices: prostratis parcit: & ubi sævit, in viros prius quàm in fœminas fremit, in infantes nonnisi magna fame. Credit Lybia intellectum pervenire ad eos precum. Captivam certè Getuliæ reducem audivi, inquit idem, multorum in sylvis impetum à se mitigatum alloquio, ausam dicere, se fœminam, profugam, infirmã, supplicem animalis omnium generosissimi, cæterisque imperantis, indignam ejus gloria prædam. Capere eos ardua quondam erat operis, foveisque maximè. Principatu Claudii casus rationem docuit, pudendam pænè talis feræ nomine, pastoris Getuli sago contra ingruentis impetum objecto: quod spectaculum in harenam protinus translatum est, vix credibili modo torpescente tanta illa feritate, quamvis levi injectu operto capite, ita ut devinciatur non repugnans: videlicet, omnis vis constat in oculis. Habuisse olim in mensis apud quosdam populos, Agriophagos, inprimis, locum, Solinus author est, ab esu tamen lienis in totum abstinuisse, Brujerinus prodidit. In *Medicina* eximii est usus. *Dens* caninus pueris collo alligatus in ortu secundorum dentium à dolore dentitionis eos præservat. *Cor* in pulverem redactum Epilepticis & quartanariis prodest. *Adeps* ductu Dioscoridis lotus, aurium dolores immissus sistit, & membris à frigore adustis feliciter illinitur. Eodem quidam in scirrhis & pernionib. utuntur. Ea peruncti ab aliis feris tuti esse prædicantur, & si fas est credere, gratiam apud principes inveniunt. *Caro* juxta mentem Sexti ad pavores & arcenda phantasmata laudatur. *Sanguis* contra carcinomata valet. *Ossium* pulvis febres simplices cum aqua Eupatorii expugnat. *Pellis*, si ei insideatur, hæmorrhoidum dolores efficaciter lenit. Calcei ex eo gestati podagricos demulcent. *Stercus* cum unguento rosa-

Martial. Epigr. l. 9. c. 73.

Plin. H. N. l. 8. c. 16.

Gellius Noct. Attic. l. 5.

Plin. H. N. l. 8. c. 16.

Plin. l. c.

Usus.

Solin. in Polyhist.

Brujerin. de re cibar. l. 12. c. 17.

Porta Phytogn. l. 3. c. 41.

Plin. H. N. l. 29. c. 8.

Scholiast. Sexti Philosophi apud Aldrovand.

rosaceo permixtum, mendas faciei emendat. De Usu in delitiis, ludis, triumphis, & suppliciis non est quod multa dicamus. Heliogabalus exarmatos in deliciis habebat, & ita edoctos, ut ad secundas mensas accuberent. Augustus ita cicuratos, ut cum leporibus innocuè colluderent. Idem se Constantinopoli vidisse Bellonius reliquit. Simul pluriũ pugnans Romæ princeps dedit Q. Scævola P. filius, in curuli ædilitate. Centum autem jubatorum primus omnium L. Sylla, qui postea Dictator fuit, in prætura. Post eum Pompejus M. in circo DC. in iis jubatorum CCCXV. Cæsar Dictator CCCC. Varias apud Authores sortiuntur *Differentias*. Leoni, inquit Plinius, præcipua generositas tum cum colla armosque vestiunt jubæ. Id enim ætate contingit è leone conceptis. Quos verò pardi generavere, semper insigni hoc carēt. Sed & *juba*, aliis est brevior & minus crispa, crispa & prolixior aliis. *Ferociam* si attendas, sunt quidam timidi, alii ferocissimi: & Archoleontes, si *colorem*, sunt aurei, flavi, albi, & nigri, quales intima Africa & Abyssina gignit. Sunt in Lybia Discolores, qui ore sunt rubro, nigris floribus cyaneo colore distinctis ornantur, neque multum pilum gerunt. Vergunt & ad cinericium colorem in occidentali India. Ignavior apud Indos novi orbis, inquit Nierembergius, natio leonum. *Puma* Peruani vocant. Minores quam Africani sunt, fugaces, aut innocentes, nisi invadantur; degeneres omnino animo; mole, jubâ colore fusci sunt potius, quam fulvi. Ad eos venandos conveniunt Indi. Lapidibus ac fustibus occidunt. Conscendunt ferè aliquando in arbores, eò usque hastis & sagittis illos infestant barbari. Vescuntur festivè eorum carne (alba est & crassa) adipem medicamentis reservant, ossa saltationibus & choreis. Quidam Hispanus deturbavit arbore leænam ingentem, quatuor transverberatam sagittis. In ventre duo tigridum catuli inventi, quos per adulterium sui generis conceperat. Paternæ maculæ indicia criminis fuerunt. Leones marinos comederunt Hollandi. Sunt præterea aliæ feræ leoni vicinæ. *Mitzli*, quemadmodum à Barbaris appellatur, leoni nostro nõ jubato aut idem est, aut congener, in infantia fuscus, & fulvus in iuventâ, interdumque rubeus aut subalbidus, in maiorem tamen corporis assurgẽs molem (quod ob regionis diversam naturam potest evenire) ac longè minùs ferox. Est quoque *Quamizli* affinis leoni, unde nomen mutuatum, sed mitior, agiliorque: quo fit, ut quidam Hispanorum pantheram esse putaverint. Ad ejusdem pertinet differentias *Macamitzli*, qui à cervo & leone sumpsit nomen, quos quibusdam corporis partibus imitatur: nec non & *cuitlamitzli*, à leone & lupo indigenâ nomenclatione mutuatâ. Hac bestia est leone crassior, mitior tamen minorque. Vivit cervorum, ovium & crotalium venatione, interimit etiam satur quæcunque offenderit animalia. Cum famem semel explevit, binos, ternosque dies dormit, abstinens à prædâ, donec rursus esuriat. Est & *Tlalmitzli* fele minor sed facie leoninâ. Mirabilis est in parvo corpusculo animalis vultus & ferocitas. Cacamitzli vocatur aliud animal, quod ad leonum parvorum feliumve genus pertineat, & in iuncetis versari soleat. Quadrupes est, quaternas spithamas longus, sed corpore non admodum amplo, fulvo pilo, & aliquantisper prolixo, auriculis brevib. ac pænè nullis, olorino capite, caudâ prolixâ hispidioreque. Adeo est ferox, ut cervos plerumque aggrediatur, etiam occidat. Unde fortassis ei nomen, nisi à fele potius profectum sit. Mixtli enim apud Mexicanos interdum ælurum, interdum significat leonem. Vivit apud Panucenses. Quid si quædam harum specierum ad Cercopithecos reducantur. Vide Caput de iis.

Bellon. observ. l. 1. cap. ult. Plin. H.N. l. 8. c. 16.

Differētiæ. Plin. H.N. l. 8. c. 16.

Nieremb. H.E. l. 9. c. 21. & 24. Nieremb. H. Exot. l. 9. c. 21.

Nieremb. H.E. l. 9. c. 24.

CAPUT II.

De Pardo.

Nomen.

Fera, quam descripturi sumus Pardus, seu ab ἄρδω irrigo, quod eius pellis

Pardus . Leopardus .
Parderthier Leopard .

Pardus . Parderthier .

Tigris . Tigerthier .

pellis nigris maculis quasi irrigata sit: seu ab ἀσελγαλόω inquino, quod iis quasi inquinata videatur, dicitur. Vocatur & Leopardus, cujus vocis nemo ante Julium Capitolinum & Ælium Spartianum meminit: & Pardalis, quamvis nonnulli marem Pordalim, Pardalim fœminam vocitent, alii illud comune, hoc Atticum vocabulum esse putent; alii Pardi nomine marem indigitent. Appellatur deniq; & Panthera, quod vocabulum distinguendum est à Pāthere lupi maculosi specie, seu quod omne ferarum genus in venatione capiat; sed quòd omnifaria feritate sit prædita, nec crudelitatis unquam etiam mansuefacta obliviscatur, seu quòd omnium ferarum coloribus. ornata spectetur; & θεόνον, quod

Descriptio. sit variegata, & varia. *Facies* ipsi est parva; *os* magnum; *oculi* parvi albicantes & vagi; *frons* longa; *aures* rotundæ, magis quam planæ; *collum* valdè longum & tenue; *pectus* parvis costis præditum; *dorsum* longum; *clunes* carnosæ & fœmora. Partes circa ilia & ventrem habet magis planas, id est, nec protuberantes, nec cavas; *colorem* varium; corpus totum inarticulatum & asymmetrum. Wottonus quatuor mammas in medio ventre habere, quinque digitos in pedibus anterioribus, quatuor in posterioribus Gyllius. Addit ille, *oculos* in umbra longius quàm aliorum huius generis animalium refulgere, hebetari in sole. Pellis aureo in fusco, & nigro in candido cōspicitur, ut Oppianus, descripsit. Ideo Solinus narrabat, in Hircania numerosas esse pantheras, minutis orbiculis superpictas, ita ut oculatis ex fulvo circulis, vel cœruleo, vel albo, tergi suppellex distinguatur. Plinius, in cādido breves macularum oculos appellavit. An similem Lunæ in orbes crescētem & pari modo cornua curvātem maculam, in armo habeat, quod Plinius affirmat, difficile est dictu. Quantum ad *internas partes*, habet *linguam* imbricatam, *dentes* acutissimos, *ungues* acutos, *cor* in comparatione ad animalia eiusdem magnitudinis magnum; *pinguedinem* paucam; quod ea à nimio calore absumatur, *ossa* denique densiora. In Europa nulli habentur. In Africa haud pauci, inopiā aquarum ad paucos amnes cōgregantibus se feris. Ideò multiformes ibi animalium partus: variè fœminis cuiusque generis mares, aut vi aut voluptate miscente. Unde etiam vulgare Græciæ dictum. Semper aliquid novi Africam afferre. In Asia etiam degunt. Nam & Pamphylia illis abundat, ut Philostratus prodidit, & provincia Comeri, & in regno Bēgalæ, ut Ferdinandus Lopezius reliquit. In Caucaso monte odorato multos vagari, quod odoriferis herbis delectentur quidam venditant. In monte Hermon, qui ab Amorræis Sanir appellatur, haud paucos, ex Canticis Salomonis colligi potest. Vescitur Pardus carnibus, canum inprimis, & agnorū si fames urget, nec à simiarum abhorret, quas simulata morte decipit, si Aeliano credimus, odore illectas sponte accedere Plutarchus prodidit. Homines invadere author quidam historiæ Indiæ Orientalis reliquit, quem pantheram cum tigride confundere Ambrosinus arbitratur. *Congreditur* sæpe cum leone, ut superius diximus; aliquando cum cane, nonnunquam cum lupo, plures uno partu producere catulos, mammarū multitudo argumento est. tempus partus eosdem antevertere, & prę impatientia uterum matris lacerare, Isidori fabula. *De Sympathia & Antipathia* hoc habe, ita infensam secundum quosdam homini, ut vel in charta expressum laceret; secundum alios, ita hominis cranio, ut eo cōspecto fugiat. Secundum nonnullos faciem duntaxat acri odio infestat, quod exemplo Regis Galliarum bestiarii, qui ad venationem emissam, nonnisi aversus reducere potuit, Gesnerus cōfirmat. Par cum gallo serpentibus & allio dissidium. Ideò iure galli perunctos à pantheris non attingi Plinius prodidit, pantherina pelle indutum angues non infestare, alii, parietes litu allii infectos, pantheras non attingere Cęlius. Cum hyæna tam malè ipsi convenit, si Plinio credimus, ut si utriusque pelles è regione suspendantur, pan-

Wotton. de Differ. Animal. l. 5 c. 82.

Aelian. H. A. l. 2. c. 20

Plin. H. N l. 8. c. 17.

Plin. H. N. l. 8. c. 17.

Plin. H. N. l. 8. c. 37.

Locus.

Arist. H. A. l. 8. c. 26

Lopez. Navig. l. 4. c. 27.

Cibus.

Leo Africę l. 9.

Aelian. H. A. l. 2. c. 23.

Generatio.

Isidor. Orig. l. 12. c. 2.

Sympathia & Antipathia.

Plin. H. N. l. 29. c. 4.

Plin. H. N. l. 28. c. 8.

Porta Magia Natur. l. 1. c. 14.

pantheræ depilentur. In Armenia per montana vagātes, ad storacis lachrymas ferri, quoties ab ea parte ubi arbores gummi stillant odorem ventus pertulerit, fide Philostrati habemus. *Vox* pantheræ rugitus est, quod Græcis βρυχᾶσθ. Spartianus rictare dixit. Cōdito mucrone unguium in vaginis incedit, aversisq; falculis currit, nec nisi appetendo protendit, quod & de leone superius diximus. Odore quo cæteris quadrupedibus prævalet, (felem zibetti, & capreolum moschi excipe) cunctas sollicitat, seu semper, seu destituta per senium viribus. Eo invitata reliqua animalia, postquā accessere, præda fiunt. Nec est quod odore invitari cum Alberto dubites. Nam & Cattaria sua Catti delectantur, & canes sæpe à persequendâ fera odoribus averti videmus. Quod aliquo affectu correptę, (solent autem rabie agitari) aut à pardalianche herba læsę, ad sanguinē capræ sylvestris, vel stercus humanum cōfugiunt, quòd catulos semper præcedunt, & ad mortē usq; tuentur; quòd fœminę post partum cryptę præsident, mares de victu prospiciūt; quòd cicurati, nunquam ferè feritatē deponunt, *naturæ* & *ingenio* debetur. Miserandum illud quod à Gesnero refertur, post mortem Francisci Galliar. Regis Leopardos marem & fœminam caveis elapsos, plurimos circa Aureliā laniasse, & inventa mulierum cadavera quib. mammillas tantum devorassent. Sed memorandum quod de Panthera tradit Demetrius Physicus, jacentē in media via hominis desiderio, repētè apparuisse patri cujusdam Philini, affectatoris sapientiæ: illum pavore cœpisse regredi, ferā verò circumvolutari non dubiè blandiētem, seseq; conflictantem mœrore, qui etiam in panthera intelligi posset. Fœta erat catulis in foveā delapsis. Primum ergò miserationis erat nō expavescere, proximum ei curam intendere: sequutusq;, quâ trahebat vestē unguium levi injectu, ut causā doloris intellexit, simulq; salutis suæ mercedem, catulos exemit: eaq; cum iis prosequēte, usq; extra solitudines deductus, læta atq; gestiente: ut facilè appareret, gratiam referre, & nihil invicem imputare: quod etiam in homine rarum est. Quæ de hœdo apud Aelian. habētur, quem post mortem obiectū attingere tanquam contubernalem recusabat, ex eodem petātur. Locū in cibis apud agrestivoros, & qui inter caucasum & flumen Cophena, ut Philostratus prodidit, habuere. Majoris speciei etiā in India adhuc sunt edules, bis olim elixabantur, facilius à stomacho concoquendæ. Habet & *in Medicina* aliquē. Nam cerebrum cum succo erucæ genitalibus illitum, sopitā venerem excitat. Testiculus dexter in provocandis mensibus remedium est singulare, quod Cardanus prodidit. Sanguis varicib. benè applicatur. Pinguedo inter prȩstantissima Cosmetica cēsetur, ut de aliis taceam. Pellis vetustissimis Græcorum pro indumento erat. hodiè Mauri iisdem se amiciunt, & Æthiopes hisce cooperti præliantur. Olim ipsæ bestiȩ Circensium gratia Romam importabantur. Primus Scaurus ędilitate sua varias, centum quinquaginta universas misit: dein Pōpeius M. quadringentas decem. D. Augustus quadringentas viginti. De generibus nihil ferè occurrit. Quidam tres Pardor. differentias cōstituunt,Antherā nempe; Pardum, Leopardum: alii quatuor, Pantheram, Pardum, Leopardum non iubatum, qui ex Pardo & leæna nascitur, & maculosum Leopardum, qui ex Pantheræ & Leonis coitu prodiit. Apud Pliniū ista leguntur. Nunc Varias & Pardos, qui mares sunt, appellāt in eo omni genere, creberrimo in Africa Syriaq;. Quidam ab iis pantheras cādore solo discernunt: nec adhuc aliā differentiam inveni. Senatusconsultum fuit vetus, ne liceret Africanas in Italiā advehere. Contra hoc tulit ad populum Cn. Aufidius Tribunus plebis, permisitq; Circensiū gratia importare. Huc forte pertinet animal, quod *Dasypoden pinuum*, vocāt Hispani, *Thcotochtli* Indi. Vertagi est magnitudine, tereti, humili, & crasso corpore, auriculis parvis, facie leoninâ sive felinâ, vividis oculis & rubrâ iride, crassis crurib., aduncis unguib., fusco circa dorsū pilo, circa

Philostr. Apollon. vitę l.2.c.2. *Vox.* Wotton. de differ. animal.l.5. c.82. Plin.H.N. l.8.c.15. Aristot. probl.l.13. qu.4. Theophr. de causis plant.l.6. c.5. & 26. *Odor.* *Mores.* Plin.H.N. l.8.c.27. Gesner. in in Hist. Quadrup. Plin.H.N. l.8.c.17. Aelian. H. A.l.2.c.24 *Usus.* Plin.H.N. l.6.c.30. Galen.de Alim.facult.l.3.c.1.& 2. Porta Phytogn.l.3. c.46. Alex.ab Alex.l.5. genial.d. Plin.H.N. l.8.c.17. Plin.H.N. l.8.c.17. Nieremb. H.E.l.9. c.1.

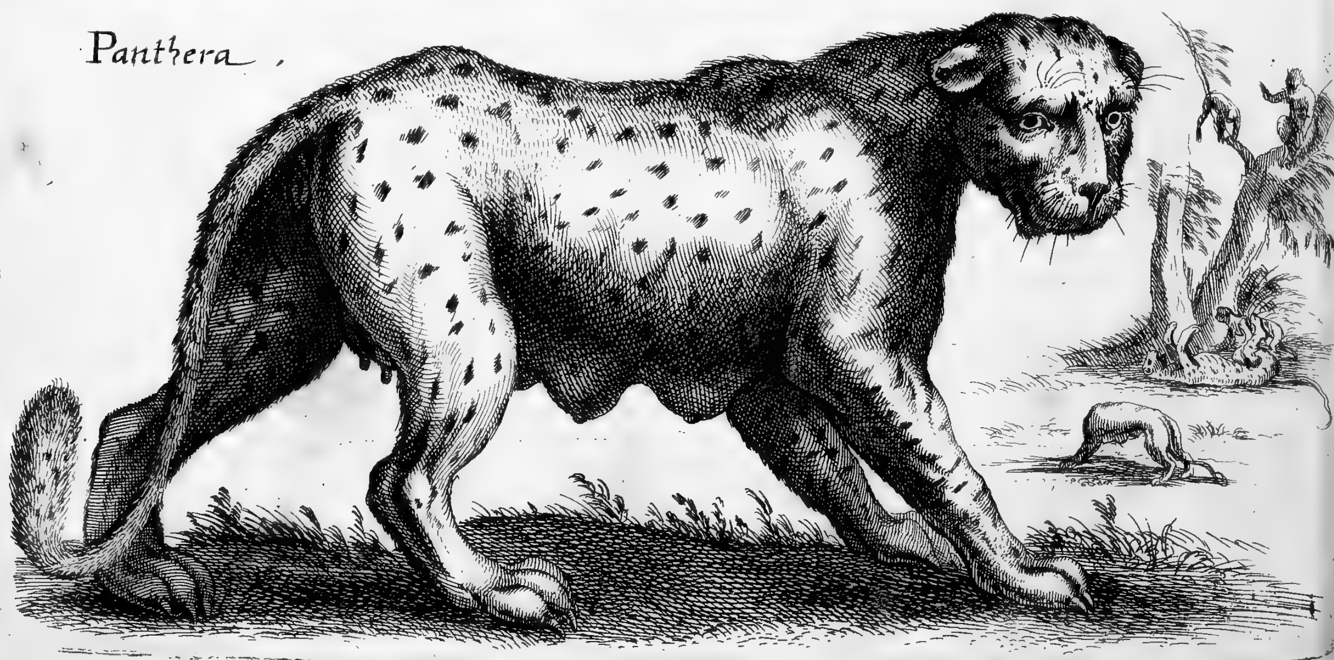
Lijnx . Luchs .

Tigris Gesneri .

Panthera .

circa ventrem cãdido, reliquum corpus cinereo, nigris ubiq; conspersum maculis; rostro ac caudâ brevib., asperâ linguâ, ululatu exili, & incredibili pernicitate. Vivit Tetrococamis mōtib. venatur cervos, & alia ejusdē molis animalia, interdum etiã homines. Linguæ ejus tanta inest vis veneni, ut si prædę oculos vel allambuerit vel attigerit, eam confestim excæcet, imo interimat. Occisorum cadavera herbis, fœno, cespitib. tegit; deinde conscendens propinquas arbores, ululat. Tunc ferę circumjacentes arcano naturæ documento cōsciæ invitationis, ad epulum ocyus advolant, prædâ ex signo invētâ satiantur: postremus ipse ocotochtlus descēdit, ut innocuè pascantur convivæ: nam si ille prior vesceretur, corruptis veneno suo reliquiis, ceteræ perirent feræ, quotquot deinde gustarent. Tantâ urbanitate charitati favit, tam comi providentia saluti alienæ. Scilicet nemo est qui ꝓdesse nequeat, si velit. Non ita viribus & opibus beneficentia quàm voluntate & studio constat. Plurimi opulēti inutiles sunt, utinam non etiam noxii; at nemo benevolus nō beneficus.

CAPUT III.

De Lynce.

Nomen. FEram, quæ Græcis λύγξ dicitur, Latini nō Lynceum ut Cardanus voluit, à Scaligero ideò reprehensus, sed Lyncem ἀπὸ τῆς λύκης, à luce, quod omnium animantiũ acutissimè videat, vocãt. Appellatur & *Lupus cervarius*, nō quòd lupo sit similis, sed quòd pari cũ eodem aviditate feratur, & in cervos hostiliter eat. Thoën nō esse in sequētib. videbimus. Chaos an sit quē Galli Raphium dicunt, Pōpeii M. ludi ostēdere, queq; facie lupi & maculis pardorum Plinius facit, in medio relinquerem, nisi alibi quoq; in luporũ genere cervarium reponeret, qualem ex Gallia in arena Pompeii M. spectatum diximus. *Capite* est parvo, *oculis*, fulgētib. *facie* alacri, *Mãmas* habet in pectore. Maculæ magis mari distinctę & orbiculares. Pellem ita descripsit Gesnerus. *Pellis* extēsa lyncis à summo naso ad caudam usque, est longitudinis

Plin. H.N. l.8.c.19.

Descriptio.

Scaliger. E.210.

trium pedum, & unciar. quatuor, *cauda* longitudinem unciar. septem non excedit, latitudo circa collum (non ambitus dicimus, sed dorsi tãtum) est dimidiati pedis, & in imo dorso unciar. quindecem, crura anteriora longitudinem unciar. quatuordecem, & posteriora duodecem æquãt. *Pilus* undique mollissimus, & densâ lanugine confertus, extremæ pilorũ dorsi partes albicãt, & venter medius est cãdidus, in quo puncta quædam passim nigricant, crebra verò sunt juxta imum ventrem ad latera, *auriculæ* parvę sunt, quasi triangulum referentes, ambitu nigro, & supra eas villus niger, cũ paucis pilis albis eminet; *barba* ad instar feliũ ex setis albis cōstat. *Pedes* admodum villosi sunt, & anteriores quinq; digitis, posteriores verò quatuor tantum integrantur, & tantum cauda in extremitate nigricãs per totũ æqualis crassitudinis conspicitur. Musculorũ tempora habet debilia. *Cranium* tribus suturis insignitur. Sed & viginti *dentib.* armatur, quorum incisores sunt duodecem (verba sunt Ambrosini) sed primus & sextus tam inferioris quàm superioris mandibulæ, quatuor mediis paulò minores sunt, quales in mustellis observãtur. Canini quatuor cæteris longiores sequuntur. Molares sunt decem, quatuor superiorem maxillã utrinq; muniunt, primi propè caninos trigonæ sunt figuræ duplici quadã appendice insigniti, ultimus in utraq; superiori parte bifidus est utrisq;, & altero valdè latior. Inferior maxilla sex molaribus decoratur, primus propè caninos, trigonã refert figuram, secundus floris lilii rudimentũ repræsentat, tertius utroq; latior & major est, fissus in medio, summitatib. acutis. Maxilla inferior illi est parva, quòd prona cibum nō sumat. Pes acutissimis, crystallinis, tunica atq; membrana inclusis armatur unguiculis, qui figurã unguium aquilæ & vulturis æmulãtur, pars inferior callosa est. Lynces in Oriētali plaga vagari Vitriacus scribit, inde in Europam delatos Ovidius, reperiri & in Americæ montibus Thevetus author est. Elegantiorib. nigri per dorsũ maculis insigniti in Lithuania, Polonia,

Ambrosi. de Digitat. l.3.c.5.

Galen. de usu part. l.11.c.2.

Locus.

Ovid. Metam. l.15.

Moscovia, & Suetia circa Helsingiã, ubi lynx Rattluchs nominatur, capiũtur, inventos & in Ducatu VVirtembergico, in rusticumq; prætereuntem aliquãdo insiliisse, & ab eodem securi prostratũ, Gesn. author est. *Cibus* lyncib. caro animaliũ, catorũ sylvestrium inprimis, quorum caro suavior, si Olao M. credimus. Habet & cerebella quadrupedum in deliciis, hinc Gesn. se à quodam intellexisse scribit, lynces in arborib. aliquãdo latitare, & in majores quadrupedes prætereuntes insilire, & unguib. cervici infixis nõ dimittere, donec animalis prostrati laniato capite, cerebrum devoraverint, sunt qui affirment, corpore intacto sanguinem tãtum sugere. Scaliger pauciora in Scandinavia animalia reperiri scribit, quòd lyncib. in alimentum cedãt. More canũ aversi congrediuntur, ut canes implentur, & ritu leporum superfœtant. Catulum ipsis adscribit Isidor. duos, tres, aut quatuor Odonus. Clarissimè omnium quadrupedũ cernunt, ideò quidam corpora solida visu penetrare fabulati sunt. Velocis sunt cursus, adeò, ut eum saltu præcipitent. De urina ita *Plinius*. Lyncum humor ita redditus, ubi gignũtur, glaciatur arescitve in gẽmas carbunculis similes, & igneo colore fulgentes, lyncurium vocatas, atque ob id succino à plerisq; ita generari prodito. Novere hoc sciuntq; lynces, & invidentes urinam terra operiunt, eoq; celerius solidatur illa. Hoc postremum apud Aelianum & Isidorum invenies, prius Dioscorides vanum esse, quod lyncurium sit succinum pterigophoron, & pennas ad se alliciat, fatetur, & Brasavolus inane esse experientiã ipsâ comperit. Tanta quoq; oblivione, si prædã ferens retrospexerit, occupari quidam affirmare audent, ut prædę ipsius oblita aliam quærat. ego si id verũ est, nimiæ aviditati istud adscripserim. Aestate depilari, hyeme valdè hirsutũ reddi, Odonus tradidit, quod villosis animantib. commune. An viscera virulenta & spumæ rabidorum canum comparanda habeat, quod apud Lucanũ legimus, in medio relinquo. Haud contemnendas habet in medicãdo vires. Evonymus saxifragas herbas cum sanguine ad minuendos calculos miscet; VVekerus ex pinguedine unguentum ad eosdem pellendos componit. Crollius sal ex lapide & oculis cancri conficit. Unguis qui est in dextro pede pro pollice, contra cõvulsiones argento inclusus & appẽsus valet. Eosdem omnes cùm corio exuri efficacissimè in Carpatho insula tradunt. Hoc cinere potu proluvia virorum, ejusdemq; aspersu fœminarum libidines inhiberi, item pruritus corporum, urinâ, stillicidia vesicę. Eadem & jugulorum dolori monstratur in remedio. Pellis Bononiæ centum viginti libris vẽditur. Oppianus à magnitudine & parvitate eas distinguit, sibi undiquaq; similes. In Italia duplex pellis ostenditur. Ampla, ad albedinẽ magis tendens, quæ lupi Cervarii esse creditur, & Ruffa, paulò minor, quam Cati pardi autumant.

Marginalia (left column): Gesner. in Hist. Quadrup. — *Cibus.* — Gesner. l. c. — *Generatio.* — Scaliger. Ex. 210. — Arist. H. A. l. 5. c. 1. — Isidor. Orig. l. 12. c. 2 — Plin. H. N. l. 28. c. 8. — *Visus.* — Dioscor. l. 2. c. 74. — *Mores.* — Lucanus Pharsl. l. 6. — *Usus.*

Marginalia (right column): Plin. H. N. l. 28. c. 8. — *Differẽtia.* Oppian. Cyneg. l. 3.

CAPUT IV.

De Tigride.

Nomen huic belluæ à velocitate datum à Medis, qui tigrim sagittã vocant, putatur. Genere masculino Varro extulit, fœminino Plinius, invenies & Tigrides in plurali apud Philomelę authorem. Ad magnitudinem canis leporarii & ultra excrescere, quidam putãt, ad equi Nearchus. Visa pellis, cujus longitudo quinque pedum mensuram superabat. *Oculos* habet splendore igneo micantes, *collum* breve, quale illis quæ pascendi gratiã cervicem in terram nõ dejiciunt, *ungues* aduncos, *dentes* acutos, *pedes* multifidos. Magna ipsorum in Oriente & versus Austrum, in India nempe, intra Gangem & Hyphasin fluvios, in monte Caucaso, apud Besingos Peninuleis vicinos, copia, ut malè, in Hyrcania duntaxat haberi, Poëtæ prodiderint. Inveniuntur & in Java, ubi propter ipsorum metum minus gummi benjuini colligitur, Bengala, & montib. Peruanis. In Taprobana diuturna lucis usura frui, nonnullis proditum. Omne animantiũ genus devorant. Elephantes sæpè superant, mulos pede apprehensos trahunt, oves, boves, canes,

Marginalia: *Nomen.* — *Descriptio.* — *Locus.* — *Cibus.*

nes, &c. laniant, nec ab hominib. tẽperant: hœdorum tamen præcipuè carnib. delectantur: tanta verò aviditate feruntur, ut viso animantis unius sanguine, per totũ cupiant ire pecus, ut apud Statiũ habetur. Omne genus fœmininum esse, quod nulli mares capiantur, Tzetzis memoriæ lapsi cũ aliis opinio. ideo ex vento concipere prodiderũt. Fabulæ à velocitate animalis apud veteres decantata origo, aversos cõgredi, & multos uno partu catulos edere, certũ, nec inter se duntaxat miscentur, sed & in canes exardescunt. Modum procreandi apud *Aristotelẽ* habes. Alligantur, inquit, canes locis desertis, per quæ tigres versantur, & nisi tigris in luxuriam solvatur, lacerantur, sed cum desiderio veneris premitur, mitescit, quod Plinius, ut apud Aelian. est, ita protulit. E tigrib. eos (canes) Indi volunt concipi: & ob id in sylvis coitus tẽpore alligãt fœminas. Primo & secundo fœtu nimis feroces putãt gigni: tertio demum educant. In India Occidẽtali nullam Hispanis vim facere, infestare Indos, in provincia Bambæ, albos homines non attingere, nigros adoriri, imò homine albo & nigro simul dormientib. albo intacto, nigrum corripere, Linschottanus prodidit, an ad Sympathiã referri debeat, dubito: sed quod Elephanto viso vehemẽter excandescãt, quod bubalorũ fimo pellantur, quod denique ad sonum tympani ferè insaniant, & seipsos saucient, inter antipathiæ exẽpla refero. *Vox* ipsius propriè per rancatum exprimitur. Mutare & frendere, ira correptum scilicet, Oppian. dixit. Velocitati tremendæ & maximæ dũ capitur esse, constanter à veteribus creditum. Totus n. fœtus, inquit Plin. qui semper numerosus est, ab insidiãte rapitur equo quàm maximè pernici, atq; in recentem subinde transfertur. At ubi vacuum cubile reperit fœta (maribus n. non est cura sobolis) fertur præceps odore vestigãs. Raptor appropinquãte fremitu, abjicit unum è catulis. Tollit illa morsu, & pondere etiam ocyor acta remeat, iterumq; consequitur, ac subinde, donec in navem regresso inanis feritas sævit in littore. Et hæc veterum sententia.

Stat. l. 8.

Tzetzes Chil. 12. c. 339.

Generatio.

Aelian. H. N. l. 8. c. 1.

Aristot. H. A. l. 8. c. 74.

Plin. H. N. l. 8. c. 40.

Sympathia & Antipathia.

Balb. in Hodepor. c. 34. Pierius l. 2. Hieroglyph.

Vox.

Oppian. Cyneg.

Cursus.

Plin. H. N. l. 8. c. 18.

Recentiores & ex his Bontius, inter errores ponunt, quæ de velocitate dicuntur. Quia hæc fera tardigrada est, ac hominẽ, (multò minus aliam ferã) vix cursu assequeretur, hinc est, quod apri, tauri sylvestres, cervi, sagaci⁹ hoc animal odorantes, ejus ungues cursu facilè eludãt: ideoq; in carrectis, ac inter virgulta latens circa flumina, quo prædictæ feræ ad potũ veniunt, saltu obliquo in aliquam earum fertur, non secus ac feles in mures ac glires impetum faciũt: sic etiam ex insidiis hominẽ aggreditur, ac si, (ꝙ sæpe fit) nimia cupidine prædæ aberraverit in saltãdo, lentè ac rugiens recedit. si quoque ab homine detectam se sentiat, abibit, &c. hæc Bontius, quo mortuo, multa quoq; Exotica de plantis & animalib. interiisse doleo. De cætero, sobolis est amantissimi hæc fera, ideo viso homine protinus catulos transfert; ablatis, in obvium quodcũq; crudeliter sævit, & rabie correpta, perit. Etsi autem indomitæ ferè sit crudelitatis, indulget tamen aliquando patiẽtiam flagello; & Ovidius, obsequium Tigres domare dixit, & apud Senecam, osculatur Tigrim suus custos. Nec desunt mansuefactorum exẽpla. D. Augustus Q. Tuberone, Fabio Max. Coss. IV. Nonas Majas, theatri Marcelli dedicatione, tigrin primus omniũ Romæ ostendit in cavea mansuefactũ: Divus verò Claudi⁹ simul quatuor. Sub Gordiano decem Romæ visæ, in triũpho Aureliani quatuor. Heliogabalus tigrides currui junxit. Nunquam tamẽ feritatem exuunt, aliquando submittunt, sed cũ minimè expectaverimus, torvitas mitigata exasperatur. Id Abdias Babylonius prodidit; nec ignotũ, dum per urbẽ ad spectaculum ducuntur, campanulis cingi, ut spectatores ab improviso impetu sibi caveant. Sæpè nec catenis benè vinciuntur. Succo Mandragoræ vel opio in stuporẽ conjiciantur necesse est, ne per urbem ductæ, lædant. Posteriorib. hujus feræ partib. in cibis Indos usos, priorib. tanꝙ Phœbo sacratis, quas versus orientẽ solem attollere, ut ajunt solent, abstinuisse, Philostratus author est. Tota carne Cõgitanos vesci, ab aliis seu mustacib. quod eorum esu morte furios â

Bontius de Med. Ind. p. 13.

Mores.

Plin. H. N. l. 8. c. 11. 17

Iul. Capitol. in eod. Vopisc. in eod.

l. 6. Hist. Apostol. Thevet. Cosmogr. T. 2. l. 19. c. 7. Petr. Victor. variar. lect. 4. c. 3.

Usus.

Philostr. l. 2. vita Apollon.

corripiantur, ideo edictis Principum cautum est, ne quis pellem illis carentem venum deferat, abstinere, apud Linschottanũ legimus. Ledesma Hispanus bubula carne nihilo deteriorem invenit. Ungues incolæ Cerebari in corollis texunt, his redimiti, animosiores se existimant. De *Generibus* Tigridum, nihil ferè apud veteres Authores occurrit. Equidem refert ex Ctesia Pausanias, esse apud Indos Mãticora dictum animal, cui triplex dentium sit in utraq; maxilla ordo, missiles in cauda aculei, idque Tigrim esse quidam opinantur. Strabo quoque ex Megasthene reliquit, Tigrides apud Prasios dupla ferè ad Leonem magnitudine esse; quis tamen quæso id de Tigride sumendum probaverit. Apud recentiores tamen aliquot illarũ *Differentiæ* occurrũnt, quoad molem, furorẽ, & speciem. Vulgaris, inquit Nieremberg. nostris est major: huic alia similis, quæ, quia minor, ab Indis *tlaco ocelotl*, id est, parva tigris nuncupatur, maculis nigris & fuscis cõscripta, non pallidis & cãdentib. ut aliis cõmunes sunt. Peruani, ut Garcilassus putat, tigridẽ vocant Uturuncu: nã, quod Joseph Acosta dixit, ursos dici oboronocos, corruptâ nonnihil ab Hispanis voce, non ita exploratum cẽset; veumari n. ursus dicitur. Ferociores sunt leonibus: avide Indos q̃runt, etiam in domibus & casis; & nisi constanter fores sint clausæ, clanculum ingrediuntur, & correptũ aliquem barbarum mordicus deferũt, non secus ac felis murẽ: nec adversus illas arbores asyla, quas ascendunt ut illinc dejiciant fugientẽ & lacerent. In expeditione Fedremani quędã tigris cohortem militum aggressa, in medio omnium dilaceravit Hispanum unum, tres Indos, tutaq; & impunis evasit. Nihilominus tanta feritas elũbatur: si vel baculo circa renes cædatur, lãguet & vincitur; nõ alia via patet victoriæ. Nulla alia fera magis timetur Indis Occidẽtalib. imo in veneratione est. Dæmon illis sæpissimè specie tigridis loquebatur. Ungues venenati credũtur, nunquã reparatur plaga ex illis. Jã post introductũ Evangeliũ reverentiam imo timorẽ hujus ferę amisit Barbaries. Capitur laqueis, alicubi muscipulis. In Bengala ferocissima invenitur, & contumacis odii usque ad triginta milliaria insequitur per littora navim quâ aufugit læsor. Obviis præterea quibuscunq; hominibus & feris atrox. Prævenit natura tãtam pestem. Comitatur tigrim aliud animalculum, quod assiduo latratu illam indicat, quo audito feræ aliæ recedunt, aut conduntur, homines fugiunt. Sunt illæ tigrides humanæ carnis avidissimæ, avariores Nigritatum quos internoscunt navem, si quam in orâ perspexerint, per viginti leucas cursitando prosequi solent, ut si quis in terram exscenderit, devorent. De nocte in naves insiliunt, ut incautos navicularios opprimant. Referam hujus exemplum memoratu dignum, quod accidit interim dum nostri in Bengalâ agerẽt. Æthiops quidam servus cum somniasset à tigride se abreptum, sequenti nocte sub navis, qua vehebatur, prorâ se abscondit. Rogatus à Domino causam, somnium nocturnum enarrat; cujus veritatem illâ ipsâ nocte eventus probavit: omnibus n. dormientibus, tigris in navim insiliens, cæterisq;, qui plus quam triginta in navi jacebant, intactis, de sub prorâ miseri Æthiopis apprehendit latus, & abripuit. Felicior alterius sors fuit, sed divina protecti providentiâ. Hic cum haud procul in navi ageret à littore, à tergo hinc eum tigris, ab aquâ è flumine illinc crocodilus invadit: sed audi casum. Tigris, ut adversarium pręverteret, prædamque extorqueret, nimia velocitate ultra hominem delata, & in navis latus impacta, in crocodili fauces incidit; hoc modo evasit. Dici nequit, quantopere Bengalani tigridum rabiem metuant: hinc variis è nominib. nuncupant, veriti ne si proprio dicerent nomine, continuò dilacerentur. In Brasilia magna trigidum vis, quæ famelicæ horribili possent velocitate, tremendis viribus. Eædem pastæ tantâ dicuntur esse ignavia, ut à gregariis etiam canibus confestim in fugam agantur. Non homines tãtum perdit gula. In novâ Hispania speculatur ex arboribus ad ripas fluminum cro-

Petr. Martyr. Decad. 3. l. 2.

Differẽtiæ.

Pausan. in Bœot.

Strabo Geogr. l. 15

Nieremberg. Hist. Exot. l. 9. c. 15.

crocodilos: inde desiliit, & incautos occidit. Aliquando non minore jactura à tigride Indicâ infestata Darien fuit, quam olim à fero leone Nemea, & à rapido apro Calydonia, ut Petrus Martyr narrat. Integro namque semestri noctem ajunt exactam fuisse, nullam indemnem, quin vel juvencam aut equum, canem aut porcum, intra vici ipsius vias interfecerit. Armenta gregesq; jam minuebantur: imo & minime tuto referunt domo exisse quenquam, eo tempore præcipuè quando catulos alebat, tunc namque adoriebatur & homines, fame urgente catulorum, si homines prius occurrebant quam brutum animal. Necessitate cogente tandem ars invẽta est, quâ tanti sanguinis pœnas lueret. Exploratis quippe angustiis semitarum, quibus è cavernarum latebris ad prædam noctu prodire solebat: excavatâ ibi scrobe aliquâ, cratibus & aggesta terra levi superstratis, fallaciam occultarunt Indi. Veniẽs incautus (mas quidem erat) tigris decidit in foveam, & sudibus acutis in scrobis fundo defixis inhæsit. Saxis tum ingentibus ex fossæ margine in eum sudibus infixum dejectis, peremptus est. In mille assulas, & mille frustula fixa dextra directas hastas, & ab alto jaculatas, dirumpebat. Semianimis & exanguis formidine replebat intuentes; quid solutus & incolumis fecisset? Joannes quidam Ledesma Hispalensis, Vaschi Nunnes amicus, & laborum socius, de tigride illo se comedisse fassus est, bovinaque carne nihilo deteriorem esse retulit. Unde tigridem esse dicant, interrogati qui nunquam tigridem viderant, respondent, à maculis, à feritate, à dexteritate, signisque aliis ab Auctoribus datis tigrim arbitrari, cum & pardos & pantheras maculatos ex ipsis plerique se vidisse prædicent. Tigride mare perempto montes versus vestigia ipsius secuti, antrum, conjugale ipsius domicilium, adeunt, duos absente genitrice catulos uberibus adhuc matris indigos auferunt. Mutato consilio, quò grandiusculos effectos in Hispaniam post hæc mitterent, ferreis catenis diligenter in colla compositis, ad maternum antrum parvulos reportant à matre lactandos. Post paucos inde dies regressi ad speluncam, nec catulos reperientes, credebant eos à matre in frusta præ rabie dilaceratos, ablatosque, ne quispiam eis frueretur. Asseverant namque, solvi è catenis nullo pacto potuisse vivos. Pellis peremptæ tigridis ad Hispaniolam, siccis herbis & culmo farta missa est ad Admirantum & Primores. Plura de his vide apud eundem Nieremberg. & Marcgr. H.B.l.6.c.10.

CAPUT V.

De Urso.

URsus, vel ab urgendo, quòd impellendo tum homines tum cæteros animantes prosternat; vel quasi orsus, quòd ore suo formet fœtus; seu quod in ventre orsus, extrà ventrem linctu compleatur, vel quasi sursus, quia horret pilis, & δασύτριχ☉ est, Latinis dictus est. Græci ἄρκτον, vel ab ἀρκῶ propulso, quod ad injurias propulsandas anterioribus pedibus valeat; vel ab ἀρκέομαι, quòd sine externo alimento hyemem transigat, vocavere. *Nomen.* Quantum ad Rationem externarum partium: *Corpus* ei crassum, & vix mobile, semper crescere quidam affirmant, inventosque longitudine quinque cubitorum, latitudinis tantæ, ut quodlibet vel bovis tergus vinceret, talemque Maximiliano Imperatori in Thermis Badensibus oblatum. *Descriptio.* *Vadian. in Melam.* *Pellis* ei spissa & villosa, *dentes* serrati, & penitus reconditi. *Os* longum, celeres *oculi*, *pedes* manibus similes, in brachiisque & lumbis maxima vis, unde interdum posticis pedibes insistunt, *cauda* diminuta, *genitale* simul ut exspiraverit cornescens. *Solinus Polyhist. Plin. H.N.* Adde his, *mammas* quatuor, *ventriculum* amplum, & *intestinum*, cum hyeme in antris dormientes capti exenterantur, vacuum, & adeò adductum, ut simul cohærere videatur. *Aristot. H.A.l.8.c.17. Scalig. ed. l.8.c.21.* Galenus nervos recurrentes, qui in aliis animalibus difficulter observantur, in hoc evidentissimè conspici posse scribit.

Caput ipsis invalidum est, vel præsertim syncipu, quod leoni fortissimum: ideò urgente vi, præcipitaturi se ex aliqua rupe, manibus ex operto, jaciūtur. Eo tempore quo latitant, *sanguinis* exiguas circa cor tantum habere guttas, reliquo corpori nihil inesse, Theophrastus credidit. Nulla denique eis secundum Plinium medulla: axungiam & lardum habere, Monachis in Mesuen visum. In plærisque terrarum partibus degunt, sed in Germania, Polonia, Lithuania, Norvegia, &c. & aliis Septentrionalibus, in Nova Zemla inprimis, maximè. In Anglia nunc non reperiri, Gesnerus prodidit: nec in Creta insula, Plinius. In Africa quoque non haberi olim creditum, sed falsò. Esse, præter Herodotum & Solinum, Strabo testis est, dum Mauros, leonum, pardalium, & ursorum pellibus indui scribit. Magis autem montanis quàm planis delectantur. Unde Alpinæ rupes apud Stumpfium animosis abundant: in montibus Peru, multi nigri stabulantur; & Pernes mōs Atticus apud Pausaniam, venatione ursorum clarus est, πάμφαγον est animal. Plantis victitare apud Mathiolum, Albertum, & Gesnerum invenies. Ille specie rubi qui mora rubicunda & odorata producit, delectari scribit. Iste, herbam cuculi, quam Botanici trifolium acetosum vocant. Hic, radices quasdam quibus cupiditas cibi expletur, & somnus conciliatur. Nam in Alpibus Helveticis ajunt, vaccarum pastorem, postquā ursum, radicem è terra avulsam comedisse, eminus vidisset, radice eadem, post ursi discessum degustata, tanto somni desiderio captum, ut in via se prosternere necessum habuerit. Herbam arum comedere, quamprimum è latibulis egrediuntur, Aristoteles author est. Sed & arbustum quoddam spinosum, foliis ferè ut apii divisis, flore albo, baccis rubentibus, in montibus circa Tridentum panis ursi appellatur. Vescuntur & fructibus arborum, quas conscendunt, leguminibus, melle, canceris, formicis, & carnibus, seu præmaceratis & propemodum putridis, seu recentibus. Maximè tamen favos appetunt, habeturque apud Jovium faceta de quodā rustico in Moscovia historia, qui in cava arbore, profundo mellis gurgite collo tenus immersus, & biduo vitam solo melle sustentans, urso in arboris ejusdē cavitatem, more humano se dimittētis, beneficio, cujus pellem tergoris manib. comprehenderat, extractus fuit. Piscibus in Islandia & glaciali Oceano vesci, Gabottus Venetus, prodidit. Bibunt quidem aquam, sed nec lambendo, quod carcherodontum, nec sorbendo, quòd cōtinuis dentib. munitorum proprium, sed aquam mordendo, ut apud Aristot. habetur. Ursę veneris sunt appetētissimę: Ideo, quoniam feræ gravidæ marib. non miscēscentur, pręter lyncē & leporē, ne diutius maritis careāt, & maturius ad Venerem redire possint, ventrē ante certum tempus elidere creduntur. Mares, in puellas quoque libidine ferri, proditum. Raptam ab uno in montib. Allobrogum quandam, quam venereo complexu prosecutus est, & pomis agrestibus pavit, Philippus Cosseus, Constantiensiū sacris præfectus, Gesnero retulit: Danorum verò Regum stemmata, à quodam dicto urso, qui ex puella ab urso compressa natus esse dicitur, deduci, & Saxo refert; & duo Magni Upsalenses Episcopos, Gothicos Reges ex urso & virgine nobili originem ducere produnt. *Coeunt* mense Februario, seu hyemis initio, non eodem modo quo quadrupedes, sed intra mutuos amplexus, velut humanas conjugationes, seu ut Plinius, ambo cubantes complexiq;, id est, humanitus strati. Gravidæ latent, secretiq; honore reverentur mares gravidas. Uterum triginta dies ferunt. Pariunt tum unum, tum etiam duos, sed complurimum quinq;. De *partus forma* variatur. Lucinæ illis properantius tempus est, inquiunt Plinius & Solinus, quippe uterum trigesimus dies liberat: unde evenit, ut præcipitata fœcunditas, informes creet partus. Carnes pauxillulas edunt, quibus color candidus, oculi nulli, nulli pili, & de festinâ immaturitate tantum rudis sanies, exceptis unguium lineamentis. Has

Plin. H. N. l.8.c.36.
Theophr. de animal. latitantib.
Locus.
Plin. H. N. l.8.c.58. & l.c.
Herod. in Melpom.
Solin. c.29.
Strabo Geogr. l. ult.
Victus.
Arist. Hist. Anim. l. 8. c.17.
Plin. H N. l.10.c.73.
Aristot. H. A. l.8.c.5.
Martyr. Decade. 3.l.6.
Arist. H. A. l.8.c.6.
Generatio.
Oppian. Cyneg. l.3. v.146.
Saxo Grāmat. Hist. Dan. l.10.
Magnus l. 8.c.2.
Plin. H. N. l.8.c.36.
Arist. H. A. l.5.c.1.
Solin. Polyhist. c.39
Aristot H. A. l.6.c.30.
Solin. d. l.

Has lambendo sensim figurant, & interdum ad pectora fovent, ut adsiduo incubatu calefacta, animalem trahat spiritum. Idē Aristoteles, Oppianus, Ovidius, & alii dixere. Inde quibusdam Ursus quasi Orsus dicitur. At recentiores contrarium experientia docuit. Capta in valle Anania supra Tridentum gravida ursa, quam exenteratam, catulos omnibus membris distinctos gestasse, animadversum est. In senatus verò Bononiensis Musæo, ursulus à cæso matris utero extractus, omnibus suis partibus formatus, in vitreo vase servatur. Nec malè Camerarius opinatur, secundinarum quibus fœtus ursæ obvolutus est, tantam crassitiem, ut nonnisi diuturno linctu à matre avelli possit, errori occasionem dedisse. Capitale *odium* gerit cum *Phoca*, *equo*, *apro*, *mortuis*, & *mappa*. *Phocam* summopere abominari Oppianus reliquit. Agnoscit *equus* hostem nunquam visum, ac protinus se parat ad pugnam: in qua arte potius quàm viribus utitur. Transilit enim ursum, & ipso saltu posteriores pedes impingit in caput. A mortuis abhorrere dicuntur, quòd homines prostratos, ore ad terram verso, retentoque spiritu, illæsos relinquant. Visa mappa, teste Seneca, ad iram concitantur. Aconito quoque pereunt; nec non faba lupina, seu marcillio, quam consiliginem esse putat Gesnerus. Pisces etiam quidam nigri venenati in Armenia reperiuntur, quorum farina aspersas ficus si comederint, intereunt. Musica delectari, experientia docuit. *Vocem* si attendas, sævire dixit Spartianus, rugire alii. *Naturam & Ingenium*, sequentia testantur. Cum degustavere mandragoræ mala, formicas lambunt. Cum nausea laborant, myrmeciam adeunt, assidentesque linguam fluore dulci fluentem exertam, leviter tam diu tenent, donec formicis scatere viderint. Vulnerati, siccis herbis sibi medentur. Ursæ à latitatione egressæ in liberam diem, tantam patiuntur lucis insolentiam, ut cœcitate obsitas putes. Oculi quia hebetantur crebrò, maximè favos expetunt, ut convulneratum ab apibus os, levet sanguine gravedinem illam. In antrum, non recto sui corporis motu sed supina ingreditur ursa, & dorsi sui tractu repit, ut vestigia obliteret. Ibique postquam est egressa, se quieti dans, habitum corporis extenuat per quadraginta dies: è quibus quatuordecem immobilis manet, reliquis aliis movetur: tantum solo lingendo dextro pede se sustentat, eique intestinum eatenus adducitur, ut propemodum cohæreat. Mares, inquit Plinius, quadragenis diebus latent, fœminæ quaternis mensibus. Specus si non habuere ramorum fruticumque congerie ædificant, impenetrabiles imbribus, molliq; fronde constratos. Primis diebus bis septenis tam gravi somno premuntur, ut ne vulneribus quidem excitari queant. Tunc mirum in modum pinguescunt. Ab iis diebus residunt, ac priorum pedū suctu vivunt. Mirum dictu, credit Theophrastus per id tempus, coctas quoq; ursorum carnes, si asserventur, increscere; cibi tunc nulla argumenta, nec nisi humoris minimum in alvo inveniri: sanguinis exiguas circa corda tantum guttas, reliquo corpori nihil inesse. Procedunt vere, sed mares præpingues, ut movere sese facilè nequeant. Fœminę non ita pinguescūt, quod eo tempore pepererint. In iisdem licet foveis, partitis tamen per scrobes secubationibus dividuntur. Exeuntes herbam arum dictam, laxandis intestinis alioquin concretis devorāt, circa surculos cum dentiunt prædomantes ora. Si quando tauros adoriuntur, sciunt quib. potissimum partibus immorentur, nec aliud quàm cornua aut nares petunt: Cornua, ut pondere defatigent; nares, ut acrior dolor sit in loco teneriore. Animæ virus pestilēs. Contacta halitu ejus attingit nulla fera, citiusq; putrescunt afflata reliquis. In Mysia ajunt esse genus alborum, qui cum à venatoribus urgentur, talem halitum edunt, qui canum carnes putrefaciat. Quantum ad *Usum* in *Cibis*, etsi caro ursorum sit frigida, mucosa, difficilis concoctu, spleni & hepati

pati

Ambros. Hist. quadrup. digit. l. 1. c. 5.

Antipathia.

Aelian. H. A. l. 5. c. 15.

Vox.

Solin. Polyhist. c. 39.

Plutarch. l. lectum animal.

Solin. l. c.

Plin. H. N. l. 8. c. 33.

Aelian. H. A. l. 6. c. 3.

Plin. H. N. l. 8. c. 36.

Solin. l. c.

Usus. Galen. de Alim. facult. l. 3. c. 2.

Brujer. l. 13 de cibis. c. 41.

pati incōmoda: Alpinis tamen & Helvetiis, Brujerino teste, in deliciis habetur, ipseque se eas in cœna apud Symphorianum Campegium comedisse, culinæ artificio conditam asseverat. Sed juvēculus ille ursus erat, qualem, & quidem hyeme captum, in cibis adhibere debere, Bartholomæus Scappius scripsit. Licet n. Quintili mense ob pabulum pinguiores sint: tamen, quòd caro tum malum odorē spirare soleat, à mensis excludūtur. Cęterum anteriores duntaxat pedes inter cibos suaviores ab Aeliano reponūtur, quos & principes viros appetere Michaël Herus prodidit, fortè quòd plurimum exerceantur. Salsos & in camino siccatos qui ederunt, optimum & suavissimum esse cibū Gesnero retulerūt, nec amplius se mirari, quòd eos per hyemem inter latendum sugant. Cerebrum venenatum esse Savanorola scripsit. *In Medicina* magni sunt partes usus. *Oculus* exsiccatus & puerorum collo appensus, adversus pavores nocturnos amuletum esse dicitur, supra sinistrum hominis brachium alligatum, quartanam febrem mitigat. *Sanguis* panos & apostemata, in quacunq; parte discutit, & pilis qui in oculis nascuntur prodest, & pulices enecat. *Adeps*, livores & maculas eximit: ambustis, cū lilii radicib. prodest: igni sacro illinitur: ulcera in tibiis & cruribus admixtâ rubricâ sanat: rimas pedum, alumine addito, sarcit: raptos alopecię vitio capillos restituit, & unguento sympathetico seu armario admiscetur. *Pellis* demorsis à cane rabido substernitur. *Pulmo* attritus à calceamētis cōtractos ab inflāmatione tuetur. *Fel* articulorum doloribus utilissimum tradunt: ab Arnoldo Villanovano ad epilepsiam commendatur: tussim admixto melle sanat: in pessum ad conceptum promovendum adhibetur. *Pili* cum adiantho & arundinum radicibus adusti, magnæ sunt in generandis pilis efficaciæ. Difficiles partus solvi, cum quis tectum in quo gravida sit, lapide quo ursus interfectus est, transmiserit, Plinius fabulatur. Adhibetur ursus & ad alia. *Pelles* Samojedis & Lapponib. ad vestimenta inserviūt: aliis ad stragula. Olim equites, loricas & galeas iisdem tegebant, ut truculētiores apparerent. Palladius ferramēta quorū in agris colendis usus, sebo, adversus grandinem & gelu inungit: Mizaldus, cortices vitium adversus erucas & glaciem. Fuit eorum & in spectaculis ac suppliciis sumendis usus. Annalib. notatum est, M. Pisone & M. Pisone & M. Messala Coss. ad XIV. Calend. Octobris, Domitium Aenobarbum ędilem curulem ursos Numidicos centum, & totidem venatores Aethiopas in Circo dedisse. *Differentias* quod spectat, sunt Magni, Parvi, Nigri, Albi. Tales infestavere Hollandos, cum per glacialem Oceanū transitum in Catajam quęrerent. Stupēdę erāt magnitudinis. Nam occisor. pelles ad tredecem pedes ascendebant. Sunt & in Mysia albi, quorū superius facta mentio. Strabo fulvosum, in illa Arabiæ regione ultimo promontorio contermina notarit: Agricola in fuscos & nigros dividit. Helvetii parvos, *saxatiles*, magnos *capitales* vocant. Sunt & in novo orbe ignavi, qui solis formicis victitant, canib. cedunt, & bacillo percussi fugiunt, nec ullum caudæ vestigium habent. Myrmeciphagos appellare possis. Inveniuntur in provincia Veræ pacis maximi, lanigeri satis, nigris pilorum sive lanæ grumis. Cauda illis palmaris duntaxat: manus velut humanæ. Simi sunt velut nigritæ, rotūdo rostro, depili & rugoso: In Virginia eduntur. Meticulosi sunt, fugiūt homines, aufugiunt ad arbores, inde deturbantur, sauciati jaculis. Provincia Beach, si Paulo Veneto credimus, domesticos & innoxios producit. Hoc unicum addere placet, habuisse Suidrigellum Lithuaniæ Principē ursum matutinis horis à nemore discedentem, qui palatio appropinquans anterioribus pedibus fores percutiebat, & cibo sumpto, remeabat in sylvam. Solent & sectæ cuiusdam apud Turcas religiosi, ex eremo egressi, cervum vel ursum tintinnabulum collo ferentem per urbes & pagos circumducere.

Plin. H.N. l. 8. c. 36.

Differētia.

Purchas. Navig. T. 3. l. 4 c. 5.

Strabo Geogr. l. 16.

Majol. Colloqu. 7. de quadrup.

Nieremb. H. E. l. 9. c. 28.

Textor Tomo 2. Off.

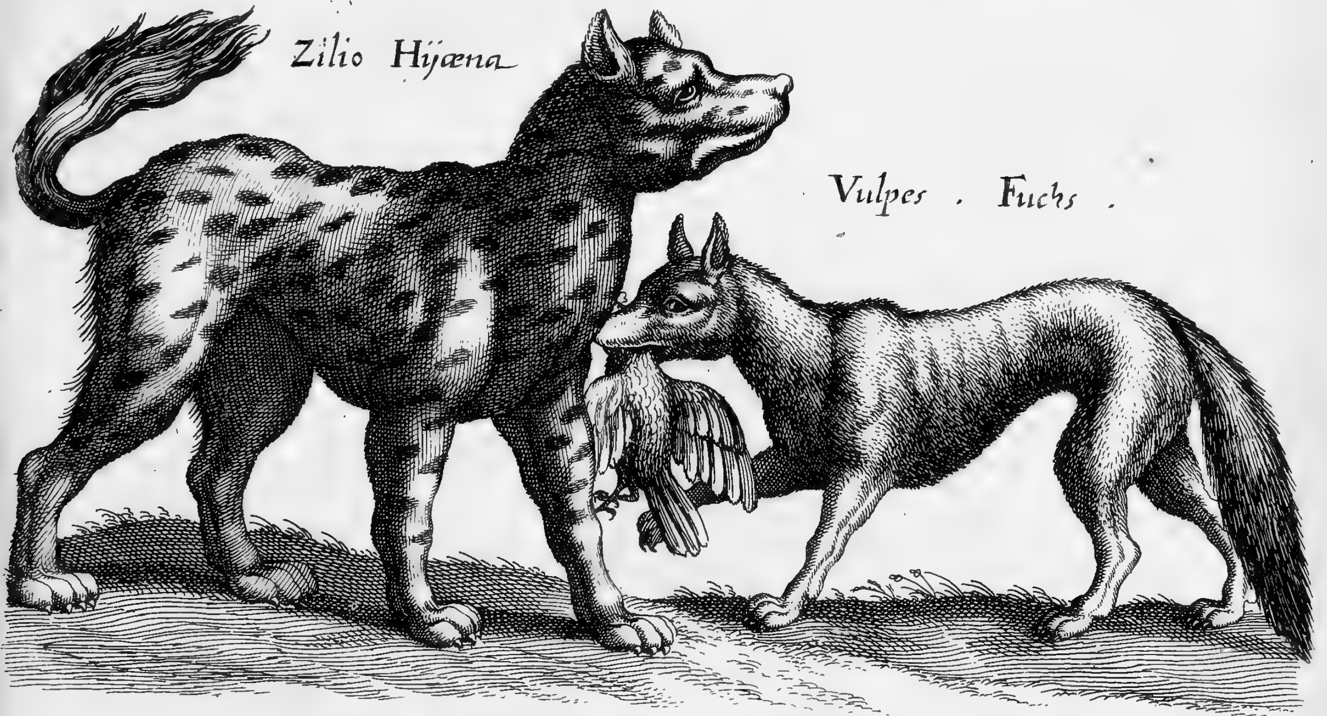
CAP.

Lupus . Wolff .

Zilio Hijæna

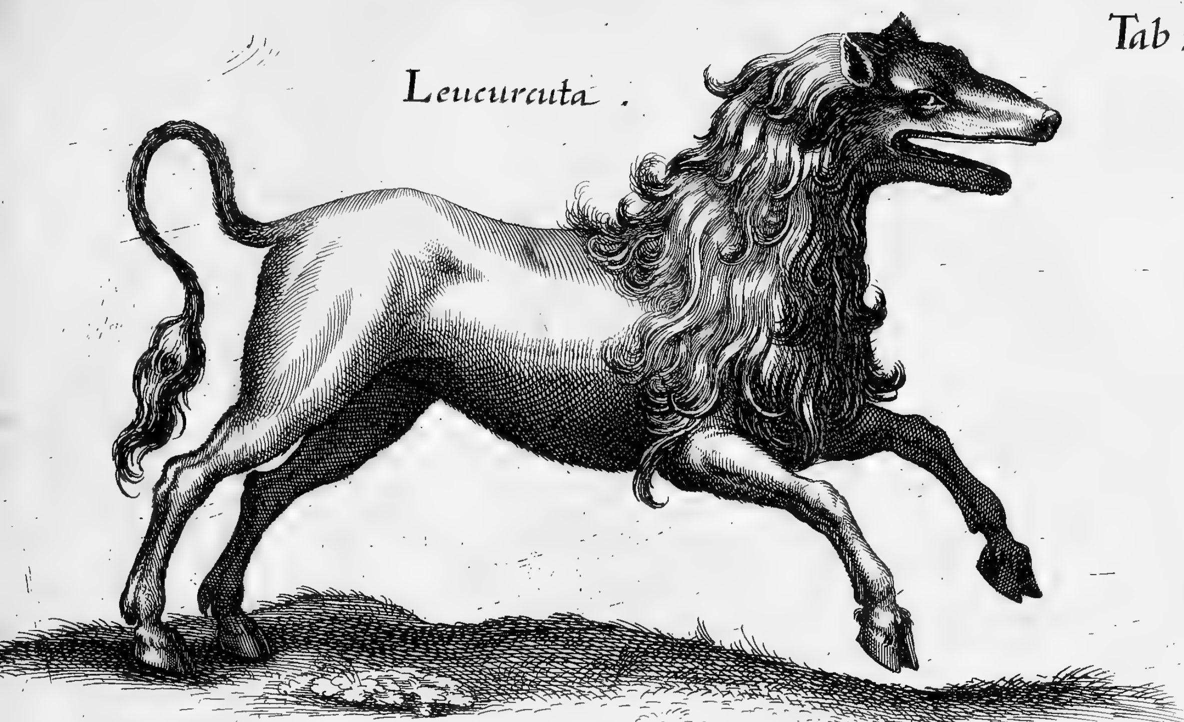
Vulpes . Fuchs .

Hijæna .

Tab : LII

Tab: LV
Vrſus . Baer .

Lupus Marinus Gesneri et Bellonij

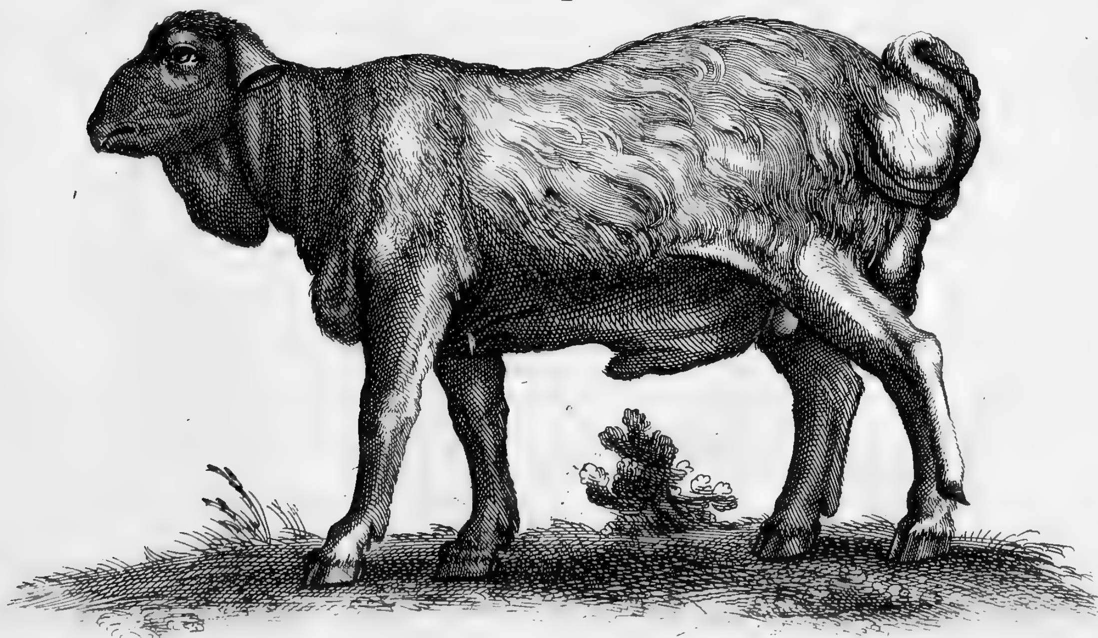

Hijæna .

Gulo . Vielfraes .

Veruex Æthiopicꝰ

CAPUT VI.

De Lupo.

ARTICULUS I.

De Lupo in genere.

Aldrovand. Hist. Digit. l.1.c.6.

Nomen.

LUpum in genere & specie considerabimus, eidemque *Gulonem* adjiciemus. Dicitur Latinis lupus, vel quasi leopus, quòd in pedibus leoninam virtutem gerat; vel à Græco λύκος, à rabie nempe rapacitatis; vel ἀπὸ τῆς λύκης, à diluculo, seu quòd in colore pellis crepusculorum albedinem æmuletur, seu quòd primâ luce ad raptum exeat; seu quòd oculi ipsorum sint tersi & in tenebris fulgeant. Græcis dicitur λύκος, κυνηγίας, si textus apud Varinum corruptus non est, Hesychio ὀλκὸς quod potest esse ab ὀλέκω. Alibi νυκτερινοὶ κύνες vocantur. Fœminæ, λύκαινα nomen.

Descriptio.

Sunt verò lupi canibus magnis, mastinis, seu pastoralibus similes, coloris, ut in differentiis dicetur, varii. Habent *oculos* ravos, qui splendent lucemque jaculantur. *Dentes* serratos, teretes, acutos, & inæquales. Rictum amplum, & os quod maximè diducunt.

Ælian. H. A. l.19.c.26.

Collum in eas brevitatis angustias compulsum, ut contorqueri retroque versari non queat: & si retrò velit aspicere, totum corporis truncum contorqueat necesse est. Ideò quidam ex solido osse constare prodidere, sed falsò.

Clamorg. l. de lupor. venat.

Clamorganus enim in dissectis vertebras observavit, cui & Philes adstipulatur. Habent & musculos temporales magnos & nervosos, prodente Galeno.

Galenus de usu partiũ l.10.c.2.

Cerebrum quod cum luna crescit & decrescit, si Alberto credimus. *Cor*, si siccetur, odoratum.

Plin. H. N. l.18.c.20.

Iecur, ungulæ equinæ simile. *Genitale* osseum. *Pedes*, priores quinis digitis distinctos, posteriores quatuor.

Galen. l.11. de usu part. c.8.

Ossium substantiam densiorem. *Renes* aliis similes, sed qui, in senectute, vermes vel serpentes, quod se in tribus vel quatuor cadaveribus observasse, Clamorganus scribit, producant.

Plin. H. N. l.11.c.37.

In *vesica* lapillus reperitur, qui Syrites dicitur.

Locus.

Paufan. in Phocicis. Aristot. in Mirabil.

Nulli sunt in Sardinia, si Pausaniæ credimus; Creta, si Aristoteli; Olympo monte Macedoniæ, si Plinio & Solino. Angliam hoc animalis genus non alere certum. Sub Edgaro, Ednii II. exscindi cœpti, in totum postea eradicati sunt, non in Cambria tantum, sed in ali s quoque provinciis. In Septentrionalibus provinciis magna luporum copia: in Moscovia inprimis, pecori, jumentis & hominibus insidiantur; cujus exemplum apud Olearium in itinerario Orientali invenies.

Olear. itiner. p.119.

Haud paucos in regno Senegæ inveniri, prodidit Cadamustus.

Cadamust. c.29.

In provincia Scotiæ Angusia, ejusque valle Glamore reperiri, qui ferarum duntaxat raptu vivant, apud Boethium habetur.

Cibus.

Carnivori sunt, & inprimis ovillam appetunt. Ideò caulam ingressi, omnes ferè interimunt. Equis, bobus, anseribus, insidiantur. Humanæ sapore maximè illiciuntur, si humanum cadaver prius gustaverunt. Prægnantibus capto odore insidiari Olaus M. prodidit.

Olaus de gent. sept. l.18.c.10.

Sed nec suæ speciei, si fames premat, parcunt: testaturque Clamorganus duos lupos die antecedenti occisos, ab aliis nocte subsequente devoratos fuisse.

Clamorg. l. de venat. lupi.

Ælianus verò animadvertit, fame urgente multos simul excurrere, vertigine correptum & cadentem à cæteris laniari. Coram catulis qui ablactantur, prædam nuper voratam evomunt, & grandioribus factis agnum vel anserem apponunt. Præter carnes, plantam illam Scythicam Borametz dictam appetunt.

Porta Physiogn. l.4. c.4.

In regno Congo oleum quod ex palmis elicitur, sorbent. Terram quoque & argillam comedunt.

Linschot. in Navigat.

Inde fortè lapis lithargilos dictus, qui in ventriculo, undecim uncias pendens, gyris & plicis intortus, à Schenckio observatus est.

Schenck. in Hist. monstror.

Albertus, non fame sed naturali instinctu id facere, dixit, ut gravior redditus, quæ invasisset, sua mole deprimere posset. Exsaturatus per magnum temporis intervallũ fert inediam, eique tum venter latè projicitur, lingua tumescit, os obstruitur, mansuetusq; evadit: lingua extenuata, iterum in lupum trãsformatur. An

cibos defodiant, ex æquo eosdem dividant, & ad reliquias ululatu alios advocent, quod Albertus prodit, venatoribus decidẽdum relinquo. *Generatio.* Coëunt eo modo quo canes, in medioque coitu, inviti etiam cohærẽt; coëuntq; uno año nonnisi per dies duodecem, quos à natali Christi quidam computant. (Aristot. H. A. l. 5. c. 2.) Libidinis tempore acriùs in eos qui accesserint sæviunt, inter se tamẽ, quòd gregales non sint, non dimicãt. Gerunt utero duos menses, & tandẽ quoad numerum & cæcitatem catulorum ut canes pariunt. (Aristot. H. A. l. 6. c. 15.) Novem catulos generare vulgaris apud Helvetios sermo, teste Gesnero, qui etiam ex Rhæto quodam audivit, catulos in Rhætia circa Calend. Maij, septem vel novem aliquando ex una parente, ex latibulis auferri. Idem ajebat vulgò ferri lupam primo partu unicum eniti catulum, secundo geminos, & sic deinceps, singulatim catulo semper auctiorẽ fieri partum, usq; ad decem, inde sterilescere. Intra duodecem dies parere, quòd Latonam oberrantem totidem diebus ex Hyperboreis Delum deduxerint, sub specie lupæ, propter metum Junonis, fabulosum est. Antipater apud Plutarchum partum projicere asserit, cùm glandiferę arbores florem abjiciunt, quo gustato uteri illarum reserantur; cùm ejus copia non est, partum in ipso corpore emori, nec in lucem venire posse: præterea regiones illas à lupis non vastari, quæ glandium quercuumq; feraces non sunt. (Plutarch. probl. 38.) Potus sunt parcissimi.

Antipathia. De *Antipathia* hæc apud authores occurrunt. Homo, quem prius viderint, conticescit: & anticipatus obtutu nocentis, licet clamandi votum habeat, non habet vocis ministerium. (Solin. in Polyhist.) Oculus erutus, quadrupedes domesticas terret. Mulier si unquam supra calidam lupi urinam minxerit, non concipiet. Cauda ad præsepe suspensa, facit ne comedant. (Plin. H. N. l. 20. c. 14.) Rumpi traditur equos, qui vestigia luporum sub equite sequantur: quod si lupi calcaneum equi quadrigam trahentes conculcent, sistentur tanquam ii cum quadriga conglaciassent. (Ælian. H. A. l. 1. c. 6.) Oves ab eo adesæ suaviorem habent carnem, verum lana pediculos & pruritum generat. Agni nuper nati, nec alicujus animalis effigiem extra caulam conspicati, audito repente luporum ululatu, exanimantur. (Porta M. N. l. 1. c. 14.) Pellis eorundem lupinæ superposita statim depilatur. Stercus in ovili occultatum, pecudes quiescere prohibet, nisi auferatur. Fides ex intestinis ovium, cum intestinis luporum permixtę, obstrepentes omnem citharæ concentũ interturbant, quod tamen falsum esse experientia docuit. Scillam si contigerit repentè contrahitur. Lapides ideò perhorrescit, quòd in parte à saxis icta vermes nascantur. Scintillis ex silice emicantibus ita terretur, ut etiam famelicus accedere nõ audeat. Tympanum ex ejus corio formatum cætera animalia fugat. (Oppian. in Cyneget.) Cantus denique & sonus ipsi inimicus est. Pythiocaris tibicinem, cum tibiâ magnâ contentione incitatos numeros caneret, impetum luporum repressisse prodit. Gesnerus verò novit quendam, qui cum lapidibus lupum terrore non posset, sono tympani, quod gestabat, perterrefactum fugavit. Dicitur Psittacum amore prosequi.

Morbi. *Morbos* si attendas, rabie, podagrâ, & cynanche laborare solet, lycoctono sumpto interit. Vulneratus, in l[illegible]to se volutat, & sic sanguinem sistit.

Vita. Permultos annos vivunt, & ex dentibus in senecta malè afficiũtur, ita ut etiam edentuli fiant.

Ingenium. De *Moribus* & *Ingenio*, ut aliquid dicamus, viscera quia habent infirma, ideò herbas comedunt, Dracontium inprimis ad acuendos dentes. Breves, inter cæteros magis audaces putantur. Cum in foveam inciderunt, vel se inclusos sentiunt, præ stupore innoxios se exhibent, quod una & altera historia, Gesnerus confirmat. (Gesnerus Hist. Quadrup. p. 721.) Percussores cognoscunt, & ex observato invadunt. Fætus suos amant: fœmina partus custodit, mas pro catulorum salute cibos ad ipsam defert. (Plin. H. N. l. 8. c. 22.) Cum fugiunt, catulos secum ferunt. Cœlo præcipuè nubilo insidiantur, ut magis lateant. Cum per folia incedunt, ne strepitum faciant, lingua pedes suos lambunt, & lubricos reddunt. Fluvios transmissu-

missuri, ne undarum fluctibus abripiantur, singuli apprehensis morsu præ- nantium caudis; unâ serie transmittunt, à quo ingenio λυκάβας annus dicitur. Suidas χειμῶνος ὥρα, ita transmittere ait. Ælian. H. A. l. 8. c. 14. Apprehensis quoque mutuò caudis, bovem è palude extrahunt. Dum cibum capiunt, vel intuentibus irascuntur. Si homo pariter & aliud animal se offerant, semper homini, narrante Alberto, parcunt. Gesner. Hist. Quadrup. p. 723. Narravit sanè mihi, inquit Conradus Gesnerus, quidam, lupum se vidente, morsu comprehendisse lignum triginta vel quadraginta librorum in sylva, & cum eo se assuefecisse transilire grandem eo in loco arboris abscissæ truncum: tandem, cum satis peritus transiliendi sibi videretur, se abscondisse: & adveniente propter satam ibi avenam porcâ sylvestri, cum pluribus ætate differentibus porcis, anniculis, bimis; protupisse, apprehensoque porco; qui æqualis pondere videbatur ligno, quo cum transilire truncum didicerat, saltu retrò truncum se recepisse, & interemptum ibi porcum devorasse. Aliquando cum canibus amica societate confœderantur, & caulas invadunt. Si in minorem aliquam pecudem inciderint, auriculâ comprehensâ, secum currendo abducunt; renitenti clunes caudâ feriunt, ita ut lupo interdum celerius currat. Ubi caulas intraverunt, omnes interficiunt, antequam aliquam ad comedendum attingant. Tauros à fronte adoriri non audent, quòd cornua extimescant. Ælian. H. A. l. 5. c. 19. Quamobrem primùm, quasi rectâ viâ pugnaturi essent, minas gerunt, & illorum oculis sese crebrò inculcant: deinde se retorquentes in dorsum insiliunt, & acerrimè ad ejus perniciem incumbunt. More equorum & canum per ætatem canescunt. Famelici, noctu vento adverso, odorem escæ, per medium milliare sentiunt, inventumque cadaver trahunt & devorant. Ambrosin. de Digit. L. 1. p. 147. Quandoq; uno ululante alii conveniunt, & omnes simul equorum gregem adoriuntur, quod in Bononiensi territorio sæpe accidere solet. Turmatim etiam progrediuntur, & nocte intempestâ, juxta destinatum pagum commorantur. Interim illorum unus in pagum excurrens canes excitat, & simulatâ fugâ, usque ad insidiarum locum, ad se persequendum invitat; ubi canes ab aliis lupis dilaniantur. Albert. l. 22. de Animal. Frondes & salicis ramulos porrigunt, ut capras his gaudentes inescent. *Vox.* Vocis ferè obliti eramus; quem eruditi ululatum vocant; Græci, per ὠρύω & ὠρύομαι exprimunt. *Usus.* Ad mensas inter honestos non admittitur, quod carnem habeat siccam; crassam; fætidam. In Insubria tamen aliquando editur. In *Medicina* multi est usus. Vivus, oleo cerati modo incoctus ad podagram laudatur. *Corio* ventrem constringere, in colica prodest, si Rhasi credimus. *Carnes* edisse, parituris prodest: aut si incipientibus parturire, fit, juxta, qui ederit, adeò ut etiam contra illatas noxas valeat. *Adeps* antipodagricis unguentis admiscetur. *Sanguis* cum oleo nucum mixtus, surditati prodest. *Caput*, sub pulvino reconditum, somnum inducit. *Oculus* dexter salsus adalligatusque, febres periodicas arcet. *Dens* gingivas extenuat, quo dentes levius proveniant. Qui per *lupi guttur* in synanche bibit, evadit. Hoc experimentum se ab Adolpho Occone accepisse, Agricola fatetur. *Cor* antepilepticis admiscetur. Medicamentum quod in M.S. Gesnerus invenit, ex visci quercini unciâ unâ, visci de piro unc. s. mucronum de cornu cervi scobe dr. ij. cordis lupini dr. j. componitur. *Hepar* Archigenes apud Galenum ad oris crustas commendat. Galen. de compos. secund. locæ. l. 6. Haud pauca de ejusdem usu apud Marcellum habebis. Idem, tussim ex vino tepido sanat, & phthisicis medetur. *Fel* cum elaterio umbilico alligatum, alvum solvit. Pars de *virga* in furno assa & incisa sumpta, veneris appetitum excitat. *Testiculus* dexter oleo permistus, & cum lana genitali muliebri applicatus, desiderium coëundi adimit. *Stercus*, colicis potandum, tempore Galeni, cum successu dabatur:

imò, vel appensum, juvabat: sed in fruticibus & vepribus colligebatur. Vide Galenum. Quin & ossa in excrementis inventa, colo medentur alligata brachio, si terram non attigerint. *Ossa* exsiccata & in pulverem redacta, dolorem intercostalem tollunt. Inservit & aliis. Nam caput in columbario suspensum, mustelas & feles arcere dicitur. Rostrum inveteratum veneficiis resistit. Sanguis circa agrorum fines sparsus, lupos arcet. Eodem olim in sacrificiis utebantur, cum Dæmonas invocabant. Adipe novæ nuptæ, postes apud Romanos inungebant. Cauda supra præsepe suspensa lupos à stabulis arcet. De *Differentiis* sequenti articulo agemus.

Plutarch. in Iside & Osir.

ARTICULUS II.

De Lupo in specie, & de Gulone.

Ambrosin. Hist. Digit. l.1.c.7. Olaus de gent. septentr. l.18. c.11.

EX Lupis, alii sunt *Sylvestres*, alii *Aurei*, *Scythici*, *Marini*. *Sylvestrium* in Doffriniis montibus, qui Norvegiam à Suecia dirimunt, Olaus, in Sardinia Lonicerus, meminit. Villosior est vulgari, flavi coloris, & caudam erectam gestans. Frequens est ejus apud Mediæ populos in ludis usus. Armati cum eis congrediuntur. *Aurei* à colore flavo eoque pereleganti ita vocantur. Minores sunt lupis communibus, voracitate tamen pares. Gregatim incedunt hominibus & armentis innoxii. More canum latrare videntur. In Cilicia & Turcia visuntur. Turcarum domos & tuguria noctu subeunt, & quicquid in eis esculenti reperiunt, devorant: quod si nihil horum obvenerit, pileos, vestes, calceos, & quicquid coriaceum est, auferunt. Ex pellibus vestes parantur. *Scythicus* in ultima Scandinavia, post Norvegiam & Gothiam reperitur. Animal est lupi magnitudine, perpetuò iracundum. Germani ab acie unguium, quibus maximè sævit, Grimmeklaw vocant. *Marinus*, animal est amphibium, magnitudine ursi, pelle adeò dura, ut gladiis penè sit impenetrabilis. Caput habet enorme, Oculos permultis pilis obumbratos; naribus & dentibus caninis; pelle villis erectis hispidâ, nigris maculis distincta; caudâ oblonga, crassa, villosa. In ventriculo nonnulli lapilli reperiuntur. Pinguedine scatet. Conspicitur in Oceani Britannici littore. In Insula Angræ tanta eorum multitudo, ut quandoque milliarius armentorum grex esse videatur. Visuntur & in insula post portum S. Crucis sita, & in Maritimo Peru tractu. Inimicitias cum avibus Buitri dictis gerunt, à quibus aliquando interficiuntur. Adeò amplas alas habent, ut extensæ spatium XV. pedum occupent. Lupo conspecto, altera lupi pedes apprehendit, altera ipsum rostro excæcat. Rugiunt ad instar leonum adulti; parvi, vocem hædorum imitantur. Hepar est edule. Angræ incolæ carnibus eorum tam recentibus quàm salitis nutriti, diu vivunt. Pelles ad vestimenta adhibentur. *Guloni* nomen à voracitate impositum est. Scaliger Vulturem quadrupedem; Crollius Boophagon Germani Vielfraß/ nominant. Est, describente Miechovio, magnitudine canis, facie catti, corpore & cauda vulpinis, colore nigro. Reperitur in Lithuania, Moscovia, & aliis septentrionalibus regionibus. Vescitur cadaveribus, tantumque vorat, ut tympani instar infletur. Plenus, angustiam duarum arborum aut rupium angustiam ingreditur, & vi per infernas & superas partes excrementa trudit, rursusque ad cadaver regressa, sese implet. Congener ipsi fera Arabibus *Dabuh*, Africanis *Sesef* dicta, magnitudine & formâ lupum referens, quæ etiam cadavera eruit. Fortè est eadem cum veterum Hyæna, quod & Gesnero placet. Sanguis hujus feræ pro potu venatoribus inservit: & melle rarissimo conditus, in pompis nuptialibus, propinatur. Pinguedine ulcera superlinunt. Intestina ad usum chordarum trahuntur. Ungulæ ab animali recenter avulsæ, & canibus aut felibus ostensæ, easdem fugant: appensæ, contra tin-

Bellon. obs. l.2.c.108.

Ambros. Hist. Digit. l.1.c.9.

Bellon. l.1. de aquat. c.3. Lopez. Hist. Ind. l.1.c.3.

Miechov. in descript. Sarmat. l.2.c.3.

Leo African. l.9.

Olaus lib. 13.c.6.

tinnitum aurium faciunt. Pellibus ob pulchritudinem vestes subducuntur: eorumque tegumentis honorabiliores hospites excipiuntur. Ideò ad exteros evehere non permissum. Stuporem si verum est incutit, quod proditur, in cubilibus harum ferarum quiescentes, res naturæ Gulonis conformes, & quòd semper comedant, somniare.

TITULUS II.

De Digitatis semiferis.

CAPUT PRIMUM.

De Vulpe.

ARTICULUS I.

De Vulpe in genere.

Ambrosin. Digit. l. 2. c. 1.

TAntum de Digitatis feris. Semifera vocamus, quæ licet feris sint instructa moribus; ob parvam tamen corporis molem, ab hominibus facilè superari, regi, & domari possunt. Talia sunt, *Vulpes, Simia, Cercopithecus*, & alia hujus generis Indica, *Cynocephalus Papio, Vpalim, Taxus, Castor, Lutra, Ichneumon, Mustela, Genetta, Animal Zibethi, Lepus, Cuniculus, Sciurus, Glis, Mus, Talpa, Echinus terrestris, Hystrix, & Tatus.* *Vulpes*, & ut alii volunt *Volpes*, vel est quasi volupes, quòd semper tortuosis anfractibus ad alias animantes decipiendas currat: vel quasi volipes, quòd ob cursus celeritatem volare videatur: vel quasi valipes, ob pedum valorem, Latinis dicitur. Apud Græcos plurima habet nomina. Dicitur namque ἀλώπηξ, quod nomen tam in masculino quàm fœminino reperitur, παρὰ τὸ ἀλῶ & ὤψ ὠπὸς, à fallendis oculis: βασσαρεὺς & βασσάτη Cyrenensibus; θῶμιξ, κερδὼ ab astutia, quæ Græcis κέρδος & κερδοσύνη; καθεύφη, κερδάλη, κερδία κῆλας, παρὰ τὸ κηλεῖν, quòd cauda ejus ad demulcendum apta sit; κίναδος, quod nomen quidam bestiæ omni imponunt; κινάνδεα, κιδάφη, seu κίδαφος, κίρα, κίραφος, κοθοῦρις, κοιλοβοῦρος, γεροῖπις, λαμπουρὶς, σκαφώρη, & cætera. Ο'υανὸν Phrygibus vulpem etiam significat.

Nomen. Isidor. Origin. l. 12. c. 1.

Descriptio. *Descriptioni* non est quòd insistamus, cum notissimum sit animal. *Genitale* mari osseum ut lupis, & mustelis. *Caudam* habet villosam, *Aures* breviores quàm canis.

Cibus. *Cibum* si spectemus, delectatur gallinis, anseribus, astacis, otidibus, cuniculis, leporibus, sylvestribus muribus, felibus, parvis canibus, quos coercere potest, locustis denique. Cum Massiliæ piscatores Buopas Mænarum genus & magnos astacos per noctem in navicula reliquissent, vulpes buopibus insidiata, ab astaco, forcipe, cui pedem interposuerat, capta est. Ab uvis quoque maturis non abhorrent, ut nec à pyris, si proverbium hoc sensu sumi debet.

Locus. Miechov. de Sarmat. c. 1. Non habentur in Creta, si Solino credimus. At in Russia frequentissimæ sunt: ut & Alpinis Helvetiorum locis. Ideò mercatores multas ibi pelles coëmptas, in alias regiones divendunt.

Generatio. De *Congressu* tradidit Plinius, ad latera projectas coire, alii ad terram. Aristoteles, supervenientes commisceri. Invadunt & diversi generis animalia, modò corporatura & tempora graviditatis sint æqualia. Ideò ex cane & vulpe, ad montem Aristoteles, Canes Laconici, *Alopecides* dicti, generantur. Aristot. H. A. l. 6. c. 34. Pariunt catulos cæcos, quatuor ut plurimum; & parturientes ita secedunt, ut rarissimè gravidæ capiantur. Editum fœtum lambunt, refovent, & concoquunt.

Sympathia & Antipathia. Cum serpentibus adeò amicè vivunt, ut in iisdem cavernis quietè morentur. Hostilitatem verò exercent, cum plantis, avibus, & quadrupedibus. Ruta sylvestris cum eduliis gallinatum mista, vel ejus ramusculus sub alis gallinatum alligatus, easdem à vulpe tutas reddit. Milvus, vultur, & aquila, vulpium catulos sæpe rapiunt. Circus & Æsalo pilos ab iisdem avellit. Corvos & vulpem in caveâ clausos, tam acriter dimicare Avicenna vidit, ut corvi caput sauciatum sanguinem emiserit; corvus verò labia vulpis adeò constrinxerit, ut hiscere nequaquam posset. Taxi cum vulpibus sæpenumero præliantur: hi taxos, cryptas stercore fœ-

fœdando, fugant. Cervi eorundem gannitum reformidant. Lepores sunt in illis insulis frequentiores, in quibus nullæ vulpes. *Vox.* Ululando & latrando canem imitatur, quando irascitur & dolet; alioquin, cum aliquid, si domi alatur, petit, gannit & blandè immurmurat. Hinc κνυζάω seu κνύζεω, propriè de canibus, queribundum ululatum edentibus, profertur. *Mores & Ingenium.* *Moribus & ingenio* est dolosis. Plin. H. N. l. 8. c. 28. In Thracia amnes gelatos lacusque nonnisi ad pastus itura rediturаque transit: & observatum, aure ad glaciem appositâ, crassitudinem gelu conjectare. In caverna, multifores aditus facit, ne tam facilè à venatoribus illaqueari possit. Quia lupus contactu scillæ convellitur, latebris suis eandem apponit. Albert. l. 2. de Animal. Pulicibus infestata, manipulum fæni mollissimum, aut pilos ore continens, paulatim à posteriori parte in aquam se mergit, ut pulices ad caput ascendant; eoque immerso, in fænum vel villum colligantur. Ælian. H. A. l. 6. c. 64. Echinos in arctum constrictos, quia adoriri non potest; urina in os redditâ, suffocat. Cum lepore se ludere velle simulat, & incautum devorat. Famelica, insidiosè mortuam se simulans, spiritu compresso, exertaque linguâ, postquam se in argilla rubra, ut cruenta quasi appareat, volutasset, accedentes aves corripit. Ælian H. A. l. 6. c. 24. In Ponto sic Otidas venatur, ut & sese avertens, & in terram abjiciens, tanquam avis collum, sic caudam extendat. Eæ, hac insidiarum instructione seductæ, ad illam tanquam suam gregalem accedunt, & nullo negocio, capiuntur. In pedica capta, morsu pedem præscindit, ut aufugiat: nullâ fugæ patente viâ, mortem simulat. Gallinas in pertica sedentes, caudâ huc & illuc impulsâ perterrefactas, dejicit & devorat. Nihil de pisciculorum & vesparum captura, quos cauda astutè capit, dicam. In procera arbore deprehensa, jucundum aliquando sui spectaculum præbet. In ea enim tanquam in arce oppugnari solet: cum neque ignem timeat, nisi pars proxima ardeat: plærumque etiam acutas cuspides non fugiat, & perfodi potius sustineat, quàm in turbam canum descendere. Tandem verò descendere coacta, impetu quodam instar fulguris dejici solet, in numerosam canum cohortem, ut sagacissimos laniet, & à præstantioribus dilaceretur. Blondus apud Gesnerum. *Usus in Cibus.* Vulpium carnes nitidior vita damnavit. A Sarmatis tamen, Vandalis, & rusticis Gallis seu elixæ seu assæ comeduntur, ut olim à Bœotis. Incolæ insulæ portus sanctæ Crucis, aliquando crudas, aliquando parum fumo induratas vorant. Brujerinus qui eas degustavit, nescio quid virosi & agrestis habere scripsit. Brujer. de re cibar. l. 13. c. 26. At Galenus, vim ei inesse carnibus leporinis similem, reliquit. Galen. de victu atten. c. 8. *Cerebrum* infantibus sæpius exhibitum, à comitiali morbo eos præservat. *Usus in Medicamentis.* *Lingua* in armilla gestata à lippitudine: arefacta, in collo contra albugineas suspenditur. *Pulmo*, phthisicis commendatur: suspiriosis à Dioscoride, lienosis à Sexto propinatur. *Iecur* in jecoris affectibus præscribitur. *Fel* cum melle mixtum, oculorum caliginem delet: & in pesso, ad masculorum conceptionem, inditur. *Renes*, cum pinguedine, gonagræ opitulantur: iisdemque ad faucium tumores dissolvendos guttur perfricatur. *Testiculus* ad juvandum congressum & conceptionem in electuariis exhibetur. *Genitale* osseum oleo & bitumine imbutum, tanquam pessus, ad provocandos menses supponitur. *Pudendis* vulpis fœminæ in cephalalgia caput circumdatur. *Sanguis* recens calculosis exhibetur, eodemque pudenda illinuntur. *Pinguedo* liquata & auribus instillata, affectiones earundem inveteratas tollit: nervorum morbis magno est adminiculo: Unguentum ad calculum ingreditur: in alopecia mirandum in modum valet. Eodem pedes & manus à frigore præservat, dum modo sæpius antequam intumescant inungantur. *Stercus*, cum sinapi mixtum, Plinius, in ulceribus capitis adhibet: Rhasis cum oleo rosaceo mixto virgam inungit, atque hoc modo venerem sopitam excitat. *Pellem*, Galenus in capillorum affectu,

Sex-

Sextus in Podagra, dum calceos ex ea parari jubet, utitur. Ischiadicos ab ea juvari compertum est. *Caudæ* summa pars brachio illius suspenditur, qui ad venerem iners est. Ex tota vulpe, oleum ad omnes arthritidis species valdè efficax, paratur. Pellem in vestitu usurpari, notissimum: nigræ inprimis, quæ aliquando quindecem aureis vænit. *Differentiæ* Vulpium, à magnitudine, colore & more sumuntur. *Magnitudinem* si spectes, Odonus minores in Ægypto quàm Græcia reperiri scribit. In Peruana quoque sunt pusillæ, teterrimi odoris, adeò ut si urinâ aliquid fœdaverint, fætor nunquam ablui possit. Quantum ad *Colorem*, dantur in sylvis septentrionalibus nigræ, candidæ, rutilæ, crucigeræ, & isatides. Visæ nigræ, quæ ab aliquibus albis pilis, quodam ordine digestis exornantur. Ruffescentium duas species. Una quæ guttur in albo nigricans, veluti carbonum pulvere conspersum exhibet. Altera, candidum, quæ species tanquam rarior in Germania magnifit. *Albarum* major in Suecia & Norvegia copia: sed maxima circa Novam Zemblam, quæ sole sub horizontem demerso emergebant; emerso, occultabantur, quæque Hollandis ibidem vi frigoris constrictis, cuniculi carnes sapere videbantur. In *Crucigera* ab ore per caput, tergum, & caudam, recta nigri coloris linea protrahitur, deinde alia transversa per armos ad pedes, anteriores ducitur, quæ duæ lineæ crucis figuram exprimunt. *Morem* si attendas, Ælianus in Caspiis regionibus vulpes esse scribit, quæ & urbes innoxiæ ingrediuntur, & incolis tanquam caniculæ inserviunt.

Differentiæ.

Scalig. Exerc. 217.

Ælian. H. A. l. 7. c. 30.

ARTICULUS II.

De Vulpibus Indicis.

Nieremb. H. Exot. l. 9. c. 10.

VUlpium Indicarum varia sunt genera, variisque ab iisdem nominibus insigniuntur, *Cojotl, Cuit lax cojotl, Azcacojotl, Ilpemaxtla, Oztoa, & Izquiepotl.* *Cojotl* animal est lupino capite, oculis vividis, magnis ac pallentibus, parvis & acutis auriculis; rostro nigro, longo, nec admodum crasso; Cruribus nervosis, & uncis; Crassis unguibus; cauda hispidâ crassâque; noxio morsu; fusco, longo, candidoque pilo. Magnitudine est inter lupum & vulpem mediâ. Frequens est in nova Hispaniâ, locis inprimis frigus & rigorem declinantibus. Victitat imbecilliorum animalium præda, maizio, & arundinibus saccarinis. Invadit aliquando & cervos & homines. Sagax est venatui, & vulpinis moribus, atque adeò injuriæ illatæ ultor, & ereptæ aliquando sibi prædæ memor; ut post dies aliquot agnoscat raptorem, insectetur obvium, & interdum etiam aliis sui generis comitantibus, adoriatur, & trucidet; cognitisque magno studio & cura ædibus, ac interemtis quibusvis domesticis animalibus, ulciscatur injurias, & pœnas sumat. Erga beneficos verò est tam gratus, ut allatis ante eum cohortalibus, & cæteræ prædæ parte, benevolentiam plærumque testari soleat. Fertur dolorem dentium pene ejus expurgatorum subitò sedari. *Cuitlaxcojotl* iisdem quoque præditus est moribus, & forma etiam esset eadem, nisi Cuetlaztli pilo similis videretur, unde nomen accepit: collo crasso, & impensè hirsuto, pectorisque & faciei pilorum longiorum acervo terrificus. *Azcacojotl* formicarum cavernis insidet. Cum noctu ululat, multiformes edit clamores. *Ilpemaxtla*, candido, nigro, & fulvo pilo vestitur. Capite est parvo, articulis modicis, corpore gracili, ac quatuor ferè dodrantes longo, rostroque prolixo & tenui. Offenditur ubique, sed præcipuè calidis in locis. *Oztoa* genus est vulpis forma & magnitudine nostri simile. Tres dodrantes vix superat, nigro candidoque vestita pilo, sed quibusdam partibus fulvo. Incolit foveas. Alitur cohortalibus. In terræ cavitatibus occultè educat sobolem. Atrociter mordet. Cum aliter manus venatoris effugere nequit, simulat se mortuam. In cibi ibidem usum

usum venit, quamvis crepitus ventris incolis sit fætidissimus. *Izquiepotl* maizium tostum colore imitatur. Duis est ferè dodrantes longa humilisque, rostro tenui, parvis auriculis, piloso & nigro corpore, ac præcipuè juxta caudam, quæ longa est, & nigro candidoque pilo, quemadmodum & dorsum universum vestita. Brevibus cruribus, nigrisque, & uncis unguibus. Vivit in antris inter saxa ubi educat prolem. Vescitur scarabeis, & vermiculis, cohortales jugulat, solumque earum devorat capita. Fundit, cum pedit halitum fætidissimum. De urina superius diximus. In extremo constituta periculo, redditâ urinâ, aut fæcibus dejectis, ad octo pluriumve passuum intervallum (tanta vis est excrementi) sese ab omni vindicat injuriâ, ac vestes inficit indelebilibus luteisque maculis, & nunquam satis perspirante putore. Editur ejus caro stercusve, saluberrimo eventu, ab iis qui lue Hispanica laborant. Sunt & alia duo vulpeculæ hujus genera, eadem penè forma & natura, quorum alterum *Izquiepatl* vocatum fasciis multis candentibus distinguitur: alterum verò *Conepatl* seu vulpecula puerilis, unica tantum utrimque ducta, perque caudam ipsam eodem modo delata. *Bachiræ* quoque dicuntur animalia vulpibus similia. Rotundiora sunt & jucundæ carnis. *Anna* etiam appellantur ab Indis, animalia illa fele domestico minora, pestilentis odoris, quæ oppida noctu adeunt: Fætor illa prodit, etiamsi distent centum passus; nec fores, nec fenestræ clausæ obstant.

ARTICULUS III.

De quibusdam vulpi congeneribus.

PUNCTUM I.

De Carygueja & Tajibi.

Marcgrav. Hist. Brasil. l. 6. c. 2.

QUinque inprimis in Brasilia invenio animalia, quæ vulpibus cognata esse videntur, *Carygueja nempe, Tajibi, Tamandua guacu, Tamandua i, & Coati*. *Carygueja* aliis Jupatiima, Lerio Sarigoy, Ximeni Tlaquatzin dicitur. Animal est ex descriptione Marcgravii, catuli seu mediocris felis magnitudine: *Caput* vulpinum habet. Ore acuminato, estque inferior pars oris paulò brevior superiore: linguam longam, quam tamen os aperiens & morsum minitans non exerit, quamvis posset, sed versus posteriora attollit: *Dentes* instar felis seu vulpis, anterius nimirum, tam superius quàm inferius parvulos, hinc quatuor longos caninos; superiores quidē longiores, inferiores breviores, hinc iterum sex alios, & dein molares: nimirū, sedecem molares, duodecim intermedios, quatuor caninos, & incisores parvulos, in inferiore mandibula octo, in superiore decem: nam duos majusculos in medio habet more leporis. *Nares* habet patentes, *Oculos* pulchros rotundos, nigros: *aures* pro more corporis amplas, longas, latas, vulpinas, quas erectas gerit, sed constant tenui membrana glabra, translucente, cui fusci aliquid admixtum. *Barbam* habet felinam pilis nigris, sub mento autem sunt breves, in superiore parte oris longiores, supra oculos aliqui, & itidem in utraque gena. *Caput* tres digitos aut paulò plus longum: aurium quælibet duos digitos longa, sesqui ferè lata. *Collum* breve nec supra digitum longum: reliquum corpus septem digitos, usque ad caudæ exortum: *Cauda* pedem longa quam curvatam gestat, nam ea se arborum ramis more simiæ appendit. *Pectus* latiusculum. *Crura* duo anteriora breviora; nimirum quodlibet tres digitos longum, posteriora paulò plus quatuor. *Pedes* anteriores digitis quinque instar manus constant, unguibus albis, instar avium curris: posteriores longiores, ut in cercopithecis esse solet, item quinque digitis ut manus. *Pilis* vestitur longis, sed qui in capite, collo, infimo ventre & cruribus breviores: pili autem capitis, colli inferius, & caudæ inferius propè exortum sunt flavi: sedit

cundum longitudinem autem capitis per oculos & medium capitis, tendit ampla nigra stria; collo superius etiam nigri pili admiscentur. Per totum autem dorsum, latera & caudam, superius propè exortum, maximam partem nigra est, sed leucophæis pilis admixtis. Cauda ab exortu suo tantum ad quatuor digitos pilosa est, reliqua parte nuda, ubi cute vestitur, ad quatuor digitos nigra, quatuor digitos ultra albicante, fusco colore intermixto. Rotunda est, & sensim attenuatur. Mas fœminæ per omnia similis. In infimo ventre propè crura posteriora, pellis ejus dupla est, & exterior rima scissa duos & semis digitos longa, facitque quasi bursam, pomi aurantii majoris capacem. Est autem hæc bursa intus pilosa, & continet mammas in interiore pelle ad ventrem, octo papillis: bursæ autem os arctè clauditur, ut non appareat, nisi duobus digitis distendatur. Hæc bursa ipse uterus animalis est, nam alium non habet, uti ex sectione illius, inquit *Marcgravius* comperi: in hac semen concipitur, & catuli formantur: & hæc ipsa, quam describo bestia, sex catulos vivos & omnibus membris absolutos, sed sine pilis in hac bursa habebat, qui etiam hinc inde movebantur; quilibet catulus, duos digitos erat longus: in ea tamdiu retinentur, donec ipsi sibi victum quærere possunt: interea tamen interdum progrediuntur foras, & iterum ingrediuntur. *Testes* sub ano habebat interius jacentes. Pellis ejus facilè detrahi potest, ut vulpina aut leporina, modò in ventre incidatur. Fætet animal instar vulpis aut Martis. Mordax est. Vescitur libenter gallinis, quas rapit ut vulpes, & arbores scandendo avibus insidiatur. Vescitur quoque saccari cannis; quibus sustentavi per quatuor septimanas in cubiculo meo; tandem funi cui alligatum erat se implicans, ex compressione obiit. Tantum Marcgravius. Invenitur in Dariene Brasiliâ, & Floridâ, & nova Hispania. Videtur quidem ei Ximenis Tlaquatzin descriptio competere: quin Nierembergius Cerigonam Brasiliensibus vocari scribit: icon tamen, quam Nierembergius exhibuit, ab icone Marcgravii planè differt, ut ex collatione unicuique apparere potest. Sed nec Ambrosini Vulpisimia, vel Simivulpa huic, si iconem spectes, similis est. Ideò in mustellarum numero reposuimus, icone hic adjectâ. Ut ut sit, cauda hujus animalis, magni est in Medicina usus. Drachmæ pondere ex aqua vicibus aliquot jejunis hausta, mundat ureteres, calculos expellit, venerem excitat, lac generat, colicis doloribus medetur, parietibus prodest, partum accelerat; & si masticatam imponas partibus quibus spinæ infixæ, extrahit illas. *Tai-ibi*, quod Lusitani *Cachorro do mato* appellant, animal est corpore tereti & oblongo. Vestitur pilis albis splendentibus, qui in extremitatibus nigricant. Caput habet vulpino æmulum, ore acuto, barba felinâ: oculos conspicuos & prominentes, nigros: aures subrotundas, molles, graciles, albas, teneras, ut charta mollis. Cauda in exortu ad quinque digitorum longitudinem pilis vestitur albis, in extremitate nigricantibus: reliqua pars major ad finem usque, corio tenui, squamoso, albicante, instar exuviarum serpentis cincta est. Caro graviter fætet: comeditur tamen. Pili tenui cuticulæ inserti sunt, quæ salvo corio crassiore detrahi potest. Marcgrav. Hist. Brasil. l.6.c.2.

PUNCTUM II.

De Tamandua-gvacu, Tamandua-i, & Coati.

TAmandua-gvacu animal est canis lanionum magnitudine, (Abbevillanus molem equi attribuit) capite tereti, promuscide longissima, ore acuminato edentulo, lingua tereti, viginti quinque aut septem digitorum, imò duos pedes & semis subulæ instar, longa, quam in ore duplicatam gerit. Oculos habet parvos, Marcgrav. Hist. Brasil. l.6.c.4. De Laet. Ind. Occid. p.551. & 618.

vos, nigros. Aures subrotundas: caudam instar muscarii hirtam, setis equinis constantem; unius fermè pedis latitudine, quâ diductâ se totum potest tegere: crura teretia. Pedes anteriores quatuor habent ungues recurvos; duos in medio maximos, duos & semis digitos longos; & ad utrumque latus minores: volam pedis rotundam. Pili capitis & colli breviores & antrorsum versi: anteriora albis vestiuntur: ad tactum omnes aridi sunt. Tardum est in currendo animal: & formicis vescitur. Tamdiu enim illarum tumulo linguam imponit, donec ab iisdem obsideatur.

Marcgr. H. B. l. c. *Tamandua-i* est vulpeculæ Americanæ magnitudine. Caput habet acuminatum, rotundum, conum acutum repræsentans, paulum infra incurvatum: os nigrum, angustissimum, edentulum: oculos parvos, nigros: aures erectas, unum circiter digitum longas. Pilos totius corporis duros, splendentes, & ex albo flavescentes. Linguam instar subulæ teretem, octo digitos longam, quæ quasi canali inter inferiores genas incumbit. In prioribus pedibus quatuor ungues incurvos. Ferox est animal, sed mordere non potest. Baculo tactum posterioribus pedibus insidet ut ursus. Totâ die dormit, capite sub collo & anterioribus cruribus abscondito; noctu vagatur. Quando bibit, pars per nares iterum exsilit. Quum mactarem hoc animal, inquit Marcgravius, maximam partem excoriatum adhuc vivebat, quamvis octiduum inediam tolerasset. In rene sinistro superius processum triangularem inveni, per duplicem tenuem membranam reni adnexum: in intestinis multos teretes lumbricos: valvulas cordis insignes: vesicam fellis magnam. Corium est crassum. Caro vulpinam olet, & non comeditur.

Marcgr. H. B. l. 6. c. 6. *Coati* est Brasiliensium vulpes, magnitudine felis, cruribus brevibus & manibus Cercopithecorum. Caput habet acuminatum, vulpinum: aures subrotundas & breves. Oris partem inferiorem superiore breviorem: promuscidem longam & acuminatam: nares amplas quasi fissuras: oculos nigros: caudam suo toto corpore longiorem, quam superius erectam gestat & incurvatam, cujus pali annulatim variegati cum umbra & ochra. Quando comedit, anterioribus pedibus, tenet cibum. Arbores velociter conscendit ad ramorum extremitates. Habui aliquando ejusmodi animal cicuratum, inquit De Laet, & valdè domesticum & mihi amicum, ita ut ad os meum enitteretur, & ex illo cibum caperet: sed cum caudam suam prærodere cœpisset, non potuit ab ea abstineri, ita ut illam tandem penè totam consumeret, & moreretur.

CAPUT II.

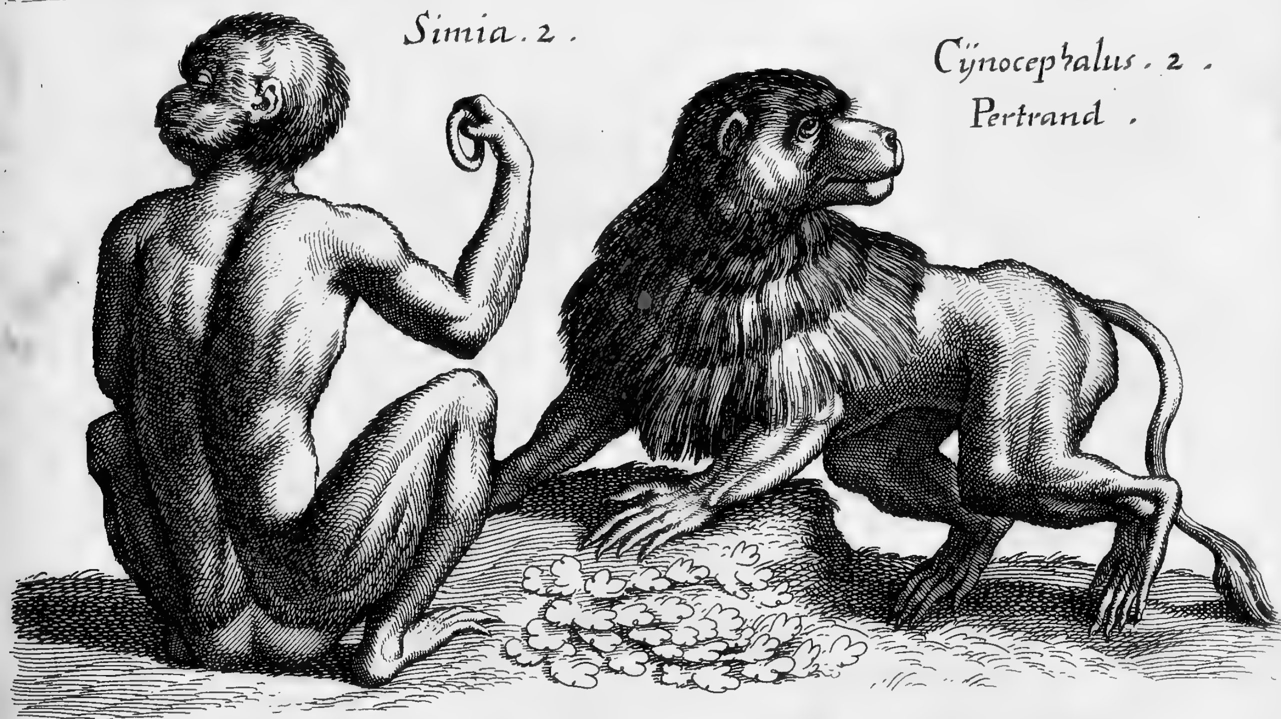
De Simia.

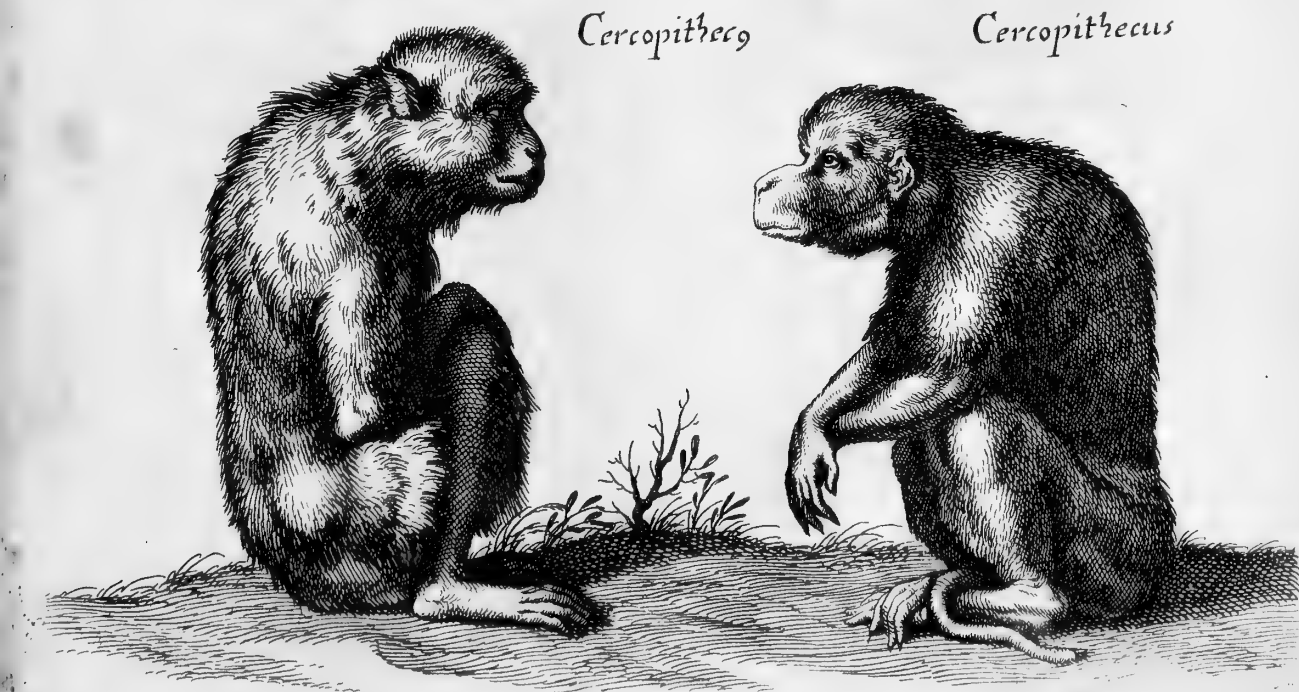
SImia seu Simius, vel à depressis & simis naribus, (σιμὸς Græca vox est) vel quasi mima, quòd facilè hominem imitetur, Latinis dicitur. Festus *Clunas* appellavit. Bartholomæus Anglicus quasi Simeas, id est, hominibus similes dici voluit. Apud Græcos vocatur πίθηξ, πίθηκος, πίθων, παρὰ τὸ πείθεσθαι, quod facilè ad humanarum actionum imitationem persuadeatur; ἡμιμὼ, quasi gesticulator; ἄριμος, veteri Herruscorum lingua; βάτης, quòd facilè arbores scandat; κάλλιας Laconibus; Gyraldus καλλείαν vocari observavit. Tam pronâ corporis parte pilosa est, quàm supina. Pilo crassiore vestitur. *Nares*, aures, dentes, tam primores quàm maxillares, hominis more habet. *Cilium* in utraque palpebra prætenue & prolixius, inferiore inprimis. In *pectore* binas mammarum papillas; & brachia hominis modo sed hirtiuscula, quæ & ipsa & pedes ut homo inflectit. Manus, digitos, ungues, hominis similia, etsi rudiora, efferatioraque. *Pedes* ipsi sui generis, sunt enim velut manus majusculæ, & digitis ut manus constant, medio longiore. Vestigium etiam

Nomen. — *Anglic. de rer. propriet.* — *Descriptio.* — *Aristot. H. A. l. 2. c. 8.*

manui

Tab: LIX
Simia.
Affe
1.
Cÿnocephalus.
HundsKöpff.
Mommenet. 1.

Simia. 2.
Cÿnocephalus. 2.
Pertrand.

Cercopithecus
Cercopithecus

Cagui Brasil.

Cajtaia.

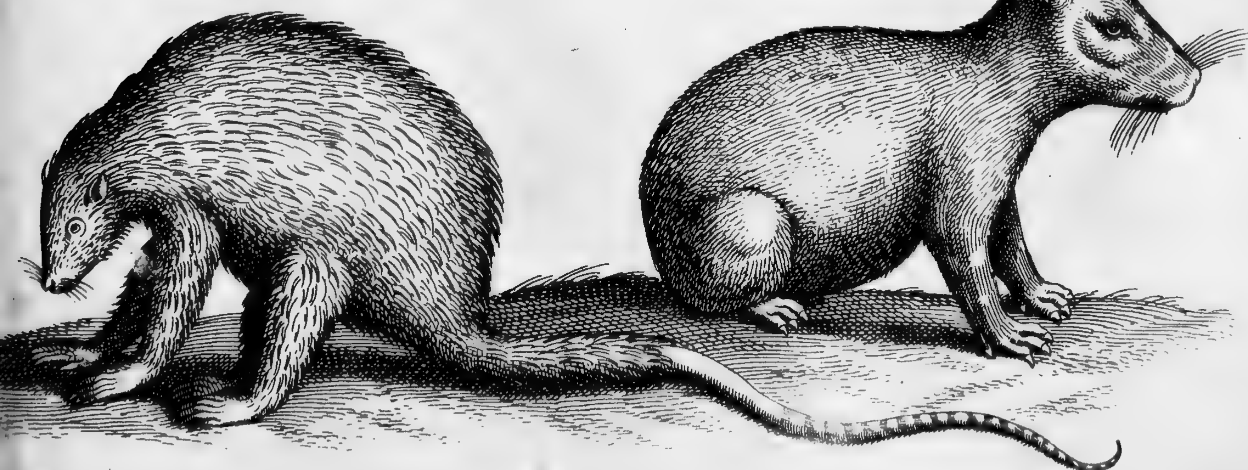
Cercopithecus barbatus Guin.

Iiya ſive Cariguèbeiu
Lutra Indica.

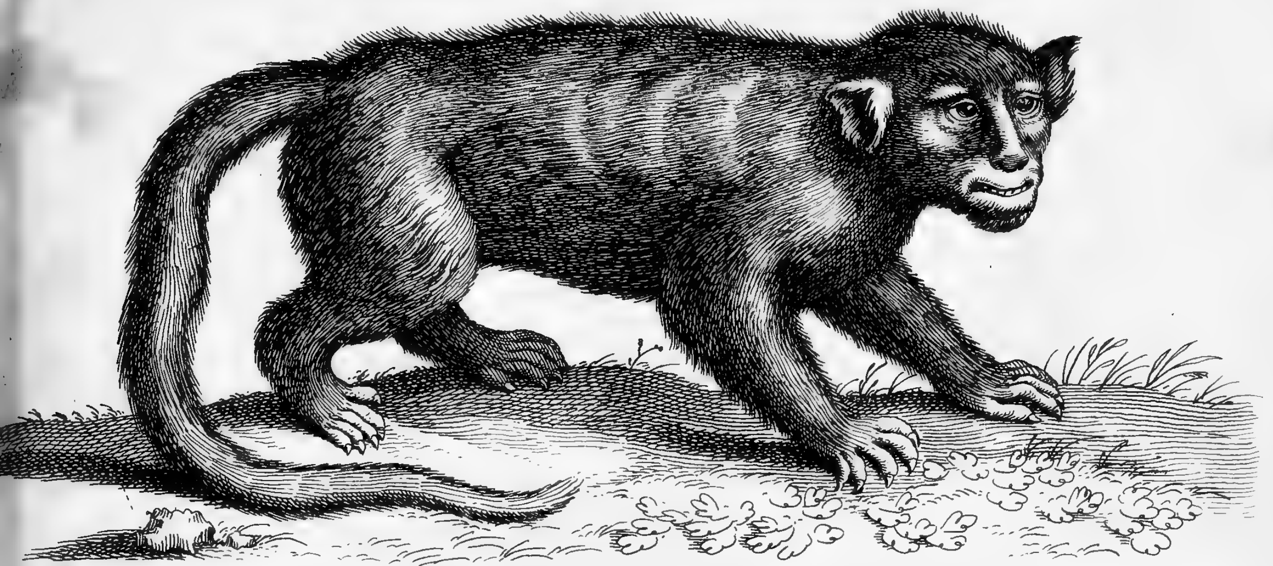

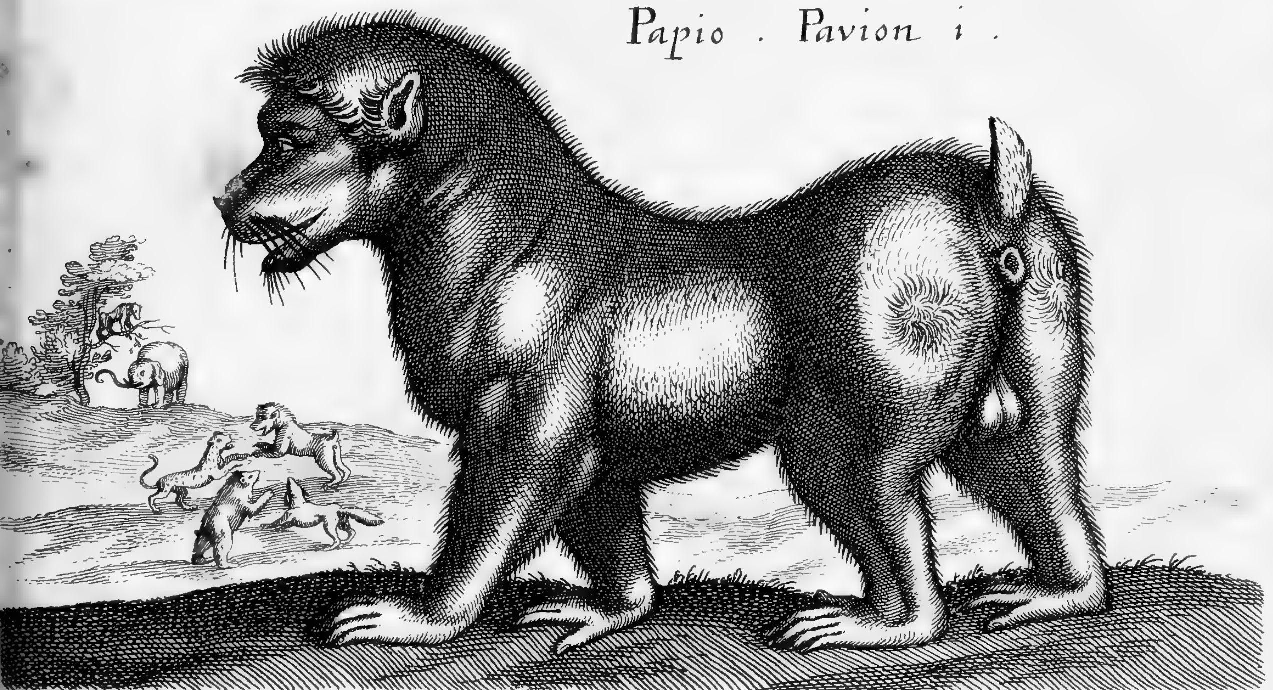
Cuandu ſ. Ourico cachiero.
Eÿſern Vercken.

Capy-bara. Porcus flu:
viatilis Braſ:

Cercopithecus Major seu Manticora.

manui simile est, nisi quòd in longum se porrigat, & volam referens tendat ad postrema. Callosius hoc sui parte extremâ est, & calcem inepte atque exiliter imitatur. *Lacertos* habet & femora proportione cubitorum & tibiarum brevia. *Vmbilici* loco qui eminere solet, durum quid. Partem corporis superiorem multo majorem quàm inferiorem. Carent natibus utpote quadrupedes; caudâ utpote bipedes. *Internas partes* si spectemus, *Cor* habet pyramidale: quamvis cujusdam cum duobus acuminibus repertum sit. Venæ & arteriæ per brachia perinde ac in homine distribuuntur. Vena, quæ in dextram cordis aurem fertur, moxque in ejus sinum dextrum penetrat, in iis supra aurem cordis sita est. Quæ à cava propagantur, & in renes inseruntur, amplissimæ sunt, post deferuntur ad testes. Musculi temporales sunt exiles & debiles. Auris substantia immobilis. Carnoli, qui nates integrare solent, ridiculi sunt. Etsi verò in multis partibus homini assimiletur: in multis tamen quoque differre certum est: nempe, in musculis thoracis & brachia moventibus; in iis qui cubitum & femur agunt; in manus internâ structurâ; in musculis digitos pedis moventibus; in tendine pedi sublato; in colo, mesenterio, & pulmonis quinto lobo venam sustinente. Sed & in ossibus ab humano sceleto discrepat. Ad lumbos enim sex vertebræ conspiciuntur: humeri articulus plurimum est à thorace abductus: Crura non recta ad spinam tendunt, ideo dum bipes incedit, claudicat. *Pedes* habet concavos, & digitos valde fissos. Plura apud Aquapendentem occurrunt. In plaga Orientali, & aliis calidiori cœlo subjectis nascuntur. In Lybia, Mauritania, parte Caucasi montis quæ in mare rubrum porrigitur, regno Basman, & cæteris. Omne latifundium, quod inter Ægyptum, Æthiopiam, & Lybiam

Galenus Comm. 3. supra Hippocr. de articulis.

Galen. de usu part. l. 16. c. 6.

Vesal. de fabrica corpor. humani.

Aquapend. de sensib. l. 2. c. 8.

Locus.

diffunditur, omni simiarum genere repletum est. In Indiæ montibus, tanta earum copia, ut sæpe Alexandri exercitui terrorem incusserint. In regno Basman, captæ, & mactatæ, excepto mento depilantur, & aromatibus conditæ exsiccantur, mercatoribusque venduntur, qui aliò translatos pro homunculis marinis venditant. Montanis tamen potius quàm planis delectantur. Ideò montes Enisæ, prodente Leone, frequentant. Herbis & tritico delectantur, ideò ad maturas spicas magno comitatu incedunt. Pediculos quoque humanos, vermes & araneos vorant. Inter fructus pomis & nucibus potissimum fruuntur: at reperto in iis amaro cortice, totum abjiciunt: sed & carnium sagina delectantur, à quarum esu pilos deponunt. Vinum etiam bibunt. De *Generatione* pauca occurrunt. Natalis Comes circa æquinoctium vernum commisceri, & circa solstitium æstivum duos catulos parere prodidit. Ælianus quoque binorum fætuum meminit, quorum unus charior ulnis gestetur, alter contemptus penes matrem inambulet. Solent tamen quando in urbes ducuntur, in sexum muliebrem furere. Amicitiam gerit cum cornice & cuniculis: cum gallo, testudine, torpedine, & limacibus dissidet. Cornix, sedulò ipsius speciem admiratur. Cuniculos aliquando in Anglia, apud virum nobilem, contra mustelas defendit. Ob antipathiam matricidæ culeo insuto, gallus simia & vipera addebantur, ut simia gallum persequeretur, vipera gallum fugiens, in hominem sæviret. Testudinem in capite pueri conspicata Romæ quædam, ita exhorruit, ut præ timore, alvi & vesicæ excrementa redderet. Si limacum corona eidem circumponatur, nec eas comprimere, nec attingere audet. Laborat herniâ, propter omentum ponderosum, morbo comitiali, atrophia, inflammatione hepatis, splenis, vesicæ &c. Galenus valdè emaciatam dissecuit, & cæteris partibus illæsis in pericardio tumorem præter natu-

Leo Africa l. 3.

Cibus.

Generatio.

Ambros. Hist. Digit. l. 2. c. 5.

Porta Physiogn. l. 7. c. 8.

Galen. de l. aff. l. 5. c. 2.

ram invenit, qui humorem qualem hydatides emittere solent, cōtinebat. De morsu nihil dico. Virosum esse tradunt; & Avicennas, emplastrum ex cinere cum melle & amygdalis amaris imponit. Naturam, mores & ingenium quod spectat, in maxillarum cavitatibus cibaria condunt, indeque sensim ad mandendum manibus expromunt. Adeò petulantes sunt, ut & leones, illorum clunibus affixæ, exagitent. Injuriæ diu meminisse prodidit Albertus; facilè oblivisci, alii. Mansuefactæ catulos suos omnibus ostendunt. In næomenia exultant, in interlunio summâ tristitiâ afficiuntur. Statim atque per tactum, aut mortem, aut morbum putridum deprehenderint, inusitato narium strepitu personant. Ideò Crollius credit, Medicos sphygmicam ab hoc animali edoctos. Aliquando transverso latere facilius gradiuntur. Inventæ quæ aurigæ munus obibant: latrunculis cerâ effictis ludebant. Fuit quædam, quæ cum infantem à nutrice lavari & fasciis involvi videret; absente, eundem denudatum in ferventem aquam abluendi gratiâ imposuit, & interfecit. Quæ Pareus de simia in ædibus Ducis Somei habet, vide apud Ambrosinum. Dum quæ venatores facere vident, imitantur; facilè capiuntur. Nunquam ita mansuescunt, quin facilè fiant rabidæ. Delectantur quidem puerorum & canum lusu; sed non custoditos strangulant, vel ab alto præcipitant. Vino inebriantur. Zabeces & Zygantes Africæ populi, iis vescuntur, ut Herodotus prodidit. Carnē frigidā & austerā Rhasis judicavit. Cor assum & cū melicrato coctum memoriam acuit: quod Porta signaturæ adscribit. Quantum ad *Differentias*, forma, colore, jubis & magnitudine discrepant. Aristoteles in Caudatas, sine cauda, & canicipites dispescit, quod & Oppianus sequitur. Plinius, coloris albi apud Orseos in India vagari asseveranter scribit. Marcus Polus, quasdam erectas incedere, humano more, prodit. Huc pertinet *Orang-outang* Indorum, ex Angola delatus, & Friderico Henrico Arausionensium Principi donatus, quem Tulpius, *Hominem sylvestrem*, vocat. Erat quadrupes, longitudine pueri trimi, crassitie sexennis. Corpore nec obeso, nec gracili, sed quadrato: habilissimo tamen ac pernicissimo. Artubus tam strictis, & musculis adeò vastis, ut quidvis auderet & posset. Anterius undique glaber: at ponè hirsutus ac nigris crinibus obsitus. Facies mentiebatur hominem: sed nares simæ & aduncæ rugosam & edentulam anum. Aures verò nihil discrepare ab humana formâ. Uti nec pectus, quod ornatum utrimque mammâ prætumidâ (erat enim sexus fœminei.) Venter habebat umbilicum profundiorem: & artus cum superiores tum inferiores, tam exactam cum homine similitudinem, ut vix ovum ovo videris similius. Nec cubito defuit requisita commissura, nec manibus digitorum ordo: nedum pollici figura humana, vel cruribus suræ, vel pedi calcis fulcrum. Incedebat multoties erectus, nec minus gravatè attollebat, quàm transferebat, qualecunque gravissimi oneris pondus. Bibiturus prehendebat canthari ansam manu altera; alteram verò vasis fundo supponens, abstergebat madorem labiis relictum. Cubitum iturus inclinans caput in pulvinar, corpus stragulis firmiter operiebat. Tantam habere animi confidentium Rex Sambacensis retulit, ut non semel in viros armatos impetum faciat. Fœminarum tam ardenti flagrant desiderio, ut sæpe raptas constuprent. In Guinea scribit P. Jarricus, esse quasdam, quæ instar famuli in pila tundunt quæcunque in ea imponuntur, quæ aquam à fluviis in hydriis capite domum deferunt, ita tamen, ut ubi primum domus fores attigerint, illicò hydriis exonerandæ sint, alioqui eas excidere, casuque isto frangi. Dicuntur *Baris*. Torosi sunt & robusti. In India meruit etiam quædam simia alba divinos titulos. Reliquias Zeilan servavit, dentem duntaxat. Præda tandem, inquit Nierembergius, fuit, Constantini Proregis Lusitani, cum

Natura & Ingenium.

Ælian. H. A. l. 7. c. 27. Plin. H. N. l. 8. c. 34.

Usus.

Porta Phytogn. l. 1. c. 17.

Aristot. H. A. l. 2. c. 8.

Tulpius observ. l. 3. c. 56.

Nieremb. H. E. l. 9. c. 45.

Nieremb. H. E. l. 9. c. 46.

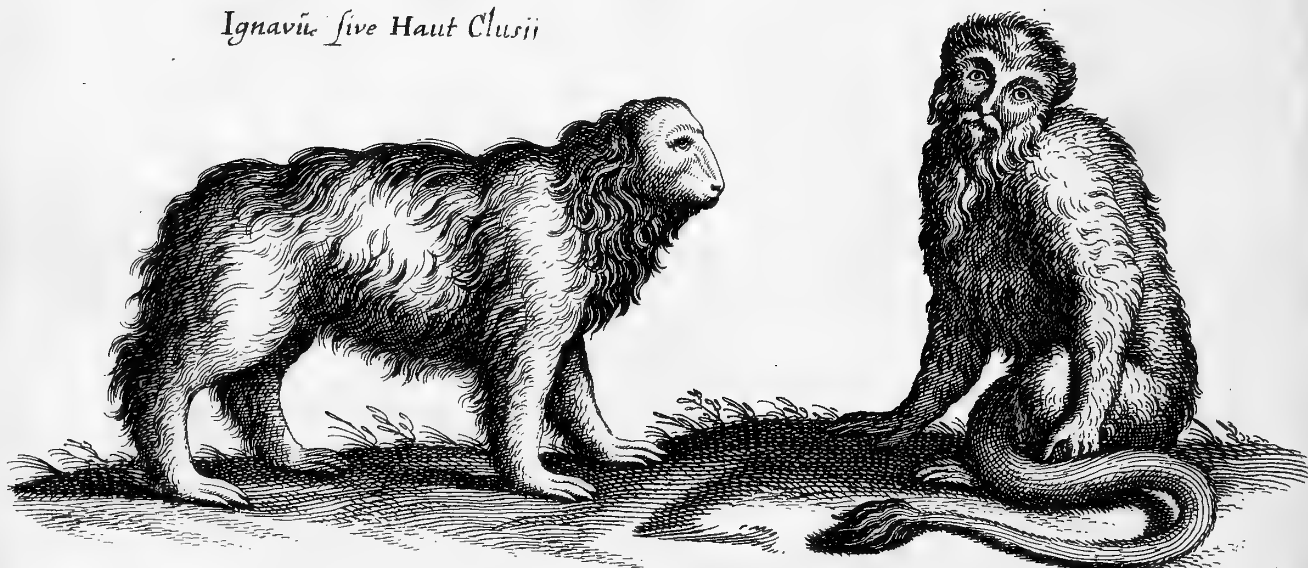
Mapach

Cercopithecus Sagovin Clusii

Cercopithecus Barbatus Clusii .

Ignavus sive Haut Clusii

Armadillo Genus Alterum Clusii .

Armadillo sive Aiatochtli .

cum barbari Principis thesauros cepisset, inter quos & dens ille fuit. Tantâ summorum Regum reverentiâ & divinitatis opinione, habebatur, ut singulis annis à Pegu mitterentur legati, magnis onusti donariis & muneribus, ut solum permitterentur, in argillâ quadam aromaticâ, quam in auro custodiebant, imprimere sigillum ejus, ut absentiam tanti pignoris divini, ejusdem adoratione vel solum per umbram solarentur. Deinde conscius Rex Pegu captum à Lusitanis sacramentum suum, misit ad Constantinum legatos, onustâ navi mercibus, & auri cruciatis trecentum millibus pro redemptionis precio. Plærique Lusitani donandum censuere, exactâ majori summâ: usque ad millionem expectabant. Et quidem Rex ille plus dedisset: at noster Rex, in angustiâ ærarii, prætulit lucro pietatem, atque ut omnibus constaret, publico consessu jussit dentem afferri, agnosci, extrahi, è locupletissimâ thecâ, gemmis & auro exornata: deinde manu suâ in æreum mortarium jacit, tundi jubet usque ad pulvisculum: mox pulverem in ignes ad hoc præparatos dissipat, ut in fumum evanuerit.

CAPUT III.

De Cercopitheco.

Nomen. Ambrosin. de Digit. l.2.c.6.

CErcopithecus caudatum simiarum genus est. Unde nomen sortitur. Græcis eodem vocabulo venit. κέρκος caudam, πίθηκος simiam significat. Dicitur & κῆπος, quod vocabulum alii κῆβος, κεβλος, & κῆτος efferunt. Non desunt qui à voce Græca κῦφος levis vocari putent, quòd hoc animal ob miram levitatem, in diversas partes saliat. Albertus Mamonetum vocat, Itali Spingam, Celtæ ἀβεγάνας.

Descriptio.

De *Descriptione* dum in genere de eo agimus, non est quòd simus solliciti: in specie de iis acturi, singulas describemus. Genitalia nobis delineavit Aurelius.

Locus.

Inveniuntur in Æthiopia, & quidem, si Plinium attendimus, nigris capitibus pilo asinino: in sylvestribus Javæ, & regni Congo; in India supra Emodos montes, quod Strabo scripsit: in monte editissimo, urbi Aden Arabiæ, vicino: in omnibus denique continentis Indiæ locis. (Strabo Geogr.l.15.) In Malabar vilissimo precio venduntur, quòd nuci Indicæ, à qua ad incolas magnum commodum, infesti sint. Censentur esse inter παμφάγους; sed quando desiderio carnis premuntur, propriam caudam arrodere solent. Crocodilos adeò acerbo odio prosequuntur, ut pelle ipsorum visâ ferè exanimentur. In Orientali India, quæ Lusitanis subest non tantum comeduntur; sed & in morbis, tanquam saluberrimi exhibentur. In deliciis propter mimicos gestus haberi, notum. Ossa tusa & hausta dolores Gallicos, evocato sudore levant. De *Ingenio & Moribus* ipsorum ita eleganter *Nierembergius* scripsit. (Nieremb. H.E.l.9. c.44.) Omnes, inquit, penè filiorum charitate insignes sunt, amplexu graves. Vescuntur fructibus arborum & ovis avium. Ebibunt plures lotium & sordes suas. Nonnunquam videntes hominem solum, descendunt ad ludendum cum eo. Omni sunt astu industrii. Mirificum est, arborum stipites, quas conscenderunt, in viatores torquere & jaculari, transilire flumina caudis invicem apprehensis, & ab arboribus fluviis vicinis vibratas, tamdiu, donec extremus oppositæ trans amnem arboris ramum abripiat: quo affixo arbori, catena simionem utrimque protenditur. Deinde cum is qui in alterâ parte hæsit, tutò se affixit, vociferatur, signum jam notum ipsis, quo audito, alter extremus se solvit; ita omnes transmittuntur. Super omnia sagitta aliove telo confossi, vicissim quantam possunt, ne dicam quantam solent homines hominibus, opem ferunt, admotisque foliis muscove arborum vulneri, sanguinem confluentem callent sistere, atque ita vitam, si fieri possit, tueri. Educunt filios, singulos pariunt, circumferunt, amplexu tenaci adhærescentes mira pietate & amore erga prolem, atque id juxta montium verrucas, & summa

cacumina, ubi venatores pyram construunt maizio circumdatam, adjecto lapide cacalotetl sive corvino, cujus est natura, si igne calefactus fuerit, tonitru edere, atque dissilire. Accurrunt cercopitheci, juxta incubant, edentes sparsum cacacoatl: sed terrente eos subito in illos emisso lapide, obliti filiorum, ac velut expertes luminis, aufugiunt, deserentes sobolem charissimam venatoribus prædam. Deportant quoq; in tergoribus prolē, donec commode jam sibi possit providere. Complectitur filiolus matrē manibus per collum, pedibusque per spinam. Magna aliquibus pernicitas: ferè volucrium ritu occupāt arbores, transvolantq; ab una in aliam. Visus est qui transcenderit uno impetu fluvium. Plura de calliditate dixi alibi; pauca adhuc hîc appendam, & diversa. Simiarum duces, quando agmen aliquod nostrum transire sentiunt (nec enim pauci, ne dicam soli, auderent) plebejâ multitudine variarum specierum convocatâ, procurrunt obviam, & clamoribus horrendis ex arbore in arborem transiliētes, nostros, quacunq; gradiuntur, insecutæ, mille scurrilitatibus & gestibus mille derident, caudatæ præsertim, finguntque sæpius velle turmatim nostros impetere; sed ubi, ad arborum jam truncos demissæ, vident sagittas & sclopetas, quas expertæ sunt aliquando, aptari, ac in se dirigi, vento velocius ad arborum culmina resultant, ibi conquestibus rabidis emissis, dentibus frendent minabundæ. Tantā esse illarum dexteritatem inquiunt, ut discussas in sua corpora sagittas evitare sciant, & manu prehendere, ac si sponte porrectas acciperent: sclopetarū tamen globulos non ita disjicere didicerunt, quibus multas juniores, fortè non ita sagaces, nostri extinxere. Quando sociam vidēt aliquam de suo grege præcipitem ruere vulneratam, à nostrisq; tolli è terra, tanto fremitu ac strepitu tonant & replent æthera, ut mille leonum rugitus & tigridum totidem superent runcatus. Sed unum est auditu gratissimum. Quæque simia, quando jam captant arbores ascensu suo, lapides quotquot unâ manu gestare potest, ore etiam aliquot supportat, indeq; lapidibus certāt in transeuntes, quando aut sagittas, aut sclopetas in eas jaculari cessant nostri. In vetulam melampo majorem, caudatā simiam, sagittarius è nostris tetendit scorpionem: expectaturā se simulavit simia; sed ubi jam dirigi oculo clauso sagittam vidit, jaculato in sagittarium lapide, faciem acriter contudit, & dentes illi dicitur confregisse. De novo tamē stratagemate pœnas cercopithecus dedit: quo enim tempore lapis ad sagittarium decidebat, sagitta in simiā ascendebat. Interfectam comederūt in deliciis. Comedissent & bufones, aut si quod deterius, tanta illos fames urgebat. Quod de occursu in milites fertur, occasionē puto dedisse priscis, ut simios aliquos vetusti orbis homines putarint ob simile stratagema. Hæc natalitia Cynocephalorū fabulis. Aliquando putavi & pygmæorum fortasse fuisse, adeò in pluribus simulāt humanos actus. Illud mirum commercii quodamodo capaces esse. Johannes Ardenois scribit, magnam familiaritatem contrahere simios cum barbaris, pro argento cum illis ludere, deinde ex lucro parato invitare ad tabernā, & solvere pretium vini numerata pecunia. Fortasse major est calliditas quam ob oculato teste accepi. Aderat inter milites Havanę, dum luderent simius: observabat illū qui plus lucraretur, hærebatq; ejus lateri donec colludiū largiretur pro more. Si nolebat, pugnis simius cædebat, si donaret statim ad tabernam convolabat, & manu acceptum vas porrigebat vendenti vinum, ut sibi infunderet. Coronato calice tunc ebibebat, mox solvebat pretium, colludio tradito, & recedebat: quod si excederet pretium colludii, expectabat ut rursus venditor infunderet merum: quod bis aut ter repetebat pro valore argenti. Josephus Acosta alium narrat missum ad tabernam, non prius tradere solitum pecuniam, quam acciperet lagenam plenam, quam adversus pueros tutabatur, fugans eos correptis per intervalla lapidi-

pidibus: & quamvis vini avidus potor esset, illibatam tamen Domino referebat. Idem mulieribus fuco ornatis valde infensus, discerpebat crines & cultum. De *ferocia* illud admirandum, quod Petrus Martyr prodidit hac historia; animalia nutriri in arâ Cariai eadem, quæ jam diximus: sed unum repererê naturæ longè dissonæ; id est grandi cercopitheco par, cauda longiore procerioreque: Cauda suspensus; & robur, ter quaterve se devolvens; captando; ex ramo transiliit in ramum, & ex arbore sese projecit in arborem; ac si volitaret. Arcuarius è nostris unum sagitta confixit. Vulneratus sese dejicit cercopithecus, hostem vulneratorem rabidus adoritur. Stricto ense agit in pecus venator; lacertum cercopitheco abscidit, cepitque mancum ferociter renitentem. Ad classem perductus, inter homines parumper mansuetudinem induit. Dum sic ferreis vinctus catenis servatur, è littoribus adducunt aprum venatores alii (cogebat namq; carnium desiderium nemora perlustrare) cercopitheco aper, & ipse ferox ostenditur. Setas excutit uterque. In aprum cercopithecus furibundus salit, cauda circumligat aprum, cum servato à venatore victore suo lacerto, guttur apri prehendit, reluctantem suffocavit. Astuto etiam stratagemate suo usum alium simio Hispali, quem volebant occidere: ille per domorum tecta fugax, vidit se à sagittario peti. Descendit illico per fenestram quandam, & casu obvium infantem ab incunabulis corripiens, complexus est, iterumque se tectis restituens quoties sagittarium videbat, objiciebat pro clypeo infantem. Conscius erat, non emissurum sagittam cum periculo innocentis. Tantum Nierembergius. *Differentiæ* Cercopithecorum sunt variæ, seu magnitudinem, seu colorem, caudam, & alia spectes. Scribit Megasthenes referente Æliano, in Prassiana Indorũ regione vagari maximis canibus non inferiores, caudamq; quinq; cubitorum longam trahere. *Coloris* ratione, alii

Ælian. H. A. l. 7. c. 20.

sunt nigri; alii cinerei, cæsii, varii. Scaliger aliquos nigros cum maculis albis; alios gilvos; alios furvos; alios fulvos observavit. Caudam alii longiorem, alii breviorem habent. Cæterum optimè mihi in *Barbatos, Erectos, Leoninos, Moschatos* & *Ambiguos* distingui posse videntur. *Barbatorum* aliquot sunt genera. Qui *Guariba* apud Brasilienses dicitur, capitinam & rotundam habet. Ipse magnitudine est vulpis nostratis: facie elata, oculis nigris, splendentibus: auribus brevibus subrotundis: cauda longa & versus extremitatem nuda, quam semper torquet; pilis totius corporis nigris, longis, & splendentibus. Maximo numero in sylvis inveniuntur, ibique horribilem clamorem excitant. Singulis diebus, inquit *Marcgravius*, ante & post meridiem semel atque iterum conveniũt. Unus eorum minor in medio & altiori loco residet, reliqui paulò inferius circumsident, tunc præcinit superior alta voce & signo manu dato, reliqui omnes accinunt, tamdiu cantiones prorogantes, donec superior iterum manu signum det, tunc omnes uno momento silent, & superior grandi voce cantionem finit. Catulos suos in dorso gestant in ramis arborum discurrentes. Mordax animal, nec domari potest. Dantur & alii nigri ingentes; qui longam, nigram, & villosam barbam habent. Nigritam mulierem si solam offendere, vi adactam stuprant. Quem Clusius descripsit, hoc peculiare habebat, quod ejus satis longa cauda in floccum desineret, leonum ritu. Guineensis ille qui in Congo vocatur *Exquima*, pilos habet fuscos, sed per totum corpus quasi adustos: fuscis punctulatim albus inspergitur. Barba, quæ egregiè alba, capillis duos digitos longis passis, & quasi pexis constat. Iratus, os amplè diducit, & mandibulas celeriter movet. Ad hunc referri potest *alter* magnitudine par, qui in utraque gena, magnam copiam pilorum longorum ex albo flavescentium, instar magnæ barbæ hircinæ, utrique & ad utram-

Marcgrav. Hist. Natur. Brasil. l. 6. c. 5.

que

que aurem tenet. Crura & pedes nigri. Ludit & clamat ut alter. Ambrosinus trium icones exhibet. *Primum* Callitrichen esse putat, quem in alio cœlo, quàm Æthiopico, vivere posse negat. *Alter* quoque ipsi congener esse videtur. *Tertius* facie est senis, caudâ longissimâ nigrâ. *Erectum* nobis Gesnerus prodidit; facie, cruribus, & membro virili hominem æmulantem. Stando magis perseverat; ideò nomen dedimus: pueros & mulieres non secus amat ac homines suæ regionis; conaturque, si vincula effugerit, palam cum illis concumbere. Tantæ est industriæ; ut aliqui homines, minùs ingenio valere dicantur. *Leoninorum* aliquot sunt species. Prima est illa, quæ Brasiliensibus *Cagvi*, Congensibus *Pongi* dicitur: estque *major* & *minor*. Major obtinet magnitudinem Cercopitheci Cay, cui & aliquomodo similis est. Facies illi rotunda, leonina; aures nigræ & pilis nudæ: os leoninum: oculi nigri. Cauda unum pedem & quatuor digitis longa, & pilis ruffis vestita. *Major*, Leonem quoque facie refert; capite parvo, & vix pomum minus æquante; naso exiguo; oculis tenens: dentibus acutissimis; auribus subrotũdis: caudâ decem digitorum longa; ex albo quasi & fusco annulata. Velocissimus est in saliendo: & vescitur pane, farinâ Mandioca & aliis. Totum corpus longitudinis est sex digitorum. *Altera* est, quæ *Sagovin* dicitur, formâ, quantum ad collũ, rostrum, anterioremq; corporis partem, leoninæ similis: sed adeò delicata, ut navis in mari agitationem nullo modo ferre possit. Præterea, adeò superba, ut ob levissimam occasionem inediâ potius & cibi abstinentiâ, vitam finire cupiat, quam minimâ molestiam perferre. Quem Nierembergius vidit & descripsit, à Roderico Lincio advectum, erat sciuro minor, & adeò delicatulus, ut villosâ pelle fovendus esset. Rostrum & capitis pars anterior, leoninam quodammodo formam referebat; fuscoq; colore, cui rubedo permixta erat prædita. Aures albicantibus villis erant hirsutæ; quibus ruber color etiam admixtus: guttur & pectus longioribus villis, partim fuscis, partim albis tecta habebat: reliqui pili per corpus sparsi nigri & albi, radiati à dorso ad ventrem alternis erant dispositi: Cauda etiam, quæ longa erat, similis coloris pilis alternatim erat tecta: venter nigris pilis tectus: Crura breviores albi pili quâdam rubedine infecti tegebant. Pedes in quinque digitos, non valdè longos fissi, albis unguibus erant præditi; fortasse nullus elegantior. *Moschatus*, Brasiliensibus *Caitaja* dicitur. Pilo est longiore ex albo flavescente. Capite subrotundo; fronte haud elatâ, aut penè nullâ, naso parvo & compresso; caudâ acutâ. Altissimâ voce clamat: & facilè ad iram commovetur. Memini me apud Generalem Wardenburgium ex Brasilia reducem Amstelodami vidisse. Est & alia hujus species pilo magis fusco, instar Zobellinorum. Ad *Ambiguos* spectant, *Macaqvo* Congensium, *Cay* Brasiliensium, & *Guineensis* alius. *Macaqvo*, colore est lupi: naribus bifidibus elatis; capite ursino; natibus calvis; caudâ arcuata. Longitudo corporis à capite ad caudam, unius pedis & supra: Crassities ubi maxima, unius pedis & novem digitorum. Clamat, hah, haha. Penem habet humano similem. *Cay* apud Touvoupinambutios est frequẽtissimus, pusillus, & nigri coloris. Maxima ex parte in sylvis versatur, & potissimum peculiaribus arboribus insidere solet, ferentibus siliquas perinde crassas, ut nostræ majores fabæ, quarum fructu vescitur. *Guineensis alius*, pilo est ex umbra gryseo, fuscæ & flavo ex umbra admixto, ferè ut in dorso leporino: capite parvo, & cauda longa.

[Margin notes: Marcgrav. Hist. Brasil. l.6.c.5. — Nieremb. Hist. Exot. l.9. c.44. — Marcgrav. Hist. Brasil. p.227. — Marcgrav. Hist. Brasil. l.6.c.5. — Letius Hist. Americana c.10.]

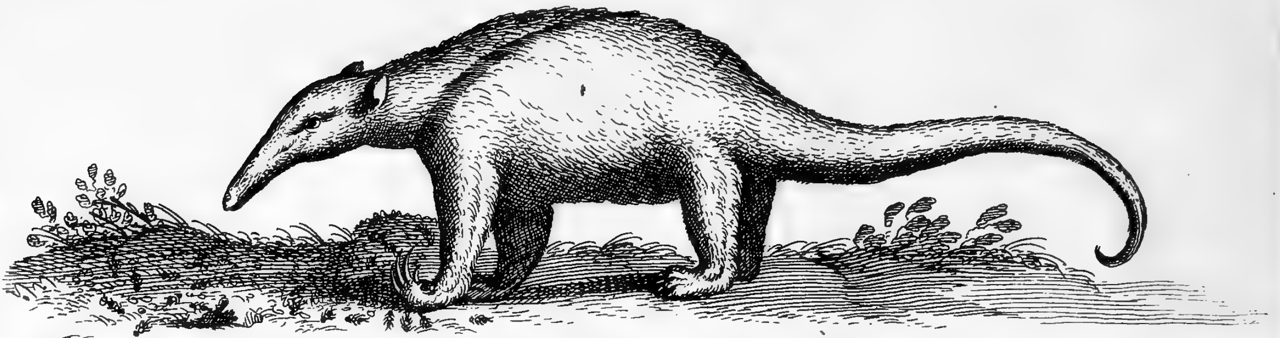
CAPUT IV.

De Cynocephalo, Papione, & ferâ Upalim.

Nomen.

Cynocephalus à canino capite nomẽ accepit, quasi κυνὸς κεφαλὴ, Gesnerus Tartarinum alicubi vocat, quòd pri-

Tamandua . î .

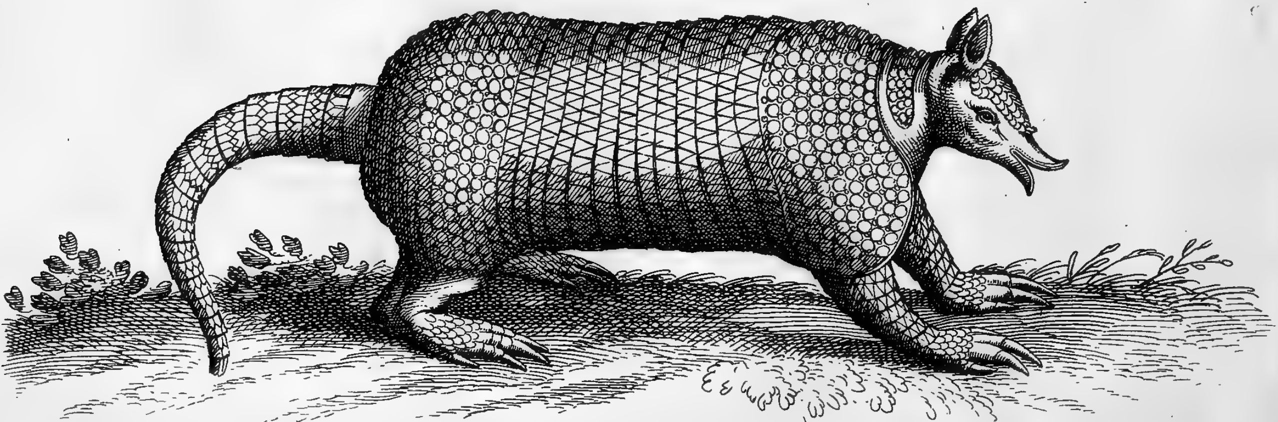
Tamaudua guacu .

Ai ſive ignavus .

Tatu ſeu Armadillo .

Gesner. in Appendice quadrup.

primùm ex Tartaria hoc animal advectum sit. Aelianus κυνοπρόσωπον dixit, quod faciem caninam habeat. Aristoteli fortè est χοιροπίθηκος, seu simia porcaria.

Descriptio.

Ejusdem fermè formæ est cujus simia caudata: at in corporaturâ, crassior, validior, & magis efferatus, faciemq; caninam à natura adeptus est. Strabo faciem Satyro similem ei tribuit. Fœminis sua natura excidit, ut palam expositã extra corpus vulvam, per omnem vitam ferãt.

Locus.

Reperiuntur in Aethiopiæ partibus, si Solino fides; in regione Arabiæ à Dira usq; ad Austri cornu, & præcipuè in ultimo promontorio, si Straboni. Aelianus montes supra Dachinabadem ipsis tribuit; Herodotus regionem quam Aratores in Lybia versus occidentem habitãt.

Cibus.

Cibus ipsis idem cum simiis. Fructus testaceos dum edunt, involucra rejiciunt. Carnibus quoque & assis & elixis vescuntur: illis inprimis, quæ ad delicias in culina paratæ sunt. Vini potionem non recusant.

Vox.

Vox iisdem rudis & varia. Aliquando acutum strident, aliquando ululant. Orus latrare dixit.

Aelian. H. A. l. 6. c. 48.

Ad *Naturam* & *Mores* Cynocephalorum pertinet, quòd facilè ad iram effunduntur: quòd nunquam à petulantia sunt alieni, præterquam quòd, teste Plinio, simiis sint efferatiores: quòd instinctu quodam naturali ducti, Aeliano auctore, tempore æquinoctii, singulis horis diei ac noctis mingunt, & clamorem quendam edunt: quòd denique mas in interlunio, nec comedit nec quopiam intuetur, sed faciem in terram dejicit: fœmina verò, etiam sanguinem è genitali emittit. Lunæ exorienti congratulari dicuntur. Ideò in sacris ab Aegyptiis nutriebantur, ut inde tempus Synodi luminarium scire possent. *Ingenio* quoq; sunt singulari, & proximè post elephantinum ad humanum accedens. In Aegypto discunt ad quemlibet epistolas deferre. Observavit Bellonius qui nummos hero deferẽdos, manu protensa, à spectatoribus exigebant. Referri ad Cynocephalos potest, tum illud animal cujus Alvarez in Aethiopico itinere meminit; tum illud cujus Clusius.

Aelian. H. N. l. 6. c. 5.

Strabo Geogr. l. 15 Bellon. Observ. l. 2. c. 52.

Illud vervecem magnitudine æquat, & instar leonis hirsutum est; gregatimque in monte secus locum Calote dictum incedit.

Ambrosin. Hist. Digit. l. 2. c. 7.

Hoc, corpus villis longis cineracii coloris obsitum habebat, caudam cercopitheco breviorem, rostrum longum, extimâ parte obtusum; nates glabros prorsusq; depiles, & sanguineo colore refertas, ac si cutis ab illis detracta fuisset. *Papio* Germanis Pavyon/ animal est, ex descriptione Gesneri, magnum, hirsutum, horrendo capite, brevibus cruribus, cauda ferè vulpina, sed admodum brevi & plærumq; erecta. Pedes sunt humanis similes, & proceritati corporis minimè respondentes. Tam est solutissimum animal, ut ad fœminarum conspectum effervescat. Vescitur pomis, pyris, & aliis arborum fructibus: aliquãdo panem & vinum pro potu appetunt. Fœmina geminos, marem nempe & fœminam unica parturâ, ut plurimum eniti solet.

Ambrosin Hist. Digit. l. 2. c. 8.

Fera Vpalim Cercopitheci Aethiopici est magnitudine. Pellis quasi cocco tincta rubet, maculis aliquot in locis conspersa. Caput instar globi rotundum. Pedes rotundi & lati, nocuis unguibus vacui. Mauri carnem assulis verberatam ut tenerior evadat, comedere solent. Quibus cibariis delectetur, ignotum.

Ambrosin. Hist. Digit. l. 9. c. 9.

CAPUT V.

De Ignavo.

Marcgr. Hist. Brasil. p. 221.

DUas Ignavi species nobis authores prodidere. Primam Lusitani *Perillo ligero*, seu Caniculam agilem per antiphrasin vocant; aliquando *Priguiza*. Magnitudine est mediocris vulpis nostratis. *Collo* brevi, duos ad summum tres digitos longo: *Capite* parvo & subrotundo: *Ore* turbinato non amplo. *Dentes* habet instar agni, nec acutos; *nasum* glabrum, elatum, nigrum: *Oculos* parvos, nigros, somniculosos: *auriculas* nullas: *caudam* obtusam figura panis sacchari. *Vngues* in singulis pedibus tres, ex albo flavescentes & deorsum incurvatos; superius

Clus. in Auctar. Exoticor.

perius arcuatos, interius excavatos. Totum corpus prolixis & duos digitos penè longis pilis est vestitum cinerei coloris, Taxi similibus, sed mollioribus & cum albedine mistis. Animal est ignavissimum, & tardissimi incessus, adeò ut eum in vivo cum admiratione Cl. de Laet, observarit. In arboribus lentissimè repēdo progreditur, ibique habitat, foliis arborum vescens. Nunquam bibit. Vocem nisi rarissimè edit. Arctissimè quæ semel unguibus apprehendit, tenet. Pluviam etiam levem metuit. In dissecta fœmella observatum, cor motum suum, corpore avulsum, per semihorium retinuisse: placentam uterinam constitisse multis particulis carneis, instar substantiæ renum, rubicundis, magnitudinis variæ instar fabarum: in quas per multos ramulos vasa umbilicalia inserta erant. Fætum, pilos, dentes, ungues habuisse. Cor fœmellæ, inquit Marcgravius, duos insignes habebat auriculas, cavas. In ventriculo os superius duos digitos transversos à pyloro: eratq; in altera parte ventriculi, ubi superius aliàs communiter os esse solet, processus instar intestini spithamę longitudine, sed nullum exitum habens. In vētriculo planè viridis materia foliorum arboris comestorum inveniebatur. Papillas duas in pectore. Coriū solidissimum & tenax. Animal, addit idem, sine dubio vivax: Intestinis enim omnib. exemptis adhuc se movebat, & pedes contrahebat. Icon quam adjicimus, paulo longius collum exhibere, De Laetius, qui vivū vidit, testatur. Addunt quidam tanta pertinacia adhærescere, ut nisi mortuus non avellatur. Hernandus unius diei spacio vix quinquaginta passus pertransire posse dixit: Nocte duntaxat sonitum edere, posteriorib. syllabis sensim magis ac magis gracilescentibus: & in arboribus viginti aliquando dies nullo cibo assumpto commorari: obtuso denique visu præditum esse, addidit. (Nieremb. H.E.l.9. c.15.) *Altera* species, quæ Lerio *Hay* dicitur, simiæ habet faciem, cutem hispidam & villosam, crura hirsuta, ternos in singulis pedibus acutos & oblongos ungues. Capta sine difficultate cicuratur.

CAPUT VI.

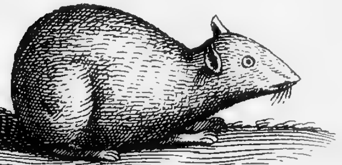
De Taxo.

TAxus nullum propriū apud Græcos nomen habet. Latinis dicitur etiam Daxus, ut Alberto, fortè à Grçco δαζὺς hirsutus & villosus; Meles seu Melis; Melus, ut Bartholomæo Anglico; Melo & Melotus, ut Isidoro, seu propter membrorum rotunditatem seu propter aliud quid. (Ambros. Hist. Digitat. l.2. c.11.) Est animal fele majus, & vulpe, ad cujus naturam accedit, humilius, pelle villosâ, rigidâ, coloris leucophæi. (*Descriptio.*) *Pilos* plures habet albos quàm nigros. *Caput* in medio nigrum, in lateribus album: *Dorsum* latum: *dentes* acutissimos. *Crura* sinistri lateris ipsi quidam breviora assignant, sed experientiâ reclamante. Reperiuntur passim, in locis montanis Italiæ, Helvetiæ, & aliis. (*Locus.*) *Victitant* crabronibus & vermiculis; pomis & uvis, quorum esu autumno potissimum pinguescunt. (*Cibus.*) Cuniculorum tamen carne apprimè delectantur, tum anseribus, pullis & aliis avibus. Fœtus more vulpium in utero gerunt, & cum luna ternos orbes compleverit, pariunt. (*Generatio.*) Adventante autumno quandoq; duos, interdum tres enituntur. Summa taxis cum vulpibus antipathia. (*Antipathia.*) Hi enim ubi egressos observavere, latibula eorum excrementis cōspurcant, & fœtore replent, ut alia exstruere cogantur. De *Natura & Moribus* habe, (*Natura & Mores.*) Pellem adeò densam gerere, ut ictui resistat: Nasum tam imbecillem, ut violato, moriatur. Ideò fortè Plinius, has bestias distenta & sufflatâ cute morsibus canum & ictibus hominum reluctari scripsit. (Plin. H. N. l.8. c.28.) A canibus aut aliis feris vexatus semet ipsum resupinat, atque dentibus & pedibus repugnat. Brevitatis pedum conscius non longè à latibulo digreditur. Urgente bruma occultatur, & somno pinguescit. Ad focum hyeme allatus, in carbones se conjicit, ut Carolus Stephanus observavit. Crescente lunâ adipem ejus augeri, decre-

Carigueija .

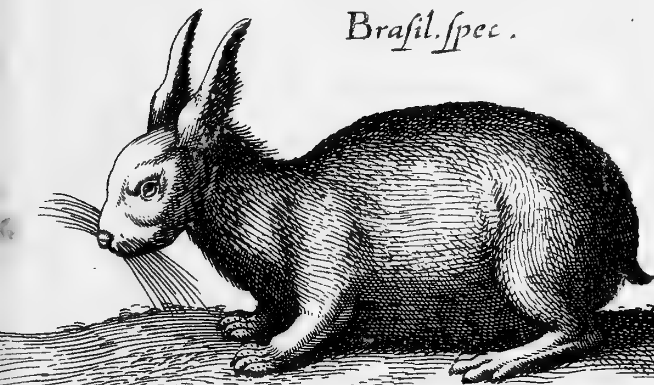
Aperea Cuniculi species .
Veldratte .

Aguti vel Acuti Cunic.
Br. spec .

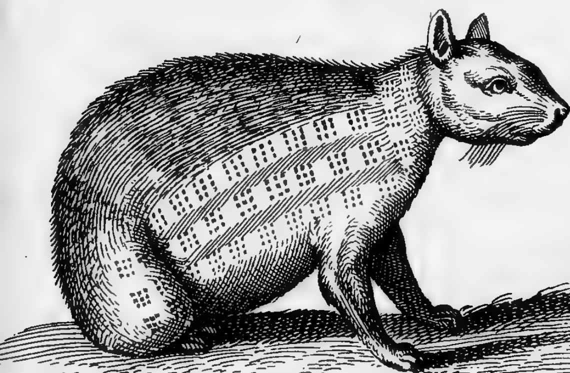
Cavia Cobaija Cunic .
Brasil. spec .

Paca . Cunic . Bras. sp.

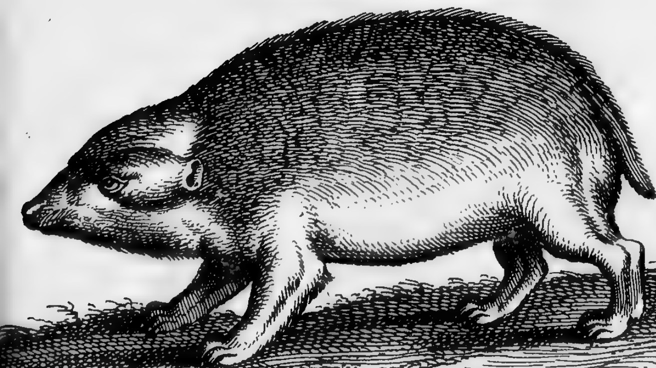
Cuniculi Ind. Gesneri .

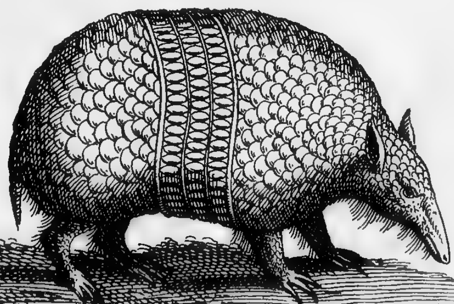

Dachs .

Tatu Apara .

crescente minui, interlunio eâdem destitui, incertum. Morsus ejus exitialis, quòd crabronibus & aliis venenatis victitet. *Ingenium* in quibusdam ostendunt. Dum latibula effingunt, ignavum effossæ terræ vectorem constituunt, & postquam supra supinum extensis cruribus terram accumulavere, per pedes mordicus apprehensos, extra antrum educunt: idque toties repetunt, donec latebræ latitudo habitatoribus sufficere possit. Tantam palearum & foliorum prosternendo sibi lecto, unica vice, capite & pedibus intra foveam ducunt, quantam homo sub brachio deferre non posset. Latibula cum duobus ostiis fabricant. Flante Austro septentrionale aperiunt; flãte Boreâ, australe. Victum pro hyeme colligũt; quâ durante, dum mas an ad vernum tempus sit duraturus dubitat, ne fœmina ad satietatem comedat prohibet. Quando in senio excœcantur, tunc ex fovea ad pastum non egrediuntur, sed se invicem nutriũt. Dum in eminentiori colle deprehensi venatores sentiunt, pedes anteriores supra capita ponunt, corporeq; in globum redacto, more ursorũ, sese præcipitant. In Italia, Germania, & aliis regionibus, habentur Taxorum carnes in deliciis, inprimis si autumno capti fuerint. Apud Helvetios cum pyris coquuntur. Savanorola porco sylvestri assimilat; Platina carni hystricum. Quantum ad *Medicinam*, adeps taxi per clysterem infusus, dolores nephriticos mitigat: mammarum scissuris prodest, in compositionibus arthriticis adhibetur. In membris contractis oleum commendatur, cujus parandi rationem Veckerus docet. Sanguis siccatus lepræ medetur, si Carolo Bouillo credimus. In peste cum sale & cornibus animalium destillatus offertur. Lonicerus diebus tantum canicularibus destillat, & drachmas duas præscribit. Gesnerus compositionem quæ recipit sanguinem taxi, terram Armenam, Crocũ, & tormentillam, sævissimâ peste, feliciter adhibitam, se legisse scribit. Cinis supprimendo sanguini inservit.

Olaus Magnus l.18. c.18.

Vsus.

Bruyer. de Re cibaria l.13. c.3.

Vecker. l. 2. Antid. Special.

Nihil de cerebro, testiculis, & dente vel pede sinistro, quem brachio subligatum memoriam juvare, Albertus prodit, dicam. Ex pellibus Taxorum olim quoddam genus vestis texebatur, quæ ab humeris usque ad lumbos pendebat. Ex iisdem canum collaria conficiuntur. *Differentias* si attendas, Olaus *Domesticorum*, qui ludicri, & *sylvestrium*, quorum setæ rigidæ mentionem facit. Communiter in *Caninos* & *Porcinos* distinguuntur. Ambas in agro Matisconensi se accepisse, affirmat Brujerinus. *Canini* rictu sunt canino; latibula in locis sabulosis fodiunt, & quidem sine multis cuniculis; & cadaveribus, illisque cibis, qui canibus in deliciis vescuntur. *Porcinos* Carolus Stephanus subalbidos & caninis majores facit; & circa ostium cavernæ, parvâ prius rostro excavata fovea, excrementa deponere scribit. Addit Gesnerus, radicibus, fructibus, & omnibus quæ sues appetunt, vesci. In regione Americana quoddam animal vagatur nomine *Heyrat*, quod bestiam mellis avidissimam significat. Colore est castaneo, magnitudine Cati. Quotidiè apum opificium inquirens, in arborib. versatur. Potest ad Taxum referri, *Quaupecotli*, & *Tzcuintecuani*. Illud, animal est duos plus minus dodrantes longum; rostro prolixo, tenui: versus superna contorto, prolixâ item cauda, pilo longo, circa alvum candente, cetera fusco aut atro, candentique sed circa dorsum nigriore, atris pedibus & incurvis unguibus. Mitescit facilè, vorax est; nullis escis oblatis parcit, placidum est item, ac mille modis blãdiens, sed ignotis noxium. Reperitur in nova Hispania, & gaudet montibus. *Tzcuintecuani*, seu Cynodecticus, est huic congener, nõ solum magnitudine & moribus, sed etiam rostro, quod prælongum est ac tenue, & pedibus. Color albus est, maculis nigris ac ma nis distinctus. Nomen habet à mordendo. Vivit non longè à mari Australi. Hisce congener est *Tlalcoyotl*, animal pilosum, duas spithamas longum, unguibus melis, crurib. brevibus, nigro vestitis pilo, brevissi-

Differentia.

Nieremb. Hist. Exot. l. 9. c. 43.

Nieremb. l. 9. c. 77.

Nieremb. l.c.c.73. vissimâ cauda. Caput habet parvum, rostrum tenue & longiusculum, caninos exertos, corpus album in fulvum vergens, sed dorso ac superna capitis parte & colli nigris, lineaque distinctis candenti. Victus eadem ratio, quæ quanperotli.

CAPUT VII.

De Castore.

Nomen. CAstor, Græcis κάστωρ, nomen ἀπὸ τοῦ γαστέρος, id est à ventre invenit, ὑπογάστειον γὰρ τὸ ζῶον, καὶ σχεδὸν ὅλον κοιλία: quod ferè totum hoc animal venter sit. (Ambros. Hist. Digit. l.2.c.13) Ridiculi, qui à castrando deducunt, quasi venatoribus visis, cõscius se propter testiculos peti, eosdem dentibus evellat, & abjiciat. Parvos enim habet & spinæ adhærentes, qui superstite ipso, avelli non possunt. Dicitur & *Fiber*, non tam quòd circa extremas fluminum ripas assiduè versetur, & fibrum antiqui extremum dixerint: quàm ab Aeobeo φιβερὸς mollis, (Salmas. in Solin.) quòd molles pilos habeat. Lutram ab iisdem extremis fluminum oris dici, quæ Priscis, lytræ, falsum. Diversa enim sunt animalia. Bellonio est Aristotelis *Latax*, sed falsò. Distinguuntur enim. An Orchia dici possit, non decido. Quidam Semipiscem ob vitam amphibiam dixere. Colore est ex

Descriptio. albo cinereo in dorso nigricante: pilo quã Taxi subtiliore, qui quo nigrior, eò pellis preciosior. *Dentes* habet acutissimos, quibus ligna secat, anterioriores rubidos. *Pedes* priores caninis similes, posteriores propter membranam interjectam anserinis quibus in natando utitur, utrosque quinq; digitis constantes. (Plin. H.N. l.8.c.30.) *Caudam* piscium similem fecit Plinius. Secundum eundem, (Bellõ. Hist. Aquat.) in majore, sesquipedalis est, senos digitos lata, duos crassa, quatuor interdum librarum pondo, ad margines in tenuitatem desinens; mẽbranâ glabrâ & lividâ contecta, super quam lineæ quædam, squamas piscium mẽtientes, incredibili artificio depictæ sunt. In inguinibus geminos habet tumores ovi anserini magnitudine, utrinque unum, membranâ suâ conclusum. Inter hos pudendum residet. Tumores hi, folliculi sunt membranâ contecti, in quorum medio meatus, ex quibus liquor pinguis & cerosus exsudat, quo, admoto ore deterso, corporis quos contingere potest partes, velut oleo oblinit, non aliter ac aves quædam, quibus supra podicem vesicula est, liquorem pinguem & olei æmulum continens, eundẽ rostro exhauriunt, & pennas perungunt, ne sub dio morantes, madefieri possint. Testes non esse, vel exinde colligere licet, quod nullus ab his conspiciatur meatus. *Partes* internas si spectemus, lingua, corde, ventriculo, intestinis, & hepate in quinque lobos diviso, porco potius quàm alteri animali similis est. *Fel* sub minoribus jecoris lobis latitat. *Splen* parvus pro magnitudine corporis judicatur. *Renes* magni tanquã vituli anniculi, & copiosa pinguedine obducti. *Vesica* suillæ similis. *Testes* parvi & spinæ adhærescẽtes. Fœmina, observante Matthiolo, unico tantum meatu, & parit, & egerit, & mingit, uteri & vesicæ cervicibus illuc concurrentibus. In secto Castoreo, comperit Gesnerus, substantiam in folliculo flavam, solidam, ceræ similem, acrem & minimè terream. Ipsum unius libræ pondere fuit. Comperit & genitale, quod unico ossiculo constabat. Invenit in utroque tumore & alium folliculum, substantiam melleam & fœtidam putrescẽtis casei instar, continentem. Habetur & in fœminis, sed adeò exiguum, ut vix unciam ponderet. In quo Bellonius calculos ovi magnitudine invenit, adulteratum sine dubio erat.

Locus. Reperiuntur Castores, apud Burgundiones circa Matronam fluvium; Sequanos in agro Cabillonensi, Lotharingos, Austrios, circa Danubium ubi Biferi nominantur, in Helvetia, circa Arulam, Rusam, & Lomagũ fluvium. (Scalig. Exerc. 215. Brujer. Rei Cibariæ l.18.c.4.) In Polonia quoque, Russia, Prussia, & Italia, ubi potissimum Padus in mare se exonerat. Denique circa fluvios Ponti, unde optimum castoreum venit, & in Hispania. Aquas septentrionales potius quàm Rheni, Danubii, & alios qui continuo navigiorum decur-

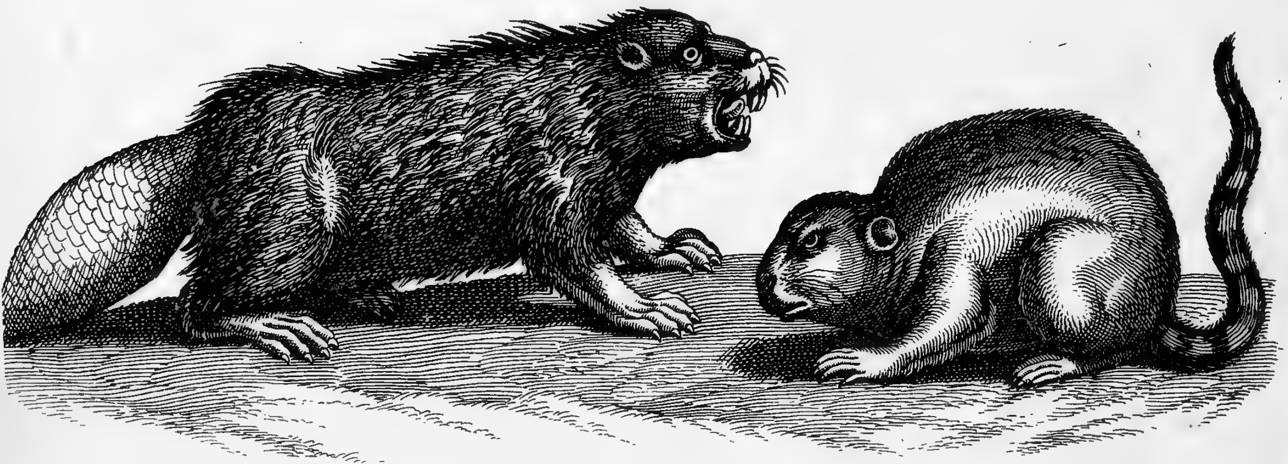
Vitulus Marinus. SeeKalb.

Lutra. Otter.

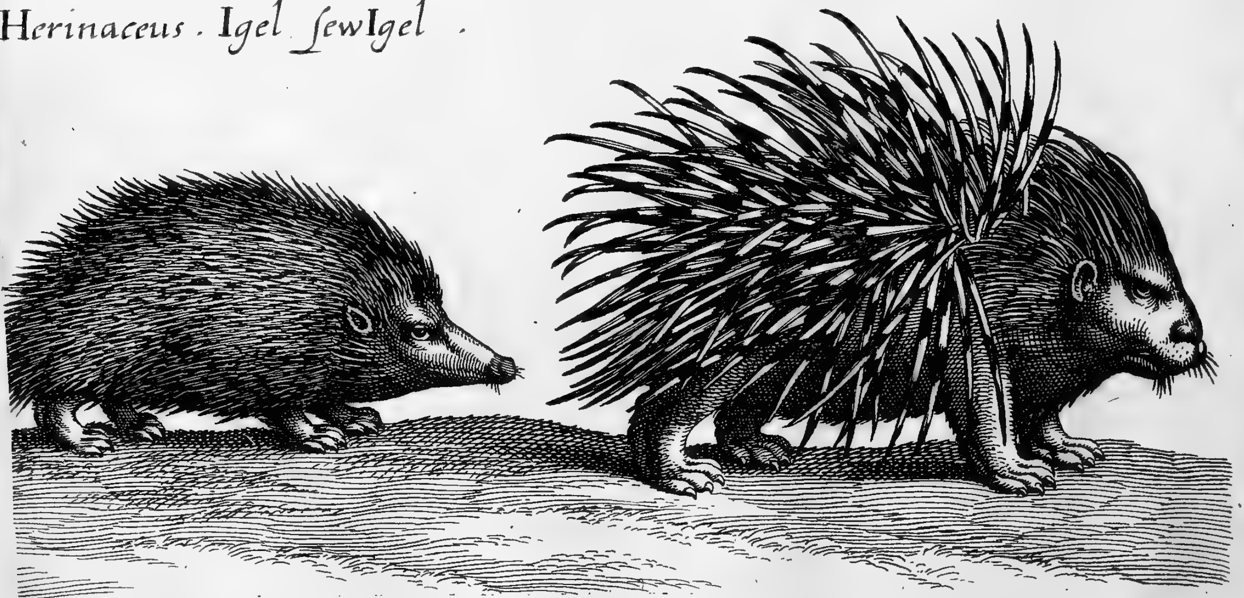
Castor. Fiber. Biber.

Lonx Lonza.

Hÿstrix. Dornſchwein ſtachelſchwein

Herinaceus. Igel ſewIgel.

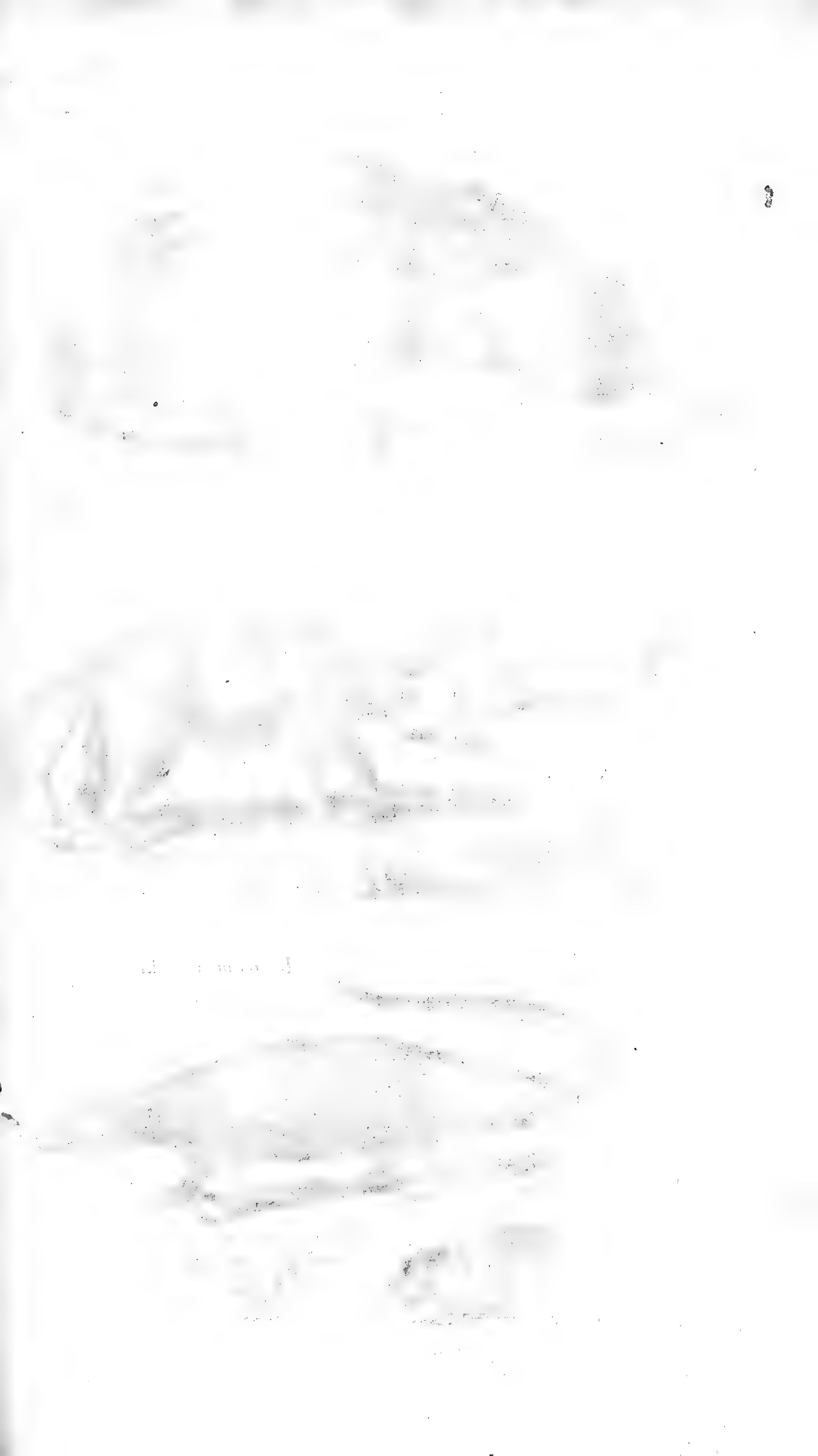
decursu sollicitantur, frequentare, Olaus Magnus author est. Ubicunq; autem degit, amphibium est animal. Ideo vicinas littoribus cavernas ponit. *Cibus.* Vescitur foliis arbor. Corticibus item almi, populi & aliorum. Salices tamen platyphilli maximè, ob summam amaritiem appetit. Piscibus vesci Albertus falsò prodidit. Nam Pelicerius Episcopus Monspeliensis frequēter vivos & mortuos apponebat, quos tamen nec olfacere quidem voluerunt. *Generatio.* Ineunte æstate, quo tempore Delphini constellatio unà cum sagittario occidit, in libidinem solvuntur. Tempus parituræ finis autumni est, quo folia delabi solent. *Vocem* Julius Pomponius cum per Onomatopæiam exprimere non posset, scriptis mandavit, vagitum infantis apprimè repræsentare. *Natura & Mores.* *Naturam & Mores* sequentia testantur. Non prius mordere desinunt, quàm fragorem ossium audiverint. Quando domi aluntur, tātus ipsis pudor, ut nec stercore nec urinâ domum inquinent: si non patet egressus, querulantur. Tāto amore fœtum prosequuntur, ut quædam, portis & clavis evulsis, ex exalto se præcipitem dederit, quod ab Episcopo Monspeliensi Pellicerio proditum. Pedibus anterioribus tanquam manibus ori cibum admovent. Alvo, propter arborum cortices quibus vescūtur stipatā, seu quòd parum fellis ad intestina confluat; partes posteriores sæpe in aqua madefaciūt. *Aelian. H. A. l. 13. c. 47.* De avulsione testium, dum venatores fugit, quòd dicitur, falsum est; nataq; inde opinio, quòd eas tam astutè occultet. *Ingenium* singulare habere, observatio dedit. Nam cùm ligna ad exstruenda habitacula convehunt, super senes resupinatos eadem artificiosè inter crura componunt, eosdemque arreptis caudis ad destinatum locum trahunt. Senibus dorsum mirum in modum glabrescit. Illi qui Scythis *servi* dicuntur, poma legunt, & cortices cędunt; alii supra duorum junctorum dorsum, crate ex bacillis compositā, poma & cortices superimponunt. Iidem nigris, qui & *Domini* vocantur captis, luctum & gressu & facie indicant. Ligna cæsuri, semper eâdem semitâ à fluvio ad arborē gradiuntur, arboremque non prius relinquunt quàm totam dentibus dissecuerint, & propè casuram, ne opprimantur, singulis ictibus suspiciunt. Aedificia denique, quandoq; in loco altiori, aliquando in decliviori, prout amnis undare solet, construunt. Mutāt ea pridiè quàm fluminis aqua augeatur. Carnes non sunt insuavis gustu, si omnem virositatem apparatu deposuere. *Usus.* Partes anteriores de calore participant, posteriores, teste Matthiolo, tanta scatent frigiditate, ut ad instar testudinum terrestrium, jejunii tempore admittantur. Cauda apud Lotharingos in deliciis est, & saporem murænæ benè præparatę refert. Assatur à quibusdam, & pauco zingibere conspergitur. Gesnerus saporem carnium thunni vel anguillę præ se ferre scribit. In *Medicina*, Castorei, fellis, coaguli, urinæ, caudæ & pellis usus est. *Castoreum*, quod secundum Dioscoridem, multis naturalibus tunicis circumdatum, liquore intus velut ceroso, gustu acri, & odore gravi, eligendum est; quod ab animali in vigore ætatis constituto, extrahendum est, & extractum, cum melleo liquore, in tunicis contento, exsiccandum; quòd deniq; ad septennium vires obtinet; in morbo comitiali, lethargo, in aceto acerrimo cum ruta decoctum; vertigine, si eo cum semine viticis, ex oleo rosaceo, vertex perungatur; oblivione chronicos morbos insequente prodest. Cum ammoniaco & aceto mulso asthmaticis opitulatur. Singultuosis à plenitudine vehementer succurrit. Colicam affectionem sedat. Gonorrhœā, in succo viticis & aceto decoctum, cataplasmatis instar pectini & genitalibus applicatum, sistit. Ad juvandam conceptionem suffimenti ex eo genus, Rondeletius commendat. Omnes uterinos affectus à frigidis causis procedentes, inprimis suffocationem, compescit. Puerperii excremēta purgat, Opium optimè corrigit. Plurima deniq; medicamenta, aquas nempe, pilulas, extracta, oleo, un-

guenta, cerata ingreditur. *Fel* venerem stimulat. *Coagulum* in morbo comitiali incredibili adjumento esse solet. *Urina* contra venena datur. *Cauda* intestinorum vulnerib. medetur. Cinis *pellis* cum pice liquida combustæ, succo porri mollitus, sanguinem undiquaque manantem, excellenter supprimit. Eâdem paralytici utiliter vestiuntur. *Dentes* de collo suspenduntur, tanquam amuletum contra casum. *Pinguedine* pisces inescantur. Ex pilis mollioribus galeri & tibialia fiunt. Ex pellibus apud Gelonos populos rhenones. *Differentia.* Circa Differentiam nihil planè occurrit. Scythe in *Nigros, ruffescentes*, & *ex utrisque mixtos* distinguunt; illos *Dominos*, hos *servos* appellant.

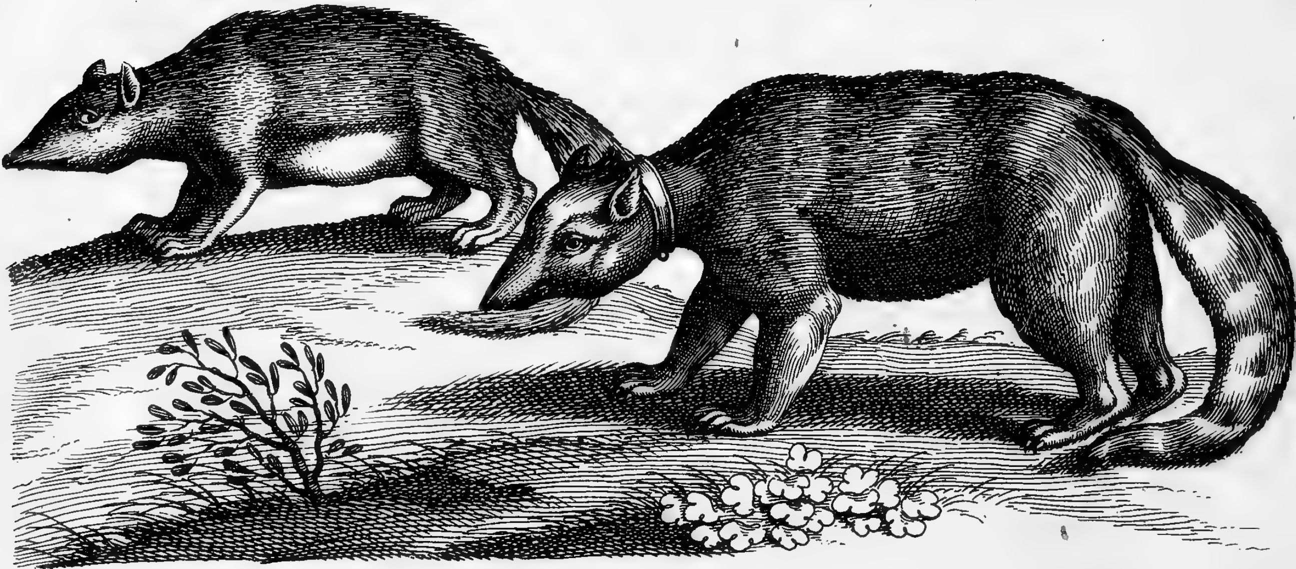
CAPUT VIII.

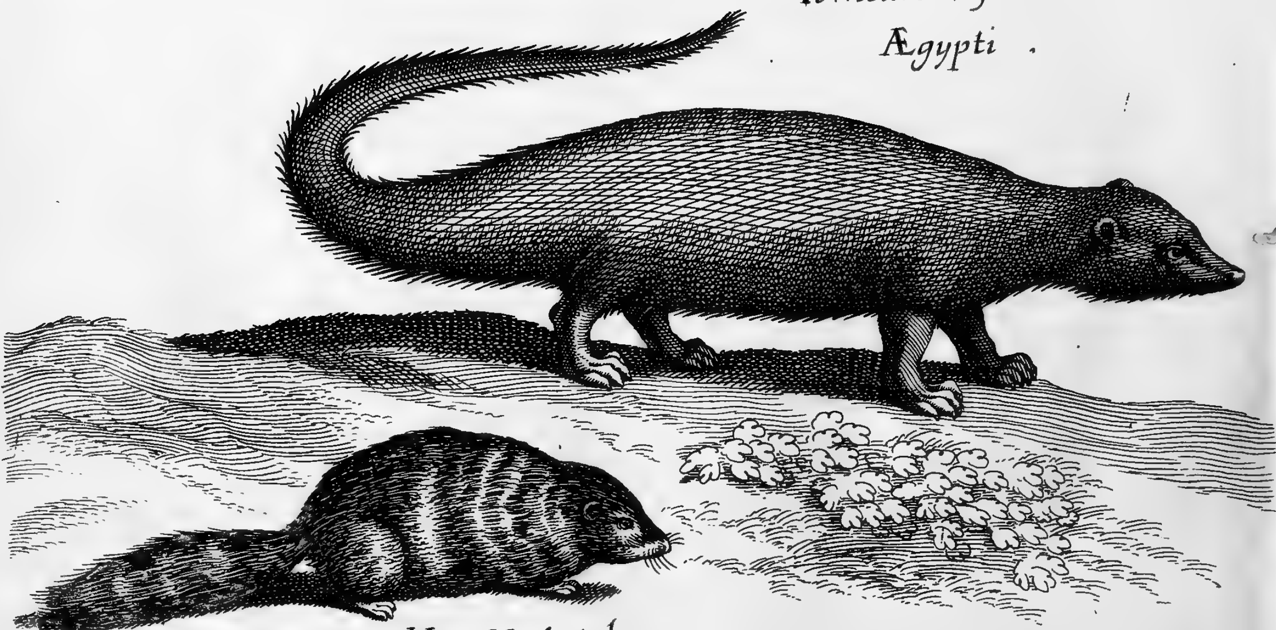
De Lutra.

Ambrosi. Hist. Digit. l. 12. c. 13. LUtra, quæ & *Lytra* Varroni, vel ἀπὸ τ̃ λύειν seu solvendo, quod arborum radices ad fluminum ripas sitarum dissolvat, vel ἀπὸ τ̃ λούειν, à lavando, quod piscem in aquis investigando, frequenter se in aqua abluat; *Nomen.* nomen sortita est. Græcis vocatur ἐνυδρις, ab aqua, quòd in eadem degat; Aeolibus ἐλυδρις, unde fortè Lutra. Suidas cum ea Ictim confundit. *Suidas l. 37* Sylvaticus Hydrian perperam vocavit. Gaza Lutria vertit. Aëtio est κύων ποτάμιος, canis fluviatilis, quòd canis instar prædam in aquis requirat. *Descriptio.* Corpore est quàm Castor graciliore & longiore, capite canino, dentibus instar canis venatici; formâ oris quadrata, unde τετραγωνοπρόσωπος dicitur, auribus Castoris, cauda oblonga, terete, & in fastigium desinente, vulpinis cruribus, paulò tamen crassioribus, pedibus posterioribus planis & membrana communitis, pelle deniq; minus quàm Castoris spissâ, frequenti & brevi pilo conspersa, nonnihil ad castaneæ colorem accedens. *Locus.* Repeririuntur passim in Europa. Sed & in America haud parva ipsorum copia; in Canada inprimis. Maximè verò circa fluenta & lacus degunt, & quia cavernas quoque sibi effodiunt, inter amphibia reponũtur. Brasavolus copiosiores in agro Neapolitano stabulari prodidit. *Cibus.* Vescuntur piscib. quorum tantam copiam interdum in cavernas deferũt, ut aëris infectio metui possit. *Bellon. Aquatil. l. 1.* Vescuntur & mollib. herbarum cacuminibus, fructibus arborum & corticibus. Agricola hyberno tempore ad pastum egredi scribit. *Natura & Ingenium.* Ad *Naturam, mores* & *ingenium* referri debet, quòd in urinando aërem per intervalla exortis naribus hauriunt, ne suffocentur: quòd in antro veluti tabulatũ ex ramis & virgis construũt, super quo, ne madefiant noctu cubare solent: & quòd per aliquot milliaria ex aquæ rivulo piscinæ odorem excipiunt. *Scaliger. Exerc. 215.* Facilius etiam auram secundo flumine hauriunt. Jejunę cursum amnis superant: saturatæ cum aquæ fluxu delabuntur. Piscinam ingressæ mirâ agilitate meliores pisces aggrediuntur, & in omnes quamvis devorare non possint, sæviunt. Facilè cicurantur, & ad certum signum in aquas ad pisces capiendos se conjicere edocentur. *Usus.* In Suecia, ad coquinutum pisces ex piscina in culinam deferunt. Carnes in Germania & Gallia à rusticis comeduntur, sed sunt crassę lentæ & pituitosæ. *Brujer. de re cibar. l. 13. c. 31.* Gesnerus etiam Carthusianis concedi scripsit. In Medicina præstat suum usum. Nam *adeps* medicamentis digerentibus infarctæ & exassatæ ad tollenda articulorum vitia, teste Hollerio, perutilis est. *Sanguis*, si Aelianum sequimur, cum aqua & aceto mixtus, nervis humanis intumescentibus conducit. *Testes* in morbo comitiali à quibusdam laudantur, castoreo tamen minus sunt efficaces. *Iecur* in furno tostum ad dysenteriæ suppressionem commendatur. Sedilia ex *pellibus* hæmorrhoides levant. Pelles ipsæ paralysi, vertigini, & capitis dolori conducunt. Calceamenta ex iisdem dolores pedum mitigãt. Ex iisdem apud nos chirothecæ villosæ ad aëris injuriam coercendã cõsuuntur. Nec non ex pelle integra, cum capite, pedibus & cauda semimanicæ hyemales fiunt. Circa *Differentias* nihil ferè occurrit. Congeneres

Mus alpinus. Marmota
Murmelthier.
Sciurus Getulus

Glis Aldr.
Mus Indicus

Ichneumon s. lutra
Ægypti.
Mus Muscatulus

Ambrof. Hift. Digitat.l.2.c.13

Marcgr. Hift. Brafil.l.6.c.9.

neres videntur Lutræ, *Saricouieme*, & *Carygveibeju*, animalia Americana. *Saricouieme*, non excedit magnitudinem felis; pilo eft molli, leucophæi coloris: pedes membranis quibusdam fulciuntur. Amphibia eft. *Carygueibeju*, aliàs *Iiya*, eft magnitudine canis mediocris, capite obrotundo quafi felino fed acutiori, auribus obrotundis, & quæ inferius fitæ funt, cruribus & pedibus Cercopithecorum more. Quinq; digitos quilibet habet, quorum interior brevior reliquis, Pilis tegitur ad tactum mollibus haud longis. Totum animal atri eft coloris excepto capite, quod obfcurè fufcum. In gutture maculam habet flavam. Vivit gammaris, pifcibus, & farinâ Mandiocæ in aqua madefacta. De *Su* quod Ambrofinus ad Lutram redegit, alibi agemus.

CAPUT IX.

De Ichneumone.

Ambrofin. Hift. Digit.l.2.c.14

Nomen.

ICHneumoni nomen ab ἰχνεύειν, inveftigando, quòd noxia diligenter inveftigans, alimenta à venenis optimè diftinguere valeat, impofitum eft. Albertus *fuillum* appellat, quod pilis fuillis induatur, & perperam *Ibin*, & Anfchycamum. An Avicenna Thyamonẽ dixerit, ignoro. Manardus Alcafim vocatũ putat. Græcis eft ὑλλ@ῦ, porculus, feu fullus; quòd more fuis roftrum dum inveftigat, femper in terra habeat. Hodiè tefte Bellonio, *Mus Pharaonis*, feu Aegypti vocatur. Aelianus, *murem Indicum* dixit. Alii *Lutram Aegypti*. Magnitudine eft felis, fed longior, *pilis* inftar pili lupini duris, albicantibus feu fubflavis per intervalla, & leucophæis. *Roftrum* habet nigrum, fuillum, *auriculas* breves & rotundas: *crura* nigra, quinque in pedibus pofterioribus *digitos*, quorũ poftremus ab interiori parte perbrevis eft. *Caudam* longam, & circa lumbos craffam. *Teftes*, linguam, dentes, felis inftar. Meatum deniq; extra foramen excremẽti peramplum, undique pilis cinctum, pudendo muliebri non diffimilem, quem, magno ur-

Bellon. obferv.l.2.c.22.

Defcriptio.

gente æftu, loco excrementi interim claufo, aperire folet. Hinc fcriptores omnes indifcriminatim Ichneumones & mares & fœminas effe arbitrati funt. Sola Ichneumonem Aegyptus proferre creditur. Ideò Ichneumonẽ Aegypti vocavit Ariftoteles. Haberi tamen & ex altera parte montis Atlãtis, ad Nili capita, Vitruvius prodidit. Amphibium eft animal, & ad Niloticas ripas commoratur. Vefcuntur muribus, ferpẽtibus, limacibus, lacertis, chamæleonte, ranis, & alijs hujus generis. Aves, & inprimis gallinas vehementer appetũt. Hepate Crocodilorum delectari, & ideò in dormientium ventrem irrepere, cõmuniter proditur. Ideò etiam fingularis inter Ichneumonem & Crocodilum antipathia effe creditur, cujus ova in littore inventa frangit, Aegyptiorum, ne tot Crocodili nafcantur bono. Adverfatur etiam afpidi, & omni ferpentum generi. Ventum maximè abominatur. Ideò eo flante gradum ad latibula accelerat. Mures & ferpẽtes, more felium & muftelarum depopulari, (ideò in Aegypto cicurãtur,) affiduis collufionib. gaudere, ne frigore lædatur, caput inter genitalia abdere, & Echini terreftris inftar, in pilam fe contorquere; confpecto aliquo animali pilos erigere, & magno etiam fe cani opponere, felemq; trib. dentium ictibus ftrangulare, omne animantium genus, equos etiam & camelos adoriri; tot numero fœtus quot canes emti, ad *Naturã* & *mores* fpectat. Quæ de utroq; fexu apud Aelian. extant; & quomodo victi muliebria pati neceffe habeant, fabulofa funt. *Ingenium* multa teftantur. Prædaturus fe in pofteriores pedes erigit: prædam verò confpicatus, tranquillo per humum tractu fe promovet, & tandem magno impetu adoritur. Hoftes fuos, nunquam nifi advocatis fociis aggreditur. Contra afpidem dimicaturus, in luto, rius volutatus, in fole apricatur, donec quafi loricę munimentum acquirat: fi lutũ defit, aquâ madefact⁹, in pulvere fe volutat. Gnarus teneras fibi nares, folo caudæ flexu in acerrima dimicatione eas tuetur. Infervit

Loci.

Arift. Hift. l.9.c.5.

Cibus.

Oppian. Cyneget. l.3.

Antipathia

Aelian. H. A.l.9.c.1.

Natura, Mores, Ingenium.

Arift.H.A. l.6.c.35.

Arift.H.A. 19.c.6.

Vfus.

& in

& in Medicina. *Lotium* cum vaccę nigræ lacte propinatur contra dolorem colicum. *Cinis* pellis combustæ in aceto maceratus adversus serpentum ictus facit, si eo homines illinantur. *Pilorum* suffumigatio, contra lumbricos facit. Aegineta l.4.c.58.

CAPUT X.

De Mustelis.

ARTICULUS I.

De Mustela vulgari.

Ambrosin. Hist. Digitat. l.2 c.15. MUstelarum duo summa genera inveniuntur. Sunt aliæ *vulgares*, aliæ *sylvestres*. Hic de priorib. agemus. Nominis originem quidam à mure & telo deducunt, ut sit quasi mus lõgus. *Nomen.* Telum à longitudine dictũ, omnium ferè Lexicographorum placitum est. Alii à mure & τῆλε, quod est longè. Figulus à μῦς & στέλλω surripio, quòd mures è cavernis ad se trahat. Græcis antiquis dicitur γαλέη, & in prosa γαλῆ, ἀπὸ τοῦ γάλακτος à lacte vel cãdore, quòd hoc animal vel secundum se totum vel secundum partem candidum sit: quibusdam κερδώ, quod vulpi ob astutiam convenire superius diximus: recentioribus νυμφίτζα. Circa *Descriptio-* *Descriptio.* *nem* nihil singulare occurrit. Vulgaris ista in lateribus & dorso est rutila, rarò subflava, circa guttur semper alba. Corpus ei tenue, cauda brevis. Albertus de candida scribens dicit, Ermineum esse animal cãdidum, figuræ mustelarum, & in extremitate caudæ nigerrimum. *Dentes* habet minores quàm mures, *cor* parvum, sed in comparatione ad alia animantia satis magnum. *Locus.* Inveniuntur passim: sed albæ, in regionibus septentrionalib. inprimis. In Mauritania sunt prægrandes. In territorio Tartesii urbis extra Herculis columnas maximæ, ut Suidas auctor est. In Java loca sylvestria incolunt. In Pordeselene insula limites non transeunt. In Bœotiam delatæ aut pereunt, aut statim aufugiunt. In cavernis, petrarum fissuris, fœnilibus, & stabulis habitant. Est ex animalibus παμφάγων. *Victus.* Vescitur ut plurimum muribus, & talpis. Nõ abhorret à serpentibus. Insidiatur vespertilionib. In columbariis ova absorbet, & aviũ interemptorum sanguinẽ sugit. Defunctos invadit, & eorum oculos effodit. Lepores denique invadit. Visa quæ eũ ore tenebat. Plin. H.N. l.29.c.4. Aelian. H.A. l.12.c.22. *Generatio.* Ore parere vulgaris fabula est, ex illa quæ de Galanthide Alcmenæ ancilla in mustelam à Junone conversa, conficta. Uterum habere certissimum est. *Antipathia.* *Antipathiam* cum corvo & cornice gerit, quòd harum avium ova absorbeat. Gallinæ auditâ mustelarum voce ferè exanimãtur. Arist. H.A. l.9.c.1. Cum catis decertat. Cum serpentibus congreditur, ramo rutæ vel soncho munita. his destituta, opprimitur. *Natura.* Ad *Naturam* & *Ingeniũ* spectat, quòd earum fimus, si per agros & sylvas liberam vitam agunt, moschum redoleat: quòd ratione ætatis varium colorem induant: catulis visum deperditum herba quadam restituant: facilè cicurentur, inprimis si dentes allio confricaveris: majora etiam animalia adoriantur: Caveas duabus foraminibus munitas exstruant; quorum alterum Septentrionem, alterum Austrum versus obvertitur: fœtus spacio unius diei in diversa loca transferant: cum serpentibus deniq; nonnisi ruta vel soncho munitæ congrediantur. Quia in rabiem concitatur morsus ejus lethalis est. Ideò & vaccarum ubera, si ea attigerit, inflammatione corripiuntur. Oleum in quo mustela computruit, remedio est: vel si locus affectus pelle ejusdem sicca confricetur. Aristides Locrensis ejus morsu periit. *Usus.* Mexicani eas *in Cibis* adhibent. Galenus sale conspersas & exsiccatas, carnibus leporinis respondere scripsit. Quantum ad *Medicinam*, *Cerebrum* exsiccatum adfert haud parvam Epilepticis utilitatem, teste Galeno. Galen. de Theriaca ad Pison. c.9. *Ventriculus* coriandro impletus demorsis à serpentibus auxiliatur, apud Dioscoridem. *Pulmo* in pulmonis affectionibus efficax est. Dioscor. M.M.l.2. c.24. *Iecur* vertigini & epilepsiæ prodest. Quia decrescente luna minui dicitur, crescente augeri, Epilepticos quoque, teste Glyca, juvat. *Fel* contra o- Glycas l.1. Annal.

tra omnia veneficia salutare deprædicat Plinius. Matthiolus eodem cum succo fœniculi mixto, in auferendis oculorum nubeculis, & in cute emaculandâ utebatur. *Virga* exsiccata singulare est stranguriâ laborantibus remedium. *Testiculi* & *Vterus*, more lapidis aëtitis, fœtum in utero cohibere dicuntur. *Sanguinem* cum succo Arnoglossæ in mitigando podagræ dolore extollit Lonicerus. Galenus parotidibus eundem illinit. *Fimum* melle exceptum & cum farina lupinorum vel fœnu græci mixtum, ad strumas discutiendas magnifecit Matthiolus. Est & *tota* in usu. Dioscorides sale inveteratam, detractis intestinis, contra venenatorum morsus commendat. Pulverem exsiccatę in morbo comitiali adhibuit Galenus. Matthiolus crematæ cinere aqua subacto & illito vehementes capitis dolores mulcet, & oculis caligantibus injecto, suffusiones emendat. Marcellus ad catarrhum in fauces descendentem, eandem die Jovis, Lunâ decrescente, in olla rudi, ita cremat, ut in pulverem redigi possit, quem cum melle mixtum patientibus exhibet. De *Vsu in Variis*, consule Ambrosinum. Apud Portam legimus, semina rosæ cum seminibus sinapi & pede mustelæ intra ramos arboris infœcundæ suspensa, eandem in fœtus resolvere. Gesnerus tradit equum à subito & pernicioso morbo, Tach Germanis dicto correptum, portione pellis Mustelina exhibita, à veterinariis liberari. Quidam semina cineribus mustelæ permixta per agros spargentes mures à segetibus abigunt. Alii in copiosa aqua fervefaciunt, & decoctionem postea ad fugandos mures à câpis feliciter adhibent. Circa *Differentias* variant authores. Plinius appellatione Mustelarum & Ictida & Galen complexus, duas species constituebat, alteram in domum tectis errabundam & domesticam, alteram in agris & nemoribus versantem & sylvaticam cognominabat. Carolus Figulus, vulgaris duas species ponit, alteram totam albam, *Hermellani*, alteram secundum pectus & ventrem, Viselam dictam. Ad easdem referuntur sequentia. *Rosola* Alberti seu Guisela cujus excrementum odoriferum est. *Quadrupes digitatum* variis maculis insignitum & Salamandra dictum, fortè quòd ob colorum varietatem Salamandræ ex genere lacertorum assimiletur. *Girella* muris, genus in Austria, magnitudine mustellæ. Pelliones Itali nigri rutiliq; coloris pellem parvam ex regionibus frigidis delatam ostendunt, hancque Rosoleum vel Romulum nuncupant. Alii *Chiurcam* inter mustelas connumerant. Georgius Agricola in genere Mustelarum *Vormelæ* animantis Viverra seu Furone minoris meminit, & Cardanus *Lardironi*. Idem Genettam quandam mustelam esse statuit. *Chiurcam* verò ita Scaliger describit. Viverræ inquit, est facie & magnitudine, capite vulpino, sub terra habitat, Fœcundissima est, duodenos parit exiguos. Cauda ei tenuis pænè glabra. Ipsa pilo atro. Catulos in bursa sub alvo obtensa secum fert. Est & *Africana mustela*, quæ apud Clusium ita describitur. Erat, inquit, hoc animalculum majoris muris seu gliris non prorsus adulti magnitudine, corporis formâ mustelam & sciurum quodammodo referens. Nam capite & cauda longis pilis prædita sciurum ęmulabatur: illam quidem attollens, minimè tamen supra caput retorquens ut ille, sed in altum nonnunquam valdè explicās. Comedēs clunibus sciuri instar insidebat, anterioribus pedibus cibum tenens & versans. In utraque mandibula binis longioribus dentibus in anteriore rictus parte erat præditum: aures ferè orbiculares habebat, & pilorum colorem varium à spadiceo, fusco, & albo, singulis coloribus à capite ad caudam, secundum corporis longitudinē virgatim & radiatim excurrentib. Summa venustas erat in cauda, similib. coloribus etiam virgatim distinctâ, cum ut dicebam, illam interdum valdè explicaret pavonis caudæ pænè instar. Pedes in quinque digitos erant divisi, quaternos antrorsum spectantes,

Galen. de compos. medic. s. l. l. 3. c. 2.

Porta Phytogn. l. 6. c. 4.

Differētia.

Figul. in Dialogo de Mustela.

Nieremb. H. E. l. 9. c. 32.

eorumque binos medios longiores, quintum autem brevem calcari non dissimilem retrorsum spectantem. Omni cibo ipsi objecto indifferenter vesci intelligebam, præsertim verò pane delectari: ferox non esse sed facilè cicurari & domesticum fieri, ut liberè nullo vinculo adstrictum, quo vellet vagari, permitti posset. In navi qua vehebantur, tam cicura hæc animalia evasere, ut nautarum sinum & caligas subirent. Nierembergius Mustelam Lybicam vocat.

ARTICULUS II.

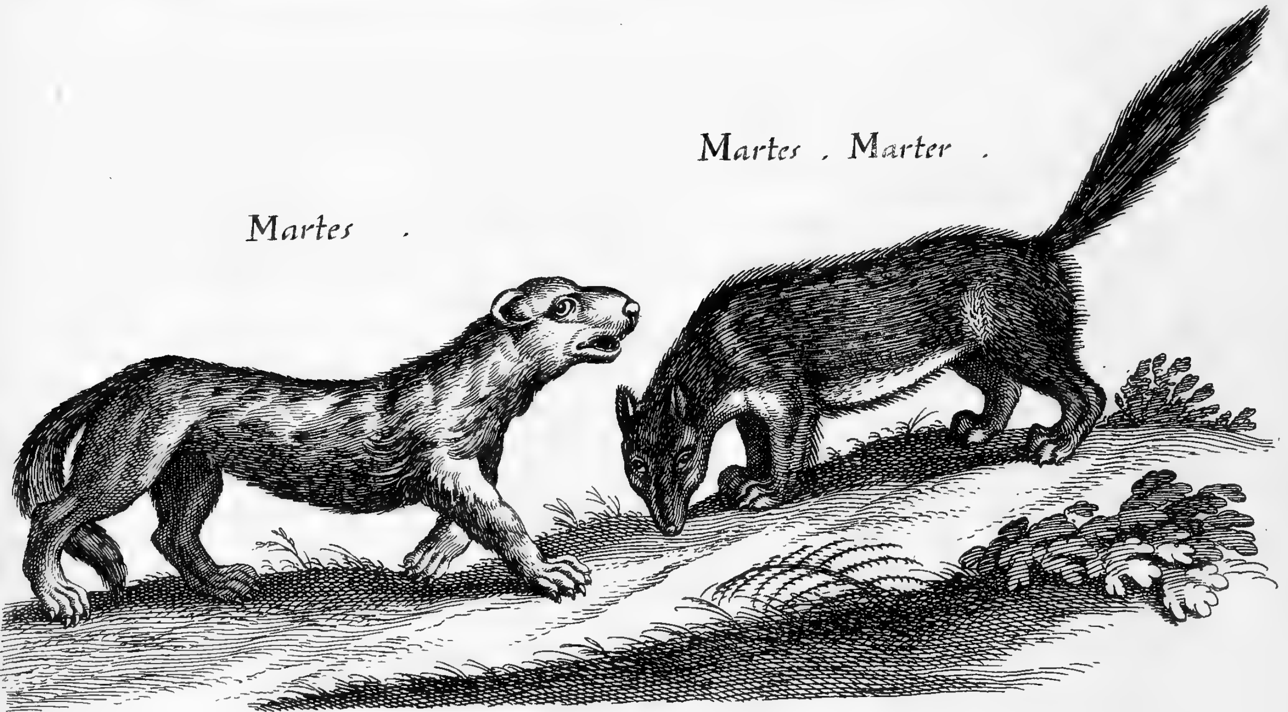
De Mustela sylvestri & Putorio.

Ambrosi. Hist. Digitat. l. 2. c. 16.

Mustela sylvestris, quibusdam, Furo, Furus & Furunculus seu Furectus, seu quòd more furis noctu surripiat; seu à fureo, id est, obscuro colore, quòd subterraneos meatus & cuniculos ingrediatur & effodiat, dicitur: aliis Viverra, quòd vi verruncet, id est animantes à cuniculis expellat. Græcis est ἰκτὶς, & per aphæresin κτὶς, fortè ἀπὸ τῆ ἰκτίερυ ab ave hujus nominis cujus colorem pilus ejus æmulatur. Grapaldus pholitam vocat, Gesnerus pholeutam, & rectè, legit. φωλεὰ apud Græcos lustrum est. (*Nomen.*) Author de natura rerum, colorem ei esse inter album & buxeum medium, ventre albo, oculis rubicundis, mustelâ domestica majorem. (*Descriptio.*) Aristoteles corporaturæ catelli Melitensis facit; in pilo verò, formâ, albedine partis inferioris, multum à Mustela vulgari discretam. In Italia, Gallia, & Germania non reperiri Gesnerus prodidit. in Africa tantum esse, Strabo. (*Locus.*) In Anglia haberi multi perhibent. *Victitat* melle, piscibus, columbis, & carne cuniculorum, quam maximoperè appetit. (*Victus.*) Fœminæ libidine correptæ, nisi se mari commiscuerint, inflatione correptæ pereūt. Coëunt more felium. (*Generatio.*) Septem vel octo catellos unicâ pariturâ edunt: dum tamen spacio quadraginta dierum utero gesserint. Fœtus post partum per triginta dies cœci sunt, & die quadragesimo post acceptam visionem ad venationem proficiscuntur. Ad iram provocatæ excrementa alvi odorata egerunt. Cicurati in capsis ligneis plurimum temporis dormiendo consumunt. In Gallia Narbonensi utuntur eis in cuniculorum venatione. Alibi, in extrahendis de nidis parietum, inaccessis inprimis, aviculis. (*Differētia.*) Pertinet ad eam Viverræ in insula Zeilan genus, serpenti coronato inimicissimum. (*Clus. Exot. l. r.*) Quoties adversus eum dimicat, radicem ligni colubrini præmordet. Nec alterius est generis animalculum illud quod Agricola *Hamester* vocat. (*Agricola de animal. subterran.*) Majus est mustela domesticâ. Color dorsi leporinus, ventris niger, & laterum rutilus. Pedes breves. Multa frumenti grana in specum congerit. Ager Thuringiæ eis abundat. *Putorius.* ab odore nomen sortitus est. (*Ambrosin. Hist. Digitat. l. 2. c. 17.*) Semper enim putidum ab ore halitum emittit. Quidam Ichtim dixere, quòd piscibus valdè delectetur. Scaliger Catum fœtentem, ni fallor, dixit. Corpore Marte est similis sed major. Circa collum angustior, circa imum ventrem latior, in cauda & cruribus nigrior, & ad latera flavior. Pellis dup ici pilorum ordine constat. Alii sunt breviores & flavi; alii longiores & nigri. Crura sinistri lateris breviora esse, à quibusddam creditum, sed ipsa αὐτοψία repugnat: *Incolunt* horrea, stabula, sylvas, & ripas. *Victitant* muribus, gallinis, avibus, quibus statim caput auferunt, piscibus, ranis, &c. Tempore vernali pelles gravissimè olent: hyeme non item. Albertus meminit cujusdam mustelæ quam *Noerzam* vocat, magnitudine martis. Pili ad colorem lutræ accedunt. In remotissimis nemorum penetralibus latet, & putidum odorem de se emittit.

CAP.

Mustela . Wiesel
Putorius . Iltis .

Martes . Marter .
Martes .

Taxus suill9
Porcellus Indicus alius .
Hystrix .

CAPUT XI.

De Marte & Mustela Zibellina.

Ambros. Hist. Digitat. l. 2; c. 18

MArtes à ferocia nomen accepit. Est enim Martia. Alii Martam & Marterum vocant. Nonnulli Foinam, Gainum, & Scismum. Dentes habet candidissimos inæquales & asperos. Canini in utraque mandibula eminent; quibus sex exigui diversę altitudinis interiiciũtur, qui incisorum munus obeunt, cum hac tamen differentiâ, quòd incisores mandibulæ inferioris perexigui sint. Molares, quorũ octo, sunt serrati; triangulares quidam. Ultimi in superiore oris parte multò cæteris interius sunt, nempe, in ipso palato Severino circa interiore sequentia sunt observata. Sub cutem *fibræ* nerveæ extentæ, numero & situ costis omnib. respondentes. *Costæ* autem num. 14. *Membrana* nulla carnosa: *Musculi* abdominis inter duas peritonæi tunicas; ideo videtur peritonæum crassum & densum, non minus quam cornea tunica oculi bovini. In longitudine per eam lineam, quæ respondet umbilico carnosum erat, sed non late & in infima sui parte. *Omentum* ventriculo inferne annexũ intestinis & lieni, sed *lien* parviculus satis parte sinistra ventriculo appensus, omenti parte adalligante. *Ventriculus* amplior, quàm pro pusillo corpore, constans duplici tunicâ, sed externa albidior & levigata interna, utraq; tenuis. *Intestina* retrorsum annexa spinę per membranam. Nullũ cœcum intestinũ, uniformia omnia: *Vesica* urinaria oblonga, tenuis, sed vẽtriculo magis, recto intestino incumbens. *Hepar* septem fibris constans, quarum infirma quędam trifida, velut pes pulli, media sic triangularis figuræ, venæ cavæ per membranulam parvo spacio annexa. *Ren* dexter superior. *Emulgens* sinistra longior quã dextra, utraq; ab arteria magna enascens, à vena cava non itẽ: Dubius tamẽ sum & nescio, num per injuriam non obserim. Ad cavam venam hinc & hinc *glandulæ* subrubræ s. flavæ, sed dextra superior annexa hepati per venularum surculos. *Vena cava* multos spinæ ramos mittit per lũbarium musculorum intercapedinẽ, sic & *magna arteria* cavæ subdita. *Vasa spermatica* à renum medio descendũt, sed parte ima finduntur utrinq; quorum alter ramus continuatis testi fit; abdomen extra pervadens. *Penis* à ligamentis coccygis nascens cartilagineus & durus instar ossis, summa sui parte contortus ut terebella; amictus suâ tunicâ, quæ juxta sui principiũ validè adhærebat, in extremo perforatus, ut acus; ureter dexter insertus vesicæ superiùs, quàm sinister, nervus subtilissimus descendit rectus adalligatus dextero lateri cavæ venæ, inserens sese in principium cavæ. Nervulus item alius latere sinistro descẽdit ad orificium superius œsophagi. *Diaphragma* ad fines hepatis obliquè descendens eâdem illi parte connexũ. Inseritur vena cava in dextrum ventriculum cordis propè auriculã dextram, quæ nigra & plena sanguine, major quam sinistra: hæc autem alba & exanguis. Eadem cava variè in pulmonem conspergitur parte dextrâ. Arteria magna inserta in sinistrũ cordis ventriculum, dum se contorquet ac flectit ad inferiora: Vena cava dextrorsum pulmonem parũ supergressa sese contorquet & divaricatur in sex ramos, fitque ἄζυγος, ascendit eadem supernè ad utramque mandibulam inferiorem. Pulmo dextrorsum quattuor constat fibris minoribus, sinistrorsum duabus majoribus. In Septentrionalibus regionibus ut plurimum inveniuntur: in Germaniæ Alpibus quæ meridiei & Italiæ obvertuntur. Incolunt magnorum ædificiorum tecta, nec non faginas & abietinas sylvas. Retulit quidam rusticus Gesnero, se in præalta abiete Martem cum quatuor catulis comprehendisse. Gallia Martibus abietum caret: ex Polonia deferuntur aliquando colore fusco diluto. Dicuntur præter cibos mustelis suetos, fruticibus etiam vesci. Excrementa Moschum redolent. Facilè cicurantur. Habebat cicurem Gesnerus, canis

Zootom. Democrit. p. 317.

Renod. l. 3. Pharmacop.

quo cum nutriebatur amantissimum, quem in itinere sequi solebat. Vinculis soluta circa ædes vagabatur, & sẽper redibat, supina quoq; cati ritu ludebat. Infida tamen est: ideò nõnulli suadent, ut canini dentes amputẽtur. Pellis est in usu. Ex illa q̃ sub gutture, salutares capiti pilei concinnãtur. In Canada mulieres infantes suos eis insuunt. Duæ ipsius sunt *species*. Altera *Domestica* pilo fulvo nigricante vestitur, excepta ea gutturis parte quæ albicat, quam pelliones Fainam vocãt. Est corporaturæ felis, sed paulò longior, crurib. ungulisq; breviorib. Per rura vagatur, gallinas jugulat, & ova exhaurit. Altera est *sylvestris* pilo clariore & molliore, gutture luteo. Ex his aliæ sylvas fageas, quernas, & ilignas inhabitant: aliç piceas & abiegnas. Circa lacũ Bregantinum dicuntur versari quæ noctu lucent. *Mustela Zibellina* Aristoteli ex quorundã sententia sub nomine *Satherii*, sub *Cebali* Nipho venit. Alciatus *murem Sarmaticum* & *Scythicũ* vocat. Agricola paulò minorem Marte facit, totã obscuro colore fulvã, præter guttur, quod cinereum est. Inveniuntur in partib. septentrionalib. & extremis Moscovitarum sylvis; sed & in Lithuania, alba Russia, & locis mari Cronio vicinis: ut & in Lanceruca Scandinaviç sylva. Præstantissimæ sunt pelles quas Tartari & Lapones mittunt. In regni Cõgani provincia quadam copiam ipsarum dari, descriptionis Guineç historia testatur. Insidiantur aviculis, dũ in opaco saltu latitãt. Animalia sunt naturâ agilia & semper inquieta. Observatum est pelles ipsorum in imo arcæ repositas & aliis vestibus onustas, post triduũ plus minus in summum ascendisse. Si manib. tractentur semper æquales remanent. Præstãtiores, quib. pili longi, & ad nigredinem vergẽtes. Soli expositæ corrumpuntur. A blattis præservabis, si sæpè concutias, & ramis absynthii involutas, reponas. Pretiũ illis ingens, Quadraginta pelles mille coronatis emptas vidit Agricola. Semimanicam hyemalẽ ex iisdem concinnatam quadringentis libris Bononiens. monetç Ambrosinus.

Differẽtia.

Ambrosin. Hist. Digitat. l. 2, c. 19

Incolæ Obdoriæ eas idolo suo Zlata baba dicto, offerunt. Magni Tartarorum Chami tentoria, iisdem subduci, M. Paulus Venetus testis est.

CAPUT XII.

De Genetta, & Animali Zibethi.

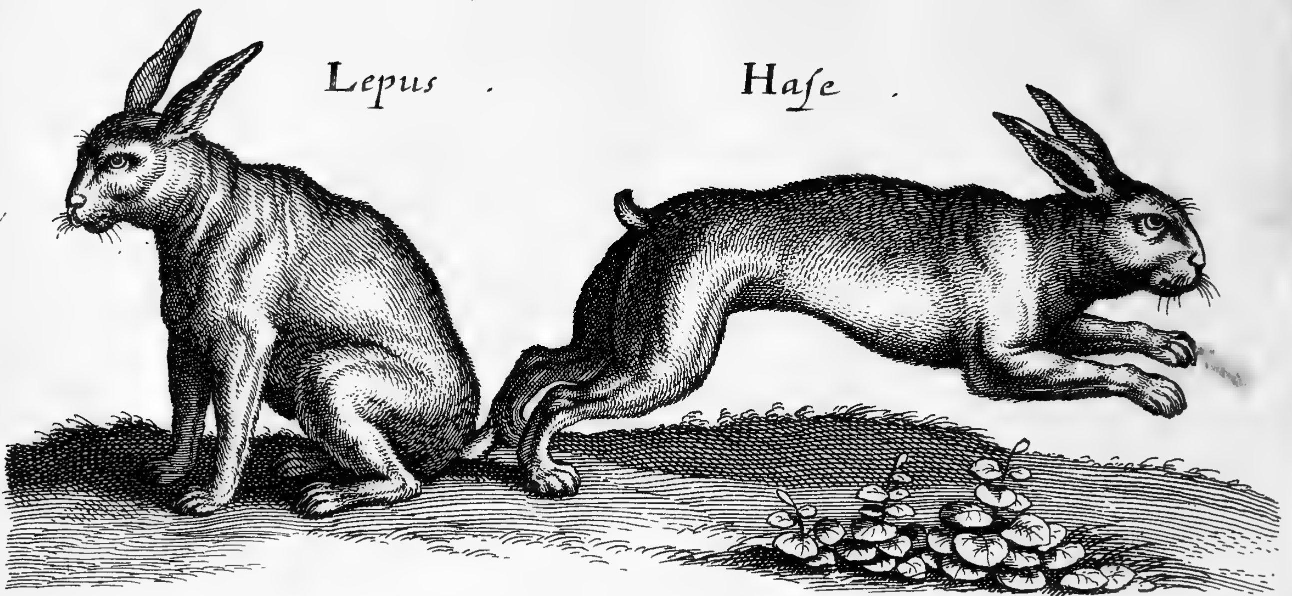
Animalis, quod *Genettã* vocamus, nomen, unde desumptũ sit, ignoratur. Quidam, quia Hispanicũ est, ab aliquo ibid. loco appellatum, credũt. Alii *Cattum Hispaniæ*, quidam *Genethocatum*, vocant. Nonnulli *Patherã minorem* Oppiani opinantur. Minor est vulpecula. Corpus totum maculis nigris eleganter distinguitur: nam reliquũ fuscum, vel cano fuscum permixtum est. Tota pellis molli & denso pilo & lanuginosa, nõ ingratum odorem spirat. Reperitur in Hispania, & quidam circa aquosa loca, ut inde victum quçrant. Semimanica hyemalis ex illius pellib. constans, viginti quinque, imò triginta libris monetç Bononiensis venditur. *Animal Zibethi*, quod antiquis fortè ignotum est, moderni Grçci *Zapetion*, Scaliger *catum Zibethicum*, Ludovicus Roman. *felem zibethi*, alii *Sivettam* seu *Civettam*, & *Catũ sylvestrem*, Gyllius Pantheræ, genus, q᷑ veterib. hæc sola odorata ferebatur, Bellonius *Hyenam veterum*, vocãt. Armatur dentib. & pilis asperioribus. A capite ad initium caudæ integrũ hominis brachiũ adæquat: altitudo crurum usq; ad pedes ad trientem brachii reducitur. Magnitudinis ferè est vulpinæ, colore lupino maculis nigris respersio insignitur. Folliculum circa inguina gestat, in quo odoramentũ Zibethum dictum, colligitur. Rondeletius addidit, rictu esse oblongo instar Taxi, linguæ non tam scabræ ut felis. Reperiuntur in Pegu, regno Cõgitano, China, Cãbaja, sylvis Aethiopiæ, quod apud Leonem Africanum legimus. Advehuntur & ex Aegypto, ubi copiosum partum eniuntur. Ex Hispania in Italiam deferri, non malè Cardanus scripsit. Delectatur crudis carnib. & murib. sylvestribus. Romæ apud Cardinalem Galeottum carne pipio-

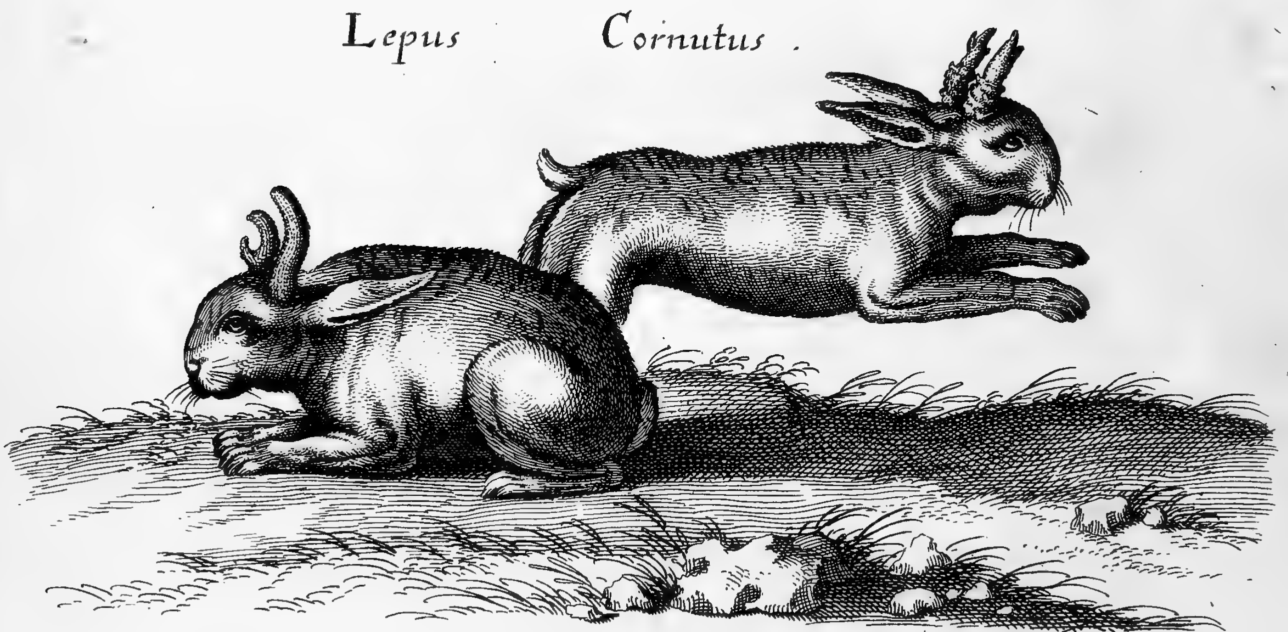
Ambros. Hist. Digit. l. 2. c. 21

Ambrosin. Hist. Digit. l. 2. c. 22.

Scalig. Exerc. 211.

Rondelet. Pharmac. l. 3 c. 16.

Cuniculꝰ porcellꝰ Indicꝰ . Kaninich : Kuniglein .

Felis sylvestris, Wilde Katz.

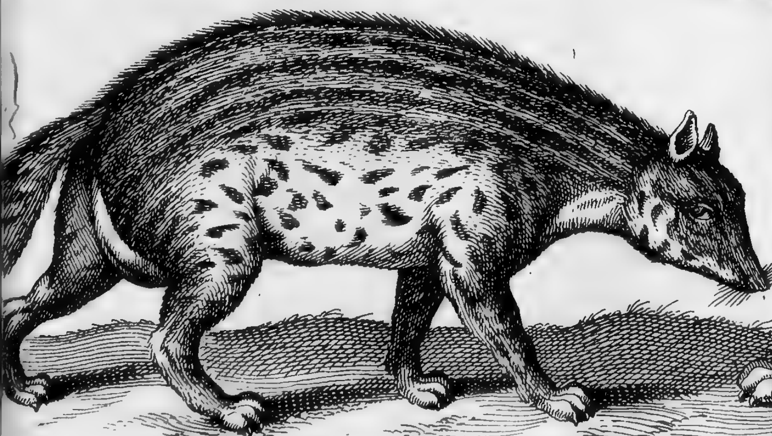
Felis Domestica. Zahme Katz.

Felis Zibetti. Zibet Katz.

Meles vel Taxus Canin. Dachs.

Genetta. Geneth Katz

pipionum alebatur. Comedit etiam dulciaria & oryzam cum ovis. in China, lignum dulce quod Comaron vocant, si id animal est, cujus Pigaftetta in itinerario suo meminit. Adeò cicuratos Romæ & Mantuæ vidit Scaliger, ut innoxiè supra humeros ab hominib. gestarentur. Consul Florentinor. Alexandriæ adeò mitẽ habebat, ut cum hominibus colludens, nasum, aures, labra, dentes sine noxa apprehenderet. Ab ineunte ætate humano lacte educabatur. Excrementũ quod ex loculo circa extremam abdominis partem intra femora, cavernis & angustiis instructo dimanat, primò est album, teste Fallopio, progressu temporis subluteum, tandem nigrescens. Primis dieb. hoc odoramentum grave est, namq; mirandum in modũ ferit: concretum & aëri expositum, suavitatem gratissimam acquirit. Nonnulli sperma animalis esse voluerunt. Colligitur cochleari argenteo, æreo, vel corneo, singulo quoq; die drachmæ unius pondere. Majorem zibethi copiam fundit, si, antequam colligas, virgula exagitetur, ut in iracundiam præceps feratur. Alii spontè certo anni tempore incalescere, & liquorem odoriferum è genitali ejaculari scribunt. Collectum in vase corneo melius & diutius quàm alio servatur. Sũt quidam Ulyssipone nobiles, quorum ex zibetho reditus, ad mille & quingentos aureos ascendunt. *Vsum* tã in Medicina quàm alibi habet. In Colica affectione granum unum umbilico inungitur, pane calido supra posito. A Crollio in vertigine & apoplexia commendatur unguentum, cujus cõpositionem & hic succus ingreditur, extremitatib. narium, temporibus, & vertici illitum. In uteri suffocationib. pudendo affricatur. Adulteratur felle bubulo, styrace liquida, & melle. Parantur ex eo pulveres Cyprii, sapones, aquæ, olea, essentiæ, suffitus, de quibus consule Ambrosinum.

Bellon. obser. l. 2. c. 10.

Majol. Colloq. 7.

CAPUT XIII.

De Lepore.

Isidor. Origin. l. 12.

LEpus Isidoro dicitur quasi Levipes, ob currendi celeritatem; vel quòd mollissimè propter villosos pedes incedat: aliis ab Aeolibus Bœotiis qui antiquâ voce, animal hoc, λέπορι indigitabant, descendit. Dicitur autem ita quasi λείως πορευόμενος, quòd lubricè eat, nec facilè sit eum apprehendere, aut retinere. Scaliger tamen λέπορις, & λιπόῤῥις legit. Aliis Græcis dicitur λαγωὸς, λάγειος, λαγὼς Atticis, λαγὸς Jonibus, ut Eustathius docet. Vocatur & δασύπους, à pedum villositate, δρομαλὸς, πτὼξ, & ταχίνης, sine dubio, à cursus celeritate. Cretenses Lepores κεκῆνας vocant. Albertus Leporem, Trochum Aristotelis interpretatus est. In *Descriptione* non est quòd immoremur. *Caput* habet breve & rotundum: *collum* angustum, rotundum, molle, oblõgum; *aures* sublimes: *scapulas* rectas & laxas: *pectus* non carnosum: *spinam* teretem: *ventrem* depressum: *Crura* levia, quor. priora exiguo intervallo distinguuntur; posteriora, infra genu instar literæ Λ divaricantur: *Corpus* deniq; totum flexile. *Interiores* partes si spectes, *Cor* ipsi datum maximum: illis verò, qui circa Briletum, Thernen, & in Chersoneso ad Propontidẽ vagantur, quiq; in Sycino agro circa Bolbam versantur, duplex jecur, seu quòd revera tale sit, seu quòd adeò fissum est, ut duplicati jecoris faciem repræsentet. *Oculi* sub angulo anteriori cartilago latior est: vermiforme corpus cerebello postremum: corpus concameratum in aliis non observatum: os auriculæ tenue pellucidumq; ut felis. Inter animantia dentata, unicumq; ventrem habentia, solus coagulum obtinet. Reperiuntur passim, tã calidis quàm frigidis regionib. Ex Lybia albos delatos reliquit Pausanias. In insula Indica Mazzua dicta, tanta ipsorum copia, ut ab incolis passim interimãtur, si Ferdinando Lopezio credimus. In Atho quoq; monte tot, ut Ovidio in proverbium abierint. Incolunt tam culta quàm inculta, ista tamen præcipuè, quæ à venatorib. non frequententur. In Ithaca non esse, nec vivere illatos prodidit Aristoteles. De *Victu* leporum ita eleganter Bargeus,

Varro. de LL. l. 3. c. 12.

Nomen.

Descriptio.

Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Zootom. Democr. p. 309.

Aristot. de partib. animal. l. 3. c. 15.

Locus.

Ovid. l. 2. de arte amandi.

Aristot. H. A. l. 8. c. 29.

Victus.

Decerpunt læti turgentia gramina campi,
Et culmos segetum, & fibras tellure repostas
Herbarum, & lento morsus in cortice figunt.
Arboris, atque udos attondent undiq; libros;
Nec parcunt strato pomorum, aut glandis acervo,
Aut viciæ, aut milio, aut proceræ frondibus ulmi,
Præcipuè gratæ sylvestria gramina menthæ.
Bargeus Cyneget. l.3. Quæq; colũt riguas inculta sysimbria valles,
Et vaga serpilla, & pulegi nobile gramen
Percipiunt.

Generatio. Commiscentur aversi, ut omnia animantia quæ retrò urinã mittunt. Solvuntur quocunq; tempore anni in libidinem: Xenophon tamẽ & Pollux verno potissimum tempore congredi statuunt. Post primum congressum superfœtat, ut verè Poeta scripserit,

Prolis amans, gignit fœtus, lactatque tenellos
Dumq; superfœtat, dum parit, usq; coit

Non est ergò mirum, catulos prægnãtes in dissecto lepore inventos, quod apud Aelianum legimus: nec mirum, Astypalæam ex geminis leporibus, tempore Antiochi Gonatæ, brevi tempore, tot leporibus fuisse refertam, ut intra annuum spacium, plures sex millibus caperentur, ut apud Athen. Dipnosl. l.9. Athenæum legimus: totamque Geronem Scarii maris insulam olim leporibus vacuam, intra breve tempus, à prægnante lepore, fœtu occupatam fuisse. Enituntur in locis nemorum secretioribus, nunc duos, interdum tres, aliquando quatuor catulos. *Sexum*, sic optimè agnosces, si consideraveris, fœminam esse capite oblongiore, corporaturâ crassiore, auribus oblongioribus, & pilo dorsi leucophæo, ad nigredinem vergente, canibusque persequentibus semper suam regionem currendo circumambire, & per eundem locum pluries transire: marem verò humeros habere rubẽtes, in quarum medio pili oblõgiores observẽtur; caput brevius & obtusius, pilos barbæ & palpebræ longiores, aures breviores & latiores, canib. persequentib. recto itinere se cõmittere, & quandoq; ad decem millia passuum currere. *Inimicitias* gerunt cum aquilis, corvis, mustelis, vulpibus & canib. *Vivunt* ad septennium. Aetas ex cavernis vel potius fissuris secus foramen excrementorum colligitur, si Archelao & Alberto credendum. *Vocem* habent acutam. Philomelæ author gemitum appellat. Ad *Naturam* pertinet videdi facultas eximia: nam & dum dormit oculos apertos tenet: auditus acerrimus: nam & ad levissimum foliorum motum concitatur & fugit: Utitur etiam auribus tanquam incitamẽto ad cursum, quibus eundẽ dirigit & moderatur. Dormiturientes, ne cavernæ locus deprehendatur, huc illuc discurrẽtes, vestigia primò disturbant, tandem magno saltu in cavũ prosiliunt; ubi decũbentes, fæmen ilibus subjiciunt, cruribus priorib. ut plurimum junctis, & auribus super utrumq; humerũ demissis. Cavernis egressi, libentissimè serenis dieb. apricantur. Loci natalis tã sunt amantes, ut nullum peregrinum admittant. Facilè cicurantur, & nimis pinguefacti, intereunt: at levi datâ occasione vincula effugiunt, & ad pristinos mores redeunt. In sylvis rarò pinguescunt, forte quòd sibi metuãt. Ad *ingenium* spectat, quod hyeme impendente cubilia in locis apricis constituunt; æstate ad Aquilonẽ cubant: quòd ad pabula longinqua proficiscuntur, ut longo cursu exerciti, pedum celeritatem firmẽt: quòd, ut venatores fallant, per flexuosas incedẽtes vias, frutices omnes evitant, ne pili iisdem affricati, odorem canib. prætereuntibus præbeant: quod ubi segnes ad persequendum canes vident, lento gradu properant; ubi urgere, citatissimo cursu feruntur: quòd deniq; à venatore agitati inter glebas, quæ sunt ejusdem secum coloris, ingeniosè latitant. In *Cibis* eos Judæis gustare nefas: at apud gentiles, postquam ab Attalico Cydoniensi ad epularum appa-

Marginalia (right column): Inimicitiæ. Aetas. Vox. Natura. Ingenium.

apparatum deducti sunt, in deliciis semper fuere, adeò inter mattyas caro leporina poneretur, formositatēque vultus conciliare crederetur. Ideò certè Alexander Severus, ut in Lāpridio legimus, singulis dieb. comedebat, & aliquod hujus vestigium apud Martialem ad Galliā habeamus. Cæterum cujus sit caro hæc temperamenti, non est quòd multis disquiramus; sola distinctione res confici poterit. Bimestres, trimestres, & ad summum semestres, optimi sunt succi, & facilis concoctionis. Anniculi & adultiores crassum sanguinē generant. Visi tamen venatores, quorum quotidianus leporina cibus, qui tantum abest ut mœrore distraherentur, ut etiam lætitia perfunderentur. Quod autem Cato Censorinus oleribus & carnibus leporinis ægrotos ali voluit, de catulis fortè intelligendum est. Meliores verò iis qui ad aquas degunt, illi qui in montosis & planis habitantes, serpillo, pulegio, & aliis vescuntur. Maximè etiam urgente bruma in cibis commendantur. Præparandi rationem vide apud Ambrosinum. In *Medicina* nulla ferè pars est quæ usum non præbeat: imò & excrementa eidem inserviunt. *Caput* ustum cum adipe ursino aut aceto alopeciæ mederi, Galenus reliquit. *Cerebrum* dentitionem infantum promovet, si gingivæ sæpius eo illinantur: ex vino potum, urinæ incontinentiam cohibet. *Cor* quartanariis alligatur: pulvis sicci cum tertia parte mannæ thuris epilepticis à Sexto in vino albo propinatur, septem dierum spacio. *Pulmo* oculis dolore affectis superponitur. *Hepar* cœliacis cum vino austero propinatur. *Fel* saccaro exceptum gemmas & oculorum nubeculas delet. *Coaguli* si ab animali quod nondum quicquam præter lac degustavit, & ad solem vel in fumo exsiccatum est, magna præstantia. Fluxu dysenterico laborantib. à Dioscoride propinatur. Spinas partibus infixas extrahit, si cum thuris polline, & visco querno misceatur. Ad punctiones serpentum adhibetur. Viri congressum & fœminæ conceptionem juvare perhibetur. Dioscorides potum fœtum necare ait. *Renes* coctos in lithiasi Matthiolus exhibet. Inveterati & pedibus alligati podagram levant, si Olao Magno fides est. Ex *Matrice* medicamentum ad fœcunditatem concitandam Quercetanus parat: eadem in vesicæ malis commendatur. *Carnem* in oleo frixam Albertus in dysenteria & intestinorum ulceribus per clysterem infundit. Iisdem *sanguinem* assatum Dioscorides propinat: quidam cum farinâ hordeaceâ miscent. *Lac* mulieres fœcundas reddit. *Adeps* extrahendis spiculis cum floribus fabarum inservit. *Dens* appensus dolorem dentis mitigat. *Talus* seu ossiculum illud in posteriori suffragine leporis, in colica affectione funiculo ex pilis leporinis à Marcello alligatur: pulvis adversus colicam feliciter bibitur: à Trago mulieribus ut facilius pariant, in liquore stillatitio pulegii propinatur: in Epilepsia, cum visco querno, margaritis, corallis, & semine pæoniæ præscribitur. Urinam denique in lithiasi validè provocat. *Pellis* ceratum ad hernias ingreditur. *Pili* coërcendo sanguini undecunque mananti inprimis ex naribus confert. *Pedes* à vivo abscissi in dolore podagrico applicantur. *Vrina* hydropicis cum spica nardi utiliter propinatur. *Stercus* à mulieribus gestatum conceptionem impedit, si quibusdam credimus: si Matthiolo, subtus immissum nimios mensium fluxus cohibet, & humentem uterum exsiccat. *Totius* cremati pulvis, ex vino tepido, calculosis propinatur. Ad eundem affectum Montagnana electuarium componit, eidemque lapidem judaicum, & spongias in lapillis repertas addit. *Differentiæ* à colore, quantitate, pinguedine, eo loco sumuntur. Ratione *coloris*, sunt alii cyanei, alii in terris nigris fusci, alii in rubris rutili. Oviedus in America quosdam vagari scribit, quorum dorsum leporini est coloris, reliquum corpus album, latera leucophęa. Observati, ut Plinius prodit, albi in Alpibus, & in summis Ananiæ vallis montibus. Gesnerus quoq;

Martial. l. 3. Epig. 30.

Brujerin. l. 13. de re cibaria.

Galen. l. 11. de simpl. med. facult.

Montagn. Antidot. l. 2.

Differētiæ.

Plin. H. N. l. 18. c. 55.

quoque candidum vidit, cum pilis in summitate aurium nigris, carnemque cæteris teneriorem expertus est. *Magnitudinem* quod spectat. Elymæi vulpes corporatura adæquant. In Macedonia & Gallia trans Alpina sunt magni; in Italia & Hispania minores. *Pinguiores* in Pannonia inferiore quàm Italia Manardus observavit. Quantum ad *odorem*, dicitur quoddã Leporis genus ita moschum redolere, ut canes persequentes in furorem agantur. A *Loco* sunt montani, campestres, palustres, Italici, Gallici, Hispanici, Indici. *Montani* à cæteris nigritia, magnitudine, ferociâ, & densiore pilo discrepant. *Italici*, secundum Varronem, sunt primis pedibus humilioribus, dorso pullo, & ventre albo. *Gallici*, ut plurimum candidi visuntur. *Hispanici* cuniculos complectuntur. De *Indicis* ita Nierembergius. Leporem *Citli* vocant Barbari novæ Hispaniæ. Similis nostratibus est formâ atque alimento, sed auriculis pro corporis magnitudine longissimis latissimisque. Intexi solent ejus pili ab indigenis vestibus & linteis, quibus utuntur palliorum loco. Brasilienses *Cotias* nominant animalia quædam magnitudine & formâ, & sapore leporum, rufo colore, parvis auribus, caudâ ferè nullâ. Majores sunt ejusdem ferè speciei, quas *Pacas* vacant, rostro tereti, ad faciem felis, fusco colore, candidis maculis interstincto: neque carne tantum, sed & corio ipso prætenero: ideò in delicatiores epulas expetuntur. Amatus Lusitanus quoque tradit animal facie & magnitudine leporis in India vagari, quod incolæ tamdiu baculis cædunt, donec moriatur. Mortuum pelle nudant, & carnem ex ictibus lividam conterunt, manibusque quasi ad pastam redigunt, quam pellibus ejusdem animantis involutam, Moschum nominant.

Ambrosin. l.2. De Digit. ovipar. c.23.

Niceremb. Hist. Exot. l.9. c.8.

***

CAPUT XIV.

De Cuniculo.

Nomen.

QUadrupes quod *Cuniculum* dicimus, à cuniculis quos sub terra fodit & inhabitat, nomen sortitũ est. Ab aliis vocatur lepusculus, ab Aeliano parvus lepus. Recentiorib. Græcis est σύναξ: aliis δασύπες quem Plin. à cuniculo & lepore distinxisse videtur. Strabo γαιωρύχες λαγίδας lepores fossores nominavit: nec non λεβηρίδας, fortè à voce λεβηρὶς, quæ Græcis antiquis ὁ τῆς ὄφεως γῆρας, serpẽtis spolium. Hinc Cuniculus recens natus & adhuc impilis, *liberis*, *laberis* & *laurix* appellatur. Hermolaus in Dioscoridẽ *Adapis* nomine indigitavit, fortè à vocabulo ἀδάπανος, quod rem quę minimè potest consumi denotat. Fœcundissimi enim sunt. Erotianus λιμοποιὸν vocavit, quòd annonæ penuriam faceret. Circa *Descriptionem* non est quod laboremus. Notissimum enim est animal. In secto sequentia Severino sunt observata. *Musculi* omnes abdominis inter duas peritonæi tunicas dispositi, firmè ipsis adhærentes. Intestinum rectum satis exile. *Cor* exile: *hepar* magnum, renes magni; *lien* oblongus magnitudine respondens parvæ hirundini, gallinacei: πλῆκτρα figurâ cultri calcearii cum manubrio latro, medium inter latas fibras hepatis. *Ventriculus* figura parum varius à suillo, simillimus verò muris & gliris. *Cystis* exigua affixa hepati. *Cæcum* uno palmo vulgari & amplius magnitudine respondens communi pollici, cellulatum & cum appendiculo triũ digitorum aut amplius satis exili. Processus *lumbarium vertebrarum* longiusculi, quos intercurrunt insignes interni musculi. In insula Ebuso generari negat Plinius, at alibi plurimi reperiuntur; in Germania nempe, Gallia, Italia, Mauritania, Moscovia, Polonia, &c. Scalig. circa Mosaiscũ Moscovitarum oppidum innumerã cuniculorũ multitudinẽ ponit. Maximus tamen eorũ in Hispania provẽtus. Balearibus insulis, olim, devoratis messibus non vulgarem famẽ attulerunt. Apud

Strabo Geogr. l.3.

Descriptio.

Zootom. Democrit. p.327.

Locus.

Apud Zelandos quoq; in ipso Oceani aditu ; immensa vis cuniculorum conspicitur; quâ post solstitium brumale tota Brabantia alitur. *Victus.* *Carol. Stephan. Agricult. l. 9. c. 2.* Vescuntur gramine, trifolio, brassicâ, lactucâ, cichoreo, raporum putaminibus, pomorum corticibus, & baccis lauri inprimis. Sanguine humano citissimè pinguescunt: sed ab omni humiditate abhorrent. *Generatio.* *Semestres* vel potius anniculi congrediuntur: & singulis mensibus in calidis regionibus concipiunt. Niphus à quodam eorundem altore accepit, fœminas binos & ternos enixas, post quatuordecem dies iterum totidem peperisse. In Germania tamē & Italia brumali tempore raro enitūtur. Quinos & ad summum novenos in lucem edunt. Nonnulli in hoc animantium genere, tam marem quàm fœminam parere fabulati sunt. Fœmellæ per spacium unius diei supra viginti lac catellis præbent. Si quis eos manibus pertractet indignātur, & vel deserunt, vel lędunt, vel etiam interimunt. Mares etiam libidine stimulati fætus enecant, & inprimis, si fœminæ liberis nutriendis intentæ, eos refugiant. *Natura & Ingenium.* *Naturam & Ingenium* sequētia detegunt. Saltu captum evadunt. Locū, si quid in eo periculi senserint, deserunt: migrante verò uno, reliqui quoque gregatim abeūt. Ruminare compertum est. Sibi invicem aliquādo ita æmulationis studio infesti sūt, ut alter alterū quandoq; aurib⁹, quandoq; pedibus mutilet. Facilè tamen mansuefiūt. Observavit Cardanus quendam qui canes ultrò persequebatur. Terram assiduè fodiētes, specus multifores sibi parant. Quare M. Varro reliquit, in Hispania non incelebre oppidum in loco arenoso ędificatum, adeò à cuniculis subrutum fuisse, ut incolæ aliò migrare coacti fuerint. Ex cuniculis nonnisi manè & vesperi egrediuntur, nec longè ab iisdem abscedūt. Foveas in quibus stabulantur arenâ cooperiunt, ne à transeuntibus deprehendi possint. *Usus.* Caro cuniculorum tenerior est leporina, juniorum inprimis. Primus, Hispanus quidam in escā mensis apposuit. Cicures in Hispania contemnūtur, quod nutrimenti saporem concipiant. Agrestes in deliciis habentur. Durantes primò elixari jubet, post herbis odoriferis & pinguedine suilla confici. Quantum *ad Medicinam*, pinguedo nervos mulcet, & nōnullis urinæ affectibus præsto est. Adhibetur cōbustus ad curandam synanchen, à Marcello, de quo vide Ambrosinum. *Differentia.* *Differentiæ* cuniculorum à *colore, magnitudine, Extis & Loco* sumuntur. *Coloris* ratione, sunt albi, nigri, flavi, cinerei, variegati, cādidis, nigris, vel rutilis maculis stellati. *Magnitudo* si spectetur vidit Valerianus Veronæ apud circulatorē nostris quadruplo majores, & mirâ corporis obesitate. In Betica Plinius geminis extis esse putat. Quantum *ad locum* sunt animalia quędam in India, Utiæ dicta, magnis soricibus similia, & cuniculis æmula. *Nieremb. H. E. l. 9. c. 8.* An à Thracicis & Macedonicis cuniculis differant, quas Scaliger leporino pilo, brevioribus auriculis, corpore crasso, & compacto, cauda longa & ad sciurinam accedente descripsit, judicandum lectori relinquo. Alii mures Pharaonis quidam Indicos lepores vocant. Ex Indicis cuniculis sunt etiam ii quos *Porcellos Indicos* nominamus. Magnitudine sunt cuniculi nostratis, sed cruribus brevioribus, cum digitis senis in pedibus anterioribus, & quinis in posterioribus. Dentes iis ut in muribus: cauda nulla: rostrum acutū: aures parvæ & rotundæ, & setis potius quàm pilis vestiuntur. Vox nonnihil ad grunnitum porcellorum accedit. Vescuntur omni herbarum genere, fructibus, pane & avena. Multorū sæpe mensium spacio sine aqua aluntur. Fœmellis septenis vel novenis mas unus sufficit. Ritu cuniculorum superfætant. Hyeme quoque catulos non cæcos ante sexagesimum diem enituntur. Duo mares præsente fœmina præliantur. Adjecimus & alterius cuniculi Indici iconem. Nierembergius novem cuniculorum Indicorum species facit. *Nieremb. H. E. l. 9. c. 7.* Prior, inquit, est *Pactli*, seu Hispanicus, si in pinguibus versetur agris; non minus jucundam præstat quàm apud Hispanos alimoniā. Secundus est *Eliztactotli*, seu candens pectus. Tertius *Cuitlatepotli*, seu bre-

brevis caudæ. Quartus pertinet ad Peruinos vocatur *tocanthochtli*, talpæ Mexicanæ (quam tucam vocant) figurâ. Quintus *quauhtochtli*. Sextus *metochtli*. Septimus *cacatochtli*. Octavus *cuitlatepolli* alter. Ultimus verò ac nonus à rubeo fulvoq; colore, quo variat, nuncupatur *hapaztochli*. Omnes formâ nonnihil inter se distant, ideò diversis appellantur nominibus. Nutrimentum nostratium alimento est insuavius ac durius. Hæc ex manuscriptis Doctoris Francisci Hornandi. Lubet adjicere alterius manuscripti sententiam de cuniculis Hispaniolæ. Erant inquit Anonymus auctor, cuniculi formâ & caudâ marinâ, licet aliquantulũ minores quam Castellani cuniculi. Caro idonea & jucunda. Degunt inter herbas & in mõtibus non sub terrâ. Quatuor eorum species: quidam quemi dicti, in majores & duriores, alii utiæ, alii mohlas, alii curies, hi parvuli, delicatiores &
Nieremb. Hist. Exot. l. 9. c. 9. salubriores. Huc pertinent *Viscachæ*, cuniculi genus, quod feles imitetur prolixitate caudæ. Amant nives quos ibi etiam inquirit gula. Pilus olim gratus, in precio & usu.

CAPUT XV.

De Sciuro.

Ambrosin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 26. PRimus qui hoc animalculum Sciurum vocavit, Oppianus est, qui Antonini Cæsaris temporibus vixit.
Nomen. Nomen videtur à σκιά, id est, umbra, & οὐρὰ cauda, quod sibi cauda umbram faciat, sortitum. Dicitur & ἵππουρος καὶ χαμψίουρος, fortè ἀπὸ τοῦ κάμπτειν flectendo, quòd clunibus insidens caudam supra dorsum flectat. Quidam ἐλειὸν nominavere: quod nomen gliri propriè competit. Latini communiter vocant Sciurum: quidam *Nitelam*, ut in Glossographo vetere extat, à nitendo, quod in scandendis arboribus nitatur: Vincentius *Pirolum*, Albertus etiam *Spiriolum*, Belluacensis *Scurulum* à currendo. Ex murium est ge-
Descriptio. nere. *Dentes* inferiores longiores habent: & cæcum intestinum quod ven-
Locus. triculo magnitudine respondet. Ubique ferè reperiuntur: maximè tamen in tractu Septentrionali, ubi colore pulchriores sunt. Pomis, castaneis, nu- *Cibus.*
cibus avellanis, faginis, pineis, glandibus etiam vescuntur: & tempore æstivo cibos pro hyeme in cavernis condunt. Tempore verno coëunt, & in- *Generatio.*
ter altissimos arborum ramos ex bacillis & foliis arborum nidos sibi construunt. Catuli post tertium vel quartum diem nidum deserere dicuntur. Tres vel quatuor simul pariunt. *Na-* *Natura.*
turam & *Ingenium* in eo ostendũt, quòd instinctu quodam naturali priorũ pedum ministerio pro manibꝰ utuntur: quòd aliquando ita cicurãtur, ut scurriliter gañiant: quòd dum gradiuntur caudam post se trahunt, sedẽtes supra dorsum eandem erigũt, & in saliendo ab eadem tanquam ab ala adjuvãtur: quòd in solis ardoribus se eâdẽ inumbrant: quòd amnes tranaturi, cortice conscenso, eâdem pro velo utuntur: quòd deniq; tempestate prævisâ, obturatis unde spiraturus est ventus cavernis, ex altera parte fores aperiunt.
Apparantur à quibusdam in cibis: *Usus.*
apud Vellejos populos inter lautitias censentur. Adeps emollit, & in au- Brujer. l. 13. de re cibar. c. 29.
rium dolore mirum in modum à Galeno commendatur. Dentibus præstigiatores in prædicendis futuris u-
tuntur. *Differentias* à colore & loco *Differentiæ.*
mutuari placet. *Colorem* si spectes. In Germania intra primum ætatis annum nigri sunt, cum adolevere rubent. In Polonia leucophæum colorẽ cum rutilo admixtum habent. In Russia cinerei toti conspiciuntur. In Podolia tradente Cromero, vagantur animalia sciurorum magnitudine, quæ in cavernis degẽtia, variis & maculosis pellibus insigniuntur. Quantũ ad *Loca*, sunt Sciuri qui Mures Pontici & à colore varii dicuntur, sunt
Getuli, & Indici. *Mys Ponticus* à Pon- Ambrosin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 27.
to ita dicitur Aristoteli & Plinio, quòd ex regionibus circa Pontum olim ad usum & vestitũ peteretur. Matthiolus videtur *Murum Lassicum* nuncupare: alii Venetum vocant, Poloni Popieliza. Est in candido cinereꝰ, nec adeò amplam caudam ac sciurus vulgaris gerit. Ejusdẽ cum sciuro naturę. Tempore hyberno profundo somno oppri-

opprimitur. Sunt alii in dorso magis cinerei, alii magis rutili. *Getulus* mixti est coloris ex ruffo & nigro, ab armis ad caudam per latera & dorsum, albæ & fuscæ lineæ alternatim certis distinctæ intervallis elegantissimè depingunt. Minor est paulò vulgari sciuro & aures habet demissas, capiti ferè æquales, orbiculares, & per cutis superficiem deductas, in longum caput ranæ capiti assimilatur. *Indicorum* sunt quinque vel sex species, de quibus ita Nierembergius. Prior Quauhtechallotl species dicitur *Tliltic* sive *Tlilocotequillin*, cognomine sumpto à corporis & caudæ colore, nempe nigro, & à pinubus quas incolit. Vescitur pomis quæ ex arboribus decerpit, in earundem cavitatibus reconditis servatisque in hiemales alimonias, ubi etiam sobolem educat, & nihil non abrodit. Versutus est, passerum voces sonat, & caudam, qua se totum aperit, lanigeram gestat. Mitescit facili operâ, & quibuslibet alitur nutrimentis. Dum comedit, posterioribus insistit pedibus, ac ori cibos admovet prioribus, attollens, majori ex parte caudam, aut corpus eâdem, nisi in cursu tegēs; tunc enim protendit illam. Iratus ejusdem pilos erigit. Adjunguntur eorum pelles internis vestium partibus, caloris conciliandi atque ornamenti gratia, fugata ad eum modum hiemalis rigoris sævitia. Secundus *Quauhtechallotl*, *Quapachtli* aut *Cortic-Oloteqvilin*, à luteo alvi colore dictus, in duplam ferè crescit magnitudinem, alboque, nigro & fusco colore promiscuè tegitur, si ventrem excipias, qui pallens est, aut fulvus, quemadmodum attigimus, & caudam gerit prælongam pilosamque, qua se interdum operit. Vivit in terræ foraminibus & antris inclusus, in quibus etiam educat prolem. Vescitur Indico frumento, quod ab arvis raptum in hiemem recondit. Versutus est velut & reliqui, nec unquam cicuratur, aut congenitam deponit feritatem. Tertius *Techallotl* dictus, caudam ferè depilem gestat, ac breviorem, nec dodrantem vincit longitudine. Non cicuratur, sed semper mordet atrociter, & corrodit oblata omnia. Fusco & candenti colore promiscuè tingitur, & posterioribus quoque innixus pedibus, oblatam edit alimoniam, sed præcipuè maizii spicas apprehensas anterioribus. Oculi sunt magni, si illos cum cæteris partibus conferas. Vivit in antris, quæ unguibus facilè excavat, consternitque lana, gossypiove & quovis alio stramento molli, ac passeres voce imitatur. Quartus *Thalmototli* dictus, spithameus est, caputque & oculos habet pro corporis amplitudine maxima: caudam verò longam pilosamve, & lineis albis, fuscis ac nigris interstinctam, qua se eodem quo alii modo tegit. Color totius corporis varius est, & aliquando in fulvum inclinans, cætera præcedentibus similis. Quintus dictus *Quimichpatlan*, seu mus volans, fusco pilo nigroque promiscuè tegitur, qui propè brachia ac crura prolixior est, ac parvarum volucrum forma, cujus gratia tanta celeritate in has & illas arbores sese vibrat, ut volare dicatur. Est autem cæteris minor, parvo & murino capite, magnis auriculis, nec alia quam cæteræ horum animalium differentiæ utitur alimonia. Caudam ejus ustam ac redactam in pulverem, & in corpus sumptum, ajunt patientes juvare. Est & aliud genus *Yztactechalotl* vocatum, cæteris forma simile, prolixitateque & lanuginosa cauda; capite, collo & clunibus desuper fulvis; cauda per alterna intervalla cyanea, subalbidaque, sed fulvis distincta lineis, cætero corpore subalbido, unde nomen habuit.

Nieremb. H.E.l.9. c.34.

CAPUT XVI.

De Glire.

GLirem à pinguedine nuncupatum putavit Isidorus. Gliscere enim, crescere & pinguescere significat. Tota is hyeme in cavernis degit & pinguescit. Græcis dicitur ἐλειός, quod antiquioribus addito gamma

Ambrosin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 29.

Nomen.

ma, γέλαιος, unde forte glis. Vocatur ita, seu ab ἕλη, quoniam in sylvis & locis apricis degit: seu ab εἱλέω quòd in arborum foraminibus per integram hyemem circumvolutus & soporatus maneat. Alii λαγόνεῤῥον quasi leporem dormientem vocaverunt: quidam μυοξὸν, quasi rictum in comparatione ad alios mures magis acutum habeat. Est rostro, ut dixi oblongiori, acutioribus auriculis, caudâ non æquè villosâ, ventre medio magis protuberante, quàm in sciuro, latere & tergo cinerei prorsus coloris; quamvis subruffi aliquando in ventre capiantur. Non tantum in sylvis, sed & sub tectis rusticis stabulantur. In Hibernia non haberi proditur vulgò, nec alibi in illis ædificiis quæ ex lignis Hibernicis structæ sunt; quod me, falsum, experientia docuit. In montibus conterminis Goriciensi agro, & in Alpibus Carniolæ, Carinthiæ, & Styriæ, maxima illorum fætura. Vescuntur glande fagina, nucibus regiis, pomis, & aliis. Poma tamen edere quidam negant: aperire duntaxat, ut nucleis fruantur. Quantum ad *Naturam* & *Ingenium*, hyeme in cavis arborum stertendo pinguescunt: & tam altum trahunt somnum, ut igne vix revocari possint: imò dissecti tanquam mortui jaceant; nec citius membra moveantur, quam in aquam ferventem conjecta fuerint. Æstivo tempore congrediuntur, & autumno suos fætus edunt. Parentes senio confectos insigni pietate nutriunt. Murium ritu, ædes ruinosas, trimestri etiam spacio, antequam collabantur, deserunt, quod earum compagem sensim dissolvi præsentiant. Senectus hyberna quiete finit, cum tantummodo sextum ætatis annum excedant. Omnes aliquando ejusdem sylvæ congregantur, & si aliqui monte vel flumine discreti ad eos accedunt, præliantur invicem. Aliquid venenati habere, constans authorum opinio: vulgatumque in cauda illud hærere, urinamque super partem aspersam, illam usque ad ossa putrefacere, vulnusque insanabile reddere. Epiphanius fætus à vipera excæcari, & nutriri, sic venenatos reddi, scribit. Q. Scaurus primus in sumptuosis cœnis carnem glirium apponi jussit. Apud Romanos in lautitiis habebantur, hinc & glirariorum constructio. Optimi à mense Octobri ad Januarium censentur, quòd tum valdè pingues sint. Durantes juniores in cibis commendat. In *Medicina*, invenit quoque locum. Carnis esu bulimo laborantes liberantur. Pinguedo ad conciliandum somnum plantis pedum inungitur. Excrementa in liquore aliquo pota calculos discutiunt: eadem cum aceto & rore marino alopeciam sanant. Cinis combusti ad claritatem oculorum prodest, si Plinio credimus. Sunt aliquot eorundem *genera*. Est, Bruyerino referente, apud Allobroges, Sabaudos, & agro Tarantesio, animal quod saxa rupesque incolit, magnamque anni partem dormiendo consumit, in cibis gratissimum. In Orientalis Indiæ tractu quodam sunt Nefrendis magnitudine, qui domos subruunt, & muros perfodiunt. Ibidem sunt alii pilo rubicundo, odorem moschi spirantes. In Chiapa est animalculum, cuniculi magnitudine, gliris formâ: prolem dorso vehit, cum victum quæritat.

Descriptio. *Locus.* *Cibus.* *Natura & Ingenium.* Aristot. H. A. l. 8. c. 17. *Usus.* *Differentia.* Nieremb. H. E. l. 9. c. 75.

CAPUT XVII.

De Muribus.

ARTICULUS I.

De Muribus domesticis.

Mures in Domesticos, Agrestes, Avellanarum, Araneos, Alpinos, & Aquatiles dispescimus. *Domesticus*, Latinis Mus, Ratus & Sorex, dicitur. *Mus*, à Græco μῦς descendit. *Ratus* majoris nomen est, à rependo vel rapiendo Græcis nuperis ῥάτος. *Sorex* vel à sono quem in rodendo edit: vel quòd in modum serræ res præcidat: aut quòd ex putri ut plurimum materia nascatur. σαπρὸν enim apud Græcos putridum significat. Apud

Ambrosin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 30. *Nomen.*

Glires . Ratten .
Mures .
Meuse .

Sciurus .
Eichhorn .
Mus avellanarius .
Haſelmaus .
Nulmaus .

Talpa . Molckworff .
Mus araneus .
Spitzmaus .
M. Noricus .
Groſſe Haſelmaus Zyſelmaus .

Apud Græcos plurima occurrunt nomina. Μῦς, unde mus, dicitur communiter. Scholiastæ Nicandri lingua Æolicâ ὕραξ, quoniam rostrum suillo perquam simile habet. σμίνθος Hesychio & Varino. ἄργιλος Thracibus, χαμαὶ aliis. *Descriptione* externarum partium non opus est aliquâ, Aristoteles & Plinius quantum ad interiora cor maximum habere, felle aliquando carere retulerunt. Alibi apud eundem habemus, in solis cornutis animalibus, alterâ tantum parte dentatis, quibus dasypodes, vespertiliones, & mures utrinque dentati adduntur, inesse uterum acetabula habentem, & potissimum tempore, quo fœtus in utero continetur, à quibus per media vasa pendet embryo. In iisdem à M. Aurelio Severino sequentia observata sunt. *Auricula cordis* dextra longè major est sinistrâ, inquit, & illa nigra velut cruor. Ad orificium ventriculi superius processus quidam circularis revolutus in seipsum, parte quâ ventriculum respicit, similitudinem habens avis, qui collum & caput in pectus reflectit & condit. *Vena cava*, ubi primum ab epate exsurgit, amplo suo initio, mox verò exilior & perpetuò æqualis ascendit. Cæcum habet intestinum figuram habens ventriculi suilli, magnitudinem & circumferentiam paulò minorem. *Testes* habet non minores pullo vel grandiusculo omninò, aut magno ad corporis rationem. Credo etiam, addit, epididymida descendere inferius quàm ipsi conditi testes, estque dexter venosior quàm sinister. *Ren* dexter vicinior cavæ quàm sinister. *Veretrum* qua proximè terminatur, cartilagineum & trifido acumine compositum, ni fallor, reliquum duobus nervis. Glandulosas habet prostatas ad vesicæ cervicem insignes. Diaphragma mèdia sui parte pellucidum, oblongum & rotundum. Testium systema ibidem vide. Dissecuit idem aliquando & murem prægnantem. In eo uteri cornu dextrum quatuor fœtus continebat, in sinistra duos, sua unicuique placenta rotunda ante umbilicum disposita contectaque.

Descriptio.

Aristot. H. A. l. 3. c. 1. Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Severin. Zootomiæ Democrit. p. 323.

In Paro insula nullas esse scripsere quidam: in Scotia circa castellum Slani, major si importetur interit, si Hectori Boëtio credimus. In Peruana quoque olim, nulli: ex Hispania cum mercibus delati sunt. Frumento, leguminibus pane & carnibus vescuntur: sæpe cæpas & allia degustant: ex pluribus caseis optimum. Sorbent quoque vinum; & lambunt oleum. Fame impulsi, in seipsos sæviunt. Fœminæ sæpe solo salis linctu implentur. Ideò Plinius generationem eorum lambendo constare dixit non coitu. Coire tamen certum, & unico partu, plures catulos eniti. Ex una genitos CXX. tradiderunt: apud Persas verò prægnantes & in utero parentis repertas. Generantur & ex domorum ac navium sordibus. Hinc legimus in India Orientali vermes quosdam instar digiti crassos, ex putri materia in arundinibus nasci, quorum alii paulò post in papiliones, alii in mures degenerant. In nonnullis quoque Joniæ civitatibus, ob Mæandri fluminis inundationem, tantâ copia murium teste Pausania orta est, ut incolæ aliò migrare coacti fuerint. Ex putri natos non generare, & si generant, vim prolificam in filiis cessare, Cardanus prodidit. *Vocem* Homerus per ἐξολολύζειν expressit. *Antipathiam* exercent cum elaterio, scilla, colocynthide, mustela, accipitre, felibus, &c. *Sympathiam*, cum majorana ad cujus radicem in morbo confugiunt & cum suibus. Muris enim jecore in ficu suibus dato, nullo edito grunnitu porrigentem sequuntur, hujusque experimenti periculum Pierius Valerianus Patavii fecit. De *Natura* & *Moribus* hæc pauca occurrunt. Acris, nempe, esse auditus, & lumen noctu odio habere, quod oculorum aciem perstringat: in officinis aurariis & ferrariis micas metallorum devorare, & sine dubio concoquere. Theophrastus apud Plinium author est, in Gyaro insula cum incolas fugassent, ferrum quoque rosisse eos, id quod natura quadam & ad Chalybas facere in officinis ferrariis.

Locus.

Cibus.

Generatio. Plin. H. N. l. 10. c. 65. Aristot. H. A. l. 6. c. 37.

Antipathia & Sympathia.

Natura & Mores.

Plin. H. N. l. 8. c. 57.

riis. Aurariis quidem in metallis, ob hoc alvos eorum excidi, semperque futurum id deprehendi. Urina alicui parti asperfa eandem erodit, si Arnoldo credimus. Plures in aquam delabentes, mutuas inter se caudas mutuo tenent, ut uno exeunte omnes evadant. Albertus in inferioris Germaniæ partibus murem se conspicatum tradit, qui nutu sui magistri candelam tenendo lumen ministrabat.

Differentia. *Differentias* magnitudo, color, pilus, odor, & locus suppeditant. *Magnitudinis* si habeatur ratio, Aristoteles mures in Arabia soricibus longè majores scripsit. (Aristot. H. A. l. 8. c. 28.) Vitriacus in Orientis partibus vulpibus pares. Americus in insula quadam maximos invenit. Quantum ad *Colorem*, asinini sunt plærique: sunt tamen & cinerei: alii etiam nigricant, alii ex fusco ad ruffum tendunt. Vidit Gesnerus albissimum in Germania mense Aprili captum, rubicundis & prominentibus oculis, barbâ multis & oblongis pilis hirsutâ. Vidit & Scaliger alium, oculis igneis, & candore insignem. (Scalig. Exercit. 59.) Albertus quosdam albos, eosque salacissimos, & in quorum excrementis albi lapilli inveniantur, reperiri scribit. Si *pilos* attendamus, molliores alii habent, duriores alii, & setarum instar. Plinius in Cyrenaica regione, Ælianus apud Ægyptios pilis erinaceorum acutis indutos inveniri produnt. (Ælian. H. A. l. 15. c. 26.) Apud Herodotum, ἐχῖνες, genus quoddam murium leguntur. Si *odorem*, jucundi odoris à quibusdam excrementa deponi, Ruellius author est. (Ruell. Hist. Plantar. l. 4.) Est & in Italia genus quoddam, quod Moschardinum dicitur. *Rationem loci* si spectes, vidit Bellonius, hyoscyami semine tantummodo victitantem, dorso cinereo, ventre candido, corpore oblongo, cauda prolixa, & ore mucronato. Apud Scholiasten Aristophanis sunt σκάλοπες dicti. In Cappadocia apud Varinum quoddam genus μυέξις vocatur.

ARTICULUS II.

De Muribus Aquaticis.

MUres sylvestres rusticam vitam ducunt. (Ambrosin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 31.) Servius Nitedulas, Marcellus, mures subterraneos nominare videtur, quod terram pedibus fodiendo, cuniculos sibi faciant. (*Nomen.*) Græci ἀρουραίους si per culta vagantur, ἀγρίους si per nemora, vocant. Nullibi eorum major copia, quam in Ægypto. Juxta Thebaidem post Nili inundationem, sole humum calefaciente, varii in locis ex terræ hiatu innumeri prodeunt. (Ælian. H. A. l. 6. c. 21. *Locus.*) Bellonius inter Gazara & Belba tantam multitudinem vagari scribit, ut nisi ab avibus Perenopteris devorarentur, omne seminum genus abligurirent. Vorant lupulorum, pastinacæ, & omnium leguminum radices. (*Cibus.*) Cinaræ maximè expetunt, A. 1271. adeò depopulati fuere frumenta, ut magna exinde annonæ caritas subsecuta fuerit. In Boreali regione, sub nivibus latitantes, vermibus, Cardano prodente, vescuntur. (Cardan. de rer. variet.) Gignuntur in quibusdam locis, post repentinos imbres, aut fluminis inundationem. (*Generatio.*) Muris pars anterior conspicitur formata, posteriore informi. Aliquando & ex semine propagantur. Ex Aristotele habemus, accidisse ut cum agricolæ pridiè metendum statuerint, postridie totam segetem à muribus consumptam invenirent. Caleni vidimus, inquit Niphus, quòd unicâ nocte totum campum segetibus maturis refertum, mures agrestes absumpserunt. In Cantabria quidam accepta mercede mures venabantur. Æoli & Trojani, murium agrestium abundantiâ vexati, Smynthio Apollini sacrificarunt. Aliquando ex cuniculis egredi; eosdem sub terræ superficie struere, & bipalio apertos mox reparare: læsos, ad chondrillam confugere, naturæ ipsorum est. Reducuntur ad eos plurimi, inprimis autem *Mus avellanarum, araneus, Alpinus, aquaticus, & Coyopollin Nierembergii.* (*Differentia.*) Nam de soricibus, qui cau-

caudam in extremo villosam gerunt, & præter alios strident: nec non bestiola Olao *Leem* dicta, quæ per repentinos imbres de cœlo decidit, & donec herbam renatam gustaverit, vivit: nec non mure Napelli, quem napello vivere Matthiolus scribit, nō est, quod dicam. *Mus avellanarum*, qui aliquibus Plinii sorex est, aliquibus mus corylinus, duplex est, *Major* nempe, & *Minor*. Illum Gesnerus vivum aliquot dierum spacio nutrivit, & refert formâ & magnitudine ratto assimilari, colorem murinum per tergum & per latera magis ruffum, præsertim verò in capite habere, auriculis magnis glabris, & ventre candido præditum esse: pedibus esse rubicundis, caudâ tota hirsutâ, oculis majusculis eminentibus nigerrimis, barbâ partim albâ partim nigrâ: ab eo denique animali domesticorum odorem emanare. *Minorem* Albertus rubicundi coloris esse scribit. Estque vel *odoratus* rarior, Muschardinus Italis, vel inodorus frequentior. Quidam *Luciolum* nuncupant, quòd illius oculi maximè lucidi esse videantur. Valdè est muri araneo similis: nec fortè à mure peregrino Hieronymi discrepat. Nidificat inter ramos Coryli, vel Eupatorii Avicennæ Cannabinæ nuncupati. Nidi forma ab Ambrosino exhibetur. Tam cavernas arborum quàm terræ latibula incolit, inque iis nucibus avellanis vescitur. Quidam à fine autumni ad initium veris dormire, & quidem continuò scribunt: alii & ex his qui nutrivere, interpolato somno corripi. *Mus araneus* à figura nomen muris, ab agilitate, (super tensum filum, vel aciem gladii impunè ambulare potest) aranei accepit, si Sipontino credimus; si Gesnero, à venefica facultate, ut piscis quidam araneus vocatur. Græcis est μυγάλη, vel μυογάλη. Mustelâ eum multò minorem, colore ad cinereum declinante, & dentibus tenuibus Aëtius prædicat: brevem & gracilem caudam Albertus, rostrum verò longum & acutum Matthiolus ei attribuunt. Oculos in comparatione ad totum corpus tam pusillos habet, ut

Ambrosin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 32.

Plinius eum obtusâ acie præditum crediderit, & Nicander μεγαλέην τυφλήν, Vegetius murem cæcum appellaverit. Colore est partim fusco, partim rufo, cum albo ventre. Rostrum habet porcinum, pilis refertum; caudam in comparatione ad alios mures duplo minorem. Dentes Ambrosinus ita describit. Dentes, inquit, quos in illo mure conspeximus, anteriores in utraque mandibula duo erant exerti; inter maxillares nullus locus extabat vacuus, sed omnes continuati: maxilla unicum tantum habebat punctum longiusculum. Secundus omnium minimus tria habebat puncta, adeò exigua ut visum omninò effugerent. Subsequebantur maxillares quatuor: quorum priores tres majores dividebantur in tria puncta: quarti verò punctum adeò perexiguum erat, ut difficulter videretur: quatuor tamen asperitatibus aliquantulum eminentibus insigniebatur. In oris parte inferiori, præter quatuor dictos, cæteri sunt sine ullo spacio continuati. Quocirca omnes numerum vigesimum quartum explebant. Ultra Apenninum non haberi attestatur Plinius: at secundum Matthiolum in universa Italia, & præcipuè in Tridentino agro, Germania quoque habentur. Hyeme in stabulis versantur: æstate hortos, & loca fimo bubulo repleta frequentant. Vescuntur herbarum radicibus: sed carduos præcipuè esculentos, magno agricolarum detrimento, devorant. Gesnerus, cadaveribus quoque vesci audivit. Veneno in agro Tridentino carere, Matthiolus prodidit: ab orbitis rotarum maximè abhorrere Barbarus. Acutissimam in comparatione aliorum murium habet vocem: sed quia hallucinantis visus, segnis. Morsum ipsius venenatum esse vel exinde colligas, quod à fele captus, non comedatur. Prægnantis, prægnanti majus parit incommodum. *Mus Alpinus* à loco in quo degit, nomen accepit. Hermolaus Marmotam vocat. Nonnulli Græci ἀρκτόμυς, ob similitudinem quam cum mure & urso gerit. Albertus ad eum Em-

Ambrosin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 34.

Empetram refert, sed quid hoc animalis sit, hodiè ignoratur. Capite leporem refert, magnitudine cuniculum, auresque tam breves habet, ut vix supra pilos emineant: vario oblongoque pilo instar taxi vestitur. Caudam habet brevem; pedes unguibus acutis armatos, quibus altè terram effodit. Hyeme quandoque ita pinguescit, ut monstrosè intumescat. Nonnulli addunt, dentes ejus anteriores esse leporinos, & si forcipibus secentur; unâ nocte renasci. De *Interioribus* observationes Severini hæ sunt. Testes aliquantulum superiores. Cæcum peramplum, ventriculi modo, internè asperum & reticulatum, in quo vulva insignis introrsum externè. Hepar multifidum septenis lobis distinctum, quorum major vergit ad sinistram partem, reliqui ad dextram, omnes à se invicem distincti. Cystis fellis cholidochi valvula ad duodenum. Splen longus hirundinis majoris modo. Ureteres non recto ductu descendentes à renibus, sed dorso hærentes & exigui. Frequentissimi in Annaniensibus Tridentini soli montibus conspiciuntur. In nivosis quoque & frigidioribus Germaniæ partibus versantur. Vescuntur fructibus, lacte inprimis, quod more porcellorum sugunt. Ideò sæpe in pastorum casis deprehenduntur. Cicurati edunt pulmentum, panem, pisces & alia quæ illis objiciuntur. Circa festum Nativitatis Dominicæ terrâ effossâ dormientes deprehenduntur, nec citius expergiscuntur quàm à solis vel ignis calore resoluti. Levem ob causam metu consternantur: indignabundi, argutam, sibilantis fistulæ instar, vocem edunt: vel aëris mutationem prænunciant. Odore sunt tam gravi, ut vix æstate perferri possit. Nec deest ipsis ingenium. Appropinquante hyeme fænum & paleas in latibula convehunt. Unus stratus humi fæno oneratur: alii caudâ onustum in cryptam pertrahunt. Duo foramina in uno quoque latibulo parare solemne ipsis est, per quæ in unum locum tendunt, & juxta unum excrementa deponunt, & per aliud in cryptam ingrediuntur. Adventante frigore meatum ingressus claudunt; exasperato, aliud adeò obturant, ut ne bipalio quidem penetrari possit. Circa finem Septembris in cryptam ingressi, conglobati, septem pauciores vel plures, sed impari plærumque numero, super stramine ad vernum usque tempus stertunt. Reliquis egressis, cryptæ custos adsistit, & ex alto speculatur. Si quid observaverit, voce acutissimâ monet. Sic ad cryptam concurrunt, ipse ultimus ingreditur. Sereno duntaxat cœlo colludunt, obmurmurant, & aliquando, observante Stumpfio, canicularum instar latrant. Cicures dentibus pediculos hominis, simiæ instar, venantur. Veniunt apud Alpium incolas in cibum, inprimis circa hyemis initia. Assantur, coquuntur in jure nigro, & sale inspersi infumantur. Puerperis etiam conceduntur. Pinguedo nervos contractos emollit, & illita umbilico somnum conciliat. Ventriculus colicâ laborantibus utiliter imponitur. *Muris aquatici* meminit Aristoteles in Mirabilium libro. Bellonius ipsi tres meatus assignat, unum pro fæcibus, alterum pro urina, tertium pro fætu. Si Clusium sequimur, magnitudine ad talpam accedit. Coloris est fusci præter ventrem, qui pilis ex albo cinereis vestitur. Villis tegitur densis & mollibus. Caput pro ratione reliqui corporis est parvum: pars superior rostri prominula. Dentes quatuor, in utraque maxilla bini, sed in inferiore minores & obtusi. Oculi vix conspicui. Rictus latera longis cinereis villis obsita. Cauda rarissimos pilos habet, & osseo quodam nervo mediam secundum longitudinem secat. Posteriores pedes anterioribus sunt longiores & magis plani, & membrana quadam, prout in palmipedibus cernitur, conteguntur. Ad Strymonem & Nilum frequentissimi sunt, & serenis noctibus vagantur. Gesnerus in parvulis rivis versari scribit. Aristoteles Lusis Arcadiæ in fonte quodam. Vescuntur plan-

Aurel. Sev. Zootomiæ Democrit. p.325.

Ambrosin. l.d.c.35.

Bellon. Aquatil. l.1.

Clusius in Auct. Exotic.

tis aquaticis, frugibus, & piscibus. A Magis olim Zoroastrem secutis mali Dæmonis esse putabantur: si modo de muribus istis & non testudinibus id sumendum est. In nonnullis Galliæ locis in cibo adhiberi, proditum à quibusdam. De *Coyopollin* ita Nierembergius. Vocant Indi Coyopollin parvum animal, muris mediocris magnitudine, aut paulo majus, caudâ verò auriculis & rostro Tlacuatzin simile: nam caudâ & pro manibus utitur, & natus matrem, cùm metuit, stringit amplexu. Cauda est crassior murinâ, firmiorque: venter ex albo pallescit: auriculæ sunt translucidæ, pedes & crura candida. Educat in arboribus sobolem. Posset ad genera Tlacuatzin referri, nisi alicui præplaceat pertinere ad mures, aut esse sui generis. Invenitur in montibus tepoplanicis. Cæterùm crocodilis quoque cauda pro manu est, illâ nimirum arripiunt prædam, belluas, homines.

Plutarch. Sympos. 4. quæst. ult.

Nieremb. Hist. Exod. l. 9. c. 5.

CAPUT XVIII.

De Talpa.

Ambrosin. de Digit. Vivip. l. 1. c. 36.

Nomen.

NOmen Talpæ huic animali quod descripturi sumus Latini indidere, seu à Græco θάπτω inhumo, quod assidua terræ effossione seipsam quasi inhumare videatur: seu quod cæcum sit, quod Græci τυφλὸν vocant: seu quod se perpetuò θαλπῇ, id est foveat, sub terra: seu à Chaldaico טלפ findere, quod terram findat. Græcis dicitur σπάλαξ & ἀσπάλαξ, παρὰ τὸ σπᾶν, quòd terram unguibus assiduè vellicet: Nicocli σκάλοψ: Varino σιφνεὺς, quòd terram fodiendo evacuet. σίφνον terram, & σιφνεύειν Varinus interpretatur. Volaterranus & alii nuperi auctores Græce blactam, ἀπὸ τοῦ βλάπτειν, id est à nocendo vocant, sed perperam.

Descriptio.

Descriptionem quòd attinet, Scaliger muri non valdè similem scripsit. *Corpore* latiore & depressiore, *pedibus* quodammodo ursinis, cruribus brevissimis, *capite* bufonino. Albertus quinque digitos in *pedibus* anterioribus, quatuor in posterioribus habere scripsit: Gesnerus, quintum ita introrsum spectare, ut minus curiosè spectanti occultetur, reliquit. Palma anteriorum pedum lata & manui similis: *Collum* inter crura anteriora brevissimum & propè nullum: *pili*, breves, densi, & in nigredine splendentes. *Interna & Anatomica* si spectes, *Dentibus* binis & anterius conjunctis caret; sed instar canis & mustelæ utrinque ad latera singulos eminentiores habet. *Pulmones* cum multis fibris separatis, nullo inter se communi principio cohærentibus, una cum corde, versus inferiorem ventrem siti sunt. *Crura* anteriora ex duobus constant ossibus, quæ in os humeri inseruntur. Sic fortius bestia hæc fodit: posteriora crura habent os; quod paulo infra genu in alia duo dividitur. M. Aurelius Severinus hæc de internis in talpa mare habet. Viscera, inquit, omnia, sicut in aliis quadrupedibus. I. Præterquam, quod nullum colon, intestinaque reliqua ferè uniformia; nullum enim cæcum. II. *Testes* intrò conditi sicut in dasipodis, colore tamen nigro: neque in loco, qui proxime renibus esse solet, sed à lateribus vesicæ, in infima abdominis cavitate. III. *Renes* conjuncti proximæ venæ cavæ pusillo, sive spatio emulgentium. IV. *Fel* pro corpore majusculum, cum conspicuis cholidochis. V. *Ventriculi* janitor lineâ quâdam transversa, veluti ligatus atque distinctus. VI. Vasa ferentia suffulta (si rectè memini) ureteris. VII. Larynx, qualis in testudine terrestri; mutum enim animal. VIII. Observata in *interna aure* duo, malleolus & incus, mirè perpusilli: Os inter medium duobus aurium ossibus egregiè pumicosum. IX. Processus inferioris *maxillæ* utrique tres. X. Vera equidem sunt, quæ scribit Plinius de *oculis* talpæ. Visuntur enim ipsi in suo loco nigri toti, contecti cute pusilli, quale est semen Psyllii: nulli ipsis inserti nervi optici, (quantum mihi advertere licuit) nec satis

Severin. in Zootomia Democrit. p. 317.

tis scio, num fungi videndi munere possint; non eam solam ob causam, quòd tecti corio sunt, verùm quod multa eis adhuc desint, quæ necessaria sunt. Omninò autem existimarim, vestigia hæc esse oculorum potius, quam oculos verè, in quibus ludere voluisse naturam appareat, atque ostendere, non deesse sibi facultatem oculos fingendi, quando velit; aut verius fortasse fingimus hæc ipsi. Rursus & in alia talpa Anno 1617. observata hæc: *Panniculus carnosus* totus & mirè commissus cuti. Cerebrum pro ratione magnum & benè distinctum & exornatum. Auriculæ non sunt externæ; interna penitus abdita, cujus officula tria supra modum perpusilla; intestina funiculi simplicissimi modo exilia.

Locus. In Thessalia adeò humus talpis familiaris, ut suffossum ab iis ibi oppidum quidam prodiderint. In Orchomeno agro, prodente Aristotele, (Plin. H.N. l.8. c.28.) frequentissimæ vagantur. At in Lebaica nullæ sunt, nec illatæ effodiunt, fortè propter soli duritiem.

Cibus. Lumbricis præcipuè vescuntur: ideò stercoratis & sterquiliniis gaudent. Absumunt & omne aliud vermium genus, eoque deficiente, terram comedunt. Visi radices herbarum & frugum, bufones etiam infestare. Ex terra pluviis madida, & putrescente, ut plurimum generantur. Nec per horæ spacium supra terram vivere posse dixit Albertus; sed falsò. Visum quidem habent hebetem, sed auditum excellentem.

Usus. Invenit in Medicina & aliis usum. *Dens* à viva evulsus dentium dolores sedare creditur. Pilullæ ex ea cum melle subactæ & devoratæ strumas absumunt. *Caput* incisum, & cum terra à talpis eruta tusum, inque pyxide stannea in pastillos digestum, contra omnes colli dolores exhibetur. *Sanguis* pilos restituit: & ad paronychias commendatur. *Adeps* ad capillorum augmentum supprimendum conducit. Marinellus in hoc casu unguenta quæ ex pinguedine talpæ & vespertilionis componuntur, præscribit. Cinis in sanandis fistulis chirurgis inservit. Mizaldus periclitaturus an æger moriturus sit, nec ne, chelidonium cum talpæ corde pulvino ægrotantis supponit. Cantaturum, aut clarâ voce vociferaturum credit, si convalescet: fleturum, sin minus. Aquâ, in qua talpa maduit & pilos deposuit, pili restituuntur. Ex pellibus pileolos confici, memorat Agricola.

CAPUT XIX.

De Echino terrestri.

Nomen. (Ambrosin. de Digit. Vivip. l.2. c.37.) Echinus, non ab aculeorum hirsutie, sed potius ἀπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι ἔχεσθαι διὰ τὰς ἀκάνθας, ὅ ἐστιν ὁ ἀκρέπτητος, quòd ob aculeos teneri non possit, nomen sortitus est. Galenus Acanthionem terrestrem vocat; Suidas ἀκανθόχοιρον, porcum spinis horrentem, γύλιον, & χοιρογρύλλιον: Hesychius ἀκανθόνωτον, propter dorsum spinis refertum: Lycophron ab insigni vaframento Nauplium nuncupavit, quod nomen Latini Echino marino tribuunt. Quidam cum Plinio, Hericem, Hericium, & Herinaceum proferunt; nec malè. Ab hororre enim, vel etiam ab hærendo, quòd fructus ejus spinis adhæreant, hoc animal dictum esse videtur.

Descriptio. Est bellua, ut Hermolaus breviter descripsit, cuniculi magnitudine, aculeis vallata præterquam in ore, & pedibus, parte inferiori, quam rara lanugo tantum operit. Observata in illo: (Severin. Zoot. Democrit. p.319.) *Musculi* conglobatores totius corporis. *Intestina* æquè crassitudinis, imò verius tenuitatis quàm longissimæ, sine cæci aut alterius distinctione: in summa, qualia muri. Quin paria istorum stercora, pares testiculi, qui proximi peni; hic longissimus exortus in viam caudæ compressus semen emisit, muci flavioris imagine. Septipinne *jecur*. Peni adstites carunculæ quædam subalbidæ, racemosæ, in pinnulas distinctæ, rupis præruptæ modo, quas pulmonis fibris quadantenus assimilare possis. *Testes* intus latent, & lumbis affiguntur. *Ossa* quædam rotunda, quædam

dam planiora, acuta alia, alia obtusa conspiciuntur. Ubique locorum reperiuntur, Cretam si excipias, si Plinio credendum. Ad annum absque cibo durare posse, scripsit Aristoteles. Pomis verò & uvis utplurimum victitat, quæ decussa & spinis infixa ad latibulum defert. Lac etiam & vinum in ædibus potare animadversum. *Inimicitias* gerit, cum urso, lupo, vulpe, vipera, & potamogeto herba. In orbem colligi, & quasi mortuum jacere, simul atque vel canum latratum sensit, vel ferarum odorem vel venatorum accessum; cubilia ad Aquilonis & Austri vicissitudinem commutare; & si domi alatur, pro ventorum flatu modò ad hunc, modò ad illum parietem accedere, ut Aristoteles reliquit; dum capitur, urinam, cujus contactu spinæ dorsi decidunt, emittere; humano denique ritè congredi, ad naturam ipsius spectat. Venit apud quosdam suillus erinaceus in cibum: sed nisi benè apparetur, stranguriam adfert. Ideò unico ictu mactandum, & vasis urinæ expurgandum quidam censuere. Mense Augusto ob pabuli copiam sunt pinguiores. Durantes cum multis aromatibus in artocreate coquit: Gesnerus in aceto & vino fervefacit, deinde lardo & caryophyllis distinctam, in veru torret. In Medicina multum adfert emolumenti. *Hepar* renum vitiis miro est auxilio. *Felle* contactæ verrucæ siccantur. *Lien* assatus & pulverizatus efficacissimo est lienosis remedio. *Caro* ad prohibendum abortum præscribitur. Eadem, unico ictu mactati stranguria laboranti commodè suspenditur. Exsiccata plica laborantibus exhibetur. *Adipe* in autumno capti Poloni in eodem morbo utuntur. Idem in lithiasi insignem habet prærogativam. *Sanguinis* haud spernendus est in lapide vesicæ, renum, & ardore urinæ usus. Cinis *combusti* cum adipe ursino capillis decorem restituit. Eodem ad præcavendum abortum cum oleo pro unguine multi utuntur. Adhibetur idem in renum doloribus aqua intercute & aliis. *Fimus* recens cum sandaracho, aceto, & pice liquida, fluxum capillorum cohibet. *Corium* cum spinis olim ad extergenda vestimenta adhibebatur. Distinguitur in Suillum, qui rostrum sui simile habet, & *Caninum*, qui canis. Ex eodem insignis fætor exhalat. In Brasilia, ut Jesuita quidam apud Majolum habet, animal Echino simile vagatur, cujus setæ prælongæ coloris pallidi & in summitate nigræ, valdè aculeatæ erant. Mirum in illis natura recondidit. Cuicunque enim cuspis ejus admovetur, etiam ab animante revulsa, illam, & præcipuè carnem penetrat: experimentoq; compertum est, hujusmodi aculeum, unius noctis intervallo crassissimo corio admotum, illud, perinde ac esset manu hominis impulsum, penetrasse.

Plin. H.N. l.9. c.12.

Cibus.

Ælian. H. A. l.16. c.69

Aristot. H. A. l.9. c.6.

Usus.

Differentia.

CAPUT XX.

De Hystrice.

ERinaceorum generi adscribit Hystricem, Plinius, Ælianus & Oppianus. Græcis ὕστριξ ὕστριχος, & ὕθριξ ὕστριγγος nuncupatur, à θρὶξ & ὗς sine dubio. Plinius fœminino genere effert, masculino Oppianus. Quidam sub muris Africani Plauto venire crediderunt; quòd frequens in Africa esse perhibeatur. Isidorus à stridore quem aculei in motu animalis excitant, deducit, & sine aspiratione scribit. Claudianus eum ita descripsit.

Ambrosin. de Digit. Vivip. l.2. c.38.

Nomen.

Descriptio.

——— os longius illi
Assimilat porcum, mentitæ cornua setæ
Summa fronte rigent, oculis rubet igneus ardor,
Parva sub hirsuto catuli vestigia dorso.

At si Agricolæ attendimus, habet Hystrix *os* leporino simile, *dentes* quatuor longos, duos in superiore, totidem in inferiore parte, *aures* humanis similes: *pedes* anteriores pedibus Taxi, posteriores ursi assimulantur. *Dorso* & lateribus spinæ bicolores, par-

partim albæ partim nigræ insunt, & aliquando ad duorum vel trium palmorum longitudinem accedunt, quas animal, ut pavo caudam, erigere potest. Ingressurus in cavernam, erectas dimittit. Solinus in Æthiopia frequentissimos vagari scribit: quamvis in tota Africa & India inveniantur. Habentur & in Italia; sed in Gallia raræ. In Galæcia reperiri, Compostellani peregrinatores testantur, qui eorum aculeos in pileis deferunt. In dumetis autem & vepribus latent. *Victitant* pomis, rapis, pyris; pastinacis; & pane comminuto: bibunt aquam; sed vino mixtam avidissimè. Aculeos tensâ cute in hostem ejaculari; unde fortè sagittandi ars; & nomen ἀκηνθοβόλυ; destinato ictu ferire; noctu magis quàm interdiu ad pascua progredi; hyeme in cavernis latere; tot dies quot ursa in utero gerere, à natura obtinuit. Nec huic gula pepercit. Commendatur enim in epularum magnificentia. Apparatum vide apud Ambrosinum ex Scapio. In Medicina videtur iisdem affectibus conducere quibus erinaceus. Mulieres ad discriminandos capillos aculeis eorum potius quàm acubus utuntur. Plinius ex iisdem dentiscalpia ad roborandos dentes conficit. Circa *Differentiis* nihil ferè occurrit. Quidam in Marinum & Terrestrem distinguunt, & dentalium pro marini aculeis venditat; sed nimis audacter. Nemo enim authorum marini meminit. Referri huc potest incertæ naturę animal, quod Cardanus Anno 1550. Papiæ vidit. Magnitudine erat vulpis, rictu leporino; dentibus prominentibus ad instar sciuri; oculis nigris & serpentinis; comâ hircinæ barbæ simillimâ, quæ à capite ad collum ferebatur, cum pedibus anterioribus taxi, posterioribus ursi; auribus in figura humanis; cum spinis ferè centū more hystricis, quarum quædam in apice curvabantur, alioquin immobiles, & in motu animalis strepitum edentes. Cauda animalis erat anserina, cujus plumæ paulatim in spinas degenerabant. Vox subobscura & rauca quasi latrantis canis: canesque odio prosequebatur. Fortè ex hystrice aliaque bestia natum erat.

Locus. *Cibus.* Agricola de Animal. subterraneis. *Natura.* *Usus.* *Differentia.*

CAPUT XXI.

De Tato, seu Echino Brasiliano.

TAtum Nierembergii verbis describemus. Cataphractum, inquit iste, quoddam animal Indiarum varie appellatum invenio. Hispani nuncupant *Armadillo.* Lusitani *Sneubertado.* Itali Bardato: Thevetus Brasilico nomine *Tatau*, Maphæus *Tatusiam*, Gesnerus *Tatum*, nova Hispania *Chirqvinchum*, alicubi *Cassamin*, aliis Indis *Ajatochtli* dicitur, hoc est, cuniculus cucurbitalis; specubus enim, quemadmodum cuniculus conditur. Una nocte spacium leucæ excavat; quare nisi ligetur, nullibi se includi patiens, perfodit usquequò extra domum & oppida emergat. Variæ sunt species horum loricatorum: mihi omnium mirabilior ajatochtlus, cujus & rarior mentio & sterilior, quare illum præsertim narrabo. Duris armatur laminis, quas ipse vidi. Canis Melitensis est magnitudine. Pedes ei suis parvuli, rostrumque sed oblongum & gracile. Armatur undique crustâ, militari & cataphracto equo persimili, in laminas connexas atq; mobiles divisa, quibus se convolvit atq; undiq; tegit. Auriculæ murinæ, sed longiores; nimis graciles. Cauda ejus est longa, teres, geniculata, eodemque modo laminis crustatis circumvallata. Venter candet, ac pelle operitur molli, humanæ haud dissimili, longiusculis exilibus, ac raris pilis vestita. Formicas venatur. Cubat supinus, atque cauda ori admota, qua rectâ procedentes formicæ incidunt in insidias, & cibum deludenti suggerunt. Antonius Herrera addit, lotio proprio implere lacunam super ventrem inter crustas suas, sic formicas, humore obstante, per caudam procedere usque ad os. Cum fugit, in præceps caput caudamq; ventri applicat, ac

Nieremb. Hist. Exod. l. 9. c. 6.

ac tuetur crustâ, & sese in spiram convolvens rotat. Quòd si pertinacius quispiam insectari perseveret, semet in venatorem contorquet; ut haud rarò, validè tundens dorso suo pectus hominis exanimat. Versatur in uliginosis lacubus. Lumbrius, piscibus ac vermiculis vescitur, & quibusdam arborum baccis & pomis. Caro impensè pinguis, dulcis, ac pituosi alimenti, & excrementis redundans. Utebantur caudâ antiqui ad eas, quas zebratanas vocant, (quarum apud illos usus frequens) muniendas. Crusta multis rebus utilis, tum ad bellicos usus, tum ad pacem opportunis. Ajunt illius crustam tritam, ac drachmæ unius pondere intrà sumptam, evocato sudore magnopere conferre morbo Gallico curando. Invenitur locis calentibus lacustribus & uliginosis. Duæ apud Lucatanenses horum animalium sunt differentiæ. Quædam innoxia & gratissimi alimenti sunt; alia noxia & venenata, ut vomitu ac flatu alvi citato syncopen inducant, tandem interimant. Antidotum est oleum olivarum, nisi virus invaluerit, frustranea tunc remedia. Si fortasse aliqua juverint, diffluunt superstitibus capilli, languet color, marcent vires. Distinguuntur testarum seu laminarum numero. Innoxia octonis, noxia senis constant. Innocua etiam coxæ, osse carent, & maculis rubeis circa ventrem distinguuntur. Est autem hoc animal viperis, quæ sono quodam perstrepunt tam charum & amicum, ut eodem foramine, sine alterutrius injuria condantur. Primum illud genus videtur descripsisse Consalvus Ferdinandus Oviedus hac sententia. Κατάφρακτος, *sive undique armis munitus, animal est aspectu admirabili, valde diversum ab iis quæ aut in Hispaniâ, aut in aliis Europæ regionibus conspiciuntur. Quadrupes est animal, totumque corpus cum caudâ corio tectum habet simili cortici lacerti, de quo infra sumus dicturi (crocodilum Americanum intelligit) coloris inter album & cinericeum mixti, ad album tamen magis accedentis. Ejusdem verò est forma cum equo undiq; armis munito, caniculæ autem vulgaris magnitudine. Non est animal noxium; domiciliumq; habet in terrenis tumulis, pedibusq; terram egerendo, sua latibula fodit cuniculorum instar. Capiuntur hæc animalia retibus & balistis, petita occiduntur, magnâ autem ex parte sementis tempore, quando stipulæ aduruntur, aut agri coluntur, ut gramen producant in boum & animantium pabulum. Aliquoties me hoc animali vesci contigit, ac sanè melioris saporis quàm hædos, & salubrem cibum esse comperiebam. Cæterum si hæc animalia in iis Provinciis conspecta fuissent, in quibus equos undiq; armaturâ muniendi consuetudo originem sumpsit, ex hujus animalis aspectu exemplar desumptum opinari quis posset.* Cum alii Auctores Oviedo refragentur, *aliud genus armatorum*, quàm ille cogitant. Diversa, quæ de loricato animali seu tato narrantur, de diversis speciebus, pro diversitate provinciarum accipienda sunt. Sic Monardes prodit, numquam visum edere, ideoque sub terra duntaxat, & ex ipsa terra ali: Gesnerus contrà, licet perpauca, de illo ait, allatum in Galham seminibus & fructibus visum vesci. Neutrum refuto, cùm de diversis loqui possint. Agnoverunt quoque tria genera horum armatorum Jacobus Plateau & Clusius: unum brevissimæ caudæ, quod sic describit: *Habebat porro id animal pedis unius & quatuor unciarum longitudinem, corporis verò ambitus erat quatuordecim unciarum, binis videlicet minore longitudine. Ejus tegmen durum & testaceum, fulginosi coloris, quem forte vetustate & manuum tractatione contraxerat, quodammodo tessellatum. A collo ad medium corpus, quasi orbiculatæ figuræ tessellis variè pictis distinctum, medio autem corpore ternis ordinibus quadrangularium tessellarum variè etiam picturarum insignitum. Postrema tegminis pars similibus orbibus distincta erat, qualibus pars anterior. Totum etiam caput ad nares usque similibus testis tectum. Aures patentiores, nec adeò mucronatas habebat. Cauda brevis erat, duobus digiti humani extremis articulis non major, tota etiam orbicularis tessellis tecta.*

Ventrem nullâ crustâ tectum fuisse, sed villis duntaxat obsitum, pictura repræsentabat, quemadmodum etiam crurum posteriorem partem, atque guttur & nares. Posteriores pedes ternis digitis, & calcari præditos fuisse, pictura fidem faciebat: anteriores vero duntaxat binis & calcari, nisi à pictore fuerint prætermissi: penem satis longum & exertum habebat. Nescio an huic desit virtus, quam de Armadillo, sive tato caudato Monardus dixit. Præcipuam ejus vim in caudæ ossiculo esse: cujus in tenuissimum pulverem redacti pilula, confecta magnitudine capitis aviculæ, atque auri indita, dolorem ejus sedare; Et tinnitum etiam cum exigua surditate conjunctum curare traditur. Certè dolorem sedare, frequenti experientia probatum est. Adjicio astum Chirqvinchi, quod audivi ab his, qui primùm fama, deinde visu acceperunt. Testes oculati sic referunt. Pluente cœlo supinus jacet: in ventre qui exermis est, colligit aquam contentam inter crustas laterum, sic perdurat transacto imbre fermè diem integrum, donec occurrat incaute cervus sitibundus, qui accedens ad potum, immergit buccam, tunc claudit se *Chirqvinchus*, labra & nares comprehendens cervi. Hic discurrit hinc inde: nunquam laxat prædam chirqvinchus, donec fatigatam interimat angustiæ spiritus. Astum quoque erinaceorum habet, in crustis suis se, dum timet, conglobat, nec nisi ad ignes relaxatur. Conchulis hujus animalis utuntur Indi in maleficis, præcipuè ad explorandos & puniendos fures. Tangunt prius cum concha terram à fure calcatam, sive aliud quicquid ille attigerit: implent maxillam potione quam chicham vocant: tympanis deinde circumsonant, concha interim sponte subsultante & tripudiante. Hoc veneficio notatur vultus furis pustula, in genis quæ per utranque maxillam serperet, nisi maleficium diligenter dissolvatur.

TITULUS III.

De Quadrupedibus Domesticis.

CAPUT PRIMUM.

De Cane.

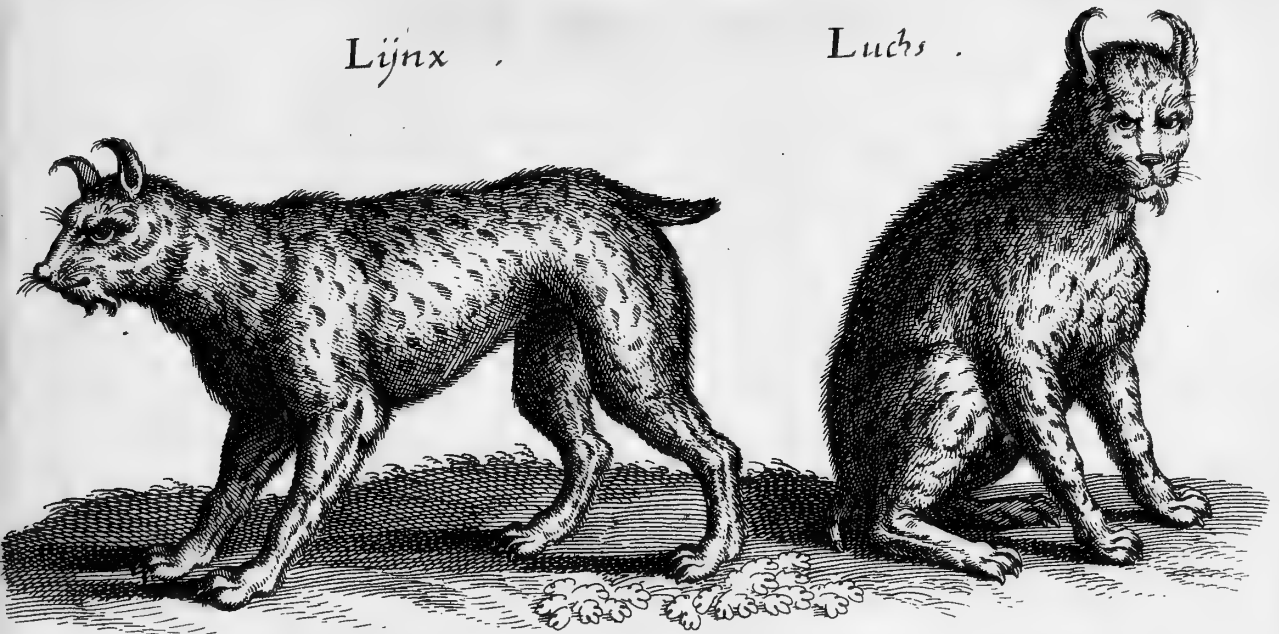
TAntum de Semiferis, sequuntur *Domestica, Canis* nempe & *Felis. Canis* vox olim Canes ut plebes, trabes, pronunciabatur, venitque si Varroni attendimus, à canore latratus, quòd voce signa edere soleant. Græcis veteribus dicitur κύων, & in obliquo casu κυνὸς, sine dubio παρὰ τὸ κύω, amo, seu quòd proniores sint in Venerem: seu quòd animal sit φιλοδέσποτον, Modernis vocatur σκύλος nomine fortè à Scylax detorto. Aliis ὑλάκτωρ latrator, à voce quam edit: nec non ἀκανθὶς apud Hesychium & Suidam, παρὰ τὸ αἰκάλλειν, quòd cauda notis blandiatur. *Descriptionem* non est quod addamus. Notissimum utpote animal est. In Cane secta sequentia observata sunt Severino, quæ ejusdem verbis exponemus. *Vterus,* inquit, bicornis, cervice brevitate & angustia medio digito respondente. Cornua lata, quantum manus caperet, longitudine majori, quam palmari communi mensura, crassitudine ubique æquali circumvoluta autem simplici gyro, non anfractuosa vel cellulata, uti suillus. Feruntur extrema cornuum usq; ad renes colligata venis, quæ ad uterum veniunt, & testibus ipsi incumbentibus per membranam. Ad ostium primum cervicis visitur corpus quod dum mole, figura atque colore referens caput limacis exertum à sua cochlea. Impositus in hujus os stylus ferreus non est admissus, nisi postquam est dissectus parùm. Dissecto utero inventi sunt involuti fætus, involucra autem tria, chorion, allantoides, amnion: sed priora vix dividi possunt, adeò sunt annexa, adeò sunt tenuis substantiæ: In dextro cornu catuli quinque, in sinistro quatuor,

Ambrosin. de Digit. Vivip. l. 3. c. 1.

Nomen.

Descriptio.

M. Aurel. Severin. Zootomiæ Democrit. p. 306.

Canis Indicꝰ 1.

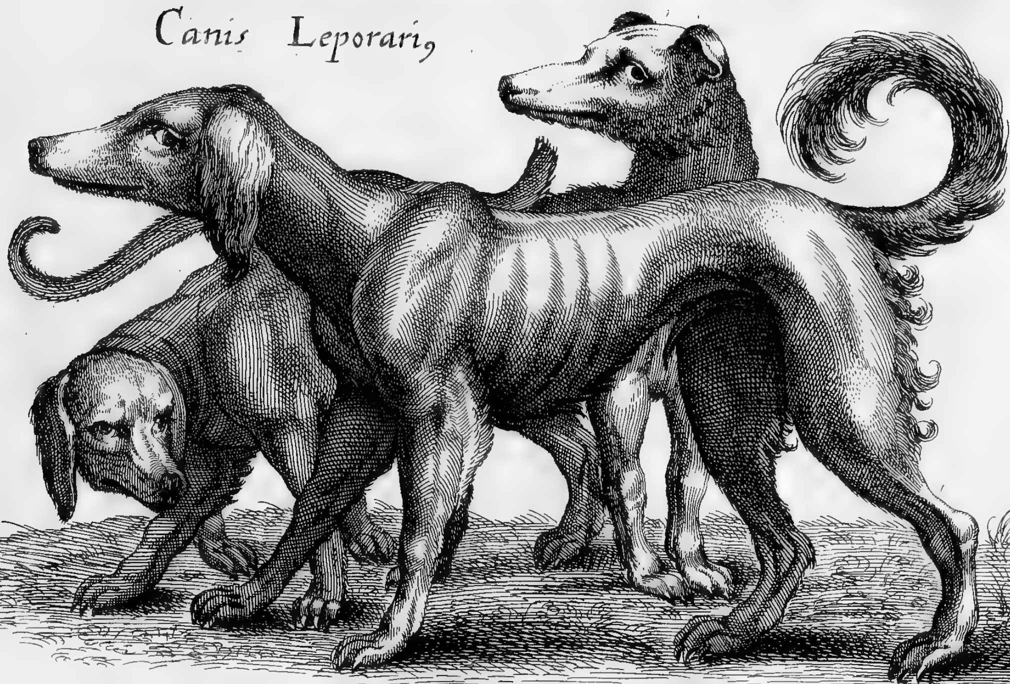
Canis Venatorius . Iag hund :
Windſpiel .

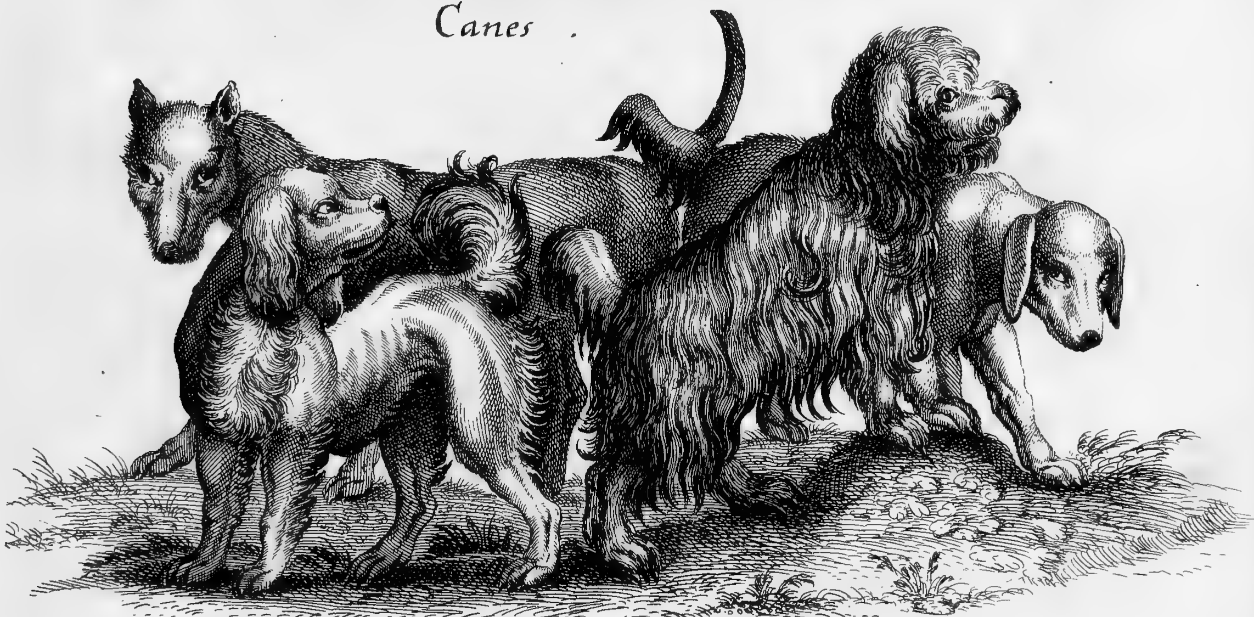

tuor, singuli suis involucris contenti, chorion unicuique per medium; transversim positæ zonæ latæ duorum digitorum, distinctæ lineis atris ab extremo, & rubrâ in medio: singulæ autem sanguinem fusum colore sibi respondentem repræsentant. *Omentum* veluti saccus, qui integit intestina superiora; nascitur ejus pars superior è fundo ventriculi per mediam ipsius lineam totum ambiens; simpliciter & pars posterior quæ inseritur in lienem & in pancreas. *Pancreas* autem statim apparet post exortum duodeni, illigatum huic & venæ portæ. *Vena porta* mittit triplicem ramum ad conterminas partes mesentericum, cœliacum, splenicum. Cœliacus excurrit partem ventriculi concavam. Splenicus mittit supernè ramum ad ventriculum parte hujus convexâ per mediam lineam, usque quo superius ventriculi os pertingat. Ligatus est *splen* diaphragmati per mediam membranam plus digito latam, & ventriculo per omentum: Habet splen figuram propè pedis amplè calceati. *Colum intestinum* nullum, recti finis partem accipit cæcum, cujus figura veluti involuti, quod explicatum longitudine est medii digiti. Ad finem recti internè *valvula* una insignis, altera in cæci principio sed minor. *Rectum* parte inferiore valdè corrugatum: Ab aorta sursum convolutus ad cava hepatis plexus arteriarum, qui appropinquat pancreati, attractum hoc attrahit hepar & superiora viscera. Supra os superius ventriculi glandulæ duæ, major & durior dextra quam sinistra, ambæ succulentæ humidiores. *Sanguis* canis ater valdè, propter adustionem quippe. Ad finem *linguæ* inseritur musculus teres descendens per mediam ipsius lineam. *Auricula cordis* dextra duplo major quam sinistra. In cranii parte tum dextra, tum sinistra, quas integunt musculi temporales; nulla apparet involvens membrana, præterquam ea, quæ propria musculorum est: in aliis vero cranii partibus manifesta apparet. In radice linguæ utrinque est glandula parva & producta obliquo situ. Circuli arteriæ asperæ transversim positi, non sicut in sue obliqui. Canis *cerebrum* majus quam suis. Inverso cerebro patuere processus mammillares & spinalis medullæ initium, per quorum medium facta sectione profundiori patuerunt duo ductus parvi, alter, qui à parte mammillarum per rectam lineam tendit ad finem usque cerebelli, alter paulò citerius superne positus huic obliquè. De cætero, pedes canum anteriores in quinque digitos, posteriores in quaternos distincti sunt: fœminarum venter, duplici mammarum ordine, in utroque scilicet latere, exornatur. Albertus etiam generosi canis imas nares, rotundas, solidas, & ferè obtusas observat. Aristoteles verò & Ælianus calvam suturis carere asseverarunt. Galenus deniq; musculos temporales in canibus veluti in lupis & leonibus robustissimos observavit, quòd in frangendis ossibus maxillas exercere soleant. *Galen. de usu part. l. 11. c. 9.* De *Loco* hoc tantum pono, nullos in Brasilia ante Vilagagnonis expeditionem fuisse, si Lerio credimus: si Textori, Sigaron Arabiæ insulam non ingredi; ingressos, vagari donec pereant. *Locus.* Παμφάγοι sunt: nec vel à piscibus, vel à cadaveribus abstinent, quod primum Balbus in itinerario prodidit. *Cibus.* A carne tamen suæ speciei, ut & fulmine ictis abhorrent. Gramen etiam comedunt, sed medelæ gratiâ. Fraxini fructu abstinent, quòd vertebræ coxarum dolorem inde incurrãt. Potione vini vel aquæ ardentis dementantur, & divagantur, donec vapor evanuerit. De *Generatione* nota. *Generatio.* Semper eis coitum opportunum: Tardivus tamen veris initium, rarius autumni tempus congrediendo idoneũ, scripsit. Coëunt ad annum duodecimum & implentur: sed sæpè post novem sunt inutiles. *Aristot. H. A. l. 5. c. 14.* Degenerant, si annui venere utantur: si quarto anno, gene-

generosiores producunt. Quatuordecem dierum spacio vel circiter libidine tenentur; & post sextum mensem à partu marem iterum appetunt. Dum turgescere incipiunt, fœminæ genitale prominet & humescit. Congrediuntur autem & cum aliis animantibus; ut cum lupis in Cyrenensi agro, unde nati Crocutæ: cum leonibus, unde Leontomiges: cum Castoribus unde Castorides; cum vulpibus unde Alopecides. Aversam exercent Venerem & cohærent. Ferunt dies sexaginta, quędam sexaginta tres. Pariunt duodecem: aliquando & sexdecem. Visa Bononiæ leporaria, quæ septendecem enixa est. Albertus verò prodit, se, ex illorum genere qui Mastini dicuntur, vidisse, quæ primo partu novendecem, altero octodecem, tertio tredecem dedisset. Quæ mulieribus in deliciis, singulos ferè enituntur catellos. Primum mares parere, & in cæteris fæturis alternare ex Plinio dicuntur, dum modo tempore opportuno congressus fiat: primusq; catulus, in lucem prodiẽs, secundum noñullos patrem refert: cæteri, ut casus tulerit nascuntur. Gignunt cæcos, & quo largiore aluntur lacte, eo tardiorem visum accipiunt: non tamen unquam ante vicesimũ primum diẽ, nec ante septimum. Quidam tradunt, si unus gignatur, nono die cernere; si gemini, decimo. Idemque in singulis adjici, totidemq; esse tarditatis ad lucem dies: quod tamen nondum experientia demonstravit. Lac ante diebus quinq; quàm pariant habẽt magnâ ex parte: quibusdam quatuor diebus anticipat. Crassius id quàm cæterorum animalium, scrofam & leporem si exceperis. Non excedũt annum decimũ quartum coñuniter: quamvis quidã ad vigesimum secundum ascẽderint. Laconici, inquit Plinius, annos decẽ, fœminæ duodecem, cætera verò canum genera quindecẽ vivunt. Junioribus albissimi sunt dentes, & vox acuta: seniorib9 hebetes, crocei, & vox crassior. *Vocem* authores variè expressere. Latrare & baubare dicũtur communiter: βαΰζειν Græcis catuli, ὑλακτεῖν adulti: λάπτειν dum bibũt: κνυζᾶσθαι grunnire, dum queruntur aut blandiũtur: σκυζᾶν, canire & catullire, dum libidine feruntur: προσκυνεῖν, quando latrant antequam feram invenerint: ἐρεθίζειν, quando irritantur. De *Antipathia* hæc pauca sufficiant. Metuere hyenam in tantum, ut ejus umbra, si Plinio & Solino credẽdum, eos obmutescere cogat: Crocodilos in tantũ, ut secus Nilum currendo, aquam ejus, etiam sitibundi lambant. Cum lupis eam colere inimicitiam, ut vel ideò Porta pellẽ lupi suspensam super demorsum à cane rabido, aquæ timorem amoliri dixerit. Ab otide metui, quòd tardo & humili volatu utatur. Abhorrere quosdam à quibusdam. Blondi canis gallinarũ carnẽ ne attingebat quidẽ. Alii ossa avium sylvestrium respuunt. Olim in templũ Herculis victoris nõ ingrediebantur, seu ob odorem clavæ in limine positæ, seu ob rem aliquam invisam sub solio sepultam. Nonnulli ad citharæ pulsum miserabiliter gemunt: ad clangorem tubarum ululãt: in displosione bombardarũ longissimè aufugiunt. Quantus inter eos & homines sæpe sit cõsensus, in sequentibus audiemus. Ad *Naturam* canum pertinet, quòd citò iram cõcipiant, & ideo ob unicum os diutius inter se digladientur: quòd domos vigilias agendo custodiant: ob somni levitatem facilè excitentur: cum mulieribus aliquando Veneris consuetudinẽ habeant, & palam congrediantur, unde à Spartanis templis arcebantur. Iidem odorum differentias nobis incognitas sentiunt: posteriora odorantur, quod cum sagaces sint, teste Plinio, qualitates habitudinum corporis odore cognoscant. Capitibus ad terrã demissis odorẽ trahendo investigant, & ideò primi aëris infecti halitũ hauriunt. Auditu pollent: quarto ætatis mense dentes caninos mutant, & hybernum pilum amittunt. Si stomachi gravedine laborẽt, gramen vorãt. Facilè abortiunt, si mas, ex quo cõcepere, occidatur. *Ingenio & memoriâ* pollere, dociles q; esse, multa testãtur exẽpla. Ille apud Plutarchum, tot lapillos in ollã oleariã injecit, donec intumescẽte oleo illud lãbere posset. Itinera quam-

Marginal notes: Aristot. H. A. l. 18. c. 28. — Aristot. H. A. l. 5. c. 14. — Plin. H. N. l. 8. c. 40. — *Ætas.* — *Vox.* — *Antipathia.* — *Natura.* — *Ingenium & alia.*

Canis Leporariꝰ

Canes

Canis

Canes. Hünde.

quamvis longa meminere: nec ulli præter homini memoria major. Quidam Venetiis in medio foro suũ Dominum post triennium agnovit: Ulyssis post viginti annos. In Theatrum Marcelli spectante Vespasiano introductus fuit, in omnibus saltationibus instructus, & qui ægritudinem bellè simulare novisset. Nam post signa contracti doloris, tanquam mortuus concidebat, atque huc & illuc se trahi patiebatur; mox tanquam ex profundo somno experrectus, sese movebat. Franciscus Marchio Mantuæ per morbum mutus, canem ita instruxerat, ut ad suos nutus, quemlibet aulicorum vocaret. Coram Justiniano Imperatore, spectante populo, alius, annulos spectatorum ab hero confusos ita cognovit, ut unicuique suum redderet. Quis pauper vel dives, meretrix aut vidua quæ esset rogatus, veste cujusq; ore apprehensa, demonstrabat. De *Fidelitate* erga heros ita Plinius. Pugnasse adversus latrones canem pro Domino accepimus, confectumque plagis à corpore non recessisse volucres & feras abigẽtem. Ab alio in Epiro agnitum in conventu percussorem Domini laniatu & latratu coactum fateri scelus. Garamantum Regem canes ducenti ab exilio reduxere prœliati contra resistẽtes, propter bella Colophonii, itemq; Castabalenses, cohortes canum habuere: eæ primæ dimicabãt in acie nunquam detrectantes. Hæc erant fidissima auxilia, nec stipendiorũ indiga. Canes defendere Cimbris cæsis domus eorum plaustris impositas. Canis Jasone Lycio interfecto, cibum capere noluit, inediâque consumptus est. Is vero, cui nomen Hircani reddidit Duris, accenso Regis Lysimachi rogo, injecit se flammæ: similiterque Hieronis regis. Memorat Pyrrhum Gelonis tyranni canem Philistus. Memoratur & Nicomedis Bithyniæ Regis, uxore ejus Consingi lacerata propter lasciviorem cum marito jocum. Apud vos Volcatium nobilem, qui Cefelinum jus civile docuit, asturcone è suburbano redeuntem, cum advesperavisset, canis à grassatore defendit. Item Cœlium senatorem ægrum, Placentiæ ab armatis oppressum: nec prius ille vulneratus est, quam cane interempto. Sed super omnia in nostro ævo actis populi Romani testatum. Appio Junio & P. Silio Coss. cum animadverteretur ex causa Neronis Germanici filii in T. Sabinum, & servitia ejus, unius ex his canem nec à carcere abigi potuisse, nec à corpore recessisse, abjecto in gradibus gemoniis mœstos edentem ululatus, magna populi Romani corona circumstante: ex qua cum quidam ei cibum objecisset, ad os defuncti tulisse. Innatavit idem cadavere in Tiberim abjecto sustentare conatus effusa multitudine ad spectandum animalis fidem. Huc ille pertinet, qui Domini sui occisorem & prodidit & jugulavit: ut & Corsus ille, qui non citius enecti frigore heri corpus auferre familiarissimis etiam permisit, quàm perimeretur. Nihil interim de illis dicam, qui cum heris cremari vel sepeliri voluerunt: qualis Poli Tragœdi, Pyrrhi, & Theodori erat. Eupolidis Poëtæ Comici canem post eius mortem, vitam inediâ finivisse; Jasonis Lycii capere cibum noluisse; Darium, ultimum Persarum Monarcham solum comitem ad mortem habuisse, Xantippi, navigantem herum eo usque secutum, donec natando periisset; Historici prodidere. A carnium caninarum usu, omnes ferè moratiores gentes abhorrent; nisi necessitas urgeat. Populi Senegæ eis vescũtur, si Cadamusto credimus: incolæ Guineæ, si aliis. Galenus nonnullas gentes castratis vesci scripsit. In *Medicina* maximi est usus. *Calva* in pulverem redacta, testium tumores resolvit. *Cerebrum* fracta ossa restituit, si instar emplastri superponatur. *Dente* maximo si gingivæ scarificentur, dolor dentium tollitur. Longissimus nigri canis, quartanâ laborantibus appenditur. Caninus canis rabidi exemtus & in aluta appensus, rabiem compescit. *Coagulum* in vino dissolutum, colicos dolores sedat; in aceto, hydropicis propinatur. Per vomitũ, hydropicorum ventribus super impo-

Plin. H. N. l. 8. c. 40.

Scalig. Exerc. 202.

Athen. Hi. A. l. 7. c. 33.

Vsus in Cibu.

Galen. l. 3. de Alim. facult. l. 2.

Vsus in Medicinâ.

positum, hydropicorum aquas Sextus educit. *Hepar* rabidi assatum, singulare est in rabie remedium. *Fel* cum melle ad ulcera interna adhibetur. *Lienem* recenter exemtum, Marcellus regioni lienis applicat. *Sanguis* partibus à rabido cane percussis, magno est adjumento. *Pinguedo* ad mentem Aesculapii, podagrâ laborantes sublevat. *Adipe* catuli varii in cicatricibus & maculis faciei auferendis, Plinius utitur. *Lac* in mitigando oculorum dolore adhibetur. Eodem Sextus gingivas infantium assiduè linit. Potum, fœtus mortuos expellit. *Lotium*, pilos & verrucas aufert: cum nitro mistum lepram abstergit. *Stercorum* pulvis in angina, dysenteria, & ulceribus inveteratis commendatur, si ossa per triduum comedat. Marcellus ex eodem ad solem exsiccato & cribrato, cum cera rubra, per partes, & modico olei, medicamentum pro ischiade concinnat. Plinius, ossibus in stercore canino inventis & alligatis, syriasin puerorum tolli putat. *Pellis* ad destillationes, si digitis inducatur; & ad anginam, si corrigiis ter collum circumdetur, adhibetur. *Pili* morsui canis rabidi impositi, venenum ad se attrahunt. In supprimendo sanguine adhibentur. Mizaldus deniq; in expugnanda febre quartana, lotium ægri quantum in uno paroxysmo, unicâ vice reddidit, cum farina subactum, in placentâ conficit, quam famelico cani exhibet, & sic quartanam transfert. Reliqua vide in Gesnero. Weckerus ex duobus catellis recens natis, quatuor libris olei violacei, & libra unâ vermiũ terrestrium præparatorum, unguentum ad vulnera machinis bellicis inflicta, componit. Ex catulis quoque Andreas Furnerius aquam destillat, quam in in cohibendo pilorum augmento mirificè commendat. *Differentiæ* Canum sunt multæ. Dicuntur olim & in Hellesponto reperti cornuti. Si *vocem* spectes, in novi orbis insula Hispaniola non latrant, ut Oviedus prodidit. In Guinea, si Clusio credimus, latrare conantur, sed non possunt. Si *munera*, sunt alii sagaces, alii cursores,

Centur. 6.

Wecker. in Antidot.

Differẽtiæ.

cubicularii, portæ, venatici, villatici. Si *locum*, sunt Epirotæ, Scotici, Anglici, Cyrenaici, Arcades, Indici &c. Nos hic agemus ordine de *Rabido*, *Melitensi*, *Venatico*, *Leporario*, *Sagace*, *Villatico*, *Bellicoso*, & *Inutili*. *Rabidi* ab esu putridorum ciborum, & carnib. vermibus scatentium tales evadunt, Canicularibus inprimis. Cibum tum abominantur & potum, ab aqua abhorrent, huc & illuc vagantur, latratum edunt raucum, spumam ab ore & naribus copiosam fundunt, torvum intuentur, demissam ferunt caudam, & nullo edito latratu homines mordẽt. Multi multa remedia adhibent. Aetius helleborum album ad vomitum cum polenta exhibet. Mizaldus stercora gallinarum cibis permiscet. Blõdus post tertium diem venas turgentes in cruribus tundit, vel canem in lacunam proiicit, in qua multæ hirudines innatant, ut sanguinem exsugant. Hinc totum corpus unguento populeo illinit, & pharmacum cholagogum propinat: tandem canem decocto fumariæ, lapathi acuti, & radicum enulæ abluit. Ad præservationem, exhibet Plinius catulo lac mulieris quæ marem peperit. Columellas caudas catulorum post diem quadragesimum ab ortu castrat. Prehenditur caudæ extremum, in quod ultima spinæ articulatio desinit, & tãdiu digitis torquetur, donec excidat. *Melitenses* ab insula Melita, quę Pachyno Siciliæ promontorio imminet, nomen habent. Sunt vel brevioris vel prolixioris pili & jubati. Blondus partim albos partim nigros commendat: hodiè rufi & candidi in precio habẽtur. Magnitudine sunt mustelæ sylvestris. Ut parvi fiant & maneant, canistris includuntur, ibidemq; nutriũtur. Delicatissimis vescuntur cibis. Si plures fœtus concipiunt, subitò moriuntur. Ut villosiores nascantur, curatores, loca in quibus cubant, velleribus pecudum insternunt, ut ea præ oculis semper habeant. Lugduni in Gallia singuli decem aureis væneunt. Bononiæ quadringentis libris venduntur. Mulieribus sunt in deliciis. *Venatici canes* ubique ferè locorum haben-

Ambrosin. quadr.digitat.l.3. c.2.

Ambrof. l. 3.c.3.

habentur. Præstant, quos Hircania ex canibus & Tigridibus natos, Epirus, Molossorum regio, & Chaonia proferunt. Apud Persas fuere audacissimi & velocissimi teste Megasthene: in regione Thebeth inveniuntur maximi: in provincia Gingui tam audaces, ut Leonem adoriri non dubitent. Quomodo nutriendi sint, illi qui de re rustica scripsere docent. Erant in precio apud Alphonsum Neapolitanum Regem, Magnum Tartarorum Chamum, qui ideò quinquies mille aluit. Distinguũtur variè. Nam si ferarum differentias respicias, sunt alii leporarii, alii humiles qui taxos tantummodò insectantur; alii ad aves, qui illas pedetentim in retia pellunt; alii ad aquas; alii ad magnas feras. Si locum natalem, sunt

Ambrof. l. c. 4.

Arcades, Ausonii, Cares, Thracesq́; & Iberi,
Pannonici, Argivi, Lacedæmonii, Tegeatæ,
Sauromatæ, Cretes, Celtæ, Magnetes, Amorgi.

Si colores, sunt leucophæi, mellei, albi, nigri. *Albi* parumper aquam formidant. Iidem nigris maculis insigniti, pedes crassos & tenellos habent. Leucophæi fortes & audaces sunt, sed cursu non ita valent. Nigri validi sunt, sed cum crura habeant humilia, celeritatem alborum non assequuntur. Eligendus verò est canis, atroci vultu, capite magno, labro superiore ad infra pendente, oculis rubicundis, naribus apertis, dentibus acutis, collo tumente, pectore amplo ut Leonis similitudinem præ se ferre videatur. *Canis leporarius* optimus est, qui longo & plano est capite, auribus acutis retrorsum directis & parvis, labiis superioribus supra inferiora non pendentibus, collo longo & aliquantulum turgido, pectore acuto, costis lõgis & validis, ilibus strictis, cruribus altis macrisque potius quàm obesis, caudâ non crassâ, nec admodum longa, qui rarò aut nunquam latret. Alii ad venationem ducuntur: alii spontè exeunt, & comprehensis leporibus domum revertuntur, *Vertagi* dicti. *Sagacium* tot ferè sunt quot Venaticorum genera. In Scotia tres sunt canum species. Quidam sunt audacissimi, in cursu celeberrimi. Alii odorisequi, qui & pisces inter saxa latentes investigant. Nonnulli ut plurimum aut rufi nigris maculis aspersi, aut nigri ruffis imbuti, qui fures & furto ablata tanta cum industria persequuntur, ut & flumina tranent. Scotis & Anglis tales alere suetum: & si quis, eum, qui sua, cane sagaci duce inquirit, in secretiora non admittit, pro fure habetur. Si Blondum sequimur, debet esse brevis, simo potius quàm adunco rostro, capite concinno, cruribus posterioribus eadem ferè altitudine, quam sunt anteriora, pectore non ventre majore, dorso plano & ad caudam porrecto, auribus pendulis, oculis agilibus. Palmam reliquis præripiunt Gnosii, Thusci, Britanni, Hispani. *Canis villaticus* & pecuarius est qui villam & pecus custodit. *Albus* probatur, ut à lupis distingui possit. Tales apud Turcas, Bellonio prodẽte, herum peculiarem non habent; ideò nec ædes ingrediuntur. Tegetibus in area stratis incubant. Olim apud Romanos quingenti ad stabulorum tutelam alebantur. De *Bellicosis & Inutilibus* nihil ferè occurrit. Anglia illos producit: sed & hoc anno inter homines, sanguinarios canes alere cœpit, diris devota capita, qui ne Regio quidem sanguine adhuc usq; satiari potuerunt. Talibus canibus & Hispani contra Indos in præliis utebantur, quos etiam saginâ humani corporis ad capiendos homines alliciebant. Vasquez Nunnez loco carnificum usus est. Obliti ferè eramus Indicorum, de quibus ita Nierembergius. Genus caninum variat in novo orbe, præter illos quos vetustas novit. Naturâ & moribus pænè omnia nostris vicina sunt, nec specie valdè diversa. Illud quod *xoloitzeuintli* vocant Barbari, excedit mole corporis, tres plerunq; superat cubitos, nullo pilo protegitur, molli tantùm & depili cute, fulvis & cyaneis maculis aspersum. Alterum appellant *Itzceuin teporzotli* & à patria, unde datur, *Michua-*

Ambrof. l. 3. c. 5.

Ambrof. l. 3. c. 6.

Bellon. obferv. l. 3. c. 40.

Nieremb. H. E. l. 9. c. 36.

chuacanem. Simile est Melitensib. variegatur candido, atro & fulvo colore, & quadam deformitate, accōmodum deliciis, & gratissimum; nec iners blanditiis, gibbo quodam fœdū à capite velut ab humeris eminēti, collo enim pænè caret. Tertium *Tetichi* dicitur, cetera nostratibus simile, nisi quod triste aspectu, Indis edule, quēadmodū olim Thracibus, quod fortasse in usu Grecis fuit, si sexto Empyrico credimus. Certè Diocles Medicus, ex eorum scholâ qui Asclepiadarum tempore fuerant, quibusdam ægrotis catulorum carnes dari præcepit. Sed Indis *Cozumellæ* canes non tātum sunt alimentum, sed gula. Nutriebant comedendos queādmodum Hispani cuniculos; quos ad esum destinant, castrant, ita pinguescunt oppidò. Procreandæ soboli servant fœminarum copiam, ex marib. exiguum numerum, quemadmodum apud nos pecuarii. Iidem inopia puerorum canibus litant. Alco etiam vocabāt Barbari quoddam genus canum parvulorum, quorum societate mirè delectantur, & quos mire diligunt. E suo cibo detrahunt, ut illos alant. Cum iter agunt, comportant secum aut humero, aut gremio. Cum ægrotant, consortio inseparabili & familiaritate catelli recreantur. Sunt quoq; *canes muti* apud Indos, qui non latrant & vulpino vultu. Cozumella insula hos alit. Quin & percussi nec gemitum, nec clamorem edunt. Hos in Hispaniolâ Oviedus statuit pro Calamitâ ranâ. His naturâ est: nec opus sunt membrana ex secundis caninis, nec fimus leporis, nec pilus. Superstitiosè ista Plinius obmutescendis canibus quærit. Anonymus manuscripti mei auctor, in Hispaniola memorat fuisse canes parvulos, sine latratu, solùm cum grunnitu, & solum palato aptos. In Quivira maximi canes onerantur sarcinis.

CAPUT II.

De Fele.

FEles nomen à φῆλος impostor, fallax, quòd astutissimum sit animal: (Ambrosin. l.3.c.10.) vel ab αἴλις, adulator, quod cum Aeolico digammate Fαιλὶς pronūciabatur, ut maximo Salmasio placet. (Salmas. in Solin.) Dicitur Latinis etiam Cattus, vel Catus, seu à capiendo; seu quòd sit cautus. Græcis vocatur αἴλουρος, παρὰ τὸ αἰόλειν καὶ ἀνάγειν τὴν οὐρὰν ἢ κινεῖν, quòd caudam subinde moveat, eademque ablandiatur. (*Nomen.*) Apud Suidam est αἰγίλουρος, alibi κάτης. *Spatalem* etiam quidam cattum vertunt. In *Descriptione* notissimi animalis non est quod immoremur: observata circa Anatomiam ad finem capitis habebis. Ubique ferè inveniuntur. (*Locus.*) Non fuisse aliquandò mansuetos verisimile est. In Iberia apud Tartessios nasci maximas, omnes authores consentiunt. *Vescuntur* carnibus, piscibus, muribus, avibus, lacertis. (*Victus.*) Bufones interimunt. In Cypro viperas, & chamæleones venantur. Junioribus etiam leporib. insidias struunt: nec propriæ speciei parcunt. Novimus hic Bononiæ, inquit Ambrosinus, feles adultas cum parvulis primum colludere, deinde illis laniatis vesci. Vivunt sex annos, aliquando decem, castrati plures. Quantum ad *Generationem*: in Europa mensibus Januario & Februario (Plin. H.N. l.10.c.63.) plærumque exardescunt: in India omni ferè anni tempore luxuriantur. (*Generatio.*) Fœminæ in congressu clamant, seu quòd à fervido nimis semine adurantur; seu quod à mare unguibus lædātur. Mas stat, fœmina subjacet. Fœminæ plus libidine agitantur quàm mares. Gerunt fœtum duos menses (Arist. H. A l.5.c.2.) lunares, seu dies sex supra quinquaginta. Martio editus præfertur: Augusto, propter pulices minus. Ut plurimum quinque vel sex catulos enituntur. Fœmina sobolis est amantissima: Mas inventam sæpè interimit, ut fœmina novorum catulorum desiderio mota, morem iterū gerat. Exercent *inimicitias* cum quibusdam, ut, (*Sympathia & Antipathia.*) muri-

muribus, bufonibus, ferpetibus, vulpanfere, aquila, ruta, felle proprio, fuavi odore, & humiditate. Rutâ certè à columbariis pelluntur. Unguentorum odore aliquando in rabiem aguntur. Si aquâ merganturs nec ftatim exficcentur, pereunt. E contra, Valerianæ fe libenter affricant: mentha cattaria delectantur. Fœmina gravida, fi mas interim occidatur, abortit.

Mizald. cent.4.

Natura.

Circa *Naturam* occurrunt quædam fingularia. Oculi enim felium ad Lunæ vices modò majores modò minores evadunt: imò folis vices fentiunt, & pupillas oculorum fyderis curfu mutant. Diluculo enim protenduntur, meridiè in orbem contrahuntur, Sole occidente hebefcunt. Cardanus malè pupillas pro arbitrio contrahere & diftendere protulit, quia nullos habent mufculos. Noctu medium illuminat. In faccis procul delati, redeunt. Mutante hofpite ædes, eafdem non deferunt. Manu hominis demulceri ambiunt. De aftu ita Plinius.

Plin.H.N. l.10,c.73.

Feles quidem quo filentio, quàm levibus veftigiis obrepunt avibus! quàm occulto fpeculatu in mufculos exiliunt? Excrementa fua effoffa obruunt terrâ, intelligentes odorem illum indicem fui effe.

Vfus.

Adhibetur à quibusdam menfis, in Hifpania inprimis, Hollandia, & Brabantia, fapoteque leporinam referre dicitur. Peftiferum halitum emittere, & tabem adferre, Brujerinus, haud fine caufa, prodidit.

Brujer. de re cibaria l.13.c.56.

Cerebrum infaniam inducit, cujus aliquod exemplum in Uratiflavienfi puella, in Weintichio, ni fallor, (liber nunc ad manum non eft) invenies. Habet & *in Medicina* locum. Pulvis *capitis* in olla cremati, & in oculos infufflati, caliginem abftergit, fi Portæ credendum.

Porta Phytogn.l.5.c.16.

Carnem, corpori infixa tela extrahere, Galenus prodidit: hœmorrhoidum quoque & dorfi doloribus medetur.

Galenus simpl.l.11.

Iecur uftum & tritum, calculofos fummopere juvat. *Fel* fœtum mortuum extrahit. *Pinguedo*, podagræ illinitur. *Vrina* deftillata ad furditatem valet. *Feces alvi* cum refina & rofaceo permixtum & fuppofitum, muliebre profluvium fupprimit. Evonymus prodit, quosdam anferem pinguem, medicamentis & carnibus felium minutatim concifis farcire cum fale, & lento igne in veru affare, deftillanteque liquore arthriticos feliciter inungere. *Adeps* in ferro à rubigine præfervando aliis non cedit.

Differentia.

Quantum ad *Differentias*, Cati alii funt *Domeftici*, alii *Sylveftres*, alii *Exotici*. Ex *Domefticis*: Hifpanici rapaciores funt, agiliores, & molliffimâ cute teguntur. *Exoticorum* præcipuæ funt *Syriaci*, qui varii, ore torvi, pectore torofi, pedibus amplis, pauco cibo contenti. *Sylveftres*, domefticis funt majores, denfiore & longiore pilo, colore fufco, caudâ craffiore. Vefcuntur aviculis, & aliis animalibus. Suffitu rutæ ab arboribus depelluntur. De illis qui in Malabar ita *Scaliger*.

Scalig.Exerc.217.l.9

In Malabar provincia feles agreftes fupra arbores verfantur, quarum celeritate nihil unquam memorabilius proditum eft. Saltu valere potius. Peculiaris verò volatus. Idque, quod mirum magis eft, fine alis. Membranam ab anterioribus ad pofteriores usque productam tendi. Quam, dum quiefcunt, ad alvum cōtrahunt. Ubi volare inftituunt, pedum crurumque agitatione protenta, collectaque membrana, dum fuftinent, tum feruntur. Eft & in India genus quoddam, pilis veftitum nigris & promifcuè candentibus. Roftrum ei eft longum, auriculæ parvæ, crura brevia, cauda fafciis nigris candidisque intercifa. Pulvis febrientib. conferre dicitur.

Nieremb. H.E.l.9.c.30.

Huc pertinent & monftrofi, quorum unus, pedes habet horrendos, alter fex. Feli fimile eft animal in regione Singui, pilo cervino, pedib. multifidis, dentibus in utraq; mandibula binis, duorum digitorum magnitudinis. Veficam habet carneam, propè umbilicum, fanguine plenam, qui mofchum redolet.

M. Paulus Venetus l.1.c.62.

Iconem adpofuimus cujusdam animalis felis fimilis, quod caput in fuprema parte valdè acutum habet. Appellamus felem ὀξυκεφαλον. Obfervationes Anatomicæ, quas apud M. Aurelium Severinum invenimus, quasq; fuperius

M.Aurel. Severin. Zootom.

Democrit. p. 4. c. 309.

rius promisimus, aliæ felem sectum, ut ipse ait, aliæ musculum concernũt. In fele secto hæ sunt insigniores. *Lienis* oblõgi veluti remi nostratis pars, quæ ad aquas spectat. *Cervix* vesicæ fellis veluti varicosa non semel vel bis: Ad fundum ejus rectæ descendunt venæ extrinsecus procurrentes. Bini nervi à lateribus *asperæ arteriæ*, utrinque unus, descendunt ad orificium ventriculi superius, qui interim ad dicta latera asperæ arteriæ & ad pulmones mittunt ramusculos. Nectũtur dicti nervi communi nervulo obl què descendenti; à sinistro inferuntur in ventriculum plurib. fibris. Ubi primum finditur aspera arteria, apparent nonnullæ *glandulæ* majores, & parvæ albæ, rubræ, cineritiæ, mistę. In *aspera arteria* semicirculi, ut in homine divisi, sed parte posteriore duplici tunicâ comprehensi: Alterâ quidem externâ & carnosâ; alterâ verò interna & nervosa, quæ interna, nascitur ab extremis circulorum marginibus. In *corde* auriculæ differentium colorum, dextra quidem albo & atro distincta magis, quam sinistra: Præterea dextra crassior & rotundior, sinistra tenuior & oblongior; caninæ similis. Ambæ intus cavæ & filamentosæ veluti sinus cordis. In sinu dextro plexus reticularis magis quam in cane conspicuus & prolixus; sed contra in hoc non valvulæ sicut in cane. *Arteria magna* ferè in medio cordis; magis tamen ad sinistram declinat. Interna tunica *ventriculi* satis rugosa, rugis secundum ventriculi ductum procedẽtibus, & in rotundum replicatis, veluti in ventre bovis. Tunicæ ventriculi tenacissimæ, adhærentes ab orificio superiori ventriculi, tunica interna rugis transversis distincta. Color *hepatis* veluti caniculę piscis. In osse *auris* cochlea; labyrinthi; fenestella, annulus, musculus rotundus; tria ossicula, sed stapes non perforata, ut Casserius describit. In *cerebro* sinus tres, sed duo circulares cum plexu choroide. In *oculo* uvea parte anteriore non cohærens corneæ; hinc dilatatio huic generi majori minor. Eâ parte ast uvea colore pallidi folii. Opticus ferè ad medium, quamvis declinet ad inferiora, membrana externa crassa oculum aliqua parte velans, ut in gallinaceo genere. At in *Fele masculo*, hæ observationes occurrere. Extra abdomen, internè supra pubis os, prodeunt per duo foramina, *vasa spermatica* ad testiculos descendentia, qui testiculi per mediam membranam cuti alligantur à lateribus penis, qui *penis* medio digito longus, infernè fulcitur musculo oblongo desinente ad medium penis vel amplius; fulcitur etiam musculo oblongo descendente ad medium, spacium musculi sphincteris, cujus officium est, anum claudere. Linea alba lata digiti tertia parte per rectũ abdominis descendens; subjacet musculis peritonæi, membrana in hoc animali tenuissima; *Peritonæum* sub ensiforme satis pingue. *Omentum* prępingue alligatum fibræ uni dextræ hepatis, & spleni & ventriculo, & intestino duodeno, ad figuram marsupii, s. sacculi cujusdam constitutum. Alligata *vesica* peritonæo supernè, ad fundum vero alligata intestino infernè recto. *Testiculi* quatuor tunicis sunt recti; prima, quæ dicitur scrotum, id est, bursa externa testiculorum; secunda dicitur dartos, etiam externa: Tertia dicitur erythroides, id est, rubra, quæ propinquior est prædictis; quarta vero est immediata. Descendunt ad testiculos *vasa præparantia semen*, & sunt venæ & arteriæ: Venæ quidem quæ descendunt à vena cava; & arteriæ, quæ descendunt ab arteria magna: & ista vasa, postquam attingerint proxime testiculos, constituunt corpus quoddam, quod dicitur epididymis; corpus, sive substantia sub testiculis posita. Vidimus *vasa jaculatoria* sive deferentia dicta propterea, quod deferant semen in testibus præparatum ad glandulas parastatas, quę deferentia primò oriuntur ab infima parte per medium testiculorum & vasibus præparantibus annexa usque ad medium ipsorum recurvantur ac reflectun-

ctuntur, donec pervenerint ad parastatas: vidimus & *ureteres* descendentes à parte sima seu concava renum ad collum vesicæ, & præcipuè ubi desinit ipsum collum. Vidimus & *venas emulgentes* ad renũ tendentes partem gibbam, ambas nascentes è trunco cavæ, sed altior sinistra quam dextra altitudine medii grani hordei, & eadem sinistra longior fere duplo est quam dextra. *Intestinum rectum* colligatum caudę principio per medium ligamentum. Habet intestinum rectum, venas & glandulas quasdam miliares asperas, quæ in cane nobis alias sunt observatæ. Vidimus *mensenterium* & venas meseraicas etiam *pancreas*, id est, corpus glandulosum. Vidimus & *intestinum cæcum* latitudine pollicis longum. Præter intestinum rectum & cœcum, totum, quod reliquum est intestini, uniforme est, sed tortuosum, adeò, ut si violentius extendas, ferè disrumpatur. *Renes* perampli, magnitudine nucis majoris, intra quos paucæ cavitates sunt & sinus (non ut in cane) in quibus percolatur urina. Vidimus & *venam portam* facientem duos ramos, unum quidem mesentericum, id est, ad mesenterium propagatum, quique descendit usque ad extremum intestini recti. Alterum vero splenicum, id est, transmissum ad splenem per totam ejus internam partem, rectâ viâ distributum per multos ramos hinc inde. A dicto ramo splenico derivatur alter cœliacus, sic dictus, quia ventriculum circumplectitur; hic ducit humorem melancholicum ad ventriculum, ut possit appetere. Vidimus *venam ascendentem* perforare diaphragma & cor petere, in cujus partem dextram se inserit. Vidimus & *venam sine pari* ramificatam ac propagatam, à dicta vena cava juxta cor reflexam & descendentem, per spinam à parte dextra, quæ ramos mittit, costis dextris ad sinistras, ad ipsas nutriendas. *Hepar* sex fibris distinctum. Medio duarum à parte dextra egreditur foràs *fel*, ita ut fundus inter duas, ad modum prominentis oculi, appareat. Dicta *vesicula fellis* habet duos ramos, alterum, qui derivatur ab hepate in duodenum intestinum ad expellendas fæces; alterum, qui recurrit ad vesicam, ut ibi contineatur. In *intestino duodeno* digitis quatuor infra poros cholidochos, inventus lumbricus quidam parvulus magnitudine ureterum. A lateribus venæ cavæ ascendẽtis, descendit *nervus* quidam ad circulum carnosum diaphragmatis, alter verò à sinistra descendit fultus membranis asperæ arteriæ, deportantes sensum diaphragmati. Vidimus *nervos recursivos*, qui à sexta nervorum conjugatione propagati ad caput asperæ arteriæ inseruntur, alter quidem à sinistrâ revolutus sursum circa arteriam magnam, & alter circa arteriæ ramos, qui tendunt ad jugulum: cor cum duplici auricula, dextra & sinistra; dextra major & subnigra est; sinistra vero concolor cordi: Habet *cor* ventriculum dextrum, in quo generatur spiritus vitalis; sinistrum, ad quem ducitur sanguis venalis: Habet & quattuor *vasa magna*; primùm est *vena cava* ascendens, quæ inseritur in auriculam dextram; *arteria magna*, quæ inseritur in auriculam sinistram. Tertium *vena arterialis*, vena quidem dicta, quoniam continet sanguinem; arterialis verò denominata, quoniam constat duplici tunica, quam habet veluti arteria: Inseritur hęc in pulmonem, ut illum nutriat: quartum est *arteria venalis* quæ inseritur ad sinistrum ventriculum cordis, cujus officium est, sanguinem in dicto ventriculo præparatum ducere sursum ad cerebrum, ad generationem spiritûs animalis. In ventriculo dextro sunt *valvæ* quædam sive septa, quæ impediunt exitum sanguinis, sic etiam sunt in sinistro. Habet *pulmo* pinnas sex. Visi sunt musculi interni circum *laryngem*, id est circa caput asperæ arteriæ, quibus inflammatis fit vera angina. Apparuerunt in radice penis *glandulæ prostatæ*, quibus inflammatis fit Gonorrhœa Syphilitica, quæ sunt paulo majores:

jores: Est *penis glans*, id est, caput, velut lingua ipsius felis. Observavimus meatum, qui ducit ad vesicam. Felis *cranium* lineis quibusdam rubris distinctum venarum similibus. *Auricula* interior cumprimis exsculpta: Hoc enim organo non vulgariter opus erat eidem ad noctu prędandum, sicut & visu. In hoc observata communio arteriæ magnæ & venæ magnæ: ubi scilicet primum usque scinditur in iliacos. Credo commune animantibus omnibus, quod observavi in medulla spinæ felis domestici. Membranis enim propriis cùm integatur secundum extrema, quæ respondet duræ menyngi, interior, quæ tenui vestiunt & hæc prodeuntes nascentesque ex se ipsis nervos: Verum cum in plures veluti funiculos prodeant singulæ harum conjugationes, licet adnotare, dictos funiculos, postquā aliquantisper processerint, mox in unum quasi nodum coire, non dissimilem à geniculis culmorum in plantis frumentaceis & id genus. Porrò cum singuli funiculi iisdem membranis tegantur, si retrahas ad te harum substantiam, spoliantur funiculi, quoad nodum illum pertingant. Observatus in *costa* unâ legitima felis domestici, nodus quidam teres similis tuberibus, qui innascuntur arboribus, cujus dirupti meditullium porosum crebrisque fossulis pertusum cum guttulis sanguinis. Dubitatum inter sodales sectionis, num fractura ossis ferruminata, num error in formatione, luxuriante materia. Homini in sima parte ossis frontis quæ interiacet, æquè duo supercilia incubant rectæ nasi radici: In hac si effoderis vel terebra os pertuderis, invenies fossulas duas oblongas, obliquè incedentes, sub cranio, parte superiori: cœcas infernè, cancellis donatas: Nullus dubitari posse videtur, esse has cameras olfactus, ubi concluditur implantatus spiritus, ut & in aure. Nescio siquidem, quid de eo senserint Anatomici; credo incompertas huc usque. Porrò cōfirmat sententiam nostram, quod in cane sensu hoc eximiè pollente sunt hæ cryptæ, & latiores & magis conspicuæ quàm in homine; in simia autem caudata non licuit invenire; fortasse, quòd eo sensorio præstare minus debuisset.

HISTO-

HISTORIÆ NATVRALIS DE QUADRUPEDIBUS LIBER IV.

De Quadrupedibus Digitatis Oviparis.

TITULUS PRIMUS

De Digitatis oviparis cute tectis.

CAPUT I.

De Rana.

ARTICULUS I.

De Ranis aquaticis.

Ambrosin. Digit. Ovipar. l. 1. c. 1.

HActenus de Quadrupedibus viviparis egimus, sequuntur Ovipara; quæ vel *cute* teguntur, vel *crusta*. Cute autem teguntur, *Ranæ, Lacerta, Salamandra, Stellio, Scincus, Cordylus, Chamæleon, & Crocodilus.* Rana alia est *Aquatica*, alia *Terrestris.* Illa à sua garrulitate Isidoro dicitur, quòd æstivis diebus suum ra ra perstrepat: aliis à רך Ebræo, quod est vehementer exclamare. Græcis dicitur βάτραχος, παρὰ τὸ βοὴν τραχεῖαν ἔχειν, quòd asperam vocem edat. Vocatur Varino & βῶξ, βόρταχος, βρόταχος, βύρταχος, βρίζανχος, καρλιάς, κοάξ, βλίκαρος; Cypriis βρούχετος, Ionibus βάθραχος, Phocensibus βελαγχόνη, Ponticis βάβακος, modernis Græcis βόρδακος sed & γυρῖνος, pro eadem, simpliciter apud Ethymologũ sumitur. Varino etiam βεῖνοι & παρφυσίδες, ranæ sunt, quòd buccas inter clamãdum inflare soleant. Animal est amphibium, cujus pars prior carnosa latitudine caret: naturâ, portionẽ carnosam posteriori parti in qua *crura* posteriora crassa & longa, anteriora brevia sunt, addente. *Digitos* habet quinos, longos, membranâ intertextos, ut commodius natare possit. Fœmina mare major.

Nomen.

Descriptio.

Arist. H. A. l. 4. c. ult.

Terga caput tangunt, colla intercepta videntur,
Spina viret, venter pars maxima corporis albet.

Ovid. Metam. lib. 6.

Internas partes si attendas, *linguam* illis instar linguæ infantiũ primam adhærere, intimam verò à gutture absolutã Plin. scribit. *Lienem* esse parvum. *Hepar* secundum Bellon. in tres dividitur lobos, sub quo una utrinq; pulmonis pars conspicitur, spumosa & minimè sanguinea. *Intestina* nodulis intercepta sunt. *Testes* & reliqua mẽbra animalium terrestriũ membris similia. In Anglia virides non conspiciuntur. In Germania, Italia, Bononiensi inprimis territorio, plurimæ sunt. In irriguis Aegypti locis tã frequentes, ut nisi à ciconiis vorarentur, omnia fœdarent In Cyrenaica & Seripho insula mutas esse dicunt, fortè propter aquarũ frigiditatem. Etsi verò & in fluctis appareant; libẽtius tamen in illis aquis versantur, in quibus junci & arundines virescunt, & ulva crescit. In illis q̃ nunquam gelu concrescunt, omni tempore reperiuntur, Ne dicam de bituminosis, in quib. eas viscositate sua naphta obruit. Degluttiunt innatantia animalcula, vorãt & apes, talpasq; mortuos. Herbis quoq; vesci

Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Locus.

Victus. Arist. Hist. Animal. l. 9. c. 40.

Generatio.

vesci verisimile. Permiscentur mare superveniente, quod apud Aristot. legimus, priorib. pedib. alas fœminę apprehēdit, posteriorib. clunes: deinde ova pariunt. Plin. carnes nigras partu edi scripsit, quas oculis & cauda insignes gyrinos vocavit: formā raninam adipisci, dum cauda in duos posteriores pedes finditur. *Mirumq́;*, addit, *semestri vita resolvuntur in limū nullo cernente, & rursus vernis aquis renascuntur, quæ fuere natæ, perinde occulta ratione, cū omnib. annis id eveniat.* Sed id de tēporariis potius sumendum est. Nam de quib. agimus, etiā hyeme in aquis calidiorib. durant, & vere veteres natātes conspiciuntur. *Ova* circa ripas stagnorū & paludum effunduntur, cōtinuo veluti filo sibi cohęrentia, quę nigrarū & concisarum carniū speciem referunt. Chymici sperma ranarum appellant. *Odio* prosequūtur ciconias, cygnos, Buteonē, Salamandram, putorium, lucium piscem, anguillam & ignem. A *Ciconiis* devorantur. *Cygnus*, Michaële Glycâ authore, ab affectione quadā esu earum sibi medetur. Cū *Salamandris*, sæpissimè præliantur. De *Lucio & anguilla*, res notissima est. Noctu accensis circa littora luminib. non coaxant: imò loco non moventur, & facilè manib. capi possunt. *Vox* ipsarū est βρεκεκὲξ, κοὰξ κοάξ. Aristoteli autem ὀλολυγὼν vox dicitur, quā ranæ mares effundunt, dum fœminas ad congressum vocant. Quando læduntur, Alberto prodente, vocē instar formidātis muris exilem reddunt. In Cyrenaico agro non erant olim vocales. Illatis è continente vocalib. durat earū genus. In Seripho quoq; & quodā Thessaliæ lacu mutas, apud Aelian. legim⁹. Caro ipsis naturâ laxa, albida, humida, & putredini obnoxia. Ideò quibus frequenter in usu, colorē amittunt, & in febres incidunt. Mēse Augusto, ita compressa habent labia, ut difficulter aperiantur, si Alberto credimus. Ubi diutius pectori incūbunt, latere subtus aquam, Mizaldus colligit. Nisi aliquandiu respirent, suffocantur. Quia aquas tepidiores amant, ideò æstivis duntaxat mensibus coaxare solēt, & adventante hyeme occultantur. Busbequius dum Strigoniū properaret, mense decembri coaxantes audivit, quòd aqua in quib. degebant, minerę sulfureæ viciniâ, incalescerent. Cum pluvia imminet, clamosiores fiūt, seu quòd frigidiorem sentiant; seu quòd dulciorib. impensè delectentur. Diu sub aqua urinantur, quòd exiguum pulmonem habeant. Brumali tempore interire, & vere iterum renasci, à quibusdam creditum: latere, & terrâ condi vel inde certissimū, quòd verno tempore, non solum ranarum fœtus, sed & ranę compareant. Noctu & quidem in sicco cōgrediuntur, non tā ob verecundiam, quàm timorem. In Aegypto, dum natricem sibi occurrere vident, frustum arundinis obliquū apprehendunt, ne deglutiantur. Ab iis civitatem in Gallia pulsam, Plinius prodidit. Marem à fœmina si discernere volueris, dorsum acu tange. Ex mare rubeus sanguis; ex fœmina, flava aqua effluet.

Arist. H.A. l.5.c.3. — *Plin. H.N. l.9.c.51.* — *Arist. H.A. l.7.c.14.* — *Antipathia* — *Mizald. Cent. 9. Memorab.* — *Vox.* — *Plin. H.N. l.11.c.51.* — *Arist. H.A. l.8.c.28.* — *Plin. H.N. l.8.c.58.* — *Aelian. H.A. l.3.c.37.* — *Natura.* — *Mizald. cent. 8.* — *Arist. H.A. l.8.c.2.* — *Aelian. H.A. l.9.c.13.* — *Plin. H.N. l.18.c.35.* — *Plin. H.N. l.11.c.37.* — *Aelian. H.N. l.9.c.13.* — *Plin. H.N. l.8.c.29.*

Quo in *Cibis* habendæ essent loco, Galenus non indicavit. Facilè digeri, & bonum præbere succum, frigidum tamen & humidū, vulgata est sententia. Nullo olim apud Romanos in usu. Hodiè totum corpus, capite abjecto, assum vel elixum apponitur, à mense inprimis Majo ad Octobrē. Coxæ inprimis laudantur. Mundella in frigidis innocentiores putat, & cum à Venere abstinent. Amatus Lusitanus omnes, quia venenatæ, à mensis arcet. Pręparationē vide apud Ambrosinū.

Usus in Cibis.

Et tota & partes variis affectibus pellendis inserviunt. Sugillationibus impositæ, livorem auferunt. Maxillis alligatæ dolorem dentium; in aceto decoctæ, mobilitatem. Succus cum eodem, anginam tollit, & tōsillis prodest. Eodem remedio certò strumæ delentur, si Porta non fabulatur. Pulpa earum phthisicis, cum carne caponis, pineis, & saccaro exhibetur. In oleo elixa nervorum dolores emollit. In omni virulento animalis morsu vehementer à Dioscoride, Aëtio, & aliis commendatur. *Cinis* combustæ adeò sanguinem sistere Galeatius de S. Sophia prodidit, ut cum quidam eū collo gallinæ alligasset, amputato pòst

Usus in Medicina. — *Galen. l. 9. de cōpos. medic. secund. loca.* — *Aëtius l. 13. c. 55.*

Laub frosch.

Laub frosch.

Laub frosch.

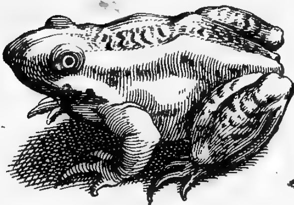

Frosch.

Rana. Frosch.

Rana.

Frosch.

Rana.

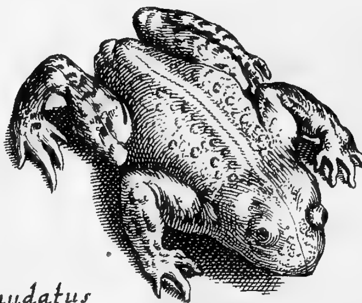

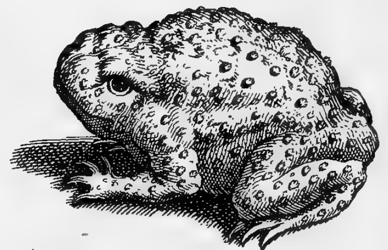
Krötte.

Bufo. Krötte.

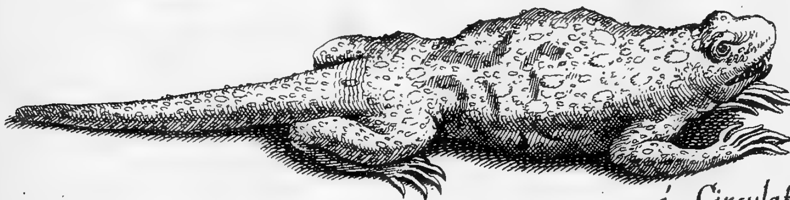
Bufo.

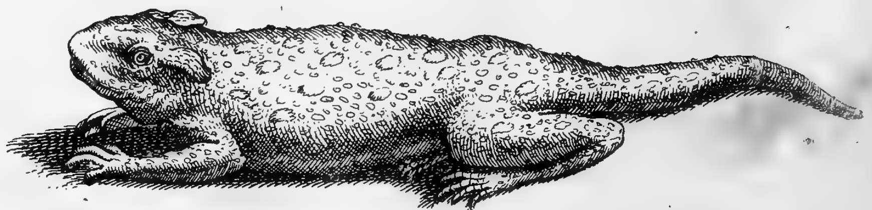

Bufo Caudatus

á Circulatoribus fictus

pòst ejusdem capite, nihil ex vulnere sanguinis profluxerit. Habdarrhamanus Asiutensis in nares insufflari in hæmorrhagia jubet. Idē in plumbeo vasculo cum oleo lilior. interemtam, cùm unguento rosaceo cōtorsionem vultus sanare scribit. Oleum quomodo paretur, vide apud Ambrosinum. In doloribus articulorum à materia calidâ vehementer laudatur. *Partes* si attendas, *Oculi* in sindone contra lippitudines in collo suspenduntur. *Cor* febriū algores minuit. Alii in febrib. ardentibus ad cor alligant. Contra fistulas cuidam profuisse, apud Villanovanum habemus. *Pulmo* per tergus extractus, folio brassicæ involutus, & in olla concrematus, epileptico exhibitus, opitulatur. Alii id de jecore sumunt. Hoc certè remedio Elector Palatinus restitutus dicitur. Pulvis *jecoris* in accessione quartanarum utiliter sumitur. Plinius, objici formicis oportere scribit: eam partem quam appetant, contra omnia venena esse pro antidoto. *Fel* dysentericis remedio est, & vermes in ulcerib. nascentes interimit. *Adeps* aurib. instillatus, dolores tollit. *Sperma ranarum* in erysipelate, & aliis inflammationib. vehementer est utile, hœmorrhagiam cōprimit: scabiem & impetiginem pellit. Quercetanus aquam in rubore faciei commendat. Modum ejus parādi vide ibidē. Baculus quo rana à serpente excussa fuerit, parturientes adjuvare dicitur. De *lingua* fabulosa *Plinius*. Democritus, *inquit*, tradit, si quis extrahat ranæ viventi linguam, nullâ aliâ corporis parte adhęrente, ipsaque dimissâ in aquā, imponat supra cordis palpitationem mulieri dormienti, quæcunque interrogaverit, vera responsuram.

Habdarrham. de propriet. Animal. c. 41.

Plin. H.N. l. 32. c. 10.

Hartm. in Praxi Chymiatr.

Plin. H.N. l. 32. c. 5.

Plin. l. c.

Differētiæ.

Quantum ad Differentias, variæ illæ sunt. Excluduntur quædam ex ovis, quædā ex limo, quod in Aegypto accidere, Diodorus Siculus prodidit. Sunt viridis, sublividæ, cinereæ. In Stochornii Bernensium montis duo sunt lacus, in quibus ranæ magno capite & caudâ longâ conspiciuntur.

Præcipuam differentiam in initio Articuli dedimus.

ARTICULUS II.
De Ranis Terrestribus.
PUNCTUM I.
De Bufone.

Ranæ Terrestres sunt *Bufo, Ranunculus viridis, & Rana tēporaria*. Quē nos hic Bufonē, fortè quod in appropinquantes maximo impetu spiritum efflat, vocamus, is etiam *Rubeta*, quòd inter rubos frequenter versetur, dicitur. Græci φρῦνον vocant, Aristoteles φρύνην, Ethymologus φρύνεον, fortè à φρὴν mens, quòd venenum caput petat, & vertiginem inducat. Nisi ἀπὸ τοῦ φρυγάνου, seu frutice derivare valueris. Chrysippus quidem apud Plin. Phryganion febrib. quartanis alligatum remedio esse autumat, sed animal non describit. Luciano est φύσαλος quòd leviter contactus mirum in modum turgescat. Qui μύοξον, appellant, falluntur.

Ambrosi. l. 1. c. 2.

Nomen.

Plin. H.N. l. 30. c. 11.

In ejus descriptione, non est quòd multum immoremur, quia vulgare est animal. *Cutim* habet densissimam, & adeò crassam, ut sæpè nec acutissimo quidem palo perforari possit, lurido colore perfusam, maculis veluti quibusdam pustulis asperam, *ventre* turgido & inflato; unde *ventrosus* vocatur. *Capite* crasso, *dorso* lato. *Pilis* caret. *Amphibium* esse animal scripsit Plinius: sed fortè de palustri accepit. Opacis nemorosis cavisq; ac putridis locis gaudere tam certum, ac incertum, in Hyberniam illatum, solâ pulveris aspersione interire. Non haberi ibidem, à quibusdam proditum.

Descriptio.

Locus.

Terreo humore, herbis, lumbricis, & apibus vesci notum. Tantum verò singulis diebus terræ absumere, quātum anteriore pede comprehendere possit, à vulgo quidem creditur, sed nullo experimēto fultum. Ob victum γεόφαγος à Græcis dicitur. Sub salvia sæpè stabulari, una & altera historia comprobavit. Periere subitò, qui degustaverant, ut à Mizaldo & Pareo proditur. An verò ea vescatur, ignotum.

Cibus.

Mizald. Cent. 1. memorab. Pareus l. 20. c. 24.

Nascitur ex ovis, & materia putrida. Ex cremati pulvere sepulto emer-

Generatio.

gere, proditum. In Dariene, si Petro Martyri credimus, ex guttis dextrâ mancipiorũ manu cadentibus, dum pavimenta irrigantur, gignuntur. Ex anate sepulta idem fieri, Reusnerus canit: ex menstruo sanguine Porta, cum mulieres aliquando rubetas enixas fuisse, legamus.

Porta Magiæ Natural.l.2.

Sympathia & Antipathia.

Inimicitia ipsis intercedit, cum *sale, gravi odore, & odore florentis vineæ* ex inanimatis; cum *fele, talpa, araneo*, ex animalibus. *Sale* conspersus, ad ossa usq; consumitur, si Alberto credimus, Rutæ, nasturtii, & hisce similium si urantur odore pelluntur. De florentis vineæ odore idem affirmatur. Cum *fele* dimicat & interimitur. A *talpa* devoratur, ut & hæc ab illo. *Aranei* ictu interit. Affixerat se cujusdam supinè dormientis ori arctè, oppressissetque hominem, nisi tertiò aranei ictu interire coact⁹ fuisset. De *Sympathia* nihil singulare occurrit, præter id quod de salvia diximus. Mustelã in os rubetæ illabi, à viris fide dignis Porta se accepisse scribit. Plantagine contra morsus araneorum sibi mederi, apud Plinium alicubi extat.

Natura. Aelian. H. A.l.8.c.34

De *Natura & moribus* habe, hyeme & interdiu latitare, noctu verò per loca ab hominibus trita vagari: noctu potius quàm de die vivere; imo à solari splendore abhorrere: tardo gradu incedere, aliquãdo salire: sæpius verberatum, inflato corpore, virus primò ex clunibus emittere, mox guttas quasdam malè olentes effundere. Solet herbas salivâ inficere, quæ non minus est lethalis quàm napellus. Solent sonum gru gru gru edere. Pluviam, dum vesperi è cavernis egrediuntur, præsagiunt.

Agricola de animal. sub terra latentibus.

Venenum.

Paucum venenum & mite habere, scripsit Albertus; quòd fortè de iis qui in frigidioribus regionibus degunt, sumendum est. Illorum qui in calidioribus, primi generis est. Sal ipse, quo bufo extinctus est, si in aqua dissolvatur, ita eam inficit, ut linteum vel indusium eâ madefactum, incurabili scabie hominem inficiat. Si detrahere volueris, vel pellem punge, vel virga exagita, vel superficie punctam, in aquam coniice. Virus infecta evadit. Infectus, tumore, pallore, singultu, spirandi difficultate, & gonorrhæâ afficitur. Aliquando, dysenteria, gutturis, inflammatio, & vertigines accedunt. Fuit qui canna qua bufo infixus fuit, ita proprias manus infecit, ut tractatum iis cibum subinde evomeret, nec citius vomitus cessarunt, quam ex aliorum manib. sumsisset. Qui evadunt, edentuli plerumque fiunt. *Medelam* multa suppeditãt; inter hæc præcipuè, Cancri fluviatiles triti & poti, cinis rubetæ, cornu cervi dextrũ, lac muliebre, saliva hominis ieiuni, radices arundinis, poterion herba, quæ & phrynion in vino exhibita, terra Melitẽsis, Smaragdus, Theriaca, & extra, oleum de scorpionibus. Sunt qui ipsius bufonis lapidem extollunt. Mithridatiũ, & quintam essentiam theriacalem his adde.

Mizald. Memor. Cent. 3.

Vsus in Medicina.

Noxia etsi bestia bufo, & venenata, multum tamen contra venena, & alia prodest. Marcellus eum cum adipe ursino, in olla rudi pro arthriticis coquit. Oleo in quo decoctus est, strumis felicissimè inungitur. Dissectus, & renum regioni applicitus, lotium provocat. Servatos hoc remedio quosdam hydropicos ferũt. Coctus & emplastri instar cynanchicis impositus, certò liberare dicitur. Idẽ filum quo suspensus erat facere apud Mizaldũ legimus. Pinguedo ex enterati, & radice laureolę, stercore gallinæ, sale, & unguento dialtheæ infarcti, inter assandũ cadens, fistulæ benè inunguntur: pulvere vero ita ad combustionẽ assati, asperso, optimè curãtur, si Arnoldo fides est. Exsiccatur in umbra & in manu linteolo involutus detentus, hęmorrhagiam sistit. Cinere nimius hæmorrhoidum fluxus certissimè curatur. Nicolaus emplastrum ex eo format. Alii arefactũ tanquam amuletum contra pestẽ, collo appendunt. Crollius pulverem cõtra quoscũq; venenatos morsus aspergit. Quidam in ulcere cancroso bufonẽ crassum sumit, in bilãce põderat, additq; eiusdẽ ponderis cancros vivos, deinde in olla rudi, diligẽter luto munita, relicto tamẽ exiguo foramine, lento igne urit, & pulvere felicissimè utitur.

Mizald. Cent 8. Memor.

Arnold.l. 3.Brev.

Hel-

Helmond. in Tumulo pestis p.76 Helmondus à Butlero Hyberno edoctus, ex bufonis cadavere, & terrâ ac animalculis quę ad focũ suspensus intra triduum in patinam ceream evomere solet, trochiscos cum tragacantho, & cerea illa patina format, qui ad mammam sinistram gestati cõtagium arcent, & loco alligati, virus extrahunt. Recentes sunt minus validi: validiores, qui ante in usu fuere. Bufo, mense Junio, post meridiem capiebatur. Idem Julio mense, decrescente lunâ bufones cœpit, quorũ oculi (*verba ejus sunt*) scatebant albis vermibus: nigrisq; capitib. prominentes, adeò ut uterq; oculus totus in vermes transformatus esset, fortassis 50. numero. in singulo oculor. foramine erant densè compacti, quorum capita foris eminebant: & quoties aliquis egredi vel prominere conaretur, statim bufo, appositâ manu, egressum vetabat. Animalcula quæ evomuit, erant muscę nitentibus alis, subviridi colore quasi decoratis. Mox à vomitu obiit. *Pedes* viventis, Lunâ vacua & ad synodum properante abscissi, strumas curant, si eis collum circumdetur. De bufonis lapide agemus alibi.

Usus in Cibus, & aliis. In insula novi orbis Peragua, Hispanus, coctos bufones, fame premẽte edisse, Petrus Martyr author est. Martyr. Decad. 3. l. 10. Lerius, Brasilianos minimè exenteratis, & tostis vesci prodidit. Ustus falconi in cibo datur, ne pennæ à tineis exedãtur, prohibet. Sunt qui novo fictili inclusum in medio segetum obruunt, & sic noxias tempestates arcent. *Ossiculum* dextri lateris ad venerem concitandam alligabatur.

Differẽtia. *Differentiæ* à loco, figura, & mole corporis sumuntur. *Locum* si attẽdas, reperiuntur quidam in sacrorum cõmissuris. Snebergæ & Mãsfeldii eductus primò turget, mox perit. Tholosæ in saxo arenario rubro albis maculis distincto reperitur. Latomus quidam Antverpianus, in marmore invenit. Agricola in illis ex quibus lapides molares fiunt reperiri scribit, & antequam formentur benè considerari an lateant, debere. Idem eundem πνειφρυνὸν vocat. De *figura* & *mole corporis* ita Ambrosinus scribit. Oviedus in summario Indiæ &c. p. 608. *usq.*, quia non clamet nisi lædatur. Gesnerus Gibbosi bufonis meminit, cujus iconem damus.

PUNCTUM II.

De Ranunculo viridi, & Rana temporaria.

RAnunculus viridis, vocatur Plinio *rana minima & viridissima*; aliis *calamites*, quòd inter arundines & calamos versetur; Isidoro *Agredula*; quibusdam, *Rana sylvestris*, quòd sylvis delectetur; vel ad differentiam ranæ viridis quæ editur. Græcis est κάλης, quia suâ voce imbres præsagit. Aliis δρυοπετὴς, δρυοβάτης, quòd per arbores incedat. Quibusdam διοπετὴς, quod quasi de cœlo delabi videatur. Hermolaus δρυοφύτην vocat; δρυόφυτον fortè dicere voluit; id est, quasi in arbore natam. Vocantur & βρέξαντες, ob vocem quam edunt. Ambrosi. l. de ovipar. c. 3.

Descriptio. Ita eam Ambrosinus describit. Rana hæc ubiq; viridi colore perfusa est, præter pedes &c. vide Ambrosin. p. 622. *usque* cæteras fugat.

Usus. Conducit ad multos affectus. A tussi liberari qui in ejus os exspuerit, Plinius author est. Extinguit febrile incendium, si manu detineatur, Sylvius. Guainerius pro hecticis gallinas pulte ex farina hordei & carne ejus elixa nutrit, gallinas ægro præbet. Timotheus per medium dissectus renibus hydropicorum applicat, & aquas educit. *Iecur* in pellicula gruis ligatũ, venerem cõcitat, si Plinio credimus. Adeps, si denti dolenti illinatur, frangit eum. *Cruor* vestigiis pilorum à genis evulsorum instillatus, renasci eos prohibet. Marcellus acu cuprea ranunculum pungit, & sanguine inde manante loca, pilis revulsis, inungit.

De *Rana temporaria* Ambrosini verbis agemus. Ita verò ille de ea. Ex differentiâ huic ranæ addita, unusquisq; conjicere potest, hoc animal &c. p. 623. *usq.*, ducentes diu vivere nequeunt. Ambros. de digit. ovipar. l. 1, c. 4.

CAPUT II.

De Lacertis.

ARTICULUS I.

De Lacerto vulgari.

Ambrosin. Digit. Ovipar. l. 1. c. 5.
Nomen.

LAcertus seu Lacerta, nomen à lacertorũ humanorum similitudine, & ꝙ pedes veluti homo quadrupes incedens, manus flectat, sortitus est. Græcis veterib. σαῦρος, σαῦρα, Hesychio & Varino σμύλλα, modernis κολισαῦρα, aliis σαῦρα ἡλιακὴ, vulgaris inprimis, dicitur. Plures quidẽ eorum sunt

Differẽtiæ.

Differentiæ: nã Plinius lacertorum, quorũ color ad ferrugineum accedit, meminit: Scalig. in minusculos & majores distinguit: nos tamẽ, in *vulgares, virides, Chalcidicos,* & *Brasilięses* seu *Indicos* dispescemus.

Scalig. in Histor. Animal. Arist. pag. 204.
Vulgaris.

Vulgaris digitos habet quinos valdè exiles, cũ unguiculis tã in priorib. quàm in posteriorib. pedib.

Descriptio.

In his, qui indicis locum obtinet, longissimus est; pollici, inferior locus datur. Albert⁹ ei pilosam *linguã* attribuit, ex Plin. Aristot. bifidã, secundũ quem, siccum *pulmonem*, *lienẽ* perexiguũ, & rotundum, *testes* spondyliis adhęrentes; fœminæ *vulvã* ut in avibus, cujus cervix infernè sit magis carnosa, ova proxima septo cõtineantur, habet.

Plin. H. N. l. 11. c. 37.
Aristot. de part. anim. l. 2. c. 17.

Reperiũtur in Italia copiosi; in insula Capraria magni: in India, prodente Linschotano tã frequẽtes, ut in lecticas quãdoq; irrepant. Arabię sunt cubitales: in Indię verò mõte Nysa XXIV. pedũ, in longitudine, colore fulvi, aut punicei, aut cærulei. Incolunt plęrũq; sepulchra, cavernas, spineta, & rudera. Genuæ, in arce Principis Doriæ, plurimos cõspeximus apricantes.

Locus.
Plin. H. N. l. 8. c. 9.
Arist. H. A. l. 8. c. 4.

Cibus.

Vescuntur, carnib. herbis, apib. formicis.

Generatio.

Cõgrediuntur circa finẽ Martii, & quãdoq; ita cõplicantur, ut duo capita & unũ corpus repræsentare videantur. Post, ova, more serpentum pariunt, & teste Arist. terræ cõmittunt, ex quib. sine incubatu statutis tẽporib. catuli erumpunt. Ore parere, vel fœtus, uno inerte excepto devorare, fabulosum.

Arist. H. A. l. 5. c. 35.

Antipathia.

Abhorrẽt à ciconiã, quę lacertis pullos nutrit, bufonib. scorpionib. araneis, & serpentib. Aranei parvos lacertos in foraminib. parietũ aggressi, filamẽtis obducunt, & ictib. obruunt. Cum serpentib. p ęliãtur: ideo ophiomachων accepere nomen.

Sympathia.

Delectãtur carnibus cochlearũ, dictamno herba, ad quã à serpentib. vulnerati cõfugiunt; & homine, quẽ etiam à serpente defendũt. Ori admoti, pituitã humanam avidissimè lingunt. Historias vide ap. Scaliger. citato loco, & Erasmũ in tractatu de sympathia & antipathia.

Natura & Mores.

Temporis tractu visum amittere, eundẽq; iterũ seu solis beneficio, in quo tamdiu donec convalescãt, morari dicũtur, seu beneficio naturæ, recuperare, cujus apud Aeliã. exemplũ; mensib. hybernis sub terra cõdi, & sic quasi semestrẽ vitã agere, unde ἑξαμηνοβιοι dicũtur; hybernum & autumnale spolium deponere; fœmineum sexum majorẽ esse: cõpares incedere, & uno capto alterum in capientẽ efferari; ovorum quæ pepere oblivisci, ut apud Plin. habetur, per mediũ divisos, propter glutinosum humorẽ, non perire; imò naturali quodã vinculo coalescere; quòd ex cicatrice colligitur; ad *Naturam* & *mores* pertinet. Dicuntur & caudę sæpius amputatæ renasci. Theocriti interpres exsiccatum in viperã trãsmutari falsò scripsit.

Arist. H. A. l. 5. c. 35. & l. 8. c. 17.
Plin. H. N. l. 10. c. 64.
Aelian. H. A. l. 9. c. 58.

Monstra.

Reperiuntur & mõstrosi visus quidã, teste Schenckio, in ceti magnitudinẽ Lutetiæ excrescere. Dãtur duab. & trib. caudis instructi, quòd ab ovis dilecythis fortè proficiscitur: sed & ἀμφικέφαλοι, seu bicipites. Amphisbænæ iconẽ, in qua unius cauda cõspicitur, hic quoq; adiicim⁹.

(Lacertæ amphisbęnæ, ibid.)

Usus in Medicinâ.

Quantum ad *usum in Medicina*, divulsa lacerta ictib. scorpionũ applicatur: in cibis ad Salamãdræ virus à Plin. præbetur. Oleum ex iisdẽ in oleo suffocatis & percoctis, dissolvẽdis strumis, cũ fimo pecudum inungitur: & ad delẽdas faciei lentigines commendatur. Crematar. cinis, cũ melle Cretico ad oculor. caliginẽ adhibetur. Efficacius est, si ex viridib. cõponatur. *Cerebrum* insuffusionib. valet. *Caput* cõtusum & appositum, seu solum, seu cum aristolochia lõga, radice arundinis, & narcissi bulbo, sagittas & spinas tenaciter adhęrentes extrahit. *Cor* cõbustum & cum amurcâ mixtum, torporẽ mẽbro inducit, ut Chirurgi ferrum non sentiat. *Sãguis* varices succrescere prohibet, si pusionum crura eo diligẽter illinan-

Plin. H. N. l. 29. c. 6. lib. 30. c. 6. & 11.
Dioscor. M. M. l. 2. c. 58.

Lacerta .

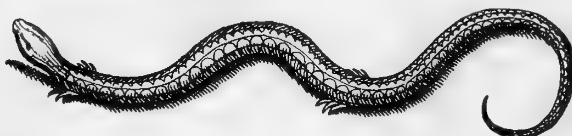
Eÿdexen .

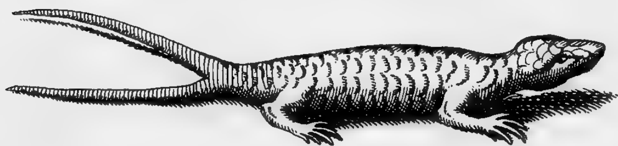
Lacerta Chalcidica flexuosa

Lacerta .

Lacerta Biceps

Lacertus Biceps

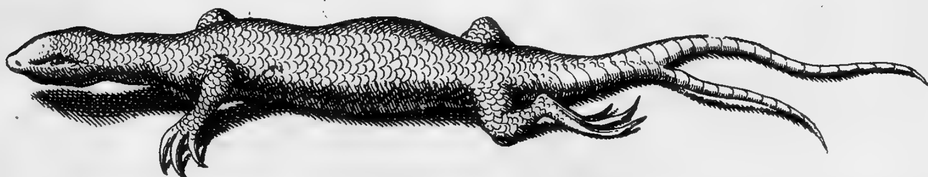
Lacertꝰ Viridis Liguro Bononiensibus

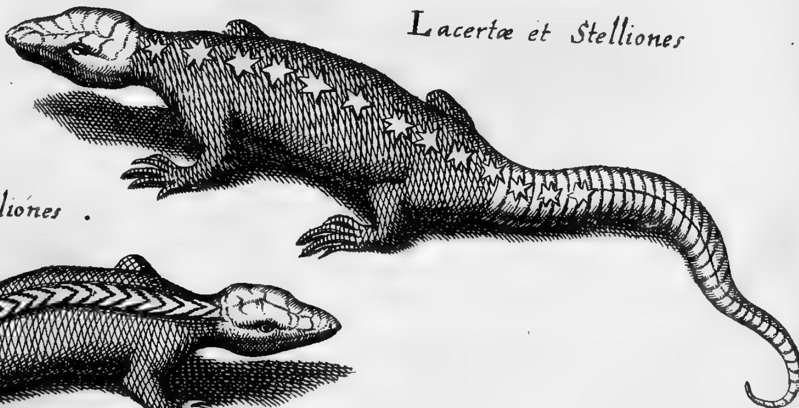
Lacertꝰ Viridis Caudâ bifurcâ .

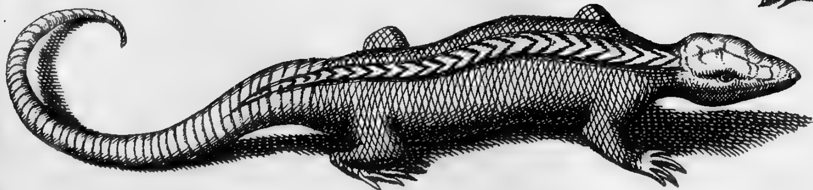
Lacertus Viridis exiccatus Caudâ bifida .

Lacertæ et Stelliones

Lacertæ et Stelliones .

Lacertus Cÿprius Scincoides .

nantur: in herniis quoq; infantum cõmẽdatur. *Stercus* medicamento contra equorum stranguriam miscetur. In urina virili necata, ejus qui fecit, venerem cohibet.

ARTICULUS II.

De Lacerto Viridi & Chalcidico.

Ambrosin. Digit. Ovipar. l. 1. c. 6.

LAcertus viridis, à colore ita dicitur; Græcis σαῦρος χλωρὸς & nuperis χλωροσαῦρος. Alii *Majorẽ* ob magnitudinem vocãt. Sylvaticus *Ophiomachũ*, à superãdis & impugnãdis serpentib. Amãt isti loca calida: ideò in Italia frequentes apparent, ubi nõnulli, (verba sunt Ambrosini) eos observant multos simul obviam egrediẽtes, quandoquidem tum morbos præsagire affirmãt. Aestivo tempore in arborib. morantur, & more ranunculorum viridium vociferãtur. Sũt & bicaudati. De *Descriptione* nõ adeò sumus solliciti. Icon nãq; subvenire poterit. *Vsus est* in Medicina singularis. In strumis à Plin. alligatur, & post dies triginta renovatur. Ramices infantium, morsu ejusdem dormientib. applicati, emendãtur. Deinde animal arundine transfixum in fumo suspenditur. Vivũ cum vino decoctũ phthisicis jejunis Marcellus exhibet. Oleo decocto faciei lentigines depelluntur, de quo vide Gesnerũ. Eodem cum pice liquida, & adipe suillo veteri Hierocles ungulã equorũ inungit, ut firmior reddatur. Fumanellus in capillis denigrandis utitur. Pro iisdem regenerandis, cõposuit Veckerus aliud. Unguentum pro Epilepticis apud Ambrosin. vide. Cinere strumæ exulceratæ curantur. *Oculus* vivo erutus, quartanariis alligatur, pelli caprinæ involutus. *Sãguis* attritos hominum & jumentorum pedes sanat, & clavos eruit. *Ossa* Epilepticis prosunt, postquam vivus sale optimè in fictili aspersus, eadem carne amissâ deposuerit. *Lacertæ Chalcidicæ* nomen à Chalco seu ære, quòd dorsum ejus lineæ æreæ percurrant, datum est. Dicitur Hesychio ζίγνις, Bellonio *Samiamithon*, sed malè ut Salmasius docuit. Aliis *Seps*, à putredine, quod caro ad ejus morsum contracto livore putrescat: quibusdam & *Tarantula*, sed perperam. Similis est parvis lacertis, & illius serpentis colore quẽ Cæciliã dicimus. *Columna*, totam colore æreo refertam observavit. Nicãdri scholiastes in Syria, Lybia, & Cypro nasci & inter saxa degere scripsit. More viperæ suos fœtus enititur; nisi quòd more aliorum oviparorum in ventre ova gerat. Fabius Columna in Gallicano castro inventum hujusmodi animal interfecit, & in dissecto illius ventre quindecem partus invenit, quorum alii membranâ exuti, alii pellicula diaphana circumdati, conspiciebãtur. Galenus dissectum morsui applicat, & cibum salsamentorum præscribit.

Plin. l. c.

Lacerta Chalcidica. Ambrof. l. 1. c. 7.

Galen. de med. simp. facult. l. 11.

ARTICULUS III.

De Lacertis Indicis.

PUNCTUM I.

De Senembi seu Igvana.

Marcgr. Hist. Brasil. l. 6. c. 11.

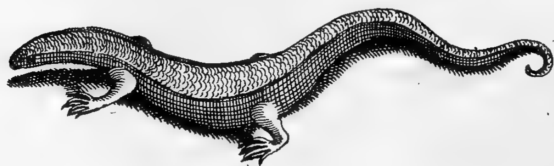
LAcertorum Indicorũ plures sunt species, inter quas celebres, *Senẽbi, Tejuguacu*, seu *Temapara, Taraguira, Americima, Carapobeba, Ameiva, Taraguyco, Aicuraba*, & *Tejunhana*. Describemus eas verbis ipsius Marcgravii. Ita verò de prima iste. *Senembi*, Brasiliensibus, nobis *Iguana, Cameliaon* Lusitanis falsò, & falsissimè Belgis Legvan. Erat longitudo totius animalis, quod hic describo (reperiuntur tamẽ lõge majores,) ab ore ad extremitatẽ caudę, trium pedum & octo digitorũ: corporis ambitus vel crassities, decẽ digitor. ubi maxima. Tota *cutis* elegãter viridis, sed maculis nigricantibus & albis, in modum panni undulati, hinc inde variegata. *Cutis* cõstat e squamulis, in dorso, cruribus & caudæ initio paulo majoribus, quam in reliquis partib. *Squamæ* caudę omnes ęquales, nõ ut Car. Clusius observat. A cervice ad extremã caudã seriẽ habet planarum, sed mucronatarũ instar serræ, spinar. secundũ dorsi longitudinem, etiã virescentis coloris: suntq; spinæ istæ ad cervicẽ majores, semperq; minores fiunt, minimæ in extremo caudæ. *Caput* lõgitudinem habebat duorũ digitor. ferè aut paulo minus, singulárib. squamis, majoribus quàm in aliis par-

partib. tectum: *colli* lõgitudo sesquidigiti, crassities quinq;. Magnos claros habebat *oculos* nigricãtes & binos nares patentes in prona & ferè extremâ capitis parte, singulę mandibulæ, exiguorũ *dentiũ*, & nigricantiũ, & breviũ numerũ habebãt, & os *linguã* crassam: Pone caput in utroq; latere albicantẽ maculã instar brãchiarũ in piscib. sub mento ingluviẽ ad pectus usq; propẽdentem, maximam partẽ nigricantis coloris; quam cõtrahere potest, & cũ irascitur vel terrore afficitur propendere sinit. Ab ore ad ingluviẽ s. in collo inferiori etiam habebat spinas in dorso. Quattuor *Crurib.* erat præditũ, & totidẽ *pedib*. quorũ quisq; quinq; digitos cõtinebat; cruraq; & pedes squamis tecti ut reliquũ corpus. Bina anteriora crura breviora posteriorib. & nõ ita crassa, longitudo quattuor digitorum aut paulo minus; *digiti* quinq;, & in iis medii breviores, q̃. medii posteriorum pedum: intimus & extimus digitus binis articulationib. duo illis ꝓximi trib. medius quatuor cõstabant, omniũ *ungues* nigri incurvati & breves instar avium. Posteriora crura lõgiora & solidiora anteriorib. nimirum lõgitudo eorum usq; ad pedes, eadem q̃ crassities colli vel caudæ ꝓpè corpus, nim. quinq; digitorum, pedum posteriorum lõgitudo unius pedis aut amplius: digitorum prior extimus anteriorũ digitis extremis æqualis magnitudine & articulationib. duab. sequẽs hunc trib. tertius quatuor, quartus, q; lõgissimus, quinq;, quintus seu ultim. versus caudam etiã quatuor, æqualis cum tertio longitudinis: ungues ut in anteriorib. *Cotyledonum* series nulla ut Clusius aliàs observavit. Saltẽ postica crura (tam superius quam inferius) instar humanæ suræ se habebant, priora autem non item: Crassities *caudæ* proxima corpori, erat quinq; digitorum, & attenuabatur semper, donec in extremitate planè exilis esset & acuta instar subulę. Quum mactasſẽ, movebatur adhuc pelle detracta, & cor exemptum subsiliebat. Habebat in utroq; latere *ova* ultra decem, quędam cerasi magnitudine, q̃dam & minora: *pinguedinẽ* insignem instar gallinarũ: in ventriculo insignem copiam fructuũ, maxime limonum dulciũ: quib. pro cibo erat usus: Comedunt etiam farinam Mandiocæ aquâ madefactã. Diu inediam tolerare possunt, habui, inquit Marcg. ad duos aut tres mẽses sine omni cibo & potu, & deniq; aufugerunt, ita ut judicẽ sine dubio famẽ diutiꝰ ferre posse. Caro boni est saporis, cocta & diu frixa butyro, & æquè benè sapit ac caro pullorũ & cuniculorum. 28. Maij 1640. mactavi & secui unum, pinguedinẽ habentem multam instar gallinæ. Partes internas, cor, pulmones, iecur, vesiculam fellis, renes, vesicã, genitalia vasa, habet ut alia animalia: amplum iecur; duplicem ventriculum, unum anteriorem, in quem cibum prius recipit, hinc intestinum habet minimi digiti crassitie, ac decẽ circiter digitos longũ, cui annectitur alter ventriculus, ubi cibus planè concoquitur, hinc cætera intestina usq; ad rectum. In anteriori ventriculo magnã copiam farinæ Mãdiocæ & Milii Angolensis crudi habebat: Posterior, maior, totus semicocto cibo plenus erat, cui multi vermiculi vivi instar eorum qui in caseo generantur, inhærebant. Intestinum ultimum s. rectum stercus cõtinebat. Detracta pelle toti animali, & cauda amputata, hęc adhuc movebatur. Vivax animal, nec si quinq; aut sex ictus in capite acceperit, moritur, nisi cervix cultro inflicto vulneretur, tunc n. cum sanguine vitã effundit. Caudæ caro, meris fibris & nervis cõstat. Mense Decemb. 1641. vidi eximi lapidem è ventriculo Senembi, ovi gallinæ mediocris magnitudine & figura, sed cõpressiorem paulo: exterius glabrum, albicantem, interius compositum è tunicis instar Cepæ, ita ut una ab altera separari possit lapide contuso. Coloris erat interius albicantis s. grysei, duræ substãtiæ ut Bezoar. Capiuntur fune; nam arboribus insidere solent, quod Brasiliani scientes, fusti longo adaptabãt funem, hoc videns animal, miratur, nec tamen se movet, sed tunc se illaqueari sinit, & ita capitur, alias currit velocissimè. Juniores toti sunt viridis coloris, grandiores ætate, variegati fiunt, & cinerei: senes enim ut plurimũ sunt fusci vel cinerei coloris.

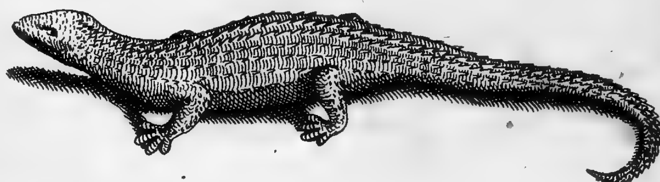
Teiunbana Basiliensibus .

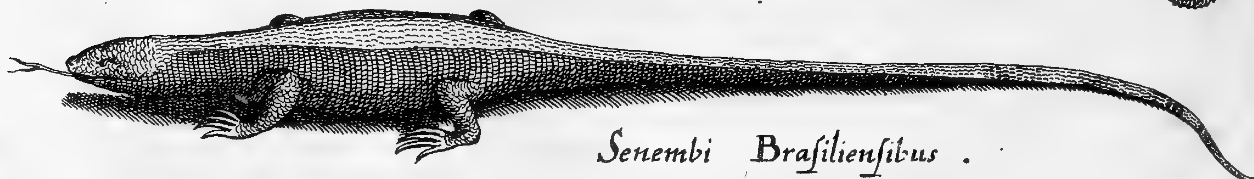
Americima Brasiliensib9

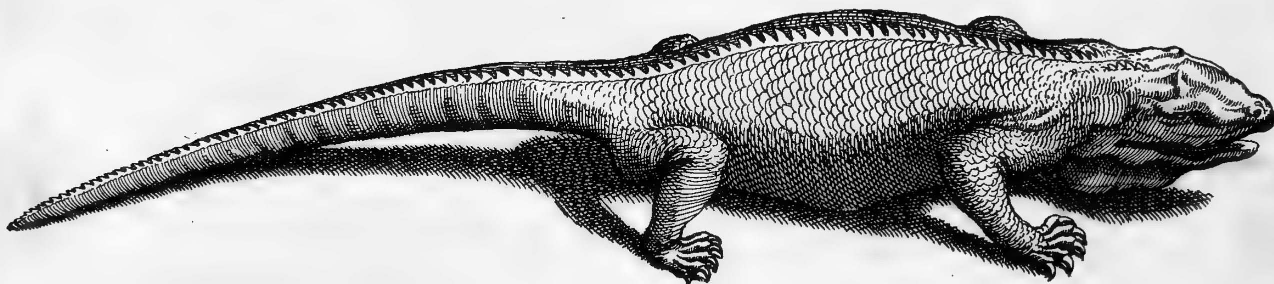
Lacertus Tarantula quibusdam .

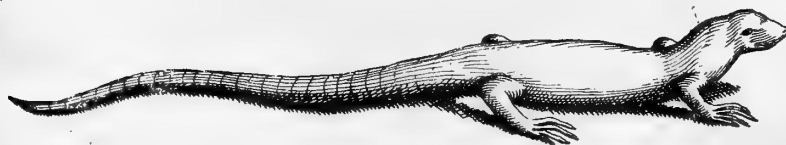
Teiuguacu et Temapara Tupinambis

Senembi Brasiliensibus .

Lacertus Viridis . Grüne Eÿdex .

Lacertus Aquaticus . wasser Eÿdex

Salmandra Aquatica Wasser=molch .

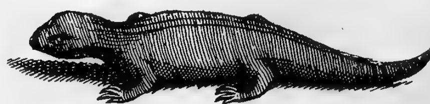
Salmandra . Molch Moll .

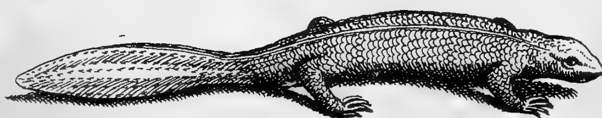
Salmand: Terrestris veranig:ra Maculis Luteis distincta

Salmandra alia aquatilis Minor proñe

Salmandra aquatica prona

Salmandra Aquatica .

Fr. Ximenes scribit, in capite hujus animantis interdum reperiri lapillos, qui præsentissimo remedio lapides renum comminuunt & dejiciunt, drachmæ pondere è liquore idoneo hausti, aut etiam corpori alligati. An autem qui in ventriculo reperiuntur aliquando eisdem viribus polleant, mihi non constat, periculum posset capi sine ullo, meo judicio, discrimine.

PUNCTUM II.

De Tejugvacu, Taraguira, & Americima.

Marcgrav. Hist. Brasil. l.6.c.11. TEjugvacu & Temapara Tupinambis: Lacertus egregius: corporis figura, capitis, oculorum, oris, pedum, caudæ, convenit cum Senembi; in hoc autem differt. Primo totius *corporis* color est niger, elegantissimis maculis albis inspersis variegatus, & versus extremam caudam, sed quasi aculeos habet albos. Secundo cauda crassior in exortu. Tertio caret illis dentatis aculeis per dorsi longitudinem. Quarto in pedibus posterioribus exterior digitus paulo remotior est à reliquis, & brevior. Quinto, linguam habet bifidam longam, rubram, glabram, quam velocissimè instar serpentis, ad digiti longitudinem protrudit & retrahit. Nullam edit vocem: patiens est, lubenter vescitur ovis, quæ cruda sorbet. Inediæ patientissimum animal: detinebam alligatum, sed cum se vinculis absolvisset, liberum permisi (verba sunt Marcgravii) per cubiculum currere, & interdum dedi haustum aquæ è vitro bibendum, ita adhuc obambulat quando sitit, alias toto die in angulo suo ordinario sedet. Libenter incumbit cineribus calidis: Vigesimo Martii quispiam partem caudæ calcando detriverat; postea tamen de novo ad duos digitos crevit; primo Julii moriebatur inedia planè tabidus factus, septem enim mensium spacio nihil comederat, tantum aliquando haustum aquæ sumpserat lambendo. Caro ejus comeditur. *Taragvira* Brasiliensibus: Lacertus in & propè domos, in hortis & ubique frequens: Longitudo ejus circiter pedalis: (quanquam reperiantur & minores) *Corpus* habet teres, totum squamulis triangularibus cinereis seu leucophæis tectum. Caret *ingluvie* sub mento; *dorsum* æquale: nutant velocissime capite quando aliquid vident & celerrime currunt motando corpus. Si videant hominem dormientem cui serpens venenatus, aut aliud venenatum animal lædendi causa appropinquat, illum excitant ne lædatur. *Coire* volens mas leni morsu adprehendit fœmellæ cervicem, paulo post ad latus se inclinat, & fœmina propriam caudam sursum levando admittit marem, qui pedibus complectitur corpus ejus à tergo. *Americima* Brasiliensibus: Lacertulus tres digitos longus & pennam olorinam crassus, ubi crassissimus: crura & pedes similis figuræ & tot digitis, ut Senembi. *Ocellos* habet nigros: *corpus* autem fere quadratum videtur. Totum *dorsum* squamulis vestitur leucophęis, latera autem fuscis; *caput* itidem & crura, cauda vero cæruleis: omnes autem splendent, & ad tactum apprimè sunt læves. *Digiti* in pedibus instar setarum porcinarum. Venenosum est animal ut Lusitani affirmant, & cupidum exsugendi sanguinem ex gravidis mulieribus. Referunt fœminam semel tactam ab hoc lacerto, vel solum ejus indumentum, nunquam postea concipere.

Marcgravi l.c.

PUNCTUM III.

De Caropopeba, Ameiva, Taraguycu Aycuraba, & Tejunhanâ.

CArapopeba Brasiliensibus; Lacertulus tres, quatuor vel quinque digitos longus, venenatus. Figura *corporis* est ut reliquorum. Quatuor cruribus & pedibus: in anterioribus quinque, in posterioribus Marcgrav. Hist. Brasil. l.6.c.12.

bus quatuor habet digitos. *Corpus* totum hepatici est coloris, cum albis notulis, in cauda autem albis lineolis, hinc inde etiam aliquantum flavi mixtum; *Oculos* habet splendentes, & quasi vitreos. *Ameiva* Brasiliensibus & Tubinambis; alia species Lacertorum & superius descriptæ Taraguiræ per omnia similis, excepto quod caudam furcatam habeat, id est, desinentem in duo cornua recta. *Taraguico Aycuraba* Brasiliensibus, Taraguiræ alia species, superiori item similis, excepto quod cauda ab initio ubique habet triangulatas squamas parvulas: *Caudæ* extremitas planis squamulis tecta est, & præterea quatuor maculis fuscis, *dorsum* & præcipue post caput undatum maculis variis fuscis. *Tejunhana Brasiliensibus*; Lacertulus est minimum digitum crassus; *capite* acuminato ut Senembi; *oculis* nigris, circello aureo: *crura* habet quatuor ut Senembi; Longitudo ejus ad posteriora crura & trium digitorum; *caudæ* longitudo sex digitorum & semis: estque cauda teres & instar aviculæ in extremitate acuminata. *Capitulum* tegitur squamosa cute; *dorsum*, latera, & crura superiore latere cute vestiuntur ad tactum molli instar holoserici; *cauda* autem squamulis quadratis constat minusculis: guttur & infimus venter itidem squamulis quadratis teguntur, majusculis, capitis testa fuscescit: *Dorsum & latera* superius fusca, vel potius tribus lineis dilutæ umbræ coloris, & aliquot undis ejuscemodi variegatur: latera inferius viridia; superiora autem in fusco linea notat viridis secundum longitudinem, à capite ad crura usque posteriora: itemque alia linea viridis est, ubi fuscum & viride separantur: Inter duas autem lineas ordo est punctorum viridium in fusco; & sub inferiori linea viridi series est punctulorum nigrorum in viridi. *Crura* etiam in lateribus superioribus obscure flavi seu cerei obsoleti sunt coloris, variegata maculis parvis fuscis. In inferioribus lateribus sunt alba. Cauda quoque superius coloris, cerei obsoleti, inferius cerei cum albo mixti. *Caput* inferius, guttur & infimus venter, candidi sunt coloris, sanguineis notis variegati. Bifidam habet linguam.

CAPUT III.

De Salamandra.

Salamandra, unde nomen sortita sit, incertum est. Nam dici vel quasi valincendram, quòd contra incendium valeat, ut Isidorus vult: vel quasi sola amans sit τοῦ πυρὸς, id est ignis; vel quòd σαυλαμάνδραν i. e. quieta latibulum teneat; aut quòd σπλαμάνδρα dicatur, i. e. inter spacia inania caularum & speluncarum stabulans; aut denique quod σέλα μανὰ δρᾷ, id est, splendores laxet & pellat, ridiculum nimis est. A Saanbras vel Samabras Arabico dici, verisimile est etsi incertum. Plinius *animal stellatum* nominavit: Aetius *Lacertam venenariam.* Duæ ipsius sunt species. Alia enim est *Terrestris*, *Aquatica* alia. Illa lacerto viridi est similis, caput & ventrem, quæ crassiora, si excipias. Breviorem habet caudam, colorem nigrum maculis luteis inquinatum, sed quâdam lævitate pellucidū. Gesnerus unam in Alpibus invenit, totam fuscam, absq; splendore, caudâ brevi, succus lacteus à percussâ dimanabat. Matthiolus in quibusdam Germaniæ sylvis, dorso nigerrimas, ventre rubẽtes observavit. Vitriacus ei caudā longam & tortuosam, ungues aduncos & hamatos adscribit. Nicander λιπόῤῥινον, quod splendida, renitente, & quasi pingui delibuta cute sit, vocavit. *Loca* frigida, humida, & opaca incolunt. In Germania multæ simul quandoque conglobatę inveniuntur. In agro Tridentino & potissimum in valle Ananiensi conspiciuntur frequenter. Sunt qui ore aërem haurire credunt. Alii favos, apes, & lac appetere: ideò alvearia & vaccas infestare scribunt. Nihil gignere, reliquit Plinius; nec genus masculinum fœmininumve habere. At Bellonius vidit multos fætus sine involucro enixam.

Ambrosin. de Digit. Ovip. l. I. c. 8. *Nomen.* *Terrestris.* *Descriptio.* *Locus.* *Victus.* *Generatio.* *Plin. H. N. l. 10. c. 68.* *Bellon. obs. l. 3.*

Pro-

Procreat scilicet intus ova, in quibus fœtus ad perfectam maturitatem nutriuntur. Quantum ad *Naturam*, an in igne vivat, vel eundem extinguat, in Exercitationibus, Deo volente, disquiretur. Lacteum succum percussam fundere, superius diximus. Cœlo pluvio apparet, ideò visâ, tempestatem rustici præsagiunt. Nec æstate, nec hyeme conspicitur. Tardè incedit. In Cumana, gallinarum instar gracillare, Cardanus prodidit. Si viva gladio in duas partes secetur, pars anterior progreditur, posterior retrocedit. Instinctu quodam naturali ranas & testudines odio prosequitur, cumq; illis acerrimè dimicat. Venenatam esse compertum. Integras familias periisse tradunt, quæ aquas in quas Salamandra ceciderat, biberāt. Sed & fructus salivâ oris ejus aspersi, lethales creduntur. Plinius dente Salamandræ percussum, obire scribit. Ejusdem, Nicander, Aëtius, & Abensina meminere. Ubi semel parti odentem inflexit, nunquam extrahere; si avellatur, lethale esse, quidam Gesnero narravere. At ipse, duas quas domi habuit, nunquam os ad mordendum, diduxisse, etsi irritatas, scribit. Nec audivisse quempiam à Salamandra in Germania morsum. In Galliis tamen morsus lethalis est: & Rheti, ab eadem læsum, tot Medicis indigere, quot maculas bestia habet, proverbio jactant. *Salivâ* Medici inter psilothra utuntur. Kiranides cor pelli nigræ involutum, contra quartanam de brachio suspendit. Quæ de Zona ex pelle, & aliis contra incendia sparguntur, quia absurda hypothesi, ignem nempe extinguere, nituntur, falsa quoque sunt. *Aquatica Salamandra*, aliis *Lacertus aquaticus*, Bellonio *Cordulus*, Monachis qui in Mesuen commentati sunt, *Scincus aquæ*, cum lata caudâ dicitur. *Quadruplex* ipsarum genus est. *Vnum* cum cauda, figuræ rhombi, quam Ambrosini, ad distinctionem dicimus. *Linguam* habet brevissimam & latiusculam: dentes exiles, ut visum effugiant. *Caudam* in medio crassiusculam, quæ prona & supina ad instar

Natura.

Cardan. de rer. variet. l. 7. c. 33.

Plin. H. N. l. 29. c. 4.

Vsus.

Aquatica. Ambros. l. 1. de Digit. Ovipar. c. 9.

figuræ rhombi contrahitur: *Pedes* anteriores in quatuor, posteriores in quinque digitos fissos: *Cor* spongiosum, quod dextro lateri incumbit: cujus auricula sinistra majorem pericardii partem occupat: *lienem* subrubrum: *renes* spongiosos: *hepar* nigerrimum. *Ova* magnitudine pisi in bicorni utero ordine quodam digesta gerit, ex quibus postmodum vivi fœtus erumpunt. Bellonius ei tergus tuberculis horridum adscribit; Agricola colorem cinereum, vel in cinereo fuscum. Illa, quam Gesnerus secuit, longitudine erat septem digitorum, colore nigra cum punctis albis in ventre: reliquum corpus nigrum punctis concoloribus asperum. *Alterum* genus est quoq; *duplex*, unum majus, semicirculis in dorso albicantibus distinctū: alterum minus. Quartum est Matthioli, Utinensibus frequentissimum, capite terrestribus rotundiore & breviore, caudâ anguillarum modo, dorso nigro luteis maculis insignito. Lacunis opacis & pingui solo sitis delectantur, aquis inprimis, in quibus limus albus est. Ibi sub petris hærent, & rarò ad superficiem veniunt. In vas aqua plenum conjecta à Gesnero quædam os proferebat. Lento gradu in terra progrediuntur, & ora tenaciter claudunt, nec aperiunt, nisi violenter expresseris. In sal conjectæ caudam movent, & moriuntur. Verberatæ diu vivunt. Pellis adeò dura, ut gladio resistat. Ex vulneribus lactea sanies prodit. Irritatæ, intumescunt, & in pedes erectæ sudorem virulentum effundunt, lacessentemque intuentur. Sues si aliquam comederint, moriuntur.

Agricola de animal. subterraneis.

CAPUT IV.

De Stellione.

STellio inter genera lacertorum quoque ponitur: nomenque ex eo habet, vel quòd maculis, vel quòd eminentiis instar stellarum distinctus sit. Ideò quidam *Lacertam stellarem* dicunt: vel quòd venenum

Ambrosin. de Digit. Ovip. l. 1. c. 10.

Nomen.

cibo

cibo ſtillet. Græcis dicitur, ἀσκαλάβος, ſeu ἀσκαλαβώτης, fortè παρὰ τὸ ἀσκαλῶς βαίνειν, à molli & tacito greſſu: vel quaſi κωλοβάτης, quod artubus ſuis innixus, per parietes repat. Unde & Xylobates à Kiranide vocatur: tùm γαλεώτης, quòd more muſtelæ, quæ γαλῆ, clanculum per quodcunque aſcendat: tum κωλώτης. Modernis Græcis eſt λιακὸν, θαμιάμητος, & ψαμαμύθη. Non auſim tamen quicquam certi dicere.

Differentiæ. *Genera* ſtellionum ſunt varia. *Stellio Græcorum*, quem Coloten & Aſcalaboten dicunt, lentiginoſus eſt, & ſtridoris acerbi, omnibuſque promiſcuè veſcitur. (Plin. H. N. l. 29 c 5. Plin. H. N. l. 11. c. 26.) *Stellio Italorum* Chamæleonum naturam quodammodo imitatur, rore & araneis veſcitur, & venenatus eſſe fertur, ut ille innocuus. Ad Stelliones referri poſſunt, *beſtiolæ albæ*, puſillis lacertis ſimiles, lucido & fragili corpore, ut Geſnero oculatus teſtis retulit, quæ in agro Romano, Hermolao prodente, reperiuntur, & *Tarantulæ* nomine veniunt. Sed & *lacertus parvus* coloris lucidi & argentei, quem Græci λιακόνι vocant. Bellonius in Gazara ſtellionem ſe obſervaſſe ſcribit, colore nigro, magnitudine muſtelæ, craſſo capite, & tumidâ alvo. (Bellon. obſerv. n. 79.) An verò Stelliones magnitudine & figurâ accedant, ad illos lacertos virides majores, quos vulgus apud Italos *ramatos* vel *Ligures* vocat, alibi dicetur. Hic *Stelliones Matthioli*, & *Lacertum facetanum*, qui Tarantula quibusdam, in iconibus exhibemus. In Germania, Gallia, & Anglia non dantur.

Locus. In Thracia, Sicilia, & Syria, vagantur. Ibi lethales ſunt magis quàm in Italia; hic, in caminis commorantur. (Plin. H. N. l. 8. c. 31.) Plinius in angulis oſtiorum & feneſtrarum libenter ſtabulari ſcripſit, qui etiam prodidit, genus illud quòd ſcorpionibus adverſatur, in Italia non naſci: ibidem venenatos eſſe, reliquit Ariſtoteles. (Ariſtot. H. A. l. 8. c. 29.)

Natura. (Plin. H. N. l. 8. c. 31.) De *Natura* notandum, menſibus hybernis latere, nec quicquam edere, & latere in angulis oſtiorum, feneſtrarum, & ſpeluncarum: anguis modo ſenectutem exuere, eamque protinus devorare; præripientes, comitiali morbo remedia: doloſè apibus inſidiari: araneos & ſcorpiones perſequi: rarò mordere, cum dentes obliquos habeat, quos in vulnere relinquunt, morſu denique hominem ſtupidum reddere, & rarò interimere.

Invenêre in *Medicina* uſum. *Uſus.* *Caro* ſurculos corpori humano infixos extrahit. Ipſe morſui proprio medetur, & in oleo putrefactus, ſcorpionum ictus ſanat. In quartanis, Magi capſulis incluſum, capiti patientis ſubjiciunt, & in fine paroxyſmi dimittunt. De *Cinere* prodit Plinius, ſiniſtrâ manu detentum, Venerem excitare; in dextram tranſlatum, inhibere. *Partes* ſomnum inducere, & ſtuporem membris conciliare, creduntur. *Hepar* tritum odontalgiam, ſi ſuperſpergatur, tollit. *Stercus* tritum verrucas delet. *Senecta* in epilepſia maximè prodeſt. In vino ſuffocatus, maculas in facie generat, ſi vinum bibatur. *Fel* in aquâ diſſolutum, muſtelas congregare dicitur.

CAPUT V.

De Scinco.

QVem Latini *Scincum* vocant, hic Græcis σκίγγος & σκίγκος, ſeu à Tinſa Arabum, quo nomine Scincum Abenſina vocat, ſeu aliunde. (Ambroſin. de Digit. Ovip. l. 1. c. 11.) *Nomen.* Dioſcorides *Crocodilum terreſtrem* vocat, Bellonius *Crocodilum minorem*, vel quòd Crocodilo ſit ſimilis; vel quòd crocum timeat.

Deſcriptio. *Deſcriptionem* ſi ſpectes, quadrupes eſt magnitudine lacerti viridis, aut Salamandræ, ut Bellonius ſcribit; (Bellon. de Aquatil. l. 1.) pollicis craſſitiem & longitudinem quadrantem non excedens, caudâ rotundâ & ſquamoſâ. Renodeus animal quadrupes eſſe ponit, (Renodeus Pharmacop. l. 3. c. 31.) *ſquamis* exiguis, frequentibus, & ſubluteis, *capite* longo, vix colli craſſitiem ſuperante, *ventre* quadantenus alato, *caudâ* rotundâ lacertarum ritu, ſed breviore, & ad finem incurvâ. A capite ad caudam diſcurrit linea. Geſnerus vidit digitis quinis cum unguiculis inſtructum, latitudine ſeſquipollicis, longitudine duorum palmorum. Vidit &

& alius sex palmares Constantinopoli. In Arabia tantum nasci prodidit Abensina: circa Mecham vagari, Bellunensis. Versantur circa Nilum, & inde ad nos per Alexandriam & Venetias deferuntur. Inveniuntur & in locis mari rubro vicinis. *Victitant* odoratis floribus: ideò non est mirum talem fimum excernere. In sicco *pariunt*, & ova terræ gremio committunt. *Caro* scincorum magnis antidotis miscetur; unde quædam contra venena, *Diascincon* appellatur. Rhasis, animal ipsum, supra pusionem metu somniorum laborantem, cum fructu suspendit. Pulverizatus, ad excitandam Venerem drachmæ unius pondere exhibetur. Eadem caro elephanticis in India exhibetur, & corpora pinguefacit. *Cor* in lana ovis nigræ, primo partu genitæ portatum, quartanas abigere creditur. *Fel* cum melle mixtum, in suffusionibus decantatum est. *Renes* sperma augent. *Sanguis* cum borrace illitus faciei maculas delet. *Pinguedo* dolorem renum expellit. *Pellis* ustæ cinis super partes secandas spargitur, ne dolorem sentiant. Æginetа unguentum *Entaticon* componit, quod caudæ Scincorum ingrediuntur. Ex *intestinis* suffitus paratur, qui hystericis vehementer conducit. Ex *stercore* medicamentum antepilepticum à Serapione componitur. Idem in extergendis oculorum maculis Plinius vehementer laudat. Optimum autem est, candidissimum, friabile, & quòd in aqua ampli instar citò liquescit. Ex eodem, ad faciem erugandam, unguentum meretrices parabant. Dum teritur veteris fermenti aciditatem spirat. Olim stercore sternorum qui oryzâ alebantur, adulterabatur. De *Differentiis* hæc habe. Maximos Indicum & Arabicum, secundum Plinium esse. In *India* bestiam nasci scinco specie similem, canis Melitensis magnitudine, cujus pellis asperis squamis patet, quam Indi Phatagenem dicunt, eandem fortè cum Caudiverbera. In *Cypro* lacertæ speciem magnam nasci, scincum omnibus notis referentem, cujus imaginem hic exhibemus. In *lacu* denique *Vicentino*, scincos ab aliis diversos haberi, sed qui ad Salamandras potius referri debent. Ad easdem pertinet & *Scincus Rhasis*, caudâ non rotundâ, sed circum latera compressâ.

Locus. *Victus.* *Vsus.* Plin. H. N. l. 28. c. 8. *Differentia.*

CAPUT VI.

De Cordylo quadrupede, & aliis quibusdam lacertis.

De *Cordylo* hæc Ambrosinus habet. Hæc lacertæ species Cordyli nomine fortassis insignitur, quoniam Cordyli piscis figuram aliqua ex parte repræsentet. Alioquin à nonnullis recentioribus *crocodilus terrestris* appellatur; cum tamen Scincus verus, Crocodilus terrestris Antiquorum fuerit. Nuperi quidam hoc animal *caudiverberam* nominant, quoniam continua caudæ agitatione diverberet. Græci ad imitationem latini vocabuli *Uromastigen* dicerent. Bellonius prædictam lacertæ speciem depingit, & crocodilum terrestrem nuncupat, quoniam primo aspectu crocodilo Nilotico assimilatur. Verum postea ab ipso discrepare asseverat: quia hoc animal caudam in modum clavæ tuberculis eminentioribus asperam gerat. Quapropter corpora quibus appropinquat, atrocissimè diverberare dicitur. Hinc caudiverberæ nomen sibi vindicavit. An verò habeat branchias, quemadmodum scribit Bellonius, & confirmat Rondeletius, non facilè potest exponi. Siquidem in exuviis hujus bestiæ, quæ in publico Musæo adhuc servantur, duo tantùm foramina secus rictum observantur. Quarum meminit Bouffuetus his carminibus:

Ambrosin. de Digit. Ovip. l. 1. c. 12.

Cordylus effigie hic talis depingitur ipsâ
Qualis, & in terris, & ferè degit aquis.
Inter quadrupedes rimam unam, sive foramen
Post oris rictum (respice) solus habet.

An verò istæ rimæ, vel foramina sint illa, quæ sub branchiis esse solent, aliis considerandum relinquimus, & ad clariorem hujus animalis descriptionem accedemus. Thomas enim Erastus Helvetius Medicus & Philosophus insignis describit hoc animal crocodilo simile, minus tamen, & inferius *labrum* movens, figura *capitis*, & *oris* testudini respondens, cum brevi collo; & in parte inferiori tumido. *Pedes* habet quatuor quinis digitis more lacertarum distinctas. Reliquum corpus non squamigerum, sed pelle duriuscula, instar corii serpentis, vestitum, *cauda* illi inest rotunda, in circulos quosdam squamatim divisa, modo feræ inexplicabili. *Squamæ* sunt durissimæ, videnturq; osseæ, & quasi quadrangulæ, cavæ parùm sunt, ut caudam rotundam efficiant. Alioquin tanquam tegulæ, quæ domorum culmina cooperiunt, simul junguntur, extremitas cujuslibet squamæ in spinam acutissimam desinit. Amplius tales *squamæ* pellucidæ, flavescentes seu pallentes instar cornu videntur. *Venter* hujus animantis magis quam in crocodilo tumescit. *Tergus* denique latum, & quodammodo planum est, ut in icone licet conspicari. Quid si hoc animal *phattages Indicus* sit Æliani? hic enim author prodidit in Regionibus Indicis nasci bestiam, crocodili terrestris speciem gerentem, cujus pellem asperam ad dissecandum adhibent.

CAPUT VII.

De Chamæleonte.

Ambrosin. de Digit. quadruped. l.1.c.14. *Nomen.*

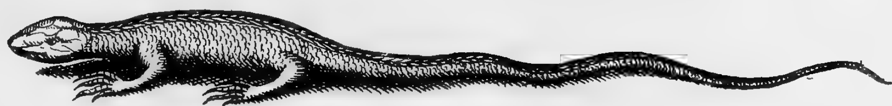
DE Chamæleontis ethymo, quæ vox parvum leonem significat, nihil occurrit, præter hoc, ridiculum nimis esse Isidorum, qui à camelo & leone deducit: & recentiores Barbaros, *Gamaleonem*, *Zamaleonem*, *Hamaleonem*, & *Maleonem* eundem vocare.

Descriptio. Plin. H.N. l.8.c.33.

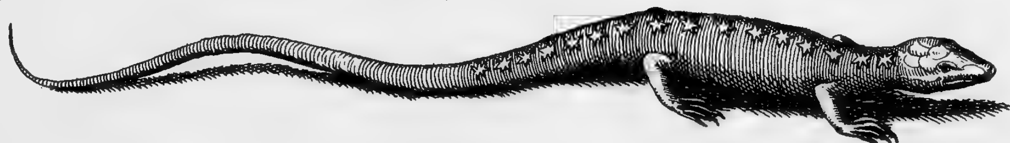
In *Descriptione* variant authores, tam antiqui quàm recentiores. Plinium si sequimur, figurâ & magnitudine esset lacertæ, nisi *crura* essent erecta & excelsiora. *Latera* ventri junguntur, ut piscibus, & spina simili modo. Eminet *rostrum*, ut in porco, haud absimile suillo; *cauda* prælonga in tenuitatem desinens, & implicans se viperinis orbibus; *ungues* adunci; *corpus* asperum ceu crocodilo; *oculi* in recessu cavo, tenui discrimine prægrandes, & corpori concolores. *Caro* in capite & maxillis & ad commissuram caudæ admodum exigua, nec alibi toto corpore. *Sanguis* in corde & circa oculos tantum. Viscera sine splene. Idem ferè apud Aristotelem invenies. Theophrastus addit, parum abesse quin pulmo totum corpus impleat. Aristoteles verò, lacertam planè repræsentare, & rostrum simiæ porcariæ habere. *Ambrosinus* ita hoc animal descripsit. Primitus, inquit, si caput meditemur, à medio capite retrorsum ossea pars triquetra eminet, reliqua pars antrorsum colligitur cava, & quasi canaliculata, eminentibus utrinque osseis marginibus asperis, & leviter serratis. *Oculi* in cavo recessu prægrandes, & colori concolores conduntur, cujus pupilla non movetur, sed animal totius oculi motu circumspicit, ore semper hiante, linguam habet longam & terrestri lumbrico similem, in cujus extremitate spongiosus quidam & glutinosus nodus existit. Ideo Johannes Laudius (referente Scaligero) huic animali assignat *linguam* palmi longitudine, & quid tanquam acetabulum in summa ipsius parte cum muco, quo prædam citò tollit. *Dentium*, & *gingivarum* loco, os quoddam continuum, & serratum habet: nec non superius labium brevius. *Gula* atque *arteria* ex mente Aristotelis in eodem situ ut in lacerta est. *Pulmo* in comparatione ad molem corporis illi, inest maximus. *Cor* habet magnitudine cordis muris domestici; *hepatis* lobos duos, quorum sinister est major: *folliculus fellis* granum hordeaceum æmulans, sinistro jecoris labo adhæret. Denique *intestina* omnia interaneis lacertæ similia esse prodit Aristoteles. *Crura* postea illi insunt recta & longiora, quam lacertæ, quamvis inflexus sit similis. Demum pedes anterio-

Aristot. H. A. l.2.c.11. Theophr. de mutantib. colorem.

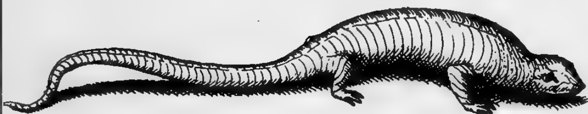
Stelliones. ex Matthiolo –

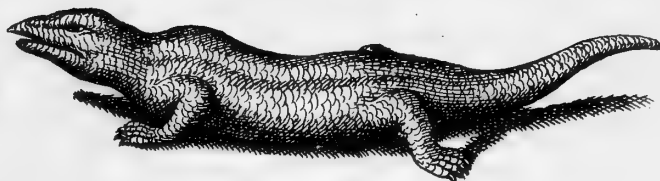
Stern Eÿdex

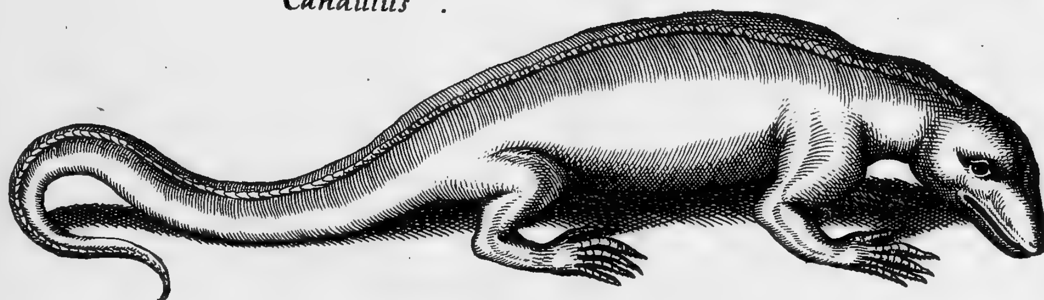
Scincus

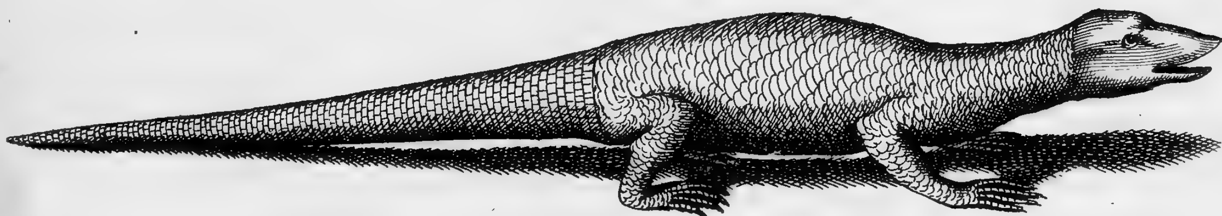
Frembd Eÿdex.

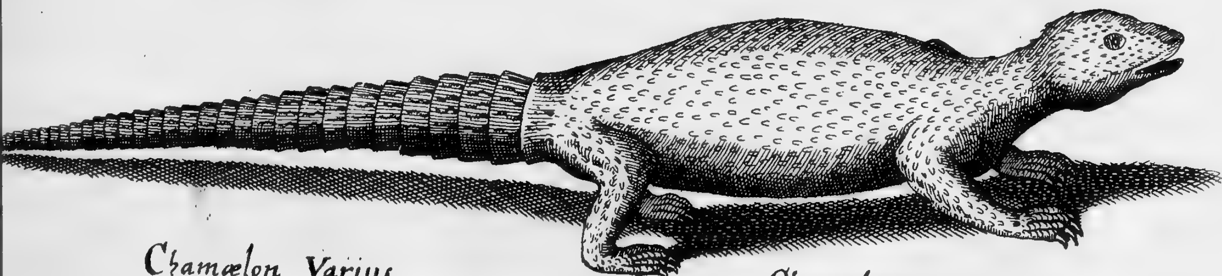
Candulus.

Lacertus Indicus Cordÿlo Similis

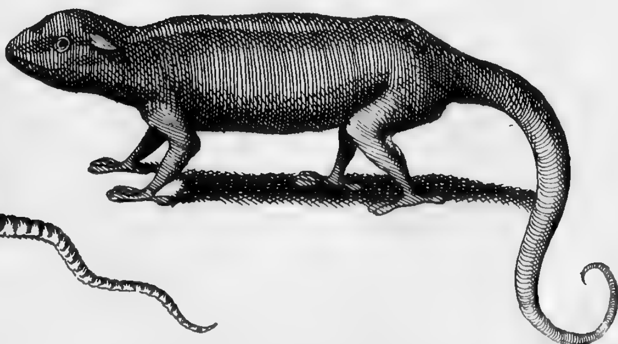
Cordÿlus Siue Vromastix.

Chamælon Varius.

Chamæleon niger.

teriores à posterioribus valdè discrepantes Natura huic animali concessit. Etenim teste Bellonio, priores pedes ternos digitos intra, binos extra, posteriores vero ternos extra & binos extra possident. Itaque ex Gesnero longitudo hujus animalis à summo rostro ad initium caudæ septem, vel octo digitorum est. Altitudo digitorum quinque, medius locus inter imum ventrem, & summum dorsus flexus costarum continet circiter, sexdecim. Et demum maculis distinctus ut pardus conspicitur. At paulò aliter de quibusdam *Gassendus*. Sunt enim secundum hunc Chamæleoni *dentes* eleganter dispositi. Unicum *intestinum* non circumvolutionibus sed curvaturis solum productum. *Excrementum* satis liquidum, nisi quâ parte ad anum accedit. *Hepar* bifidum, & ex gibba parte quidem sanguinem in cor auriculatum infundens, at non superstite ascendente descendenteve caudice venæ: quippe aliunde non porta modò nuncupata, in intestinum; sed venæ quoque aliæ, ad cæteras partes directè procedunt. *Pulmo* inflatus, abiit, inquit, in membranam tenuissimam, toti animali ambitu æqualem. In *imo ventre* nullum peritonæum, sed membrana solum partes dextras à sinistris dirimens. Non item *lien*, non *vesica*, non *renes*, sed carunculæ solum observatæ sunt, quæ genitalia fortè fuerunt. *Lingua* est pedalis propè longitudinis.

Gassend. in vita Peirescii l.5. p. 325.

Locus.

Habentur in Asia, Africa, India, & Madagascar insula. Cairi hortorum sepibus ad Nili ripas insident. Per solum rarò vagantur, quòd sibi à cerastis & viperis metuant. Bellonius in fruticibus Rhamni plurimos conspexit.

Bellon. observ. l.2.c. 34.

Cibus.

Plin. H.N. l.8.c.33.

Aëre victitare credidere veteres: muscas, locustas, erucas, scarabæos vorare, observatum à recentioribus; à Peirescio, vermiculis qui ex farinaceis mactris colliguntur, vehementer delectari. Linguâ ut promuscide utuntur, quam jaculi instar evibrant, & tantâ quidem celeritate, ut penè visus aciem effugiat. Id præstatur, addit Gassendus, beneficio ossiculi, quod bifurcatione quadam implantatur utrinque ad extremas fauces, & cætera teres secundum oris longitudinem, deservit implicandæ explicandæque linguæ; cavæ scilicet, intestini instar, nisi quòd in summo caruncula est, nonnihil viscida, ut prædam corripiat.

Generatio.

In fœmina una ex illis octo quas Peirescius aluit, ut formationem eruptionemque observaret, fuere ova intra membranulam supra centum, quorum nonnulla extitere magnitudine nuclei olivæ, in quibus visum luteum solùm, nihil verò albuminis; cum tamen parva viderentur quandam lactis speciem referre.

Antipathia.

Inimicitias gerunt cum *accipitre, corvo, elephante*, & *viperis*. *Accipiter* degustata chamæleontis carne interire creditur. Idem *corvo* accidit, nisi se lauri foliis muniat. Ab *Elephante* frondibus concolorem deglutiri fabulatur Solinus, & cum dispendio vitæ, nisi statim oleastro sibi medeatur. Metu viperarum & serpentum, in fruticibus & arboribus degit. Saliva ejus ab ore in caput serpentis demissa, ob viscositatem fili instar, eundem interimit. Circa caprificos ferum, innoxium alioqui Plinius facit.

Plin. H.N. l.8. c.33.

Natura.

Plin. l.c. & l.28. c.8.

Naturam & quædam alia si attendas, nunquam os aperit, inquit Plinius, sed totius oculi vorsione circumspicit. Ipse celsus, hianti semper ore. Defuncto pallor est. Hybernis mensibus latet ut lacertæ. Coloris natura mirabilior. Mutat namque eum subinde & oculis, & cauda, & toto corpore, redditq; semper quemcunque proximè attingit, præter rubrum candidumque. De pallore idem Ambrosinus affirmat, & quidem experientiæ innixus. De coloris mutatione addit, & candidum recipere, adducto viri nobilis testimonio, qui sudario seu muccinio inclusum, ideò periisse putabat, quod ejusdem albedinem mentiretur. At Peirescii Chamæleontes, rerum objectarum colores non induebant.

Gassend. l.c.

Seu virides, seu cinerei sint, *inquit Gassendus*, atrorem solum quendam subeũt, quâ parte ad solem aut ignem obvertuntur. Id rarum & admirabile,

bile; non moveri oculos Chamæleonis conjugatos; sed uno aliquorsum spectante, reliquum vel stare immotum, vel in aliam partem deflecti. Deflectuntur quoquo versum, propter quatuor trochleolas, nullâ ostentata distinctione iridis; sed solâ pupilla, ad quam cornea undique (cum sit ut corpus reliquum radiata, variegata, granulata) terminatur.

Usus in Cibis. Incolis Cochinchinæ in cibis esse authot relationis illius prodidit. Multi simul colligati venduntur; empti, in ignem conjiciuntur, eidemque ita, vinculo adusto reluctantur, ut incedere conentur: tandem superati torrentur. Pelle abrasâ, caro candidissima remanet, quæ in liquore butyro nostro simili coquitur.

Usus in Medicina. Habet & in *Medicina* usum. Ad epilepsiam profligandam Trallianus eum in fictili novo cum oleo decoquit, donec tabescat. Ad podagram verò depellendam, unguentum mirabile componit quod apud ipsum vide. Arnoldus Villanovanus *linguâ* super obliviosum suspensâ, memoriam reddit. Alii ad evitanda puerperii pericula, eandem alligant. Marcellus hypochymata felle tollit. *Cor* Plinius contra quartanam in lana nigra primæ tonsuræ involvit. Decoctum Chamæleontis viridi colore in balneo aspersos inficere: caput & guttur, lignis quernis adusta, imbres & tonitrua ciere; linguâ cum radice herbæ chamæleontis & cynoglossæ homines obmutescere cogi; *hepar* amatoria dissolvere; *intestina* & excrementa cum simiarum urina mista, odium hominibus conciliare, si januis illinantur; armum dextrum ad hostes superandos valere; Democriti apud Plinium sunt ineptiæ. *Plin. H. N. l. 28. c. 8.* Integrum enim de eo scripsit librum. Palamque est, *addit Plinius*, virum aliàs sagacem & vitæ utilissimum, nimio juvandi mortales studio prolapsum.

Differentia. Quantum ad *Differentias* Bellonius varias ejus species observavit. Pallentes in Ægypto, in Arabia prædictis multò minores, colorisque diversi. Albicantes erant, subfulvi, & rubentibus maculis distincti. Nos hîc pallidi, nigri & varii icones damus.

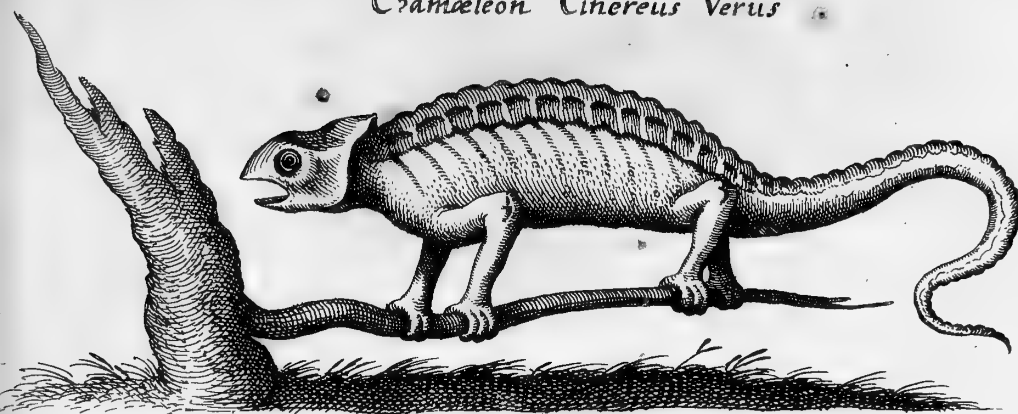
CAPUT VIII.

De Crocodilo.

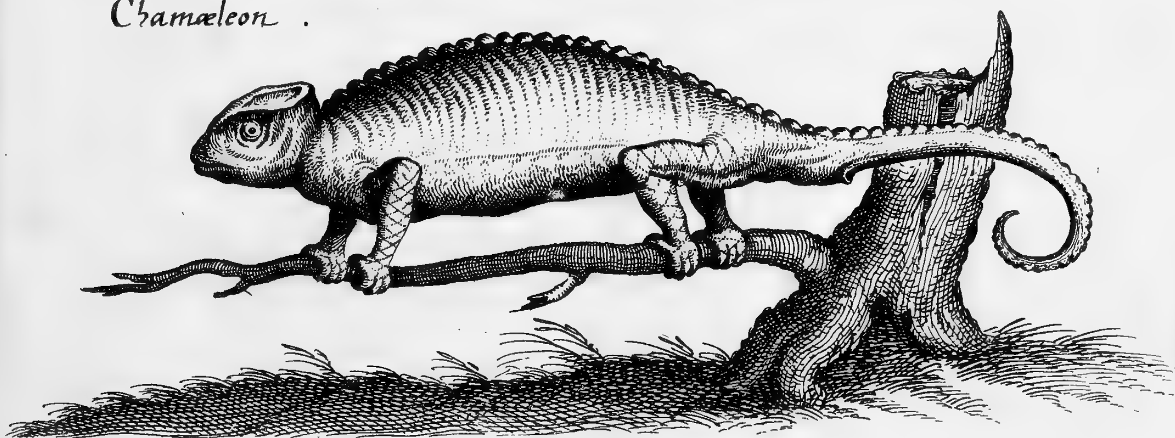
Nomen. DE *Crocodilo* hic agimus, quia ad lacertorum genus refertur, & Palladius hanc bestiam, generis vocabulo *lacertum* appellat. Græcis dicitur κροκόδειλος, & quandoque κροκόδειλος, à quibus & Latini sumsere: sine dubio, παρὰ τὸ τοὺς κρόκας φοβεῖσθαι, quòd littora timeat. δειλὸς Græcis timidus. Hesychius σύλιον, & δερμδείτην vocat. Ægyptii χαμψάν, vel χαμψάν, à quo Turcarum Kimsac, quod eidem indidere. Lexicon Ægyptiacum Kircheri habet πχαρουκι. *Kirchet. p. 172. Lingua Ægypt. restitutæ.* Statio est fera Pharia, Alberto Tenchea. In Arsinoitica præfectura, teste Strabone, dicebatur Suchus: Indis Cayman.

Descriptio. Lacertæ figuram repræsentat. Croceo est colore, ventrem si excipias, qui subalbidus. *Aristot. H. A. l. 2. c. ult.* *Corium* sub ventre molle, ut facilè sauciari possit, in reliquis partibus tam durum, ut ne bombardæ manuariæ globo cedat. Visus ad viginti quinque, imò viginti sex cubitos excrevisse. Ille ætate Psammetichi, teste Plutarcho; hic, Amasidis, prodente Æliano. *Ælian H. A. l. 17. c. 6.* Circa urbem Panamam, ultra centum pedes in longitudinem crescunt. *Caput* habet latum, *rostrum* suillum, rictum oris usque ad locum aurium productum, *Oculos* præduros & suillis similes, ut Albertus prodidit. *Palpebram* inferiorem sine ulla nictatione. *Plin. H. N. l. 8. c. 25.* *Dentium* series pectinatim stipatur, & quidem magnorum, albicantium, robustissimorum. Sexaginta post Ælianum Gesnerus numeravit. *Ælian. H. A. l. 10. c. 21.* Plures superiorem maxillam munientes deorsum prominent, ita ut ore etiam clauso conspiciantur. *Lingua* quia indiscreta, non mirum Plinium post Diodorum Siculum scripsisse, *Unum hoc animal terrestre linguæ usu caret.* *Aristot. H. A. l. 1. c. 10.* Unum superiore mobili maxillâ. *Lien* est parvus. *Testes* internis lumbis adhærent. *Aristot. H. A. l. 3. c. 1.* *Spina* sexaginta vertebris quas totidem nervi colligant, con-

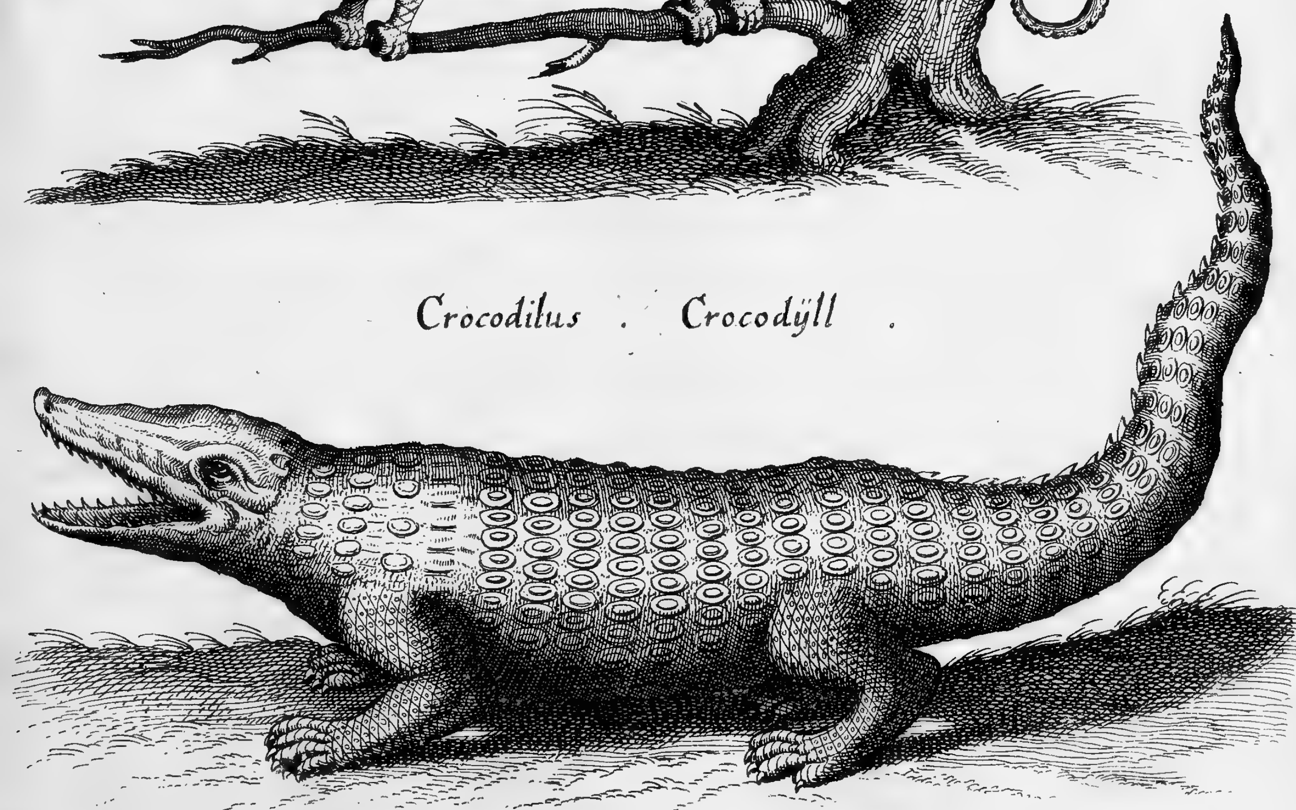
Chamæleon Cinereus Verus

Chamæleon .

Crocodilus . Crocodÿll .

Laudiuerba .

constat. *Crura* cum pedibus acutissimis unguibus armatis in latera parum flectuntur. *Cauda* longitudine reliquum corpus æquat. Gesnerus in ea pinnam per septem digitos ad postremam usque partem observavit. Primus quinque Crocodilos Romæ, Ædilitatis suæ ludis, M. Scaurus temporario Euripo ostendit. Inveniuntur in Africa, Asia, & America. In Nilo inprimis & vicinis ipsi stagnis, Nigro fluvio, Gange circa Bengalam, in Bamboto flumine juxta Atlantem, quod Solinus prodidit; non longe à Chalcedone, sed parvi, quod Strabo. Acosta aquis in America calidis delectari scripsit, sed in Peruana usque ad Pacram non inveniri, inde frequentissimos esse. Quidam luto vivere dixerunt: sed revera piscibus saturantur, & humanæ carnis sunt avidissimi. In terris etiam animalibus insidiantur. Petrus Martyr in legatione sua Babylonica, comprehensum qui tres pusiones devorarat, scribit. In Arsinoitica præfectura olim sacer, pane, carne & vino, à Sacerdotibus nutriebatur. Fuere, prodente Strabone, qui placentas, carnes assas, & mulsum iisdem offerebant. Quantum ad *Generationem*, masculus fœminam resupinat, cum aliter ob crurum brevitatem congredi nequeant. Parit fœmina ova sexaginta, quanta anseres: eaque, prædivinatione quâdam, extra eum locum semper incubat, ad quem summo auctu eo anno accessurus est Nilus. Totidem diebus ea parit, & totidem fovet, & tandem partus decursu sexaginta dierum peragitur. Gyllius arena obrui, & absque ullo incubatu catulos egredi observavit. ὠοτοκία vernum tempus indicat: nec aliud à minori origine in majorem crescit magnitudinem. Gerit ex quadrupedibus cum ichneumone, bubalo, tigre; ex avibus cum accipitre; ex piscibus cum hydro, porco pisce, delphino; ex aliis animalibus, cum scorpione, homine, Tentyritis, & plantis quibusdam inimicitiam. *Ichneumon* ova ejus conterit, & in aprico dormientis os illapsus, eundem eviscerare conatur. A bubalo prosternitur. Resupini ventrem, tigris sæpè in America dilaniasse visus est. Propter accipitrum odium, Coptitæ Crocodilorum veneratores, eos sæpe in crucem agunt. Hydro ita est hostis, ut propter fel à venatoribus gestatum, iisdem nocere non possit. A porco pisce quòd spina circa caput armetur abstinet, ut Strabo prodidit. Delphini Nilum ingressi, aquis se immergunt, & subeuntium Crocodilorum ventrem dilaniant. Spectaculi testis fuit Babillus, quondam Ægypti præfectus. Erumpentem ex ovo crocodilum, scorpius sauciare solet. Ad humanum strepitum perhorrescunt, & persequentem fugiunt. De *Tentyritis* ita *Plinius*. Quin & gens hominum est huic belluæ adversa, in ipso Nilo, Tentyritæ, ab insula, in quâ habitat, appellata. Mensura eorum parva, sed præsentia animi hoc tantum usu mira. Terribilis hæc contra fugaces bellua est, fugax contra insequentes: sed adversum ire, soli hi audent. Quin etiam flumini innatant: dorsoque equitantium modo impositi, hiantibus resupino capite ad morsum, additâ in os clava, dextra ac læva tenentes extrema ejus utrinque, ut frænis in terram agunt captivos: ac voce etiam sola territos, cogunt evomere recentia corpora ad sepulturam. Itaque uni ei insulæ Crocodili non adnatant: olfactuque ejus generis hominum, ut Psyllorum serpentes, fugantur. Romam ætate M. Scauri delatos, Tentyritæ custodes sequebantur, illosque à piscinis ad spectacula, à spectaculis ad piscinas ducebant. Ex plantis fabam spinosam, annotante Crescentiensi, vitant. Potamogeton tanquam quoddam contra Crocodilos amuletum, urinatores secum deferre solent. E contra cum porco, & trochilo amicitiam colit.

Plin. H. N. l. 8. c. 26. Scalig. Exercit. 196.

Locus.

Acosta Histor. Ind. Occid. l. 3. c. 15.

Cibus.

Martyr l. 2.

Generatio.

Ælian. H. A. l. 10. c. 21. Plin. H. N. l. 8. c. 25.

Antipathia.

Plin. H. N. l. 8. c. 25. Ælian. H. A. l. 8. c. 25. l. 10. c. 47. Acosta Histor. Ind. l. 3. c. 25. Ælian. H. A. l. 10. c. 24

Seneca Natural quæst. l. 4. Phile in Jambis.

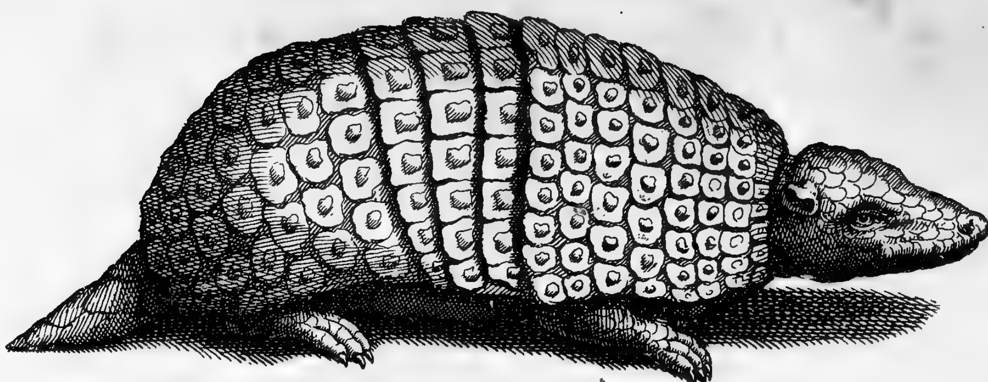
Plin. H. N. l. 8. c. 25.

Sympathia.

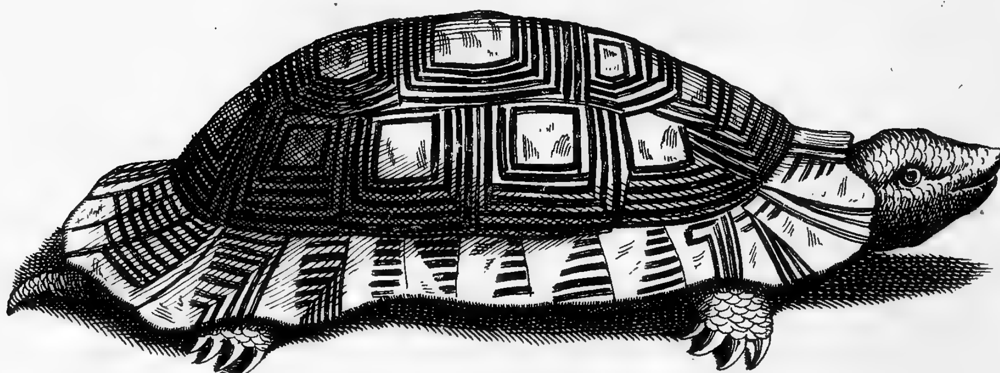
Porci circa Nili ripas impunè oberrant. De *Trochilo* ita *Plinius*. Dies in terra agit, noctes in aqua, temporis utrinque ratione. Hinc saturum cibo piscium, & semper esculento ore, in littore somno datum, parva avis, quæ trochilos ibi vocatur, rex avium in Italia, invitat ad hiandum pabuli sui gratia, os primum ejus assultim repurgans, mox dentes, & intus fauces quoque ad hanc scabendi dulcedinem quàm maximè hiantes. Leo Africanus, vermes ex continuo piscium esu, inter dentes exortos devorare scribit. Crocodilum ut absumptos percepit, aviculas devorare niti; sed acuta quam supra caput gerunt spina punctum, os diducere, & ita dimitti. Quantum ad *Naturam* & *Ingenium*, è Nilo in terram egressi, per eadem vestigia regrediuntur, si Petro Martyri credimus; ob crurum brevitatem difficillimè in latus se vertunt: dum gradiuntur, gratum relinquunt odorem, adeò ut fœminam Arabicos odores æquare, Nili accolæ prodant. Quatuor mensibus secundum Aristotelem; quadraginta diebus secundum Suidam, sexaginta secundum Ælianum, latitant, & sine victu morantur. Artemidorum Grammaticum, adeò viso perterritum, ut, læsa mente, literarum memoriam perdiderit, & sinistrum crus sibi à fera ablatum crediderit, Cœlius Aurelianus author est. Humanum depasti cadaver, ossa capitis lachrymis frangere, ut medulla inexistente vescantur, dicuntur. Nocentiores sunt Nilum ascendentibus, quòd illa fluminis pars à piscatoribus exhauriatur. Ferociores inde facti, quòd piscibus destituantur, homines & jumenta adoriuntur. Nec minus eodem ad proprium alveum post inundationem redeunte sæviunt, propter piscium inopiam, quam aqua in Nili faucibus minus profunda facit. Tum, cœno indutus, aquatum venientibus insidiatur: & navigium flumen ascendens secuti, cum nauta conto ad expungendam navem inhæret, celeri caudæ ictu, nautam cum conto dejiciunt. Neminem iisdem diebus quibus Apis natales celebrabantur, læsisse, fabula fortè est. Rediisse, postquam Achmed Ben Tolon signum Crocodili plumbeum, in templorum fundamentis inventum dissolvi jussisset, apud Scaligerum legimus. De divinatione, supra dum de ovis ageremus, diximus. Ejusdem apud Ælianum exemplum legitur. Ptolomæum regem nescio quem, cum ex Crocodilis antiquissimum, *inquit*, & præstantissimum appellaret, exauditum non fuisse; quum cibaria objecisset, rejecisse. Inde sacerdotes morti vicinum collegisse. *Ingenium* indicant, quòd prolis indolem ex prædæ raptu colligunt: cicurati vocem humanam intelligunt; & manu tractati, diducto rictu, mantili, dentes sibi abstergi patiuntur. Non est ergò mirum in paludibus Ombitarum arte paratis nutritos, domesticos esse, ut Ælianus prodidit, iisdemque hostiarum capita objici. In oppido Anteo aniculam quandam in lecto cum crocodilo deprehensam, Gyllius prodidit. Humanam ætatem æquant, si Aristoteli, Plinio, & Diodoro Siculo credimus. Ælianus sexaginta vitæ annos assignat. *Vtuntur* iis quidam in *Cibis*. Apollonopolitæ vi legis carnem eam comedere tenebantur; seu quòd Psammeniti Regis filia à Crocodilo devorata fuerit; seu odio Typhonis, quem in Crocodilum versum fabulantur, ut apud Herodotum extat. In partibus Indicis assari, Ferdinandus Lopez vidit: in Florida, alii: imò exsiccantur ibidem, & hyeme mensis apponuntur. *Ova* comesta, in authoribus novi orbis invenies. In Ægypto iisdem quosdam vesci, apud Leonem Africanum habetur. De *Vsu in Medicina* hoc habe. Decoctum demorsis ab araneis opitulari: *Caninis dentibus* thure repletis, typos febrium arceri: quoscunque à vivo animali extractos, ipsoque dimisso, parti dextræ viri, & sinistræ mulieris ada-

Plin. H.N. l.8. c.25.
Leo l. 9. Africæ.
Natura & Ingenium.
Martyr Legat. Babylon. l.3.
Aristot. H. A. l.8. c.15.
Ælian. H. A. l.10. c.21.
Cœlius de furore.
Petr9 Martyr. l.c.
Plin. H.N. l.11. c.4.
Scalig Exerc. 196.
Ælian. H. A. l.8. c.4.
Ælian. H. A. l.9. c.3.
Diodor. Biblioth. l.9. c.1.
Vsus in Cibis.
Leo Afric. l.9.
Vsus in Medicina.

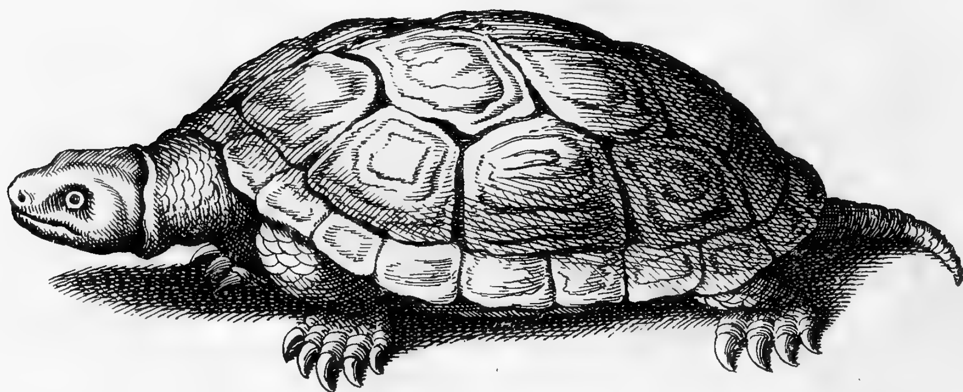
Tatus

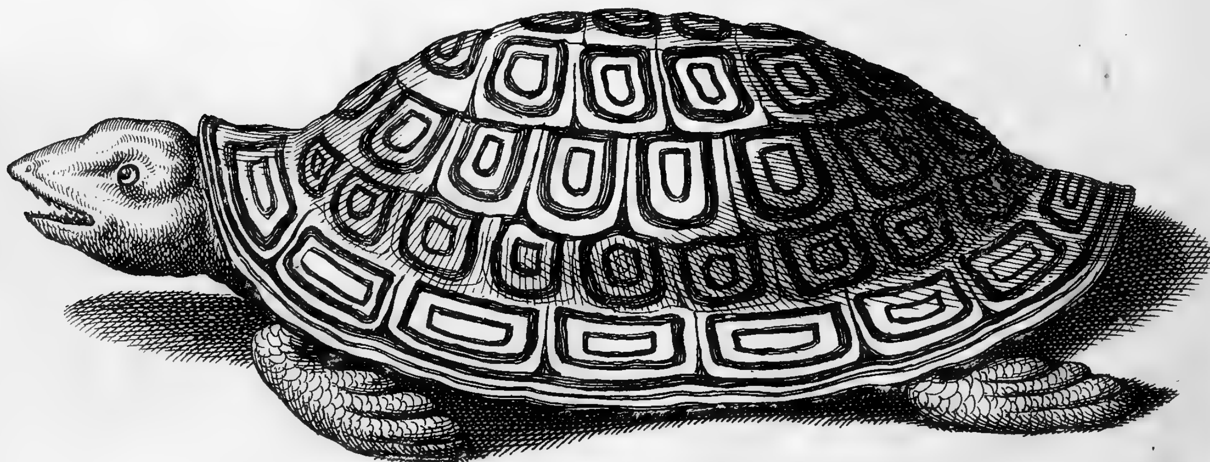
Teſtudo . Schildtkrötte .

Teſtudo Aguatica .

Teſtudo Marina .

adaptatos, Venerem stimulare, nisi fabulatur Kiranides. *Sanguis* visui claritatem conciliat, & partibus à serpentibus sauciis, auxiliatur. *Pinguedine*, febricitantes contra horrorem inunguntur. Eadem antiquis vulneribus & carcinomati prodest. *Corium* crematum & cum olei amurcâ mistum, partem mutilandam adeò stupidam reddit, ut ferrum secans non sentiat. Apud quosdam Indos olim ad supplicia alebantur, objiciebanturque eis vincti manibus & pedibus sontes. In fossis urbis Pegu habentur, prodente Balbo, ne quis per aquam ad urbem accedere audeat. Incolæ, quia eos venerantur, aquam fossarum bibunt: occisi ab ipsis animam, rectè ad superos evolare credentes. Firmus Ægypti Tyrannus pinguedine Crocodilorum inunctus, impunis inter eos natabat. Circa *Differentiam* pauca occurrunt. Plinius in *Magnos* & *Parvos*, qui Scinci dividit. Albertus Tencheæ meminit, cui omnia quæ prodidimus, applicari possunt. Ælianus duplices in fluvio Gange ponit, *Noxios* cum cornu in rostro & *Innoxios*. In provinciâ Xanagarræ à vivis crocodilis vagantibus odor moschi spirat.

Balbus in Itiner. c. 35.

Differentia.

TITULUS II.

De Digitatis Oviparis crustâ tectis.

CAPUT I.

De Testudine in genere.

Ambrosin. l. 2. c. 1. *Nomen.*

TEstudo à tegmine testaceo nomen obtinuit, ut Isidoro placet. Græcis χέλις, χελῦς, χελωνη, χελώνη, à χέω, capax sum, dicitur: ut & χλ μμὺς, σφεαγὶς, φέροικ@, &c. quanquam hoc inter epitheta censeri debet. Animal est ingratum visu. Tegitur testa figuræ ovalis, & instar scuti concavâ, sub quâ caput, pedes, & caudam recondit. Pacuvius ideò capite brevi, cervice anguinâ, & aspectu truci scripsit. Testa illa Palladio dicitur *Corium*, Marcello *tegumen*, Plinio *operimentum*, *putamen*, & *superficies*, aliis *operculum testaceum*, Græcis χελώνιον, & generali nomina ὄστρακον. Loco *dentium* unicum os continuum habet; inde μονόδους dici posset: intus prægrandem *pulmonem* eumque exanguem, *jecur* vitiatum, *testes* lumbis adhærentes, *lienem* perexiguum. *Renes* & *vesicam* omnibus tribuit Aristoteles, lutariam si excipias. Unico tamen *excrementorum* exitu referta sunt. Ideò illa semper liquida & aquea. *Pedes* similes sunt lacertis, quinque digitis unguibus munitis instructi. In cauda Cardanus quandoque unguem gallorum calcaribus similem conspicatus est, qui fortè à callo. Nam in his animalibus veluti & in lacertis, cauda amputata durior renascitur. De *Loco* hoc duntaxat ponimus, reperiri in terra, mari, & lacubus, vel locis cænosis. In mari rubro reperiuntur copiosæ, ut Arrianus prodidit, quæ ad emporium venales deferuntur. In insula quoque Dioscoridis, quæ nunc Socotora, inveniuntur: ut & in insula Mauritii, quam Cernen veterum quidam credunt. *Coëunt* more viviparorum, & mas supervenit fæminam. Hæ quia nullam voluptatem in congressu sentiunt, difficulter admittunt, nec citius, quàm vehementer exagitatæ fuerint. Pariunt *ova* ovis gallinarum similia, sed minora & oblongiora, putamine, albumine & vitello prædita, ut in icone videre est. De *Natura & moribus* habe, testam, quam tam duram habent, ut nec à plaustri currentis rotis conteri possit, non mutare, quod crustacea faciunt: mensibus hybernis sine cibo in cavernis latere: exeuntes, lento gradu incedere, seu quòd onere premantur; seu quòd naturâ tardæ sint: cum perdicibus perpetuò rixari: Aquilas, quæ in sublime sub-

Descriptio.

Plin. H. N. l. 9. c. 10. Idem H. N. l. 11. c. 37.

Aristot. de partib. animal. l. 3. c. 8.

Cardan. de variet. rer. c. 29.

Locus.

Arrian. in Periplo maris rubri.

Herbert. in Itin. p. 349.

Generatio.

Aristot. H. A. l. 5. c. 3. Ælian. H. A. l. 13. c. 40 Plin. H. N. l. 9. c. 51.

Ælian. H. A. l. 4. c. 22.

sublatas ad petras allidunt, unde & Æſchylo Tragico Poëtæ, cui caput calvum; & petræ inſtar, mors, abhorrere: diu ſecundum Hippocratem vivere: perexiguum ſibilum colubrorum paulò altiorem voce edere: denique cum ſerpentibus & viperis præliaturas, ſatureja, cunicula, vel origano ſe munire. Nihil quidem de earum *in cibis* uſu apud Galenum vel Apicium. Brujerinus tamen carnes prius elixat, deinde in fruſta ſectas, in vaſe frixorio aſſat. Quo loco habendæ ſint, disquiritur inter quoſdam. Alii inter piſcium carnes reponunt, ut Caſtor Durantes. Unde tempore jejunii piſcium loco conceduntur: alii non item. Habent ſcilicet teſtudines oſſa & ſpirant: ne de ovis quicquam dicam. Ut ut ſit, apud quoſdam Barbaros in America in deliciis eſſe certum eſt: nec dubium delicatis ventriculis obeſſe, & difficulter concoqui, validè tamen, ſi concoquantur, nutrire. In *Medicina* haud contemnendæ ſunt. Hydropicis & phthiſicis caro prodeſt. Coctæ faſtidium ex melle natum, prodente Plinio ex Pelope, ſtatim tollunt. Tegminis cremati cinere, in fiſtulis, capillorum defluxu, Porta; ulceribus pedum cum oleo & vino Marcellus: in ſuffumigio contra hæmorrhoidas Galenus utitur. *Ipſæ* crematæ cum albumine ovi fiſſuras mammarum apud Rhaſen tollunt: & in herniis feliciter, ſi Crollio, credimus, ob quandam ſignaturam adhibentur. *Sanguis* ex capite reſupinatæ amputato collectus, & inſolatus donec exſiccetur, ſacrum ignem extinguit, verrucas abolet, porriginem pellit, & in capitis ulceribus adhibetur. *Ova* ad tuſſim infantium commendantur. Adhibentur & *ad alia.* Mizaldo ſi credendum, ex ovis formicarum, hyoſcyamo, cicuta & teſtudinis ſanguine, egregium paratur pſilothrum: tegmen ollæ operculi loco ſuperpoſitum ebullitionem impedit. Myrepſo vinum cum ſanguinis modico propinato, abſtemios homines reddit. Albertus carne equos obeſat: porcos pingues eâ evadere, experientia comprobavit. Vegetius ex teſtudine viva ſupra ſarmenta combuſta, alumine crudo, medulla cervina & vino, medicamentum componit, pro pilis jumentorum citius augendis. Scobs tegminis fœminæ in aliquo liquore pota, Venerem inhibere creditur. Majora, ad menſas, vaſa & lectos olim uſurpabant. *Placuit*, inquit Plinius, *materiam & in mari quæri. Teſtudo in hoc ſecta. Nuperque portentoſis ingeniis principatu Neronis inventum, ut pigmentis perderet ſe, pluriſque vaniret, imitata lignum.* Teſtudinum verò putamina ſecare in laminas, lectoſque & repoſitoria his veſtire, Carbilius Pollio inſtituit, prodigi & ſagacis ad luxuriæ inſtrumenta ingenii. Ideò Seneca. *Video elaboratam ſcrupuloſâ diſtinctione teſtudinem, & fœdiſſimorum pigerrimorumque animalium teſtas, ingentibus preciis emptas, in quibus illa ipſa quæ placet varietas, ſubditis medicamentis, in ſimilitudinem veri coloratur.* Hodiè Amazones corticibus ſe tuentur: quibus & alicubi pro cunabulis infantum utuntur. Quantum ad *Differentias.* Plinio teſtudinum genera ſunt, *terreſtres, marinæ, lutariæ*, & quæ *in dulci aqua* vivunt: quarum has *emydas* vocant. De his omnibus in ſequentibus agemus. Viſa & in inſula à Zambolo reperta, quædam animalia parva, corpore rotundo teſtudinum inſtar, duabus lineis invicem per medium transverſis, in quarum ſingula extremitate, auris & oculus conſpicitur, ita ut quatuor oculis intueri, & totidem auribus audire videantur. Unico conſtant ventre, ſed pedibus pluribus, quibus innixa in utramque partem gradiuntur. Sanguini ſingulare aliquid ineſt. Nam omne corpus ſaucium, eo dum ſpirat illitum, cohæret. Geſnerus *Teſtudinem polypodem* vocat. Videtur ex Diodoro Siculo hiſtoria deſumpta eſſe, ni fallor, nam author nunc

Ariſtot. H. A. l. 4. c. 6.
Ariſtot. H. A. l. 9. c. 6. Plin. H. N. l. 8. c. 16.
Vſus in Cibis.
Brujer. de re cibaria l. 22. c. 7.
Vſus in Medicina.
Galen. Euporiſt. l. 3.
Cent. 7.
Plin. H. N. l. 16. c. 43.
Plin. H. N. l. 9. c. 11.
Seneca de Benef. l. 7. c. 9.
Differentiæ. Plin. H. N. l. 32. c. 4.
Ambroſ. ex Bohemo. l. 2. Ovip. c. 1.

nunc ad manus non est. In insula Mauritii, quæ Zonæ torridæ subjacet, tam validæ inveniuntur, ut homines ferre & transferre possint. Lusitani de quindecem affirmant.

Herbert. in Itin. Persiæ p. 349.

CAPUT II.

De Testudinibus in specie.

ARTICULUS I.

De Testudine terrestri.

Ambrosin. Ovip. digit. l. 2. c. 2.

Nomen.

QUatuor testudinum genera ex Plinio supra posuimus. Sed hæc ad duo, *Terrestres* nempe & *Aquaticas*, optimè reduci possunt. *Terrestris* aliis *montana*, *sylvestris*, *campestris*, *agrestis*, & *memoralis* dicitur. Græci χερσαίαν, Nicander ὀρείλω, Oppianus ὀρεσίφοιτον vocat. Luteis & nigris maculis instar Salamandræ in tergore distinguitur; cortice superiore marinam valdè æmulatur. Fœmina à mare in eo differt, quod inferiorem testam planam habet, quæ mari concava; & semper ponderosior observatur. Interiora sic M. Aurelius Severinus describit. Principio, inquit, ablato cortice inferiore statim apparuere duo *musculi* anteriores moventes, ut apparent brachia, utrinque unum; quanquam uterque distinctus videtur in duos, quorum major est exterior, minor verò interior. Obliquè descendunt quasi ab axillis brachiorum, nascentes à membrana adhærescente cortici, & desinentes in tendinem acutum. Figura ipsorum oblonga, rotunda, quasi plantæ manus; infra hos musculos tum parte dextra, tum sinistra sex alii visuntur oblongi, flexores fortasse brachiorum; duo totidem apparent musculi deducti ad femora, nascentes ab externa dicta membrana corticis, qui tertiò sunt minores brachialibus, neque in tendinem desinunt, ut illi, sed carnosiores sunt, quod inserantur femoribus. *Spina* compacta est & validè innexa cortici, per longitudinis medium. Infra *caput* medio lato digito descendunt duo musculi à lateribus positi, ipsum intra trahentes; cum duobus aliis paulo inferioribus, quatuor isti oblongi maximè omnes. *Iecur* parte dextra & sinistra æquali magnitudine bipartitum. Gibbum externè, cavum internè; sed dextra internè inæqualis veluti prærupta rupis; complectens miro artificio ventriculi orificium inferius & portionem duodeni; sinistra complectens majorem ventriculi cavitatem; excavato quodam supercilio similis. Cystis *fellis* dextra in fibra hepatis profunde condita; *ventriculus* ad humanum vel suillum maximè accedens: sed postquam in intestina perducitur, tres amplas habet cavitates, in quibus totidem perfici coctiones & transmutationes assumptorum videntur. In prima, herbacea materia; in secunda item, sed elaboratior, & hinc externè adhærebat *lien* rotundior & ater; in tertia materia quædam subliquida & albissima, similis mansæ castaneæ, sed dilutæ. Aperta est conjectura, servire hanc in locum vesicæ, quæ ejaculatur quandoque humorem album, veluti gallinæ solent. Ampla est hæc & castaneæ figuram æmulatur: tenuissima est & amplo canali, quantum est intestinorum extremum similis, cui correspondet parte inferiore. Hæc validè adhærescit peritonæo atque immediatè illi incumbit. *Intestinum rectum* in fine habet processus illos laterales, qui sunt gallinaceis omnibus, sed divisos tamen & in latera longè productos, usque ad renum viciniam. Cum his ponè sunt *ovorum* utraque parte productiones, *Mesenterium* amplis satis venis intextum. *Cor* rotundæ figuræ, sed non exactæ, ut lenticulam referat; colore subalbidum, intus uno sinu cavum; situm supra jecur statim. *Aspera arteria* (quæ dignissima omninò est observatio) paulo post initium bifida, quorum rami contorti.

Descriptio.

Severin. Zootom. Democrit. par. 4. p. 321.

Pulmones parte superiore adhærescentes spinæ, substantiæ admodum raræ, non carnosæ, sed veriùs membranosæ, intextæ arteriæ asperæ, ramis velut rete quoddam implexum, colore subatro. Observanda dispositio ossis hyoidis & cartilaginis scutiformis. *Calvariæ* testudinis marinæ septum est, quod supernæ testudini extensum cerebri partes utrasque disterminat præter cujuslibet calvæ conformationem.

Locus. Plin. H. N. l. 32. c. 4. Vagantur plurimæ in Africæ desertis: ut & in Lybiæ parte quadam, Mauritania fortè, ut Strabo scribit: proveniunt & in sylvis Arcadum, teste Pausania, ex quibus lyræ olim fabricabantur. Pausan. in Arcadicis. Sed maximæ in insula Dioscoridis in mari rubro habentur. De insula Mauritii superius diximus.

Victus. Brujer. Rei cib. l. 22. c. 7 In desertis quia inveniuntur, roscido duntaxat humore pasci quidam judicavere. Alii, olera germinare inchoantia, melopepones inprimis & sesamum, præcidere dicunt. Nicander κυτισηνόμυς, quod Cytiso, vel cytinis delectentur, vocavit. Edunt & lumbricos, & cochleas. Domi furfure & farina nutriuntur.

Generatio. Quantum ad *Generationem*, fabulæ sunt ex Gerano muliere in gruem mutata & Nicodamante natam: imò potius Boei apud Athenæum jocus est. Athen. Dipnos. l. 5. *Coëunt* ut superius diximus. *Ova* durioris testæ intusque bicolora enituntur, quæ terra contecta, repetitis vicibus incubant, fœtumque sequenti anno ad pastum educunt. Flantibus ventis concipere, quod apud Nicandrum habetur, falsum: Certius, cum fœmina ad Venerem tarda sit, herba quadam à mare côcitare, quod apud Ælianum invenitur. Ælian. H. A. l. 5. c. 32.

Vsus in Cibus. A Græcis non comedi, Bellonius author est. Hungari quidam cum Clusium carnem unius degustasse vidissent, moriturum putabant. In India frequentissimè mensis inferuntur. Augusto & Septembri, quòd tempore segetum pinguiores sint, quidam laudant. Scappius à mense Februario ad Majum fœminas optimas, quòd tùm ovorum plenæ sint, scribit: à Junio ad autumnum, mares. Scapp. l. 3. Rei cib. c. 166. Sunt qui ex alliato eas mirum in modum commendant. Hodiè, *verba sunt Ambrosini*, Bononiæ, testudo terrestris & præsertim fœmina, decollatur, & toto effuso sanguine elixatur, donec tegmina à carne eximi possint. Postmodum intestina non abjiciuntur, sed ab excrementis abstersa abluuntur, deindè una cum carne testudinis, croco, pulveribus aromaticis, pineis, passulis, in vino malvatico diligenter coquuntur, & mensis inferuntur. Plura apud Scappium & Ambrosinum vide.

De Usu in Medicina ita *Plinius*. *Vsus in Medicina.* Plin. H. N. l. 32. c. 4. Terrestrium *caro* suffitionibus propriæ, Magicisque artibus refutandis, & contra venena salutares produntur. In Africa amputato capite pedibusque, pro antidoto dari dicuntur: & ex jure in cibo sumptæ, strumas discutere, ac lienes tollere: item, comitiales morbos. *Sanguis* earum claritatem visus facit, suffusionesque oculorum tollit: & contra serpentina omnium, & araneorum, ac similium, & ranarum venena auxiliatur, servato sanguine in farina pillulis factis, & cum opus sit in vino datis. *Felle* testudinum cum Attica melle glaucomata inungi prodest, & scorpionum plagæ instillari. *Tegumenti* cinis, vino & oleo subactus, pedum rimas ulceraque sanat. *Squamæ* à summa parte derasæ, & in potu datæ, Venerem cohibent. Eo magis hoc mirum, quoniam totius tegumenti farina; accendere traditur in libidinem. *Vrinam* earum aliter quam in vesica dissectarum inveniri posse non arbitror. Et interea hoc quoque esse quæ portentosa Magi demonstrent, adversus aspidum ictus singulare, efficaciore tamen, ut ajunt, cimicibus admistis. *Ova* durata illinuntur strumis, & hulceribus frigore aut adustione factis. Sorbentur in stomachi doloribus.

Hactenus Plinius. Apud alios invenies, Syrupum ex testudinibus apud

apud Bononienses haberi, qui phthisicis, emaciatis, feliciter propinatur: apud Amatum Lusitanum ex eadem decoctum in destillationibus tussi, &c. describi: apud Veckerum, electuarium quoddam ad seminis acris repressionem ex testudine componi. *Iecur* Galenus tritum, in pesso adversus uteri strangulatum propinat.

Galen. in Euporist.

Differentia. Ælian. H. A. l. 16. c. 15. In India gignuntur maximarum glebarum magnitudine. Testas exuunt, & quemadmodum vermes ex verminosis plantis, ligonibus extrahuntur. Pingues & suaves carnes habent. *Iaboti* Brasiliensibus, Testudinis terrestris species est, Lusitanis *Cœgado do terra.* *Testa* nigra est tecta, cui multæ figuræ hexagonæ sunt insculptæ. *Rostrum* habet ut reliquæ. *Caput* & crura sunt fusca, verum maculis ex umbra variegata. *Iecur* hujus saporis est optimi, & antecellit omnium animalium jecora suo sapore.

Marcgrav. Hist. Brasil. l. 6. c. 15.

ARTICULUS II.

De Testudine Aquatica.

PUNCTUM I.

De Testudine aquæ dulcis, & Lutaria.

Ambrosin. de Digit. Ovip. l. 2. c. 3. TEstudines aquaticas, in illas quæ in aqua dulci degunt, ad quas Lutariæ benè referri possunt, & illas quæ in mari, dividimus. *Nomen aquaticæ.* *Aquaticam* Plinius murem aquaticum & *Emyda* vocavit, quod vocabulum alii ab α, alii ab ω inchoant, & descendere à Græco μῦς videtur. Niphus Mydam, quandam testudinem colore luteo dixit. Græci ποτάμια χελώνια vocant.

Locus. Gesner. de quadruped. Degunt in aquis dulcibus, lacubus, & fluviis. Gesnerus in agro Tigurino, in exiguo lacu, propè Adelfingum inveniri scribit. In balneo aquæ calidæ, Constantinæ vicino, quæ fluens inter rupes longè lateque diffunditur, ingentem copiam haberi, Leo Africanus prodidit. Dæmones à mulieribus illius civitatis appellantur, iisdemque causas morborum adscribunt. Vagantur & in Gange ac Nilo fluviis ut Ælianus scripsit. Respirare etiam tum, apud Aristotelem habes. Tempore fæturæ aquas deserere, & in locis siccis, scrobe effossâ ova ponere, postmodum diem trigesimo detegere, & fætum ad aquam continuò ducere, ex eodem habeo.

Leo Afric. l. 5. Ælian. H. A. l. 12. c. 41. Aristot. H. A. l. 5. c. 33.

Vsus. Plin. H. N. l. 32. c. 4. De hujus *usu in Medicina* sequentia nobis *Plinius* reliquit. Ex quarto genere testudinum, quæ sunt in amnibus, divulsarum *pingui* cum aeizoo herba tuso admisto unguento & semine lilii, ante accessiones si perungantur ægri, præter caput, mox convoluti calidam aquam bibant, quartanis liberari dicuntur. Hanc testudinem quintadecimâ Lunâ capi oportere, ut plus pinguium reperiatur. Verum ægrum sextadecima Luna perungi tradunt. Ex eodem genere testudinum *sanguis* instillatus crebros capitis dolores sedat: item strumas. Sunt qui testudinum sanguinem cultro æreo supinarum capitibus præcisis, excipi novo fictili jubeant: ignem sacrum cujuscunque generis sanguine illini: item capitis hulcera manantia, & verrucas. Iidem promittunt omnium fimo panos discuti. Et licet incredibile dictu sit, aliqui tradunt tardius ire navigia testudinis pedem dextrum vehentia.

Ælian. H. A. l. 16. c. 14. Circa *Differentias Aquaticarum* nihil ferè occurrit, hoc unicum si exceperis, Indicæ fluviatilis, non minorem esse testam, quàm justæ magnitudinis scapham. Decem enim leguminum medimnos capit.

Lutaria. De *Lutaria* etiam quædam occurrunt. Videntur eam Græci χελώνην πηλαμίδα vocasse, & per aphæresin amyda. Latitudo ei in dorso pectori similis, nec convexo incurva calice, ingrata visu. Stabulatur quidem in locis cænosis; sed verno tempore, ad fluentes quoque aquas pro-

Plin. H. N. l. 32. c. 4.

proficiſcitur. Veſicâ & renibus carere ſuperius diximus, fortè propter tegumenti mollitiem, humor enim facilè diffluere poteſt. Circa Ferrariam, in Gallia, Polonia, Hungaria, & alibi multas conſpicies. De *Vſu* inter cætera hæc habet apud Ambroſinum
Mizald. Cent. 4. *Mizaldus*. Sunt, inquit, qui inſtantem grandinem obſervantes, manu dextra teſtudinem paluſtrem ſupinam circa hortum vel agrum ferant, & reverſi unde exierunt, illam humi deponant, eâdem figura, ut animal nubem grandine prægnantem intueatur, hacque ratione eam amoliri co-
Plin. l. c. nantur. *Plinius* de ea ita. Ex hac quoque tamen aliqua contingunt, auxilia. Tres namque in ſuccenſa ſarmenta conjectæ, dividentibus ſe tegumentis rapiuntur: tum evulſæ carnes earum, coquuntur in aquæ congio, ſale modicè addito: Ita decoctarum ad tertias partes ſuccus, paralyſin & articularios morbos ſentientibus bibitur. Detrahit item fel pituitas, ſanguinemque vitiatum. Siſtitur ab eo remedio alvus aquæ frigidæ potu.

PUNCTUM II.

De Teſtudine Marinâ.

Ambroſin. de Digit. Ovip. l. 2. c. 4. *Nomen.* TEſtudo marina, Plinio eſt *Mus marinus*; Græcis χέλυδρος quaſi χέλυς ἔνυδρος, θαλασσόνομος, & χέλω dicitur, Germaniæ & Flandriæ piſcatores, & *Militem* vocant, quòd ſcutum & galeam geſtet; & *Barchoram*, prodente Alberto, nomine fortè ab Oſtracodermo corrupto. Idem adjicit *Zytyron* maris quoddam animal à Priſcis Militem dictum, à capite cute rugoſa & dura galeato, & quòd de collo quaſi ſcutum ſuſpenſum geſtaret.

Deſcriptio. Terreſtribus eas aſſimilat Pauſanias, pedes & magnitudinem ſi exceperis. Loco *dentium* habet os unum tam durum, ut craſſos baculos unico ictu præcidat. Hinc ap-
Oppian. Halieut. l. 1. paret, Oppianum qui ei crebros tribuit, de roſtri marginibus potius intelligendum eſſe. *Oculi* fulgorem procul emittunt, *pupillis* candidiſſimis & ſplendidiſſimis, ſi Æ- Ælian. H. A. l. 4. c. 28.
liano fides, inſtructæ. *Pedes*, alæ potius videntur, quibus tanquam remis ad natandum utitur. Reliqua in obſervationibus ſuis accuratè proſecutus eſt Severinus, dum Severin. Zootom. Democrit. par. 4. p. 321.
inquit. Inferiori primum cortice ſupinæ huic cultro transverſim ſeparato atque ablato, viſa membrana *peritonæa*, totam anteriore parte veſtiens, à jugulo ad pubem continua, cortici inhærens, fibris quibusdam carneis, præſertim parte thoracis; *omentum* nullum, nullum *cæcum*; ſed *inteſtina* supernè deorſum gracileſcentia, contrà quàm in cæteris quadrupedis. Quin à ſummo œſophago, qui duplicati pollicis magnitudinem æmulatur, donec ad recti initia pertin it, perpetim minuitur cum tota membri craſſitudine, tum tunicarum, quæ tunicæ duplices, externa nervoſior, carnoſior interna. Sed hæc quoque villoſa & lentore quodam pingui madida, haud valdè diſſimilis à recto vaccæ inteſtino benè ſaginatæ. Parte priore & primo ductu Oeſophagi aculei crebri transverſim poſiti majores, quam in bovina lingua; quod certè mirabile & à Rondeletio non obſervatum: Fabricati fortaſſe hi ad comminuenda alimenta, quæ duriora ab hoc genere ingeri perhibent. *Veſica* cervix recto inteſtino intrò reſpondens, ut utriusque recrementum uno ductu exitum habeat. *Lien* rotundus inſtar ovi, inteſtino ſuperiori alligatus. *Renes* plani & oblongi, quaſi ex parvis pluribus compoſiti. *Cor* uvidum cum vaſis valdè implexis in primo exortu. *Auriculæ* magnæ & pendulæ tenui membrana præditæ ac nigreſcentes. *Pulmones* ampli, multo inferius quam cor deſcendentes. *Cervix* inflexa cum crebris muſculis, ſed duo longiſſimi intro in corticem caput trahunt.

Habitant in ſalſis aquis, & Pauſanias circa Moluridem verſari *Locus.*
ſcribit. *Victitant* piſciculis, cochleis,

Pausan. in Atticis. *Generatio.* leis,& ad terram delatæ, gramina depascuntur. Tempore *partus* terram petunt,& ova circiter centum, secundum Aristotelem, in scrobe deponunt, avium cohortalium similia: eaque nonnisi noctu incubant. Postquàm inhumavere, loco pedem imprimunt, ut reduces agnoscant. Hoc *Plinius* ita protulit. In terram egressæ, in herbis pariunt ova, avium ovis similia, & ad centena numero. Eaque defossa extra aquas, & cooperta terrâ, ac pavida pectore & complanata, incubant noctibus. Educare fœtus annuo spacio addit: sed id de terrestri intelligendum. Marinæ quadraginta diebus excoquuntur & rumpuntur. In Americæ parte quâdam ter centena & ultra humo obruta, quæ à sole excocta, absque parentum adjumento pullulant, ut quasi exercitus testudinum fundi videatur, quod apud Petrum Martyrem legimus. Ad Naturam pertinet, quòd extra aquam diu vivere non possint: quamvis vitulorum marinorum instar, in terra somnum quandoq; capiāt: quòd, postq̃ pastum noctu e ressæ, avidèq; saturatæ, lassantur, dum in superficie maris resupinatæ dormiunt, sonum quendam edunt: quod denique, quotiescunque solis radiis mari innatantes siccantur, ita ut in gurgitem deferri nequeant, intereunt. Eædem dum aërem captant, caput exerunt, vitulorum marinorum imitatione: & tantæ sunt audaciæ, ut tres homines adoriantur. Capite amputato non moriuntur cōfestim, sed oculos movent, & manus si admoveris mordent.

Aristot. H. A. l. 5. c. 33.

Plin. H. N. l. 9. c. 10.

Plutarch. l. Utra prudent.

Petrus Martyr l. 9. dec. 3.

Plin. H. N. l. 9. c. 10. Aristot. H. A. l. 8. c. 25.

Oppian. Halieut. l. 1.

Aelian. H. A. l. 4. c. 28.

Vsus in Cibis. Armeniis olim à Patriarcha Alexandrino prohibitæ in cibis, sub excommunicationis pœnâ. Scappius scriptor Italicus in conviviorum apparatu eas commendat, si intra tempus quod à vere ad autumnum decurrit, capiantur. Conficit ex iisdem & artocreata, quę apud Ambrosinum vide. In Brasilia capta aliquando tam magna, ut sola octuaginta hominibus sufficeret. Carnes lardo distinctas & tostas comedebant: sapor, vitulinæ erat.

Bellon. observ. l. 2. c. 68. Scappius de re cibar. l. 5. c. 180.

Vsus in Medicina. De *Vsu in Medicina* ita *Plinius.* Marinarum carnes admistæ ranarum carnibus, contra Salamandras præclarè auxiliantur. Neque est testudine aliud Salamandræ adversius. *Sanguine* alopeciarum inanitas & porrigo, omniaque capitis hulcera curantur. Inarescere autem eum oportet, lentaque ablui. Instillatur & dolori aurium cum lacte mulierum. Adversus comitiales morbos manditur cum polline frumenti. Miscetur autem sanguis heminis tribus aceti, hemina vini addita his, & cum hordeacea farina: aceto quoq; admisto, ut sit quod devoretur fabæ magnitudine. Hæc singula & matutina & vespertina dātur, dein post aliquot dies vespera. Comitialibus instillatur ore diducto, his qui modicè corripiantur. Spasmo cum castoreo clystere infunditur. Quod si dentes per annos colluantur testudinum sanguine immunes dolore fiunt. Et anhelitus discutit, quasque orthopnœas vocant: ad has in polenta datur. *Fel testudinum* claritatem oculorum facit: cicatrices extenuat: tonsillas & anginas, & omnia oris vitia. Privatim nomas ibi: item ardentium testium. Naribus illitum, comitiales erigit, attollitque. Idem cum vernatione anguium aceto admisto, unice purulentis auribus prodest. Quidam bubulum fel admiscent, decoctarumq; carnium testudinis succum, addita æquè vernatione anguium. Sed diu in vino testudinum excoquunt. Oculorum quoque vitia omnia fel inunctum cum melle emendat: suffusiones etiam marinæ fel cum fluviatilis sanguine & lacte mulierum. Capillus mulierum inficitur felle. Salamandras & succum bibisse satis est. Apud alios invenies, *cerebrum* cum croco & sale Aegyptio benè ad aperiendum uterum supponi. *Pupillas* auro inclusas caliginem oculorum pellere. *Sanguinem* aridum cum cymino sylvestri demorsis à vipera exhiberi. *Hepar* in lacte muliebri tritum, & cum unguento irino & vino subactum, in purgamentis puerperii educendis commendari. Quidam ova in morbo epileptico exhibent.

Plin. H. N. l. 32. c. 4.

Hippocr. l. 1. de morbis mulier.

Est earum & *in aliis usus.* Nam olim postes teguminibus exornabantur: Taprobanæ insulæ incolæ, iisdem culmina domorum tegebant: Chelonophagi verò, pro navigiis, vasis aquaticis, & tentoriis utebantur. Infantes recēter nati in eis lavabantur: Barbaris ad fluvium Gambræ scutorum loco inserviunt. Turcæ denique ex testis pellucidis gladiorum manubria fabricant.

Aelian. H. A. l. 13. c. 38. Diodor. Sicul. l. 4.

Differentia à magnitudine & figurâ sumuntur. In Taprobana una cētum tria pondo pependit: earum quæ in mari rubro, testa amplam alicujus ædificii januam adæquat. Apud Aelianum in India decem leguminum modios capit. *Figuram* si attendas, aliæ sunt oblongiores, quæ pelagiæ: aliæ rotundiores, quæ littorales. Troglodytæ, *verba sunt Plinii,* cornigeras habent, ut in lyra, annexis cornibus latis, sed mobilibus, quorum, in natando, remigio, se adjuvant. Costium id genus vocatur, eximiæ magnitudinis, sed rarum. Namque scopuli præacuti Chelonophagos terrent. Troglodytæ autem ad quos adnatant, tāquam sacras adorant. Hermolaus Barbarus *Cheletas* vocari jubet, id est, Equites, quòd cornibus non aliter utantur, ac isti calcaribus. Cardanus cujusdam generis meminit, quod corio veluti præparato tegitur, demptisque cum capite pedibus cheli assimilatur. Dorsum sex veluti tabellis simul junctis constat, & cauda, inquit Ambrosinus, similis est illi parti citharæ, cui Collopes intrudi solent, ad tendendum & laxandum nervos. Marcgravius duas describit, quarum una *Iurucua* Brasilianis, altera *Iurura. Iurucua* loco pedum, *inquit ille,* habet quasi alas; Anteriorum quidem quamlibet sesquipedem circiter longam, posteriores vero breviores; *caudam* acutam conicam: *oculos* nigros magnos, *os* edentulum & instar rostri volucrum. Habui quarum testæ tres pedes erant longæ, duas latæ & supra. *Costis* ipsius inseruntur testæ, ad quodlibet latus octo: anteriores breviores, mediæ longiores, posteriores iterum breviores.

Differētia. Scalig. Ex. 196. Bellon. obs. 2. c. 68. Aelian. H. A. l. 13. c. 37. Plin. H. N. l. 9. c. 10. Cardan. de Rer. variet. l. 7. c. 37. Marcgr. d. l. 6. c. 413.

Ova illarum comeduntur uti & caro. Ponunt autem ova ad littus maris, foveam in arenâ facientes, & dein arena tumulantes. Sæpius inveni vestigia earum, ex mari egredientium, & terra abeuntium. Reperiuntur autem variæ magnitudinis. Habui quarum longitudo erat quattuor pedum, latitudo trium: tantæ molis ut à quatuor robustis viris vix possent moveri. Variis figuris Geometricis, testæ quasi insculptæ visuntur. Quædam testam nigram habent splendentem, flavis lineis & figuris, egregiè interstinctam: aliæ aliter conformatam. *Iuruta Cagado d' agoa* Lusitanis, minor est reliquis testudinibus: *Testa* superior decem digitorum habet longitudinem, latitudinem autem novem, convexitate considerata. Inferior testa novem digitos longa, quatuor & semis lata & plana: Ellypticam autem figuram habet superior. Infra testam se abscondere potest, & collum rursus ad trium digitorum longitudinem, foras extendere. *Caput* tres digitos crassum, & paulò oblongius; *nasus* elevatus & acuminatus. *Os* amplum: *oculi* nigricantes, pupilla nigra. In pedib. quattuor *ungues* oblongi, nigri: cauda brevis acuminata; cutis rugosa & quasi squamis constaret. *Testa superior* fusca, inferior flavescens. *Ova* ponit subrotunda, dimidii gallinacei magnitudine, testa alba ut ova gallinarum, boni saporis si frixentur. Comedi aliquoties. *Tantum Marcgravius.*

APPENDIX.

De quibusdam Exoticis quadrupedibus iisque Dubiis.

CAPUT I.

De Tlacaxolotl, Cabim, & animali maripeto.

ABsolutâ ita, per Dei gratiam, omnium quotquot nunc nota, quadrupedum, historiâ: visum est hâc de qui-

de quibusdam Exoticis, & quidem dubiis, Appendicem annectere. Dubiis inquam. Nam ad quod genus referri propriè, adhuc mecum delibero. Inter hæc occurrit primò *Tlacaxolotl*, s. animal abrotundę *faciei*, bestiam tauro vastiorem, *capite* magno, prolixo *rostro*, latis *auriculis*, atrocibus *dentibus*, humana pænè facie, unde sumpsit nomen: crasso *collo*, manibus pedibusq;, & his taurinis unguibus, sed majoribus, magnis latisque clunibus, *caudâ* crassâ & prolixâ, ac pelle crassâ, fulvo & hispido *pilo*. Rarum animal, saxorumq; & solitudinum incola. Atzaceani, Tepotzonzotla, & Haquelagani, non procul à regione, quam à situ profundiore vocant De honduras. *Vescitur* montano cacaotli, quapachtli, & virenti haoli, vastatis passim arvis satisq;: cùm horum non adfuerit copia, foliis arborum & fruticum. *Caro* edulis est. Humanum conspectum non reformidat, neq; sagittarum ictib. occumbit, tergus n. est impenetrabile. Quamobrē defossa terra, ac desuper ramis frondibusq; contectâ, & subaggerata capitur, haud aliter ac apud Indos Oriētis elephātes.

Niéremb. hist. Ex. l.9.c.3. Animal *Cabim* Maphęo animal *Sionium*, Antonio à S. Romano *Thabal* dicitur. Nascitur in Java. Hujus animalis unam virtutem scio, sed mirificam. Si ejus oscilli extremitatem aliquis gestet, quantumvis mille transverberatus vulneribus nē guttam sanguinis dabit. Experimentis pluribus probatum est: sed illud celebre & notissimum, quòd cùm Naodabeguea Malacensis infensus Lusitanis, & adversus illos egregiè dimicans, tandē oppressus, multisq; confossus ictib. corrueret, ex patulis vulneribus nihil omnino cruoris manaret. Mox inter spoliandum, ut primùm detracta ejus brachio est aurea armilla, (mirum dictu) tanquam vase confracto, ita sese cum anima universus repēte sanguis effudit. Cujus rei stupore defixi Lusitani, cum de aliis captivis causam quæsissent, cognovere inclusum esse in armillâ os ejus animalis, cujus in sistendo sanguine tam efficax esset vis.

Quantum ad animal *Maripetum*, scribit Aloysius Almeida cum periculo omnis fidei, & multi confirmant, apud Japones in regno Goto extare sylvam, in quâ tantum gignitur animal canis magnitudine, cruribus brevioribus, ad esum humanum percommodum, aureo colore, præmolli etiam villo. Cùm senuerit hoc animal, dimissa terra, sponte mare ingredi, ibiq; paulatim trāsformari in piscem, ac per singulares corporis partes, certo quodam temporis intervallo, verè mutata quadrupedis forma, ac natura transire in piscem. Idq; adeo verum esse obtestatur Auctor, ut affirmet aliquando contigisse, piscem huiusmodi captum, inventum nondum omnibus corporis quadrupedis partibus prorsus transformatis, nondum videlicet opportuno elapso tempore, quo omnia piscis membra effici potuerūt: pars enim adhuc habebat formam quadrupedis, altera iam squamis & pennis formata videbatur. Adiicit, fabulosum hoc non esse, sed compertissimum iam fuisse, veritatique huic adstipulare indigenarum omnium consensum. Nieremb. hist. Exot. l.9.c.49.

CAPUT II.

De Dante & Cappa.

SUI generis animal *danta* est (aliqui Indi *capam* vocant, alii *tapiroussu*, alii *doueanare*, ut Lærius scribit) sed mulis similis. Mulares habet *aures*, vitulina *labra*: *rostrum* superius propendet per palmum super rictum: attollit, cùm irascitur: pænè reliqua membra diversæ bestiæ similia, sed plerumque vitulo conformiora. *Cornu* caret. *Vngula* iuvat dolorem cordis, pellis loricæ usum supplet, impenetrabilis est ictibus. Duos *ventriculos* habet, unus alimenta excipit, alter ignoto adhuc sacramento invenitur putrefactis lignis & virgulis plenus. Una auctoritas parsimoniæ naturæ excuset hîc superfluitatem. Nescitur usus & finis huius ventriculi. Venator oportet vulneret illā ante ingressum aquę: ibi enim morsu se defendit, & occidit canes. Didicisse phlebotomiam Nieremb. Hist. Exot. l.9. c.65

miam fertur ex hac bestiâ, homines doctos, namque cum crassescit, interna crura vulnerat arundine resecta, eâdem industria atque Hippopotamus.

Lerius de hac bellua sic narrat: Hâc *tapiroussu* appellant, pilo subrubescenti, atque promisso, vaccam magnitudine ac forma valdè referentem. Attamen cum cornibus careat, sitque contractiore collo, auriculis longioribus & pendulis, siccioribusque tibiis ac gracilioribus, ungula cōtinua, & asini ungulæ persimili, meritò quis eam vaccæ asinique naturæ participem esse diceret. Differt nihilominùs ab utroque plurimùm quòd & brevissimam gerat caudam (Obiterque hic monendus est lector, permulta in America gigni animantia, quæ omninò sine cauda sint) & dentes habeat multo acutiores; nec hominibus propterea quidquam periculi ab ea potest creari, cùm in fuga potius, quam in viribus salutem ponere consueverit. Eam barbari sagittis confixam, ut & alias plerasque interficiunt, aut fossa excavata, muscipulis seu aliusmodi ingeniosè fabrefactis venari solent. Cæterùm fera illa magno est in pretio apud barbaros, pellis gratia, quam simul atque illi dextraxerint, dorsi corium in orbem circumcidentes, ad solem exsiccant, in parmasque findi mediocris cadi magnitudine conformant, quibus in bello hostium excepta repellunt. Tantam vero duritiem pellis ad solem siccata contrahit, ut nullius ictu teli, quantumvis magno impetu vibrati, transfigi posse facile credam. In Galliam duas huiusmodi parmas studiosè afferebam: redeuntibus vero fames ita molesta fuit, ut omni commeatu absumpto, ne cercopithecis & psittacis, ejusdemque generis animantibus exceptis, quæ ex regione illa nobiscum advehebamus, parmæ illæ duæ carbonibus impositæ, fuerint etiam ad depellendam famem comedendæ: quibus reliquæ pelles, quæ, ut suo dicam loco, in navi erant, additæ sunt. Porrò Tapiroussu caro ad bubulæ gustum ferè accedit. Appendo quæ *Franciscus Hernandus* de *dantis* scribit. Mediocrium mularum æquant magnitudinem, fulvo teguntur pilo, & firma impenetrabili vestiuntur pelle. Capiuntur in canibus, sed diligenter cavendum, ne prius confugiant ad flumina, in quib. sese adversus illos vehementius tuentur. Carnes eorum, ac præcipuè pedum, si probè coquātur, gustu suaves sunt, ac bonum alimentum præstant, offenduntur autem hęc animalia non unâ in parte continentis.

Cappa dicitur animal asino grandius, nigrum, villosum, ferox, canibus quoq; infestum. Obvium quemq; raptat, non secus ac lupus pecudem. Forma pedum insolens. *Vngula* similis est calceo Gallico, à fronte lata, rotunda non scissa: à calcari acuta. Aspectum humanum formidat. Fortasse hoc est anonymum animal Frācisci Hernandi, & ex dantarum genere, de quibus jam dixi. Nieremb. Hist. Exot. l.9.c.71.

CAPUT III.

De Ejulatore, Su & Peva.

DE *Ejulatore* ita idem Nierembergius. Nocentior astus alterius animalis, infantilem simulātis luctum, edito sono sub oppida & villas in prima nocte. Statim miserenti accurrētes, affectu quæsituros plorantē perimit. Sed jam cautè repetito periculo oppidani, prodeunt è domibus incēsis titionibus structi. Forma & moles hujus feræ canem leporariū imitatur. Nieremb. Hist. Exot. l.4.c.72.

Su, id est, aqua, quod juxta fluvios plerunq; degat, apud Patagones invenitur. Alii *succarath* vocant. Torva est: primâ oris acie quodammodo leonem ęmulatur, aut hominem, nam ab aure barbata, haud promissis valde pilis, pectore propendente: circa lūbos nimis constringitur, *cauda* ampla & longa sciuri instar. Gigantes ejus regionis, quoniam cœlo non admodum calido fruuntur, protegunt se hujus feræ pellibus. Cum urgetur pellis gratiâ, catulos in dorsum admissos cauda contegit, & fugâ elabitur. Capitur una cum catulis scrobe effos- Idem l.9. c.74.

effossâ & celatâ ramusculis. Inclusa, præ rabie aut generositate catulos obtruncat, & horribili clamore venatores atterret, donec sagittis cæsa excorietur. Legi (licet autor nõ sit oculatæ fidei) præ charitate ad prata portare filios, ubi sertis floridis & odoriferis, comit & coronat illos, tum filios recicomare simili in parẽtes vetulos pietate, eosq; portare & alere.

Nieremb. H.E.l.9. c.76. *Peva* catelli est magnitudine. Hoc ubi tygridem conspexit, illius insistit vestigia, & allatrat assiduè, ut latratu audito, tum feræ, tum homines latebras petant, ac sibi ab instanti ferâ caveant. Hinc sæpe fieri videmus, ut præ inediâ, prædæq; defectu, in agris expirent.

CAPUT IV.

De animali fœtido, Graffa & Caoch.

Nieremb. l.9.c.80. APud Chiribicenses animal est gestu mirabile, ait Petrus Martyr, strigosum, cubitales loco stercoris emittit colubros. Unum domi suæ se nutrisse, & aperto experimento rem ita esse deprehendisse, Fratres Dominicani asserunt. Quod solutæ tendant colubri, interrogati. Ad vicinas, dixerunt, sylvas, ubi vitam agũt brevem. Putet ainmal plus, quam qualecunq; cadaver fœtidum in sterquilinia projectum: Inde putoris ejus impatientes interfici animal Dominicani jusserunt. Vulpem *rostro*, *pilo* lupum imitatur. Cum in infantum ventribus vermes passim creari, neque senes ab eâ peste esse immunes, atque una cum excrementis, emitti vivos didicerim, quos mutato nomine vulgus lumbricos appellat, cur & illud accidere posse non crediderim, *inquit Nierembergius*, talibus præcipuè viris, id affirmantibus.

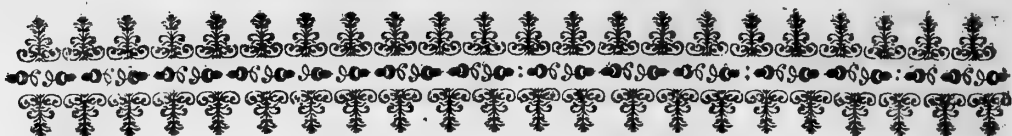
Graffa in insula Zanzibar, potissimum invenitur. Animal est exigui capitis, & longissimi colli: anteriora crura oppidò excedunt posteriora, colore vario albet, rubet, roseisq; distinguitur maculis. Mitis bestia est. Idem l.d. c.82.

Coach animal est tres dodrantes longum, pilo vestitum nigro, promiscuè cum candenti, sed ventre fulvo. Clamans noctu, humanas imitatur voces. Suis instar edit mayzium cùm viret, nec dum spicas concoxit Sol. Idem l.d. c.93.

Et tantum de Quadrupedibus sufficiant. Si quid interim obvenerit, quod nos hactenus latuit, in Paralipomenis, si Deus ita voluerit, poterit adiici.

Gratia Tibi Domine IESV.

PETRI CASTELLI, ROMANI, EXETASIS DE

HYÆNA ODORIFERA, ZIBETHUM GIGNENTE, quæ Civetta vulgo appellatur.

CAPUT I.

IN rebus arduis indagandis exacta, & sedula opus esse cogitatione, longaque meditatione, & quo quisque judicio, & ratione magis pollet, eo facilius obstructa reserare, recondita promere, & inaccessa ascendere, satis cuiq; patens est. Unde, cum inquisitu, *an Antiquorum Hyænæ nobis innotescant*, & vice versâ, *an Zibeth ferax Animal priscis innotuerit*, multis valdè arduum omnino videatur: Necessum erit, diligenti pervestigatione nos uti, & magis judicio, ac ratione, quam sensibus inniti, horum ut voti compotes evadamus, quare à nominis (quod multiplex est) explanatione initium ducentes *Civettam*, Ruellio *Sivettam*, (Animal nunc ita dictum) ex qua Zibethum colligitur, quamque *Catum Zibethicum* Matthiolus, Scaliger, Renodeus, & alii vocarunt, *Mustelam* verò Historiæ insulæ Virginianæ Auctor censuit, *Zapetion* à Græcis recentioribus dici scripsit Renodeus, & à quibusdam *Cadopleptum* appellatur, HYÆNAM ODORIFERAM nos nuncupabimus.

Quæsitum.

Nominũ enumeratio.

Zebet quid.

Porrò hujuscemodi nomenclaturarum quærendi Etymon *Zibeth* Arabicum esse nomen respondere licebit, apud Arabes enim huiusmodi nomen diverso quamvis significatu, legitur. Nempe apud Serapionem cap. 121. de *Sedervam* his verbis: *Zebet, & est Algalia habens odorem bonum, & ingreditur in Medicinis ad abscindendum fluxum sanguinis, & ad casum capillorum.* Et addit Sadervam esse dictum in lingua Persica, *& est res nigra cum qua tinguntur lina in Haaman, & est herba, vel succus niger ingrediens in medicinis odoriferis.* Citat autem Abenmesuai, Bedigoram, & Rasim, non autẽ Græcos, & ipse Rasis de eadem re agit lib. 3. ad Almans. sub nomine *Scedram*, vel *Scedeguram*. Et Judæus apud Januensem in Synonymis *Severam* vocavit: ex quibus constat Serapionis *Zebeth* aliud quid à nostro Zibetho esse, nec quid sit, id quod proposuit Serapio, imaginari queo; in mentem tantum venit Arabibus Zebeth significare rem odoratam, sicut Galia & Algalia, cum dicat hic Serapio Zebeth esse Algaliam. unde extant compositiones non paucæ Galiæ nomine, ut Gallia moschata, Gallia Alephangina, Gallia Sebellina, &c. erit ergo Gallia, & Algalia odoramentũ: unde Zebeth nostrum summe odoratũ Avorum nostrorum ætate tale sumpsisse nomen censendum. Ita Simon Januensis Zebeth esse Avicennæ Galiam, seu Algaliam, & Animalis Arabici sudorem, (de quo videtur fuisse loquutus Avicenna lib. 2. c. 326.) sumpsit: sed Avic. Zebeth, & Algalia diversa res erit, à Zebeth, & Galia Serapionis, quæ herbæ succus est, & à Zebeth videtur primo Animali ipsi nomen *Zivetta* seu *Zebettæ* fuisse impositum, à quo corrupto *Sivettæ*, & *Civettæ* nomenclatura ortum duxit. Quod si Pandectario fides aliqua est præ-

Algalia.

Avicennæ Zebeth.

præstanda, quum *Zebet albahar* spumam Maris interpretetur; Zebet forte *spumam* significabit, & non inepte nostro Zibetho aptabitur metaphora, siquidem quum colligitur irato Animali, quasi spumans apparet.

Qui Catum, vel Mustelam dixere, hoc Animal inter Feles Silvestres reposuisse reor. Verum etiamsi capitis sit aliqua similitudo, in cæteris tamen plurimum discrepant. *Nos Hyænam odoratam* nuncupare maluimus, idque in sequentibus probabile ostendemus.

CAPUT II.

An Civetta sit Pardalis Antiquorum?

Cur animalia inodora.

QUærit Aristot. sect. 13. probl. 4. Cur Animantium nullum bene oleat, præter Pardalim, seu Pantheram: hæc namque propter suavem quem spirat odorem, ad se feras illicit: quod plurib. exposuit Theophrastus ipsius discipulus libro 6. de cau. plant. cap. 5. hisce verbis: *Omnino inter bruta, vel nullum, vel certe rarum admodum est, quod odorem persequitur gratia suavitatis, nisi per accidens, cum alimẽtum est tale. Quippe appetitus ad ipsum pabulum, ejusque causa est. Si quid tamen etiam istiusmodi est, haudquaquam hominibus constat. Nam, & Pardalim cæteris animalibus suaviter olere quidam affirmant, & venari in senecta nimirum bestias alliciendo gratia sui odoris. At nobis nullam odoris affert suavitatem. Nisi verum etiam illud dixeris, ut certe est verum, olfactum homines habere omnium ferme deterrimũ. Itaque multi odores, suavitatesque eorum, vel gravitates, latere hominem possunt.* & cap. 26. *Animal nullum,* inquit, *penitus odoratum est, nisi quis Pardalim dixerit belluis bene olere*, retulit id etiã Plinius lib. 8. cap. 16. *ferunt* scribens *odore earum mire solicitari quadrupedes cunctas; sed capitis torvitate terreri. Quamobrem occultato eo, reliquas dulcedine invitatas corripiunt.* Dixerat enim Aristot. lib. 9. de Hist. An. cap. 7. *Pantheram sese abscondentem venari dicunt, propterea quod suo odore belluas delectari intelligat, propius enim ita accedunt, quas corripiat, huiuscemodi autem suavem odorem, non belluæ tantum sentiunt; sed sui odoris vim ipsa quoque Pardalis sentit.* Scriptum etiam reliquit Ælianus lib. 5. de Hist. Anim. cap. 40. *Admirabilem quandam, & nobis occultam odoris suavitatem olet Pardalis, quam bene olendi præstantiam divino munere donatam, cum sibi propriam plane tenet, tum vero cætera animalia hãc ejus vim præclare sentiunt. Hæc autem hoc modo venationem capit. Quum horum, quæ ad victum opus sunt, eget, sese vel in loca fructibus densis consita, vel foliis vestita, ita occultat, ut inventu difficilis, tantum respiret. Tum hinnuli, dorcades, capræ silvestres, atque alia ejusmodi animalia quædam suavis odoris illecebra attrahuntur, & proxime accedunt, illarum, quam mox de latebra exiliens ad prædam se rumpit, atque eam comprehendit.* Est igitur Pardalis odorata. Addit Plinius: *Panthera, & Tigris macularum varietate prope solæ bestiarum spectantur, cæteris unius, ac suus cujusque generis. Pantheris in candido breves macularum oculi.* Hæc autem duo, odor nimirum, & maculæ, Petrum Gillium, & alios (ut refert Gesnerus) induxerunt, ut crederent, nostram Civettam esse Pardalim antiquorum. Quæ opinio facile refellitur. Antiquorum enim Panthera vera omnibus hoc ævo est nota, & multum differt à Civetta, immo Septalius in problematibus, Ioan. Faber, & alii negant Pantheris suavem inesse odorem: sed bruta alimenti specie odorem istum insequi, hominibus autem neutiquam gratum apparere. Sed, ut verum dicam, multorum animalium excrementa hominibus suaviter odorata videntur, quæ Aristoteli, atque Theophrasto ignota fuerunt. Siquidem Plin. libro 28. de animali Cordylo Crocodilo simili verba faciens, *Alter,* inquit, *illi similis, multum infra magnitudinem, in terra tantum, odoratissimisque floribus vivit: ob id intestina ejus diligenter exquiruntur jucundo nidore farcta Crocodileam vocant:* Nimirum ipsius excremẽtum. Murium autem sylvestrium, qui flavo colore, & nostrorum puerorum deliciæ, (nuncupati *Sorci moscaro-*

Pantheræ odoratæ.

Venatus Pantheræ.

Error P. Gillii.

Animaliũ excremẽta odorata.

scaroli) stercus odore moschi prædi-tum est, tale etiam Serpentium quorundã sentitur. Et Renodeus de mat. med. lib. 3. c. 15. *Est quoddam genus Mustelæ majoris, quæ quod martia sit, & pugnax (Gallinas enim etiam grandiores enecat) quibusdam Martes, aliis Martorella, vulgo Fovina dicitur, cujus excrementa Moschum redolent, ut sæpe observavi.* Addit Scaliger Exer. 211 part. 2. Cercopithecum nihilo insuavius quam quodvis Moschum fragrare, mediocriter tamen, & sine fastidio. Moschum etiam Gazellæ excremẽtum esse notissimum est. Addam ego me observasse parva quędam Insecta vaginipennia à me picta libro de Insectis, quę contrectata suavissimum spirabant odorem, qualis in floribus Dipcadi, seu Muschi Græci dicti percipitur. Igitur præter Pantheram, multa etiam animalium sunt genera valde odorata, & hominibus grata, inter quę est Zibeth: quare mitto tanquam inutilem quæstionem illam inter Cardanum, & Scaligerum de odore animalium, & de naturæ conatu in ejus generatione.

Insecta odorata.

Chaum.

Quidam arbitrati sunt Animal Zibetti (ut refert Dalecampius) esse Plinii *Chaum*, de quo talia protulit. lib. 8. cap. 19. *Pompeij Magni primum ludi ostenderunt Chaum, quem Galli Raphium vocabant, effigie Lupi, Pardorum maculis.* Namque hæ notæ adsunt in Civetta. Verum nulla odoris fit mentio; nomen autem, quod habet Gallicum, fortasse à Gallia patria desumpsit. Nec caput Lupi est in Civetta, quamvis adsint magnitudo, pilorumque asperitas, & color: maculę pellis ipsum præterea distinguunt. Annotavit verò Dalecampius, fortasse Thoem pro Chao esse reponendum: vulgo Lupum Cervarium: & qui Genettam nostram esse putant verisimiliora loqui videntur. Sed de Thoe extant Philes versus Græci, qui ita latine sonant:

Thoes.

At quæ pudoris eruditus dogmata,
Hominem veretur Thos, hominem si viderit?
Quæ jura fæderationis mutuæ
Colens opem fert impiger nobis suam,
Hostilis in nos irruat si bellua?

Herodotus lib. 4. Thoes ex Hyæna, & Lupo genitos esse, testatum reliquit.

CAPUT III.

An sit Antiquorum Hyæna?

Civettam veterib. probe fuisse cognitam, & Hyænam ab ipsis fuisse nuncupatam, eorundem auctoritate demonstrare conatur Petrus Bellon. suar. observ. li. 2. c. 20. quamvis odoratum reddere excrementum non observaverint. Ratio autem est, quia Civetta ferum est Animal, quale etiam Hyæna describitur: nec tradita figura differt; siquidem Hyæna ex Arist. colore Lupi propè est; sed hirsutior, & juba per totum dorsum prædita est. Civetta etiam magnitudinẽ, & colorem Lupi habet, similique modo hirsuta est, verùm corpus maculis est aspersum nigris, ita ut sub oculis binæ sint nigræ maculę, pedes nigro pilo obsiti, crura maculata, cauda oblonga, superius nigra, infima verò parte albis maculis aspersa. Prętereà Civetta in cervice, & per dorsi spinam pilos habet nigros, quos surrigit, cum indignatur, non minus quam sus, inde factum, ut Glanis piscis etiam Hyæna nuncupatus sit, & talis forte erit juba illi ab Arist. tributa: accedit, quod omnes antiqui maxime ferum Animal dixerint Hyænam, adeo ut Pantheræ mirũ in modum eas timeãt: etenim scriptum fuit à Plinio lib. 28. cap. 8. *Præcipue Pantheris terrori esse traduntur, ut ne conentur quidem resistere, & aliquid de corio earum habentem non appeti. Mirumq; dictu, si pelles utriusq; contrariæ suspendantur, decidere pilos Pantheræ.* Hyænam Pardali inimicam esse, Ælianus etiam lib. 6. c. 22. retulit. At Civettam Cardanus X. de subt. feram adeo judicavit, ut q̃ nulla temporis longitudine mitescat.

Hyæna piscis.

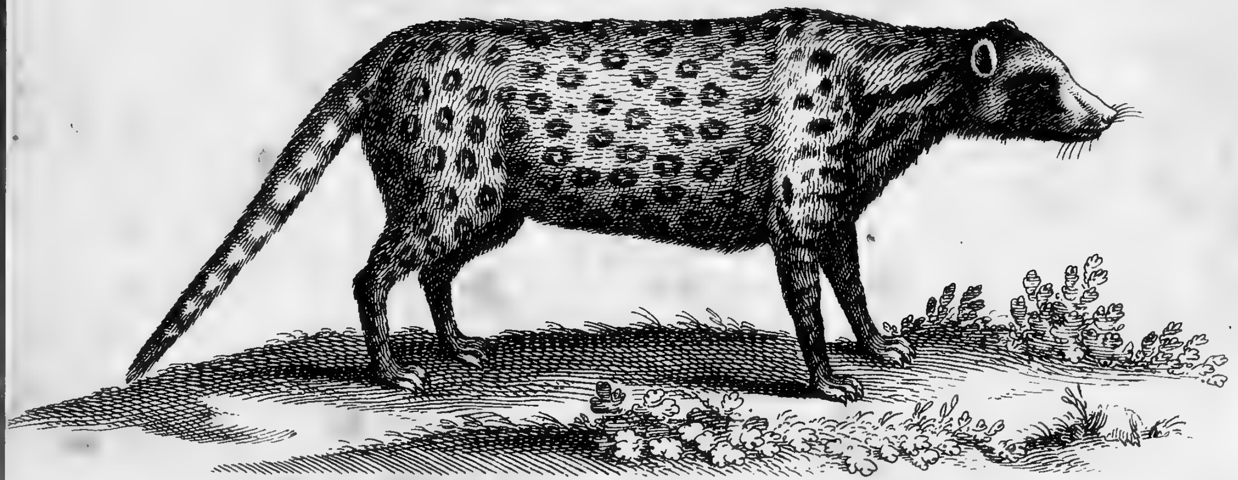
Potissima autem ratio desumitur ex eo, quod antiqui Hyænam genitale simul & maris & fœminæ habere scripserunt, unde Ovid.

Genitale Hyænæ.

—— & quæ sit fœmina tergo
Passa marem, nunc esse marem miretur Hyænam.

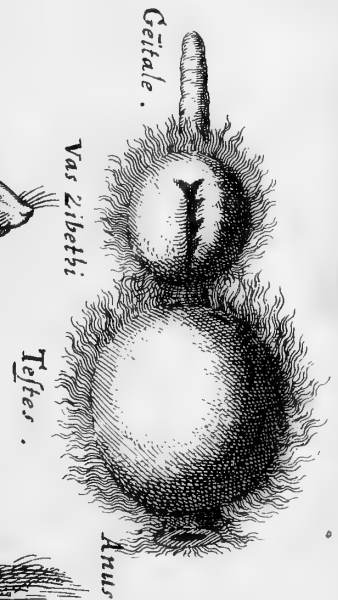
Et

Hyæna Odorata Africana.

Catus zibethicus Americanus

Tlaquatzin.

Mus Aquaticus.

Et Plinius libro 8. cit. *Hyænis utramque esse naturam* (ait) *& alternis annis mares, alternis fœminas fieri, parere sine mare vulgus credit*; quod quamvis re vera falsum sit, negetque constanter Aristoteles, tamen negligenter aspicienti vas quoddam ori vulvæ simile, fœmininus videtur sexus, quæ apparentia forsan imposuit antiquis, ut crederent utroque sexu donatam fuisse Hyænam. Aristot. 3. de Gener. Anim. cap. 6. voluit stultè, magnoque errore narrari à multis Hyænam duplex genitale habere, maris, & fœminæ, & 6. de Hist. Anim. c. 32. commentitium id esse asserit. *Sed Hyænæ virile similiter, atque in Lupis, & Canibus haberi; quod verò fœmineum esse videtur* (ὑποκάτω) *sub cauda positum est, figura simile genitali fœminæ, sed sine ullo meatu, sub hoc meatus excrementorum est. Quin etiam fœmina Hyæna præter suum illud, etiam simile, ut mas habet, sub cauda sine ullo meatu, à quo excrementorum meatus est, atque sub eo genitale verum continetur. Vulvam etiam Hyæna fœmina, ut cæteræ hujuscemodi fœminæ animantes habent*, & lib. de gen. citato scripsit Hyęnas tam mares, quam fœminas habere sub cauda lineam quandam similem genitali fœminino, quæ quidem nota, quamvis communis sit, tamen in maribus potius cernitur, quia mares, quam fœminæ frequentius capiuntur, quæ, qui negligentius considerat (refert Arist.) in dictam aberrat opinionem.

Aristot. de genitali Hyænæ.

Linea pro Genitali.

Notæ ab Aristot. assignatæ.

Nobis diligentissime considerantibus Civettæ genitalia membra apparuit in ipsis ad amussim quodcumque Hyænæ tribuit Aristot. siquidem hæc primo aspectu, & negligenter consideranti duplex videtur habere genitale, at diligenter speculanti nullo modo duplex apparebit; sed unicum tantum, & maris tantummodo in mare, (quale fuit in Cadavere à nobis secto) virile autem perinde ut Lupi, & Canes habet, nimirum osseũ, in hoc tamen differt à Canibus, Lupis, & Vulpibus, quod horum genitale totum in medio sit osseum, glans vero carnosa solum sine osse: contra Civettæ ossiculum est in sola glande admodum breve, reliqua pars genitalis nervosa osse carens. Vidimus etiam Cuniculum Indicum dictum Romæ *portelletto d' India* in Genitali cõtinere ossiculum in summo tenue, in basi quadratum, sed depressum.

Hyænæ conveniũt nostræ.

Genitale osseum.

Quod verò fœmineum esse videtur, infra caudam, & genitale positum est; immo inter virile, & testes: figura simile vulvæ fœminæ, & in mare labiis est crassioribus, quam in fœmella: verum sine ullo meatu est; sed duæ tantummodo cavitates inspiciuntur, in quib. colligitur excrementum dictum Zibeth; vocavit autem Aristot. hanc particulam in libro de Gener. Anim. citato, *lineam similem genitali fœminino*: Græce ὁμοίαν γραμμὴν τῷ τοῦ θήλεος αἰδοίῳ, nam negligenter aspicienti fœminea apertura, quasi linea videtur; sed meatus non habet penetrantes. In fœmina porro Civetta eædẽ partes eodem sunt dispositæ modo, & ubi in mare est virile, in fœmina vulva est: solummodo vascula zibetti in fœmina minora sunt, & testes interius latent. Cum igitur tanta appareat Hyænæ, & Civettæ genitalium partium similitudo, asserendum omnino videtur cum Bellonio, idem esse Animal, quamvis Zibeth excrementum non consideraverint antiqui.

Linea Genitalium.

Opinio Bellonii.

Ex altera parte Scaliger de subt. exer. 117. part. 7. irridet Hyęnam existimantes Catum Zibeticum; quam quoq; opinionem refellunt etiã Gesnerus; Augerius Busbequius Ep. 1. de legatione sua Turcica; Clusius in addit. ad Bellonium; & Io. Faber Bambergensis in Romano Lyceo meus olim Collega; Plura namq; sunt ab Aristotele, Plinio, Solino, atque Æliano de Hyæna relata, quæ Civettę nostræ aptari minimè queunt.

Hyænam non esse Catum Zibeticum.

Primo quidem collum, & jubam continuitate spinæ porrigi, flectique nisi circumactu totius corporis non posse, de Hyæna retulerunt, quod in Civetta nostra falsum vidimus, & ex ossium forma in nostro Scheleto quilibet considerare valet, collum facile verti posse.

A Colli inflexione.

Præterea Solinus asseruit in ore

Ab uno dente.

gingivam nullam, dentem unum, atque perpetuum, qui ut nunquam retundatur, naturaliter capsularum modo clauditur: in nostro autem Scheleto dentes plures.

A sermone humano.

Demum scriptis mandarunt Hyænam sermonem hominum assimilare, pastorum nomina addiscere, ut eos dolo capiat. Item vomitionem hominis imitari ad sollicitandos canes, quos invadat. Nec ullum ex his adhuc observatum est in Civetta etiam maxime cicurata. Sed hæc facile refelleret Bellonius. Namq; sicut Lupo, & Leoni falsò tribuit Aristoteles hujuscemodi rigorem colli; ita falsò potuit eundem tribuisse Hyænæ. Deinde Solinus non loquitur de Hyæna; sed de Crocuta, quæ genita fuit ex Hyæna, & Leæna. Quæ demum afferuntur sunt potius admiranda, quam credenda, tum quia, qui ea retulit Plinius pro re mirabili proposuit. Ælianus vero lib. 7. c. 22. Crocutæ ista tribuit, dubitatque an sit fabulosum, quod confirmari videtur, quia Arist. tanquam falsa ea reticuit, nec Busbequius meminit in sua Hyæna.

Crocuta quid sit?

Civetta mansueta.

Addit Scaliger contra Cardanum Exer. 211. part. 2. tãtum abesse, ut Civettæ sint implacabiles, ut eorum unam humeris suis gestaret Nicolinus ab Ancisa Marchionis Mantuæ spurius: immo Bellonius fatetur, quendam Alexandriæ, qui tunc Florentinorum Consulem agebat, Civettam habuisse adeo cicurem, ut cum hominibus colludens illis nasum, aures, & labra sine noxa morsu præhenderet. At levia quidem hæc sunt, natura enim ferum est animal, & fœminã quidem cicuratam scimus, non autem marem.

A Iuba.

Majorem vim facit Juba, quam ex Arist. 8. de Hist. Anim. c. 5. Hyæna habet, quemadmodum equus; sed seta duriore, longioreq., & per totum dorsum porrecta his verbis: χαίτην δ' ἔχει ὥσπερ ἵππος, καὶ ἐποκληροτέρας καὶ βαρυτέρας τὰς τείχας, καὶ δι' ὅλης τῆς ῥάχεως: & libro 6. c. 31. *Iuba per totum dorsum prædita est*, scriptum reliquerat, & quamvis Civetta irata in dorso pilos erigat Apri modo, non tamen longior est equina juba.

Sed respondere probabiliter admodum Bellon. posset: Nequaquam esse intelligendum Hyænam habere jubam lõgiorem equina juba; sed cæteris sui corporis pilis; quia equi multi jubam habent ultra tres palmos lõgam, quod si talem, & longiorem, ac duriorem, nec non per totum dorsum porrectam haberet Hyæna, quum sit Animal omniũ consensu lupi magnitudine, & proinde duob. palmis non altius, proculdubio hujusmodi Juba longa per terram traheretur, quare rationi cõsentaneum est dicere Arist. voluisse, Jubam Hyænæ per totũ dorsum esse porrectam, non in collo tantum, atq; constare ex seta duriore, & longiore, quam sint reliqui pili, ut videmus in suibus, & in nostra Civetta.

At dices, si hoc est, cur Arist. Hyænę jubam non assimilavit potius Apriнæ Jubę, quam equinæ, quę in solo est collo? Respond. Arist. fortasse descripsisse formam Hyænæ ex aliquo Indo auctore, qui equum jubatum in collo vidit, non autem Aprum, vel suem, haud enim constat an in India nascãtur sues nostris similes: unde Aristot. non commutavit inditam jubæ similitudinem.

A Genitalium situ.

Genitalium præterea situm diversum esse Hyænæ, & Civettæ, ex Arist. verbis colligunt Scaliger in libro 15. Metamorph. Ovidii, & Io. Faber hoc loco. Namque Aristot. videtur collocare, tam in mare Hyæna, quam in fœmina imperviam vulvam statim sub cauda, sub hac excrementorũ exitum, sub quo genitale: ex quibus colligit Scaliger, tum à situ, tum quia impervius est meatus, non esse uterum: absurdum enim esset censere Matricem supra rectum intestinũ sub dorso esse. Nam ex Arist. meatus excremẽtorum inter illam rimam, & veretrum est. Faber autem invenit etiam Scaligerum sibimet ipsi contradicentem Exerc. 217. contra Card. par. 7. *Aristotelem*, inquiens, *eam rimam, quæ sub excrementorum exitu est, imperviam introrsum esse dixisse, & dicere debuisset*, ait Faber, *quæ supra excrementorum exitum est; si Aristotelis mentem declarare, nec sibi ipsi contradicere voluisset.* At veritas ipsa coegit

Scaligeri contradictio.

coegit Scaligerum recte loqui; eo enim modo intellecta Aristotelis verba rem impossibilem fingere videntur; omnia enim animalia caudata meatum excrementorum immediatè sub cauda habent; unde, vel deceptus fuit Aristoteles falsa relatione: vel error est in textu, & intelligēdus, quod dicat, sub cauda quidem esse pseudovulvam, sed non immediatè, aut sub cauda meatum excrementorum, ex altera vero Genitale verum, ipsum vero in medio, & hęc sunt consona rationi, & positui, quem à natura observatum in Civetta videmus, illam autem situationem in nullo animali, nec etiam monstruoso, adhuc vidimus. Sed subtilius hi disputasset, si dixissent, Hyænam habere lineam tantum sine ullo penitus meatu: sed Civettam habere meatus duos, & cavitates, in quibus colligitur Zibethū, verùm non ita strictè accipienda sunt Aristotelis verba; sed ut rationi, & experimentis congruunt. Porrò Busbequius, qui legitimam antiquorū Hyęnam se vidisse refert, lineæ dictæ situ, & formam si dilucidasset, suas egisset partes: interim dicemus Hyænam nō posse habere suum pseudouterum, nisi ea positione, qua spectatur in Civetta, quæ magnitudine sua ferme naturali talis est in resupinato Animali.

Explicatio

Busbequii negligētia.

Sed omnium maxime hanc refellit Bellonii opinionē ipse Busbequius, dum narrat se Hyęnas duas Constantinopoli vidisse, cui fidem pręstamus; describit autem Lupo aliquanto humiliorem; sed nihilo breviorem esse. Pellem habere Lupi similē; nisi quod pilo sit horridiore, & grandiore, maculis quoque nigris distinguatur. Atque Caput (quod maximum est) dorsi spinæ contiguum sine ullis vertebris esse, ut cum respicere velit totam se vertere necesse habeat: plurimas esse in Galatia Hyænas, & frequentissime sepulcra suffodere, & ossa cōgregare ad suas speluncas, tam humanorum, quam ferinorum cadaverum, & ob id Hyænas facile inveniri, nimirum ex ossium cumulo, ante harum speluncas conspecto. Præterea

Figura I. Descriptio Hyænæ à Busbequio.

Joan. Leo in nova Africæ descriptione, esse, ait, forma Lupi, habere pedes humanis similes, humanis maxime cadaverib. delectari, q̄ ex sepulturis auferat. Animal esse minime astutū, & cum cantu, ac Tympani sono maxime recreetur, fieri ut interea venatores adeo ad musicam attento, fune pedes ambos innodent, atq; ita è speluncis suis extrahant, occidantq;. Sed adhuc dubitare licet, numne hæc sit vera Hyæna, quum nec Jubæ, nec genitalium partium, nec morum ab antiquis Hyænæ tributorum fiat mētio: sed diversorum: imo cum veteres maxime malignam, & callidā descripserint Hyænam, & Leo dictus minime astutam prædicet: dubitatio augetur; quia nec constat de nostra Hyæna, ꝙ refert Plin. li. 8. c. 30. *Hyænæ plurimæ gignuntur in Africa, quæ & Asinorum sylvestrium multitudinē fundit. Mares in eo genere singuli fœminarum gregib. imperitāt. Timent libidinis æmulos, & ideo gravidas custodiunt: morsuque natos mares castrant. Contra gravidæ latebras petunt, & parere furto cupiunt, gaudentque copia libidinis.* Tamen cum dicatur Hyęna libidinosa, & mas, & fœmina, non differet à nostra, quæ ob Zibethum, non solum ad coitum prona est: Sed alios homines utriusq; sexus, ob id ipsum inunctum incitat.

Joan. Leo.

Dubitatio.

Huc etiam referendi erunt Philes Græci versus de Animalium proprietate, quibus quædam Anim. proprietates adnotantur, non convenientes Cato Zibethico, ut cap. 43. de Hyæna, & terrestri, & marina: qui ita latinè sunt redditi:

Hyæna quæ mas pridie videnda erat,
Nunc fœmina est, initque initurque invicem,
Maternus utq; fiat avus haud dixeris.
Alvo ferens, ferensque fœtum mutuo.
Si forte quenquā dormientē offenderit,
Pede strepitum non excitante subvolat,
Suamque porrigens dolosè dexteram,
Somno jacentis, admoveteam naribus,
Soporis auctorem, quod ajunt, maxime.
Hinc eruto, quod subtus est caput, solo,
Deponit hoc nudo, & supino gutture,
Inque illud incumbens feris complexibus,

Somnos trahentē strangulat miserrime.
Hyæna Marina.
Quod si marina quispiam hyænæ pinnula
Dextra sopore tāgat oppressum, gravem
Statim rigorem huic injicit, cū somniis,
Quæ terreant dira jacentem imagine.
Astutia canes hyæna irretiens,
Mox pascit horum carnibus jejunia.
Fulgente namq; Cynthia sub vesperam,
Umbra sui illos corporis ferit, retro
Lumen tenens vestigiorum callide.
Mutosq; reddens percitos formidine,
Instar veneficæ increpantis carmine,
Occidit incautos doli crudeliter.

Idem refert Ælian. lib. 6. c. 14.

Multa quidem de Hyęna relata videntur potius fabulosa. Sic etiam Ælianus lib. 15. de Anim. cap. 14. referre videtur Hyænam esse cornibus præditam, cum ait: *Deniq; Hyænæ, quod animal Capreis minus esse aiunt, sed Cervis animosius multo, & cornibus ferociens:* de quo Æliani loco dubitavit etiam P. Gillius, dum in sua translatione omisit, & Gesnerus adnotavit, esse absurdum, cum Lupi cognata quadrupes sit, nihil cum Capreis, aut Cervis cōmune habens. Sed quicquid sit de hac Bellua, certum fatemur, multas Hyænæ notas adesse in Civetta, non paucas desiderari.

CAPUT IV.

Sub quo Animalium genere sit reponenda Civetta.

Quęsitum. QUum clare ex dictis pateat, nostram Civettam, neque antiquorum Pantheram, neq; Plinii Chaum, neque veram Hyænam esse, jure adhuc quęritur, ad quod animalium genus sit referenda: Multis quidem de genere Felium visa est; unde Catum appellarunt; sic Alexander Benedictus, Ruellius, Matthiolus, Scaliger, & alii non pauci Feli silvestri similē faciunt. (An sub genere Feliū?) Et quidem facies videtur Feli similis, pilos enim in barba, ut Felis, habet, eodemq; modo tres alios oblongos in genis: Sed præter hæc nihil aliud commune cum Cato habet: non pellem, quæ in Fele levis, in Civetta aspera, & oblongis, crassisq; pilis; neque ungues, quæ Feli sunt aduncæ, Civettæ obtusæ: dissimilia etiam genitalia, immo Fab. Columna Io. Fabro scribens: *Effigies, ait, ad Canū, quam Felium, aut potius Vulpium figuram accedit; quod rostrum nō harum ritu obtusum; sed illorum forma oblongum habeat.* (Gesner. inter Lupos.) Renodeus: Animal ferum est, dentibus ferox, Feli non tā simile, ut multi scribunt. Majus enim est, sæpe Vulpē excedens, caput, collum, pedes, atq; alias partes habēs illi valde dissimiles. Os ei oblongum est, ut Meli, seu Taxo animali, corpus longum, maxillæ inferius albæ, ut etiam barbitium, pedes nigri, laterales ventris partes albicantes, dorsum ex obscuro cinereū, maculis nigris conspersum. Præterea dentibus Cani potius, quam Cato assimilatur.

Genus generale. Equidem ad Hyænas refero, & has ad genus generale illud, quod continet Lupos, Canes, & Vulpes, & similia animalia carnivora. Genus autem Hyænarum multiplex cum etiam dicat Herodotus lib. 4. ex Hyęna, & Lupo gigni Thoes. unde si conjunguntur Lupis, aliqua inter ipsos est affinitas naturæ.

Hyænarū divisio. Dico autem, Hyęna, vel est odorata, vel inodora. Atq; Hyæna odorata; vel est Orientalis, & Arabica; vel Occidentalis, & Americana. Hyæna inodora erit antiquorum Hyæna, quæ fortasse duplex est: nam, ut mox dixi, Hyæna Busbequeii desiderat non paucas antiquæ notas, & ad Lupum silvestrem arabicum referri posset.

Hyęna autē odorata, & Zibethum ferens duplex est, Arabica, & Americana, ambo conveniunt in generatione Zibethi: sed forma aliquantulum differunt, ni pictor nos fefellerit in Americana. Namque Zibethicum Animal Americanum, quod pictum ostendit Nardus Antonius Recchius, hanc habet formam.

Figura I.I. Describens ipsum Faber: Caput, inquit, non crassum, sed tenue, & acutum habere, ut rostrum Caninum potius quam Felinum esse judicares, quod cum labris suis subrubet. Orbitæ circa oculos, qui minus truces sunt,

sunt, nec magni admodum albicant. Cæterum subcineritii coloris est caput, & pili in barba vix ulli. Collum quoque longius, quam in Tigre, aut Catopardo, quod pulcro quodam ordine alternis nigriusculis, & albicantibus fasciolis, velut totidem torquibus arte adpictis exornatur. A capite ad dorsum, per colli longitudinem supernam similium colorum lineæ excurrunt. Dorsi medium à collo ad caudam linea nigricans pilosa valdè distinguit. Maculis in corpore cinereo minus obscuro nigricantibus, rotundis, & ovalibus ordinatim secundum lineam rectam, versus caudam productis, insigniter decoratur. Ita ut superiores, dorso quippe viciniores, sint majores, mediocres paulo inferiores, & quæ in imo sunt ventre sensim evanescant. Caudam gerit alternis similiter, ut in collo dictum, fasciolis nigrescentibus, ac cineritiis distinctam, ac satis longam; sub cauda tria foramina eminenter visui se præbent, anus scilicet, loculus ille, in quo Zibethum colligitur, & extrahitur, ac vulva: medium tamen cæteris duobus majus apparet.

Hyæna Americana.

Figura III.

Hyæna autem odorata Africana, quæ nostra Civetta est, Lupum potius æmulatur, quam Felem: capite enim est oblongo, & rostrum acuminatum, non obtusum, ut Feles, habet, item dentium formam, ut Canum, duorum palmorum altitudine erat à me sectum animal, tantundem erat corpus à scapulis ad caudam: caudæ vero longitudo quanta totius corporis: collum etiam longitudine superabat semipalmam, (corpus sine collo dupla longitudine altitudinem superare visum est Columnæ: sed vidit animal timidè, & depresè gradiens, ego vero etiam Scheletum sum dimensus) capitis longitudo dupla erat *ad latitudinem*. In barba, & genis pilos habebat duros, albos & longos Felium ritu: rostrum pilis denudatum, nares nigricantes, & sub oculis maculæ nigræ: oculi splendentes, & subrubentes Bellonio: Columna autem apud Fabrum, nigriores vidit ex colore castaneo, & flavescente mixto, nec hilares; sed potius tristes, & depressos magis, quam eminentes. Verum ex ambobus oculis nostri Animalis mortui erui gemmas pisi siccati forma, & magnitudine orbiculares, & angulosas, cristallo æmulas, quas etiam nunc servo, quod facit, ut confirmem illi Hyænæ nomen. Nam scripsit Plinius lib. 37. cap. 10. & similiter Albertus de lapidibus ex Enace, & Aarone: *Gemmæ Hyaniæ ex oculis Hyænæ, & ob id in vase inveniri dicunt, & si credimus, linguæ hominis subditæ futura prædicere.* Sed haud dico veras esse gemmas, nam etiamsi erutæ hæ gemmæ per duos, vel tres dies manserint cristallinæ, duræ nimirum, & Diaphanæ; processu tamen temporis opacæ fiunt, & scinduntur in tres aut quatuor veluti squammas lapidibus limacum similes. certè Alexander 1. probl. 6. proposuit: *Cur feles, Hyænæ,* & vespertiliones acute noctu conspiciunt? Præterea Civettæ aures sunt parvæ, orbiculares ad Melis, seu Taxi formam, in ipsis similis pilus, nec mollis, nec asper. Corpus habet albicans, & cinereum Lupi colore, maculis aspersum nigris: crura, & pedes potius parva, quam magna; brevia, quam alta, & pilo nigro obsita. Pedum digiti, quatuor simul, & insuper parvus pollex internè situs, nec longè distinctus, ut in Fele. Ungues sunt caninæ, nigræ, breves, crassæ, & obtusæ, minimum aduncæ. Circa genitalia, dicemus, sub cauda immediatè esse excrementorum meatum, proximè collocari testes in maribus, tum vas Zibethicum, & sub hoc sexum masculinum, vel fœmininum. At in resupinato animali pinximus primo virile membrum, foris exertum; licet in Animali vivo sit intus recõditum, quod in media glande ossiculum habet; sub hoc situata est pseudovulva, sub hac testes, infra quos excrementorum exitus est immediatè ad caudam; ut suprà pag. 21.

Hyæna Africana.

Gemmæ ex oculis Hyænæ.

Aures.

Situs vesiculæ Zibethi.

Pinximus autem ea omnia sua fermè naturali magnitudine ad unguem dimensa. Vas autem Zibethi positum est inter genitale, & testes, quos satis magnos, ac evidentes habet, istos

 secui,

ſecui, & inodoros reperi, & ab his vaſa ſeminaria admodum craſſa ferebantur ad genitalis radicem ad latera pſeudouteri ſub quo veſica parva erat. Natura autem hujus particulæ paulò poſt conſiderabitur. Genitale totum occultatur in corpore Felium modo, dum vivum Animal quieſcit, apparetque ſola glans: at in cadavere ob relaxationem, uti pictum eſt, totum membrum foris extabat, ut à nobis tractum remanſerat, nec intus iterum reductum, quieſcebat. Totius præterea corporis pili ſunt longi, rudes, & aſperi apri modo, & in cervice, ac per dorſi ſpinam pili adſunt nigri, prælongi, ac duriores, quos erigit iratum animal, uti ſus. Cauda eſt oblonga, & bene piloſa, uſque ad terram pertingens, variis diſtincta maculis. Icones hujus animalis poſitæ à Matthiolo, Bellonio, Cluſio, & Columna inter ſe differunt: magis placet, quæ eſt in Matthiolo à Valgriſis impreſſo.

Genitale.

His poſitis concludemus, jure hæc tria animalia à nobis reducta eſſe ad Hyænę nomen, nimirum ob proprietatem inſignem, quam hæc tria animalia habent nullis aliis animalibus communem: nimirum falſæ vulvæ formam, ob quam utrumque habere ſexum ab aliquibus credita ſunt: quæ proprietas, ut ab aliis animalibus hæc diſtinguit, ita eadem inter ſeſe unit generica unitate. Communicant igitur ſimul Hyæna noſtra, & antiquorum Hyæna, pſeudovulva, genitali oſſeo, & oculorum gemmis. Verum quia generis nomen hæc tria animalia continentis nos latet, ab antiquiori ſpecie nomenclaturam mutuari libuit. Fortaſſe ſub eodem innominato Genere continetur Fiber, nam Caſtoreum, veſicæ ſunt in inguinibus humorem apertura ſtillantes melleum: non autem teſtes ut dicemus.

Hyænæ nomen univerſale.

Hyænarũ proprietas.

***

CAPUT V.

Ubi Hyænæ naſcantur?

HYænas, ſcripſerũt Herodotus lib. 4. Plinius, atq; Solinus, plurimas gigni in Africa. At noſtra Hyæna, odorata dicta, à Franciſco Alexandri Catus Syriacus vocitata fuit, & Matthiolus Venetiis vidit ex Syria delatas. Cardanus verò ſcripſit, Hiſpaniã ipſas mittere, quapropter notatur à Scalig. clarius autem loquutus eſt Amatus ſcribens, Luſitanos eas deferre ab Indiis: ſed memoria non excidit mihi, aliquot ab hinc annis à Lituano quodam pharmacopœo Romam ad Henricum Corvinum tranſmiſſum fuiſſe vaſculum Zibethi, & Ungulam Alcis, qui etiam ſcripſit, iſta eſſe fructus ſuę regionis: unde ſuſpicor etiam in illis frigidis regionibus oriri Civettas.

Ex Syria.

An in Lituania.

De Zibethico autẽ animali Americano ſcribẽs Jo. Faber ex F. Gregorio de Bolivar; Hoc animal, inquit, naſcitur in multis Indię orientalis, atque occidentalis partibus, cujuſmodi in orientali ſunt provinciæ Bengala, Ceilam, Sumatra, Java major, & minor, Malipur, & plures aliæ.

In Indiis.

In nova Hiſpania verò ſunt provinciæ de Quatemala, Campege, Nicaragua, de vera Cruce, Florida, & magna illa Inſula S. Dominici, aut Hiſpaniola, Cuba, Matalino, Guadalupa, & aliæ.

Nova Hiſpania.

In Regno Peruano animal hoc magna copia reperitur. In Paraguay, Tucamam, Chiraguanas, Sancta Cruce de la Sierra, Yungas, Andes, Chiachiapoias, Quizos, Timana, Novo Regno, & in omnibus provinciis magno flumini Maragnone confinibus, quæ circa hoc ferme ſine numero ad duo Leucarum millia ſunt extenſæ. Multo adhuc plura ejuſmodi animalia naſcuntur in Braſilia, ubi mercatura Zibethi exercitatur.

Peru.

Magna horum abundantia quoq; eſt in Guinea, in provinciis nimirum de Loango, Congo, Manicongo, circa flumina Angolæ, uſq; ad Cafres, & finem

Guinea.

finem bonæ spei, maxime autem in grandissimis, & extensissimis montibus, qui ibi prostant, quos Fragosas Cuspides appellare solent. Et ex parte quidem Cafres montium de Torea, aut de Luna, ubi maxima Algaliæ quantitas extat.

CAPUT VI.

De Vasculo Zibethico.

Zibeth, quod ab hoc animali generatur, non ex toto corpore, sed ex determinata particula colligitur, q̃, qualis, quanta, & ubi sit, nunc est à nobis investiganda. Turpiter autem erravit Jo. Riolanus, suæ Pathologiæ cap. 11. scribens: *Damarum stercus bene olet, & Gazella cacat Zibethum.*

Pars ferens Zibethi. At Ruellius primo de Nat. stirp. capite 27. *erui è genitalibus locis* scripsit & subjunxit, *è cujus natura sordes manant*, *&c.* cui assentiri videntur Matthiolus, & Francisc. Alexandri. Excrementitium genitalium humorem vocavit Deslenius. At Renodeus circum *testes & pudenda* concrescere scripsit. Itaque hi videntur censuisse testes esse vasculum Zibethi, sed ridiculum est, quod Everhardus à Mepschen narravit Dessenio de Civetta Alexandri Cardinal. Farnesii, *exectis testibus aperto vulnere sudorem defatigatæ, & irritatæ feræ colligi.* Nam orificia, quæ cernimus naturalia, ipse censuit arte facta exectis testibus.

Columna. Columna autem Epist. 1. ad Fabrum, vocat testiculos, sive utriculos, qui medii inter anum, & pudendum prominent, tam in mare, quam in fœmimina. *In mare tamen duplo grandiores apparent. Hi utriculi interna sui parte, ubi pili curti hærent, capacem satis cavitatem obtinent, in quam ingressus patet exiguus, & cartilagineus*, deinde subdit. *sub dictis utriculis, folliculus, sive testiculis (nam alij testiculi haud apparent) maris genitale situm est.* Quæ verba fecerunt, ut Faber dubitaret, quid sibi vellet Columna, ex folliculis illis, utriculis, sive testiculis Zibethum colligi. an fœminæ quoque extra prominentes Didymos habent?

Alex. Benedictus. Clarius profecto loquutus fuit Alexander Benedictus de cur. morb. Fœminæ intra genitale, & alvum: Mari intra genitale membrum, & testes colligi Zibethum, & Columna altera Epistola ad Fabri dubitationem respondens, denuo revisis, & exactius consideratis dictis animalibus: *Testes*, ait, *ex lateribus folliculorum cum manibus eversi, tam magni eos attrectanti manifestantur, quam ab iisdem folliculis contineri possunt*; & subdit: *folliculis his ad latus foraminum (qua instrumento humorem excmpturo ingressus datur) in externa parte testes adhærent. In fœmina testes illi perquisiti, non inveniuntur, molliores enim sunt illi utriculi, seu folliculi, nec ut in mare grumositas illa, & durities oblonga testium percipitur.*

Verior sententia. Præterea Frater Gregorius de Bolivar apud eundem Fabrum, *Mares solos*, ait, *foras eductos, & conspicuos testes, intus conclusos fœminas gestare.* Decipi autem omnes affirmabat, qui prominentias illas in fœmina ambas intra vulvam, & anum sitas, testiculos esse sibi persuaderent. Hos enim tumores, solos esse illos folliculos, & utriculos à natura eo loci fabricatos, in quibus Zibethum paulatim colligitur, & inde evacuatur. Et cum duo sint, imponere facile possent, etiam valde gnaris, & Naturæ studiorum non inexpertis, ut testiculos esse ad credendum adducerentur. Et quoniam iidem utriculi in eadem regione, ubi maris testiculi hærent, positi videntur, illosque veluti investiunt, & cooperiunt, hinc fieri posset, ut crederent aliqui testes esse: hæc, si apud eruditos quidem, & oculatos auctores leguntur; quid sperandum ab iis, qui Animal non viderunt? Columna asserere videtur, testes in folliculis contineri, & adhærere in externa parte folliculis ad latus foraminum, quod jure negat Bolivar.

Nostra inspectio. Sed nos cæteris omissis dicemus in resupinato animali mortuo sub ipsis utriculis testes esse, non tactu solum; sed oculis quoque manifestissimos, ut pictura ostendit, erecto animali non ita prominent; cum interius

terius comprimantur, ita etiam in vivo, & bene valente Animali semper testes sunt retracti, ut in homine juvene, & valido accidere dixit Galenus libro 1. de sem. capite 15. secus in sene, nisi morbosè fuerint convulsi. ideo F. Columna in animali inquietissimo, ferocissimo, erecto, & valido non potuit istos benè tangere, & considerare; adeo ut ipsi visum fuerit testes in folliculis ipsi contineri. Sunt autem testes à Zibethi vasculis omnino distincti, & sua habent vasa ferentia semen ad meatum genitalis, valde crassa, ut nos Anatome docuit, & servamus adhuc apud nos hujus Animalis scrotum exiccatum, in quo testes.

Dilucidatio.

Vas Zibethi.

Membrum Zibethicum primo aspectu fœminea vulva videtur: lineā enim oblongam habet, & labia crassa, quod si manibus tangatur, tactu sentitur ovi parvi magnitudine, veluti cartilaginosum corpus, & duriusculum, in quo, cum parum digitis deducitur, & dilatatur, apparent duo oblonga foramina, iis, quæ sunt in naribus, similia, sub quibus cavitates quædam sunt, sedes Zibethi; Hæc vascula si digitis magis pressa deducantur apertis omnino foraminibus totas cavitates demonstrant, loculique perfecte patent, quorum cavitas tanta est, quanta sufficeret ad continēdum Amygdalæ nucleū, in his loculis nullus porus, nullus meatus apparet: Sed sectione facta, corpus duriusculum ovi magnitudine, quod cartilaginosum tactu videbatur, agnovi distingui in duos utriculos olivæ Hispanicæ magnitudine, & nequaquam cartilaginosos; sed carnosos, & minutis, albis, duris glandulis, seu granulis infertos; duriore autem multum, quam testes, erant substantia: omnino tamen inter se distinguebantur hi folliculi, membranis tamen uniti, & interior quidem communis erat ambobus utriculis; servo adhuc apud me hosce utriculos exiccatos, qui mire redolent Zibethum, cum testes veri exiccati cum scroto nihil oleant: sed quod mirum Animal Hydrope exanimatum putrefactis omnibus visceribus, & maximè fœtidis, vehemens ut nausea secanti excitaretur: & alioqui fœtidum totum: tamen mire olebat, & nunc etiam optimum spirat odorem, vas Zibethi.

Structura.

CAPUT VII.

De Castoreo.

CUM autem ad dilucidandum genus, & proprietatem Hyænæ odoratæ plurimum conferat Fibri Historia: ideo dicemus quod Fiber Animal sit, cujus, & mas, & fœmina reperitur, ambo in inguinibus conceptacula quædam habent, è quibus, per sua oscula, melleus quidam liquor emanat, quem Fiber ipse delingere solet; Mares autem habent præterea suos testes sub cute intus ita conclusos, ut tangi nequeant, veluti sues, teste Dioscoride. Rondeletius similes tumores in Leporibus esse dixit, unde factum sit, ut vulgus eos, mares, & fœminas censuerit. Pariter Moscho Animali similes esse censuit, vesiculæ enim Moschi id indicant, sed Rondeletii verba digna sunt, quæ huc transferantur, hic lib. de Amphibiis cap. 8. *Fibri*, inquit, *in inguinibus geminos tumores habent, utrinque unicum membrana sua conclusum, ovi anserini magnitudine, inter hos est mentula in marib. in fœminis pudendum. Hi tumores testes non sunt; sed folliculi mēbrana contexti in quorum medio singuli sunt meatus, è quibus exudat liquor pinguis, & cerosus, quem ipse Castor sæpè admoto ore lambit, & exugit, postea hoc veluti oleo, quas potest corporis partes contingere, oblinit. Hos tumores testes non esse hinc maxime colligas, quod ab his nulla sit ad mentulam via, neque ductus, quo humor in mentulæ meatum derivetur, & foras emittatur. Præterea quod testes intus reperiantur. Liquor ille, de quo loquimur, quum recens est, oleum refert, quum vetustior mellis liquidi colore est, & crassitudine. Idem Leporum exemplo declarare non inutile fuerit. Iis in utroque inguine tumor est, glandulæ prominentis modo, intus meatus est variosus, capreoli modo intortus è quo liquor effluit. Hos tumores cum in omni-*

Rondeletius.

omnibus leporibus observasset vulgus, lepores omnes simul mares, & fœminas esse credidit. Eosdem tumores Moscho animali esse puto, à quibus odoratum illud pus emanat. Neque sunt audiendi; qui putant tuberculi, vel umbilici inflammati saniem esse. Tumorem esse glandulæ, vel testiculo similem membrana circundatum norunt, qui adulterant. nam in testiculi formam effingunt, ac testiculum *Moschi* appellant. *Hæc, quæ de tumoribus inguinum Castoris, & liquore inde manante à nobis prodita sunt, cum ita se habere doceat ipsa inspectio*; & paulò ante dixerat Rondeletius. *Testes parvi, substrictique, & adhærentes spinæ; qui adimi sine vita animalis non possunt.* id prius scripserat Dioscorides, licet censuerit, quod defertur, bivasculum esse testes. pariter Plin. lib. 32. cap. 3. ex Sextio Medico diligentissimo. ex quo videtur colligi posse liquoris folliculos non esse testes, & quidem facile, quia testes non sunt liquoris forma in folliculis. Dicendum ergo adesse Animalia multa, ut Hyænas, Zibethica, Castores, Moschifera, Lepores, & alia, quæ inguinibus vascula ferant, in quibus liquores quosdam odoratos proprios deferant, ut inter pisces sepia, loligo, purpura, excrementa odorata continent in Vesiculis.

Quod autē de Moscho ferunt, non videtur verum. Concedimus quidem Animal esse exoticum, & Indicum in regno *Pegu*, ac potissimū in agro Tumbascorum admodum frequens, capræ non multum dissimile; ac corpore prægrandi, *Dorchadem Moschi, Gazellam Indicam, & Capreolum Moschi* nominatum, ex cujus inferiore maxilla, æque dentes utrinq; singuli porcorum instar exeruntur.

At quum narrant, huic cum Veneris æstro percellitur, furoris vehemētia umbilici regionem intumescere, ibique congesto sanguine multo, & crasso fieri apostema: atq; tum ferum illud animal potum, cibumq; aversari omnem, & humi sese provolvere, atq; lapidibus, & arborum truncis turgentem partem quadam voluptate confricando, disrumpere, ac vomicam aperire, ex qua saniem quandam excerni, quæ verus est Moschus, illam autem saniem (etiam referunt) super arborum truncis, aut saxis relictam, calore solis, ac Cœli bonitate coqui, & elaborari, sic virosum ipsius odorem, si quis est, dissipari, & hanc esse optimum Moschum. Alioqui capta fera venatores partem cum corio simul abscindere, cruorem effluentem exprimere, colligere, exiccare, & servare cum utriculis, aut pellibus eorumdem animalium; quorum sæpe sanguinem exiccatum, paucula recrementi dicti portioni commixtum pro puro Moscho ab institoribus, seu adulteratoribus vendi, &c. Nos si hæc attentè consideraverimus eandē esse naturam Moschiferi Animalis, ac Zibethici apertè cognoscemus, nonne ambobus sub umbilico vas excrementi collocatur? nonne ambo ad Venerem irritantur copia sui excrementi? nonne ambo, ut tale excrementum expurgent, se confricant lapidibus, & stirpibus? nonne utrumque excrementum eligitur potius ab Animali expurgatum, quam ab homine extractum? Quare utriusque similis est natura; & ideo si ex Arist. à notioribus nobis ad minus nota procedendum: ex nota natura Zibethi, veniemus in cognitionem Moschi minus nobis noti, & dicemus sicut Zibeth est non ex apostemate, ita neque Moschus: quare Moschiferum Animal habebit etiam particulam determinatam naturaliter ad colligendum excrementum dictum Moschus.

CAPUT VIII.

Quid sit Zibeth?

EX hoc Animali colligitur odoramentum dictum Zibeth à Scaligero, Zibettum, & Zapetion ab Hermolao, & Ruellio: à nonnullis Algalia, ab aliis Civetta. Huius in Animali ipso, quæ sit materia, non certo apud omnes constat. Nomina.

Siquidem animalis semen vocavit Cardanus: unde à Scaligero reprehenditur, & jure: verum enim semen non An sit semen?

non esse, patet manifeste, quia, qui adhærent, subsuntque testes, non eo suos seminales ductus evacuant; sed per penem, ut in Canibus, quod sectione earum partium clarissime vidimus. Nec possumus dicere, quatuor habere testes; duos proli generandæ destinatos, alteros vero apertos ad superflui seminis excretionem; quia hi utriculi exiccati, quos servo, odorem Zibethi spirant, nullum autem testes, quo patet aliam materiam contineri in testibus, aliam in istis folliculis, & verum semen neutiquam esse odorem Zibethi.

An sit sudor?

Plurimi censuerunt esse Animalis sudorem, ut Scaliger, Matthiolus, Januensis, Renodeus, Jo. Leo in desc. Africæ, F. Gregorius de Bolivar, quibus subscripsit Faber, id affirmant; quia defatigato, irritato, & sudante animali plurimum colligitur, imo etiam sub coxis, brachiis, collo, & cauda ex F. Gregorio. Quibus ego assentiri nequeo: nam cum sudor per totum corpus emittatur, non in hominibus tantum, verum etiam in belluis (vidimus enim in equis sudantia dorsum, coxas, collum, & caput) etiam si copiosior à dictis partibus sudor emergat: & ideo totum corpus eodem deberet esse preditum odore. Cum verò soli utriculi, & humor solus in ipsis collectus percipiantur odorata, non autem pellem, carnem, axillas, & totum corpus, odorata sentiamus, neutiquam dicendus erit sudor: nisi fortè à modo, quo colligitur in ipsis utriculis, hoc nomen sumere voluerimus; videtur enim à corpore glanduloso, & spongioso per invisibiles poros in cavitates folliculorum resudare; unde dicetur, non simpliciter sudor; sed membri Zibethici sudor.

An sit excrementũ?

Alii generalius loquentes excremẽtum dixere, ita Ruellius vocavit sordẽ odoratissimam genitalium locorum. Dessenius excrementitium genitalium humorem dixit, Scaligero & Renodeo placuit etiam appellare strigmentum circa testes, & pudenda concretum. Sed hi non descendunt ad particularem hujus excrementi naturam: quare assumpto, omnium auctorum consensu, quod sit Animalis excrementum, considerandum à nobis erit, quale sit excrementum.

Distinctio excrementorum.

Possumus distinguere excrementa, ut aliud sit utile excrementum, ut semen, lac; aliud inutile, ut pus, sudor, sordes, &c. Diximus, non esse semen, neque sudorem, neque erit pus; quia nec ulcus adest, nec materia corrupta, vel similis, ex qua pus gignatur. Ego censeo esse excrementum proprium substantiæ glandulosæ dictorum folliculorum, quæ tale gignat insita & propria vi, ac facultate, ut ventriculus chylum generat, Hepar sanguinem, Mammæ lac, testes semen, aures suas sordes, sepia atramentum, Vipera in dentibus Venenum, & similia, immo, & simile omnino Melleo excremento Castorei, & Moschi, & similium Animalium. Sed vereor determinare, an sit excrementũ utile ipsi parti, vel Animali gignenti, ut lac, & semen: vel omnino inutile, ut sordes aurium. Nam quum genitum excrementum grave videatur ipsi animali; ab ejus enim acrimonia vellicatur, & cogitur se ipsum eo exonerare. fœmina autem, quæ cicur facta est, videtur delectari, dum auriscalpio Zibethum extrahitur, ex quo suspicari, inutile, & nocuum ipsi animanti esse excrementum, possumus.

Dubitatio.

Contra odoris suavitas non indicat concoctionis carentiam, nec putredinem, uti accidit in excrementis præter naturam; sed perfectam concoctionem, & naturæ dominium: unde superante natura, materia concocta à vi specifica membri, dicenda erit naturalis, quamvis copiose excrescens, partem propriam, veluti ad fœtum edendum, ad sui excretionem irritet. idem enim accidit abundante in suis vasis semine, & lacte.

Excrementum utile.

Erit ergo excrementum utile, alioquin frustra natura tantam vim dedisset illis utriculis, quia gignerent materiam adeo odoratam, & suavem, ut multas alias superet odoratas res.

Finis.

Sed ad quem finem? semen inservit ad generationem animalium, lac ad eorundem nutritionem. ad quid proderit hoc excrementum? equidem possem

possem imaginari, vel ut irritetur animalia ipsa ad coitum; vel ut ad idem remedium sit homini, ejus enim gratia animalia fuerunt creata, ad hoc Castoris mellaginem destinamus, vel denique, ut iste odor inserviat animali ad venandum; & ad se allicienda alia animalia, ut de Pantheræ odore diximus. si quis meliora attulerit, laudabimus ingenium.

CAPUT IX.

De collectione, & electione Zibeth.

Collectio. QVum repleti fuerint utriculi substantia Zibethi, animal ipsum inquietum est, & semet exonerare satagit: unde videtur dicendum; ab ipsius acri qualitate turgere, vexari, & pungi, atque ad excretionem protitari: delectarique videntur cicurata animalia, dum folliculi ii auriscalpio exinaniuntur, scribit Faber ex F. Gregorio citato. *In hisce montibus, quos animalia hæc pererrant, omni adhibita diligentia Nigritæ, sive Mauri illi perquirunt veteres arborum, aridosque truncos; & ubi aliquas maculas magnas, easque oleosas observaverint, eo se conferunt; & globosam quandam materiam truncis iisdem adhærescentem, nuculas, aut castaneas magnitudine æquantem inde auferunt; in aqua ebullire permittunt, id quod supernatat pingue, & oleosum removent, mundioribus vasis infundunt, usuique reservant. Atque hæc est omnium optima, ac purissima Algalia.* repletis enim folliculis, ob acrimoniam, ut reor, vellicantur, & coguntur animalia se depurare: ideo in silvis arborum truncis se confricant, ut talis materia arboribus adhæreat.

Ea autem Animalia, quæ in caveis magnis domi asservantur, vel cicurata sunt, si abundaverit in eorum utriculis succus iste quasi eo molestata, velociter per caveam ambulant, nec loco stare queunt, & si non extrahatur à nobis excrementum, Animal ipsum, caveæ lateribus, & domus parietibus se confricando, Zibeth à se abstergit, quod ita perit. F. Columna apud Fabrum descripsit modum; quo famuli D. Bernardini de Corduba odoriferum hunc liquorem ex masculo detrahere parabant. *Ex famulis unus lorum; seu catenulam, qua ligabatur, trahebat. Posteriores alius pedes tenebat: Tertius utriculos revolvebat, qui medii inter anum, ac pudendum, prominent, tam in mare, quam in fœmina; in horum cavitate scaturiginē suam liquor ille Zibethicus, consistentiæ prorsus melleæ, sumit. Hic extrahitur immisso auriscalpii majoris simili instrumento, quod per cavitatem quaqua versum sæpiuscule revolvitur. Hoc ubi in uno, atq; altero folliculo præstitisset, gossypio utriusq; pilos, qui curti sunt abstergebat. Ac ubi sexies forsan cochleari illo parvo utrumq; utriculum emundasset, tantum ferme Zibethi collegit, quantum avellanæ nucis cortici implendo satis esset. Addebat idem D. de Corduba æstate liquidiorem, quàm hyeme succum colligi, ita ut in caloribꝰ illis, singulis binis diebus semuncia corraderetur: hyberno vero tempore, vix semel in septimana succum illum, nec tantam ejus quantitatem acquiri. Ex fæmina postea minus Zibethi educebat, quæ cicur facta nullatenus repugnabat.* Modus colligendi.

Zibethi substantia videtur esse pinguis, & unctuosa: nam in aqua ebulliens superiora petit, & ab heterogeneis separatur: consistentia Mellis, seu Butyri est: liquidius æstate abstractum, vel recenter, temporis processu incrassatur. ego extraxi à folliculis animalis demortui ultra drachmas duas, colore albido, & mellis liquidioris consistentia. Scaliger (& cum hoc Renodeus) dixit esse *odoramentum pingue, crassum, nigri saponis facie*; sed vidit in superficie, & antiquatum. Amatus vero, *quum recens est*, inquit, *tetri, & horribilis est odoris, postea vero successu temporis gratum spirat odorem.* Quadramius Zibetho contrarium accidere, Ambræ, & Moschi, hæc enim quo recentiora, eo præstantiora, Zibethum autem vetustius, melius F. Donatus ab Eremita lib. 1. Antidotarii cap. 10. optimum, ait, esse leonino, ac subpallido colore, pingue, moderate liquidum, tempore crassescens, papyro impositum, & confricatum solubile sine cor- Substantia. Qualitates.

corpore, quo diſtinguitur ab adulterato. Idem Frater Evangeliſta Quadramius lib. de Theriaca c. 11. ſcripſit: Maſculi Zibethum albido eſt colore, fæmellę vero leonino, poſt hebdomadam ab Animali extractum, tempore procedente obſcurum apparet, cum tamen & ipſum initio album ſpectetur, ſed citiſſime fulveſcat, præſtans ſic evadat. fœminei Zibethi uncia valet quantum Maſculi unciæ quatuor. ita admiſta uncia una fœminini, ſex maſculini unciis ambo perficiuntur, cum maſculinum ſolum abſq; fœminino parum valeat.

Adulteria. Adulteratur variis modis, admiſto Butyro, vel pulpa paſſularum majorum, ſeu Zibibi, & aliis rebus. Frater Evangeliſta Quadramius l. de Theriaca cap. 11. Zibethum adulteratur Adipe rancido, vel Butyro, vel caſeo. ſed ſi hujuſmodi parum impoſitum fuerit cochleari argenteo ſuper prunas, adulteratum reddet ſuæ miſtionis odorem, vel caſei, vel adipis, vel butyri rancidi; legitimum vero ſuaviſſimum odorem. Sed legitimumne, an adulteratum ſit, ex F. Gregorio ſcribit Faber, cognoſci, quia infuſum in vas in quo aqua bullit, ſtatim, quod heterogeneum, & Algaliæ admixtum fuit, fundum petit, Zibethum autem ſincerum aquæ ſuperficiei innatat. Nos dicemus admixtum cum Butyro, vel alia re pingui, non poſſe ſeparari dicto modo: ſed percepimus etiam aliquando in ipſo odorem Butyri rancidi; butyrum enim veteraſcens corrumpitur, & odore rancido ſemetipſum manifeſtat. Solet etiam optimum Zibethum acquirere colorem, veluti telam quandam fuligineam; ſed in profundo albeſcit; quod vero adulteratum fuit, ejuſdem eſt coloris in profundo, ac in ſuperficie. ſervatur in vitro, non alibi.

(Legitimũ.)

CAPUT X.

De uſu, & facultatibus Zibethi.

Cautio. DUplicis eſt uſus Zibethum, vel odoris gratia, vel facultatum. odorem tantum reſpiciunt Myropolæ, Medici facultates.

Cautè dicunt Myropolæ adhibendum eſſe in compoſitionibus aromaticis Zibethum; nam ſuo valido odore alios ſuperat; unde odorata unguenta ex multis conflata Zibethum tantum redolent. *Pulvis Zibethi ſimplex apud Alexium fit* ex ſaccharo candi, & Zibetho ſimul in pulverem redactis, qui ſervatur vaſe vitreo optime clauſo. *Roſellus* ſumit Ovorum cortices lotos, & ſiccatos, in tenuiſſimum pulverem redigit, & cuilibet unciæ addit Karactos iij. Zibethi. Karactus autem pendet grana iiij. vel recipit cortices præparatos ovorum duarum unciarum pondere, infundit in aqua roſacea Moſchata 10. vel 12. diebus, eos exiccat, terit, & cribrat in tenuiſſimum pulverem, addit pulveris ſacchari fini unciam unam, tunc Mortarium æneum prunis ardentibus intro poſitis calefacit, quantum tactu ferre manus poſſint, inde abſterſo mortario imponit pulverem corticum, levigat piſtillo, & addit Zibethi Karactos iiij. paulatim miſcendo inuncta piſtilli ſummitate, ſic levigat ſpatio unius horæ, poſtea in vitreo vaſe bene clauſo ſervat. quo pulvere aſpergemus dealbata linteamina, ſubuculas, & alias veſtes. (Pulvis Zibethi.)

Sapo. Sapo odoratus fit ab iiſdem auctoribus, accipiendo ſaponem communem optimum, ſecant ſubtiliter, & exiccant ad ſolem, vel in umbra per 10. dies, tundunt, & cribrant in pulverem tenuem, tunc addunt Zibethi pulverem, & aqua roſacea uniunt in ſolidam formam.

Odoramenta. Fiunt etiam ex Zibetho olea, unguenta, & ſuffumigia, quæ deſcribere ſuperſedebo.

Vires Pellis. Quoad vires medicas; F. Gregorius

rius de Bolivar apud Fabrum, *Pellis*, inquit, *ventris ipsius est saluberrima in omnibus frigidis affectibus. Ventriculum præcipue roborat, si frustulum ex hac eidem imponatur, & quotidie gestetur. Nigri illi Guineæ, & Brasilienses barbari huius quoque animalis carnibus vescuntur, utcumque sit pessimi odoris, & digestionis durissimæ, quam ad venerem tamen præstare maximum stimulum affirmant.* Sed Hyænæ pellis ad morsum canis facit ex Scribonio Largo cap. 171. *Pervenit ad me opinio, inquit, esse in insula Creta barbarum quendam naufragio appulsum, majorem natu publice mercedem accipientem. Quin etiam quum liquorem timent, & latratus edunt spasmoque vexantur: remedium brachio sinistro alligato efficere, ut & potionem accipiant, & liberentur vitio. Hoc ego cum quærerem ab hospite meo legato inde misso, nomine Zopyro, Gordiense medico, quod esset pro magno munere, accepi. dixit autem Hyænæ corii particulam esse panno inligatam: quod eo adhuc non sum expertus, quamvis protinus magna cura Hyænam invenerim, & pellem paratam habeam: quia non incidit ex eo quisquam, & opto quidem ne incidat: sed quia id non est in nostra potestate, si casu inciderit, remedium habere oportet ad tanta rei experimentum.* & Marcellus Empiricus cap. 36. *Vituli marini, aut quod melius est, Hyænæ pelle facta calciamenta si quis in quotidiano usu habuerit, efficaciter podagræ morbo carebit.* sic etiam Aetius serm. 2. cap. 162. *Hyænæ pellem quidam domi repositam adservant, & usu expetente ipsam à rabioso cane commorsis circumdant. Nam proprietate quadam prohibet, ne commorsus in aquæ timorem delabatur: sed etiam illapsis auxiliatur.* supra fidem autẽ est, quod refert Nonius cap. 259. de fulminib. scribens, à fulminibus dictas pelles homines tueri, & præservare, his verbis: *Phocæ pellis, & Hyænæ: Quorum animantium pelles etiam imperatorum Naves circumferunt.*

Avicenna. Zibethi autem liquorem equidem affirmarem Avicennæ fuisse cognitum, & de eo egisse lib. 2. c. 326. nomine Galiæ, & Algaliæ. quo loco non potest intelligere Galliam Moschatã, quia loquitur de medicamentis simplicibus, non autem de compositis. Alia verò res est Algalia, & Sedervam Serapionis, quæ succus herbæ frigidus, & astringens est, ut Acacia, quod etiam animadvertit Lusitanus in Dioscoridem. Porro Simon Januensis Zebeth esse Avicennæ Galiã censuit, & animalis Arabici sudorem. Adde quod vires ab Avicenna Algaliæ tributæ nulli alteri rei, quam nostro Zibetho conveniunt. scribit namque Avicenna: *Galia lenit apostemata dura. Dissolvitur in Oleo Ben, aut Keiri, & destillatur in aurem dolorosam, & eius odoramentum confert epileptico, & vivificat eos, & sedat sodam frigidam, & quando datur de eo in vino, inebriat. Odor Galiæ confortat cor. Algalia confert doloribus matricis frigidis supposita, & apostematibus eius duris, & phlegmaticis, & provocat menstrua, & facit matricem descendere præfocatam, & inclinatam, & mundificat eam, & præparat ipsam ad impregnationem.* quæ omnia Zibethum peroptime præstat; non differt Galia, ab Algalia, quia *al* est articulus apud Arabes.

Temperamentum. Matthiolus calidæ, & humidæ facultatis esse censuit. cõtra Cardanus animalium odorata excrementa valde sicca pronunciavit. Renodeus, & Amatus Lusitanus odorem Zibethi Moscho affinem dicunt, sic & qualitatem, at Moschus ex Avicenna est calidus, & siccus in secundo gradu. Quod si Animalis sudor est, quum sit Animalis calidissimi; & tempore calidissimo abundans; immo in animali ira, & motu calefacto; dicendum videtur Zibethum esse substantiam biliosam, calidam, & siccam, facultate digerente præditam. (Zibeth calidum, siccum.) sed quia sapor à nemine, quod sciam, est degustatus, ideo ex hoc nihil colligere possumus certe Galen. 10. de simp. med. fac. agens de sudore, illi misceri interdum dixit nonnihil bilis, ita ut aliquando salsus, aliquando amarus appareat sudor, unde quum Civetta sudans, & bilescens copiosiorem reddat Zibethum, huic sudori nonnihil misceri bilis opinabimur: quare succus erit facultate calidus, & siccus, & fortasse amarus, & acris. Et quum sudantium sordes facultatem habere

bere expertus fuerit Galenus digerentem, ita ut in phlegmone uberum fuerint efficax remedium; præterea ad Bubonem iisdem usus, celeriter disparuisse tumorem, conspexerit. Hinc Avicenna Zibethum, seu Algaliam dura apostemata lenire scripsit. Sed partium genitalium videtur proprium, iisdemque dicatum pharmacum, de quo Castor Durantes ita cecinit:

Castor Durantes.

Zibethi Veneris crescunt solatia odore,
Adjuvat hoc uterum ne præfocetur, & inde
Est adeo vulvæ gratum, ut proclives ad illud
Quamvis admotum irrepat.

Ruellius vero, *si cavernulæ*, inquit, *umbilici admoveatur, tradunt conversum in alterutram partem uterum in suam resilire sedem: aut si sursum versus impulsus opprimat, subdito eo devocari, tam amans huius odoramenti vulva, ut ad id undecunque admotum irrepat.* idem tradit Matthiolus, Renodeus, Amatus, qui etiam pessos adaptat. Hoc etiam utuntur ad uteri strangulationem L. Mercatus, M. Pascalius, G. Bruelius, Schenckius, Hollerius, Altimarus, & Capivaccius. Ad uteri prævocationem malignam commendat Jo. Colle. eodem etiam utuntur Rasis, & Valescus Algaliam vocantes. Rod. à Castro lib. 2. de Morb. Mul. cap. 1. ad strangulatus uteri, inungit os vulvæ oleo aliquo odorato, admisto uno, vel altero grano Zibethi; utitur etiam ejusdem suffitu ad uterum. & lib. 3. cap. 1. ad sterilitatem, ex Zibetho suffitus facit utero. item cap. 2. facit linimentum, & cap. 4. os uteri Zibetho inungit. Hæc autem vis experientia confirmata, signatura videtur esse indicata; quum enim gignatur in animalibus particula, quæ uteri, seu vulvæ quandam formam habet, videtur per id natura nobis indicare voluisse, hujuscemodi succum ibi genitum habere maximam proprietatem cum animalium vulvis.

Ad uteri strangulatus.

Ad coitum.

Et quia Zibethum abundans in folliculis Animalis, irritat ipsum ad sui excretionem, videtur per id natura nobis significasse ipsius vim ad coitum incitandum, *proinde*, inquit Matthiolus, *nec mirum est, si eo viri peni circumlito magnum mulieribus in coitu afferunt solatium.* Sic Amatus Venerem incitari scripsit pudendis illitis. At Cæsalpinus lib. 8. de mor. cap. 9. ad conceptum: *Ut autem avidius* (inquit) *uterus semen suscipiat, aiunt Zibethum glandi illitum in coitu voluptatem mulieri adaugere, unde alacrius semen admittit.* Gattinaria scripsit, ad præfocationem Matricis valere Zibeth, vel Zebeth, quod applicatur inuncto digito obstetrici, & in vulvam immisso, & subdit: *De quo semel usus fui in muliere quadam patiente præfocationem, cui causavit tantum appetitum coeundi, quod quasi continuè volebat marito suo copulari; deinde rogavit me sibi vellem talem appetitum removere, dixi quod ex se removebitur post aliquot dies. Et nota, quod si vir, quando vult uti cum muliere, ponat in summitate virgæ de dicto Zibeth, & subito utatur, causabit in ea maximam delectationem.* utuntur etiam eo ad delectationem mulieri præstandam Capivacceus, Fumanellus de comp. med. cap. 54. & alii.

Ad appetitum Veneris.

Ad impotentiam coeundi, Rod. à Fonseca consult. 10. Zibetho oleo de Ben dissoluto inungit penem, & testes. Fallopius, & Bellocatus apud Trincau. lib. 4. consf. 78. Capivacc. ad Epilepsiam cujusdam fœminæ. Salomon Albertus apud Jo. Philipp. Brendelium cons. 19. cerotaria ex Tacamahaca, cum Zibetho in eorundem meditullio subligare fecit ossi sacro. unum in confinio hujus, & lumborum, & unum è regione sub umbilico. eadem Cerata etiam applicat Hystericæ, cons. 99. sed cons. 98. in suffocatione uteri. Oleum liliorum alborum cum Zibetho, & Moscho subdit mulieri in gossypio. Præterea Felix Platerus apud eundem cons. 102. ad juvandam conceptionem jubet inungi pectinis regionem noctu cubitum ituræ ex quodam linimento, cui Zibethi scrupulum semis miscet. & subdit: hujus magna est utilitas affectibus uterinis, ut sint, qui credant, hoc solum sterilitatem uteri corrigere posse. & Daniel Mylius lib. 1. An-

Ad varios morbos.

Antid. Medicochym. in fin. *Zibeth*, inquit, *Colicæ stercora expellit*. Sed Hollerius ad colicam ab humore frigido. ℞. *Civettæ gr. iiij. aut vj. dissolve oleo rutaceo, inungatur venter:* Greg. Horstius lib. 4. observ. 12. colico linimentum ex Theriaca cum pauxillo Zibethi ad inunctionem umbilici: Solenander sect. 3. cons. 28. in colica pituitosa, *Zibethum*, inquit, *utiliter umbilico infricatur, & inungitur: vis enim ipsius penetrans calorifica prompte se in interna insinuat, & quicquid nebulosum est, discutit, ac dissolvit, quod humidum est, siccat, & mediocriter ita usurpatum calefacit*. quod repetit ex isto Camerar. de Mirabil. cent. 4. num. 46. Erot. de pass. mul. c. 4. *ad suffocationem. super omnia est inunctio facta ex Zibetho intus, & extra vulvam, quia menstrua attrahuntur, & provocantur*. etiam Mercur. de morb. mul. lib. 4. cap. 10. Paræus de hom. gen. cap. 48. Vidius de cur. membr. lib. 11. c. 21. Capivacc. Hystericis inungit pudenda Zibetho, vel Mariti penem.

De Catti Zibethici *felle, pinguedine, & oleo* ex ipso incocto, nihil apud recentiores legimus; sed apud antiquos nonnulla extant de Hyæna ipsorum, ut ex Gal. 2. de comp. med. loc. cap. 7. Asclepiades in Collyrio quodam liquido Basilis habet *fellis Hyænæ*. in alio Antonii Musæ, & alio Philoxeni. Sed Ælianus de Hist. Anim. lib. 6. c. 46. Ibis felle, inquit, Hyænæ interimitur. & 1. de comp. med. loc. cap. 1. Galenus ad Alopeciam *Hyænæ adipem* laudat, quia tenuium partium substantiam habet, quæ prompte in cutis profundum penetrare queat, atque ad radices usque capillorum pertingat. denique Aetius serm. 2. cap. 164. *idem facit, & Hyæna tota oleo velut vulpes cocta*. Olei vulpini multas dotes enumerat, quæ Hyænæ oleo etiam convenient. demum cap. 194. *Hyæna viva* inquit, in oleo cocta, velut de Vulpe dictum est, oleum discussorium efficit, arthriticis utilissimum.

CAPUT XI.

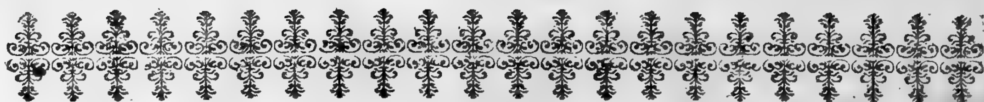
De ossibus Civettæ.

Restat ultimo loco proponendum de Animalis ejusdem Scheleto à me parato, quod apprime utile erit istius naturam investigantibus; in hoc enim cognoscetur ossium dispositio: unde licebit conferre cum Scheleto Canis, Vulpis, Lupi, Felis, & aliorum animalium, ut percipiatur similitudo, & dissimilitudo cum dictis animalibus.

Quum in omnibus animalibus non idem sit vertebrarum spinæ numerus: in nostra Hyæna odorata 49. numerantur. at Sui, & Erinaceo 4. tantum sunt, Equo 8. Camelo 15. collum enim constat sex vertebris; ut in Canibus. hinc thorax assumit sibi duodecim, more solito, adsunt in dorso septem aliæ, ut Cani, &c. at Erinaceo 8. Cuniculo 10. demum Cauda constat viginti quatuor officulis. In Cane numeravi 15. tantum. In Maxillis, dentes incisorii sunt sex utrinque, admodum parvi, ut in Catopardo, & Canibus; his proxime accedunt canini dentes magnitudine, & forma, ut in canibus. molares autem utrinque sunt sex, quorum primus prope caninos cæteris minor spectatur, ut penultimus, ex his, major omnibus est.

Effigies potius Cani, & hujus generis similibus, quam alteri generi assimilari videbatur; & hæc breviter dicta sufficiant de Anatome. Excuset autem nos lector, si nihil observavimus interiora secando; quia talis erat viscerum putridorum fœtor, ut nausea excitata in meis discipulis præsentibus nempe in Doctore Dominico Panarolo, secante, & aliis adstantibus, celerrimam sectionem vix permitteret.

❧ (o) ❧

INDEX CAPITUM HISTORIÆ

De

HYÆNA ODORIFERA.

SYL-

SYLLABUS
In Historiam Naturalem de Animalibus Quadrupedibus JOHANNIS JONSTONI, priore numero historicæ descriptionis paginam exprimente; altero verò tabulam Iconismi designante.

In-

Por-

FINIS.

INDEX
Tabularum: quo quævis loco sit inserenda.

